

MISCELLANEA CURIOSA
MEDICO-PHYSICA
ACADEMIÆ
NATURÆ CURIOSORUM
SIVE
EPHEMERIDUM MEDICO-PHYSICARUM GERMANICARUM
ANNUS QUARTUS ET QUINTUS
Anni M DC LXXIII. & M DC LXXIV.

continens

Celeberrimorum Virorum tum Medicorum tum aliorum Eruditorum

In

Germania & extra Eam

OBSERVATIONES
MEDICAS PHYSICAS CHYMICAS

Accessit

APPENDIX,

In qua

Nonnulla lectu haut indigna aut ingrata occurrent.

FRANCOFURTI & LIPSIÆ
Sumptibus JOHANNIS FRIDERICI GLEDITSCHII Bibliopolæ Lipsiensis,
ANNO M DC LXXXVIII.

POTENTISSIMO

AC

INVICTISSIMO

ROMANORUM

IMPERATORI

LEOPOLDO I.

PERPETUO AUGUSTO,

GERMANIÆ,

HUNGARIÆ,

BOHEMIÆ,

DALMATIÆ,

CROATIÆ,

SLAVONIÆ &c.

REGI,

ARCHIDUCI AUSTRIÆ,

BURGUNDIÆ,

BRABANTIÆ,

STIRIÆ,

CARINTHIÆ,

CARNIOLÆ

&

LUTZENBURGI,

WURTENBERGÆ

ac

SILESIÆ

DUCI,

COMITI TIROLIS

&c. &c.

AUGU-

UGUSTISSIMA MAJESTATIS TUÆ, INDULGENTISSIME CÆSAR, Clementia, qua subjectissimam *Naturæ-Curiosorum Academiam* non desinis respicere, immo benignissime fovere, eam fœcunditatem *Societati isti* largita est, ut messes suas annuas iterum humillime offerat atque consecret: Tuo prorsum, DOMINE, allectamento & *istius* devotissima pientissimaque gratitudine, infrunitâ nequaquam temeritate. Nam Opusculum, quod dedicatur, infra THRONOS tantopere VENERANDOS nimium quantum abjectum est, nec ad SCEPTRI assurgere MAJESTATEM potest, nisi HOC spontanea & propitia Inclinatione *illud* erigat subleveteqve. Si itaque mare amnes ex se ortos in suum redeuntes sinum pronè excipit; næ MAJESTAS TUA id, quod pietas TUÆ TUTELÆ TUÆque MUNIFICENTIÆ debet ac reddit, Clementissimo suscipiet Vultu. Ut Augustissimo Majestatis Tuæ in Imperio dicta *Academia* nata est, ut sub eodem protegi gestiit, quin & impetravit deinceps, ut CÆSAR PATRONUM IPSE SE haberi ferret, & Diplomatis, pro Academiæ ac Legum Confirmatione, Splendidissimâ Promulgatione summopere Indulgentem SEMET præstaret; nec non denique Collectores Ephemeridum Academicarum Vratislavienses *Henricum Vollgnadium* & *Johannem Janisium*, aurearum IMAGINUN

è suis

è suis Torquibus pendentium nuperrimè. ex CÆSAREA sanè MUNIFICENTIA, donari juberet.

Tanta Summæ CLEMENTIÆ Argumenta, cum *Academiam Naturæ-Curiosorum* & universim eo mactent splendore, qui Genere etiam Illustres Personas in *eandē* adducere valuit, & insuper singillatim *illi* addictos Cultores opimo laboris præmio exornent: Subjectissimi *Naturæ-Curiosi* omnes & quam maximè *Collectores Ephemeridum* in Gloriosissimas laudes & præsenti & futuro Nepotum, quoad ullum erit, seculo devotissimè commendandas, semet effundent.

Atque hoc est, quod juxta Victoriosissima INVICTISSIMI LEOPOLDI Trophæa perpetuum *illi* Gratitudinis monumentum constituunt, BENEFACTORI OPT: MAX. æterna debita profitentes.

Interea SUMMUS ILLE REGUM REX, qui IMPERATOREM TE, DOMINE, jussit esse, jubeat, ut AUGUSTISSIMAM DOMUM AUSTRIACAM, MASCULI SUCCESSORES nunquam deficiant! Idem, Potentissima Felicissimaque Tua Arma ita secundet, ut IMPERIO ROMANO-GERMANICO pax exoptatissima mox redeat! Sic AUGUSTISSIMI LEOPOLDI sub tutissimâ umbrâ beatissimo gaudebunt otio, *Nunquam Otiosi*,

SACR. CÆS. MAJESTATIS

subjectissimi

Academici Naturæ-Curiosi.

Ad Bibliopegam.

IN compingendo Anno IV. & V. Ephemeridum Physico Medicarum Curiosarum observetur:

1. Ut Folium, cui Tabulæ ad Observationem 27. & 94. pertinentes impressæ sunt, circumspectè dividantur, ac utriusque partis marginibus fimbriæ chartaceæ agglutinentur; &

2. Simili modo aliæ quædam Tabulæ adaptentur, ut debitam cum reliquis chartis formam adæquent.

3. Tabulas ad Observ. 166. omnino tres esse, scire juvet; licet quatuor in textu allegentur. Primam etenim datâ operâ omittere usum est, cum ipsa ex libris Anatomicis facilè peti queat.

An den Buchbinder.

BEy Bindung des Anni IV. & V. Ephemeridum Physico-Medicar. Curiosarum ist zu bemercken:

1. Daß der Bogen/ darauff die Kupffer-Figur ad Observ. 27. und 94. abgedruckt/ sauber entzwey geschnitten/ und ieder Theil mit einer Leiste/ dem Format des Buches gemäß/ erlängert werde; und

2. Dergleichen Weise etzlichen anderen Kupfer-Blättern auszuhelffen.

3. Daß bey denen Figuren ad Observ. 166. nichts ermangelt/ unangesehen derer im Textu viere beniehmet sind. Die Erste ist mit Fleiß ausgelassen/ als welche anders gnugsam in Anatomicis Tabellis vorgestellt.

OBSERVATIO I.

D. Caroli Raygeri De

Defectu Arteriarum Spermaticarum.

Um non ita pridem aliud quærens Excell. D.D. *Melch. Sebizii* Præceptoris mei æternùm devenerandi *Speculum Medicinale Practicum* evolverem, & forte fortuna in *Part. IV. Sect. IX. c.* 10. invenirem, poni ab ipso inter alias læsæ Generationis causas defectum quoque naturalem Vasorum Spermaticorum, his verbis: *Abfuisse enim illa* (*Vasa sc. Spermatica*) *vel omnia, vel quædam solummodò, dissectio corporum planum facit*: Et nos in quodam cadavere Spermaticas abfuisse arterias observavimus, venas autem seminales adfuisse quidem, sed admodùm tenues atque exiles, &c. In memoriam venit, notabilem hunc defectum & à me notatum Argentinæ in solenni Anatomiâ Juvenis cujusdam suspendio necati. Ubi cum Anatomicus noster *D.D. Joh. Albert. Sebizius*, itidem Præceptor & Hospes meus perpetuò suspiciendus, in sequentis diei demonstrationem publicam vasa præparare vellet generationi inservientia, utrinque venas quidem Spermaticas legitimè oriundas, sed Arterias deprehendit nullas. Studiosè perscrutatus omnia, sed ne vestigium quidem illarum vel ex Aorta loco consueto egressus, vel legitimi cum venis progressus, aut in constitutionem corporis pyramidalis concursus invenit ullum. Non potuimus rei tàm necessariæ absentiam satis mirari, oculis diffidentes propriis. Posse autem abesse, cum aliis imprimis testatur *C. Barthol. in Instit. Anat. l.* 1. *c.* 21. repetitque filius ejusd. Clariss. *Thomas in Anat. reformat. itid. l.* 1. *c.* 21. ut & *Riolanus Anthrop. l.* 2. *c.* 25. Quod tamen contra omnes negat accuratissimus Anatomicus *D. Regn. de Græf. in tract. de Vir. Organ. gener. inserv p.* 40. ex eâ ratione, quod si vas deferens adsit, necessariò quoque vas adferens adesse debeat. Cui non immeritò adjungi potest alia quæstio: Unde nempè in horum vasorum defectu materiam nutritionis & Seminis accipiant Testiculi? Hos enim in nostro

ſubjecto non deſtitutos fuiſſe ſuo pabulo, illorum magnitudo & reliqua ſatis bona conſtitutio probavit: Nec ſemine caruiſſe ex eo conſtat, quod ſtimulis hic valdè tentatus libidinis, nam ob furtum commiſſum cum ſcorto deprehenſus fuit, & alii alibi maritatum fuiſſe affirmarunt. At ſine ſemine vix vel exiguus erit ſenſus libidinis, quod probant pueri, qui ob ætatem illud nondum habent, & Eunuchi, ob ablata vaſa idem generare non valentes; Unde ancilla apud *Terent. in Eunuch.* Amatores mulierum eſſe audieram eos maximos, ſed nihil poteſſe. Venas arteriarum loco ſuppeditaſſe ſanguinem pro nutritione & generatione ſeminis frigidi quamvis & infœcundi, vitali Spiritu à corde per arterias communicando deſtituti, reſpondebunt ii, qui contra circulationem pugnant, quo collimare etiam videtur *Riolanus l. 5.* At præter aſſertam & invincibilem ſanguinis Circulationis certitudinem obſtat venarum ſtructura Spermaticarum valvulis conſpicuis prædita, quas eleganter exhibet *R. de Graef. in prælaudato tractatu ſuo.* Si ad ſuccum nutritium per nervos influentem cum *Charletonio Oeconom. Anim. Exerc. X. Warthon. de Gland. c. 29. & D. Rogerſio in Diatr. Iatroſoph. de Spermatoſi l. 1. c. 13.* vellemus confugere, promtiſſima & nutritionis & ſeminis adeſſet materia. Nec illa nobis ad Spermatoſin deficeret, ſi cum *Bilſio* Lympham acciperemus per ductus Lymphaticos ad teſtes delatam. Sed hæc ſuo loco relinquenda. Mihi valdè probabile videtur, Naturam cum in hoc & aliis vaſa fabricârit revehentia, aliunde & fortè non incommodè ex Arteriâ Hypogaſtricâ, cujus ramis aliàs iſta regio irrigatur, vaſis ſuccurriſſe deferentibus, ut habeant teſticuli, ex quo & nutriantur & ſemen conficiant. Has dum ad finem deduxi lineas, percommodè in manus mihi venit Annus III. Ephemeridum Veſtrarum, ubi maximâ cum lætitiâ hæc, quæ animo mecum conceperam, reverâ ſe habuiſſe & inventa fuiſſe in quodam ſubjecto humano deprehendi *Obſerv. 113.*

OBSERVATIO II.

D. Caroli Raygeri.

de

Lapide Serpentis Pileati.

NOn dubito, quin ingenioſiſſ. *Fr. Redi* hâc de materiâ utramque paginam abſolverit *in ſuis Experimentis circa diverſa Naturalia, & ſpeciatim ex India allata, per literas ad R. P. Athanaſ. Kircherum S. J.* exhibitis, quæ propediem videre exopto. Intereà ſequens habete Experimentum,

quod

quod hoc Lapide binis vicibus mecum tentavit *D. D. Joach. Georg. Elsner*, Amicus meus integerrimus, nunc Urbis vestræ Medicus, quamprimum ipsi ejusdem, nescio unde, copia facta. Examinavimus primò lapidem, qui in omnibus externis conveniebat cum descriptione *Kircheri*, quam habet *in Magnetico suo Naturæ Regno sect. II. c.* 5. &, ut certiores essemus, detulimus ipsum ad prælaudatum Patrem, quem statim ac vidit, pro vero agnovit. Descendimus ergo in Officinam Pharmacevticam, quæ in Collegio Romano habetur instructissima, & obtentis à Pharmacopœo viperis, unam ex illis elegimus grandiusculam, illamque naribus ligati cujusdam canis admovimus, quas ita mordendo vulneravit, ut sanguis inde largiter fuerit secutus. Lapis applicatus vulneri statim adhæsit per duas vel tres horas, tandem ex impetuosâ canis agitatione decidit, nec ampliùs adhæsit, in lac projectus illud nec in substantiâ, nec qualitate mutavit. Solutus canis aufugit, benè valuit, & vivens adhuc Romæ à nobis relictus est, primis tamen diebus, ut audivi, sanguinem minxit, an ab hoc vulnere, vel aliâ de causâ nescio. Lætus de felici successu Experimenti gratulari Amico cœpi de invento thesauro & obtento Lapide quavis gemmâ pretiosiore. Sed dum omnia diligentius annotarem, scribenti supervenit Magister meus Linguæ Italicæ, mihique aliam historiam de morsu viperæ in cane suo recensuit: Exspatiatum nempe se aliquando in campum, secum ducendo parvum canem venaticum, qui hinc inde odorando vagatus imprudens in viperam incidit, à qua demorsus vehementer exclamavit, accurrisse ipsum subitò, & deprehensum vulnus in crure, facta ligatura superius, cultro dilatasse, sanguinemque fortiter expressisse, sic quidem non extemplo canem mortuum, sed biennium, malè tamen valentem, supervixisse. Movit mihi hæc relatio scrupulum, an, quod canis ille noster servatus, lapidi, vel potius ligaturæ oris, ne canis sc. morderet, factæ, qua fortassis impeditum venenum, quo minus sanguini communicatum, sed potius cum illo, qui ex vulnere stillavit, iterum effluxerit, tribuendum. Quare Paduæ denuò juncti reiteravimus experimentum. Exacerbatam viperam ventri admovimus cujusdam canis, quæ statim ipsum infra Diaphragma momordit, nullo effluente sanguine, sed guttâ remanente limpidissimâ luteâ, quæ statim intravit cutim. Admotus lapis loco demorso, qui lividus factus adhæsit, & tribus quatuorve horis elapsus decidit. Solutus canis vinculis benè valere visus, nihil tamen eâ vesperâ cibi sumsit, multum contra bibit, & tertiâ die, ut audivi, nam mihi Venetias concedendum erat, mortuus. Alium canem eadem momordit vipera, quæ priorem, nulla tamen post repetitos morsus apparuit gutta liquoris illius lutei. Hinc statim canis surgere, discurrere, edere, bibere cœpit, & post duos dies aufugit. Cœpi dubitare de virtute Lapidis; cæteroquin in tribus confirmatus fui: (1) Si in talibus

 morsi-

morsibus statim fiat ligatura & incisio, sanguisque liberè fluat, posse servari vulneratos. (2.) Non dentes viperæ, ut multi credunt, esse venenatos, sed salivam, cum absque hujus effusione illius morsus sint innocui. (3.) Non quovis tempore viperam nocere morsu, sicut non semper scorpionem ictu, prout observavit ab initio laudatus *Fr. Redi in suis Observ. de Vip.*

(Videri hanc in rem etiam potest *Paul. Renealmus*, qui *Observ.* 155. *p.* 118. canes, *scribit*, à vipera demorsos non interire, sed post 24. horas tumefactas eorum partes ad naturalem constitutionem reverti, venenum in illis sensim extingui, appetitumque cibi & potus reviviscere, quod contingat ob ἰδιοσυγκρασίαν corporis &c.)

OBSERVATIO III.

D. Caroli Raygeri

De

Paracentesi in Ascitico, & de Fœmina Anasarca laboranti aperta.

IN Ascitico quodam ultra decem menses, institutam vidi Paracentesin Lutetiis Parisiorum in Nosodochio B. Hostel Dieu vocato, ab illius Chirurgo jurato Mr. Petit sequenti modo & successu. Factâ in umbilicum incisione, & immisso canali ferreo binis transversis digitis longo, aquam extraxit primâ vice ad libram unam, canaliculum immisso Epistomio ritè clausit. Ita primò die bis, altero ter aqua in convenienti copia detracta. Nocte quæ tertium præcessit diem, de ingentibus intestinorum doloribus conquestus, & inquietius dormiens, recluso Epistomio sibi ipsi aquam educere cœpit, quod cum ritè loco suo reponere nequiret, fluxit aqua ad auroram usque & adventum Chirurgi: Unde pessimè se habuit, & unius vel alterius horæ interjectâ morâ vitam cum morte commutavit, juxta *Hipp. S.* 6. *Aph.* 27. Cadaver ejus apertum talia exhibuit. Abdomen ante sectionem ita erat tumidum ac distentum, ac si ne gutta humoris emissa fuisset, quo incisione rectâ aperto serosus humor subflavi coloris in magna quantitate effluxit. Hac educta & sectione ulterius continuata, inter Peritonæum & Musculos abdominis aqua apparebat nulla, Peritonæum autem infra umbilicum conspiciebatur valde inflammatum ac rubescens, supra verò & circa situm hepatis quasi gangrænosum mucosâ quadam viscidaque materia alba circumcirca obductum, cui insuper sanguis nigricans in grumos concretus adhæsit. Intestina inflammatione ingenti & quasi Erysipelate erant correpta, (unde fortè isti cruciatus, de quibus conquerebatur,) simi-

similemque materiam mucosam adjunctam habebant. Hepar genuinò praeditum colore ac duritie, nec nisi circa vesicam felleam albicantius conspiciebatur. Lien à statu naturali non recesserat, nisi quod vicinam habuerat vesicam aquâ plenam, quamvis tum ruptam. Pulmones boni erant & naturales. Vesica urinaria admodum parva, contracta, omnique urinâ destituta. Eodem die, quo hujus Ascitici extispicium institutum, percommodè etiam mortua fœmina Anasarca laborans, in cujus cadavere aperto sequentia notanda erant. Ex abdomine aqua effluxit ejusdem coloris, ut in viro, sed in minori copia, odoris quoque admodum fœtidi. Peritonæum, omentum & intestina parvis scrofulis durioribus inquinata, valdeque inflammata, muco quoque plane ut in superiori undique obsita. Hepar per totam substantiam scrofulis scatuit diversæ magnitudinis, quarum majores imperialem excedebant, hæ per incisionem extractæ & apertæ materiam continebant albicantem & quasi tophaceam. Lien parvus & subrotundus, colore tamen naturali. Pulmones lividi, lobusque dexter inflammatus, ex quo inciso sanguis stillabat nigricans. Similem plane historiam referunt *Acta Med. Haffn. à Cl. Th. Barthol. edita Obs.* 8. Cæterum licet Paracentesin omnes ferè Medici commendent, mihi tamen salvo aliorum judicio videtur vel inutilis vel non necessaria. Inutilis, si interna adsit prava viscerum constitutio, si jam Hydrops nimium invaluit, si in fine admittatur, ut plerumque fieri solet, debili jam existente ægroto, tum non rarò vita cum aqua effluit. Non necessaria, si interna ritè se habeant, & natura per se satis valida, aut medicamentis adjuta, saburram aquosam per loca convenientia expellere possit. Vid. in meam sententiam *River. P. M. Lib. II. c. 6. Fr. Joël. lib. V. Pract. S. 1. de Hydr.*

OBSERVATIO IV.

D. Caroli Raygeri

De

Parotidibus.

VErissimum esse, quod asserto *P. Alpin. l. 7. M. M. præsag. ult.* (*citante M. Aurel. Sever. de recond. Absc. nat. l. 1. c. 29.* ex quo etiam *Riverius* fortassis suum sumsit Theorema *Instit. Med. lib. II. S. II. c. 3.*) Abscessus post aures perpetuò sunt suspecti, nam ferè superveniunt fractis viribus & videntur novas morborum attexere causas: vel ex sequentibus patebit Historiis. Illustriss. Comes ab Hardegat, magnæ spei Juvenis intra 17. & 18. ni fallor, annum, morbillis corripitur Argentinæ, à quibus curâ Medicorum extra periculum

constituitur, & liberatur die duodecimo vel decimo quarto. Postquam jam melius valere visus in hypocausto deambulare & literas domum de restituta sanitate exarare, cœpit, subitò in novam incidit febriculam cum virium omnium languore ac prostratione, erumpentibus inopinatò pone aures parotidibus, & licet omnia, quæ conducere videbantur, adhibita, nihilominus ille tertio vel quarto die in flore ætatis, ingenti suorum cum luctu, obiit. Fortè hæc Andegavi narravi Medico Urbis Nosodochio præfecto, cum ille manu me duceret ad lectum ægroti cujusdam, ecce, inquiens, hic periculosissima febri continua laboravit, sed jam apparentibus motu naturæ critico istis tumoribus, rectius se habet, & spero evasurum. Interrogatus ægrotus affirmabat, quæ Medicus dicebat, nihilque jam sibi molestius esse siti & virium languore. Hæc mihi displicuêre, in memoriam revocando illud *Hippocr. in Coacis:* Qui morbi in malis signis levantur, & qui in bonis non remittunt, difficiles, ut & 2. *Aph.* 27. Non si quid in morbo præter rationem fiat levius, fidendum &c. quippe Crisis, quæ fit ad partem principem (utpote caput) perpetuò suspecta. Reversi altero die inquisivimus in istum ægrotum, sed ille circa mediam noctem mortuus cum admiratione Medici, qui fidem Observationi meæ tum demum dedit. Hîc Posonii Anno 1671. in lepida puella undecim, credo, annorum mihi consanguinea, similes funestas notavi Parotides. Laboravit illa præteriti anni autumno morbillis, sed inde legitimè tractata penitùs convaluit. Circa initium autem præfati Anni sine dolore apparuêre tumores in collo, concomitante lentâ & levissimâ febriculâ, semper de nocte recurrente. Crevêre indies tumores, & aucta febris degeneravit in Hecticam, insequente Marasmo, quo totum corpus miserum in modum contabuit, ut cutis ossibus hæserit, donec mense Augusto vitam cum morte ingenti matris viduæ cum luctu commutavit. Hi tumores nullis remediis ad suppurationem deduci poterant, semper duri ad tactum manentes.

Quartum adjungo sed felicioris eventus Exemplum in Illustriss. cujusdam Comitis, qui primò nominatum consanguinitatis gradu attingebat, filiolo, Ottone Henrico. Convalescens hic Posonii An. 1670. ex morbillis sensit tubercula circa aures, cum febri quidem intermittente, singulis tamen diebus circa vesperam redeunte, afflictissimis parentibus priorem flebilem casum non ignorantibus. Ego verò nihil territus repetendo Alexiteria & Diaphoretica, (residuam enim à morbillis judicavi malignitatem eo expulsam,) & sub finem purgando ipsum feliciter per D. G. restitui. Est autem hoc morbi genus nostratibus inprimis in juventute valde commune, & quandoque cum tali invadit signorum vehementia, ut meritò aliquem tempore inprimis contagii & rei ignarum terreant, aut aliquid mali suspicari faciant. Remittit tamen utplurimùm

mùm intra 24. horas morbi vis, & tubercula ſenſim ſine ſuppuratione evaneſcunt, ad quæ ne redeant, præſervationis ergo communiter Cucurbitulas cum Scarificatione adhibent. De Parotidibus in maligna febre earundemque cura *vid. River. intr. de Febr. cap. de febr. peſt. ſub finem.*

OBSERVATIO V.
D. Caroli Raygeri.
De
Aurium Vermibus.

NOn in inteſtinis tantùm, ſed in omnibus prope corporis humani cavitatibus vermes generari obſervant Obſervationum Scriptores. Fœmina quædam hîc Poſonii in ſuburbio habitans per longum temporis ſpatium capitis auriumque divexata doloribus, tandem Chirurgum acceſſit, petens auxilium, credere enim ſibi aliquando ſub dio dormienti aliquod animal in aurem dextram irrepſiſſe. Applicuit iſte ſubridens Cataplaſma, & quæ neſcio alia. Sed ecce cum quadam die de ingentibus lancinantibus doloribus conquereretur, aurem inſpexit, vermesque deprehendit, quorum in mea & D. D. Zolicoferi, nunc Archiatr. Bregenſ. præſentia complures extraxit albos, cum capitulis nigricantibus illis ſimiles, qui in pyris vel avellanis naſci & inveniri ſolent. Incluſi tres chartæ bibulæ domum eos portaturus, & ad Microſcopium examinaturus, ſed cùm illos eximere vellem in arroſa vel attrita charta, quamvis nihil prætereà in illo ſacco habuerim, nullum invenio niſi unicum extra eum in ſacco, quo reliqui aufugerint, neſcio. Videbantur autem vermes non irrepſiſſe, ſed geniti fuiſſe ex ulcere, id quod fieri poſſe ex Obſervationibus conſtat. Mulier adhibitis fomentis ex herbis vermes necantibus, & ulcus aurium (nam pus quoque & ſanguis ex illis fluxerat) conſolidantibus, convaluit. Similes plane vermes annotavit *Henr. à Moinichen Obſ. 16. à Th. Barth. Cultro Anat. Lyſeri annexa.*

OBSERVATIO VI.
D. Caroli Raygeri.
De
Repentina Morte cum totius Corporis Inflatione.

TExtoris, noſtris in ædibus hîc habitantis, filia 15. annorum de compreſſione cordis ventrisque dolore diu conqueſta, pedes intumeſcere cœpit.

Dedi

Dedi pulverem consuetum purgantem, quo satis purgata, sequentibus diebus *decoctum prunorum* cum *fol. Senæ, Rhab.* & *Crem.* ♀*ri* aliàs sibi familiare sumsit. Inde melius habere sibi visa ad consueta rediit munia. Verùm 25. Martii 1670, parùm quasi in facie & reliquo corpore inflata videbatur, nihil tamen hæc curans puella sua peragit, domo exit quasi optimè sana. Circa vesperam inopinatò convulsionibus tentatur Epilepticis, iisque adhibitis licet adhibendis, circa mediam noctem, postquam per duas horas continuò clamasset, & interrogata ad nihil respondisset, extincta. Intumuit ita post mortem corpus, ut vultus vix dignosci, venter verò medius rumpi crederetur. Dubium unde ista totius corporis intumescentia & subitanea insequens mors? An à verminosa materia ita ebulliente? Laborasse enim antea ex vermibus constitit. At procul dubio illius materiæ vis fracta per crebras & reiteratas purgationes fuisset. An ab accepto veneno aut re venenata unà cum rebus comestibilibus, quas sine ordine, sine ratione ingessit varias, assumta? Hoc valde verisimile circumstantibus visum, & tale quid in simili subitanea morte filiæ Carthianæ etiam suspicatus *Sennert. Cent.* 1. *Ep.* 26. An à sanguine menstruo inordinata Diæta peculiariter corrupto & in motu impedito? Hoc mihi probabile, cum puella in illo tempore constituta, ubi aliàs menses erumpere soleant. Quas autem & quantas turbas hic sanguis sive per menstrua, sive per lochia expurgari suetus, si substiterit, ciere possit, pleni sunt Medicorum libri, plena Asclepiadæa vetustas. Addam de meo historiam confirmationis ergò ob similem eventum huic, quam proposui, non dissimilem. Accersitus eo ipso ad molitoris cujusdam uxorem, jam sexto mense gravidam, illam cubantem in lecto, difficulter ac nonnisi cum anhelitu respirantem inveni, pulsu nihil mutato. Interrogata de dispnoea & cordis anxietate querebatur, ventremque se jam à septem diebus non deposuisse, proinde continua torqueri assidendi necessitate, nihil præter phlegma exeunte. Ego juxta *Hipp.* 5. 7. *Aph*, 27. infallibile abortus signum inde depromens, jussi applicari per obstetricem Enema εὐπόριστον, & præscriptis aliis affectum concernentibus, fœtum autem inprimis roborantibus, discessi. Altero die summo manè reversus eam in longè periculosiori statu inveni. Tam horribili afflicta erat misera dispnoeâ, ut nec stare, nec jacere in lecto potuerit, sed humi sedere coacta fuerit: misi sanguinem ex Mediana, sed cum nec repetiti clysteres quidquam juvarent, infans mortuus, illaque in procinctu abortiendi erat juxta effatum obstetricis, atque adeò undique desperatâ re, dedi *Aquæ nostr. Laxat. Off.* ℥iiß. Paulò post abortit puellum mortuum bene conformatum. Post puerperium bis vel ter laxata alvus excrevit nigra, dura, adusta: Exinde melius sese habuit, respiratio rediit facilis, fluxére convenienter purgamenta in tertium usque diem, ubi derepente sine evidenti causa

causa circa meridiem minui, circa vesperam subsistere cœpere lochia: Svasi statim V.S. in talo, quam circumstantes me invito in crastinum differre maluerunt. Exhibui tamen interna fluxum promoventia non neglectis externis. Vix discessi, ecce venter mirum in modum intumuit, illa insigniter incepit delirare, hinc inde se volutare, evomere phlegma quoddam nigrum, ac si atramentum immistum esset. Duabus horis elapsis iterùm vocor, sed in statu eam inveni desperato, animam jamjam agebat, pulsus deficiebat, ventris intumescentia ita crescebat, ut ad collum usque ascendere videretur, ita quidquid hic præstitum, circa undecimam noctis exspiravit. Hujus tàm tristis & subitaneæ mortis causam non possum nisi in Lochia peculiariter corrupta & detenta conjicere.

OBSERVATIO VII.

D. Caroli Raygeri

De

Pleuritide post Morbillos sine V. S. curata.

VEnæ sectionem in Pleuritide tantum non omnes Medici tàm veteres, quàm recentiores commendant: illam contrà *Helmontius* non modò dissuadet, verùm etiam tanquam nocivam improbat *tract. de Febr. c.4.* & faventem quodammodò habet Hippocratem, qui sive ab initio sive posteà lateris dolorem calefactoriis tentare suadet dissolvere *lib. de Vict. Rat. in Acut. t.11. & 12.* expresse habet: *Solvit autem hujusmodi mollitorium fomentum etiam dolores ad claviculam pertingentes. Sectio autem venæ similiter non solvit.* Quod quidem alii de Pleuritide spuriâ à flatibus, non de vera & exquisita dictum volunt. Refert *Henric. à Moinichen in Obs. 11. cultro Lyseri anatom: à Barth. annexa*, Josephum Aromatarium omissa V.S. & purgatione solum C.C. in aqua rutæ caprariæ exhibuisse, atque ita Nobilem Pleuriticum feliciter curasse, quod jam sæpiùs & prosperè ab ipso tentatur. Meminit etiam cujusdam Viri Clarissimi Romæ, qui spiritu quodam thoracem & pectus inungit, sicque sine V.S. vel purgatione Pleuriticos restituit, maximè morbi in principio. His addere lubet sequentem observationem. Octo annorum puella, consanguineæ meæ filia, postquam sana & benè valens cubitum ivisset, noctu inquietius dormivit, sensit adjacens mater calorem quendam præternaturalem, & in expergefactæ vultu manè maculas quasdam notavit rubras. Vocatus statim pro morbillis epidemialiter tùm

grassantibus habui, præscripsi pulverem expellentem ter in die exhibendum. Altero die reversus nec majores, nec minores, nec plures inveni maculas, pulsus erat mutatus ab hesterno, non tamen omnem abesse calorem arguebat. Jussi insisti expellentibus. Tertio die circa vesperam iterùm ipsam visitans, maculas, ut jam per triduum in sola facie, in toto corpore reperii nullas. Læta insuper ægrota se nihil præter tormina ventris quædam sentire ajebat, nam per tres dies erat constipata. Ordinavi Clysterem, jam de morbo, qui non more consueto augebatur, sed potius imminutus, dubitabundus: ex quo tres largas habuit evacuationes, & ecce derepentè calor auctus, delirium introduxit insomne, manè appellatus totum corpusculum cum admiratione morbillis impletum vidi. Credidi, abundantibus in corpore excrementis, naturam quasi oppressam non potuisse ad illorum expulsionem concurrere. Id quod etiam hac æstate observavi in quodam alio, cujus jam in octavum diem ægrotantis calore non excessivo detenti, post laxativum totum corpus copiosissimis fœdatum unâ nocte est petechiis, exemplo tamen non semper imitando. Sed ad nostram: Consolatus matrem bono animo esse jussi, præscriptis præscribendis. Septimo post primam invasionem die disparuêre maculæ nunquam satis rubicundæ, sed semper pallidiores, calor autem febrilis non modò non imminutus, sed potius auctus, tussis urgebat, vehemens dolor circa cor, inprimis in sinistro latere novum malum prædicebat, quare si quid maligni adhuc superesset, ut extruderetur, potiunculam præscripsi sudoriferam ex *Aq. Scorzon. Diascord. Fracast.* & *Mixt. simpl.* qua largiter sudavit, neque tamen calor aut dolor lateris (quem illa cordis dolorem ex inscitia nominavit, & nobis quoque primâ fronte imposuit:) aut tussis vehementia cessavit. Continuavi Diaphoreticis, & loco dolenti imponi curavi Cataplasma conveniens, sicque die duodecimo inopinato ruptum Apostema, & sanguinem exspuit primò instar loturæ carnium, mox subsecutum aliud sputum album crassum striatum. Exhibui Antipleuritica, inprimis autem Oleum Lini, (quod tantoperè commendat *Gesnerus*, & cujus usum approbatum habeo:) cum *speciebus diaireos*, quibus auxiliante DEO felicissimè restituta. Mansit per aliquod tempus calor quasi hecticæ initium, quem usu lactis caprilli penitùs extinxi.

OBSER-

OBSERVATIO VIII.

D. Caroli Raygeri
de
Pleuritico curato, cui ex assumto incautè Vomitorio varia Symptomata.

UTi omnia medicamenta, si rectè & commodè exhibeantur, auxiliatrices sunt DEI manus, sin malè & sinistrè, deleteria fiunt ac venena: Ita inprimis ex illis vomitoria, utut conferant commodè data, nocent sine ratione propinata. Vinitor quidam hîc in suburbio habitans ex arbore lapsus in sinistrum latus incidit, aperta vena & sumto unguento rubro potabili, nihil amplius sensit incommodi. Elapsis tribus septimanis novos in illo latere & quidem punctorios percepit dolores cum febri continua, sputo sanguineo &c. Tractavi ut Pleuriticum, & per D. G. optimè restitui, dato ipsi sub finem decocto pectorali laxativo ad aliquot dies, quo licet benè purgatus, sibi tamen non satis videbatur, ursit adhuc aliam purgationem, quam promisi post reditum meum, (stabam enim in procinctu peregrè abeundi:) relinqueret intereà Naturæ negotium, non esse periculum in mora. Cujus tamen impatiens hic patiens, benè cæteroquin se habens, ex sola pertinaci imaginatione sibi adhuc semel esse purgandum, nec diutius differendum, intravit Officinam Pharmacevticam, & à Pharmacopœo Medicamentum petiit fortiter purgans & vomitorium. Datus ipsi ab inconsiderato juvene tùm temporis præsente pulvis, quo nec per superiora nec per inferiora purgatus. Miratus Pharmacopœus altero die talia narranti aliam dosin duplo majorem priore dedit. Sed & hæc nihil præter duas dejectiones effecit. Tandem tertiâ vice ex nescio quo Medicamento, (nunquam enim hoc unà cum prioribus duobus à Pharmacopœo rescire potui,) bis vomuit, & aliquoties alvum deposuit. Nec mora statim post operationem in languorem incidit totius corporis, sensit dolores infimi ventris, inprimis lumborum & inguinum, nec moveri, nec incedere potuit, sed semper in uno latere jacere coactus, pede sinistro planè immobili & sine sensu, ac urinâ nonnisi cum difficultate fluente. Dedi, omnium, quæ in absentia mea gesta, inscius, in consilium tamen iterùm vocatus, nec causam horum Symptomatum mirando vel indagando assequens, purgationem ordinariam ex salibus cum Magisterio Jalapæ, ex qua plus quàm quindecies purgatus, sumsit postea decoctum Foresti Anti-Nephriticum cum Tinct. ♀ri ad exturbandum

dum sabulum vel calculum, à quo stuporem pedis, lumborum dolorem, & urinæ difficultatem oriri conjiciebam, omnia tamen frustrà. Tandem subitò urina reddita clarior, liberè fluxit, dolores reliquêre lumbos & ingvina, horribiliter contrà invasêre utraque crura, inprimis totum pedem sinistrum, hinc in dextro aperta vena, adhibita aqua Arthritica cum spiritu juniperi lumbricato, & essentia Castorei, ut & pulvere Jumali ex herba Sabinæ, Camphora, Agallocho, Myrrha, &c. dolorum quidem remisit vehementia, sed tamen diu lecto detentus pedi sinistro insistere nequivit. Ita mirè divexatus convaluit postmodùm, confessus priùs suam culpam, me interrogando, an fortè ex tàm fortibus & repetitis medicamentis hæc omnia? Obstupui talia audiendo, & miratus tantum, quod ex istis vomitoriis ter repetitis non inciderit in Hæmoptysin.

OBSERVATIO IX.

D. Caroli Raygeri

De

Paralysi universali post Variolas.

DUodecim annorum puella, civis hujus loci honesti filia, post variolas ex animi mœrore & subita quadam consternatione An. 1672. mens. Jul. in novam incidit febrim acutam, qua licet curatâ, remansit tamen sine omni motu membrorum, ut nec pedes, nec manus suo officio fungi valuerint, ita, quod vel maximè notandum, resolutis colli & dorsi vertebris, ut nec sedere, nec erectâ cervice bibere potuerit, sed opus habuerit semper manu sustineri alterius. Sic per 24. septimanas jacuit misera sibi relicta, quia jam de ejus restitutione desperabant parentes. Hoc anno circa initium veris denuò febri corripitur malignâ cum petechiis, tùm in manus devenit meas, quam etiam, DEO sit laus, feliciter restitui, finitoque hoc morbo Paralysi quoque mederi cœpi, & intra tres septimanas, factis inunctionibus, & appositis Emplastris ad nucham membrorumque articulationes, eò deduxi, ut erecta sedere, manusque movere potuerit. Ex thermis autem Mandersdorffensibus planè convaluit, jamque adhuc erecta & sine labore incedit.

Notandum in hac petechiis, laborante die undecimo in sinistro latere infra costas vesiculam erupisse, medii imperialis magnitudine non aliter, ac si vesicatorium ea in parte appositum fuisset. Territa mater pro carbunculo habuit, ego verò pro pustula ex seroso & acri humore (qui tales quandoque etiam minores instar variolarum cum petechiis hoc anno sæpiùs observavi,) aperui, imposito

posito folio brassicæ cum butyro recenti, tanquam pustulam ex vesicatorio tra-ctavi, quæ percurata, & morbus solutus. Cæterùm à quanam causa ista Paralysis & resolutio membrorum orta, meritò dubitatur, an à malignitate quadam variolarum residua per Diaphoretica non satis discussa, sed nova ebullitione in genus nervosum diffusa? An verò à terrore & magna consternatione? quæ quantum valeat, non multis attinet aliunde probare. Retulit mihi hujus ægrotæ noverca, aviam suam ex nuncio, quod duo in insidiis laterent, quo maritum per plateam euntem interficerent, ita consternatam fuisse, ut subitò paralytica facta ad mortem usque permanserit.

OBSERVATIO X.

D. Caroli Raygeri

De

Cardialgia miris stipata Symptomatibus, tandem lethali.

VIr Senatorii quondam apud nos Ordinis, temperamento sanguineus, corpore præditus obesiori, doloribus quidem obnoxius Nephriticis, cæterùm sanus & benè valens, A. ætatis suæ 34. ex mœrore animi ob calamitosissima hæc tempora, sensim, sine febri tamen manifesta, contabescere cœpit, de nulla re conquestus aliâ, quàm de præcordiorum compressione & Anorexia, credidit tamen hæc omnia à calculo quodam oriri, & à neglecto usu thermarum, singulis annis aliàs consueto. Sed circa festa Natalitia rem serio agi, & dolores quasi morsus ex sinistro latere versus cor ascendentes sensit, qui etiam de die in diem exacerbati, singulis tamen trinis diebus tantum vehementius infestarunt. Horum prodromus semper erat nasi extremitatis refrigeratio sensibilis. Tandem singulis diebus circa vesperam recruduit hic morbus, verè καρδιωγμὸς, ita enormis, ut clamare vehementissimè coactus fuerit, intereà manus & pes dextri lateris continuò tremebat, sinistrum verò latus, ubi tamen dolores erant, quievit. Sic quandoque per totam noctem miserè divexatus, circa auroram recedentibus cruciatibus sensit levamen. Alvum perpetuò adstrictam clysteria aut propinata laxativa solvebant quidem, sed statim commovebant etiam dolores. Excrementa sive per purgationes sive naturaliter reddita, quod sub finem morbi, (cum ex metu cruciatuum nec clysterem, nec laxativum sumere vellet,) sed non nisi de tertio in tertium diem factum, semper erant solida & benè concocta, ac si optimè sani essent hominis. Pulsus nunquam mutatus, nisi sensim debilior factus. Deglutitio insuper

mirum in modum erat læsa; nam solida deglutiebat facillimè, liquida verò neutiquam, ita ut sitim intensam, absque tamen calore febrili, nunquam potuerit potu restinguere, sed aquam cochleatim tantum, ut & alia medicamenta liquida sorbere debuerit, statim superveniente enormi quadam salivatione, quæ descensum liquidorum impedivit, quamvis & fluxus hujus pituitæ lentæ ac viscidæ semper & per totum morbum usque ad finem vitæ duraverit, ut quandoque singulis diebus aliquot vascula hac materiâ impleverit. Tandem ex vehementia morbi ita contabescens, ut cutis ossibus hæreret, circa initium Maji hujus anni placidè exspiravit. Dolor adeò pertinax nullis cedebat remediis, nisi exhibitis granis duobus Laudani nostri de tribus dicti, cum Magisterio Perlarum vel Oculorum Cancri in Aq. fl. Arant. tùm enim ad miraculum usque quasi in momento omnis evanuit cruciatus, & noctem insequentem cum somno placidissimo transegit patiens. Cætera omnia quæcunque adhibita vel nihil profuêre, vel dolores exacerbarunt.

OBSERVATIO XI.

D. Caroli Raygeri

De

Asthmatica aperta.

HOc anno circa finem Januarii, mortua Matrona quædam nobilissima, generosi Domini Sigray relicta vidua, per triennium Asthmate periodico detenta. Hanc humi sedentem, erectâ cervice respirantem, pedes & ventrem tumidam biduo ante mortem cum ordinario aliàs Medico *D. D. Schilpachero* Amico meo plurimùm honorando visitavi. Cum adstantes vomitorium urgerent, nos verò summam virium prostrationem, & extrema instare adverteremus, timendo ne in ipsa operatione medicamenti ægra deficeret, illudque ac si eo strangulata fuisset nobiscum diffamaretur, postulatum cautè declinavimus, alia præscribendo. Avidus filius sciendi, unde hæc dispnoea aperiendam concessit. Dissecto itaque thorace, ubi omnes aliàs Medici veram sedem figunt Asthmatis, in Pulmonibus nihil neque viscosi, neque serosi, neque impacti quidquam in illorum bronchiis observavimus, sed benè constitutos ac laudabiles invenimus, præterquam quod exiguis fibrillis hinc inde inprimis in dextro latere pleuræ adnexi hæserint. In hoc tamen non acquievimus, cum vitium illud à prima conformatione videretur, ipsa verò à triennio demùm Asthmatica. Continuavimus itaque sectionem ventremque, qui,

qui, ac ſi Hydropica fuiſſet, diſtentus erat, aperuimus, ſed remotis integumentis, ne gutta effluxit aquæ, inteſtina verò omnia inprimis jejuna, mirè inflata, diſtenta & tota vacua conſpecta, lien bonus ut & hepar laudabile, veſicula fellea magna, aperta nihil continuit bilis, ſed lapidem incluſum habuit magnum inæqualem pondere quatuor Drachm. off. Hinc concluſimus, Aſthma fuiſſe flatuoſum, & flatulentiam auxiſſe alvi conſtipationem propè continuam, ortam procul dubio à defectu bilis, nam per aliquod tempus nunquam niſi clyſteriis aut aquis laxativis ſollicitata alvus ſuum fecit officium, ad omnia autem purgantia melius ſe habuit. Vidimus etiam, fruſtrà quod à nobis exhibitum fuiſſet vomitorium, ſiquidem materia non impacta fuit pulmonibus, flatus verò per ſuperiora vel pauci vel prorsùs nulli evacuantur.

OBSERVATIO XII.

D. Caroli Raygeri

De

Abſceſſu Abdominis ingenti & raræ Magnitudinis feliciter curato.

NUnquam deſperandum in morbis, & utcunque difficiles & incurabiles appareant, nullo modo tamen ægrotum relinquendum Prognoſticis, præter *Hippocr. de Artic. v.* 68. etiam ſequens nos docet hiſtoria rara & admiranda affectus duodecennalis juvenis cujusdam à tot Medicis, à tot Chirurgis tractati, à tot iterùm derelicti, mortique certiſſimè adjudicati; hac verò præteritâ æſtate præter omnem ſpem & exſpectationem, divinâ favente gratiâ, reſtituti ac curati. Johannes is erat N. Mercaturæ deditus, Viennæ in ædibus Affinis mei, qui 14. ætatis anno in vomitus incidit biliosos per duos continuos annos durantes, ita ut ſingulis ſeptimanis ad minimum ſemel vel bis prægreſſis ingentibus capitis doloribus morſibusque ventriculi, vomere coactus fuerit, quod ut faciliùs perageret, prout putavit, quandoque toto die, nam manè ſurgens ex regurgitatione bilis vomitum ſibi quaſi ſemper prędixerat, ab omni cibo & potu abſtinuit. Dum hæc fiunt, in dextro hypochondrio tumorem quendam oriri ſenſit, nucis primò avellanæ magnitudine, mox ita increſcentem, ut non modò totum dextrum latus ab inguine usque ad coſtas, verùm etiam regionem ventriculi occupaverit, & usque ad ſiniſtrum hypochondrium ſeſe extenderit, acceſsêre ingentes lumborum dolores, qui vix ſedendi facultatem permiſêre. Vocati in conſilium Clariſſimi Medici, qui pro

ſcirrho

ſcirrho hepatis habentes hanc duritiem variis remediis externis internisque tollere tentarunt, ſed fruſtrà omnia, increſcente indies & augmentum ſumente tumore, qui tamen poſt duorum annorum omnimodam à medicamentis abſtinentiam ſponte in itinere quodam Styriam verſus ſuſcepto evanuit, venterque cum lateribus planè ad juſtam & priſtinam redactus magnitudinem. Inſecuta duorum annorum perfecta & optima ſanitas, his elapſis venter iterùm intumuit, noſtro hoc negligente, donec An. 1669. iterùm planè ut anteà in dextro hypochondrio novum orientem deprehendit tumorem, celerrimè utrumque occupantem latus & indurantem. Hic ille denuò Medicorum imploravit auxilium, meo aliorumq; ſuaſu ad Acidulas profectus Jarmersdorffenſes, quas & bibit, & coctas, ut ibi moris, balnei loco adhibuit, ſed his nihil proficientibus iterùm domum conceſſit. Hic longum eſſet enarrare, quot Medicis, Medicaſtris, Agyrtis uſus fuerit hic juvenis vivendi & auxilii cupidus; Sufficit dixiſſe eum circa finem anni præteriti 1672. planè ad extrema redactum fuiſſe, ventrem ita creviſſe, ut in ambitu duas ulnas Viennenſes comprehenderit, & ſuprà ſcirrhoſam duritiem abdominis, lumborumque cruciatus, dolorem etiam ad teſticulum dextrumque pedem pertigiſſe, quo hic tribus digitis brevior factus altero. In hyeme hujus anni circa umbilicum parva apparuêre foraminula, ac ſi natura ipſa ibi molita fuiſſet materiæ intus contentæ exturbationem, ſed, à neſcio quo imprudenter iterum conſolidata. Ita derelictus prognoſticis uſque in Majum jacuit, ubi ipſius miſertus Chirurgus quidam Viennenſis, *Daniel Schrader*, Bremâ oriundus, qui præmiſſis præmittendis corroſivo obliquè ad digiti longitudinem aperuit latus, extraxitque ſingulis diebus unam cum dimidia menſuram (plus minus) puris albi, ſubviridis, primò craſſi, mox liquidioris, valdè fœtidi, idque viginti diebus continuavit, quo tempore effluxére 44. menſuræ, exeunte per partes etiam membranâ, qua propriâ continebatur hic abſceſſus. Ita auxilio inprimis divini Numinis, curâ dein & induſtriâ præfati Chirurgi juvenis hic morti ereptus, in integrum reſtitutus jam ſanus vivit valetque. Credibile autem, vas aliquod ex fortiſſimis vomitionibus, quas hic jejuno exercuit corpore, ruptum, & extravaſatum ſanguinem cauſam primam dediſſe abſceſſus. Deinde pus inter Peritonæum & muſculos abdominis in propria latuiſſe membrana, neque ad illud corroſivum penetraſſe, aliàs etiam excidiſſent inteſtina. Tertiò notandum, hîc naturam æquè ac in abſceſſu, de quo anno ſuperiori mentionem feci, per umbilicum exitum materiæ tentaſſe, niſi imprudenter in opere fuiſſet impedita.

(*In litteris Anno* 1672. *ad Collectores Ephemerid. Uratislav. miſſis.*)

OBSER-

OBSERVATIO XIII.

D. Salomonis Braunii
De
Monorchite satis fœcundo.

VIllicus quidam Monorchis in agro Rhætensi (im Rieß) dum Nerolingæ adhuc Practicum agerem, me accessit de stranguria conquerens, & inter alia interrogans, num unicus ille testiculus forsan in causa esset hujus affectûs? rursusque instanti mihi & sciscitanti, num aliàs huic malo obnoxius fuisset? aut in maritali officio procreationeque liberorum impedimentum aliquod passus esset? respondit, nullam planè se unquam antehac molestiam inde percepisse, multorumque liberorum utriusque sexûs jam patrem esse; Dimisi sic eum præscriptis remediis convenientibus, quibus mox sanitati priori fuit restitutus, proque his gratias habuit.

OBSERVATIO XIV.

D. Salomonis Braunii
De
Iride Lunari.

ANnô præteritô LXXI. mense Octobri, cum summo mane ante exortum Solis die 4. vel 5. post plenilunium, equestri itinere ad cœnobium quoddam & visitandos ægrotos ibidem contenderem, ecce à sinistris orientem versus sese in nubibus nebulosis Iris quædam obtulit, omnibus numeris, exceptis coloribus flavô & rubeô, absolutissima; Arcus enim erat satis magnus instar Iridis Solaris perfectô semicirculô spectabilis, cujus cornua duo utrinque terræ insistebant, coloresque præ se ferebat album & cœruleum, qui absentibus aliis duobus jam dictis, eò clariùs & distinctiùs sese præsentabant; Luna verò à dextris ad octuagesimum circiter gradum versus occidentem adhuc elevata stabat clarô cœlô, ita ut ego medius inter illam & Iridem sive arcum incederem. Halonem non fuisse inde constat, quod à regione Lunæ staret hic arcus semicirculi formâ, cum halo Lunam ipsam planô semper circulô cingat; neque Soli originem suam debuisse, latente istô multis gradibus sub horizonte nostro. Ego Iridem lunarem censui appellandam, salvo secùs sentientium judiciô.

OBSERVATIO XV.

D. Salomonis Braunii

De

Cerevisia è Mamma excreta.

IN honesta quadam Matrona puerpera ex vulnere circa papillam sinistræ mammæ, pro educenda materia ibidem ex suppuratione collecta, inflicto, quadam die, ubi deligandum erat vulnus, remotô cum turundulâ emplastrô, vidi effluere ipsam cerevisiam, paulò ante assumtam, in ipsâ ferè substantia, qualitate & quantitate, manifestissimô sese odore ac parùm mutatô in pallidum colore prodeuntem.

OBSERVATIO XVI.

D. Salomonis Braunii

De

Uvulæ Usu.

HOminem quoque novi, qui amissam ex morbo uvulam, quamvis nullâ vicinarum partium fuerit læsa, nunquam tamen deinde potuit voces articulatas proferre, præsertim ubi ex literis, quæ in gutture formari solent, & gutturales vocantur, vox quædam constabat. Unde evidentissima ratio, uvulam ad formationem & modulationem vocis non parùm conferre.

[*Ex litteris Biberaco Suvinfurtum, ad Magnif. Dn. D. Fehr. missis.*]

Vid. infr. Obs. 66.

OBSERVATIO XVII.

D. Valentini Andreæ Mœllenbrocci

De

Morte ex Potu Spiritus Vini.

VIno ejusque spiritui vim narcoticam inesse, Medici moderni ferè omnes consentiunt, unde multi copiosiùs ac incautè ea haurientes, omni sensu motuque ablato, subitò pereunt. *Zacut. Lusit. lib. 1. de Med. Princip.*

*cip. hist.6. p.*10. refert de Aulico quodam, qui cum in villam voluptatis causâ concederet, in cellam vinariam fortè ingressus, ita ab odore vini perculsus est, ut in terram sideratus, ac si fulmine ictus esset, cadens, intra tres horas exanimis, apoplexiâque correptus & stertens vitam cum morte commutavit. Quosdam etiam vino vel ejus spiritu inebriatos, in curru vel lecto mortuos inventos esse, hodie multis notum est. Exempla etiam videri possunt apud *Forestum lib.9. Observ.27. p.m.*282. *Zacutum lib.5. Prax. admir.* 126. *&c. Dn. Th. Bartholin. Centur.3. hist 56. p.*109. recenset quosdam ex nimia ingurgitatione vini adusti extinctos esse, ubi & *Cent.* I. *hist.*70. *p.*120. simul meminit quorundam, quibus flamma ex ore exilierit. Simile ante 18. annos accidit Patricio cuidam Erffurtensi, quem noctu vocatus inveni mortuum, flammâ spiritus vini, quem in nimia copia assumserat, ex ore ejus exeunte. *Sennert. l.*1. *Med. Pract. part.*2. *cap.* 33. *p.* 660. refert, de infante quodam, qui, cum in conclavi à parentibus domo egressis, ne extra domum vagaretur, conclusus, magnam partem spiritus vini exhausisset, à parentibus domum reversis, humi prostratus, vitrum, in quo spiritus vini fuit, in brachiis tenens, semimortuus inventus, paulò post exspiravit. Idem contigisset anno O. R. 1642. Erffurti officiarii cujusdam Suecici filio 7. annorum, nisi statim convenientia remedia ipsi exhibita fuissent. Ubi nonnulli commendant lac, præprimis verò caprinum, alii muriam brassicæ capitatæ, jam citatus *Bartholinus Cent.3. hist.56. p.*109. scribit. *Dn. Simon. Pauli*, teste *Dn. Rolfincio lib.4. Consult.*13. *p.*525. juvenem, cui flamma ipsa post usum vini adusti nimium ex ore prodibat, solo C.C. philosophicè præparato, cum admiratione se restituisse asserit.

OBSERVATIO XVIII.

D. Valentini Andreæ Mœllenbrocci

De

Repentina Morte à Veneno latente.

NOn ita pridem hîc aurifabri cujusdam discipulus 16. annorum, ad alterum aurifabrum missus, in hujus januæ limine subitò prolapsus, vitâ excessit. Hujus subitaneæ mortis causam nonnulli apoplexiam, qua homines interdum ceu fulmine icti subitò concidunt, fuisse existimarunt. Verùm cùm apoplexia secundum *Hippocr. aphor.*31. *sect.*3. morbus senum sit, & juxta ejusd. *aphor.* 57. *sect.*6. Apoplectici fiant à quadragesimo anno ad sexagesimum, atque propterea ætas hæc rarò ei obnoxia sit, eam potiùs veneno in

corpore latitanti, subitoque cor occupanti, imposui, idque huic haud difficulter contingere potuit, quod fumum argenti vivi, quo aurifabri ad inauranda pocula utuntur, sine dubio incautè & copiosè hauserit. Venenum autem in corpore nostro generari, ibidemque latens repentè vires suas exerere, ac principem aliquam partem invadens, improvisò hominem jugulare posse, autores multi asserunt. V. *Zacut. Lusit. lib. 1. de Med. Princip. histor.* 52. *p. m.* 89. *lib.* 2. *histor.* 20. *p.* 214. *& lib.* 3. *Prax. admir. Observ.* 132. *p.* 137. idque exempla non pauca docent, instar omnium sit, quod *Stephan. Roderic. Castrens. tr. Quæ ex quibus lib.* 2. *cap.* 7. *p.* 86. refert de juvene subitò mortuo, cui statim post obitum, extrà in regione cordis sideratio seu livor ingentis latitudinis apparuit, intus nihil mali fuit repertum. Scorbuticos etiam, humore scorbutico ebulliente, ac principem aliquam partem malignitate suâ inficiente, syncope ac subitaneâ morte periisse, ex tractatus mei *de Arthrit. vag. Scorbut.* nuperrimè editi dedicatione, & *cap.* 3. *§.* 16. *p.* 35. patet.

OBSERVATIO XIX.

D. Valentini Andreæ Moellenbrocci

De

Inopina Morte.

MAtrona quædam 63. annorum aliquandiu de imbecillitate ventriculi & dispnoëa conquesta, ob lassitudinem nimiam lecto se committens, nullâ præsente febre, nullo dolore, nulloque alio periculoso Symptomate, nec omissis optimis convenientibus remediis, intra paucos dies præter omnium spem, sensibus adhuc integris quietè obdormivit. Causam hujus inopinæ mortis itidem veneno latenti ascribendam esse vero consentaneum est. Multi enim moriuntur, non ex vi morbi, sed, ut in proximâ Observatione dictum, ob humorem aliquem venenosum partes principes invadentem, unde notante *Celso lib.* 2. *cap.* 6. interdum aliquis moritur, de quo Medicus securus primò fuit, cujus tamen conscientia salva manet, si nihil, quod in artis potestate est, omiserit. Hic quoque non parum fecisse videtur annus, quem agebat hæc mulier, sexagesimus tertius, ob numeri septenarii & nonarii multiplicatam ac sibi invicem connexam summam, quam continet, climactericus magnus dictus, quem rarissimè absque insigni corporis mutatione & vitæ periculo absolvi, experientia docet. V. *Gellius lib.* 15. *cap.* 7. *p.* 544. & *Levin. Lemn. lib.* 2. *de Occult. natur. miracul. cap.* 32. *p. m.* 216. Periculosi autem æstimantur anni climacterici, non ratione numeri, utpote cujus nulla est efficacia, sed quia

hisce annorum articulis temperamenta & ætates mutantur, quibus mutatis magna vitiosorum humorum copia colligitur, quorum motu & agitatione multi generari possunt morbi, quos *Hippocr. sect. 3. aphor.* 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. recenset: vel, quia secundum Astrologos, singulis septenis annis Planetarum ordo ad Saturnum hominibus infensissimum eorumque interfectorem revertitur, & Saturnus ad quadratum loci naturæ signi, unde egressus est, contrarium pervenit.

OBSERVATIO XX.

D. Valentini Andreæ Moellenbrocci

De *Gonorrhœæ Causa & Curatione.*

GOnorrhœæ causam semen esse, ac propterea eam ἀπὸ τῆς γονῆς sive τῦ γόνυ & ῥοῖεν derivari, omnes ferè consentiunt. Mihi autem veritati magis consentaneum videtur, initio quidem aliquid seminis vel ob ejus aut partium spermaticarum vitium, vel facultatis retentricis imbecillitatem excerni, successu verò temporis humores vitiosos à naturâ per factam hanc viam expelli. Impossibile enim esse per talem fluxum semen semper evacuari, evincit 1. *Materiæ quantitas*, nam id, quod excernitur, interdum aliquot libras excedere, experientia docet, at tantum seminis profluere posse, nemo sanæ mentis statuet. 2. *Materiæ qualitas*, odorem enim & colorem seminis non semper refert, sed odorem de se spirat gravem, colorem ostendit varium, interdum nigricantem. 3. *Fluxus* ad aliquot etiam annos *duratio*. Novi ante 25. annos Lipsiæ aliquem per sexennium eum perpessum, ibidem, Erffurti, ac hic, DEI gratiâ, curavi aliquos supra biennium hoc afflictos malo; imò pro certo mihi relatum est, virum quendam Patavii supra 30 annos hoc laborasse affectu. Seminis autem profluvium sine virium prostratione ac vitalis roboris extinctione tam diu durare posse, incredibile est, cum ex sententiâ *Avicennæ* plurimorumq; Medicorum, uncia una seminis emissa plus debilitet, quam sanguinis unciæ quadraginta. 4. *Urinæ signa*. Nam materia, quæ excernitur, matulæ urinariæ fundum petit, semen autem urinæ supernatat. Nonnunquam etiam pus emitti observatum est, quod procul dubio ab ulcere ex affluxu vitiosorũ humorum orto provenit. Nam *VVürsingius* tria cadavera Gonorrhœâ extinctorum secuit, in quorum prostatis vestigia ulcerum & cicatrices manifestas animadvertit. Sic dicta autem Gonorrhœa, si diu duraverit, curatu admodum difficilis est. Ego eam sequentibus felicissimè, DEO auxiliante, curavi. Ad evacuationem materiæ peccantis, exhibui *pulverem meum purgantem*, de quo in *tr. meo de Arthr.*

de Arthr. vag. Scorbut. vel *has pilulas:* ℞. *Therebinth. Cypr.* ℈j. *Scammon. rosat.* *Resin. Jalapp. an. gr. V. M. F. l. a. Pilulæ num. XIX.* Ad fluxum inhibendum: ℞. *Croc. ♂. astringent.* ʒj. ℈j. *Oss. Sepiæ, Succin. Corall. V. Ebor. s.* △. *an.* ℈ij. *M. F. Pulvis.* Dosis potest esse ℈j. ad ʒß. Summo etiam cum fructu usus sum *Tinctura* ♀ ⊖-*li* ad 20. usque 30. guttas in convenienti vehiculo. Certissimum remedium sunt *Pilulæ Riverii*, quæ me nunquam fefellerunt, eæque, uti videre licet *Cent. 2. Observat. 74. p. 150.* tales sunt. ℞. *Gumm. arabic. tragacanth. Carab. mumia, boli armen.* an. ʒj. pulverisentur, & cum *sir. d. ros. siccis*, F. Massa Pilularum, de qua capiat æger ℈j. singulis diebus, manè duabus horis ante pastum.

(*In litteris ad Collectores Ephemerid. Vratislaviam An. 1672. scriptis.*)

OBSERVATIO XXI.

D. Johannis Schmidt

De

Terrore gravidæ Fœtui exitioso.

UXor Angli cujusdam, *Johan. Fischer*, septimo ingravidationis mense circa rem culinariam occupata, bombardam explodi cum fragore insigni audit, perterrita exinde globum clunes ferire existimans, manum derepentè, aversura quasi globum, circa intestinum rectum protrudit. Nihil mali ex eo tempore sentiens, justo mense puerulum parit, foramen circa anum rotundum habens, quod circa intestinum rectum ad digiti longitudinem intra corpus, ut stylo immisso judicare licebat, extendebatur. Cum nullam initio exinde infans pateretur molestiam, opem parentes non petebant, post trium autem mensium decursum, saniosa per foramen effluebat materia, eaque & copiosa satis, & acris, quam fletus & inquietudo continua monstrabat, erodens tandem sanies illa intestinum ipsum, quæ per anum naturæ ordine exire consuevit materia, per foramen hocce fistulam referentem reddebatur, ita ut σκύβαλα per utrumque foramen sese monstrarent, sicque miserè vitam trahens sex mensibus supervixit, donec tandem accedente inflammatione obiret.

OBSER-

OBSERVATIO XII.

D. Johannis Schmidt
De
Excrescentia carnea in Fœtu, ex Terrore Matris contracta.

UXor spectabilis apud nos mercatoris *Danielis Stuve*, ab octo mensibus gravida, plorantem cùm è sella tolleret puerulum, animadvertit circa anum protuberantiam ad ovi gallinacei magnitudinem, perterrita mater ad rei novæ spectaculum, an periculum? me illicò vocari jubet, pronum intereà tenens infantem super genua, accedo, & procidentiam intestini recti esse, affectum plurimis familiarem puerulis, etiam assevero, qui fotibus & ordinariis remediis internis integrè tolli potest; prout etiam brevi intestinum reponebatur. Justo partus tempore puerulum enititur omnia sanum, nisi quod in lumborum vertebris ad capitis penè magnitudinem sacculum haberet, cruore refertum, excrescentiam nimirum carneam cute obductam, in cujus apice ad imperialis magnitudinem livor apparebat, putredinis quasi alicujus incipientis initium, quo in loco rupta cutis sponte sua cruorem reddebat ad integram penè libram. Vocatus ego, ab ulteriore putredine, in summè aliàs debili infante, præservare volui cavitatem. Excrescentia illa, quam sacculum non immeritò nominare possum, cum ad lumborum & spinæ dorsi explicaretur vertebras, minutissimus animadvertebatur meatulus, in abdomen usque sese extendens, oculorum aciem effugiens, cognoscebatur tamen exinde, quod etiamsi à cruore totaliter liberatus esset saccus, post unius tamen horæ decursum, alium iterùm continebat ichorem. Prædicebam instantem mortem, imò vovebam, quæ deperditis per spinæ vertebras spiritibus, post paucarum horarum decursum insequuta est.

OBSERVATIO XXIII.

D. Johannis Schmidt
De
Præmatura Mensium Eruptione.

PUrgationem sequioris sexus menstruam pro dispositione corporis, venarum, & causarum Medicis dictarum externarum, non in certam incidere ætatem notum est, rarissima tamen sunt exempla ante pubertatem eadem appa-

apparuisse, quorum aliud *Bartholinus Cent.* 3. *Obs.* 11. aliud *Pulpius l.* 3. *Obs.* 36. recenset, rarissimum de octidua puella menstruata *Bourgois l. Obstetr. Obs.* 17. refert. Nota mihi historia puellæ cujusdam, filiæ mercatoris apud nos non postremi, quæ circa nonum ætatis annum menses patiebatur, nunc ordinariè, nunc extraordinariè, nullam observantes periodum, copiosè profluentes, queis lege naturæ cessantibus, fluor quoque albus sese monstrabat, qui venustam aliàs satis puellam, non decolorem tantùm, sed emaciatam planè reddidit. In ea autem non raro copia apparebant menses, ut in contumacissimam uteri hæmorrhagiam, vix ullis expugnabilem remediis, desinerent.

OBSERVATIO XXIV.
D. Johannis Schmidt
De
Ossiculis à Phthisico Tussi excretis.

NObilis quidam Germanus annorum circiter 26. cui nomen *N. Bolschau*, phthisicus ex nimio vini generosioris, ut ipse conquerebatur, potu, tussi vehementissimâ multum diuque torquebatur, rejectâ primùm pituitosâ, mox purulentâ materiâ, cui squamosa ossa plurima, friabilia, ad solidi Gedanensis magnitudinem juncta erant, quæ cum à Dn. Patiente mihi monstrarentur, cingula asperæ arteriæ cartilaginea, quæ in pulmones hinc inde divaricantur, per erosionem à purulenta materia, à substantia pulmonum separata, esse existimabam, sed cum accuratiùs inspicerem, & exsiccatam materiam penitiùs examinarem, inveniebam, nihil cum cartilaginibus istis commune habere, sed ipsissima ossa referre. Dubitabam initio, an per errorem deglutita per asperam arteriam sese in pulmones insinuaverint, ut conjugi Medici apud nos Primarii, Domini Collegæ conjunctissimi, accidit, cui nucleus pomi, casu in arteriam asperam irrupit, secutâ statim continuâ tussi, posteà phthisi, denique morte. Sed hîc ossa in ea erant magnitudine & copia, ut sine suffocationis periculo nullatenus deglutiri potuerint.

OBSERVATIO XXV.
D. Johannis Schmidt
De
Largo & perpetuo Glandularum sub Axillis Madore.

GLandulas, corporis dici emunctoria, communis Medicorum fert sententia, lymphatica quippe vasa illic superfluam in corpore lympham

copiosè deponunt. Ut verò intra corpus plurimæ reperiuntur glandulæ, ita extra in partibus exterioribus conspicuæ maximæ apparent post *aures*, in *inguine*, & sub *axillis*; ut de *salivalibus* nihil moneam, quæ copiosissimum non rarò reddunt liquorem, ita ut in plurimis os saliva semper repletum sit, unde sputatores perpetui vocari consueverunt. De glandulis sub axillis raram hisce diebus videre observationem mihi contigit. Vir quidam apud nos Nobilissimus, 28. circiter annorum, temperamento, ut communi vocabulo appellari solet, sanguineo, habitu prorsus Athletico, de madore sub axilla dextra continuo molestissimo conqueritur, quem nescio quot duplicatis linteis, ne thoracem penetret, frustrà tamen impedire tentat; mador hicce non fœtidus est, ut hircum, prout fieri solet, redoleat, isque non nisi in uno latere, & quod majoris est indaginis, frigore copiâ majori apparet quàm calore. Si nudum aëri exponat brachium, stillant ad oculum glandulæ lympham, ut guttæ apertissimè excipi possint, nullum inde patitur incommodum, nisi quod sub axilla molestum semper sentiat madorem, qui hyeme ob frigoris vehementiam non leve creat tædium.

OBSERVATIO XXVI.

D. Johannis Schmidt

De

Urina Actu frigida.

PRimarius apud nos Mercator *Michael Zinck*, annos natus 68. à multis annis asthmaticus, ante septimanas plus minus septem in molestissimam incidit *δυσυρίαν*, tàm miserè miserum torquentem, ut insomnes ducere noctes tam propter doloris vehementiam, quàm continuum urinandi stimulum juberetur, dolores in perinæo circa vesicæ orificium & penis glandem percipiens acutissimos, urina autem effluens actu frigida, in transitu ob excoriationem, quantum ex signis colligebam, urens atrocissimè, in Paroxysmo excernebatur, sedimentum urina deponebat rarò sabulosum, rariùs cruentum, ut plurimùm farinaceum, urinæ cum percipit calorem, de nullo conqueritur ardore, sed frigiditate redeunte recrudescere ardorem cum lacrumis anhelosè conqueritur. Explodit hucusque morbi vehementia medicamentorum vires, quam tamen obtenturi simus Catastrophen, tempus docebit; quamvis aliqua meliorationis affulgeat spes.

OBSERVATIO XXVII.
D. Johannis Schmidt
De
Monstro Fœminini Sexus.

MIttebatur paucos ante dies, ipso ita volente, jubente, Generoso & Magnifico *Domino Gabrieli Krumhausen*, Præ-COS. meritissimo, Patrono meo magno, ex Pen-insula, cujus Præfectus est, Heel dicta, monstrum sexus sequioris, quod dignum judicavi, ut pictoris manu delineatum curiosissimis vestris & doctissimis subjiciam oculis. Historia ita se habet. Juvencula quædam, postquam in civitate nostra aliquot ante septimanas fuerat, & fortè muliercularum nostrarum capitis culturam, quantum conjicio, intentius conspexerat, octavo ingravidationis mense, puellam enititur, sed mortuam, in qua capitis forma exterior mirabilis apparebat. Ossa capitis non cohærebant, sed separata in extremitatibus imò undique cuti inhærebant: Vid. Fig. I. Ossa frontis A. non sutura, quæ nulla aderat, sed fissura B. ab invicem separata ad radicem usque nasi, cute tamen superinductâ conspiciebantur, in superiori parte C. ubi coronalis ordinariè conspicitur sutura, orbiculatâ figurâ ab invicem separabantur. Ossa bregmatis D. multò ad proportionem reliquorum ossium majora, galeam referebant, cucullam Monachorum repræsentantem, quæ largissimâ cute obductâ distabant; vergebat cutis illa ab osse frontis introrsum a. a. ad duorum transversorum digitorum profunditatem; eminebant verò duo illa bragmatis ossa supra ossa frontis introrsus; cute abeunte, ad crassioris pollicis altitudinem; conjungebantur quidem circa E. Ossa, ita tamen, ut hinc inde moveri possent; cohærebat cutis, ossa penitus ab invicem libera erant, ita, ut cum cute ad cervicem deponi, & ad frontem iterùm extendi ad modum galeæ possent. Prominebat cutis retrorsum circa occiput, & sacculum quasi aliquem F. formabat, qui sanguine repletus fuerat, superius verò G. ad dimidii imperialis magnitudinem putredinis monstrabat incipientis notam. Vid. Fig. II. Ossa temporum & os sincipitis conspiciebatur, cum ossa bregmatis cum sacculo antrorsum reponerentur, H. ordinario sese habebat modo. Magnitudo ossis frontis secundum omnem dimensionem in litera Vid. Fig. III. & IV. I. delineata est; Bregmatis verò litera K. expressit magnitudinem, quæ qualem inter sese fecerint proportionem facilè videre est. Facies satis aliàs proportionata conspiciebatur, nisi quod mentum obtusum

quasi

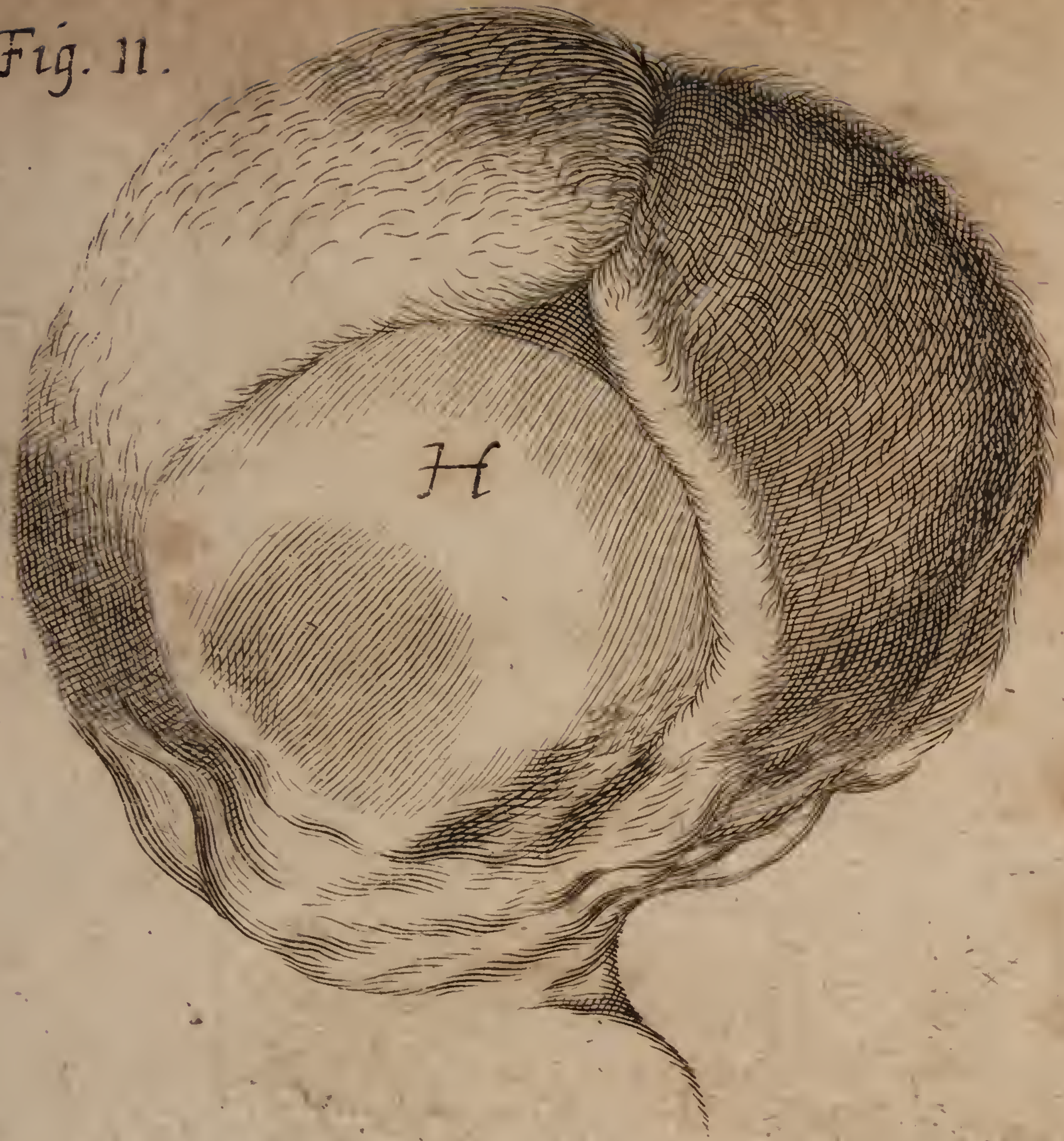

Fig. I.

A C a
B C a
A

P. Kilian f.

quasi, adeoque debito minus apparuerit. Dissectâ cute, (cui bregmatis ossa adhærebant, aliam nullam agnoscentes subsistentiam vel cohæsionem,) interiora capitis examinare animus erat, sed cerebro caput penitùs vacuum erat, aderat quidem dura mater, sed lacera, sinum tertium cerebri, seu falciformem processum, cruore penitùs vacuum exhibens, adnectebatur insuper per fibras quasdam circa radicem oculorum, suturis verò cranii nullatenus jungebatur, imò nec ullo modo cranium tangebatur. Cerebelli aliqua apparebat nota, sed vix aliqua. Meminit Cl. *VVepferus in præfatione tractatus de Apoplexia* puellæ sine cerebro natæ, † sed meminit, non describit. Mirum qua ratione vitam in utero traxerit fœtus in adeò prava conformatione; traxisse autem & motus, quem mater ingravidationis tempore senserat, indigitat, & quod corpusculum nullâ sui parte ullam putredinis exhibuerit notam, sacculum illum capitis, cujus jamjam mentio facta est, si excipias.

(*In litteris ad Collectores Ephemerid. Anno* 1672. *perscriptis.*)

† *Historiam puellæ sine cerebro natæ cum annexa Dissertatione eruditissima Excell. Dn. D. VVepferi, B. L. Anno III. harum Ephemerid. pag.* 205. *insertam reperiet.*

OBSERVATIO XXVIII.

D. Joh. Michaelis Fehr De *Pinguedine Abdominis mirabili.*

PEtrus Scharff piscinarum fossor in Unterlauter / post exantlatos cruciatuum labores varios diem obit fatalem. Defuncti corpus Calendis Martii Anno 1659. curâ Dn. D. *Gravii*, jam Poliatri & Practici Romhildensis, aperitur. Ad sectionem invitatus ego abdomen in insignem magnitudinem elevatum vidi; Hydropem primo aspectu mentiri videbatur, sed durities insolita, ante & post fata ultima, opinionem delere jussit. Exsucca omnia totius præter abdomen membra succum ad id deposuisse videbantur omnem; tantus obsederat partes illas & faciem, quam Hippocraticam jure dixisses, marcor & atrophia; umbilicus ad duorum transversorum digitorum latitudinem elevatus, thaleri circumferentiam habebat, cuticulâ, quam exsudans semper in vivente pars serosior depascere visa est, destitutus. Sectâ abdominis cute pinguedo sub ea occurrit, quatuor in umbilicali regione transversorum digitorum latitudinem æquans: trium illa fuit, qua lien obvolvebatur, inæqualiter tamen, ut media portio digito uno transverso fuerit minor. Renes, ut solent, copiosæ

pinguedini pariter erant immersi, sed quod aspectum merebatur, omnia intestina particulis pinguibus hinc inde multis pisorum ac lentium magnitudinem jam majorem, jam minorem referentibus conspersa videbantur. In dextro cordis ventriculo particula adiposa magnitudinem articuli unius digiti exprimens reperiebatur; qualem *Bauhinus* etiam sæpè inibi se observasse *lib. 1. anatom. cap. 20.* scribit. Diaphragma solito durius fuit & crassius; pulmo in latere pleuræ, hepar nothis costis & intestina ossibus ilium erant affixa. Hinc pulmo libertate in exspirando destitutus spirandi quadam difficultate fuerat pressus: flatus verò in intestinis debitum excurrendi spatium non invenientes, sonum modò tonitrui, modò ranarum coaxantium clamori similem per integrum lustrum ediderant, ut non modò fossor ipse, sed & adstantes latitantium intùs ranarum suspicionem conceperint, cujus solius gratiâ magnus sectione cadaveris occupatos incolarum circumstetit numerus. Inquirenti mihi in diætam, quâ defunctus olim fuerat usus, lac potissimùm maritum comedisse & bibisse; vinum & cerevisiam non curasse, respondit vidua: Lactis solius esu & usu se refocillari dixerat. Luxuriantis & errantis hoc est naturæ exemplum, quæ pinguiorem alimenti partem soli abdomini concredidit; reliquis verò partibus denegavit. Neque largioris lactis usui id erit simpliciter attribuendum, cum nutritiam in lacte vim inclytus Medicorum Senatus, nostro præsertim tempore, commendet, & non tantum singulares homines, sed & multos populorum γαλακτοφόρυς fuisse in eleganti tractatu de Butyro *Martin. Schockius* ostendat. Sed in nostro subjecto natura partium externarum, & sic sui quasi oblita, in toto abdomine nutritiam lactis virtutem sibi appropriavit.

(*In litteris ad Collectores Vratislav. missis Anno 1672. mense Decemb.*)

OBSERVATIO XXIX.

D. Antonii de Pozzis

Quod Homo diu vivere possit cum magnis Morbis.

Celsissimus quidem Princeps staturæ brevis, melancholicus, pauciloquus, sedentariam agens vitam, & deformem dorso adinstar litteræ M. ferens gibbum, duobus annis ante mortem cœpit ab ore insigniter fœtere, cum excoriatione gingivarum, & dentium notabili mobilitate. Octo diebus ante mortem correptus febriculâ lentâ, cum virium resolutione, ob defectum probi sanguinis, & spirituum carentiam in Domino obdormivit. Ut debitus cadaveri balsamationis redderetur honor, apertum est abdomen, ubi primò sese omentum fœtidissimum atque putridum obtulit; deinde mesenterium nigris varicibus undique circumseptum, cum pancreate induratis multis magnisque glan-

glaudulis impervio. Hepar exstitit parvum, nigrum atque scirrhosum: Ren verò infra hepar latens major capite puelli duorum annorum, ponderans libras duas cum semisse, in cujus centro calculus ℥iii ß. repertus, cujus acumen afficiens parietes ipsius renis, gangrænam induxit. Infra hunc renem circa musculum Psoas aderat abscessus longus atque profundus, flavo ac fœtido pure plenus, absque ullo femoris torpore atque dormitatione, contra *Fernelium*. Ventriculus mediocris, atro humore plenus; Lien longus, durior solito; Ren verò altior & naturali major, continens ad minimum centum parvos lapillos, apparuére. Hinc deventum est ad medium ventrem, in quo visæ sunt duæ hydatides ab humero usque ad septum transversum inter pulmones & pleuram aquâ, veluti glaciatâ, repletæ, cum pulmonum, tam secundum substantiam, quam secundum vasa, insigni corruptelâ, ita ut melancholia hypochondriaca, scorbutus, tabes, spirituum resolutio, viscerumque corruptio, causæ fuerint istius interitus. Sed quod mirum est, toto tempore vitæ nunquam est conquestus de doloribus nephriticis, calculis, urinis sabulosis, aut difficulter vel diminutè fluentibus, multò minùs ad renis dextri ingens augmentum femur dextrum torporem est perpessum.

OBSERVATIO XXX.

D. Antonii de Pozzis

De

Erratis Naturæ in una parte, & Supplemento ejusdem in alia.

SÆpè natura in formandâ unâ corporis parte deficit, luxuriando in alterâ: ita accidit cuidam Illustrissimæ Baronissæ, hydrope tympanitide succumbenti: ambo enim pulmonis lobi, scilicet superior, atque inferior sinistri lateris defuerunt, non ex ulcere consumpti, quia cicatrices adfuissent: Sed quia natura defecit in eorum productione, aliò distribuendo materiam. Hic Anatomicus campum habet quærendi, quomodo circulatio sanguinis in hoc corpore fieri potuerit, deficiente arteriâ venosâ in sinistrum pulmonis lobum excurrente, cum non facilè admittat septum cordis pervium à *Galeno* sancitum. Sed quod maximè consideratione dignum est, nunquam spirandi difficultate fuit detenta, cum pulmones obstructi eam impediant, deficientes penitus auferant. Ventriculus magnus adfuit, cui à liene *vas breve* amplum *sine valvulis* communicabatur, per quod potus frigidus quamprimum lienem subivit. Lien erat ponderis ℔ vjß, novem contextus densis mem-

membranis, inter quas aquæ limpidiſſimæ portio aſſervabatur: baſis verò ejusdem fuit caro rubicundiſſimi coloris, ſolidæque ſubſtantiæ ad ℔ j. Locum præ pondere mutavit, hypogaſtrium occupans ſpacio 24. annorum, nihilo tamen minùs tres proles utero geſſit, inter quas filius ſupereſt, qui operante celeberrimo Chirurgo Wencelio adſtitit, & rei admirandæ fidem facit luculentiſſimam. Inteſtina tantùm tria apparuerunt, jejunum, colon amplum ſolitoque craſſius, & rectum: horum longitudo non quatuordecim ulnarum Patavinarum, ſecundum *Spigelium*, ſed tantùm trium viſebatur. Natura ergò cum defecit in producendis medio pulmone, parvo hepate, & brevibus inteſtinis, ſupplevit defectum in liene. Hæc Domina multi fuit & craſſi cibi, non bis, ſed ſæpiùs in die comedendo, quaſi lupino fuiſſet donata inteſtino.

OBSERVATIO XXXI.

D. Antonii de Pozzis

De

Dolore Ventriculi à Cauſa inaudita.

ILluſtriſſimus Colonellus annorum 54. temperamenti ſanguinei, vir aliàs probus & erga pauperes liberalis, hydrope aſcite detentus, cum graviſſimo oris ventriculi dolore paulò ab aſſumpto cibo & ſpirandi difficultate; poſt curam quatuordecim menſium, morbo victus, naturæ debitum perſolvit. Latuére in abdomine XVI. menſuræ citrinæ aquæ, in thorace quatuor. Cauſa fuit hepar durum atque ſcirrhoſum: doloris verò ventriculi à cibo per annum perdurantis origo fuit acumen cordis, quod à cibo ſumpto comprimebat os ventriculi, unaque impedito diaphragmatis motu difficultas anhelitûs ingruebat: Cor namque bovino majus fuit, totam thoracis capacitatem replens, atque extenuatos flaccidosque compreſſione reddens pulmones. Num cor à nativitate magnum nactus fuerit, an verò in morbo excreverit, dignam otioſis relinquo ſpeculationem: ſiquidem ante morbum nec dolore, nec difficultate anhelitûs, nec deliquiis fuit laceſſitus. In ſiniſtro cordis ventriculo inventi ſunt duo polypi, duri, carnoſi atque lati, ad quorum motum verſus arteriam magnam ſequebatur pulſûs interceptio, graviaque cordis ſymptomata.

OBSER-

OBSERVATIO XXXII.

D. Antonii de Pozzis

De

Calculis occultis in Renibus.

INtimus Sac. Cæſ. Majeſtatis Conſiliarius à parente Podagrico ortus, circa annum 35. doloribus arthriticis infeſtari cœpit, à quibus ut liberaretur, emplaſtris quibusdam, à Chirurgo oblatis, eſt abuſus: ſed incidit in ſcyllam volens vitare charybdim: nam poſt unum vel alterum annum correptus ardenti febre cum eryſipelate pulmonum, ſuffocatus interiit. Cum autem mors ſemper ferè imputaretur Medicis, quaſi terminum accidentalem potis eſſent devincere, ideò hanc ut calumniam fugerent, ad corporis diſſectionem confugiunt, in quâ pulmo poſt remotum ſternum niger adeoque tumidus ſeſe obtulit, ut naturali ſuo reddi non potuerit hoſpitio. Hepar magnum, plurimo nigroque ſanguine conſperſum, cum cyſti felleâ omni bile deſtituta examinanda ſe obtulerunt. Cum autem ſufficiens motus cauſa in pulmone inventa fuiſſet, dubii fuimus, an aliæ inveſtigandæ forent particulæ: ultrò ergò progreſſi, in utroque rene duo magni calculi inventi fuerunt, ponderis ℥vj. nullo ſigno præcedente, ſive arenulas, ſive pedum torporem, ſive lumborum gravitatem, ſive urinæ indigentiam conſideres. Nam copioſiores juſto fundebat urinas, ſed aquæ ſimillimas; ſitimque adeo intolerabilem patiebatur, ut nullo potu ea ſedari potuerit.

OBSERVATIO XXXIII.

D. Antonii de Pozzis

De

Suturæ Diſceſſione ab Ebrietate præſervante.

ANno circiter 1648. exauthorato Græcii Cæſareo milite, quidam magnæ familiæ Colonellus non ſolum militandi arte eximius, ſed potandi exercitio celeberrimus, poſtquam Lutenbergici vini ſeſe ingurgitaſſet copiâ, calidiſſimis ejusdem fumis ad caput impetum facientibus, divulſâ magno cum cruciatu durâ meninge, nunquam quievit, niſi cùm cranii contiguæ extremitates circa ſuturam coronalem ad pollicis latitudinem dehiſcerent, atque à ſe invicem ſepararentur. Verùm omne malum propter aliquod bonum; impoſterum

poterat

poterat bibere ſine mentis perturbatione plures menſuras, multosque inebriare, antequam à potu ſentiret minimam læſionem. A vaporibus hypochondriacis & hyſtericis divelli ſuturas non ſolùm conſtat ex hiſtoria cujusdam monialis ad me miſſa, verùm etiam ex relatione *Arnaldi Boot. cap.* 4. confirmatum legimus.

OBSERVATIO XXXIV.

D. Antonii de Pozzis

De

Rara Epilepſiæ Cauſa.

CApitaneus obſidioni civitatis intentus, aphonus ex equo repentè cecidit, an ex vehementi tranſeuntis propè caput tormentarii globi boatu, (ut referebat,) an ex timore, non interpono meum judicium, tandem ad ſe rediens, ſemper de dolore obtuſo capitis, & aurium tinnitu conquerebatur. Poſt ſextum annum Herculeo morbo præventus, irritis omnibus auxiliis, exuvias victori dedit. Aperto capite dura meninx à ſutura coronali uſque ad frontem gangrænâ fuit detenta, & in medio cerebro per falcatam diſſecto latuit ſat magnum os adinſtar lapidis ſtellati acutum, quod ſuo acumine membranæ inflammationi atque corruptioni dedit occaſionem, nullo animadverſo ſigno quondam diſrupti cranii, aut cicatricis relictæ. An à nativitate cum creſcente cranio creverit, an poſt caſum tantùm ſuæ generationis contraxerit principia, pro nunc aliis diſputandum relinquo.

OBSERVATIO XXXV.

D. Antonii de Pozzis

De

Epilepſia ab Incurvatione Diploïs internæ.

VIri cujusdam magni nominis filiolus ſeptimeſtris, dum nutrici de nocte ad lactandum traderetur, ſomno, ſi non vino, obrutæ, (nam ſolebat per vetulam furtim vinum emendicare matulâ deportatum;) poſtquam denuò puellum in cunas reponeret, cecidit ſupra earum quandam prominentiam, unde ille poſt quaduordecim dies correptus epilepſiâ, ad plures abiit. Ut ignota & à perverſis mulieribus ſuppreſſa innoteſceret cauſa, diſſectum fuit caput, in quo paulò ſupra tempus ſiniſtrum inferior cranii lamina ſeu tabula in notabilem tumorem elevata verſus cerebrum, ſuperiori omninò illæsâ, viſebatur: unde

unde factâ eo loci membranarum compressione, humorum affluxu, ac cerebri notabili corruptelâ, epilepticus exspiravit. Vide *Rinaldum Cortesium secundum Spererium &c.* similem casum adferentem.

OBSERVATIO XXXVI.

D. Antonii de Pozzis De *Aqua in Cerebro inventa.*

CErebrum facultatum animalium principum sedem esse, jam dudum contra Aristotelem *Galenus* disputavit, ipsasque functiones eò præstantiores reddere, quò purius, temperatius, ac magis pervium exstiterit? quanquam autopsia contrarium demonstret: nam filiola cujusdam Comitissæ annorum quatuor, habitus corporis gracilis, biliosi temperamenti, correptâ febre ardente, sine notabili operationum principum læsione, crescente morbo, decimâ quartâ die succubuit. In posterioribus cerebri ventriculis inventa fuit libra aquæ, ipsâ puteali magis perspicuæ, sine operationum principum læsione, nisi quod aliquando de pungitivo capitis dolore exclamaret: Forsan id eò, quia paucæ urinæ prodibant, & ad calefactum caput fecerunt metastasin.

OBSERVATIO XXXVII.

D. Antonii de Pozzis De *Delirio à Vermibus.*

RUsticus quidam à somno sub arbore expergefactus, per medium annum maniacus est redditus, sed acceptâ Tabaci unciâ, & concitato vehementissimo sternutamento, prodiit eruca nigra, longa atque pilosa, & confestim penitùs sanitati est restitutus.

OBSERVATIO XXXVIII.

D. Antonii de Pozzis De *Vermibus Ventriculum erodentibus.*

ALiud est vulnera ventriculi esse insanabilia, aliud verò esse lethalia; nam vixit mulier hortulana Græcii duodecim annis, quæ singulis septimanis

ad minimum bis ad vendenda olera comparebat, deformis facie, ſtrumoſa, inſtar urcei oblonga, huic vermes fundum ventriculi perforârunt circa latus ſiniſtrum cum muſculis abdominis, quos præſente *Excellentiſſimo Dn. VVarnhauſer*, adhuc feliciſſimè Græcii in primo loco quadraginta ſeptem annis praxin agente, & me, extraxit. Ulcus apertum circulo, duriſque labiis duodecim annis uſque ad tumulum tulit. Sed mirum eſt in hac ruſtica muliere, dum fabas edebat, aut cibum difficilis concoctionis ſumebat, per ulcus exibant omnia; dum cibus facilis concoctionis à ſuo domino illi plurimùm compatiente offerebatur, optimè nutriebatur. O utinam melancholicis hypochondriacis ſine labe vitæ ex capite & hypochondriis ſcrupulorum falſorumque imaginationum vermes tam facilè exirent, quàm beati forent Medici, quàm ſani Hypochondriaci!

OBSERVATIO XXXIX.

D. Antonii de Pozzis

Vulnera profunda Colli non eſſe lethalia.

NOlui cineribus oblivionis recondere admirandum vulnus inflictum cuidam Capitaneo Excellentiſſimi Domini Comitis Butiani eo tempore à Turcis inflictum, quò *Auroram*, ejus conjugem, mulierum pulcherrimam, duplici tertianâ detentam curarem: Hic enim cum ſociis contra Turcas ad confinia excurrens, æquâ lance certavit, occidendo multos, & pro occiſo habitus inter mortuorum cadavera quaſi ſepultus; accepit enim vulnus in ſiniſtro colli latere adeò profundum, ut muſculi maſſeteres, ſplenii, venæ jugulares, arteriæ carotides, nervique recurrentes fuerint exciſi, quod ex ejusdem profunditate ad duos digitos, ſaliente ſanguine arterioſo & venoſo licuit intelligere. Sed paulò poſt audito victoriæ ſigno, ex cadaverum acervo ſurgit, à ſociis vulnus ſtrictè obducitur, domum equitat, nec ſenſum perdit, nec aphonus redditur, nec viribus deſtituitur, ſed eâ nocte uxori ter debitum matrimoniale reddidit ſine diſcrimine. Curatus eſt, & ſucceſſu temporis non ſolùm plures Turcas occidit, ſed etiam Laxenburgi cum ſuo Excellentiſſ. Comite comparuit. Evaſit, an quia vulnera in Ungarico climate faciliùs curantur per extraordinarias (ut audivi) curationes, aut quia paucis utuntur medicamentis, facilè reſtituuntur: crediderim potiùs Magati methodo per primam ſcilicet intentionem ſanitati priſtinæ reſtitui.

OBSER-

OBSERVATIO XL.

D. Antonii de Pozzis

De

Rara Cordis Palpitatione.

VIr annorum 27. gracilis corporis habitûs, temperamenti calidi & ſicci, Poſtæ præfectum agens in Ernhauſen, quatuor annis laboravit cordis continuâ palpitatione, cujus remedium unica fuit ſanguinis miſſio. Verùm ſymptomate recrudeſcente tandem ſyncope correptus interiit, corde palpitante non in loco proprio, ſed circa diaphragma lateris ſiniſtri valdè demiſſo. Aperto cadavere cor maximum apparuit, ſolùm unam continens cavitatem, ſeu ventriculum, in quo ℥xvj. ſanguinis nigerrimi adnumeratæ ſunt. Cordis corpus erat totum emaciatum, arteriæ præ pondere elongatæ & conniventes, ita ut ſanguis ſpirituoſus motu cordis non potuerit ampliùs expelli ad arterias. Loco dextri ventriculi vena cava aſcendens, in ingentem elevata tumorem. Dicite jam, ſi ambo ventriculi cordis neceſſarii ſunt, an in uno præparentur, & in alio perficiantur ſpiritus?

OBSERVATIO XLI.

D. Antonii de Pozzis

De

Hydrope admirando.

VEſtalis virgo annorum 33 plethorica, poſtquam eidem ceſſarent menſtrua, cœpit ſentire dolorem in inguine dextro, à quo tandem abdomen in ingentem tumorem elevatum ſpretis omnibus methodicis remediis ſuccubuit: aperto cadavere inter muſculos abdominis & inter peritonæum, inventæ ſunt ſanguinis nigerrimi libræ octoginta, inter peritonæum verò & inteſtina quadraginta aquæ limpidiſſimæ. Tuba uteri in latere ſiniſtro elevata in ingentem tumorem continebat ℔. iß. viſcidi cujusdam humoris, cum ſeminis albicantis magna quantitate. Teſtis illius lateris erat parvus, alterius lateris major. Diaphragma adeò compreſſum ab aqua & ſanguine, ut vix non ad jugulum pertingeret. Pulmones nigricantes & compreſſi.

(*Ex communicatione Excell. Dn. Autoris, Dn. D.* Jung *facta, & ab hoc menſe Decembr. An.* 1672. *Collectoribus Ephemeridum impertita.*)

OBSERVATIO XLII.

D. Simonis Schultzii

De

Amuleto Epilepsiæ.

RЕcensentur plurima Amuleta à diversis Autoribus adversus morbum comitialem sive epilepsiam, quæ an omnia promissis respondeant, experientia consulenda est. Mihi nuper à fide dignis commendata est in epilepsiâ infantum *radix Ostrutii, Imperatoriæ seu Magistrantiæ; Germ.* Meister-wurtz *dictæ, recens dissecta & pollicibus tam manuum, quam pedum alligata.* Hujus rei veritatem indagare mihi non ita pridem occasio se obtulit in puellâ trium septimanarum à paroxysmo miserè divexata, cui post alia ista radix prædicto modo adhibita est felici cum successu; qui an radici soli, an etiam aliis anteà præmissis remediis adscribenda sit, nescio, cum ipsi primùm exhibuerim *aliquot grana Cinnabaris nativ. præp. pulveri epileptico immixta*: quod remedium, *cinnabarim scilicet nativam mineralem veram celeberrimus ille trium Imperatorum Medicus Crato* in epilepsiâ magni fecit, ut testatur *Samuel Schönbornius in Manuali Medic. Pract. p. m. 6.* quanquã alii cinnabarim Antimonii exhibeant; *Sennertus* tamen nativam huic rectius præfert: utpote cujus admirandas vires in epilepsiâ tam adultiorum, quam juniorum me sæpissimè expertum esse verè testari possum. Congessit alias Catalogum medicamentorum simplicium & facile parabilium adversus epilepsiam *Henricus à Bra, Medicus Zutphaniensis*, qui ibidem p. 59. *radicem Imperatoriæ pulverisatam* & ex vino potam comitialibus auxilio esse ex *Mathiolo* refert.

OBSERVATIO XLIII.

D. Simonis Schultzii

De

Epilepsia & ipsius Terrore.

SCribit *Christophorus à Vega lib. 3. de Arte Medicâ cap. 12. se vidisse quendam, cum attentè inspixisset eum, qui in comitialem morbum incideret, subitò eo malo correptum cecidisse.* Talem ego quoque recordor, fuisse juvenculam quandam primâ vice gravidam, quæ præ foribus ædium propriarum stans, mendicumque epilepsiâ laborantem prætereuntem, & paroxysmo epileptico obrutum

tum videns, mox eodem affectu prehensa, misere obiit. Novi etiam Excellentissimum quendam Medicum, Serenissimi cujusdam Regis Archiatrum adhuc viventem, qui neminem epilepsiæ obnoxium in ipso paroxysmo aspicere, multò minùs rogatus, tali ægro opem medicam ferre potest; adeò ipsi morbus hic terribilis est.

OBSERVATIO XLIV.

D. Simonis Schultzii

De

Hæmorrhoidum Menstruo & ordinario fluxu in viro.

CUm nuper *Ephemerides Medico-Physicas Germanicas Anni secundi* percurrerem, & sub titulo *Observationis* 192. *Hæmorrhoides in viro singulis mensibus stillantes Dn. D.* Ehrenfried *Hagendorns*, *Practici Görlicensis*, perlegerem, revocavi mihi in memoriam similem casum *in Viro Clarissimo Haynone Rigio Hamburgense, tùm Phil. Magistro, posteà Med. Doctore & Practico Rostochiensi Experientissimo, Amico & Consalino meo Lugduni Batavorum dilectissimo, jam ἐν ἁγίοις,* cui ab anno ætatis decimo octavo Hæmorrhoides ordinariè singulis mensibus per aliquot dies fluere solèbant, non sine magno valetudinis commodo: siquidem cum interdum fluxus ille vel desiisset, vel non sufficienter processisset, se malè valere conquestus est. Fuit aliàs viriste coloris fusci, & capillitii nigri, ingeniosus & judicii acerrimi. Similes casus consignaverunt *Amatus Lusitanus Gent.* 5. *Cur.* 3. *Vesalius de Corp. Hum. Fabr. Lib.* 5. *c.* 15. *Ant. Zimara Comment. ad cap.* 10. *Lib. Somn. Arist. atque Oetheus Libr. Observ. propr.*

OBSERVATIO XLV.

D. Simonis Schultzii

De

Hæmorrhagia Menstrua Critica.

VOcabulum Hæmorrhagiæ apud *Hippocratem* sæpè quodvis sanguinis profluvium copiosum indicat: interdum autem non addito partis nomine exprimit eam sanguinis eruptionem, quæ per nares fit, ut testatur *Galenus* 1. *Epidem. Comment.* 1. *Aph.* 9. *item* 6. *Epid. Comment.* 3. *Aphor.* 25. quo sensu etiam hic usurpatur, & significat fluxum illum criticum, per quem natura è venis & arteriis cerebri in ejus præsertim basi existentibus, sibi

ſibi noxia & moleſta certo tempore expellit. *Clariſſimus Rolfincius in Epitome Method. cognoſc. & curand. particul. Corp. Affect. lib. 1. part. 2. cap.* 4. hæmorrhagiæ narium arterias magis in culpâ eſſe, quam venas autumat, ibidemque ſinum tertium craſſæ meningis per longitudinem falcis ad os cribroſum excurrentis in hæmorrhagiis aperiri, easque contumaciſſimas excitare ſtatuit: quarum cauſa eſt ſanguis calidus, acris, copioſus, ſeroſus ad motum aptus. Talem ego hæmorrhagiam in juventute ac anno decimo nono ætatis per longum tempus in me ipſo expertus ſum, ubi ſingulis ferè menſibus è nare dextrâ ſanguis copioſus mihi cum euphoriâ effluere ſolebat. Hujus fluxus continuationem, at non menſtruam, ſed rariorem, adhuc hodie patior, & quidem cum valetudinis commodo, quam ſemper capitis gravitas, dolor, & faciei inflammatio præcedit, quæ incommoda fluxus ille ſtatim ſolvit: Si verò ſanguis ſponte ſuâ haud fluxerit, ſoleo ſæpè cum pennâ anſerinâ venulas in nare dextrâ irritare, poſt quam irritationem ſanguis cum alleviatione effluit. Sic mentionem facit *Oetheus Lib. Obſerv. propr.* juvenis cujusdam Canonici Eichſtadiani cui diætâ largiori utenti, & â venæ ſectionibus abhorrenti, hæmorrhagia narium tam familiaris fuit, ut ſingulis ſeptimanis recurreret, ac jam quaſi ordinaria ac naturæ conſueta eſſe videretur, & quidem citra valetudinis vel vitæ diſpendium. Hiſtoriam juvenis, cui *Galenus* ſanguinem criticè è nare dextrâ profluxurum è nonnullis præcedentibus ſignis prædixerat, videat Lector benevolus *apud eundem libr. de Præcognit. ad Poſthumum c.* 13.

OBSERVATIO XLVI.

D. Simonis Schultzii

De

Maraſmo.

CLariſſimus quidam vir annos 44. natus, conſtitutionis ſiccæ, naturâque cholericus, cum Anno 1665. menſe Januariô per aliquot ſeptimanas calorem præternaturalem percepiſſet, animadvertit tandem ſpatiô paucorum dierum conſumptionem muſculoſi habitûs, ſeu maraſmum totius corporis, qui cum indies majus incrementum ſumeret, conſilium à me petiit. Ego pulſum ipſius explorans, deprehendi parvum, crebrum & celerem, urina verò nihil à naturali mutata eſſe videbatur: ex quâ in Hecticâ *Galenus* nullum certum ſignum deſumi poſſe docuit. Calor in principio ad tactum nullus ferè deprehendebatur, ſed diutiùs manu admota, acer & mordax evaſit. Sitis etiam nulla aut pauca: pulſatio ateriarum circa tempora (quæ collapſa erant) celerrima.

Ordi-

Ordinavi ei itaque sequentia medicamenta alterantia tam interna, quam externa. Primo quotidie manè sequentem potionem ebibebat. ℞. *Aqu. Violar. endiv. nymph. ana* ℥vj. *sir. de cucurbita, de endiv. s. ana* ℥ß *m. f. Haustus.* S. Tränckleiu auff 1. mahl. Secundò horâ quartâ pomeridiana ei balneum aquæ dulcis fluviatilis tepidæ imperavi; ventriculi interim regione crustâ panis vinô Hispanicô & pulvere cinamomi conspersâ, & pannô lineô coopertâ: post balneum autem spinam dorsi, scapulas, atque regionem circa renes hôc linimentô non liquefactô inungere jussi, ℞. *mucilag. sem. cydon. psyllii cum aqv. lactuc. extr. ana* ℥vj. *lap. Prunell.* ℥ij. *ceræ alb. parum.* f. l. art. linimentum molle. S. Rücken-Sälblein. Tertiò post inunctionem de istâ emulsione ℥iiij, assumebat. ℞. *Amygd. dulc. excort. non ranc.* ℥ij. *sem. 4. frig. maj. excort. non ranc.* ana ʒij. *papav. alb.* ℥ß. cum *s. qv. decocti tenuis ptisanæ hordeaceæ.* f. l. art. Emulsio ad ℥xvj. quæ dulcoretur *sir. de cucurb.* ℥iiij. m. Hisce ita spatio duarum septimanarum continuè usurpatis, flacciditas musculosi habitus ad oculum remittebat, & carnosa membrorum substantia solidior esse cœpit: nihilominus tamen per unam adhuc & alteram septimanam in usu balnei tepidi, inunctionis & emulsionis continuavit. Sed quia ventriculi ipsius constitutio valdè debilis erat, ejus corroborationis gratiâ sequentes rotulæ in Pharmacopolio paratæ sunt. ℞. *spec. diarrhod. Abb.* ʒiij. *sacchar. canar. alb. in s. qv. aqv. cinamomi. cord. dissol.* ℥iiij. *F. l. art. Rotulæ.* S. Magenküchlein 11. oder 13. auff 1. mal zugebrauchen. Convaluit itaque vir ille Clarissimus in totum, & hucusque, dum ista scribo, Anno 1672. pancraticè vivit, nihilque de calore hectico amplius sentit. Ubi notandum, balneum aquæ dulcis tepidæ extenuatis & consumptis admodùm conducere, quod ego in pluribus extra præsentem casum observavi. Confirmat id *Galenus lib.* 10. *meth. med. cap.* 12. ubi satis exactè & curiose hecticâ febre laborantes lavare docet, ad quem curiosum lectorem remitto. De veteri balneorum fabricâ & usu multa huc facientia eleganter congessit *Joh. Langius Epist. Medic Lib.* 1. *epist.* 50.

OBSERVATIO XLVII.

D. Simonis Schultzii

De

Partium Genitalium Pruritu in Puella.

PArtium genitalium seu vulvæ pruritum rarum esse symptoma, & quod tantùm fœminas, præcipueque annosas efficit, plerique inter Practicos statuunt, de quo *Mercatus* cum furore uterino & nymphæ magnitudine

pro-

promiscuè agit; sed rectiùs *Aetius* & *Moschio*, atque inter Neotericos *Sennertus*, *Franc. Joel.* & *Rod. à Castro* distinctis capitibus de iisdem tractarunt, ut apud singulos suis locis videre est. Nos ejusmodi affectum in puella octenni elegantis formæ & præclarorum parentum filiola observavimus, qui ferè per annum duravit, & præsertim circa vesperam & noctu exacerbabatur. Sustulimus eundem, benedicente Deo, evacuationibus levibus aliquoties institutis, balneo aquæ dulcis, unguento rosaceo renibus & dorso illito, atque lotione partis affectæ cum aquis refrigerantibus & humectantibus: à quo jam fermè ultra biennium libera est. Tradit *Rod. à Fonseca* ejusdem affectus prolixam curationem *Tom. 2. Consult. Medic. Consult. 68.* in muliere 38. annorum: & *Ambr. Paræus Oper. lib. 23. cap. 64.* mulierem, quæ vehementi partium genitalium pruritu & uredine laborabat, unguento Ægyptiaco curavit.

OBSERVATIO XLVIII.

D. Simonis Schultzii

De

Febre singultuosa.

FEbre singultuosâ continuâ ante plures annos robustum virum, ferè septuagenarium, Johannem Krieger/ rusticum in Gurschke, pago Thorunensi, den Schlesischen Hanß (quoniam è Silesia oriundus erat) appellatum, affectum recordor: cui levis purgatio bis instituta, & postea tàm *Elix. Propr. Parac.* cum *Essentia absinthii*, quàm inunctiones externæ circa ventriculi regionem cum *oleo absinthii* & *mastichino* multùm profuerunt, tandem & vinum absinthites, qui posteà per aliquot annos vixit, & peste interiit. Vide similes casus apud *Hier. Cardanum in libello de Curat. & Prædiction. admirand. n. 21. & Lal. à Fonte Consil. 58. fol. 170.* Item apud *Greg. Horstium Observ. Medic. Sing. lib. 4. prior. lib. 1. Observ. 22. p. m. 40.* Præter hos inveniet benevolus lector apud *Joh. Petr. Lotichium* singularem casum *lib. 1. Observ. Med. cap. 7. Observ. 1. de febre Lypiria lethali maligna cum singultu.*

(*Ex litteris mense Dec. Anni* 1672. *Thorunio Vratislaviam ad Collectores Ephemerid. scriptis.*)

OBSER-

OBSERVATIO XLIX.

Dn. Andreæ Cnœffelii De *Icteritia curata.*

MUlier viginti quatuor annorum gravem ſentiebat obſtructionem menſium, qui menſes tamen fluxu albo ſolvebantur, ſed inordinato, tandem ictero flavo tota tingebatur. Multis & pro promovendo menſtruo, ordinatis, & quæ aliàs commendabantur, utebatur medicaminibus, nec icterus voluit cedere, nec menſtrua ſequi. Tandem ſequenti emulſione & applicatâ exteriùs tincâ, vulgò Schleye / D. S. L. reſtituta eſt.

℞. *Aq. centaur. cichor. fragor. ſambuc.* ãã ℥vj, *ſem. melon. cucurb.* ã ℥ij. *papav. alb.* ℥iß. *nucleor. Perſic.* ʒj. F. l. a. Emulſio. *Adde ſirup. fragor.* ℥j. *ſpirit. cinam.* ℥ß. M. hac emulſione ſæpiùs propinatâ, & ad ſex dies continuatâ, iterùm reſtituta eſt colori priſtino naturali.

Hoc quidem abſque verborum gloria poſſum affirmare, quod multos icteritiâ flavâ affectos hocce medicamine, Deo adjuvànte, reſtituerim, ſed cum hoc diſcrimine, quod ſimul circa ſecundum diem, certas pilulas ad mundificandum ſanguinem, & bilis correctionem accommodatas, propinari patienti procuraverim.

OBSERVATIO L.

Dn. Andreæ Cnœffelii De *Grillo in aure.*

RUſticus penes fornacem jacens, in ſcamno, non advertit in ſomno ingredientem grillum in aurem, quem tamen expergefactus ex clamore, ut dicebat, terribili ſtatim percipiebat. Homo hic ferè ad inſaniam redactus eſt, nec ullo modo potuit eum vel interimere, vel extrahere: Venit tandem ad me, ſuadeo, ut infundat *oleum ſcorpionis.* Paret; ſed ſine fructu. Itaque juſſi, ut afferat grillum vivum ex campo; allatum injicio oleo olivarum, moritur in eo grillus. Hujus olei cùm duodecim ferè guttas in aurem immiſiſſem, paulò poſt grillus in aure mori cœpit, inter moriendum tamen, retrogradum quaſi motum repentis inſecti ſentit æger, fruſtatim deinde cum multo pure grillum auris evomuit cum reſtitutione ægri.

OBSERVATIO LI.

Dn. Andreæ Cnœffelii
De
Remedio ſympathetico antiſcorbutico.

SPecialis & ſingularis meus amicus non ſolum pruritum externum cutis, ſed & multas maculas in cute ſentiebat, ſimul etiam ex hinc inde ſubortis doloribus vagis malum, ſcorbuticum ſubeſſe ratus, petiit remedium externum, quoniam abhorrebat ab internis. Inſiſtens veſtigiis *Lupii* & aliorum de ſympathia ſcriptorum, ſuaſi, ut cani linćturam pedum & cutis permitteret. Paruit. Octo ſeptimanis elapſis de die in diem ſentit levamen. Canis autem totus fit ſcabioſus. Quod quia plures noſtræ civitatis jucundo hoc ſpectaculo ſe delectantes adhuc ſciunt, ulteriori probatione non indiget. Canis deinde, ſæpius internè applicato ☿ *dulci*, & externè benè lotus, ſanus evaſit.

Æquè tale exemplum cum cane in doloribus podagricis expertus ſum, quod etiam certiſſimè poſſum affirmare, quod eo tempore, quo patiens conqueri ſolet de dolore pedum, canis ſimul dolorem ſentit, & tubercula creta podagrica oppleta cum calore præternaturali. Iſte canis jam in domo mea ſuſtentatur.

OBSERVATIO LII.

Dn. Andreæ Cnœffelii
De
Gallo Indico Hydropico.

INter jucunda amicorum ſpectacula & hoc obveniebat. Spectabilis ac celebris Dn. N. N. Conſul civitatis Mariæburgenſis, gallum Indicum ſervabat, fortè pro tractandis amicis. Miniſtræ ejus multum quidem cibi offerebant, parum autem potus, ita ut vix tertio die ſemel bibendum tradiderint. Quid fit? Nimiâ ſiti preſſus, ſemper vaſculum aquæ appoſitum, continuando, unâ vice, ebibit. Interim gallus totus fit macilentus & vix oſſibus hæret. Circa collum verò & regionem ventriculi tumebat, tumor etiam pedes occupabat. Sæpiùs ob jucundum ſpectaculum compreſſus magnam aquæ fœtentis copiam ejiciebat, novâ appoſitâ, ſtatim bibebat, & ſe opplebat. Tandem præter cutem & oſſa tribus diebus valdè triſtis, & continuò ſedens nihil niſi mortem reliquit.

OBSER-

OBSERVATIO LIII.

Dn. Andreæ Cnœffelii

De

Urina pilosa seu filosa.

ANno 1668. in insula majori Mariæburgensi equiso quidam, nomine Schaplau, primò dolores sinistri lateris sentiens, urinam crassam albam in fundo multo sabulo & arenâ rubeâ scatentem, per quatuor septimanas absque tamen molestia emittebat, quæ aliquando ita incrassata excernebatur, ut eam manibus instar filamentorum extrahi opus esset. In urinali tanquam massa coagulabatur, nec poterat effundi, nisi aquâ affusâ. Comitabantur hoc symptoma noctes insomnes, ita etiam ut ad usum opii correcti ad grana duodecim propinati ne quidem indicium ad somnum appareret. Sequebatur lenta macies pedum & manuum & faciei, sed post 3. septimanas, cum tumor pedum sequeretur, patiens hic, *spiritu vitrioli, sale terræ nutrito & coagulato*, per dies quatuordecim continuato, & intra has dies, duplici vice *extracto Rhabarbari* purgatus, sanatus est. D. S. L.

OBSERVATIO LIV.

Dn. Andreæ Cnœffelii

De

Malo Citrio prægnante triplicato.

TAcuissem certissimè, quoniam jam video tot Excellentissimorum Medicorum Observationes & novæ Academiæ Curiosorum Collectanea abundare tantarum Observationum copiâ: Propterea paucis tantùm adjiciam, me anno 1671. observasse jucundam prægnaturam mali citrii, quod in medium dissectum non solùm simile planè pomum citrium omni cute & colore citrino perfectum, sed intrinsecè semine plenum: à parte superiori adhuc novum germen, quasi tertium pomum conficiendo, exhibebat. Multi hoc ad stuporem usque in his locis apprehenderunt. Fidissimi testes hujus triplicati imprægnati pomi sunt spectabiles ac famati *Dn. David* Gadenrecht / Proconsul civitatis Mariæburgensis, *Dn. Casparus Pyrus*, p. t. Judex & Pharmacopœus, à quo primo mihi erat donatum.

(*Confer Obs.* 241. *Ann. III. p.* 433.)

OBSERVATIO LV.
Dn. Andreæ Cnœffelii
De
Rosa triplicata.

FÆcunda anni tempestas 1672. die 20. Augusti, luxuriantem nobis Rosam Provincialem, ut vocant, triplicatam, cujus iconem depictam hic transmitto, exhibuit, in horto Nobilis ac Spectabilis (*Vid. Fig. I.*) *Dn. Erasmi à* Lünden/ Proconsulis Civitatis, & Vice-Advocati Castri Mariæburgensis.

Sic & Typham duplicatam tertio die pôst, ager Koslicensis exhibebat.

Buglossum sylvestre vix majori altitudine excrescens vidit nostra ætas, cujus vivum exemplar transmittam. Tantum potuit fluida tempestas hujus anni.

(*Postquam modo laudatus Dn. Cnœffelius, Fautor noster, multò honorificum de nobis meritus cultum, Rosam suam triplicatam exhibuisset, eodem quasi tempore Nobiliss. Dn. Bernhardi de Bernitz, S. R. Maj. Poloniæ Personæ Medicus longe beneque meritissimus, Patronus noster perpetua observantia colendus, aliam Rosæ, pro Multiflorâ habitæ, iconem transmisit, quam ut isti Cnœffelianæ Rosæ, depictam Fig. II. adjungeremus, operæ non ingratum prorsus pretium fore putavimus.*

OBSERVATIO LVI.
Dn. Andreæ Cnœffelii
De
Dorsi ineffabili pruritu ex obstructione menstrui.

FOEmina quædam annorum triginta sex patiebatur mensium obstructionem, compressionem thoracis, gravitatem anhelitus & inappetentiam cibi, cum eruptione macularum, quas vulgò vocant Leberflecken. Post sex ferè septimanas, ut referebat, insignis & horrendus sequebatur dorsi circa scapulas, & ad costas usque spurias se extendens pruritus. Omnia vestimenta debebant dilacerari & crudelitas unguium magnâ atrocitate in propriam carnem sævie-

Ad Obs. LV Fig. I.
B.
C.
A.

ad Obser. LV. Fig. II.
6
5
4
3
2
1
Hic Flos Rosarum Pragæ ad Vist- ulam in horto P. Prum Bernardinorum
repertus die 10 Augusti quæ Flos Domus Regiæ decidit et pro bono
Augurio S. R. Mti. ab ijsdem Patrib. præsentatus est. In cujus locum sex
aliæ gemmæ Verticem Versus pro- deuntes alios Rosarum flores ejus-
dem pulchritudinis propediem cer- to pollicentur Anno Dñj 1647.

sæviebat, nec poterat satiari sanguine, donec largiter fluebat, quod unicum erat dimidiæ horæ levamen. Obduratus sanguis novæ pruriginis prodromus existebat. Non enim tàm citò sanguis erat incrustatus, cum jam manus ad pristinam sævitiam se armarent, misero neque satis lacrymis deplorando spectaculo.

Applicatis medicamentis primò internis resolventibus, evacuatione factâ generali, sequente phlebotomiâ in pedibus, nihil levaminis sensit patiens. Deinde externis: *Unguentum* enim *nutritum* absque fructu tribus diebus applicabatur; *Nitrum fixum* in aëre solutum, pro salis volatilis corrosivi præcipitatione paucula quantitate *aquæ spermatis ranarum* commixtum, noluit obsecundare voto medentis.

Tandem cum ♁ *diaphoretici* gr. XV. & *bezoard. mineral.* gr. viij. cum vino internè, sæpius assumptis ad diaphoresin redacta, & *aqua Mercuriali* exteriùs sæpiùs illita esset, cessit pruritus, cutisque, quæ deinde *Emplastro de Minio* consolidabatur, renascebatur, & ægra D. A. evasit sana.

Aqua Mercurialis taliter præparatur.

℞. ☿ ♎*ti* ℥j. affunde *aquæ* ℔j. Coque per horæ quadrantem, ut ebulliat. Servetur pro usu. Præsentissimum aliàs remedium ad guttam Rosaceam Paracelsi.

Quod autem hoc loco admiratione dignum, erat *urina tremula vel saltans*. Nam urina recens è corpore excreta statim ebullire, & per sex ferè horas semper moveri conspiciebatur cum gravi fœtore; successu temporis etiam per integrum diem talis motus continuabat, inexistentis contrarii salis sufficiens index. Quæ tamen omnia ulterius pensitanda, doctissimorum & experientissimorum Virorum judicio relinquenda duco.

OBSERVATIO LVII.

Dn. Andreæ Cnoeffelii

De

Utero Cartilagineo.

ANno 1662. vidua annorum 44. nomine die Mehlführerin / gravi dolore dorsi & ingenti siti vexata, urinæ suppressione præcedente, fit hydropica. Natura spretis omnibus medicamentis debitum suum persolvens, viduam hanc cultro decernit Anatomico. Adstante *Dn. Heckero* Medico civitatis Mariæburgensis, factâ per Chirurgum, *Dn. Lorenz. Arnolt* sectione, ingens copia aquæ effunditur, & lien quasi convolutus calculis plenus conspicitur, perventum est ad renes, in quorum dextro, & quidem circa infundibulum,

invenimus quadrangularem lapidem, qui totam cavitatem pelvis implebat. Processimus ad uterum, qui cum magnâ admiratione primò totus lapidosus à nobis putabatur, quantitate quidem parvus, sed nimis durus. Tandem vi dissectus, totus uterus cum orificio interiori erat cartilagineus, relictâ cavitate internâ ad amplitudinem nucis juglandis, & ureteres aliquo modo extensi scatebant arenâ copiosâ, aliàs tamen in naturali constitutione observabantur.

OBSERVATIO LVIII.

Dn. Andreæ Cnoeffelii

De

Febri Petechiali comitata Hydrope, Ictero flavo & tandem nigro, curata.

CIvis Mariæburgensis, tunc temporis juvenis viginti annorum, p.t Scabinus, nomine Wilhelmus Braun, febri petechiali correptus, tantum non tertio die vitâ defungebatur, ingentissimâque siti premebatur. Omnibus & internis diaphoreticis & externis remediis applicatis, ita etiam ut prognosis salutis aliquo modo appareret; ex frequenti sine scitu Medici adhibito potu, ingentem oschei tumorem deinde & pedum contrahebat. Mentitus tumor quoniam durus, ac si hernia carnosa fuisset, facile deinde subsequente pedum tumore detegebatur. Applicabantur remedia hydragoga, *succini sal volatile*: inter alia autem *cinnabaris* ♄ii tribus vicibus sublimata, cujus ʒj. lagenæ vini injecta juncto sale superius memorato succini volatili gr. XXIV. (tribus epotis lagenis taliter confecti vini,) sexto die totam ferè aquam intercutaneam per urinæ vias educebat, nam ad duos vel tres stoffos, quorum singuli continent quatuor libras, urinæ ejusdem singulo die excernebat. Vix aquâ eâ & tumore exoneratus, totus evadebat ictericus, & color aureus totum corpus tingebat. Quot molestias causaverit hic morbus, & quæ symptomata secuta fuerint, vix dictu possibile. Nausea, vomitus, totius corporis de novo debilitas, omnium virium prostratio, diarrhœa in scenam prodibant. Susceptâ curâ ictericorum superius descriptâ, tandemque evanescente colore citrino, nigrescebat sicut Æthiops. Applicatis verò medicamentis sudoriferis volatilibus cordialibus, præprimis verò *tincturâ nitri corallatâ*, & indefessâ operâ tandem per DEI benedictionem restitutus Dominus patiens ad hunc usque diem & sanè & absque recidivâ vivit.

OBSER-

OBSERVATIO LIX.
Dn. Andreæ Cnœffelii
De
Aquila alba in Polonia.

NUper cum essem Varsaviæ, inter alia, quæ apud *Excellentiss. ac Doctiss. Dn. D. Martinum Bernhardi de Berniz, S. R. M. Archiatrum*, videre licuit, erat aquila alba in Polonia capta, cui nigredinis, præter extremam superficiem pennarum magnarum in alis, ne micula quidem inerat. Expansæ alæ tres ulnas superabant. Avis erat prægrandis diu à S. R. M. *JOANNE CASIMIRO* sustentata, tandem præmemorato Doctori donata. Mortem quidem avis subiit, sed tamen verificavit, quod anteà strenuè negatum est, *Poloniam etiam aquilas albas inhabitare.*

OBSERVATIO LX.
Dn. Andreæ Cnœffelii
De
Gangrænæ in genis infantum curatione.

SÆpissimè evenire solet, ut infantes laborantes ex variolis, præprimis si facies copiosè ab iis inficiatur, in ore & quidem circa finem mandibularum pustulas quasdam contrahant, quæ deinde, si earum ratio non habetur, ulcus corrosivum faciunt, & genam perforant, hoc ulcus, si non statim in initio medicamentis gangrænæ medentibus præservetur, tandem totam genam usque ad radicem nasi inferiorem absumit, comitante lentâ, sed certissimâ morte pedissequâ. Multa hujus casus possem adferre exempla, sed nolo esse prolixus, quoniam non casum, sed curam substituere proposui. Itaque multis vel à Chirurgis, vel etiam aliis Practicis applicatis, quæ alias non infimam merentur laudem, remediis, cum alii saccharum ♄i vino incoctum sine fructu loco applicarint affecto, alii balsamis lenientibus vel unguentis stypticis adhibitis incassum & frustrà laborarint, cum successu & fructu *spiritus* ⊖ vel 🜍 *li melle rosaceo*, ad sufficientem aciditatem permistus, loco ulceroso illinitus, semper respondit voto medentis, etsi dimidiam genam ulcus absumpserit.

Præ-

Præsens remedium contra variolas faciei, ne tam fortiter vel confluant, vel faciem dehonestent.

In initio prorumpentium variolarum statim debet facies illiniri *Spiritu vini myrrhisato* ad duos dies repetitis vicibus. Præterlapsis diebus *saccharum* ℔i *aquæ rosarum mixtum* linteaminibus intinctis faciei sæpiùs iterando applicetur, quod si patientes linteamina renuant, potest tota facies levi pennâ, hac mixturâ saturatâ, illiniri. Sæpiùs cum maximo emolumento applicatum est, & observavi, quod etsi variolæ copiosæ fuerint, tamen relictas post has cicatriculas vix apparuisse, & non incongruam faciei formam effigurasse.

OBSERVATIO LXI.

Dn. Andreæ Cnœffelii

De

Infante monstroso cutem Porcello assato similem & duram ex parte gerente.

ANno 1661. die 13. Septembr. ex Autoritate Spectabilis Consulatus Mariæburgensis, in pago nostro Hoppenbruch / in præsentia Nobilium, Spectabilium ac famatorum Dominorum, Johannis Puschels p.t. Præsidis, Dn. Davidis Benigken J.U.D. Dn. Martini Pirken Proconsulum, Pl. Reverendi ac Doctiss. Dn. M. Adam Heinrich Rhoden / Pastoris Mariæburg. Vigilantissimi, ego Physicus tunc temporis Ordinarius, inspectionem aggressus, inveni, quæ sequuntur; Infans erat unius & dimidiæ spithamæ longitudine, caput justâ dimidietate majus, cum crinium, sicut Polonis est familiare, aliquali protuberantiâ; Aures carebant lobis; Oculi nulli apparebant, sed loco oculorum duo rubicunda tubercula, nasi ferè nullum vestigium, sed foraminum ejusdem differentia, sinistrum concretum, dextrum apertum conspiciebantur.

Cutis per totum corpus & caput assato porcello similis, lutei coloris & dura, ita ut pulsata sonum ederet; fissuras habebat quindecim, per quas caro cruda transparebat.

Manus unius & dimidii digiti longitudinem æquabant: Concreti verò digiti, quorum pollex æquè longus ac reliqui similitudinem pedis talpæ præsentabant, in extima manuum parte duo tubercula magnitudine nucis avellanæ.

Ex forma conspiciebatur fuisse marem, & virile membrum paulo supra locum naturalem positum. Scrotum solito majus, sed absque testiculis, in loco autem membri virilis quædam apparebat fissura, ac si fœmella esset, sed non erat.

Tem-

Tempore abductionis mingebat, sed urina, quam emittebat, erat crassus & albus liquor.

Posteriora etiam non in loco naturali, sed paulò altius spinæ dorsi insinuata, graviter fœtebant, sicut etiam mucor pudendis adhærens, qui album & viridescens pus referebat. Moriebatur tertio die sequente.

OBSERVATIO LXI.

Dn. Andreæ Cnoeffelii De *Læso in brachio à duplici Viperæ morsu, curato.*

ANno 1664. die 23. Junii, cùm Dominum Parentem p. m. visitandi causa Landtsbergam ad fluvium Wartham, patrios lares repeterem: advenit Generosi Dn. Metternichts / Equitum Magistri servus, conquestus de sinistro brachio læso à viperis, & hanc læsionem ita factam referebat. Circa vipretum quærens avellanas, ex foramine una è viperis ejus brachio se circumvolvens sinistro, statim morsum perficit & resilit Occupato illo, pro more, ut statim aliquid terræ recentis pro deligatione vulneris acquireret, ecce! alia vipera exsilit, circumvolvit se itidem brachio & venam medianam mordet. Terra adaptata nihil solatii fert ægro, brachium tumere, rubere & inflammari incipit cum gravi dolore. Confugit ad balneatorem, qui rescindendi brachii suasor erat, sed renuit patiens; accurrit ad Dn. Parentem, t. t. Serenissimi Electoris Brandenburgici Medicum, & acceptis octo ex *spiritu terræ coagulato* pilulis largo sudore ferè exanimatus, detumescens brachium postridiè exhibet, cute per totum brachium decedente, & sic Dei Gratiâ restitutus, domum petiit. Vivus & præsens testis præmemoratus Magister Equitum Metternicht.

Hoc tamen etiam in omnibus ita non procedere, expertus sum. Nam erat ibi fœmina æquè à vipera læsa: Hæc qua femur morsa, prout ibi moris est, statim foveam effodi, & lactis tantam copiam, quam debebat, infundere curavit foveæ, cum non poterat solatium obtinere, perterrita, jubet se statim ad parentem advehi. Assumsit pilulas prænominatas, sed absque fructu, nam vix tertia hora præterierat, qua mors præveniens hocce medicamentum eludebat.

Apud Suburbanos nostros hic mos inolevit, ut statim post morsum viperæ foveam fodant, tantum lactis vaccini infundant, quo possit membrum læsum immitti, & sæpissimè ita curatos se esse firmiter affirmant.

OBSERVATIO LXIII.

Dn. Andreæ Cnœffelii De *Pleuritide vagante.*

CHirurgus quidam, nomine Matthæus Liebe/ circa mammillam dextram cum difficultate respirandi & calore præternaturali graves punctiones sentiens, jussit me ad se vocari. Accessi, vidi morbum hunc esse pleuriticum, sed quoniam erat debilitate summâ confectus, non poteram sanguinis missionem accelerare. Sed diaphoretica erant præscribenda e.g. ℞. *sanguinis hircin.* ℈j ♁ii *diaphoret.* gr.xij. *Flor.* ♀. gr. viij. 1. Misturam hanccum aceto calefacto assumpsit & ad sudorem se composuit. Quoniam verò punctiones nimis erant graves, cogebar externè etiam auxilium quærere. Præscripsi sequentia: ℞. *bol. armen. ppt.* ʒj. *sandal. rub.* ℈iß. *camphor.* ℈j. M. F. l.a. pulvis; quem cum aceto coctum jussi, quantum fieri poterat calidè dolenti loco applicare. Non quadrans horæ prætererat, quum patiens exclamaret, sentire se graves eas punctiones in suprema parte axillæ sinistræ, cum difficultate anhelandi, in parte autem anteà dolente, nempe mammilla dextra, eas evanuisse. Jubeo statim linteamina loco dolenti applicata removeri, novo tepefacto aceto cum pulvere, intingi, & axillæ dolenti imponi, sed non diu applicata jacebant, cùm iterum patiens exclamaret, se circa mammillam easdem punctiones sentire. Prosequor hostem, & relictis in loco prioribus linteaminibus, nova, de novo imbuta, & calida mammillæ dolenti applico. Sed ecce! anhelitus fiebat gravior, videbatur suffocari patiens; & postquam sentiret, quod quasi aqua frigida per totum corpus aspergeretur, in sinistra planta pedis de atrocissimis conquestus est punctionibus, cum difficultate respirandi. Nec ego cessabam hostem profligare, & de loco in locum pellere, iteratis istis calefactis linteaminibus, continuatisque per duos dies sudoriferis. Tandem mitigatæ punctiones, post se relinquebant lividas & rubras maculas, quæ se contrahebant, & post duas septimanas & tres dies ægro nuntius sanitatis existebant.

OBSER-

OBSERVATIO LXIV.

Dn. Andreæ Cnœffelii De Singulari ſuppreſſione Urinæ.

NOn parùm me moverunt, quæ *Excell. Mœbius in Epit. Med. cap. 12. p. m. 62. 63.* de ſanguinis depuratione meminit, per quosdam ductus è ciſternis chyliferis à Pecqueto inventis, advehi quandam chyli partem ſive ex potu ſuperfluam, & inde urinam fieri, utpote quæ anſam inquirendi in cauſam lapidum in involucro renum inventorum non levem præbent, & quod eâ de causâ etiam renum obſtructio ab extra, vias ad pelvim ducentes comprimat, ut exinde mors provenire queat, quale jam mihi exemplum, filiola annorum octo, viri inſulani prope villam Tygenhoff habitantis, in animum revocat.

Ea per benè longum tempus, variè ſtranguria vexata, tandem totalem urinæ patiebatur obſtructionem: parens ſexto die accedit ad me, iter cum eo facio ad locum patientis, agoniſantem eam invenio, & morti vicinam, ſicut etiam ſequente nocte vitam cum morte commutabat.

Precibus exoratus parens admiſit eam ſecari. Prioribus membris perluſtratis nihil nocivi apparebat, ſed dexter ren, remoto adipe à parte media, ubi pelvis incipit, penitùs incruſtatus, & quaſi lapideus conſpiciebatur, tactu durus & materia calculoſa circumcirca ita coaluerat, ac ſi gypſea materia fuiſſet illitus, via autem ad pelvim emulgens ſupernè ſic compreſſa, ut ne guttula ſeri per eandem potuiſſet transſudare. Siniſter ren quidem à tali labe immunis, ſed ureter totus erat obſtructus, & materiâ arenosâ rubicundâ ſatis diſtentus.

Non potui tunc temporis inveſtigare cauſam tantæ concretionis, & inventorum apud alios autores in exteriori renum parte lapillorum, quorum tamen ratio, ſi ſerum, ut cum venia prudentiorum loquar, per alias vias quàm notas & conſuetas adduceretur, facili negotio pateret. Sed hæc relinquo acutioribus Anatomicis, nam meum negotium modò non eſt, ſagaciori Anatomiæ litare, à qua me ſæpè curia, ſæpius etiam itinera varia revocant.

OBSERVATIO LXV.

Dn. Andreæ Cnœffelii

De

Lapide uteri in Puella quinquenni.

SPectabilis Dni Kreken, Mercatoris & Oenopolæ Warſavienſis, filiola annorum quinque, urinæ partim ſuppreſſione labefactata, partim omnimodâ veſicæ compreſſione, tandem cum gravi dolore & ſui & parentum moritur. Factâ poſt mortem per Lithotomum ſectione, in veſicâ præter ſpatium nihil inveniunt, ſed ipſam uteri cavitatem diſtentam, & in ea lapidem album oblongum, aliquo modo ſpongioſum, ſed tamen gravem, formam ovi columbini paulisper excedentem, conſpiciunt, qui veſiculam compreſſit, ut nulla urina permeare potuerit. Dilectus parens hocce infelicis filiolæ monumentum mihi quidem videndum exhibuit, donare verò renuit, quin perpetuis potius temporibus in dilectæ filiolæ recordationem ſuo ſcrinio inclu dere decrevit, in quo etiam ad hunc usque diam aſſervatur.

(*Ex communicatione Autoris Collectorib. Ephemeridum menſe Decemb. Anno* 1672. *factâ*)

OBSERVATIO LXVI.

D. Nicolai Guilielmi Beckers

De

Uvulæ ablatione.

PErilluſtris Eques Romanus, temperamenti ſanguineo-melancholici, pluribus annis defluxionibus ſtatis temporibus ſuper fauces ruentibus in Italiâ laborare ſolitus, Principum dum negotia Cæſareâ in Aulâ pertractaturus, Viennæ moraretur, acri ac ferina circa ſolſtitium hyemale anno præterito ſuper fauces & circumſitas partes deſtillatione corripitur, quæ tantæ erat acrimoniæ, ut (quanquam medicamentis tàm totum, quàm partes affectas reſpicientibus, ex pharmacia & chirurgia deſumptis abundè ægro proſpectum fuerit:) uvulam cum tonſillâ dextrâ corroſerit, ac ex integro ſuſtulerit. Quo facto Perilluſtris Eques, non loquelæ, neque reſpirationis difficultatem, ut varii opinabantur; verùm cum uvula ſit aſperarum ac levium arteriarum tanquam operculum, aliam, præter levem vocis raucedinem, nullam ſenſit moleſtiam.

(Simi-

(Similimum exemplum apud nos h. l. videre est in fœmina primariâ, quæ ob defluxiones salinas corrosivas ante aliquot annos plectro hoc vocis orbata effari quidem omnes literas, & loqui, sed tantùm raucâ & submissâ voce non clarâ, potest. *G. W. Wedelius.*)

OBSERVATIO LXVII.

D. Nicolai Guilielmi Beckers

De

Funesta Oesophagi obturatione.

MErcator Hippolitanus, consistentis ætatis, sesquianno de deglutitionis difficultate, mucronatâ sub cartilagine, dolore gravativo indies augescente, languore ac totius corporis contabescentiâ, nullo in faucibus tumore vel dolore apparente, conquestus, atque ad fata vitanda, quàm plurimis tàm internis, quàm externis, à diversis Apollinis filiis, tractu temporis sibi præscriptis ac incassum adhibitis remediis; corpore ob deglutitionis impossibilitatem, sanguine ac spiritibus destituto, marasmode violentâ exspirare cogitur. Cadavere dissecto, tribus ab ore ventriculi digitis, Oesophagus à cartilagine annuliformi exiguo foramine prædita, ab ipso Oesophago enata, obturatus repertus fuit.

OBSERVATIO LXVIII.

D. Nicolai Guilielmi Beckers

De

Dolore ilei ac corporis membranosi per alvum excretione.

MOdestissima vidua, annorum quadraginta, de ulceroso ilei dextri, tempore dejectionis alvi præsertim, sæviente dolore conquerebatur, quem alii nephriticum, colicum alii, mulierculæ verò hystericum existimaverant, variaque ad id facientia præscripserant remedia. Accersitus ego svasi blandiori decocto abstergente, balneis ac enematibus emollientibus & dolorem lenientibus præ cæteris insistendum esse. His per octiduum sedulò continuatis, corpus membranosum digiti majoris longitudinem & latitudinem adæquans, patulum & erosum ab unâ, ab alterâ verò parte clausum, triplici tunicâ, tenui, carnosâ, ac rugosâ constans, genuinum quasi intestinum cœcum referens, exiguo cum cruore, cujus ante vestigium nullum, per alvum dejecit.

Posteà, quod notandum, inappetentiâ ac alvi constipatione nullâ arte solubili correpta est; Verùm nonâ & sequentibus diebus alvo sine dolore sponte solutâ appetitus rediit; & patiens pristinæ valetudini restituta. Si verum intestinum cœcum, quod ex doloris specie, loci situ, ac partis excretæ conformatione quasi affirmare liceret; admiranda sanè natura, quæ defectum ejusdem, ileon & colon per intentionem secundariam ac quietem, sine quâ fieri non poterat, reuniendo supplevit, ac à fatis se vindicavit.

(Ex communicatione Excell. Dn. Autoris, accurante Dn. D. Jung/ *Collectorib. transmissæ, mense Jan. Anni 1673.)*

OBSERVATIO LXIX.

D. Simonis Schultzii

De

Hæmorrhoidum fluxu à prima juventute ad decrepitam usque ætatem durante.

COnnotavi in præcedentibus Observationem de fluxu hæmorrhoidum in viro quodam Clarissimo à juventute usque ad virilem ætatem durante: Sed jam propositum nostrum est, eundem fluxum in duobus decrepitis, uno sene & altero silicernio, hoc socero, isto genero, demonstrare. Habitat scilicet in horto meo extra civitatem senex quidam octogenario major, sed robustus & salacissimus, ex corbium sirpandorum opificio victum quærens, qui à primâ statim juventute ad prædictam ætatem fluxum hæmorrhoidum patitur, & quidem quovis mense cum maximis dorsi doloribus & ventris torminibus ordinarie & uberrimè redeuntem. Apud ipsum socer ejus commoratur mendicando vitam sustentans, nonagenario major, cui idem ab ipsâ quoque juventute hucusque menstruatim contingit. Mirum certè, cum mulieribus ordinariâ naturæ lege fluxus menstruus tantum ad quadragesimum quintum annum ad summum prorogetur, (quanquam novi mulieres quinquagesimo, imò & quinquagesimo primo ætatis anno eundem fluxum patientes:) quomodo in hisce viris hæmorrhoides tàm diu aperiantur; ego credo fluxum istum longævitatis vitæ utriusque causam esse, naturâ scilicet se a superfluo & impuro sangine non sine fructu liberante.

OBSER-

OBSERVATIO LXX.

D. Simonis Schultzii
De
Febri octava die recurrente.

Abstrusa febrium natura, ipsa paroxysmorum varietate mirabilis, plurima hucusque exercuit ingenia, quæ tamen latentem ejus indolem plenè detegere nondum potuerunt. In earundem quoque numerum præsens paroxysmorum distantia notabilis meritò recensenda videtur. Spectabilis quidam Scabinus veteris civitatis A. B. quinquagenario major, ad hecticam valdè proclivis, die quadam Saturni Anni 1672. ad finem tendentis, post cœnam sumptam cubitum iturus, percepit in lecto rigorem febrilem cum maximis dorsi doloribus, subsequente mox calore totius corporis urente, siti ingenti, anxietate cordis, & continuo urinæ in magnâ quantitate effluentis stimulo: quæ omnia circa matutinum tempus post copiosum sudorem solvebantur, sed appetitus, qui eâ die prostratus fuit, sequentibus rediit, hinc etiam munia domestica liberè expediit, verùm ob intensum aëris externi frigus ædibus exire haut potuit. Liber hinc erat per totos septem dies à paroxysmo, neque circa sex res non naturales aliquam animadvertit mutationem, præterquam quod urina non parum tincta fuerat, Sed elapsis septem diebus, die Saturni, eâdem horâ paroxysmus cum iisdem symptomatibus reversus est, eodemque modo, quo primus, solutus. Fuit iterùm per septem dies à febri liber: at tertius paroxysmus solito tempore, die scilicet & horâ ordinariâ rediit, sic consequenter semper quartus & quintus, circumstantiis omnibus in & extra paroxysmum in eodem statu permanentibus. Sextus autem paroxysmus die quintâ tres horas anticipans venit, qui etiam ultimus fuit; & sic naturâ ipsâ medicatrice vir ille feliciter à febri prædictâ liberatus est; Nullo intereà medicamento usus, præterquam ad sudorem promovendum *pulveris pretiosi* sive *cordialis simpl.* & *Marchion. epilept.* ana ℈j pro dosi, bis aut ter cum cerevisiâ calidâ. Verum natura ipsa partim per sudorem, partim per copiosam mictionum febrim istam solvit. De similibus raris & insolitis febrium typis, scilicet quintanis, sextanis, septimanis, octanis, nonanis &c. *vide Hippocratem libr.* 1. *sect.* 3. *textu* 2. *de morb. vulg. item sect.* 3. *text.* 7. *ibid. & text.* 9. *ac* 17. *ibid. Galenum in comment. ad eosd. text. Schenckium l.* 6. *observ. de febrib. Amat. Lusitan. centur.* 5. *cur.* 67. *& cent.* 7. *cur.* 75. *Zacutum Lusit. de P. P. Med. hist.* 37. *lib.* 4. *fol.* 732. *eund. de* decimanâ *de P. P. Med. hist. lib.* 1. *observ.* 24. *fol.* 57. *Tulpium observ. l.* 3. *c.* 52. Causas febrium

brium istarum longioris intercapedinis indagare difficile esse videtur: Sed quid vetat secundum vulgatam humorum doctrinam statuere, esse species simplicium typorum interpolatâ unâ accessione aut pluribus; ut sit quintana tertianæ species, in qua tertius dies sine accessione est, â pauca flava bile in naturam atræ bilis conversa, ob paucitatem materiæ interpolatæ. Septimana quartanæ species interpolatâ accessione diei quarti ab humore melancholico non multùm irritante ob pituitæ mixtionem. Nonana tertiana quædam ter intercepta ab humore melancholico cum mixtione pituitæ in parte biliosa, quæ ob frigiditatem minus stimulat, servatque typum tertianæ ob locum. Omnes autem diebus imparibus procedunt, in quibus major est vis ad commotionem, ideò non interpolant duas accessiones, sed aut unam aut tres. Et sic de reliquis typis statuendum; liberum tamen cuique judicium in tàm abstrusa doctrina libenter concedimus, præsertim Neotericis, quorum sententias hic recensere, non est nostri propositi. *Plateri* mentem de quintana & sextana febre lege *Prax. Med. tom. 2. c. 1. de febr. generibus.*

OBSERVATIO LXXI.
D. Simonis Schultzii
De
Intestinis in Anate monstrosis.

CUm Anno 1672. ad finem currente, die scil. 15. Decembr. coqua mea anatem domesticam exenteraret, monstravit mihi intestina illius jam exempta tota monstrosa, crassitie insigni tumida, ova piscium luciorum externâ superficie penitùs repræsentantia, sed tamen eis duriora, & undique æqualia: eadem verò cultro dissecta, internam constitutionem & cavitatem pro excrementis colligendis naturalem habebant, sed epar magnitudinem debitam excedebat. Caro anatis assata ita dura erat, ut dentibus ægrè comminui potuerit: nihilominùs pinguedine decenti oblinita fuit.

OBSERVATIO LXXII.
D. Simonis Schultzii
De
Hernia intestinali columbina.

VIr experientiâ & curandi dexteritate Excellentissime, Domine, Fautor & Amice è primis. Mitto tibi columbam herniâ, ut mihi quidem videtur

tur, naturali deformem. Neque enim, quemadmodum in homine, ita in avibus ejusmodi causæ præstò sunt, quæ rupto peritonæo intestina de sede debita provocarent. Ne vulnerationem præcessisse credam, membranæ nullibi ruptæ æqualis continuatio facit. Si reliquos mali hujus fontes in columba solicito studio inquirerem, næ otio, quod mihi, ut nosti, perquam rarum est, abuterer. Monstrum igitur vides, cujus tenellum abdomen in supervacuum saccum supremo pollicis crassioris articulo parem se diffundit. Fortè in intestinis anomalia aliqua deprehendetur: Verùm me negotia extispicinam instituere non sinunt. Vale vir Excellentissime, & pro affectu solito hasce literas interpretare. Exc. T. ad quævis officia paratissimus

S. Schelguigius.

Misit mihi columbam istam herniosam deplumatam *Clarissimus M. Samuel Schelguigius*, *Gymnasii Con-Rector*, Anno 1672. 17. Decembr. in qua herniam intestinalem talem, qualis à viro doctissimo graphicè depicta est, deprehendi: ego verò corpusculum columbinum à podice circa principium herniæ ulterius cultro discindens, & intestina cum ventriculo & epate eximens, observavi longitudinem intestini extra conspicui & à me digito extensi fuisse ad duorum digitorum meorum transversorum longitudinem, quæ portio extra propendens quatuor tantùm digitos meos transversos à ventriculo columbæ mirâ proportione distabat, sed in reliqua intestinorum serie nihil præter naturam apparebat, quemadmodum etiam in reliquis visceribus. Caro musculosa boni fuit habitus, & non exiguâ pinguedine referta; quam columbinæ herniæ descriptionem ipsissimis viri Præclarissimi, & rerum naturalium curiosi verbis producere volui.

OBSERVATIO LXXIII.

D. Simonis Schultzii De

Sanguinis sputo tertiâ vice apparente, percurato.

CUm doctissimus juvenis G. S. C. SS. Theolog. & Philosoph. Cultor indefessus, aliquot supra viginti annos natus, primùm in Academia Groningensi post vehementem corporis commotionem sanguinis sputum pateretur, eoque sedato, itineri se accingens, recidivam expertus esset, iterumque naturæ robore ab eo liberaretur; tandem cum jam Thorunii in paternis ædibus subsisteret, & feriâ tertiâ Nativitatis Christi sermonem prolixio-

rem è cathedra in templo Divi Georgii publicè haberet, paulò post, die scilicet primâ Januarii anni 1672. summo manè tertiâ vice affectu isto oppressus est, ejectis tùm cum tussi sanguinis spumosi libris ferè quatuor: Ego horâ octavâ matutinâ vocatus, offendi ipsum satis debilitatum: nihilominus, quoniam sanguinis sputum nondum cessaret, jussi mox, accersito chirurgo è mediana dextri brachii revulsionis gratiâ aliquot uncias sanguinis partitis vicibus optimo cum successu detrahere; quod remedium etiam olim Excellentissimo p. m. *Dn. Johanni Beckhero Phil. & Med. Doctori, Physico Thorunensi Ordinario, & Gymnasii Professori*, cum similem affectum pateretur, multum profuisse recordor. Ne autem terribilis & periculi plenus hic affectus reverteretur, præscripsi eidem ad vasa pulmonum lacerata consolidanda & roboranda tàm curationis quàm præservationis gratiâ, sequentia remedia Primò quidem istud conditum. ℞. *conserv. rosar. antiqu.* ℥ij. *flor. nymph. violar. papav. errat. consolid. maj.* ā. ℥ß. *fl. cichor. veronic. salviæ, enulæ*, ā. ʒiij. *spec. diatrag. frig. diamarg. fr.* ā. ℈ij. *corall. rubr. præp. fl.* ♁*ris alb.* āā ʒß. cum S. qu. *sir. de symphyt. Fern.* F. l. art. Conditum molle, de quo ad nucis juglandis quantitatem sæpiùs sumebat. Secundò hunc sirupum ℞. *sir. de symphyto Fern. succ. plantag. ros. sicc.* ā. ℥iij. M. D. ad vitrum, de quo singulis matutinis bina cochlearia cum haustu cerevisiæ calidæ usurpabat. Tertio talem emulsionem. ℞. *amygd. dulc. excort.* ʒx. *sem. 4. frig. maj. excort.* ā. ʒij. *papav. alb.* ʒiij. cum *aqu. plantag. nymph. portulac. rosar.* ā. ℥iii^{q}. F. l. art. Emulsio, cui adde *sir. de portulaca papav.* s. āā. ℥iß. M. Tandem hocce epithema collo & epati applicandum. ℞. *aqu. plantag. portulac. rosar.* ā. ℥iiß. *acet. rosat.* ℥ij. *pulv. rosar. myrtill. boli Armen.* ā. ʒij. M. D. Quibus ad præscriptum usurpatis, per Altissimi gratiam pristinæ sanitati restitutus, in hanc usque diem, elapso jam annuo curriculo, benè valet: ut tamen à nimio & violento motu, calidis cibis & sermone longo atque sonoro sibi ad tempus caveret, seriò injunxi.

OBSERVATIO LXXIV.

D. Simonis Schultzii

De

Ischuria triduana curata.

SPectabilis A. K. Scabinus Suburbanus sexagenarius, calculo renali admodum obnoxius, Anno 1672. die 8. Novembr. de urinæ suppressione conquestus est, & quamvis eadem & sequenti die balneo aquæ dulcis & aliis blandioribus remediis usus esset, nullum tamen levamen exinde percepit, donec tertia

tertiâ die meo consilio, post adhibitionem sequentium medicamentorum à molesto hoc malo, benedicente divino Numine, feliciter liberatus est. Præmisso acri & stimulante enemate die 10. Novembris istum pulverem horâ quartâ pomeridianâ assumsit; ℞. *spec. lithontrib. Fern.* g. xxiiij. *cryst.* ♀ri ℈ß. *salis stipit. fabar. ononid. succini* ā. gr. iij. *spir.* ⊖ *is* g. ij. M. F. pulvis: cui pro vehiculo fuit sequens haustus. ℞. *aqu. petrosel. malvæ* āā. ℥iß. *sir. de alth. Fern.* ℥j. M. Dein inunctio facta est dorsi & laterum sequenti linimento. ℞. *ungu. Agrippæ, Arregon.* āā. ℥ij. *ol. scorpion.* ℥ij *dest. anethi, juniperi, rutæ* āā. g. iiij. M. Et sic per Dei gratiam circa sextam vespertinam liber urinæ effluxus subsequutus est: exeuntibus mox proximis diebus per intervalla quinque lapillis durissimis diversæ magnitudinis, quorum minimus pisi minoris magnitudinem æquabat. Ne itaque in ureteribus nova obstructio fieret, istas pilulas in tali casu proficuas ipsi alternis diebus cum *decocto radic. petrosel.* usurpandas ordinavi. ℞. *terebinth. cypr. cum aqu. parietar. lotæ & ad albed. coct.* ℥ij. *spec. lithontrib. Fern. rhei pulv.* ā. ℥j. ⊖ *is succini* ℈j. *ol. dest. anisi, fœnic. junip.* āā. g. V. F. l. art. pilulæ num. CXX. pro una dosi XV. *pulvere liquirit.* conspersæ. Post quarum usum plurimum sabuli & tandem minores lapilli cum urina exibant, illeque hucusque benè valet.

OBSERVATIO LXXV.

D. Simonis Schultzii De *Menstruis per aliena loca fluentibus.*

QUamvis diversi autores menstrua per aliena loca fluentia passim consignarint, quorum observationes collegerunt *Marcellus Donatus lib. 4. Med. Hist. mirab. c. 19. Schenckius lib. 4. observ. de monstr. p. m. 680. & sequ. Amatus Lusit. cent. 2. cur. 17. Ant. Benivenius c. 41. Fabric. Hild. cent. 3. observ. 12. Greg. Horstius Part. 2. observ. 33. Balth. Timæus observ. Med. l. 4. cas.* 12. attamen præsens quoque casus connotatione dignus esse videtur. Virgo quædam octodecim annos nata, in sinistro genu duplex apostema ex utraque parte unum à prima juventute à natura effictum gestans, anno ætatis decimo nono menstrui fluxus suppressione laborare cœpit: sed mox præfinito menstruorum tempore, per apostematis interioris foramen sanguinem in sufficiente copia effluentem percipit, dein & vomitum sanguineum, quem fluxum jam singulis mensibus per loca ista insolita redeuntem totius anni spatio experitur. Hisce ante aliquot septimanas tumor pedum accessit, quem subsequuta est inflatio hypochondriorum & diarrhoea dies noctesque durans, concomitante

totius corporis atrophiâ: nihilominùs tamen fluxio ſanguinea per loca dicta menſtruatim continuat, cui interdum circa genu aliquid puris immiſcetur. Verùm inſignis langvor & virium omnium proſtratio miſeræ quotidiè mortem minitantur.

OBSERVATIO LXXVI.

D. Simonis Schultzii

De

Diarrhœa ab eſu carnium.

GEneroſus juvenis Johannes Franciſcus Zelski, Nobilis Polonus, in S. R. M. caſtris hucusque militans, in noviſſimo contra Turcam bello ex victu pravo incidit in imbecillitatem quandam ventriculi & βραδυπεψίαν: hinc quotidianam ventris & hypochondriorum inflationem percepit. Sed cum poſt aſſumptum unum atque alterum medicamentum purgans per aliquot ſeptimanas ſe jam melius valere exiſtimaret, ex inſperato alio malo correptus eſt, ſcilicet diarrhœa, ſive fluxu chyloſo ex mala chyli diſtributione orto: qui (quod notandum) poſt cujuslibet generis carnium tàm quadrupedum quàm volatilium, etiam teneriorum & facilis concoctionis, eſum ſemper magis exacerbabatur; ab uſu autem piſcium etiam duriorum, tàm recentiorum quàm ſalitorum & fumo induratorum ac omnium ciborum tempore jejunii veſci ſolitorum, compeſcebatur, quod generoſus patiens jam per aliquot ſeptimanas veriſſimè obſervavit. Verùm adhibito ipſi à me conſilio medico, nempe ventriculo binis vicibus leviter expurgato, dein medicamentis idoneis & moderatis viſceribus concoctionis corroboratis ab inſolito iſto ſymptomate (quale me nunquam in Medicis libris legiſſe fateor,) DEO benedicente, in totum liberatus eſt.

(*In litteris menſe Januario anni* 1673. *ad Ephemeridum Collectores, Vratislaviam*)

OBSERVATIO LXXVII.

D. Johannis Friderici Allmacheri

De

Luxatione vertebrarum dorſi introrſum facta.

ETſi, ſecundum Obſervatores, luxatio vertebrarum dorſi, quæ extrorsùm accidit, ſæpiùs curata ſit; ea tamen, quæ introrſum facta eſt, pro

lethali

lethali & incurabili, ab iisdem semper est habita: Quâ de causâ cum mihi in praxi contigisset, ægrum ejusmodi feliciter restituere, desperatum certè ac deploratum; Sequenti observatione, rogatus, curationem proponere, & (si accepti quid præstitisse sensero,) inposterum verò me plura additurum, hic promittere volui. Accersebat me ad se anno millesimo sexcentesimo sexagesimo primo, Calend. Martii *Johannes Spengler*, è pago Ramstatt, propè Darmstadium, qui, cum speltam lucri faciendi ergò coëmisset, fuissetque in viâ redeundi domum, ac in currum supra saccos speltâ refertos, ad requiem se composuisset, infortunato lapsu decidit. Versata autem super ipsum rota, vertebras dorsi tres intra corpus intrusit, renes, aliasque istius circumferentiæ partes, miserè conquassavit læsitque. Accedens itaque vidi, nec urinam, nec alvum secedere, hinc medicamentis adjutus æger, eandem effluere non sensit. Impotens enim erat insuper, vel leviter saltem movere pedes ob nervorum læsionem, uti etiam abdomen cum pedibus videbatur emortuum. Quò itaque luxationi aliisque incommodis succurrerem, varia in auxilium adhibui medicamenta, inter alia fomentum sequens & linimentum. ℞. *flor. chamom. sambuc. rosar. herb. verbasc. alth. malv.* āā M.ij. *sem. lin.* ℥iiij. concis. contus. ac cocta in lact. vaccin. s.q. sacculisque duobus insut. alternatim imposui Linimentum verò ter in die inungere jussi. ℞. *ol. chamom. lumbr.* āā ℥j. *salv.* ℥ß. *axung. cunic.* ℥iß. *homin.* ʒij. M.F. Lin. Sic & clyster sequens diversis vicibus est adhibitus. ℞. *herb. malv. bis malv. violar. becon. chamom. melilot. flav. centann. min.* āā m.j. *sem. anis. caro.* āā ʒij. incid. g. m. contund. coq. in 🜄 æ. s.q. col. & incolatur. dissolv. *elect. hier. pier. galen.* ℥iß. *diaphœn. bened. laxat.* ℥ß. *ol. chamom.* ℥j. *vit. ov.* num. j. *sal commun.* ʒij. Exhibui insuper *spirit. volatilem ex* ♀ *&* ⚹ cum 🜄 *â fragar. petrosel.* usque dum æger urinam (inscius tamen) reddidisset. Neglectâ interim vertebrarum repositione, nulla expectanda erat salus aut curatio: Quamobrem eundem septimo die revisi, & præstantius adhibere auxilium animo conclusi, jamdum autem profitebantur adstantes, se haud credidisse, ægrum præteritâ nocte supervicturum, quod & ob innumera symptomata quis vix aliter hariolari poterat. Mox itaque modum proposui inauditum, ægrum restituendi, & suffragati sunt illicò amici. Stragulum itaque integumentum arctè convolvi, & ægrum magno cum labore imposui, ita, ut vertebræ introrsùm flexæ convoluto stragulo incumberent. Hinc mantilia duo, quorum alterum sub axillis, supra femora alterum alligabatur, viris duobus fortibus tradidi, inq; terram procumbere, (pedibus parieti affixis quo fortius tenere queant,) jussi. Postmodum machinâ tractoriâ ex *Vitruvii lib.* 10. *c.* 4. parietē terebravi, famulū meū sensim volutare, viros autem fortiter tenere feci, manibus meis prius dorso ritè impositis, applicatisque,

usque dum vertebræ extensæ fragorem ederent, quo percepto ac audito, funiculi mantiliaque sensim sunt remissa, impositumque emplastrum contra fracturas omni laude majus. ℞. *resin.* ℥vj. *ceræ* ℥iv. *terebinth.* ℥x. *gumm. tragac. arab.* ãã ℥ß. *pulv. consol. maj.* ℥iß. *barb. capr.* ℥iij. *putam. cancr.* ʒij. *aristol.* ℥ß. *later. boli armen.* ã. ℥j. *terr. sigill. lap. hæmatit.* ãã ℥ß. *mum.* ʒij. *oss. human. ust.* ℥iß. pulv. omnia. F. s. a. empl. Repositione peractâ, confortantia adhibui & per duarum horarum spatium cum ipso sum commoratus, uno autem quadrante vix elapso, pedes levissimè movere cœpit. Ab hoc autem tempore urina insecuta & emissa est cruenta, materiaque purulenta, propter quod indicans, sequentem exhibui potionem vulnerariam. ℞. *fol. consol. maj. artem. agrim.* ãã. M. ij. *geran. Rupert.* M. iij. *veron.* M. vj. *mum.* ℥ß. *liquirit.* ℥ß. coq. in vin. & ▽ ãã ℔ iß. col. dos. ℥iij. His ita unà cum confortantibus aliis continuatis, æger est restitutus, perceptis interim aliquibus renum incommoditatibus, quæ & remediis pertinentibus propulsæ sunt, ita, ut hodienum adhuc, & hic Francofurti, & aliis in locis, negotia sua sedulus tractet & incolumis.

OBSERVATIO LXXVIII.

D. Johannis Friderici Allmacheri

De

Tumore genu, ex lapsu, pro luxatione male curato.

CHirurgus Bensheimensis, *Adamus Daigel*, Darmstadii me conveniens, impensè rogat, quo ipsi sim consilio in filio *Johannis Glingelbach*, ejusdem loci vindemiatoris. Puer hic undecim annorum, graviter in terram delapsus, ita ut confestim tumor insignis esset obortus, consternati inde parentes, chirurgi opem implorant; metuens autem iste luxationem, quam tamen ob tumoris magnitudinem haud cognoscebat, genu egregiè ac fortiter extendit, nervosasque partes ita læsit, contorsit ac irritavit, ut mox ab istâ extensione dolor exortus sit magnus, unde humorum è toto corpore in partes læsas affluxus, qui nec cohibitus, sed de die in diem adauctus, dolores simul audauxit, hinc materia acris & corrosiva facta, nullis autem chirurgorum (quorum jam erant duo) præsidiis vel ablata, vel emendata. Hinc cuniculos egit, totumque non solum genu, sed integrum ad calcem pedem, occupavit perforavitque. Advocatus autem tunc primum ego, statim animadverti, non carnosam tantum substantiam, sed ipsam tibiam materiâ istâ infectam corruptamve esse. Quare hoc dedi & parentibus & chirurgis consilium: Quod videlicet cutis à genu ad calcem sit incidenda, quò materia peccans tibiæque infesta evacuetur, bonumque

à malo

à malo ſeparetur. Hoc meum conſilium cum utrisque horridum ac crudele viſum ſit; neglectum eſt, egoque ſic ſum dimiſſus. Præterlapſo autem trium hebdomadarum ſpatio, redux parens de intolerabilibus filii doloribus conqueritur, lachrymisque conſilium repoſcit, quod cum aliud conducibilius non viderem, dictum dico. Annuens itaque parens, totum mihi negotium demandavit. In mensâ itaque depoſito puero, chirurgis parenteque detento, operationem ſum aggreſſus, à genu ad extremum pedem feci inciſionem, cutim detinui elevatorio. Animadvertens autem tibiam ferè totam corroſam forcipe diffregi ſupernè ac infernè, oſſicula etiam confracta curioſè removi, vulnusque integrum lavamento ſequenti elui. ℞. *aloës* ℥j. *myrrh. rub.* ℥ij. *maſtich. oliban.* ā ℥iß. *herb equiſet. pyrol.* āā M. j. concil. contuſ. coq. in vin. albo. Poſtmodùm adhibui emplaſtrum ſupra laudatum, eoque ſolo absque omni balſamo, aut emplaſtro alio, curationem abſolvi. Quamvis autem per anni ſpatium puer robur ſufficiens ad eundum non habuiſſet, tempore tamen & unius anni morâ, inſignis adeò à naturâ generatus eſt callus, ut jam vix deſideretur emendatio alicujus vitii ſui ingreſſus, vivatque jam ex omni parte ſanus. Tibiam exemptam mecum inter curioſitates alias paucas reſervo, deſiderantique conſpiciendam præbeo.

OBSERVATIO LXXIX.

D. Johannis Friderici Allmacheri

De

Enterocele deſperata, curata.

A*Ndreas* Rück/ Gottlavienſis, anno 1661. d. 8. Aug. herniâ inteſtinali diu laborans, agros ſulcandi ergò campum adit, ſulcando autem, nimiumque ſe movendo, inteſtina in ſcrotum prolapſa ſentit; domum itaque delatus, varia adhibuit remedia domeſtica. Parùm autem iſtis proficientibus, quin potiùs ſymptomatis aliis pluribus irruentibus, in pejus ruit. Obortus enim deplorandus ille affectus miſerere mei, ſingultus inſuper vehementiſſimus, à vicinis ultra ſextam etiam domum auditus. Summo itaque in periculo conſtitutus æger meum implorat auxilium. Intuito autem miſero ægri ſtatu, ipſemet expavi, tum, quod remediis convenientibus non ſatis eſſem inſtructus, tum quod ſcirem fauſtraneos eſſe tali in caſu ſæpè conatus. Quò autem adſtantium, ægri imprimis, votis ſatisfacerem, de iis, quæ in pago ad manus erant, medicamentis, fui ſollicitus, ex horto itaque prope ædes ipſemet collegi ſeq. herbas pro clyſtere fomentoque v. g. *herb. malv. alth. viol. alſin. chamom.* āā

M. ij.

M.ij. è coct. in ℔.iij. *lact.vacc.* & dissol. *butyr.rec.* ℥iij. *mell.* ℥ij. diversis vicibus injectus est clyster &c. Species autem sacculis duobus inditas, fomentationis ergò alternatim calidè imposui, totumque abdomen fovi. Coxi & insuper potionem sequentem, quam frequenter assumsit. ℞. *herb. equis.* M.j. *rad. liquirit. sem. anis. carn.* ãã. ℥ß. Quamvis autem hæc omnia ritè facta sint, de mortis tamen necessitate nemo non cogitabat. Convocatis itaque amicis, Parochoque Dn. Scheffero, voluntatem suam intimavit ultimam, viaticoque sacro accepto, & mihi & adstantibus cæteris porrectâ manu, valedixit. Continuantibus autem autem nobis medicamentorum applicationem, fomenta imprimis diligenter adhibendo, insigni crepitu ac strepitu intestina in abdomen sunt regressa. Hinc fecum per superiora ejectio, singultusque inhibitus. Æger autem paulò post optimè exoptateque restitutus est. Vivunt autem hujus rei in Gottlau / hodienùm adhuc, & æger, aliique adstantium testes veridici plures.

(*Dn. D. Allmacherus ex M.S. Parentis, Dn. Joannis Friderici Allmacheri, Chirurgi Francofurtensis percelebris, curante Dn. D. Reiselio, Vratislaviam transmisit mense Mart. An.* 1673.)

OBSERVATIO LXXX.

D. Johannis Paterson Hain De *Vermibus è stomacho rejectis.*

Vidua conquesta est de summo dolore stomachi, menstrua erant retenta, appetitus dejectus, aliquid, vermis majoris instar, sæpè ad fauces ascendere dicebat, statim tamen ad stomachum redire, magnum esse. *Excell. D. D. Schœnlin* exhibuit illi *Mercurium dulcem*, aliquoties, sed de eodem verme conquerebatur. Exhibita est posteà infusio *vitri antimonii*, sed nihil præter phlegmata & bilem ejecit. Verme illo, ut dicebat, ascendente quidem ad fauces; sed qui egeri non poterat: Bibit aquam Thermalem, sulphur valdè redolentem; at nihil opis sensit, nisi quod vermis ille non tantoperè moveretur. Exhibitus *Merc. vitæ* ad gr. iij. movit iterùm phlegmata, & quatuor globos inspissatos, in quibus discissis aliqua materia nigra apparuit, ejecit, unà cum vermibus duobus, quos mitto, reliqui per inferiora exivêre. Menstrua interim apparuêre, ipsaque credit, vermem magnum adhuc latere in stomacho, Vermes vivos adhuc meo rogatu delineavit pictor. In charta A. depicti super ventrem jacent: In charta B. super dorso, ut pedes illorum dignoscere liceret; ipsi vermiculi

culi non benè dignoscuntur valdè arefacti, etiam per microscopium, quia, ut auguror, alimentum, quo prægnantes erant, illis exstinctis transsudavit, & quasi candisatum est, imò translucet, ac si sacc haro conditi essent. Si ulteriùs de majori rejecto quid rescivero, significabo.

Ad OBSERV. LXXX.

D. Johann Paterson Hain.

(*In litteris mense Julio anni 1673. ad Collectores Ephemerid. Vratislaviam scriptis.*)

OBSERVATIO LXXXI.

D. Melchioris Fribe

De

Epilepsia mira, melancholico-hypochondriaca verè ecstatica.

DN. D. *Balthasar Timæus à* Güldenklee *l.1. Epistolar. Epistola 9. p.m. à 20. usq; ad 26.* Epilepsiæ miram enumerat speciem Nobilissimi pueri à Crocaw; cujus motus præter & fermè supernaturales exinde dicuntur, quia puer ille adstantium manus clam subterfugit, parietibus se adaptavit, & mirâ celeritate eos ascendit. Quam historiam loco allegato fusius videre est. Miram, raram, & fide dignam chartæ concredo epilepsiam puellæ cujusdam annum duodecimum jam agentis, cognomine Rautenbergeriæ. Hæc quoad externam faciem nigricans, torveque videns, profunda, sani adhuc dum corporis esset, & integrâ frueretur valetudine, semper meditabatur, ideò, & meritò quideem, prò melancholica habebatur. Die 24. Maji anni hujus currentis, morbus quidam illam invasit, in quo membra extrema, manus & pedes, erant rigida, anxietasque maxima circa præcordia & cordis palpitatio eam defatigabat; ita ut præ dolore clamare, ejulare, preces ad DEUM fundere cogeretur, morique cuperet. Morbum pro melancholia hypochondriaca ex uteri consensu

habebamus. Motus interni ab extra explorari poterant, pulsus erat durus & celer paululum, sed sine manifesto febris indicio. Sensus interni omnes, caput, oculique naturaliter erant constituti. Adhibitis decentibus medicamentis cordialibus, epilepticis, uterinis, vicimus, DEO benedicente, die tertio morbum gravissimum, surgebat posteà, & ad munia consueta, ac si nunquam ægrotasset, se accommodabat. Securi erant domestici, morbum nunquam rediturum sibi persuadentes. Ast die decimâ Junii, horâ sextâ pomeridianâ immani corripitur epilepsiâ cum subsequente delirio. Noctu dormit, sed anxiè. Die sequenti aliam morbus induens larvam, epileptica antequam fieret, quod vigesies vel sæpius de die factum, semper priùs digito protenso, torvo cum vultu ad angulum, ac si inibi horrendi quid videret, monstrabat, & quidem cum furore & excandescentia reclinans se ad latus dextrum, è vestigio insultus epilepticus se manifestabat, pollices in manus fortiter comprimendo, oculos hinc & hinc, quamvis clausos, movendo, ex ore spumam emittendo, omnesque sensus amittendo. Explicatis pollicibus paululùm quiescebat oculis penè clausis, posteà prius brachium dextrum extollens digito desuper, mox ita & cum sinistro nutabat. Ambobus brachiis dicto modo elevatis manus comprimebat, ac si exciperet aliquem, pectorique admovebat, paulò post oculos aperiebat, & manus complicatas sublatasque, fortiter pectori applicabat, omnia tamen sine auditu, loquela & ratione, dein oculos apertos cum manibus complicatis ad cœlum dirigendo, labia movebat, & momento temporis præterlapso, sensus redibant omnes. Secundo morbi die fando proferebat, se videre Jesum, sanctos Angelos, patrem, matrem, agnatos & cognatos in cœlo triumphare & tripudiare, quare & ipsi esset tripudiandum. Sequentibus autem diebus amissâ, vel potiùs interdum omissâ loquelâ, cum adstantes visiones superiùs recitatas ipsi in mentem revocarent, capitis nutu veras esse affirmabat, & exinde tale eam gaudium percipere præ se ferebat, ut manibus & brachiis extensis, iterùm retractis, & cordi applicatis, capitis nutu, totius corporis elevatione, incurvatione, vibratione, & pedum motu fortissimo, non aliter ac si jacendo saltaret, hilariterque tripudiaret, ac gaudium cœleste cum blando aliquo risu adstantibus, preces ad ipsius voluntatem fundentibus, annunciaret. Secundo morbi die articulatâ voce pronunciaverat, Dominum Jesum non manè, sed vesperi venturum, & in cœlum eam recepturum, & hæc impressio unica erat causa, cur ad quintum usque omnia medicamenta, cibumque & potum respueret mortis cupida, quod & nos ægram in summo vitæ periculo versantem, concessimus, crisin expectaturi. Noctem determinatam non moriendo, sed placidè dormiendo absolvit. Manè aliquoties redibant insultus epileptici cum suprà scripto tripudio, igitur mortis cupidam morte consolandam ratus, utrum vivere, an mori vellet, interroga-

rogabam? Reſpondebat voce vix perceptibili, lingua balbutiente, ſed ore ridente & corde gaudente: Mori cupio, ut mox cum Jeſu meo in cœlo eſſe poſſim. En! morimur, ajebam, ſanguinem mittendo, ut autem eò citiùs moriaris, & Jeſum tuum videas, venæ ſectio erit adhibenda. Quanto hoc nuntium perceperit gaudio, vix dici poteſt. Horâ poſt decimam mediâ, abſoluto priùs tripudio conſueto, venam ſchiaticam minorem in ſiniſtro pede (ſaphæna & reliquæ erant imperſcrutabiles,) ſecuimus ad uncias duas. Deligato vulnere incidit in animi deliquium adeò forte, ut me excepto, omnes mortuam prænuntiarent; brevi reſtituta, paulò melius mox habere cœpit, ſine ulteriori epilepſiæ recidiva & tripudii gaudio. Interim vires erant proſtratæ, uti & appetitus, lipothymiæ interdum cor petebant, ſed nihil factorum meminerat, nec mori ampliùs deſiderabat. Die morbi ſeptimo conquerebatur de collo, venæ enim jugulares tumentes cernebamus cum aliqua doloris perceptione; circa meridiem lautè prandebat, placidè dormiebat die nocteque. Die decimo, ne malum recrudeſceret, ſedes utrum exſtirpari funditùs poſſet, tentavi ab initio blandiſſimo laxativo: ℞. *cryſtall.* ♀*ri* gr. xij. ♀*ri* ⊖*lati* gr. iij. *reſin. galap.* gr. iiij. *diagryd.* 🜍*rat.* gr. ij. M. F. pulvis laxativus. Pars humorum peccantium decem dejectionibus imminuebatur, & ſic purgatio cum εὐφορίᾳ abſolvebatur. *De reliquis impoſterum.*

Scholion.

Cur epilepſiam ecſtaticam dixerim, ex ſequentibus judicandum. Ἐκστάσεως vocabulum variè accipitur: vulgò eſt privatio omnium functionum animæ ſentientis, moventis & intelligentis, unde verè ecſtatici quaſi mortui jacent, & poſtquam evigilant, mira, quæ audiverint viderintque profundo in ſomno enarrant. *Sennert. l.* 1. *Part.* 2. *c.* 30. *p.m.* 584. Tali autem modo noſtra epileptica non nuncupatur ecſtatica: non enim aberant, ſed ſupra modum, ceſſante epileptico inſultu, aderant functiones, uti ex caſu recenſito patet. Divino noſtro *Hippocrati* ἔκστασις eſt vehemens mentis amotio & delirium, ab ἐκστῆναι, de mentis poteſtate exire, aut vehementer mente emoveri ac delirare. Ceſſante epilepſiâ in profundo ſomno vidimus ſepultam ægrotantem, quieſcentibus omnibus ſenſuum functionibus; quo abſoluto, ſomnians brachia & manus extollit, variasque geſticulationes, delirium præſagientes, oſtendit, tandem ecſtaſis in delirium abit, in quo totius corporis motus vehemens & merè præternaturalis, vibratio nimirùm, jactatio, contorſio & tripudiatio omnium membrorum, capitis, corporis, manuum & pedum mirum horrendumque in modum aſpectui datur, quæ nihil aliud ſunt, quàm ecſtatica mentis amotio. Redeunt deinceps functiones tùm animales, tùm naturales, tripudiatio, viſque imagi-

natrix, dum Jesum, sanctos Angelos, cognatos & agnatos, etiam in vitâ nunquam visos, in cœlo saltare, variaque gaudiorum cœlestium genera celebrare ait, ex quibus tantum percipit gaudium, ut ad saltum se mox accingat. Quæ omnia ex errore Phantasiæ contingunt, speciem tamen delirii præsagiunt, maximè quia post morbum debellatum nihil horum meminerat, nec noverat. Læsam in totâ actione facultatem imaginatricem & ratiocinatricem deprehendi: non probè imaginabatur, parumque aptè ratiocinabatur, quæ παραφροσύνη seu desipientia dubio procul cum cæteris erroribus secundum *Galeni* & *Hippocratis* mentem ad ecstasin, prout Medicus illam considerat, est referenda, omniaque, unico verbo, sub titulo melancholiæ hypochondriacæ, quoad fontem & causam morbi, comprehenduntur. Exinde apparet, quanta vis sit humorum melancholicorum, fuliginum te triorum & malignorum, ut non solùm cerebrum & spiritus confundere, verùm etiam totum genus nervosum turbare, motus convulsivos ecstaticos, gravemq; ac miram epilepsiam inducere queant. Mirum fortè videbitur, solâ venæsectione in pede totum morbum, quantus etiam fuerit, cui Achilles, vix & Hercules cum Hannibale sustinendo & vincendo suffecissent, incantamenti instar fuisse ablatum. Larga DEI clementia factum fecit. Rationes medicas si desideras, en adsunt, nimirùm revulsio & derivatio. Evacuationi, quæ parca erat, parùm adscribendum. De prioribus egregiè scribit acutissimus Medicus *Dn. D. Casparus Caldera de Heredia*, Medicus Hispalensium celeberrimus, *capite de melancholiâ hypochondriacâ p.m.* 298. & 299. §. 2. *F.* Considera, à quo loco sit sanguinis missio exercenda, locus enim à parte affectâ indicatur; nam si loca infra hepar aut renes patiuntur, situs ratio docet, ex talo esse sanguinis missionem exercendam, licet nulla hæmorrhoidum adsit suppressio, neque mensium, ex *Hippocratis* & *Galeni* consilio: tunc enim fit securior à capite, corde, ventriculo & hepate revulsio, & à parte obstructâ derivatio; & æqualiter corpus universum per has tali venas vacuatur, ac per superiores, cum ferè æquè distent ab hepate, ut à fonte &c. *In supra citato tribunali Medico*, observatione de sævâ epilepsiâ in prægnante *p. m.* 331. magni æstimat venæsectionem tali & malleoli, ad *Galeni* & *Hippocratis* mentem, *6. epit. sect.* 2. 16. cujus beneficio maximam morbi partem retudit. *Idem. p.* 225. *col.* 2. de febre epilepticâ, venæsectionem in talo mox ab initio curationis aggrediendam suadet his verbis: Sed ob accidentis (epilepsiæ) immanitatem sanguinem mitti jussimus in talo. *p.* 226. *ait.* Hanc, ut diximus, febrem (epilepticam) ex talo sanguinis missione repetita curavimus, &c. Varia eaque egregia curationum exempla per tali venæsectionem absolutarum possent produci: sed filum abrumpo. Prima morbi invasio d. 24. Maji ex præcedenti nocturno timore suborta, tàm altas egit radices, ut posteà sanguine aliàs impuro & turbato sæva

exorire-

exoriretur epilepsia ecstatica, quæ non per venarum superiorum, sed inferiorum apertionem erat curanda, uti hoc *Galeni textus de venæsectione adversus Erasistratum c.* 5. perspicuè docet; sed si in his sanguinem ex brachio mittis lethalem errorem facies, tunc enim motum naturæ impedies, sese ad uterum conversæ, & contra naturam retrahes. Magna erat in utrâque accessione suspicio, quod uterus in consensum traheretur, propterea venam potiùs in pede, quàm in brachio svasi: ne si in brachio aut sub linguâ aperiretur, plenariam patientis extinctionem accelerarem, uti non ita pridem in febre acuta, petechiali ex suppressione mensium, Medicus quidam in epilepticæ nostræ ædibus instituta venæsectione sub linguâ, hæmorrhagiam subsecutam sistere nesciens, magno cum parentis luctu, præmaturâ decumbentis morte, indelebilique Medici contemtu expertus est.

(*In literis mense Julio Anni* 1673. *ad Collectores Ephemerid. scriptis.*)

OBSERVATIO LXXXII.

D. Johannis Ludovici Hannemanni

De

Aphthis.

IN puerulis aphthis laborantibus nihil est, quod tàm præsentaneam afferat operam, quàm *oleum raparum*, si in eo tantum dissolvatur sacchari, quantum potest, illudque ori illitum lambant: quod in meo filiolo Petro Johanne vix octo dies nato expertus, cui aphthis laboranti dedi oleum hoc raparum saccharatum, & paucorum dierum spatio curatus est.

Rustici infans cum non posset sugere, itidem aphthis obsesso palato, morbo jam per 10. dies vigente, eodem modo à dicto medicamento sensit levamen præsentaneum.

OBSERVATIO LXXXIII.

D. Johannis Ludovici Hannemanni

De

Dura alvo in Infantibus.

AD movendam alvum in infantibus nihil tutius & convenientius est eodem *oleo raparum saccharato*, ex frequentiori nostrâ experientiâ, quâ

feliciſſimo cum ſucceſſu id ſemper propinavimus. Si in hoc oleo ebullierit ☿ vivus, præſentiſſimum evadit remedium contra lumbricos.

(In litteris ad Dn. D. VVedelium.)

OBSERVATIO LXXXIV.

D. Georgii Wolfgangi Wedelii

De

Trutta Saxatili.

MIrus eſt luſus naturæ in lapidibus, non in gemmis ſolùm, ſed & in vulgaribus. Achates Pyrrhi Regis celebratur à *Solino c.* 11. *p.* 53. in quo novem Muſæ cum inſignibus ſuis ſingulæ, & Apollo tenens citharam videbantur, non impreſſis figuris, ſed ingenitis. India eundem dedit, reddentem nunc nemorum, nunc animalium facies, teſte *eodem.* Μιμεῖται τὴν τέχνην ἡ φύσις, ζ᾽ ἃ δὲ ἴδια ποιεῖ. *Natura artem imitatur, aliqua verò peculiaria efficit:* quin polydædala eſt artifex, ubique mirabilis, ubique ſuſpicienda, in magnis & vilibus. Piſces foſſiles in campis juxta Pyrenæos montes reperiri refert *Athenæus l.* 8. *ex Polyb. l.* 34. Superbit iisdem Saxonia Islebii frequenter occurrentibus talibus auratis piſcibus, qui proprium ſibi depoſcunt caput. Siſtimus jam truttam ſaxatilem longè curioſiſſimam, quam vidimus Brehmæ apud Illuſtrem & Magnificum Virum Dn. D. Meierum, JC. Reipublicæ Conſulem, & Præſidem longè eminentiſſimum, Patronum noſtrum gratioſum. Conceſſit is nobis pro ſingulari & non ſatis deprædicandâ ſuâ humanitate ex refertiſſimo ſuo Rarithecio iconem, cum verſibus longè elegantiſſimis; ipſum verò ſaxum, ceu monumentum hujus piſcis ære perrennius, inter rariora naturæ, quæ illuc largè confluxerunt, aſſervatur.

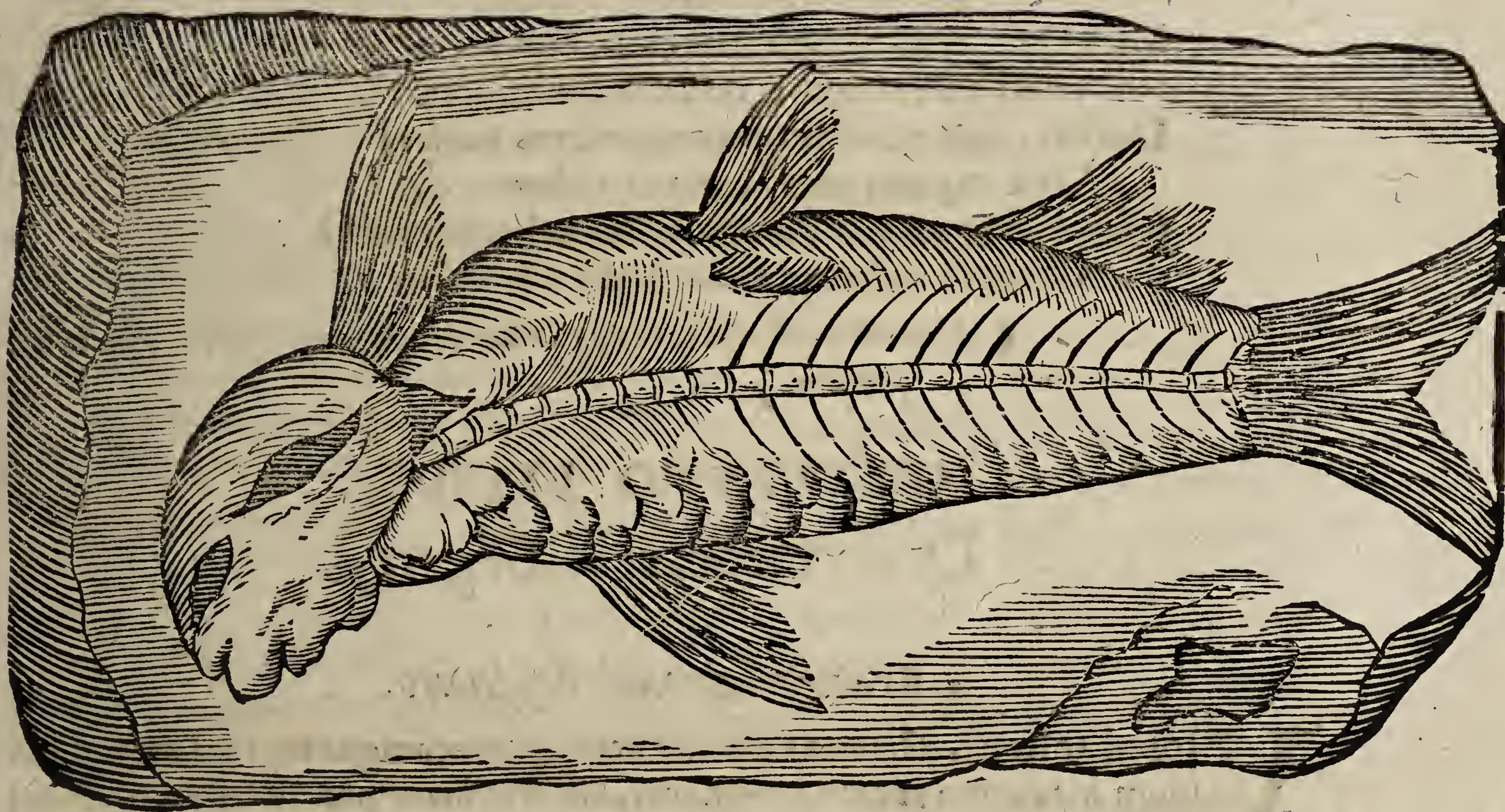

IN

IN TRUTTAM SAXATILEM CARMEN

D. Bernhardi Molleri Monaſterienſis, Anno 1570.

Lapis in quo Figura Truttæ expreſſa, exciſus è Lapidicinâ Baamberg Diœceſ. Monaſterienſis.

REperiunt magnà lapidis compage foramen,
In mediâ ſaxi parte foramen erat.
Introitus nuſquam fuerat, non exitus uſquam
Aeris: aſt vacuum cernere rima dabat.
Nec rimam natura dabat, ſed verbera ferri:
Artificis ferrum ſponte foramen init.
Inſolitum cuneis aperit lapicida foramen:
Dividuus planè cœpit hiare lapis.
Forma ſtatim piſcis ſaxo ſpectatur ineſſe:
Sed non piſcis erat corpore, forma fuit.

Inte-

Integra ſquamarum ſeries fulcatur in ipſa
Cote ; patent fauces , ſicut utrinque ſolent.
Craſſum nempe caput : lato ſtat tergore cauda,
Tergo prima ſedet , pectore prima ſubeſt.
Omnia commonſtrant capitoſi corpora piſcis
Integra : neglectum dixeris eſſe nihil.
Tale viri monſtrum ſimul ac videre frequentes,
Crediderim multos ſubdubitaſſe metu.
Altera ſervatur capitoſi portio piſcis:
Altera fabrorum verbere trita perit.
Mira Dei virtus : mirè natura relucet :
Omnia miremur : noſcere pauca licet.
Doctus , qui valuit rerum cognoſcere cauſas:
Quæ capiunt pauci , multa videmus agi.
Piſcis adhuc monſtri formam Baumberga dediſſe
Gaudet : adhuc gaudet munere læta ſuo.

(*In litteris ad Collectores Ephemeridum menſe Julio An.* 1673. *ſcriptis.*)

OBSERVATIO LXXXV.

D. Georgii Segeri De *Araneo innoxiè deglutito.*

VIrgini noſtrati, 18. annos circiter natæ, parentumque merces ante trien- nium in taberna venum exponenti, affertur manè pro pellendo rigidiori aëre cereviſia calida, cui panis erat intritus. Iſta cum videret acceden- tes emtores, feſtinando aliquot deglutivit cochlearia , reſiduumque ſepoſuit. Abeuntibus poſtmodum emtoribus , ubi liberum nacta erat tempus, recepit ſcutulam, comeſtura, quod antè reliquerat. Sed ecce dum fortè fortuna ocu- los infert in vaſculum, deprehendit ſupernatantes duos aranei pedes. Perter- refacta exinde domum ſe confert, & parentibus, quæ contigêre, exponit. Iſti poſtquam etiam ex ancilla reſciverunt, cereviſiam illam, præcedenti jam veſpe- râ è dolio promtam, per totam noctem in aperto aſſervatam fuiſſe cratere, re- lationi filiæ facilè aſſentiuntur, meque quantocyùs in conſilium vocant. Sed ecce, ante meum acceſſum Virgo vomitu rejicit aranei corpus & pedes aliquot, unde juſſu meo ſumtâ theriacâ ſudavit, atque ſic convaluit.

OBSERVATIO LXXXVI.
D. Georgii Segeri
De
Acu deglutita.

Quod acus deglutitæ interdum sine, interdum verò cum insigni molestia in corpore retineantur, olim quoque jam annotarunt autores. Quibus similia & ego jam proferam exempla. Cum Anno 1651. mense Majo Gedano Regiomontum me conferrem, socium itineris habui Studiosum quendam Regiomontanum, qui aliquoties in itinere subitâ & gravi corripiebatur leipothymiâ, cui nonnunquam etiam motus jungebantur convulsivi. Causa horum malorum erat acus, ante annum & quod excesserat cum binis aliis in sanitatem nobilis cujusdam virgunculæ deglutita. Quo imprudenti facto præter multa horrenda mox subsequentia symptomata, ipsam quoque sibi accelerasset mortem, nisi clementia Divina assistentium Medicorum curæ ita benedixisset, ut tandem binas expulerint acus, relictâ tertiâ, quæ subinde instar monitoris solertem aliàs & ingeniosum commonefacerent juvenem, ne posthac auro pretiosiorem sanitatem adeò temerè tàm aperto committeret periculo. Ea an postmodum egressa quoque sit, me quidem latet, quippe qui exinde hoc solùm de eo rescivi, quod laureâ Doctorali in utroque jure summâ cum laude acquisita, Facultatis suæ Professor in Academia patria exstiterit, & non ita pridem vitâ functus sit. Cæterùm longè benigniorem fortunam anno præterito 1672. expertus est frater Albertus, è familia Reformatorum regulæ S. Francisci in cœnobio vicino Podgoriensi trans Istulam tùm existens. Is enim cum die 14. Aprilis, quæ tùm viridium erat, in immutando altaris ornatu occupatus esset, duas acus majores, quas ore tùm continebat, nolens deglutivit, & mox dolores quosdam in ventriculo sensit. Perterritus exinde à meridie me in platea accessit, consiliumque petiit: Suasi ut crematurâ hordei prunisque laxantibus, ut & cibis viscidis ac pinguibus, si severitas regulæ suæ id permitteret, utatur, propriasque feces probè semper examinet, atque simul medicamentum laxans me præscripturum promisi, modò ad meas se conferret ædes. Sed aliis negotiis impeditus, eâ die me non accessit. Posterâ die 15. Apr. per alium fratrem nunciari mihi jussit, se in fecibus unam observasse acum, & inde tantos in ventriculo non sentire dolores. Usum igitur medicamenti in aliud tempus distulit. Die 18. Aprlil. post evacuationem corporis dolores ventriculi omninò remiserunt, nec ab eo tempore quicquam mali ampliùs sensit, egestâ sine

K dubio

dubio etiam alterâ acu. Tandem die 20. Maji ipse me accessit, benè se jam valere retulit, pro dato consilio gratias egit, atque ut sibi electuarium aliquod laxans pro duabus vicibus præscriberem, rogavit, & obtinuit.

OBSERVATIO LXXXVII.

D. Georgii Segeri De *Scirrho Pancreatis & glandularum Mesenterii lethali.*

POstquam præterito anno 1672. exercitus Turcico-Scythicus in Podoliam eique vicinam Russiam ac Poloniam minorem truculentam fecit impressionem, & cuncta depopulationibus, rapinis ac cædibus, pro more suo replevit, plurimi fuerunt regionum illarum incolæ, qui fugâ sibi suisque tempestivè consuluerunt. Repertus est inter hos etiam primarius quidam mercator Lublinensis, qui, ut postmodum summâ urgente necessitate eò commodiùs fugam capessere posset, uxorem cum filiola, tertium ætatis annum agente, aliisque sequioris sexus propinquis, declivi flumine ad nos maturè dimisit. Hæ verò in itinere eandem semper non servarunt diætam, & ex illis imprimis filiola, quippe quæ placentis, libis, teganitis, aliisque hujusmodi in butyro frixis cibis, quibus nimium delectabatur, ultrà modũ sæpiùs se ingurgitavit. Exinde non diu post illarum ad nos adventum cùm malè se habere inciperet ista, mater ex consilio muliercularum multa quidem adhibuit, sed omnia frustrà. Tandem ingravescente penitùs malo, me quoque die 21. Januar. anni hujus 1673. in consilium vocavit. Offendi puellam satis debilem, & à calore p. n. extenuatam planè, cibum quoque nullum appetentem, crebrò vomentem, & diarrhœa gravi laborantem. Morosa insuper erat, atque à medicamentis ita abhorrebat, ut quæ & qua ratione ei sint danda, tædiosæ curæ haut postrema fuerit pars. Licet verò sub curæ initium calor planè remiserit, vomitus quoque & dejectiones non adeò crebrò infestarint ægram: quia tamen extenuatio corporis & appetitus viriumque prostratio sensim indies augebantur, solam mortem horum malorum unicum futurum remedium facilè licuit colligere. Cæterùm, dum ego hujus aliorumque sanitati sum intentus, febris catharralis cum pleuritide spuria ex improviso graviter me corripiunt, & vix non opprimunt. Rogatur igitur *Excellentissimus Dn. D. VVenceslaus Dorosch* à matre puellæ, ut meas suppleat vices, filiolamque ad pristinam reducat sanitatem. Qui licet non tantùm solus fidelem ac circumspectum se præstiterit Medicum, sed & post meam convalescentiam unà

unà mecum, quæ ad perniciem depellendam facere possunt, non intermiserit: non tamen impedire potuimus, quo minùs die prima Martii placidè obdormiverit ægra. Post mortem nobis præsentibus Dn. Bartholomæus Taubenheim, Divorum Pol. ac Suec. Regum Uladislai & Joh. Casimiri Chirurgus hactenus primarius, reseravit abdomen. Sed ecce, in isto viscera omnia, ipsumque hepar, quod aliàs in justo majorem excreverat magnitudinem, apparebant sana. Solum pancreas induratum erat omni ex parte, & planè scirrhosum. Glandulæ quin etiam mesenterii hinc inde visæ scirrhosæ, atqua in eam auctæ erant molem, ut magnitudinem nucis juglandis longè superarent.

OBSERVATIO LXXXVIII.

D. Georgii Segeri

De

Epidermide totius corporis per partes deposita.

QUandoquidem epidermis post febres ardentes, variolas, rossalía & rubeolas sæpè à quibusdam partibus abscedere solet, hinc exempla illa utplurimùm negliguntur à Medicis. Ast universales totius corporis decorticationes (ut sic dicam) quia non ita sunt vulgares, annotantur meritò ab autoribus. Sic legimus in historiis navigationum Batavorum in Septentrionem, quæ *Linscotano* Anno 1599 edito sunt annexæ, & *Bernardo Paludano* tribuuntur, quod Batavi Anno 1596. in nova Zembla constituti, jecur ursi albi coctum comederint, ast valetudinis maximo discrimine, laborantibus nimirum cunctis, & decutito in universum corpore, ut verba autoris in recensione tertiæ historiæ sonant. Sic militi post haustam potionem, cui integræ colocynthidis medulla incocta erat, totius corporis epidermidem abscessisse, annotavit *Salmuth. cent.* 3. *obs.* 2. Sic in muliere Hebræa cuticulam universi corporis per serosi humoris ebullitionem, intermediâ aquâ citrinâ mordicante à cute separatam vidit *Hæferus*, ut ipse refert in *Herc. Med. lib.* 7. *cap. ult.* His ego sequens addo exemplum; Candidus ac ingenuus senex, Dn. Laurentius Vogt/ exquisitam aliàs in victu diætam servans, elapso anno 1672. qui erat 77. suæ ætatis, sub finem Octobris pustulis quibusdam infestari cœpit, unde & chirurgum Antonium ad se vocavit. Die 2. Novembr. vocatus & ego, vidi per totum corpus dispersas pustulas satis magnas, pellucidas & prurientes, quæ aut discissæ aut ruptæ liquorem fundebant albicantem, limpidum & lentum, relictis ulcusculis superficiariis. Sudorem omni studio declinabat æger, licet illo præsente copiosiùs erumperent pustulæ, nimium enim pruritum ferre non potuit. Soli igitur

naturæ commiſſa expulſio, & corroborantia atque alterantia propinata ſunt ægro, chirurgo officium ſuum etiam non negligente. Æger autem ſpatio duorum menſium totius corporis cuticulam per partes depoſuit, & ſic convaluit.

(*In litteris ad Collectores Ephemeridum Vratislavia menſe Julio anni* 1673. *miſſis.*)

OBSERVATIO LXXXIX.

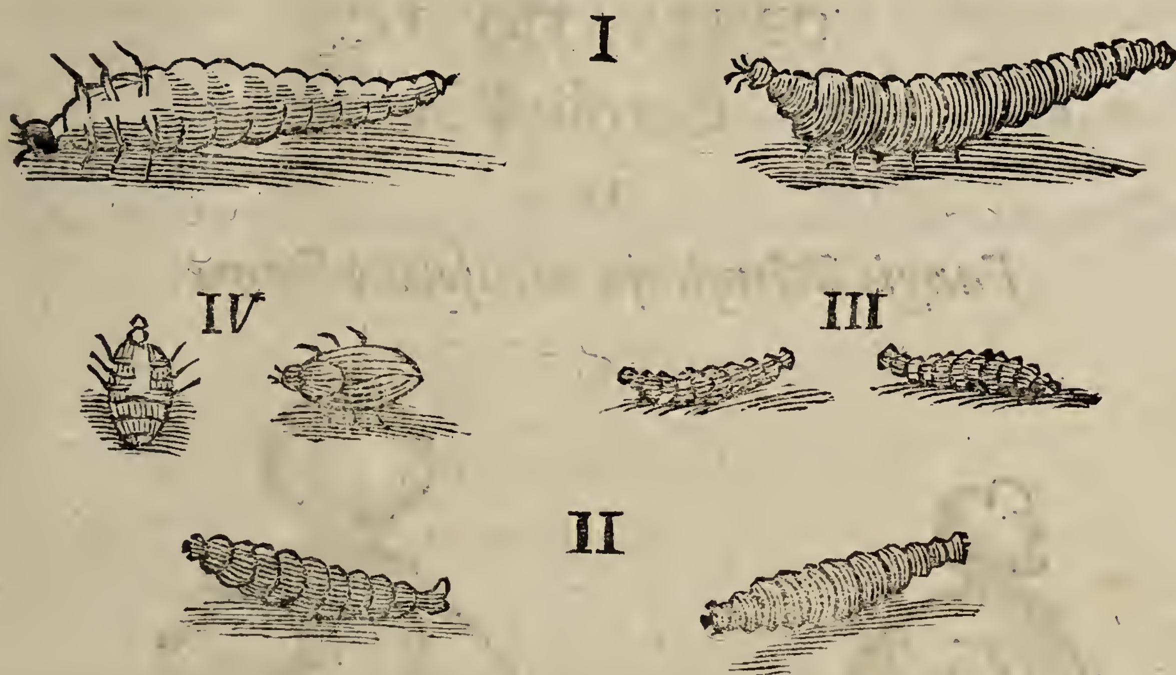
D. Caroli Raygeri

De

Vermibus cum nive cadentibus.

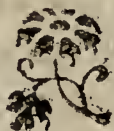
VErmes in nive vetuſtiori generari atque ibidem inveniri, res nova non eſt, ſed jam *Ariſtotelis* tempore cognita. Ita enim ille *l.* 5. *de Hiſt. Anim. c.* 19. *Quin etiam in iis, quæ putredinem nullam poſſe excipere exiſtimantur, naſci animalia novimus; ut vermes in nive vetuſtiori, qui hirti ſunt pilis & rubidi, quoniam & ipſa nix vetuſtate rubeſcit; ſed in nive mediæ terræ candidi & grandiores inveniuntur. Torpent omnes ac difficulter moventur.* Vid. quæ habet *Ulyſſ. Aldrov. lib. 6. de Inſectis, c.* 9. & inſtar omnium quæ decus illud Medicinæ Boreale, *Thomas Barthol. in de nivis uſu medicô, c.* 9. annotavit. At novum, inſolitum quin immò inauditum, quod non ità pridem Neoſolii, (Neuſohl) in partibus Hungariæ montanis, ubi non procul cuprum effoditur præſtantiſſimum, accidit. Ibi enim anni 1672. die 20. Novembr. quæ erat Dominica, à pago, quem das Mäyerdörffel appellant, in civitatem usque; iterum ex alterâ parte ante argenti-portam (das Silber-Thor) in prato quodam latô & ſpatioſô, unà cum nive cecidére ultra decem genera diverſorum vermium, qui catervatim ſuper nivem repentes & ultra quatriduum viventes à multis civitate egreſſis, viſi atque collecti fuére. Plurimi erant nigri cum pedibus & crenis luteis, erucis ſimiles, alii ſubrubentes, alii inſtar aranearum pedati, alii ſcarabeos parvos, aut muſcas referentes. Nullus autem horum intra mœnia cecidit, omnes extra portam & quidem in dictis tantùm locis inventi. Primum horum à genero ibi locorum habitante ſibi transmiſſum unà cum relatione oſtendit mihi Dn. Otto Teucher/civis hujus urbis honoratus; poſt Viennâ miſſi Icones, ſed rudi calamo depicti; tandem per perſonam quandam Illuſtriſſimam & mihi quorundam, quatuor inquam generum, facta copia, quos ſiccatos, quò meliùs conſpici queant, protinùs in aquam conjeci, unde tumefactos & ad priſtinam redeuntes dimenſionem, eâ planè figurâ & magnitudine delineari curavi prout erant.

Repræ-

Repræsentat igitur *Figur. I.* vermem omnium, quos vidi aut habeo, maximum & pronè repentem & inversum, seu supinum, totum nigrum, pedibusque donatum subtilibus luteis; *Figur. II.* Minorem, priori non absimilem: *Fig. III.* Minimum totum nigrum sine pedibus; *Fig. IV.* Scarabæum parvum, sed colore subcinericio, referentem. Iam verò si tanta clarissimorum & doctissimorum virorum ingenia torsit generatio & productio vermium ordinaria ex nive vetustiori, prout apud prædictos authores videre licet, quid fiet de ista extraordinariâ & insolitâ vermium nunquam ante hac visorum generatione, figurâ, modô apparendi & similibus? Quis verò locus designandus nativitatis? an terra? at illa gelu adstricta: An media aëris regio, & nubes? aut cur non ubique cum nive cecidere, quandoquidem tàm in civitate quàm extra eam ninxit? Unde attractum seminium hoc inusitatæ & nunquam ante conspicuæ formæ vermium? Unde tandem tanta vivacitas brumali imprimis tempore, ubi omnia aliàs hujus generis insecta torpent & mortua jacent?

Certè hic τὸν θεῖον jubet ἐπέχειν.

OBSERVATIO XC.

D. Caroli Raygeri

De

Fungis Monstrosæ ac insolitæ Formæ.

INsolitum hoc fungi genus ipse ego meis manibus è terrâ erui in pago, ad S. Johannem, dicto, quinque milliaribus Posoniô Moraviam versus distante. Cum enim ibi essem, exhibitus est mihi talis non usitatæ formæ fungus, nunquam eô locorum (credo ego etiam nuspiam) visus, petiique statim monstrarent mihi locum. Egressus vidi circa sepimenta in loco quodam trium aut quatuor passuum longô, aliàs nullibi in toto districtu, inter virgulta ex antiquo quasi fimetô propullulare ultra centenos tales fungos majores, minores, eleganter certè & affabrè cum capitello suo factos, nihil in se monstrosi habentes aliud, nisi quod à communi fungorum forma recedant, & nescio quam insolitam figuram monstrent. Si exolescunt in pulverem abeunt; id quod & mihi factum, qui decerpturus quendam insigniorem cum capitello lato & pulcrè fastigiato, in idem impegi fregique, & statim ex rupto nihil nisi pulvis exivit. Videtur aliquô modô assimilari posse fungo Anthropomorpho, quem exhibet in Ephemerid. Curiosarum, anno II. Observatio LV. hàc saltim differentiâ, quòd

quòd ille altior ex pluribus junctis quasi compositus, diversis tamen capitibus modò plenis, modò rotundis, modò fastigiatis constet; Hi autem nostri minores semper singuli, rarò bini, omnes eâdem formâ & figurâ crescant atque inveniantur tempore insolitò, quod magis hoc annô apud nos vernum, quàm hibernum videtur.

(In litteris mense Jan. ann. 1673. ad Coll. Ephem. quidem transmissa, sed errore aut casu extra suum ordinem delapsa.)

OBSERVATIO XCI.

Dn. Andreæ Cnoeffelii

De

Mercurio fixo Helmontii.

IN tractatu *de Febribus cap.* 17. *§.* 9. Mercurium diaphoreticum fixum præparari cum elemento ignis, de vitriolo Veneris extracti, docet *Helmontius.* Veneris vitriolum quomodò arte parandum informat in *Parad.* 3. *§.* 12. *p. m.* 422. *in fol.*

Quid sit ignis Veneris multi jam disceptant. Et quid velit eo *Helmontius* intelligi, non concordant scriptores, præcipuè cum *Helmontii* requisita ad modò dictum ignem Veneris, quod sit *oleum viride & dulce à corpore Mercuriali sui cupri planè separatum*, multis ansam veræ præparationis è manibus eripuerint.

Cupro inesse istum ignem Veneris *c.* 8. *de Lithiasi §.* 8. *p. m.* 46. affirmat. Cuprum autem metallum completum non facilè destructibile, aut retrocedens in sua principia vocat *§.* 17. etiam vitriolum è Venere factum ignavius esse vulgari *§.* 16. docet. *§.* 12. & 18. commendat loco vitrioli è cupro facti verum vitriolum, quod venam cupri lamberit & eam eroserit, illudque cujus vena liberior ab alienâ malignitate viciniorque fuerit enti Veneris, inculpatius vitriolum esse dicit. *§.* 14. etiam non tàm Lazureum colorem esse respiciendum, quàm salis puritatem & viriditatem. Itaque ad ignem Veneris conficiendum non opus esse vel vitriolo ex cupro facto *§.* 17. vel ex floribus æris, sed VIRIDI PURI SALIS VITRIOLO.

Posset quidem fieri objectio, quod *Helmontius de Lithias. c.* 8. *§.* 5. dicat: non posse haberi ignem Veneris, nisi cum plenariâ cupri destructione, corporisque Mercurialis ipsius Veneris volatilisatione, illudque volatile in album metallum ignotum posse parari, & ita necessariò cuprum ad eandem materiam requiri debere. Sed, uti modestè opinor, cum in hoc paragrapho cupri venam ero-

sam

ſam intellexiſſe, & nihil obſtare, quò minus ea verba, quæ §. 21. ejusdem capitis, nempe *fecem colchotaris è deſtillatione reſiduam totam adhuc eſſe cupream*, leguntur, poſſint cum ſuperori textu §. 5. combinari, præprimis, quando §. 11 c. 8. *de Lithiaſi* in quæſtione, an ignis Veneris ſit ſpiritus vitrioli rectificatus, reſpondeat, indefinitè affirmans, ſe deſtillationem per neminem traditam velle propalare; Colchotarque ex deſtillatione reſiduum, eſſe cupreum, edoctus è Paracelſi *Tom. 1. operum in fol. p. m.* 1050. *Lit. C. de vitriolo* in verbis: Proba eſt, ſed ad medicinam inutilis, ſolum ad Alchimiam, *quod Colchotar per ſe in igne fuſum Venerem fundat.* De quibus tamen omnibus Lectori Benevolo liberum relinquo judicium.

Diſtinguendum autem juxta mentem *Helmontii* inter ſulphur Veneris, quod ad vitam longam conferre dicitur in *lib. Butler. p. m.* 363. *& in tractat. imperfect. p. m.* 352. in forma olei rubicundi cum ſuo corroſivo deſtillatum per alembicum deſcendit, & ignis Veneris à *Paracelſo* vocatur, & inter illud, quod in *tractatu Butler* cum ſale armoniaco ſublimatum ad compoſitionem Driff, *autor* requirit. Illud quidem ad Mercurii fixationem omninò concurrere ſtatuendum eſſet, quoniam vis ejus aliquo modo præcipitationem Mercurii promovet, quodque ab *Helmontio c. 6. de Lithiaſ.* externum ſulphur Veneris dicitur. Hoc verò tantùm ad corpus humanum directum eſſe videri poteſt. Dulcedinem hujus olei quod attinet, potiùs ad effectum, quàm ad eſſentiam reſpexiſſe *Helmontium*, humaniter autumo, ſicut etiam videre placuit, §. 19. *c.* 8 *de Lith.* affirmare, odorem ſpiritus vitrioli flaveſcentis, mellis grati odorem referre, cum tamen experientia odorem ſulphureum, & ita contrarium ſufficienter demonſtret.

Maximè iterùm veniunt attendenda verba autoris, qui anteriorem chymicorum deſtillandi modum rejicit, & novum inuſitatum opponit, per quem oleum iſtud vitrioli dulce poſſit obtineri. Fateor quidem, quod oleum vitrioli, ex hac præſcripta *Helmontii* deſtillatione, non ita ſit corroſivum, & quidem aliqua ex parte nigricans, ſed quod dulce ſit inſtar mellis, hæc obſervare mihi non licuit.

Nec obſtat, quod ignis Veneris non ſit ſpiritus vitrioli utcunque exquiſitè rectificatus. Locutus enim eſt, tanquam Paracelſi diſcipulus. Et quoniam Paracelſo oleum nunquam ſpiritus fuit dictum, ſed oleum pro cujuslibet rei ſulphure ſemper ab eo habitum eſt, ſulphur autem, ex Paracelſi ſententia, denotet ignem vel ignis elementum *Tom. 1. in fol. de ſulphure p.* 1046. ita etiam *Helmontius*, ſi placidè debeam reſpondere, uſus eſt hoc vocabulo, ut tum temporis diſputanti Medicorum calamo occurreret, & probaret, quod affirmat *in tract. arcan. Paracelſ. p. m.* 479. *columm.* 2. ſe ex ſcriptis Paracelſi multum profeciſſe;

Eundem

Eundemque, sui ævi chymicum non esse contemnendum, præprimis cum artis præcepta ab aliis etiam tradantur obscura *in verb p.* 481. *Quid enim secus* &c.

Viride & dulce esse istud oleum debere *Helmontius* affirmat. *Paracelsus* quidem *Tom.* 1. *oper. c.* 8. *p. m.* 1055. *Lit. A.* talis olei mentionem facit, sed hoc tantùm ad usum internum, ut dictum, & medicamentosum esse, cujus præparationem ita describit: *Oleum dulce gradetur in se ipso, ita ut separetur oleum à terrestreitate & fecibus per Balneum Mariæ & terrestreitas per ignem, spiritus autem olei separatim colligitur, qui debet per se circulari, addetur deinde spiritus vini.* Quod verò debeat ad præcipitationem vel coagulationem concurrere Mercurii, negat *Paracelsus* in verbis, *oleum viride ad Alchimiam impertinens est l.c. Delitescit quidem*, ait ulteriùs *Paracelsus lib.* 2. *de vita long. p. m.* 845. *sub Colchotare oleum rubeum & viride, sed oleum rubeum tantùm ad Alchimiam, viride vero ad morbos.*

Nec fuit unquam animus Paracelso, sulphur aliquod Veneris, vel ex cupro, vel floribus æris, vel ipso vitriolo ad præcipitationem Mercurii in forma olei viridis dulcis requirere, nec ullum titulum ex eo demonstrabit, quisquis erit. Nec videtur ea dulcedo in lingua apprehensiva inesse sulphuri Veneris, sed effectiva, (si aliqua esset) sive per accidens, quia iste Mercurius sive potiùs sulphur Mercurii, sicut placet Helmontio loqui *in tract. Progymnasma meteori p. m.* 42. §. 16. Cum igne Veneris factus & cum sale Taberzet, quo de infra loquor, paratus, non est dulcis, sed tantum insipidus & solutus à corrosivis salibus per istud sal Taberi. Omnia verò, quæ dixi, majorem elucidationem in *Paracelso lib. de de chirurg. magn. Argentorati Anno* 1605. *impresso*, obtinebunt, *p. m.* 314. *in lib.* Spittal-Buch/ *& p.* 307. *sub tit. dulcia medicamenta. Item Paracels. oper. in fol. Tom.* 1. *de morte rerum natural. l.* 5. *p. m.* 893. *lit. B. C.*

Processum quod spectat, ipse Helmontius est valdè obscurus. Quo tamen & aliis ansam inquirendi relinqueret, ad ipsum fontem, Paracelsi nempe libros, quod in iis processus esse descriptus, quem tamen vellet manifestius paulò declarare lectorem ablegavit. Manifestus quidem esse videtur in conjunctione elementi ignis de Vitriolo Veneris cum aqua regia, sed valdè obscurus est, in explicatione salis Taberi, quod, præter mentem Paracelsi, spiritum vini explicat: Cui tamen experientia & Paracelsus ipse contradicunt; licet enim centenis vicibus spiritus vini cum isto pulvere corrosivo cohobaretur, manet tamen valdè corrosivus.

Quid verò per sal Taberi intelligatur, illudque non esse spiritum vini, patet ex allegatis Paracelsi locis. *Nam in lib. de Natur. Rerum Tract.* 5. *p. m.* 893. primò docet Paracelsus, præcipitatum cum aqua regia fieri, quem jubet spiritu

vini cohobare & edulcorare, paulò post secretum promittit Paracelsus & quidem in verbis: Magnum arcanum de præcipitato intelligendum venit, quod si post calcinationem & colorationem cum aqua sal Taberi edulcoretur &c. Et præfert hanc superiori præparationi cum spiritu vini factæ. Obstant deinde omnes præparationes, quas benevolus lector in præfata *chirurgia magna* videre & legere potest. *p.* 115. 195. 169. 307. In quibus locis non fit spiritus vini mentio, cum tamen æquè verba ea, quæ *Tom.* 1. *p.* 893. *lit. C.* in citatis locis verbotenus inveniantur. In *chirurgia magna p.* 314. Paracelsus hanc litem dirimere videtur, dum per sal Taberi, aquam ovorum ibi descriptam se intelligere indigitat, dum & spiritus vini & aquæ ovorum mentionem facit, quando docet Mercurii fixi diaphoretici ad ulcera laryngis & vesicæ præparationem.

Idem facit *Helmont. in Tractat. de Febrib. p. m.* 102. *cap.* 14. *§.* 10. ubi in confectione purgantis Diuceltatesson post abstractionem liquoris Alkahest, non ad spiritum vini, sed ad aquam ovorum confugit, apprimè sciens, quod aqua ovorum sit unica ista aqua, per quam omnes spiritus corrosivi possint temperari & successivè à solutis corporibus abstrahi.

Obscuritatem processus non levem porrigit etiam commixtionem elementi ignis de vitriolo Veneris extracti cum aqua regia. Ubi notandum, Helmontium statuere, quod post quintam cohobationem pulvis fiat valdè corrosivus. Elementum ignis de vitriolo Veneris debet esse dulce instar mellis, (nisi forte odorem mellis, de quo in destillatione spiritus vitrioli l. c. mentionem facit, intelligere velit,) non deberet ergò corrosionem Mercurii promovere, sed mitigare. Corrosionem enim fieri ab aqua regia, probat omnis præcipitatus simplici tantùm aquâ forti elaboratus, fieri autem ex additione ignis Veneris valdè corrosivum Mercurium, verba sunt autoris loco citato.

Nec leve dubium relinquitur lectori: num non simul ignis Veneris ab aqua regia mutetur ipse, ut vires alteri conferre nequeat. Hoc quidem scio, si sulphur Veneris, de quo in præparatione Driff mentionem facit autor, cum aqua forti misceatur, illud statim speciem longè aliam priore & quidem in album corpus reduci posse, cum amissione virium priorum. Vix itaque credibile est, talem ignem Veneris dulcem si cum chrysulca commisceatur, posse suas vires servare & alteri communicare, cùm sub forti hac aqua agente succumbere omninò probaverim. Quod si verò Helmontius artis pyrotechnicæ satis gnarus, quia cum nunquam ejus fuisse intentionis credo, ut igni Veneris actualem illam dulcedinem vellet adscribere, saltim tunc temporis confundere suos malevolos voluit, ei condonandum existimo; Sin secus, pro defensione hujus Mercurialis præparationis, quod tamen pace aliorum Chymicorum peritorum dixerim, rationem invenire vel substituere equidem vix possem, præprimis cum hoc concurrat,

currat, quod etiam pulvis Joannis de Vigo summè sit corrosivus & jam præcipitatus, & non opus esset addere novam aquam regiam, sed sulphur Veneris, si pro fixatione Mercurii & pro ejusdem dulcoratione adderetur, sufficeret. Helmontius autem ipse fatetur, quod post quintam cohobationem cum igne Veneris pulvis valdè sit corrosivus. Contrarium etiam statuisse videtur *Helmont. in Tractat. de Herb. verb. & lapid. p. m.* 353. *in fol.* quando dicit, quod argentum vivum absq; ulla sui aut de suo participatione, imò & citra ullam de se commisturam radicalem commutet, quicquid spiritus sulphurei attigerit. Quæ verba cùm actioni ignis Veneris opponantur, quod nempe ignis Veneris sulphur Mercurii extra vertat, placido relinquo lectoris judicio.

Ex quibus omnibus, & quæ supra jam dixi, patebit, non spiritum vitrioli utcunque exquisitè rectificatum, sed oleum vitrioli, quod ex forti destillatione de colchotare prodit, esse debere verum ignem Veneris Helmontii. Volente etiam hoc Paracelso, qui *lib. de sulphure tom.* 1. *pag.* 1046. *lit. B.* expreſsè docet, quod sulphur volatile sit elementum ignis, oleum autem est sulphur volatile, volente Helmontio, *l. c. p. m. in fol.* 352. *E.* Hoc adhuc magis apparet ex *tractatu in herb. verb. & lapid. columm.* 2. *p. m.* 353. Sic nempe Mercurius diaphoreticus ultimatum suæ entelechiæ scopum acquiret per ruborem sulphuris ascendentis, cui 🜍 ☿ii unione indissolubili nectitur, cujus modum destillandi & processum, ut dixi, ipse Helmontius *de Lithiasi c.* 8. *§.* 19. *&* 20. exhibet.

MODUS PROCESSUS.

Esset itaque modus processus Helmontiani Mercurii diaphoretici sequens. ℞. *☿ii depurati* (nam non opus est pulvere Joannis de Vigo) ℥vii. 🜅 *& ol. ⊖li* āā. ℥viij. destilla, prout moris, ex retorta vitrea, repete, addendo novum oleum vitrioli & aquam fortem ad quintam usque cohobationem, sub finem augendo ignem. Hoc absoluto edulcora pulverem (si placet) aquâ communi ad tempus, si non placet. ℞. *aquæ ovorum* ℥viij. abstrahe, reitera nova affusa aqua ovorum, donec corrosionem abstuleris omnem. Hoc peracto, cohoba decies cum spiritu vini optimè dephlegmato. Exsiccetur & igniatur in crucibulo, prout moris, manebit pulvis fixus, aliquomodo adstringentis saporis. Dosis à gran. ij. ad iij.

Hæc sunt, quæ mihi constant, de decantata hac præparatione Helmontiana. Est opus immensi laboris & periculi. An autem desiderio medentis satisfaciet, prout liber Helmontianus promittit, quilibet experiatur. Constitit mihi istud experimentum per vices reiteratum centum ultra imperiales.

Cautela tamen hîc maximè observanda.

(1.) Ne omnis corrosio, vel salia ex spiritibus corrosivis concomitantia

Mercurium, ab eo abstrahantur, nihil enim deinde Mercurius operabitur, sed facilè per sublimationem in eundem Mercurium, qui fuit ante destillationẽ, mutabitur. Hæc voluit Helmontius indicare *c.* 8. *de Lith.* §. 10. in verbis: *Atlatis adjunctis mineralibus nunc specie olei ⊖ vel ♀ per retortam pulsis, semper manet idem Mercurius, qui ante, reditque in pristinum corpus.*

(2) Si omninò fixus esset Mercurius, ut flante folle (quod tamen mihi non patet) in album metallum reduci posset, non esset medicamen, quia fermentum stomachi æque eludet, sicut aurum & argentum foliata, (quanquam Helmontius contrarium statuat, *in tract. in herb. verb. & lapid. p.* 358. *paulo ante finem* his verbis: *quique tametsi aspernetur omnem digestionum laborem* &c.) & exindè nullius omninò usus in medicinâ, nisi iterum in medicamentum reduceretur, teste etiam Helmontio, esset expectandus. Verba ejus sunt *lib. de Lithias. c.* 3. *§.* 17. *p. m.* 20. *quoties à Mercuriis sales distinxi, admiratus sum eorum ignaviam*; *& in tract. tria. princip. §.* 59. *p. m.* 255. in verbis: *quanquàm pars Mercurialis* &c.

Contra verò si esset reductus, æquè nihil operaretur, quoniam Mercurius in se est immutabilis. *Tract. de trib. princip. §.* 13. *p. m.* 254. in verbis: Mercurius est indivisibilis. Quò tamen etiam lectori benevolo ex tot libris revolutis Helmontii, aliqua utilitas respondeat, paucis explicabo verum Paracelsi & Helmontii Mercurium diaphoreticum, quem ambo laudant. Helmontius etiam eundem præferre videtur eo, de quo egit in tractatu de febribus & lithiasi. Locus iste, in quo Helmontius de eo agit, est *Tractatus, Ignotus Hydrops §.* 47. *&* 48. Verba sunt sequentia: *Paracelsus suum præcipiolum, sive Mercurium è suâ minerâ mortuum eductum, præ reliquis approbat remediis. Fateor, quod Mercurius ille votis meis semper obsecundaverit. Difficilis autem est ejus acquisitio.* Et paulò inferius: *Oportet autem Mercurium mori absque ullo salium externorum sodalitio aut spirituum alienorum consortio. Gratulor illi, quem ignis docuit me intelligere.* Sufficientis informationis causa adeat benevolus lector ipsum fontem, nempè Paracelsum, *in chirurg. magn. lib.* 2. *de lue Vener. & correct. impost. c.* 5. *p.* 165. in quo loco totum processum perspicuè & luculenter inveniet, verba ejus sunt: ℞. *Mineram ☿ii, prout in primâ coagulatione nondum indurata aut corporea facta invenitur* ℔xx. (norunt eam metallurgi) *pulverisâ, coque per horam aqua pluviali, ut sordes depurentur, quæ fundum vasis petent. Corpus autem purum reserva, pone in cucurbita & destillà, prodibit liquor purus & albus, separa prout moris phlegma, manebit oleum in fundo album pondere Mercuriali, Dos. gr.* II. *cum oleo spicæ-nardi.* Fortè & hæc materia tibi majora suggeret.

Quod si modus hic etiam non arrideat, & benevolo lectori placeat ☿ium parare diaphoreticum ex metallo & crudo Mercurio, inveniet etiam genuinum

præ-

præparationis modum satis laudandum apud Paracelsum, cui omnes virtutes apud Helmontium *in libr. Febr.* suo Mercurio ibidem attributas verè tribuit. Locus iste in *Chirurg. magn. Paracelf. l. 19. de ulceribus & cicatricib. è lue Venerea p.m.* 307. *sub titulo* Süsse *medicamenta.* Cautelam ibi Paracelsus, magno & singulari judicio permotus, apponit in verbis: *In argento vivo etiam dulcis est Balsamus, ejus præparatio est, ut neque calcinatio* (scilicet per aquas fortes) *neque sublimatio* (scilicet per salia) *ejus fiat, sed debet per aquam ovorum, è calce sua destillatam, fieri coagulatio in rubicundum pulverem. Dulcis est hic Mercurius & sanat ulcera & vesicæ & colli & laryngis.* Alias cautelas adjungit Paracelsus, nullum Mercurium cum aquis fortibus paratum posse esse verum medicamentum, quoniam corrosivi spiritus ex aquis fortibus fortiter ei adhærent.

Præparationem hanc sæpius commendavit & reiteravit Paracelsus variis in locis. Im Spittal-Buch *p.m.* 314. *Item de correct. impost. l.* 2. *c.* 12. *p.m.* 169. *Item de curatione luis venereæ p. m.* 522.

AQVA OVORUM.

Paratur autem aqua ovorum sequenti modo: ℞. *spiritus phlegmatici aluminis, spiritus phlegmatici* 🜔*li* āā ℔ß. (NB. non debent esse fortiores spiritus, sed priores, qui cum phlegmate egrediuntur:) *Aceti destillati* ℔iß. *albumin. ovorum duriter coctorum* ℔ iiij. (putamina potes addere;) affunde pedetentim spiritus & acetum, nam fermentant valdè, destilla usque dum videris oleum prodire, tum abstine à destillatione, calcina, quod in cucurbitâ reliquum est, reaffunde aquam de albumine destillatam, reitera destillationem, & sic habes aquam ovorum.

Hæc itaque sunt, benevole lector, quæ ex lectione & praxi observavi. Expresse autem protestor, me ea, non animo contradicendi, aut cum aliquo disputandi apposuisse, sed aliis ansam dedisse in arcanum Mercurii diaphoretici ulterius inquirendi, & sic tandem ad scopum in quantum fieri possit tanti medicamenti, deveniendi. Ex Helmontii libris nemo inveniet istud arcanum, & praxis, ibi confusè scripta, operanti multos labores, sed sine laboris pretio, causabit, quod experientur illi, qui secundum ejus simplicem ductum, laborabunt. Meam autem, ut dixi, tantummodò sententiam & quantum ex lectione Paracelsi, Helmontii, & propria experientia mihi patuit, cujuslibet intentione & observatione per omnia salva, huc apposui. Cum nemine etiam super hac re litem movebo, sed potius opto, ut viri docti manum huic operi admoveant, sua experimenta jungant, quo fructus, quo honor DEI & proximi salus, eò excellentior progerminet.

(*Ad Collectores Ephem. ann.* 1673. *mense Dec.*)

OBSERVATIO XCII.

Dn. Andreæ Cnoeflelii

De

Drif Helmontii.

BUtleri lapidem multos in admirationem rapuisse medicos constat exindè, quod mirabiles effectus ad stuporem usque, quos Dn.Helmont, tanquàm oculatus testis, enumerare voluit, exhibuerit. Dolendum est, hujus viri excellentissimum inventum nulli communicatum & terræ mandatum esse & oblivioni. Interim piè defunctus Helmontius aliud substituere in ejus locum visus est medicamen, quod suâ vernaculâ Drif vocare ei libuit, cujus requisita cum *in libro Butler* ipse explicet, materiam verò & modum præparationis aliis suis tractatibus obscurè saltem indicet, quæ mihi de Drif illo Helmontiano patent, salvo tamen meliori judicio, modestè explicabo.

In *tractatu de lithiasi in fol.p.m.46.c.8.§.21.* dicit: Fecem colchotaris ex destillatione residuam viridescere & cupream esse, quod quidem etiam experientia probat, dum totum colchotar longo tempore in novum vitriolum iterùm destillabile per se in aëre positum reducitur. In *tractatu Duum-viratus p.m.211.§.9.* è colchotare præparationem sulphuris vitrioli communem rejicit & aliam substituit. *In tractatu Butler in fine* repetit, se nempe docuisse in vitriolo, utut in Venere depravata sæpiusque destillata adhuc superesse ipsam Venerem actualem, quæ depravata Venus est, quam in colchotare residere infra *de lithiasi* meminit.

Itaque materiam hujus Drif suppono *colchotar vitrioli,* quod ex destillatione spiritus vitrioli residuum in retortâ remanet. Hoc itaque optimè calcinatum hujus Drif præparationi inserviet.

Modum processus ipse Helmontius explicat: debet nempè resuscitari, resurgere & sublimari cum sibi additis aliis. Debet autem fieri sublimatio cum ente peregrino fermentali archæoque amico. Hoc ens est *sal ammoniacum.* Indigitare hoc videtur Helmontius *in tract. Duum-viratus supra citato §.9.* in verbis: *quod præstat vulgaris sal ammoniacus.*

Fit itaque Drif tali modo: De I. ℞. *colcoth.* ℔ij. *sal ammon.* ℔j. sublima s.a. Aqua ex destillatione procedens ad alios usus potest asservari. Flores tantum ad hoc opus requiruntur; si sublimatio peracta, reitera hanc, flores nempè sublimatos cum capite mortuo noviter commiscendo; fac hoc tertia vice & habebis flores aurei coloris, veram Helmontii Venerem peregrino fermento comitatam.

Recipe

Recipe hinc ſalis marini fuſi q.v. & commiſce cum ſubtripla parte hujus entis Veneris, fiet autem hoc commodius, ſi duo tigilla ad ignem apponantur, ut candefiat. Poſteà alterum recipe, & ens Veneris injice in tigillum iſtud candefactum, affunde ſtatim fuſum ſal maris & bene cooperi tigillum cum luto, permitte ſtare, donec refrixerint, & procede ulterius, prout in Helmontii Butlero videre licebit.

Hoc Drif non quidem attingit vires Butleriani lapidis, ſed uſus ejus tamen non eſt contemnendus, in doloribus ſtomachi, in nauſeâ & ſequentibus vomitibus. Sic etiam refert piè defunctus Patruus meus, D. A. *Cnœffelius S. R. M. Polon. & Svec. Archiater*, in ſuis Obſervationibus, ſe ipſum liberatum eſſe ab imminente hydrope unius tantum grani uſu diebus intermittentibus. Poſſunt, qui feliciori & copioſiori praxi utuntur, etiam hujus medicamenti vires ulterius explorare.

OBSERVATIO XCIII.

L. Sigismundi Graſſii

De

Degeneratione roſarum.

Plantas multas degenerare, ſeu mutari in alias, easque viliores ſpecies, aſſeveratur à Botanicis, quorum tamen aſſertioni non ſemper reſpondet experientia. Ego recordor, mihi aliquando caulem floridum, (caul fior, Blumenkohl) per hiemen in cellâ repoſitum, & vere, convenienté tempore, telluri rurſus immatriculatum, produxiſſe ſemen maturum, è quo plantulas quidem enutrivi, quæ tamen tranſpoſitæ produxere braſſicam non cauliflorem, quod etiam monuit *Lauremb. Horticult. c.* 13. ſed tantùm capitatam, eamque criſpam inſtar ſabaudæ, guſtusque tenerrimi.

Hactenus diverſis annis è locis diverſis mihi communicati ſunt roſarum, quas vocant *Batavicas* ſeu *centifolias*, frutices. Ex his ſperabam flores centifolios, ſed eventus è quibusdam, in ſingulis transplantationibus, exhibuit ſpeciem Roſarum viliorem dilutè rubeſcentium flore ſemipleno, noſtrates à medio conſervante vocant *ſacharinas*, Zucker-Roſen: ad. ò ut per multos annos in hâc hæſerim hæreſi, me dono hoc, licet ab hortulanis pecuniâ redimendo, fuiſſe deceptum. Frutices quatuor per quadriennium excrevére luxurioſiſſime, quia in agro ruderato, roſis, juxta *Bauhin. Hiſt. Pl. l.* 14. *p.* 32. convenientiſſimo, ſed ſine flore. Horticulturæ periti locum accuſarunt nimis umbroſum. Hoc Julio quinto ramus unus exhibuit roſas binas, easque non centifolias, ſed ſpe-

ciei vulgatæ viliores, sacharinas. Hæ mihi confirmare videbantur hortulanorum fraudes.

Paucis abhinc diebus errorem hunc suspectæ fraudis excutere videbatur rosarium meum. Fruticem alui per decennium, in hortulo ædibus meis vicino, qui quotannis produxit centifolias elegantissimas, etiam hoc ipso anno. Ex hoc frutice trunci unius ramulus alter produxit & centifolias & tandem aliquantò seriùs simul aliam vulgò sacharinam dictam, colore & multitudine foliorum etiamque odore à centifoliis penitùs dissentientem. Color non erat ita roseus, ut in centifoliis, sed multò dilutior, qualis ferè florum Persicorum. Foliorum numerus ferè quadruplo minor, ut antheræ globus nequaquam occultaretur, odor multum ignavior.

Quænam hujus depravationis causa? Num *mora tàm diuturna in eodem loco?* Transplantationem enim rosarum ad conciliandam præstantiam ex Theophrasto laudat *Bauhinus H. Pl. l. 14. p. 35.* An *fruticis senectus*? Vita enim rosæ non ustæ, nec recisæ quinquennium: & flores rosæ senescentis deteriores. *Bauhin. l. d.* An *temporis rosiferi conditio*? Serotina quippe fuit, quam degenerasse dixi, flores autem omnes, quò seriores, eò ignobiliores, cùm ob radios solares plantæ minus convenientes, tùm ob exhaustas illius à partu prægresso vires. Testes sunt tùm rosæ, tùm violæ autumnales, quæ vernam odoris præstantiam non assequuntur, rariùs etiam elegantiam. Violas flore pleno Martias habeo consitas in loco umbroso. Luxuriant ferè per totam æstatem flosculorum rudimentis, sed ad gratiam vernalem non adolescunt, adeò in contemtum florum serotinorum illud lusisse videtur *Horatius*;

Mitte sectari, rosa quo locorum
sera moretur.

An tandem *neglecta sarritio & runcatio*? Graminosum enim & herbosum agrum oderunt centifoliæ, vigorem ita nativum exuentes: Soli autem solitudine delectantur. Hasce causas, si concurrrant ad degenerationem inducendam, esse puto sat prægnantes. Ego saltem ex hoc rosæ vitio suspicor, totum fruticem in transplantatione, solo & Sole non conveniente, posse degenerare, quod mihi contigisse dolui, & ex centifoliis fieri paucifolias & sacharinas.

OBSER-

Ad Obs. XCIV. fig. 3

Hierbey iſt zu ſehen wie die Natur
auch in der CENTIFOLIEN Roſen
geſpielet und dieſelbe geartet.
Obſerviret in Herren Chriſtoff Richters
Hauſ.garten zu Altenburg in Meiſsen
in Monat Iulio.
ato. 1657.

Fig. II.

Fig. I.

OBSERVATIO XCIV.
L. Sigismundi Graſſii
De
Roſa prolifera
&
Lilio albo bulbifero.

DUm roſis immoror, roſarum gratia monet non prodere duntaxat degenerationis vitium, ſed & earum luxuriam, hanc tamen ſine vitio, ideoque & ſine convitio.

Roſarum purpurearum ſpecies eſt, quas horticultores vocant *Gallicas*, Frantzöſiſche Roſen. Acanthon *rubellam plenam* videtur appellaſſe, *Bauhinus l.c.p.* 29. & 35. Fruticis ramulos armant ſpinulæ rariſſimæ, ut partim ſint glabri, partim potiùs hiſpidi, quàm aculeati. Ex his una vel altera mihi nata eſt *prolifera*, ita ut ex medio antheræ croceo propullulaverit cauliculus viridis cum calyce roſeo barbato: aliquando etiam cauliculus tantùm folioſus ſine calyce, ſeu ſurculus ad longitudinem digiti foliolis exiguis viridibus ſatis densè ſtipatus. Prolificationis hujus formam exhibet *Tabulæ figura II.* & innuere videtur celeberrimus *Elsholtius horticulturæ ſuæ l.* 4. *c.* 8. *n.* 28. in deſcriptione *roſæ rubræ ſeu puniceæ*: An dieſer Arth Roſenſträuchen erzeigen ſich öffters/ als an andern Blumen Zweiglein/ welches iſt ein Spiel oder Irrthum der Natur/ da eine Roſe nicht an ihrem Stiel hanget/ ſondern umb ein Zweiglein gewachſen iſt. Calyx ille roſeam quidem ex alabaſtris oſtendit purpuram, ſed propter roſæ matris ætatem brevem, & ferè ephemeram foliola prolis non ſatis explicantem, (quod monſtrat *Tabulæ figura I.*) cum matre ſimul marceſcere conſuevit. Ob floris tamen rudimentum maximè conſpicuum proliferam jure dicendam eſſe cenſeo.

Veruntamen non hæc tantùm Roſa ſuperbit hoc luxu, quamvis forſan frequentiùs. In *ſacharina pauciflora* ſimillimam prolificationis fœcunditatem Anno 1672. monſtravit ex hortulo ſuo fautor & amicus quidam, ut eruditione omnivariâ æſtimabilis, ita rerum hortenſium cultor curioſiſſimus. Eandem in *centifolia Batavica* prolificationem exhibuit annus hujus ſeculi ſeptuageſimus tertius; Calycem nimirùm, qualem deſcripſi, roſeum è centro centifoliæ natum in Roſeto Petriſylvano vidit, & teſtis oculatus recenſuit illuſtriſſimæ aulæ Gelhornianæ Præfectus, Illuſtr. Baro de Logaw. Propaginem autem folioſam digitum

longam ex eadem enatam ipse reperi in horto amici suburbano. Calycem tandem hujusmodi roseum floris nondum explicati, ex *alba rosa* luxuriantem in hortulo suo se decerpsisse gloriatur chirurgorum nostratium quidam primarius.

In locis nimium apricis & cœlo sicco prolificatio ejusmodi non est speranda. Luxuriam in multis plantis pariunt solum lætum, locus aliquantum umbrosus, & tempus pluviosum. Hæ conditiones produxerunt mihi ante paucos annos *caulem lilii albi bulbiferum*. Floribus enim relectis herbæ densè succrescentes in loco aliàs medium diem umbroso, caulibus residuis defenderunt radios solares. Tandem ex iis caulis, sed unicus tantùm, in singulis foliorum alis ostendit bulbulos, quorum nonnulli pisi majusculi quantitatem æquabant, quidam excedebant. Terræ commissi produxerunt liliorum foliola eó modo, quo solent bulborum segmenta: hinc tandem è bulbulis ad justam magnitudinem adolescentibus sine dubio spes florum. Lilium cruentum bulbiferum vulgatæ est notitiæ: Albi autem & odoratissimi illius bulbiferi mentionem unquam factam esse non recordor.

(*Elegantissimo, experientissimi* Dn. Grassii, *in Ephemerides translato roseto, ut illam quoq; florentissimæ iconem rosæ, quæ viginti quasi abhinc annis, Altenburgi in horto Richteriano provenit, inseramus, operæ pretium videtur, quippe quæ triplici flore perfecto (licet non ejusdem magnitudinis ac plenitudinis) rarissimo sanè amœnitatis exemplo, spectabilis fuit. Ipsam cum paucis diebus interituram sciret* Dn. Richter, *ne gratiæ memoria cum floris folio cadiva foret, sculptoris artificio eam in ære conservari curavit. Iconis verò prototypum* Dn. D. Wedelio, *Prof. Jenensi, Fautori & Collegæ honoranter amando, acceptum referunt Collectores Ephemeridum.*)

OBSERVATIO XCV.

L. Sigismundi Grassii

De

Ceraso pleniflora prolifera.

ANni seculi hujus septuagesimi tertii, Majo ferè finiente, cùm cerasus pleniflora jam deflorere inciperet, flores quosdam vegetiores conquirebam decerpendos, & amico rosæ albæ loco monstrandos. Inveni multos, qui è medio novos flosculos è suis alabastris viridibus lætè prognatos, & matre foliosa multò eminentiores, modò unum, modò plures, denso foliorum stipatu unum quasi florem mentientes exhibebant, cum tamen è pluribus alabastrorum viridium

viridium coronis, intuenti penitiùs, totidem flosculorum ostenderent progeniem. Cerasus hæc, eo quod omnis fœcunditas absumatur in flores, aut nullos producit fructus, aut certè rarissimos, ut oculos ita saturet magis, quàm palatum. Aliæ autem pleniflora, in quibus luxuriam hanc prolificantem nondum observavi, fructibus abundant satis frequentibus, è quibus non rarò gemelli uni insident pediculo. Ejusmodi luxum monstraret natura forsan in floribus pluribus, si oculis examinarentur curiosioribus.

Cerasus interim hanc meretur pagellam, quod sub hac flosculorum congerie memorabili nullibi descripta inveniatur.

OBSERVATIO XCVI.

L. Sigismundi Grassii
De
Frigida vomitus & diarrhœæ medela.

IN multis morbis à bile oriundis convenire frigidam tàm antiquorum, quàm recentiorum scripta testantur.

Illustrissimus quidam Baro, natione Gallus, supremus vigiliarum Cæsarearum præfectus, aliquando in conventu illustri discessum suum irrigavit plusquam liberaliter nimbo Bacchi ex Canariis oriundi. Comites ejus aulici, quos idem honor comitatus erat, domum redeuntes vomitionibus tentabantur. Ridebatur hoc symptoma tanquam ex crapula natum. Die abhinc tertio illustrissimus ipse malo vexabatur consimili, sed multò acerbius & contumaciùs, cùm & ætas grandior & ventriculus ignavior non tàm facilè tantùm demulcere possent errorem.

Vocor ego placaturus stomachum irritatum. Conor hoc efficere variis confortantibus internis, & adstringentibus externis, Omnia incassum: quicquid assumebat seu potulenti seu esculenti, ex fermentatione tantas excitabat inflationes & anxietates, usque dum evomitio reduceret inducias & brevem quietem.

Tentabam phlogosin ex vini flamma contractam extinguere julebis vitriolatis & emulsionibus, sed frustrà. Turbationes & assumtorum exturbationes instabant pertinaciter. Conjiciebam tandem, vitriolata potiùs exaltare vitiosum ventriculi fermentum, nec emulsiones etiam satis excessum illius infringere posse, eò quod non tàm copiosè vel suadeantur à Medicis, vel ab ægris assumantur sine fastidio.

Proponebam ideò haustum frigidæ, fermentum non augentis, sed diluendo debilitantis, liberalissimum. Arridebat Illustrissimus consilio, licet vili, tamen grato. Evacuabat vitrum unciarum XII. capax: Hospitem amicissimum avidè excepit ventriculus & pacatè sustinuit, citra solitam hactenus fermentationem.

Miratus hanc pacem Illustrissimus, potu frigidæ continuato totum hunc archei furentis impetum citò, tutò, jucundè compescuit.

Contraxit hoc mense Julio anni 1672. Vir Nobilissimus ex vino sibi ingrato, in conventu funebri liberalius hausto simile malum, sed atrocius. Bilis sincera excernebatur ἄνω καὶ κάτω, summa nausea ab omnibus esculentis instabat adeò, ut & mentio saltem panis seu carnis everteret ventriculum.

Vocabar tandem, cum singulari desiderio julebi alicujus refrigerantis & sitim sedantis. Præsens aquam fontanam cum syrupo rubi idæi vitriolato correctam propinabam. Potus erat gratissimus, sed tamen fermentationes ventriculum & intestina distensione ventosâ vexantes non placabantur. Parabatur emulsio ex amygdalis dulcibus cum decocto CC. rasuræ & rad. scorzoneræ. Placebat & hæc palato. Fermentationes tamen distensione dolorificâ molestæ, & hinc vomitiones & dejectiones biliosæ nequaquam sopiebantur, etiamsi pro ventriculo roborando adhiberetur scutum stomachale. Quin anxietas inclinante die tantoperè ursit, ut appellandum esset ad laudatissimum laudanum, cujus grana duo in pilulis deglutita noctem donabant placatissimam. Redeunte diluculo vomitus meræ bilis sequebatur, cum εὐφορίᾳ tamen.

Hauriebatur hinc tantillum consummati è capone, ut sitim intolerabilem liceret potu solari; offerebatur paulò pòst haustus unus & alter emulsionis. Post horam ferè rediit anxietas cum dispnoëâ suffocationem minante, qualis nunquam atrocior. Metuebat nobilissimus æger tumorem ventriculi inflammatorium. Opposui, dolorem hunc non esse perennem, sed periodicum, ideoque causam hujuscemodi fixam & stabilem nequaquam esse formidandam. Esse potiùs tumorem ventriculi flatulentum, qui summâ distensione comprimeret diaphragma liberum respirationis instrumentum. Urgente symptomate applicati sunt ad discutiendos flatus sacculi ex flor. chamæmeli vino decocti cum querelarum decremento.

Interim aquæ simplicis haustum optavit Dn. æger, facilè consensissem, æstimans ætatis florem & affectum biliosum. Sed cum adstantes hoc quid insolitum & ventriculo insyeto funestum reformidare soleant, utrique parti satisfacturus, aquam quidem naturalem svasi, sed medicatam, acidulas nimirùm Egranas importari Vratislaviam, unde certo pretio possint redimi lagenæ. Arrisit hoc consilium nobilissimo, præsertim cum antehac biberit acidulas. Mittebatur extemplo tabellarius, sed ob distantiam loci tertio demum die reversurus.

Interim

Interim ut moræ hujus tædium solarer, Acidulas laudavi Silesiacas, quæ è fonte duobus milliaribus hinc distante vel eodem die possint transportari. Accersuntur. Priusquam autem apportaretur hoc palati desiderium, revertamur ad Dn. ægri grabatum. Ille, symptomate matutino sopito, per diem aliquantò pacatiùs vixit post dejectiones nonnullas biliosas & flatulentas, quibus doloris distensivi & suffocativi querela minuebatur, sine vomitu hactenus consveto, non vero sine nauseâ. Sed sub vesperam, multò tardius, quam pridiè fermentationes abdominis iterum adoriebantur, quæ ob metum inquietissimæ noctis extorquebant dosin pilularum è laudano hesternam, victimam nimirùm, quâ tam feliciter heri placata erat archei furia. Appellentibus hinc acidulis vicinis, appetitui mox satisfecit haustus summè proficuus. Illucescente die quærebatur maturè, num post sumptum jusculum concederentur acidulæ? Annuebam. Visitanti mihi laudabatur nox quietissima, acidularum gustus tam palato, quam ventriculo gratissimus, & initium reconvalescentiæ lætissimum. Perstitit spes hæc adeò, ut à meridie daret domuitionis licentiam. Octiduo transacto significatur mihi valetudinis reparatio, nisi quod restaret humorum qualiscunque effervescentia & sitis. Urgebam responsoriis acidularum continuationem, & ne formidetur à remedio aqueo noxa, transscribebam ad nobilissimum eumque literatum, historiam ex *Amato Lusitano Cent.* 2. *curat.* 46. quâ refert, juvenem biliosum, cùm biliosis dejectionibus vigente æstate dysenteriâ affligi cœpisset, cumque medicorum consilio destitueretur, copiosiore aquâ frigidâ usum, atque sanitati restitutum esse.

Hac methodo, sed ausu, si nos judicemus, periculosiore in febribus biliosis, diarrhœis, dysenteriis, alpium Helveticarum incolæ scribuntur bibere glaciem, Gletscher vocant idiomate vernaculo, quam perennando crystallinam induisse duritiem in solo natali nunquam solubilem, narrat *Erasmus Francisci* Geschicht-Kunst- und Sitten-Spiegel *l.* 1. *c.* 28. O dura messorum ilia! ventriculi nostrates non tolerarent hujuscemodi delicias.

Hasce turbas vinum copiosiùs haustum excitabat aquarum inundatione sedatas: δὶς καὶ τρὶς τὰ καλά. Etiam ex pharmaco violentiore eandem & periculosiorem vidi tragœdiam. Evocabar ad Baronem illum illustrissimum, quem scripsi superius aquæ potu restitutum, affectui consulturus alii. Sub auroram fabri ferrarii filius advolabat consilium implorans extremis intestinorum doloribus, dejectionibus & vomitionibus, quibus parens excruciaretur. Pollicebar, ut arcis vicino, meam præsentiam, inquisiturus causam, quæ reticebatur. Vir erat 40. circiter annorum, vix mente constans balbutiendo confitebatur errorē, se pridiè à circumforaneo coëmisse radices hellebori albi, Wendewurtzel vocabat, è quorum degustatione tam atrociter excruciaretur: æstuationem inprimis accusabat interiora excoriantem & potûs omnimodam denegationem. Hanc,

cum flammæ debeatur aqua, improbare non potui, & inquisivi, num serum lectis sit in promptu. Hoc negato, aquam simplicem in urceo satis capaci offerre jussi, cum jussu, ut biberet, quantum possit. Consilium hoc gratissimum simul & urceum ambabus amplectebatur manibus, & repletione ventriculi tàm liberali appetitum & sitim & æstum placabat è vestigio, ut quasi reviviſceret, & nullum præter hoc desideraret auxilium.

OBSERVATIO XCVII.

L. Sigismundi Grassii

De

Acidulis Swidnicensibus.

SWidnicenses appellare placuit, quod in hoc districtu scaturiant. Nomen etiam merentur ab oppido vicino *WValdenburgensium*, vel etiam à pago viciniore Altwasser / *Veteraquensium*. Mirabar Nobilis in Observatione prægressâ Generosissimi ventriculum adeò placatum esse harum acidularum potu. Igitur harum viribus & sapore invitatus constituebam propediem ipsum invisere fontem. Proinde mense Augusto anni 1672. cum Dn. Jenisio urbis Syndico, & tùm Scabinorum Præside, Dn. D. Hubrigio, & officinæ nostratis Provisore locum lustravi. Invenimus fontem vix X. pedibus à molendino pagi distantem, & lignosâ arboris excavatæ circumferentiâ inclusum. A meridie habebat colliculum graminosum & sparsim carbone fossili nigricantem: à septentrione rivum vix ulnis duabus à scaturigine præterlabentem. Aquæ color erat lactescens, sapor gratissimus. Hanc exhauriri jussimus cum sedimenti impuritatibus utque ad fundum arenosum, ut aquæ recenter scaturientis color & sapor exploraretur. E radice colliculi duplex videbatur effluxus, spithamâ ab invicem distans, & unus à latere rivuli, hinc suspicio, scaturigines è colle medicamentosas, à posteriore debilitari. Aquam intra ligneum alveum affluxu satis largo citò succrescentem iterùm gustavimus. Gustus erat jam multò medicamentosior & penetrantior, color verò magis lactescens, qui tamen intra horæ spatium ad pelluciditatem qualemcunque revertebatur. Acidulæ Egranæ haustu primo è lagenis crystallinæ, statuuntur albescere, ob evaporationem spirituum debilitatæ. Nonne hic judicandum, nostras ex scaturigine rivi vicini infirmatas hunc colorem induere? Interimdum hydrothecæ nostræ replerentur, ad compotationem satis liberalem nos invicem invitavimus, sed nulli nostrûm ventriculo Neptunus hic licet hospes insvetus intulit quicquam molestiæ.

Reduces salutavimus ἐν παρόδῳ fontis vicinum Dn. Casp. Thymium, artis chymicæ & rerum naturalium peritissimum, ut ejus judicium audiremus. Laudavit acidulas hasce super omnes, quas habet Silesia, se itaque ipsum, licet senio gravem, quotannis illarum usu frui: participes esse sulphris è carbone gravem, quotannis illarum usu frui: participes esse sulphuris è carbone fossili, præterea Martiales & vitriolatas, odoratiores, sapidiores adeoque efficaciores per lunæ incrementum, quàm decrementum, cœloque sereno quàm nubiloso & pluvioso. Commendavit tandem ita, ut accusaret illos temeritatis & superstitionis, qui tantis impensis accersant Egranas, quæ tamen ob viæ distantiam evaporatione virtutis spirituosæ diuturnâ non possint non infirmari. Judicium hoc ego nec improbo, nec laudo. Acidulis autem Egranis in loco natali positis has nostras præferre non ausim.

Ne tamen de acidulis his nihil dicam, consului rationem & experientiam.

Experientiam hactenus multis experimentis illustrare nondum licuit: multis inquam, ne pauciora sint periculo, juxta ∫. Hippocr. pauca tamen hactenus fuêre tuta & proficua.

Ratio postulat contentorum explorare naturam. Quod spirituosum est hic, idque sine dubio morbis tartareis fixis convenientissimum, difficiliùs nobis indulgebit ars chymica, quàm natura. Contenta fixiora monstrat evaporatio. Hâc usque ad cuticulam institutâ colligebatur terra ochrea lac ♀ quodammodò æmulans in linguâ solubilis, calefaciens, nonnihil in fine dulcescens, reliquum aquæ filtrum transiens evaporavit usque ad siccitatem, unde sedimentum gustu & colore exactissimè nitrosum.

Sulphur ex carbone fossili vicino non negabitur, nec *nitrum*, quod gustus tam egregiè commendat.

Vitrioli suspicionem præbuit mihi sipho dolioli, quo aqua transportabatur, ex alni ligno tornatus, qui nigredinem ex aquæ contactu contraxerat. Vitrioli præsentiam in Egranis gallâ probat *Cl. Dn. D. August. de Bois Physicus Egranus.* Cum experimentum mihi placeret, tentavi & hic gallæ non contusæ, sed tantùm incisæ, unciæ, commiscui aquæ nostræ uncias tres. Dictum factum, color aquæ limpidus versus est in obscurum violaceum, miratus hoc sum tantò magis, quod aquam hanc per septimanas decem (licet incorruptam) in vase vitreo detinuerim.

Acidulas hasce, si Deo placuerit, inposterum commendatum ibimus experimentis, hæc interim referre placuit, ut aquam hanc mineralem nec Medici formident vicini, nec ægri, sed potiùs effectum ejus saluberrimum in morbis explorent.

(*In litteris mense Decemb. anno 1673. ad Collect. Ephemerid.*

OBSER-

OBSERVATIO XCVIII.

D. Johannis Ferdinandi Hertod De *Colli Aneurismate.*

ILlustrissima quædam Domina temperamenti sanguinei, ubi per integram hyemem anni præteriti gravissimis paroxysmis asthmaticis cum tussi continua affligeretur, remediis incidentibus, attenuantibus, expectorantibus à me ordinatis melius habuit; Subsequente verò æstate, dum de capitis gravitate conquereretur, & comedendo ordinariè obdormierit, levique deambulatione difficillimè sine tussi respiraret, atque in facie primò cœruleo, posteà verò nigricante colore imbueretur, meum denuò implorat auxilium. Ego symptomata hæc unà cum suis causis intimiùs penetrando, inveni ex utraque colli parte arteriarum carotidum aneurisma nucis juglandis magnitudine, adeoque prædicta gravissima symptomata inde causari audacter pronunciavi; dum enim ex tussi prægressa interna arteriarum tunica rupta est, fieri haut aliter potuit, quàm ut sanguis à cordis impetuoso motu sursum ad cerebrum & faciem delatus, alteram arteriarum tunicam dilataret, quæ dilatatæ cum plus veherent de sanguine, quàm venæ recipere & revehere valerent, quid mirum si sanguis in cerebro quodammodò stagnans gravitatem capitis, per compressionem & quasi suffocationem spirituum somnolentiam, in facie nigricantem colorem, & ob circulationem impeditam difficilem respirationem procreârit. Factâ itaque nullâ vel exiguâ spe restitutionis, curationem exorsus sum à venæ sectione tàm in brachiis, quàm pedibus, evacuationis & revulsionis gratiâ, à qua cum per paucum tempus melius quidem habuisset, recurrentibus tamen paulò post iisdem symptomatibus, cum *Paulo Barbette* laminas plumbeas super aneurismata portandas suasi, ut si non verum, saltem palliativum experiretur remedium: Nullum enim colli aneurisma curatum se vidisse confirmat præcitatus *Barbette.*

OBSERVATIO XCIX.

D. Johannis Ferdinandi Hertod De *Ictero singulari.*

CElsissima Princeps 53. circiter annorum, symptomatibus scorbuticis frequentius correpta, dum curæ majali sese submitteret, & à me ordinata

medi-

medicamenta continuè conducerent, ad aliquod tempus valuit pancraticè. Sed ubi domo absens aliquo modo inordinatiùs viveret, rediens sensit inexplicabiles dolores ventriculi, tales quidem, ut præ nimiis angustiis sese morituram diceret, superveniente frigore intensissimo, subsequente pauco calore per modicum tempus durante, totum tamen corpus occupante, & singulis diebus ad noctem repetente. His adjungebatur icterus gravissimus cum dolore dextri hypochondrii, sine tamen ulla inflatione aut alio tumore, comitante urinâ ruberrima, & excrementis argillaceis. Dum prædicta symptomata intimiùs considerassem, à succo pancreatico acidiore hosce dolores oriri dicebam, dum scilicet vapores austeri ad superius orificium assurgentes id ipsum rodunt & molestiâ afficiunt. Hinc itidem succus austerior stagnatione factus dum per venas lacteas, ductumque thoracicum corpenetrat, cum sanguine ad totum corpus delatus intensum frigus excitat: quia verò in intestinis bile acriori non conjungitur, sed inter circulandum sanguini tantùm calorem producit: Itaque principalis & primaria causa prædictorum symptomatum esse videtur denegata ipsius bilis, à qua pituita intestinalis aliàs abstergitur, & succus pancreaticus eliminatur. Quia verò bilis denegatur propter obstructiones, medicamenta ordinata, quæ easdem reserarent, sed frustraneo cum effectu, adeò, ut grandinem vesicæ felleæ adesse nullus dubitarem.

Itaque vomitu præmisso ubi pulvisculum *A.* cum jusculo *B.* Celsissima sumeret, eundemque sæpiùs repeteret, ultra centum grandines flavas instar nucis avellanæ per secessum excrevit, & desuper optimè habuit.

Jam quæritur, ubi iidem grandines latuerint? Ego credo minores in vesica fellea, majores verò in intestinis pituitâ viscidâ instar involucri obductos fuisse.

Pulvis A.

℞. ⊖ *prunellæ, cryst all. præp. lapid. lapid. ceraunii præp. judaici* ãã. ℈ß. *magister. dentis castoris* gr. vj. *asell. præp.* gr. iiij. *spir.* ⊖ *coagulat.* gr. iiij f. pulvis.

Jusculum B.

℞. *rad. urticæ, petrosel. asparag. chelidon. filicis* ãã. ℥ij. *fol. heder. terr. absinth. pont. carduib. flor. centaur. min. genistæ* ãã. pj. *sem. aquileg. alkekeng. saxifrag.* ãã. ℥ij. *lign. nephrit.* ℥ij. *agaric. troch.* ʒvj. *turpeth. opt.* ℥ij. *rhabarb.* ℈ij. *epithym.* ℥ij. ⊖ ♀ri ℥j. M. incis. & contus. in 2. chartas æquali dosi distinctas. f. species zu den Suppen.

(*Ad Collectores Eph. ann.* 73. *mens. Decembr.*)

OBSERVATIO C.

D. Georgii Franci De

Sudore unius tantum lateris.

PRudentiſſimus J.J. Erhard XIII. vir Argentoratenſis per omnem vitam tantùm ſudabat in dextris corporis partibus: Egoque vidi in fronte & alibi dextrum latus ſudore madere, ſiniſtrum nunquam. Obibat piè paucos ante annos ſexagenarius hydrope.

OBSERVATIO CI.

D. Georgii Franci De

Steatomate in Pyloro.

URſam, quam Argentoratenſes Pharmacopæi propter adipem coëmebant, duabusque ſphærulis ſclopetorum trajiciebant A. C. M. DC. LXVII. 7. Aug. ſtyl. vet. in horto Bresleriano diſſecui, in cujus pyloro ſteatoma pugni magnitudine deprehendebam, quod omnem ferè exitum alimentis denegabat, ſiquidem ventriculus aſſumtis erat turgidiſſimus, nec inter 28. horas quidquam aſſumſerat. Veſtigia lactearum apparebant tenuia, inteſtina erant 20. ulnarum, longitudo verò ipſius animantis 3. cordis ſeptum foraminulentum, ſed non perforatum. Cauſam iſtius tumoris rejecit venditor circumforaneus in currum onuſtum, quem ex improviſo rotæ ſuccumbens urſa ſuſtulit, à quo ſe malè habuerat ſanguinem vomendo.

OBSERVATIO CII.

D. Georgii Franci De

Herniæ transplantatione.

DIe Viridium depromatur è nido ovum gallinaceum adhuc calidum, aperiatur & ſorbeatur ab hernioſo ita crudum, evacuataque teſtâ, urinâ hernioſi repleatur, ſuſpendaturque in camino; videbis eôdem herniam deſumere modô, quo urina exſiccabitur in camino; ceu multoties expertus eſt mecum Cl. *D. Sam. Geidelin*, Medicus feliciſſimus Argentoratenſis, amicus intimus

OBSER-

OBSERVATIO CIII.

D. Georgii Franci De

Mira abstemia.

VIrgo quædam Selestadiensis jam à XVI. annis ferè abhorret adeò à vino, ut nec in medicamentis quidquam è tartaro possit assumere, neque sal, nec crystallos, nec cremorem, nec spiritum, nec tincturam, sique porrigatur vel insciæ, sudore angustiis ac lipothymiis corripitur. Olim tamen bibebat vinum.

OBSERVATIO CIV.

D. Georgii Franci De

Somnio morbi nuncio.

UXor charissima jam à tribus annis dolore vexatur hypochondriaco cum suetis symptomatibus; quæ noctu ferè eam affligunt. Antea verò per somnum quasi sentit venturum malum: quare somnia habet utplurimùm hujus vel alterius morbi obrepentis, interdum periculi in aquis, nonnunquam aliarum rerum tristium. Expergefacta statim, vel paulò post sentit incumbere dolores istos. Quoties ergò noctu contingit, (contingit verò maximè,) toties per somnium nunciatur. Alia somnia veridica possunt videri apud *Henr. ab Heer Obs. 2. & Gassend. in vit. Peiresc. l. 2. p. m. 75.*

OBSERVATIO CV.

D. Georgii Franci De

Ambustionis remedio.

APud fabros ferrarios ex manubrio isto ligneo in malleo (Hammer-stiel) si ferro candenti adhibeatur, scaturiet oleum, quo loca ambusta felicissimè inunguntur, ceu nuper vidi in Nobiliss. à Greisla Juniore, cujus facies valdè pulvere pyrio comburebatur, qui tamen intra paucos reconvaluit dies. Aliique plures certam hujus mihi experientiam faciunt.

(Ad Dn. D. Febrium Heidelbergâ Svvinfurtum mense Januar. An. 1675.)

OBSERVATO CVI.

D. Georgii Sebastiani Jungii

D.

Succo cicutæ innoxiè hausto.

Cicutæ lethale inesse venenum, eandemque vi suâ refrigeratoria enecare, tradit *Dioscor. l.4. de mat. medc.* 74. & quidem horrendis prævîis symptomatibus, quæ idem recenset *lib.6.c.11.* his verbis *: Cicuta pota vertiginem excitat, oculis caliginem affundit ità ut nec minimum cernatur: singultus ciet, mentem turbat, extremi artus gelantur: denique convulsi, suppressô arteriæ spiritu, strangulantur.* Confirmat hæc Dioscoridis verba ipsa rerum optima magistra experientia, totque gravissimorum virorum indubitata testimonia, ex innumeris sequentia nunc sufficiant. *Simon Pauli* in suâ de febribus malignis παρεκβάσει, tristem refert catastrophen de tribus personis, Capitaneô nimirum quodam, ejusdem conjuge, & aliâ quadam fœminâ crambem, cui cicutæ folia admixta fuerant, & vix non unà mortem sociam ex eadem ollâ comedentibus; cujus esu Capitaneus mox periit luridâ ac horrendâ facie in terram prostratus: ambæ verò fœminæ jamjam moribundæ adeò langvebant, ut palpebras non attollere, membra non flectere, linguâ tremulâ vix fari possent, cum pulsu adeò langvido, parvo & tardo, ut trium pulsuum quies inter unum & alterum ictum intercederet, ità ut jamjam spiritum efflâssent, nisi sacrâ alexipharmacorum anchorâ suffultæ fuissent. Sic quoque Franciscus Trapollinus, (*Jonstonô in Thaumat. c.16.* teste) cicutam petroselini locô in jusculo ab ancilla appositô sumens amens obiit. Pariter *Amatus Lusitanus centur. 5. curat. med.* 98. mercatoris cujusdam filium undecim annorum extra urbem cicutæ summitates jejunô stomachô comedentem, & ad torridum solem illicò dormientem, post expergefactionem verò nec videntem, nec mente constantem brevi mortuum fuisse recenset. Ità quoque ipso cicutæ succô summum Philosophum Socratem ab Atheniensibus interemptum, *Plato* scribit. Immò narrat *Kircherus mund. subterr. lib.9. sect.2. c.2. f.126.* audivisse se à nautis & piscatoribus, nonnullos fuisse, qui aridis cicutæ stolonibus pisces infixos cum torruissent, quotquot ex iis posteà comedissent, variis symptomatum tormentis tandem extinctos fuisse. Licet verò cicuta assumta, aut ob exiguam ejus quantitatem (nam exiguum quiddam cicutæ sumtum mortem homini nequaquam inferre ipse asserit *Galenus l. 5. de simpl. med. facul. c.18.* immò modicâ cicutæ sorbitione Ægyptiorum sacerdotes, referente *S. Hieronymô in Epistolâ*, se impunè castrabant:) aut cum aliis vires ejusdem obtundentibus mixtionem: aut ob subitò antidotorum imploratam operam non omnibus exitialis ex-

lis extiterit, sævissimis tamen ac periculosissimis incautos miseros excruciare solet symptomatibus. Ita legimus in *Matthiol. comment. in librum Dioscor.* suprà citatum, cicutæ radices à rustico in vinca pastinacæ locô effossas, domum delatas, coctasque ab eôdem & uxore in cœnâ comestas, tanta excitâsse symptomata, ut mediâ nocte ambo expergefacti, omni penitus amissâ ratione, huc atque illuc per domum in tenebris vagarentur, amentiâ & furore ducti, nec non caput, faciem & oculos in parietes percuterent, ut manè accurrentibus vicinis, partim percussionibus tumidi, partim effusô sub cute sanguine liventes horrendam ac monstrosam ostenderent faciem, quos tamen (ut & monachum Franciscanum, qui pluribus mensibus modò amentiâ modò furore agebatur, quod cicutæ folia petroselini hortensis loco piscium quorundam jusculis imposita comedisset,) restituit *Matthiolus*. Sic quoque œnopolam Colbergensem in prandio carnes bubulas radicibus cicutæ locô petroselini per ignorantiam conditas, comedentem tertiô tandem mense à supervenientibus symptomatibus integrè liberavit *Timæus l. 7. cas. med. 4.* Cicutæ pastinacæ locô sumtæ exemplum videatur in *Trago l. 1. c. 159. Hist. Stirp.* Item in *Ephemerid. Curiosarum anno 3tio observ. 345.* ac *Schenckii obs. med. l. 7. obs. 133.* Admiratione dignum est, quod affirmat laudatus *Kircherus lib. & sect. citat. c. 4.* se in duobus suæ Societatis patribus spectâsse. Hi incuriâ coci radices cicutæ pro petroselini radicibus coctas ex laboribus reduces, fame stimulante, magnâ aviditate comederant; quæ vix stomacho redditæ, cum ecce fumis jam ascendentibus, mente obnubilati, omnibus sese vestibus spoliatos in vicinum vivarium præcipitârunt, à quo erepti antidotisque restaurati, à morte quidem redemti, sed deinceps præoccupatis venenô nervis miseram vitam ad triennium semiparalytici egerunt; rogati postmodum, quid sibi in sua insania imaginati essent, responderunt, in anseres sese transformatos fuisse, putâsse, atque eam ob causam intra aquas se more anserum nataturos præcipitâsse. Herbæ quoque huic potissimum adscribendæ videntur choleræ ac diarrhœæ hîc Viennæ ab esu acetariorum & herbarum recentium, & recens prodeuntium farragine (vulgò Kräutel-Salat /) conflatorum sat frequentes, dum nimirum incauti collectores, rudes nimirum ac cœcæ anus eandem chærefolii locô, cui in juventute suâ foliorum ratione valdè similis, cæteris admiscent, non sine maximo sumentium damnô, vitæque periculô, cujus forsan non paucæ allegari possent historiæ. Unde verò cicuta deleteriam suam nanciscatur vim, ex ejusdem natalibus facilè liquet: nam experientiâ constat, in iis locis, fossisque, in quæ morticina & variorum animalium cadavera conjiciuntur, utplurimum cicutam, hyoscyamum, & omnis generis venenosas herbas nasci, quæ ut ex venenatæ qualitatis putredine arsenicali, mercurialique imbutâ nascuntur; ità quoque consimilis qualitatis herbas producunt. Nos (salvô aliorum judicio) activitatem illius

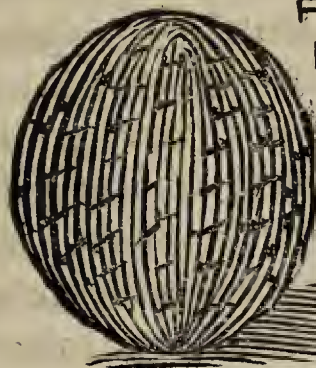
à sulphure aliquo sylvestri ac narcoticô, quô copiosè cicutam abundare, non modò gravissimus illius fœtor, verum etiam tristia inde oriunda symptomata abundè loquuntur, dependere censemus: à sulphure enim narcotico ob sanguinis, succique nervosi fixationem & coagulationem pulsûs tarditas, raritas, debilitas, facies livida, strangulationes & suffocationes, amentia, aliaque suprà ex *Dioscoride* recensita symptomata, maximè verò somnolentia, sopor, ac torpor, ita ut non tantùm stupidi sed planè mortui videantur, ortum ducunt: obsessis nimirum ac oppletis nimiùm à narcoticis hujusmodi particulis cerebri porulis ac meatibus, ejusdemque succò nimiùm condensatô, & quasi congelatô. Ridiculum hujus rei exemplum recenset *Matthiolus* de asinis ex esu cicutæ in ejusmodi soporem incidentibus, quos cum rustici hujus rei ignari mortuos crederent, pellemque ad usum detraherent, accidit mirum, quòd in medio ferè operis asini expergefacti sint, non sine magno excoriantium terrore, atque ingenti spectantium risu. *Comm. ad cap. 47. lib. 4. Dioscoridis.* His tamen omnibus non obstantibus intimè nobis notus est vir quidam urbis nostræ apprimè literatus, qui ad extingvendum calidioris hepatis (ut vulgò vocant) seu potius sanguinis fervorem, ac inde enatam faciei rubedinem extirpandam, per octiduum omni mane succi cicutæ ℥iij. circiter cum saccharo delibavit, nullô aliô symptomate, nisi virium notabili debilitate, nec tamen faciei pallore, adeò desiderato, subsequente. Mirandum sanè, immò obstupescendum est, nulla alia ex repetita hâc succi cicutæ sumtione emersisse incommoda, cum tot infaustos aliorum superiùs enarraverimus eventus: multò minùs ratio hujus divinari posse videtur. Multum quidem loco natali tribuendum esse novimus: maximam enim vim illi cicutæ inesse refert *Plinius*, quæ nascitur in terra Parthorum, mox Laconicæ, Creticæ, Asiaticæ: in Græcia verô Megaricæ, deinde Atticæ. Sic quoque tradit *Petrus Joann. Faber in Panch. l. 1. c. 43.* Cicutam & napellum, quæ versus meridiem in montibus scilicet pyrenæis venenata sunt, si transplantentur versus loca septentrionalia & valdè humida, omnem malignitatem deponere, immò comestibilia fieri, quod de napello in Britannia & in hortis civium Rheodensium culto se observasse testatur Excell. *Martinus Bernhardi de Berniz. Miscell. Acad. Nat. Curios. ann. 2. obs. 42.* ubi quoque citat historiam napelli in Poloniâ innoxiè comesti. Attamen cicutam in Italia, Germania, Dania, aliisque in locis gravissima introduxisse mala ex historiis antè allatis constat. Verisimile itaque videtur, potissimam hujus causam in fermenti stomachici, ipsiusque sanguinis diathesin ac dispositionem variam referendam esse, cujus quoque beneficiô puella illa Indica *Joann. Langii l. 1. Epist. 69.* & anus Atheniensis *Galeni l. 3. de simpl. med. fac. c. 18.* à momento cicutæ sæpiùs assumto paulatim assuevêre, ut integros ejusdem manipulos devorârent; sic quoque

Pro-

Profecit potô Mithridates sæpè venenô,
Toxica ne possent sæva nocere sibi.

OBSERVATIO CVII.
D. Georgii Sebastiani Jungii
De
Lapide corvino.

VArios non modò in hominibus, verùm etiam animalibus brutis, diversisque eorundem partibus inventos fuisse lapides, innumeræ gravissimorum Authorum testantur Observationes, quarum Catalogum recenset

Curiosissimus p. m. *Sachsius Gammarologiæ suæ lib.* 1. *c.* 14. Videri quoque potest Musæi metallici *Ulyss. Aldrovand. l.* 4. *c.* 58. Item & *Ephemer. Curios. Germ.* rariores tamen in avibus inveniuntur. Sunt quidem aliqui, qui cum *Sexto* ætitem in ventre aquilæ inveniri dicunt, alii verò ex cerebro vel capite ejusdem illum eximi ajunt; sed primos nimiùm errare, secundos summoperè fallere, ac falli tradit *Joh. Laurent. Bauschius*, primus p. m. Curiosorum Collegii fundator ac Præses dignissimus *de Ætite c.* 1. *f.* 14. ultimumque hunc errorem inde natum autumat, quòd *Kiranides l.* 4. *n.* 1. *p.* 141. quem etiam allegat *Gesnerus hist. anim. l.* 4. è capite aquilæ piscis lapidem eximi scribat, quod tamen itidem fabulosum esse asserit *Jonstonus hist. natur. de piscibus l.* 1. *tit.* 1. *c.* 3. *artic.* 3. *puncto* 3.

Referunt alii esse quandam speciem mergi Indici, in cujus ventriculo lapis permagno æstimatus ab Indis reperitur, ideoque hunc tanquam gemmam suis idolis offerunt. *Vid. Musæum metall. Aldrovand. f.* 788. Nos hic lapidem sistimus in ventriculo Corvi ab Illustrissimo Barone Francisco Ignatio de Kirchperg &c. propriis manibus sclopetô trajecti & exenterati repertum, quem huc

usque

usque Bibliothecæ nostræ asservandum credidit Illustrissimus Dn. Baro. Figura lapidis hujus ovalis est; magnitudo, quam schema monstrat: color ferrugineus: pondus ℥ß ℈ij. sapor nullus: durities silicis; & lapidi lydio affrictus mineram quandam quasi Martialem prodit. An lapis hic in Corvi ventriculo generatus fuerit, affirmare ob prægnantes rationes non audemus: Credibile potiùs est, eundem fuisse à Corvo deglutitum, quem forsan ex minera quadam acceperat, unde dein temporis diuturnitate ab acido ventriculi fermento, ac bile succove pancreatico in ventriculum forte ad morticinorum fermentationem regurgitantibus, ita lævigatus, politus, hocve colore imprægnatus fuerat. Plebeji aliàs lapides in corvorum ventriculis repertos ad epilepsiam prodesse suspensos credunt. Describitur lapis Corvinus à *Ludovico Dulci*, ac in capite Corvi piscis cum socio reperiri colore albo, obscuro; formâ ovali, ab una parte concavâ, ab altera convexâ, in cujus medio tuberculum sit, ac è pisce excavari crescente Luna, Majo mense, dum adhuc palpitat. Dolores intestinorum depellere, si carnem attingat, traditur. Corvinum lapidem alium describit idem *Ludovicus* colore flavo, sed qui nonisi hac industriâ haberi possit: Primâ Aprilis Corvi ova coquantur ad duritiem, refrigerata nido imponantur, ita Corvus ovorum jacturam percipiens hunc lapidem quærit, quo inventô, nidoque impositô ova in pristinum statum restituuntur, prolesque inde suscitantur. Verùm lapis citò auferendus est, ut gestatus divitias augeat, honores conciliet, ac futurorum eventum prædicere faciet. Sed vana hæc sunt, ac pura putaque mendacia teste *Anselmo Boetio de Boodt. de gemmar. & lapid. histor.* Est quoque lapis in India Cacaoteti seu corvinus dictus ex Historia Brasiliana, qui calefactus tonitru edit, referente *Borello obs. 38. cent. 2.*

(*Ad Collect. Ephem. An. 1674. mense Januar.*)

OBSERVATIO CVIII.

Dn. Andreæ Cnoeffelii
De
Alkahest Helmontii & Paracelsi.

LEctor Benevole, offero tibi nomen *Alkahest* sive velis Helmontii sive Paracelsi, per me liberum esto. Dico nomen: siquidem ex denominatione cognovi quid sit Helmontii, & ex eo quid Paracelsus velit esse Alkahest. Num verò liquor *Alkahest Helmontii* sit liquor Alkahest, quem describit Paracelsus *lib. de virib. membr. T. 1. c. 6. in fol. p. m. 320.* (*edit. Germ.*) Et num *ignis gehennæ Paracelsi* sit Alkahest Helmontii, tu ipse B. L. ex allatis judica, siquidem

dem Davum, non Oedipum agam. Quid autem ſibi velit Paracelſus vocabulo Alkaheſt, neminem vidi, qui potuit ex ejus libris genuinam enodare ſignificationem. Siquidem quantum ego memini nullo alio in loco legi, niſi hoc in præallegato *de virib. membr.* Spiritum autem aliquem eſſe debere patet ex verbis: *Sed & liquor Alkaheſt magnæ virtutis eſt, confortandi hepar & conſervandi ab hydrope*; *ejus proceſſus eſt, ut poſt coagulationem reſolvas & coagules in formam transmutatam*; *ſicut proceſſus de coagulando & reſolvendo docet. Tunc enim, ſi ſuperat ſuum ſimile, medicina fit hepatis.* Hucuſque Paracelſus. Helmontius deſcribit liquorem Alkaheſt ita: *quòd ſit liquor immortalis, immutabilis, aqua ſolvens & ſal circulatus, qui reducit omne corpus tangibile in liquorem ſui concreti.* Tract. Arcan. Parac. p. m. 481. in fol. Ultimaria autem verba, *qui reducit* &c. non invenio in Paracelſi lib. de virib. memb. quod ea ſuo liquori ibidem adſcribat.

Verba hæc & deſcriptio Helmontiani Alkaheſt, obſcuriora fiunt ex *Tr. complex. figm* §. *6. p.m. 65. in fol.* in verbis: *quædam corpora in tria dividi recuſant, in ſalem adjuncto liquore Alkaheſt Paracelſi tandem fatiſcunt.* Et in Tr. Arb. Vit. p.m. 485. *cum parvi ponderis liquoris Alkaheſt, videbis Cetim in ſuccum lacteum migraſſe.* Tr. terra. §. 15. 16. p.m. 35. *Arena ſive terra originalis ab igne artificiali* (qui eſt liquor Alkaheſt, ut infrà probabitur) *fit ſal.* Tr. d. Lithiaſ. l. 7. §. 23. p.m. 44. ℞. *Ludi pulverati* ℔ j. *ac tantundem liquoris Alkaheſt, deſtilla hunc inde, & primâ vice totus Ludus mutatus erit in ſalem.* Tr. ign. Act. Reg. §. 11. p.m. 204. *A ſolo autem compari ſubter jugum trahitur atq; permutatur.* Arc. Parac. p. 481. dicit: *Liquorem Alkaheſt coagulare Mercurium in fixum pulverem.* Modò dicta cùm deſcriptioni priori videantur contradicere, dubius hærere vel prudentiſſimus poſſit, quid ſibi excellentiſſimus Helmontius cum ſuo Alkaheſt toties decantato voluerit, quod rem tàm ſecretam adhuc obſcuriùs tractaverit. Num autem aliquam informationem ex libris ejus obtinere poterimus, patebit ex ſequentibus:

In tract. form. ort. §. 8. 9. p. m. 92. *Helmontius liquorem Alkaheſt vocat ignem Gehennæ Paracelſi*, in verbis: *Quippe per ignem Gehennæ, qui eſt liquor Alkaheſt Paracelſi, ſciri poteſt, quantam alterutrius luminaris partem vegetabile poſſideat.*

In Tr. terr. §. 15. p. m. 35. *Cum igitur arena, ſive terra originalis, tàm arti quàm naturæ reſiſtat, nec queat ullis adminiculis* (*unico duntaxat Gehennæ artificialis igne excepto*) *naturæ vel artis recedere à primæva ſui conſtantia* &c.

Tr. pot. medic. §. 44. p. m. 296. *Liquor Alkaheſt mundat naturam virtute ſui ignis.* Item. *Mercurius præter igneam Gehennæ vim clarificat organa* &c.

Lib. d. febr. c. 16. §. 25. p. m. 105. *Igitur si ad istud ignis arcanum non pertingatis* &c.

Ut itaque pateat, quid sit ignis Gehennæ, remitto lectorem ad ipsum fontem, & quidem Paracelsum tom. 1. Archid. lib. 7. de specificis, sub titulo Specificum Corrosivum p. m. 817. in fol. quo loco Specificum suum Corrosivum, ignem Gehennæ nominat, in verbis: *Etsi majori authoritate ignis nominari queat, quam medicamentum*; nam *corrodit catenas* &c. & paulò inferiùs: ℞. *prædicti ignis Gehennæ* &c. Helmontium autem per suum Alkaheſt Specificum hoc Corrosivum indigitare voluisse patebit ex verbis

Helmontii.	Paracelsi.
1. *Tr. Act. Regim. p. m.* 204. §. 11. Liquor Alkaheſt omnia totius universi corpora tangibilia perfectè reducit in vitam eorundem primam.	1. *Loco citato*: Corrosivum Specificum metalla in nihilum reducit, ita quidem ut non ulterius in eis corpus pristinum reperiatur, sicut lignum igne consumitur.
Et complex. & mist. elem. figm. p. m. 67. §. 27. Novi aquam, cujus medio omnia vegetabilia in succum destillabilem sine ulla sui fecum in fundo residentia commutantur.	*Et paulò inferiùs*: Nulla invenitur materia resoluta in Specifico Corrosivo, quæ in pristinum pondus & formam metallicam reduci queat.
2. *Tr. d. Lith. c.* 4. §. 6. & 7. In aliis verò liquorum activitatibus corpus nunquam radicaliter se potest commiscere liquori solventi, ideoque corroditur quidem, at non solvitur intimè.	2. *Loc. cit.* Quanquam in aquis fortibus taler etiam fiant corrosiones, attamen manent metalla in pondere & essentia indestructibili; & possunt reduci in pristinum corpus.
3. *Tr. d. Lithiaſ. c.* 9. §. 27. *p. m.* 57. Nemo autem medentum curavit unquam lepram, qui non fuerit potitus liquore Alkaheſt.	3. *Loc. cit.* Varia ulcera in corpore humano cum hoc corrosivo possunt sanari, fistula, scrophulæ, cancer.
Et Pot. Medic. §. 43. *p. m.* 296. Liquor Alkaheſt mundat naturam virtute sui ignis.	*Et paulò inferiùs*, sicut etiam in lepra, morphea, serpigine & lentigine procedit.
4. *Pot. Med.* § 24. *p. m.* 292. Summus autem talis umest, qui ultimam puritatis metam in natura attigit.	4. Paracelsi videatur processus compositionis Corrosivi Specifici, qui sequetur paulò inferiùs.

Ex quibus adductis & comparatis, patet *Ignem Gehennæ esse Specificum Corrosivum Paracelsi.* Sit itaque ignis Gehennæ Paracelsi, sit liquor Alkaheſt Helmontii,

montii, prout ipſe loco ſuperiùs allegato innuit, habebis B. L. variis intricatum meandris liquorem Alkaheſt Helmontii indagandi patentem ſemitam. Specificum autem hoc Paracelſi Corroſivum non eſſe liquorem Alkaheſt, cujus meminit Paracelſus *l. 2. d. virib. membr. c. 6. p. m. 320. in fol.* ex hoc patere, ſalvô meliori doctiorum judiciô, modeſtè opinor; quia Paracelſus Corroſivo ſuo Specifico internè nunquam uſus eſt, neque ipſe Helmontius in omnibus ſuis tractatibus unicâ vice mentionem facit uſus interni, niſi quod externè commendat in lepra: item quod Ludi oleo conficiendo & ſolutionibus faciendis. Multò potiùs patet ex Paracelſi loco citato p. 817. quòd tantùm propter externam applicationem inter medicamenta relatum ſit; In verbis: *Hac de cauſa inter medicamenta referimus, quod multa ulcera externa cum eo ſanari poſſint.*

Itaque neceſſariò diſtinguendum inter Alkaheſt Raymundi Lullii, ab Helmontio allegati, & inter Alkaheſt medicinale Paracelſi, & inter Corroſivum Specificum Paracelſi & Alkaheſt Helmontii.

Jam tantum liquorem Alkaheſt, qui eſt Ignis Gehennæ artificialis Paracelſi, ut loquar cum Helmontio, deſcribam, de reliquis, pauciſſimis diſcurſivè quid ego ſentiam, agam.

IGNIS GEHENNÆ

Deſcriptio & compoſitionis modus.

EST autem ejus compoſitio ex ipſo Paracelſi fonte deſumta talis, quæ ſequitur: *Recipe aquæ fortis à capite mortuo rectificatæ* ℔ j. *Mercurii ſublimati, ſalis ammoniaci* a. ℥ ij. *miſce ut inter ſe conſumantur. Poſteà recipe aquam Mercurialem ad pondus omnium & reſerva pro uſu. Huic corroſivo neque Adamas reſiſtere poteſt.* Huc uſque Paracelſus. Qualis autem & ex qua materia aqua Mercurialis componatur, quam hîc loci citat, non leve lectori poſſet exurgere dubium. Ut itaque etiam hæc Mercurialis aqua fiat manifeſta, & authoritas qua liquorem Alkaheſt, ſalium ſummum Helmontius deprædicat, adeat Lector Theophraſti Paracelſi appendicem chirurgiæ magnæ in editione Argentoratenſi in folio Anno 1605. typis & ſumtibus Lazari Zezneri p. m. p. 15. ſub titulo, Aqua Mercurii maximum arcanum. Ejus deſcriptio eſt talis: Verba quæ ſequuntur ſunt Paracelſi propria: *Recipe Mercurii à ſale Tartari toties (ſublimati) donec non aſcendit, quod fit ſeptimâ vice, & pariter arſenicum ſublimatum, & pariter ſal ammoniacum ſublimatum,* a. ℔. j. *imbibantur cum oleo ſalis alcali Tartari ſæpiùs, poſt diſſolve ſupra marmor in aquam*: hæc eſt aqua Mercurialis.

Qui plura vult, adeat autorem ipſum & perlegat ejus verba, & videbit verba ibi ſequentia concordare cum anteà citatis & allegatis. Hic habes Ignem Gehennæ artificialem!

Num vero decantatissimus hic liquor Alkaheſt præſtet, quæ Helmontius ei attribuit, Lectori probanda relinquo. Ego nunquam feci experimentum neque potui mihi in animum inducere, Paracelſum, ut ſuprà dixi, Igne hoc voluiſſe aut propoſuiſſe hepar reſtaurare aut curare. Interim tamen cuique liberum relinquo judicium, neque hac de re ullam litem movebo. Ego paucis probabo Paracelſum lib. de virib. membr. per ibi laudatum Alkaheſt intellexiſſe Specificum Purgativum, quod lib. 7. Archid. p. 815, 816. deſcribit, & ex ſalibus ſuã originem trahit. Verba Paracelſi in lib. d. virib. membr. ſunt ſequentia: *Liquor Alkaheſt magnam hepatis confortandi vim, adeoque ab hydropiſi & ejus omnibus generibus, ab hepatis vitiis obortis præſervandi vim habet; & ſi hepar ruptum & diſſolutum eſſet locô tamen totius hepatis eſt*; lib. 7. Archidox. de Specifico Purgativo, poſtquam recommendavit tartarum & vitriolum, & ex iis medicamenta docuerat, addit: *Fundabimus nos ſuper iis, quæ non particulariter unum aliquid, ſed generaliter omnia mala conſumant, ſive ſit materia peccans, ſive putredo &c.* Et paulò inferius; *ſed iſta duo principaliter in his omnibus putrefactionibus & ſuperfluis fecibus corporis undecunque conſumunt & purgant, ſicut aqua abluit pannum, & ſicut ſapo omnes linos clarificat, de non-curante impedimento cujuscunque naturæ, vel unde proveniat, ſed ſingulariter accipit in ſimile.* Huc usque verba ipſius Paracelſi. Pluribus detegit Paracelſus animum ſuum l. d. viribus membr. 2. c. 8. *quod Sutratar* (per metatheſin literarum Tartarus) *præſcriptô modô præparatus totum ſplenem abſumat* (ſuô ſenſu iſta debent intelligi,) *nec aliquid relinquat ſplenis; quod etiam conſumat id, quod ſplen debeant digerere.* Quo inclinare videtur Helmontius lib. d. Febr. c. 16, §. 25. p. m. 105. quando ſvadet, ſi ad iſtud ignis arcanum pertingi non poſſit, *ut diſcant ſalem Tartari volatilem reddere.* Et in Paſſiv. Schol. Decept. c. 1. §. 89. mirum, quantum ſal tartari, vel unicum, volatile factum, non præſtiterit, &c. Librô verò d. Lith. c. 8. §. 21. p. 48. aſſerit Helmontius, quod ſpiritus vitrioli ſecundum ſuam deſcriptionem paratus & rectificatus pergat in quartam digeſtionem.

Quomodo verò tartarus & vitriolum præparari debeant, ut Alkaheſt hepatis fiant, locô citatô invenies.

De *Lulliano Alkaheſt* meum non eſt tractare, cum ſciam plurimos chimiatros ejus eſſe opinionis, Lullium uti verum lapidis Philoſophici poſſeſſorem coagulum Mercurii perfeciſſe *auro ſuo Mercuriali*, quod non ſolum Mercurium coagulavit, ſed etiam in aurum ſimul transmutavit, quales hiſtorias etiam Helmontius ipſe enarrat tract. natura contr. neſcia. §. 40. p. m. 108. in demonſtr. Theſ. §. 58. p. m. 409. Tract. d. vita æternâ p. m. 452. Tract. Arb. Vit. p. m. 483.

Neque

Neque adducar, ut credam aurum cum iſto Alkaheſt Helmontii radicaliter poſſe ſolvi, & naturaliter, prout chimici libri ſvadent, cum eôdem iterum conjungi, ſicut alias facili negotio talis naturalis ſolutio procedit, ſi aurum in ſpiritu mineræ argenteæ rubeæ pellucidæ amicabiliter ſolvitur & deinde coagulatur, cujus rubra in fundo materia cum ſpiritu vini extracta, omnium membrorum præſtat confortativum & reſtaurativum medicamentum: Sic etiam aurum in ſpiritu mineræ argenteæ immaturæ, vulgò ungediegen Glaß-Ertz / ita reſolvitur, ut cum eo intimè jucundiſſimo ſpectaculo uniatur; quod etiam in cupro, ſi naturalis ejus ſpiritus non ſufficit, cum ſpiritu lapidis calaminaris ex parte procedit. Hæ autem ſolutiones omnes etſi ſint naturales, tamen ſunt particulares. Num vero Helmontii Alkaheſt univerſaliter idem præſtabit, tu Benevole Lector, ipſe da operam inquirendi, & fac experimentum.

Et ſic paucis, debitâ cum obſervantia ſuperiorum & doctiſſimorum virorum, volui, quantum potui, exponere liquorem Alkaheſt Helmontii, utrum & in quantum eſt Ignis Gehennæ Paracelſi. Præſentibus autem expreſſè me declaro, quod nunquam fuerim ejus intentionis in hoc ſecreto arrogare mihi quandam ſcientiam, ſed ut potius tyronibus medicinæ aliquam præbeam occaſionem curioſius in Paracelſi & Helmontii opera inquirendi, majoraque arcana inde enucleandi, quoque magis in hac arte me & ſemet ulteriùs informent, ſicque tandem, ſi unus alteri ſuppetias feret, aliquis hujus medicinæ expectatus ſucceſſus ſequatur.

OBSERVATIO CIX.
Dn. Andreæ Cnœffelii
De
Aroph Paracelſi.

HUjus Aroph meminit Paracelſ. lib. 2. d. virib. membr. c. 10. in verbis: *Materia peccans renum aufertur per Aroph. quod per deſtillationem ex pane in liquorem reducitur.* Helmont. tract. ſupplementorum Paradoxo numero critico §. 53. p. m. 429. Hoc Aroph valdè commendat in verbis: *Porro ad pacem illam optatam in renibus capeſſendam feliciter hactenus uſi & potiti ſumus medicamento, Aroph à Paracelſo lib. d. virib. membr. deſcriptô.* In hoc autem loco noluit ſe explicare, quid ſub Aroph intelligi velit. Libro verò d. Lith. c. 7. §. 14. Helmontius Aroph declarat, quaſi eſſet Aroma, & quidem renum, in verbis: *Quoad ablationem, inclinationis ergò, inprimis medicamentum Aroph Paracelſi, quod ſonat Aroma Philoſophorum, (propter auream tincturam) præparatum ſub fimo, cum mixturâ panis ſecalini, ac poſtmodum Sp. Vin. extractum,*

curat inclinationem veterem ad calculum. Materiam, ex qua præparetur Aroph, Paracelsus locô citatô panem: Helmontius, panem secalinum cum S.V. extractum designant. Præparationem Helmontius dictô in loco, uti chimicus chymico exhibet, Paracels. verò obscurior: Videtur tamen se explicare l.4. Archidox. de Quinta Ess. p. m.802. l. A. sub titul. Quinta Essentia comestibilium. Et l. 6. d. Magister. p. m. 812. L. A. B. C. 813. L. A. Processus autem ex ambobus locis collectus erit talis, qui sequitur: ℞. *Panis secalini optimi (vel si mavis tritici optimi) q. s. affunde S. V. ad eminentiam trium digitorum, stet in digestione per aliquot dies, usque benè saturetur Spiritus Vini, & colore aureo & flavo tingatur, effunde, & affunde novum S. V. procede usque ad omnimodam tincturæ extractionem, posteà omne quod extractum, infunde in phialam, & apposito Alembico detrahe superfluitatem S. V. remanebit in fundo liquor crassiusculus, Quinta Essentia, coloris aurei & boni odoris, verum Aroph:* Hujus ℥j. in vehiculo appropriato exhibetur mane.

Notandum verò, quod Helmontius tempus propinationis medicamenti hujus, non sine gravi ratione commendet Tract. d. Lithias. c. 7. §. 29. in verbis: *Remedia autem adversus Duelech potentur jejunô stomachô, absque hesternâ cœnâ:* quod etiam ego adhortandum esse duxi. Possum enim sanctè affirmare, quoties strictè monito huic non paruit patiens, toties frustrà propinatum hoc medicamentum fuisse deprehendi. Debet autem huic præscriptæ curæ & diætæ ad minimum duabus septimanis morem gerere, nisi spe curationis velit patiens frustrari.

OBSERVATIO CX.

Dn. Andreæ Cnœffelii

De

Seminis dauci usu in lithiasi.

AROph adjungendum censeo semen Dauci ex commendatione Helmontii, quia præservatorium à Lithiasi laudatur. Meminit hujus seminis Helmontius Tract. d. Lithias. c. 1. §. 19. p. 14. in verbis: *Quatenus odor seminis Dauci odorem saxatilem domat, & comprimit.* c. 7. §. 4. *Consiliarius cum per quindenas miserè soleret decumbere, usus deinceps cerevisiâ, cui Dauci semen incoctum est, liber à Lithiasi vixit modo per aliquot annos* c. 8. d. Lith. §. 23. p. m. 48. *Daucus præservat quidem sub continuâ ac strictâ obligatione, prout Aroph confortat renes:* quale autem semen Dauci requiratur, ipse Helmontius l. c. explicat sequentibus. *Cæterum, jam antè tradidi modum præservandi à Lithiasi*

per

per Aroph, itemque per cerevisiam cum semine Dauci vel flavæ pastinacæ sylvestris, coctam. Ut itaque unum alteri subveniat, potest Practicus ipse perlegere loca citata & pro requisitione morbi, facultate patientis, & circumstantia temporis, quomodo ægro subveniendum sit, cum judicio disponere.

OBSERVATIO CXI.

Dn. Andreæ Cnœffelii

De

Oleo Ludi Helmontii & Paracelsi.

BEnevole Lector, dum olei Ludi præparationem describere satago ea, quæ ex Helmontii & Paracelsi libris patent, proferam. Hâc enim solâ intentione hoc scribendi munus in me suscepi, ut tandem cooperantibus aliis, quæ ad huncusque diem confusa, partim verò obscura & abscondita latent pretiosa secretioraque luci exponantur, medicamenta. Inter quæ etiam oleum Ludi meritò connumerandum esse censent Medici insigniores. Quid autem sit Ludus, & quid sub nomine Ludi ab Helmontio & Paracelso intelligatur, non æquè patet. Helmontius l. d. Lith. c. 3. §. 28. p. m. 21. Ludum ita describit: *Neque Ludus Paracelsi parat lixivium, sed sal ex acido amarum, quapropter suum Ludum fel terræ vocat; est enim lapis siliceus, tenerior tamen, & qui ferè totus per diuturnum bidui ignem avolat.* c. 6. §. 22. p. 41. *Porrò ad veram generati Duelech resolutionem liquationemque primatum obtinet Ludus Paracelsi sic dictus, non quod silex sit & pueri cum illo ludant, sed quia Ludus semper tali tesseræ, aut cubi formâ eruitur; cujus præparationis hæc est descriptio apud authorem Paracelsum: Ludus optimè contusus, calcinatus & usque in olei formam bullitus, quod unicô ferè verbô vocat fel terræ & Altholizoi correctum:* Confer. Parac. lib. d. morbis ♃reis Germ. c. 20. p. 314. & Tractat. 2. de morbis ex ♃r. c. 1. p. m. 485. Et paulò inferiùs: §. 22. *Ludus est lapis pallescens, subindè crusta perspicua per commissuras obductus, magnâ sui parte in clibano figulino volatilis.* Locum generationis indicat Helmontius l. c. §. 22. in verbis: *Reperi autem illum ad ripam Scaldis propè Antvverpiam, ubi lateres coquuntur.* Hæc est sententia Helmontii.

Paracelsus, quid per Ludum intelligat, mentem non satis suis in libris expressit.

Quidam voluntac si per Ludum intellexisset calculum humanum. Hoc verò in suis libris nondum mihi invenire licuit: Tract. 2. Germ. p. m. 484. de ♃ro, Ludi effectûs mentionem facit in verbis: *Ludus omnes lapides pellit ex tar-*

taro

taro. Sed neque se declarat, neque manifestè patet ex lib. d. morb. tartareis, c. 20. p. 314. Ludum esse fel terræ certum quidem est, Paracelsum nunquam scivisse lapidem Antwerpianum; sed si conjectandi locus daretur, posset demonstrari Paracelsum, si lapidem vesicæ noluisset per Ludum intelligere, se Saxifragium eo titulo donasse. Probatur hoc lib. 1. de Præparat. de Saxifragio p. m. in fol. 867. in verbis: *Saxifragus est propriè,* die bleichen Crystallen / heisset *lapis citrinolus* oder *Citrin.* Citrinus lapis est medius inter crystallum & berillum flavum. Fiat liquor in modum Alkali, quod repetit lib. 2. d. ♀ro Latinè conscripto Tractat. 3. c. 5. p. m. 443. de lapidis vesicæ curatione sub tit. saxifragium in cura lapilli ex gemma resoluta, in verbis: ℞. *citrini,* (*citrinus lapis medius est inter crystallum & berillum flavum.*) Item tractat. d. morb. ♀ri Germ. c 21. commendat liquorem duræ glaciei i. e. crystalli, sicut seipsum explicat in Chirurgia magna, fragment. d. morb. Gall. Apostem. p. m. 658.

Quicquid sit, per me stet, quem velit quisquam: *Hoc expressè affirmo, me è silice nigro, quo ad excutiendum utimur ignem, æquè obtinuisse oleum, quod nunquam medentis intentionem fefellit.* Itaque ponamus pro subjecto, vel lapidem Ludi Antwerpianum, vel crystallum, vel silicem nigrum, aliàs Pyritem, aut tandem lapidem lyncis; cujus magna copia in littore fluvii Nogathi, penes Mariæburgum colligi potest. Præparatio hujus Ludi iterùm multas parit difficultates. Priùs hic bonâ cum venia Lectoris, mentem Helmontii, deinde quid ego super ista præparatione sentiam, exponam. Helmontius c. 7. d. Lith. §. 22. duplicem præparationem exhibuit; Unam cum sale circulato, alteram cum liquore Alkahest: quanquam primis temporibus non aliam fovi sententiam, quàm quod Helmontius l. c. unius faciat mentionem præparationis, attamen subsequente tempore sententiæ, quam nunc explico, subscripsi.

Certum est, Paracelsum per sal circulatum, spiritum salis suo modo præparatum intellexisse: vid. l. 6. Archidox. de Magist. p. 929. in verbis: ℞. *circulati injice auri vel metalli laminati, quidvis, partem* &c. & quæ ibi sequuntur, habebis aurum potabile. Seipsum explicat Paracels. tom. 1. de sale. c. 4. p. m. 1037. quomodo auri oleum & tinctura fieri debeat, in verbis: *Similiter de aqua salis* (intelligendum) *quæ ex sale calcinato destillatur in spiritum, qui spiritus est, qui solvit aurum in oleum.* Et in chirurg. magna lib. 2. tract. 3. p. 1. c. 2. de tinctura salis p. m. 102. in verbis: *Corpus auri è metallica forma reducendum per aquam salis, cujus præparationem & quomodo sal circulari & destillari debeat, ibi ostendit: Circulari autem idem esse ac destillari in spiritum,* patet ex lib. Archidox. 8. cap. 3. de Elixir salis p. m. 821. Tom. 1. in verbis: *adde vini circulati.* 2. *i. e. spiritûs vini destillati.* 2. patet ex ipso Helmontio de laude spiritûs

ritûs salis, quod expressè ei vim diureticam adscribat in locis c. 3. de Lithiasi, §. 31. p. m. 22. *est spiritus* ⊖*lis acidissimus nec sibi par habet medium extinguendis ardoribus urinæ.* c. 5. de Lith. §. 18. p. m. 32. *Spiritus* ⊖*lis marini nedum diaphoreticus est, simulq; stranguriam lenit, quibus calculus in vesica volvitur; verum insuper calculos renum minuit, si ultimo igne destillatur reverberii* c. 7. §. 28. *Hoc didici, quod spiritus salis Hispalensis extremo reverberii igne, unà cum terra figuli destillatus, manè singulô bibitus cum vino albo pridiè è vase depromto, nedum senum tollat mortales strangurias, totusq; diureticus aliquot sanaverit; verum insuper quibus decidens, justo major calculus è rene, per aliquot menses in vesica moratus erat, tandem minutus mejendoq; excretus fuit.* Declarat se Helmontius, qualis requiratur spiritus salis c. 7. d. Lith. §. 17. p. m. 40. in verbis: *quanquam in succo citri, multoq; magis in spiritu salis marini solamina sint calculosis, hæc tamen non obveniunt nisi valedicto priùs acore.* Pro spiritûs salis præparatione etiam non quodlibet sal, *sed sal ex muria suilla* c. 3. de Lith. §. 23. commendat.

Ex allatis ita concludo; si spiritus salis, ritè præparatus, calculum in vesica minuit, quod omninò possit concurrere ad præparationem Ludi, utpote per quem acor spiritûs salis corrigitur; Helmontiumque in defectu Alkahest, silicem vel Ludum docuisse parare cum spiritu salis marini, & præparationem quam ponit §. 12. c. 7. esse eam, quam hîc pono primam cum spiritu salis, alteram §. 23. cum liquore Alkahest. Prima elaboratio procedit prout promittit, quoniam absque ambagibus eam descripsit, itaque Benev. Lect. non immorabor.

Paracels. Tr. 2. de ♀ro Germ. p. 485. ita describit processum: *Recipiatur Ludus, teratur probè, calcinetur & per resolutionem in oleum coquatur.* Conveniunt verba Helmontii & Paracelsi hîc loci, & vocatur hoc remedium à Paracelso remedium potentivum. Si itaque Ludi oleum, sit oleum fellis terræ, cujus meminit Paracelsus lib. d. morb. ♀. c 20. &c. p. m. 314 in fol. Tom. I. non pariet aliquam difficultatem vocabulum appositum *Althalizai.* Subesse enim puto sphalma typographicum; existimo enim, quod poni debuit Alcoolisatum i. e. subtilisatum; Alcool significat Paracelso subtilissimum cujuscunq; rei, in scholiis de ♀. lib. 2. Tom. 3. §. 5. p. m. 178. lit. A. in verbis: *Oportet tartarum solvi in liquorem vel pulverem Alcool, i. e. subtilissimum.* Sic Alcool vini significat vinum ardens, lib. chirurg. mag. de ulcer. c. 59. p. m 618. lit. A. *Sic Alcool vini exsiccati significat,* wenn *superfluitas vini* darvon komt/und ist *vinum ardens,* der trucken außbrennt/ohn allen Schmutz/lässet keine *feces* im Geschirr. Propria verba Parac. l. 9. Paragraphorum §. 4. p. m. 470. in C. Potest etiam sententia Helmontii stare, & significare al tho ôli gesotten. Esset verò descriptio talis processûs, quæ sequitur: Ludus, vel silex, vel lapis liquoris teratur in pulverem, deinde sub cote

(hoc maximè requiritur, ut fiat ſubtiliſſimus pulvis) ſubtilietur, affunde ſpiritûs ſalis ad uſque ſiccitatem, quod remanet in fundo, reponitur in cella, in humido loco, & ſponte ſuâ intra aliquot ſeptimanas decurret, & fiet oleum per deliquium. Hoc Oleum claudatur Hermeticè ſigillo in ovo longi colli & in igne arenæ ſecundi gradûs bulliat continuò, donec totus Ludus repræſentet axungiam liquatam. Doſis ejus eſt à gr. x. uſque ad ℈j. Ad evitandam obſcuritatem ſtudiô non utor vocabulo Calcinationis, quod in uſum trahere voluit Helmontius, Paracelſi ſuffultus authoritate, qui l. 5. d. Nat. & quidem d. Morte rer. natural. p. 85. ſub calcinationis vocabulo varios laborandi modos, ad quem locum Lectorem remitto, expoſuit.

Alter modus cum liquore Alkaheſt, ut à me nunquam elaboratus eſt, ita poterit à diligenti experiri artifice, prout deſcriptus eſt ab Helmontio, c. 7. §. 23. mihi ſufficit prior elaboratio.

In gratiam autem miſerè decumbentium alium adhuc modum Oleum Ludi conficiendi candidè commendabo, qui tamen non eſt propriæ meæ inventionis, attamen jucundiſſimæ, ſed laborioſiſſimæ præparationis. *Proceſſus eſt talis.* ℞. Pyritis bonam quantitatem, eam primùm forti igne calcina & candentem injice in aquam frigidam, ut fiat friabilis, poſteà tere quàm ſubtiliſſimè, in hoc enim totus cardo Olei conficiendi verſatur. Obtentô itaque tali ſubtiliſſimo pulvere; recipe nitri probè depurati, fluat benè, & injice tribus partibus ⊖tri unam partem pulveriſati lapidis pyritis, fluant igne follium fortiſſimi, uſque ſtylo ferreo adhæreat materia ductilis vitrea: materiam adhuc in crucibulo ferventem cum ſtylo ferreo exime, & ſtatim, antequam frigeſiat, contunde probè, ut fiat, quantum poſſibile, pulvis ſubtiliſſimus. Hunc pulverem in cucurbitam vitream injice, & ſtatim affunde ſpiritum vini, obtura vitrum veſicâ, & conquaſſa fortiſſimo motu per ſemihoram, ſubſidebit in fundo materia oleoſa, mihi oleum ſilicum dictum, quod per linteum ſubtile purificari poterit intra duas ſeptimanas, ſi libet, totum in lapidem concreſcens, jucundo ſpectaculo.

Spiritus verò vini levi accedente trium dierum digeſtione, colore cingitur, & exhibet tincturam Aromaticam excellentiſſimi odoris, magnarum virium, ſaporis urinoſi: Cujus ℥ß. per vices in vino vel cereviſia tepida propinata, infantibus eſt panacæa, de qua tinctura, ſi vacabit, plura.

OBSER-

OBSERVATIO CXII.

Dn. Andreæ Cnœffelii
De
Spiritu Samech.

IN sæpiùs citato Tract. 2. d. ♀r. p. 484. Paracelsus etiam mentionem facit *Samech*, quod pellat calculum renum. Quid verò Samech sit, explicat Paracelsus, in fragment. med. c. de febr. hepatis p. m. 165. lit. C. in verbis: ℞. Samechi i. e. Tartari. Pro fugienda ulteriori digressione & defatigatione commendo hic loci *tartari vitriolati* ʒß. pro dosi, vel ex eo destillati spiritûs ℈j. qui magnarum virium est, reiteratis viribus assumtus, nunquam medentem spe suâ frustrabitur. Coronidem imponet spiritus salis ♀ri volatilis, vel spiritus salis ammoniaci urinosus, qui in defectu spiritûs salis tartari ejus vices supplere potest, à ℈ß. ad ℈j. urgente necessitate in cerevisia tepida propinatus.

OBSERVATIO CXIII.

Dn. Andreæ Cnœffelii
De
Balsamo Samech.

STudiô oleo Ludi adjunximus *Balsamum Samech*, utpote quod chirurgis, præprimis qui circa lapidis vesicæ excisionem occupantur, non leve in sanando vulnere præstabit remedium. Hoc Pararels. d. tart. Germ. tom. 1. p. m. in fol. 314. designat in verbis: *Nunc autem alii malis ulcerationibus infecti &c. Hos curabis oleo antimonii & oppodeldoch, item balsamo tartari acaciati.* Certum est, multos supina chirurgorum ignorantia & laniena, destitutorum genuinis externorum remediorum arcanis, debitum talis chirurgi ignorantis persolvere, præprimis circumforaneorum, de quibus loco citato Paracelsus maximè conqueritur. Quò itaque aut putredini obviam iri aut citeriori coalitioni vulneris subveniri possit, cum Paracelso & Helmontio, ego oculatus testis, hoc Balsamum maximè commendo, certum enim est, post 24. horas multa recentia vulnera hujus beneficio coaluisse. Quod etiam in inveteratis ulceribus apprimè conducere, authores sunt, Helmontius, & Paracelsus. Ejus præparationem Paracelsus lib. 9. Archidox. d. Extern. p. m. 822. 823. sub tit. --- Remedium in ulcus, more solito obscurat; descriptio est talis. ℞. Samech ad albedinem

bedinem calcinati, affunde circulatum minus, destilla ut caput mortuum maneat siccum, ita quidem ut vitrum candescat, affunde novum, perge usque circulatum minus dulce maneat, sicut affusum est, resolve id per se, & quod resolutum est, est remedium in ulcus, quod Balsamum vocari potest. Quod per Samech Tartarum intelligat Paracelsus, sæpius deduxi. Per circulatum verò minus, intelligere spiritum vini simplicem, innuit ipse lib. 8. Paragraphorum de Asthmate, p.m. 468. lit. B. Præparationem repetens. Quod autem Balsamum acaciatum nominet, fit propter adstringentem, quem in resolutione nanciscitur, saporem. Helmontius etiam hujus Balsami recordatur Tract. Blas Humanum §. 40. 41. & Tract. scabies & ulcera Scholarum §. 36. Ejusque præparationem ibidem docet, quo Lectorem remitto, hoc adjungens, quod propter adstringentem vim, patienti talis inunctio primâ fronte valdè sit molesta, & dolores citò tamen evanescentes pariat; proinde delicatulis vix debeat adhiberi, nisi sit probè temperatum, quod fit spiritûs vini simplicis adfusione, & si parum myrrhæ addatur, ab omni putredine conservat ulcus. Fuit 1646 quidam circumforaneus, qui publicè cultris brachia, & gladiô latus perfodiebat, alterô die in forū procedens vulnere coalitô & sanatô. Hic Balsamum hoc miscuit sevo hircino & pro axungia murmentorum vendidit. Uni autem ex chirurgis Budissinensium, à quo & ego obtinui, locô magni secreti communicavit.

OBSERVATIO CXIV.

D. Simonis Schultzii

De

Abscessu renali cum incendio viscerum, funesta symptomata & mortem inferente.

SErenissimus & Potentissimus quidam Princeps annos 53. natus, naturâ plethoricus & corpolentus, cum quodam tempore æstuante sole inter venatorum turmas summô mane campos ingressus esset, non prius venari desiit, quam sol ad occasum inclinans eundem abstinere cogeret. Ibi vehemens ac violenta corporis, suô pondere gravis, & nedum optimè post tot morbos compositi, agitatio, occasionem & causam fatalis morbi certò provocabat; ibatur enim venaticô curru per invia tantô animi æstu, ut cum auriga non satis audacter pro reverentiâ Majestatis, Regem sulcis, saxis, stirpibusque superveheret, Rex ipse, excussô è curru homine habenas raperet, & animo alacriter indulgens, cursumque nullâ lege temperans, nec currui parceret, nec ipse sibi. Altera pôst mediam noctem horâ tristem effectum exercere cœpit violenta voluptas, ac primū quidem nephriticis correptus cruciatibus præter morē doluit. Repetitum eâ diebis

terve

terve balneum neque calculum neque dolorem locô movit. Altera tamen dies benignior visa est; jamque cum venatoribus nova expeditio designabatur, quamvis interim sitis faucium permolesta, & quædam inappetentiæ fastidia non desisterent. Quartâ morbi die vehementius exarsit renum, vicinorumque viscerum dolor, quem excepit ingens ventriculi & præcordiorum atque totius corporis concussio, cum vehementissimo ad vomitum conatu, & omnium, ut videbatur, vitalium immiti conflictatione. Apparebat ex illâ naturæ violentiâ, omnes quicunque in tanta corporis mole delitescebant humores ad tumultum excitos turbare & omnia miscere, præcipuamque rebellionis sedem jam tunc in stomacho refigere. Febris certè manifestis sese prodidit argumentis, dolore capitis, æstu, siti, tædiis & aliis ejus generis. Quare quæcunque contra nephriticos dolores sunt adhibita remedia, ita temperabantur, ut simul calorem expugnarent. Quintâ morbi die, cum malum cresceret, apertâ venâ emissus est copiosè sanguis usque adeò floridus, ut nunquam hactenus ab annis plurimis observare licuerit meliorem; nam etsi primô vasculô nonnihil putridioris admixtum innataret, tribus tamen aliis adeò purus exceptus fuit, ut vel inde perquam facilè fuerit Medicis concludere, febrim illam non ipsâ in sangvinis massâ exarsisse intra venas, sed extra vasa ab æstuante alicubi pravô quopiam aut etiam maligno humore, & præcipuè ab illa intra ventriculum stabulante flammâ concepisse. Firmabatur hæc opinio ab incrementis deteriorum symptomatum: nam quamvis sanguinis illa missio in corpore plethorico opportuna fuerit & laudabilis, post illam tamen non imminuta sunt mala, sed advecta aliunde, inter quæ primas sibi vendicare visus est gravis & in omni febre periculosus singultus. Hic cum in horas cresceret, nihil, quod ad eundem compescendum conducibile videbatur, intermissum est: continuo enim biduô aptissima & præstantissima medicamenta propinata sunt, nihilominùs febris restincta non est. Singultus autem vehementia adaugebatur in momenta. Hinc demum Medici cùm ex aliis signis, tùm præsertim ex illis atrocibus singultuum incrementis præsentissimum & planè extremum periculum ad esse præsagiebant, credebantque fieri vix posse, ut Rex, quantum quoque viribus polleat, diem unam aut alteram inter singultûs illos supervivat. Quare in eam partem omnes converterunt curas, ut stomachum ab illa labe seu æstuante bile, fundo ventriculi innatante, partimque ejus lateribus impactâ liberum facerent: evidenter enim inde apparuit, ab illa solâ assurgere halitum venenatum, qui superius orificium ventriculi suffumigans, acrimoniâ suâ singultus illos exciret, totumque corpus concuteret. Quia verò prævijs purgatiunculis nihil fuit effectum, conclusum est communi consiliô vomitorium porrigendum esse: adhibitus in eam rem *crocus metallorum*, sed beneficiô naturæ factum, ut medicamentum aliam aperiret viam; omnis enim ille pravæ bilis apparatus, qui sanè magnus fuit, non

vomitu sed faciliore per alvum dejectione copiose ad admirationem usque & quandam formidinem deturbatus est, nec sine manifestô emolumento; mox enim post unam aut alteram horam omnis illa singultuum tempestas ad malaciam composita est, & tandem desiit, cunctosque in spem erexit integræ ac perfectæ sanitatis. Sed quamvis tanta adustæ bilis copia intra paucas horas educta sit, & major deinceps continuatis purgationibus copiosiùs educeretur, cessantibus tamen singultibus adhuc ardor febrilis ab incendio stomachi prorumpens, cor ipsum vehementer affligere, & patientem ad extremas adigere angustias non desiit. Demùm integro post sacram synaxin triduo alternis eventibus cum morbo & doloribus luctabatur: victor interdum & quasi periculum prætergressus, morbo superior, interdum usque ad desperationem adstantium morbo succumbens, postquam ex diuturniore luctâ insignis tùm corporis tùm animi mutatio vix aliquid boni promitteret: alternabat tamen spes & metus, donec ex multa conflictatione vires collapsæ penitusque resolutæ nihil medicis in naturæ vel artis subsidiis bonæ spei relinquerent. Tandem peractâ extremâ unctione circa horam undecimam nocturnam manifesta deficientis vitæ signa se prodiderunt, ita ut ante secundam post mediam noctem istis verbis prolatis: Domine JESU! in manus tuas commendo spiritum meum! expirarit svavissimè, omnibus, qui aderant, quietem illam tàm corporis quàm animi admirantibus, palamque profitentibus, vix unquam svaviorem hominis expirationem & veluti indormitionem se vidisse. Post meridiem sectione corporis factâ, videre licuit manifestam morbi mortisque causam, partim in rene sinistro, qui quantus fuit, fœdè computruerat, nihilque aliud fuit, quam merissimus mucus & putrilago, partim in ventriculo, cujus fundo & inferiori orificio innatabat pars non minima bilis adustæ: cætera quoque viscera haud leviter inflammata conspiciebantur. Cujus morbi historiam tibi, Benevole lector, ita candide exhibeo, ceu eandem oculatus & verissimus quidam testis propriâ manu conscripsit, eamque mihi fideliter communicavit.

Sed D. Andreas Cnœffelius, Archiater olim Regius p. m. in *exercit. epid. febr. contra D. Augustinum Corrade, exercit. IV.* tragici hujus casus causam in crocum metallorum, quem unus medicus insciis reliquis, à balneatore quodam mutuatum, temerè ad tredecim grana in substantia propinavit, loco citato, planè rejicit. *De abscess. ren. vid. in Ballonii consil. med. l.* 1. *consil.* 41. *& in anni Miscell. Med. Phys. Curios. Germ. Observ.* 64.

OBSER-

OBSERVATIO CXV.

D. Simonis Schultzii

De

Vulnere pectoris & pulmonum fere quinquennali, minime tamen lethali.

Scilicet

Continuatio Observationis CLXXXIX. anni III. Ephem. Curios. Germanic.

BOnus ille Decurio Melchior Schwartz à milite gregario Jacobo Pohl clandestinè in pectore vulneratus, cujus *in Obs. 189. ann tertii miscell. med. Phys. Curios. Germ.* mentio facta est, ab anni 1672. mense Majo, (quo tempore observationem istam conscripseram) usque ad anni 1673. vernum tempus satis commodâ valetudine usus est, muniaque sua tàm publicè quàm privatim absque impedimento obire potuit, iterumque filiolam sanam è conjuge suscepit: vulnere interim pectoris aperto manente, per quod natura sauciatorum pulmonum saniem apprimè expurgabat; sed cum prædicto anno septuagesimô tertiô circa festum Pentecostes suburbium Thoruniense extremum, die Mockerau dictum, à Polonis militibus contra jura Civitatis petulanter infestaretur, illeque cum urbanis militibus istud strenuè defenderet, atque hostes exinde expelleret, lethale capitis, præter alia scapulæ & brachiorum gravia vulnera, inde sustulit, & licet ab Antonio Stattlender/ chirurgo, circa deligationem vulnerum summa diligentia adhibita fuerit, nihilominùs tamen naturâ succumbente miser ille, non ad unum infortunium natus, circa principium autumni anni 1673. occubuit, vulnusculô illô pectoris ad finem vitæ usque pus coctum ejiciente: cujus ego tragici casûs ultimam periodum, promissis stans, hâc vice Curioso Lectori lubenter communicare volui. Apparet ex ista relatione, mortis illius causam non fuisse vulnus pectoris cum læsione pulmonum satis periculosum, sed recens capiti inflictum lethale vulnus.

OBSERVATIO CXVI.

D. Simonis Schultzii

De

Fonticulis naturalibus in brachio & pede.

NObilissimus Andreas à Brand / Eques Borussus, per longum tempus pustulis capitis, partis sinistræ, cum ingenti dolore, molestissimis laborabat,

bat, humore autem peccante à capite ad brachium sinistrum derivato, ibidem natura tria ulcera efformabat, per quæ humor ille longo satis temporis spatio quasi per fonticulos quotidiè copiosè effluebat, dolore capitis statim cessante, pustulisque evanescentibus. Tum ille suasu cujusdam Empirici Dantiscani aliquoties utebatur vino adusto laxativo, ros Solis ab ipso dicto, ad eum finem, ut humorum superfluum à brachio derivaret, seu ut ille opinabatur, planè expurgaret: post cujus usum quidem ulcuscula illa brachii exsiccata & persanata sunt, sed tot numero in pede sinistro rursus exoriebantur, per quæ materia peccans quatuor annorum curriculo, immò usque ad mortem effluebat. Hæc mihi verà fide retulit filia ipsius, Nobilissima matrona Anna Brandia, Generosi Dn. Johannis Biedtzicki, Nobilis Poloni conjux, Thorunii hydrope ascite lentâ morte Anno 1673. 26. Augusti extincta.

OBSERVATIO CXVII.

D. Simonis Schultzii

De

Fonticulo abdominis naturali.

Optimè D. D. Cœlo Grammius in *Observ. 237. de fontic. natur. in abdomine & thorace, anni II. Miscell. Med. Phys. Curios. Germ. scribit:* naturam optimam medendi magistram esse, & sæpè intentô quasi digitô artificibus monstrare vias, per quas commodissimè velit ac possit ab humoribus superfluis, acribus & salsis liberari; præter cætera evincunt ulcuscula illa, quæ ipsa natura nonnunquam in extrema corporis parte excavat, quæ proinde fonticuli naturales appellantur, & contradistinguuntur artificialibus, quos naturæ ductum imitati artifices ope cauteriorum vel actualium vel potentialium efformare solent. Hucusque ille. Jam citatæ Observationi similem hic subjungo. Habitat nobiscum honesta matrona, Magnifici cujusdam Burggraffii Regii & Proconsulis Thoruniensis superstes vidua, sexagesimum annum supergressa, quæ jam ab aliquot annis ad hydropem proclivis, tumore abdominis levi afficiebatur, à quo eandem benigna natura, ulcusculo in abdomine sub epigastrio à parte dextra umbilici exorto, planè liberavit, extillante per illud quotidiè paulatim materiâ serosâ, jam ultra annuum curriculum, quod illa aliquoties frustrâ consolidare satagebat, sed nunc eidem assueta, idipsum absque molestia sustinet. De fonticulorum artificialium utilitate tàm in genere quàm in specie evolvat B. L. *Observationem meam 156. anni III. Ephemer. Curios. Germ. tùm ejusdem anni Observ. 214. Dn. D. Ehrenfridi Hagendornii de fonticulorum artificialium utilitate in ulceribus chronicis.*

OBSER-

OBSERVATIO CXVIII.

D. Simonis Schultzii

De

Colica vino Hungarico sublata.

NObilis quædam vidua juvencula, Anno 1673. mense Septembri ex debilitate ventriculi & vitio diætæ gravissimos dolores colicos patiebatur, qui cum neque enematibus tàm anodynis quàm purgantibus, neque medicamentis narcoticis tùm internis tùm externis tolli & sedari possent, potu tandem vini Ungarici generosi sublati sunt. Quid mirum ? Vinum generosum ventriculi calorem debilem refocillando ejusdem robur auxit, & vi narcoticâ dolorem & inflationem intestinorum sedavit. Evolve *Ant. Gazium in corona florida cap. 249. de Nat. Vini Vet. & Arnold. Villanovanum in Tract. de vinis p. m. operum ejus* 584. Particulariter autem vinum colicam expellere testatur ex aliis *Petr. Andr. Canonherius de admirand. vini virtut. c. 3. §. 32. p. 151.* & *Phil. Jacob. Sachs à Levvenheimb de vite vinif. sect. 6. membr. 2. c. 6. p. 309.* Verùm cùm nobilis ista vidua non solùm in diæta quotidiè nimiùm delinquat, sed etiam affectibus maximè indulgeat, omniaque remedia planè respuat, sæpissimè dolores revertuntur, verendumque est, ne tandem, quod DEUS avertat, in paralysin omnium membrorum incidat: cujus prodromi jam satis manifestè in manibus apparent.

OBSERVATIO CXIX.

D. Simonis Schultzii

De

Curatione ventriculi post haustam aquam fortem sive regiam.

JOhannes Kluge / civis Thorunensis & opifex stannarius cum aliquando nocturno tempore benè potus domum venisset, atque cubiculum intrasset, ex laguncula vitrea haustum aquæ vitæ sumere volens, in tenebris arripuit lagunculam aliam isti similem, aquâ Regiâ sive forti, plenam, ex eaque bibens, statim faucium atque stomachi insignem ardorem cum erosione sensit: Cui excellentissimus p. m. Dn. D. Meisnerus, antecessor & collega noster colendissimus, in consilium vocatus, sequentia præscripsit. ℞. *Aqu. malvæ* ℥ iiß. *syrup. cord. D. Meisn.* ʒj. *mucilag. sem. psyllii, cydon. aquâ rosar. extr.* ãã. ʒß. *lap. cryst.*

cryſtall. præp. ℈ij. M.F. Potio. Dein, ℞. *mucilag. ſem. cydon.* ℥iij. *pulv. ſem. malv. portulac. melon.* ãã ℈iſs. *boli armen. Orient. præp.* ℈ij. *mell. roſar.* ʒvj. *m. pro lambitivo.* Quibus uſurpatis, per Altiſſimi gratiam evaſit, & plures annos ſupervixit, non ita pridem phthiſi extinctus. Similiter Foreſtus puerum poſt hauſtam aquam fortem, cui præ ardore gula præcludebatur, ſuffocationisque periculum imminebat, mucilagine ſem. cydon. reſtituit, ut videre eſt apud eundem *obſerv. medic. lib.* 15. *obſerv.* 30. Quomodo *Baldu. Ronsſeus* in tali caſu nautam reſtituerit, *vid. ejusdem epiſt.* 9. Sed quàm miſerandis, dirisque cruciatibus puella quædam poſt aſſumtam aquam fortem extincta ſit, deſcribit *Bruno Seidelius pag.* 13. *de morb. incurabilibus. Confer. Henr. ab Heer obſerv.* 16. *p.* 201. *ſeqq.*

OBSERVATIO CXX.

D. Simonis Schultzii

De

Uſu argenti vivi in vermibus.

EST mihi catellus melitæus filiolæ meæ ab amico quodam dono datus, idiomate Polonico Spanek dictus, amabilis, variisque ludicris artibus mirè inſtructus, qui per aliquot ſeptimanas malè habens, lumbricum latum duodecim fermè ulnarum longitudinis, ſed partitis vicibus excrevit: huic ego Mercurii vivi ad drachmam unam deglutiendam dedi, à cujus uſu poſt bihorium humoris viſcidi, inſtar gelatinæ magnam copiam ex inteſtinis ejecit, & ab illo tempore hucuſque ultra octo ſeptimanas nihil tale amplius patitur, nullaque vermium ſigna apparent, ſed ille vegetus artificia ſua ad nutum dominæ cum riſu & delectatione adſtantium exhibet. Quod nos in cane experimentum fecimus, id *Ant. Muſa Braſſavolus in exam. metall. p.* 422. in infantibus vi vermium ſemimortuis cum reſtitutione ſanitatis ſe feliciter obſervaſſe ſcribit. Idem ex eo teſtatur *Matthiolus comment. in lib.* 5. *Dioſcor. de medic. materia cap.* 70. & *lib.* 6. *cap.* 28. additque ibidem, Goritienſes obſtetrices, ubi gravidas diu in partu laboraverint, eisdem ſtatim argentum vivum ſcrupuli pondere, nullis incommodis potandum exhibere. Adjungat hisce I.B. *Miſcellan. Curioſ. Med. Phyſ. Germ. I. anni, Obſerv.* 148. *ejusque ſcholion, & anni II. Obſerv.* 24. *adnexum ſcholion.*

AD OBS. CXXIII
TRIFOLIUM PALUSTRE, ANTIARTHRITICUM
IL. f

OBSERVATIO CXXI.

D. Simonis Schultzii De *Singularibus morientium maculis.*

OCcubuit nuper inter nostrates Johannes Deutschmann/ civis optimus & vir probus, affinis & compater meus, annos tres supra sexaginta natus, marasmô consumtus, cui nonô ante mortem die maculæ purpureo-lividæ per totum corpus plurimæ erumpebant, & manûs dextræ carpus cum metacarpio ad cubitum usque livido & ad nigredinem vergente colore totus tinctus apparebat: quæ omnia ad finem vitæ perdurabant, neque post mortem disparebant; qualia signa mihi, quantum memini, nunquam aut rarissimè in morbis chronicis ante mortem, nisi in scorbuto, aut febribus malignis pestilentialibusque: post mortem autem sæpissimè observare licuit. Sed Dn. D. Johann. Blümig/ gener meus, quinto die ante mortem in carpo sinistræ manûs maculam livido purpuream rotundam cum radiis quibusdam in matre sua charissima se animadvertisse mihi narravit, quæ autem alterâ à morte die planè evanuit. Tales *Joh. Tilemannus in Explanat. Aphor. Hippocr. p. m.* 137. maculas agonizantium appellat, indicesque mortis instantis vocat. Verùm ejusmodi macularum doctrina in libris medicis parùm adhuc exculta est.

OBSERVATIO CXXII.

D. Simonis Schultzii De *Gangræna intestini recti.*

ANno 1673. die Augusti 10. vocatus sum unà cum Antonio Stattlender, Chirurgo, ad Magnificum Dn. Burggravium Regium & Proconsulem I. N. annos natum 65. qui de dolore ani seu intestini recti, maximè circa dejectionem fecum alvinarum jam à sesquiseptimana continuante conquerebatur: hic autem quotidiè intensior factus eum prædictâ die lecto affixum domi detinuit. Eadem die & 11. Augusti horâ quartâ vespertinâ febriculam percepit: urina erat admodum tincta & nonnihil confusa, pulsus celerrimus, calor ad tactum intensissimus, sitis maxima, hinc dolor partis affectæ, qui noctes diesque durans, omnem cibi appetitum prostravit & somnum cum magna inquietudine

 ademit.

ademit. Chirurgus affectum locum cum inſpexiſſet, invenit inflammationem inſignem cum tumore ab interiore inteſtini recti parte circa orificium veſicæ ad exteriora vergentem, ſed cum ſpeculum ob dolores Magnificus admittere nollet, iſte omnia manibus tractare neceſſum habuit. Cum verò ante tres ſeptimanas Magnificus Proconſul purgatione ſolitâ, hucusque ob publica negotia dilatâ, uſus eſſet, & ante duodecim dies venæ ſectionem ſatis largam inſtituiſſet, viriumque languor inſignis adeſſet, julepis tantum & aliis alterantibus atque corroborantibus, tàm internis, quàm externis pro virili optimè ei ſuccurrimus: ſed inflammatio indies majus incrementum ſumſit, viribus interim corporis ſummè deficientibus. Die 14. Auguſti, poſt applicationem enematis (cujus emolumentum jam ſemel expertus eſt, ejusque repetitionem ideò petiit,) gangræna ex interiore inteſtini recti parte verſus ſcrotum, (quam ominabamur) in conſpectum veniebat. Iſta, licet linimento magiſtrali Hildani & ſpiritu vini camphoratô ei ſatis proſpiciebatur, in horas creſcente & ſcrotum occupante, naturâque ſuccumbente die 15. Auguſti horâ mediâ ſextâ veſpertinâ Magnificus Dn. Burggravius placidè in Chriſto expiravit. Notandum hic, quòd jam à tribus circiter annis Magnificus Proconſul à dolore atrociſſimô in ſiniſtrâ parte faciei circa maxillam & oculum maximè infeſtabatur, qui quidem aſſumtis quôlibet vere & autumno medicamentis purgantibus ſolitis aliquantisper remittebat, ſed iterum mox revertebatur: quâ de cauſſâ ipſi ſvaſi, ut fonticulum in brachio ejusdem lateris admitteret, ſed fruſtrà. Præterea ſæpiſſimè eidem moleſtus fuit totius corporis, præſertim autem ſuperiorum partium, pruritus cum puſtulis quibusdam, cujus gratiâ frequentes ſcarificationes, & quôlibet vere ſemel venæ ſectionem adhibebat: quæ autem ſymptomata, poſt inflammationem in inteſtino exortam, penitus evaneſcebant; ſcilicet metaſtaſi acrium humorum à capite ad inferiora & imprimis inteſtinum rectum factâ. De quibus vide ſis *Stephanum Rodericum Caſtrenſem in libello. Quæ ex quibus, dictô, cumprimis libri 2, cap. 2. 3.* &c. pulcrè & doctè diſſerentem.

OBSERVATIO CXXIII.

D. Simonis Schultzii

De

Trifolio antiarthritico.

NUlla vox pluribus plantis communior, quàm Trifolii, quâ non modò herbarum varia genera, ſed etiam arborum & fruticum complectimur; quod cuncta ea Trifolia ſint, quæ ſemper terna folia tantum proferunt in unius

unius pediculi extremitate; duo à latere sibi invicem opposita, atque tertium in extremo, quemadmodum in vulgari herbâ, quæ Trifolium appellatur, conspicimus: ita rectè monet doctissimus *Spigelius in Isagog. in rem herbar. lib.* 1. *cap.* 17. Trifolium, de quo jam nobis sermo, est Palustre, sive Aquaticum, & nascitur in locis uliginosis, cujus folia viscididitate quâdam prædita sunt, editque flores ex cœruleo albicantes mensibus Majo & Junio, in summo caule in brevem veluti spicam coagmentatos: colliguntur que folia apud nostrates statim à festo S. Johannis Baptistæ, ac videtur esse *Jacobi Theodori Tabernam. Trifolium fibrinum III. Herbarii libr. 2. cap. 23. & Dodonæi trifolium palustre in hist. stirp. pempt. 4. libr. 4. cap. 25. p. 580.* nisi quod nostrum serrata folia habeat.

De Trifoliorum speciebus *vid. comment. Matthioli in Dioscorid. lib. 3. cap. 7. p. m. 555.* Qui autem omnes Trifoliorum species accuratè dignoscere cupit, evolvat *Pinacem Theatri Botanici Casp. Bauhini lib. 8. sect. 6. p. 527.* Nos hic iconem circa Thorunium nascentis ad vivum expressam adjungimus. Occasionem autem de hâc herbâ scribendi nobis hâc vice suppeditant vires ipsius insignes, quas in morbo articulari debellando exerit, apud nullum quidem inter Botanicos scriptores hactenus lectas, sed in nonnullis ægris reipsâ feliciter expertas. Primus, qui ejus usum à mulierculâ quadam rustica edoctus in morbo articulari per aliquot annos salutiferum deprehendit, est Simon Eckert / civis, mercator & oenopola Thorunensis opulentus, vir probus, conjugisque meæ cognatus: decoquit ille herbæ folia in cerevisiâ, & sic bis aut ter de die, dolores sentiens, quamvis ingratissimi odoris & saporis sit, bibit, semperque doloris allevationem percipit; verum ob vini crebriorem usum (ut ipse fatetur) dolores sæpius revertuntur. Ab hoc istud remedium mutuati, Matthias Krieger / sexagenariô major, civis & Proconsularis minister, atque Petrus Graudentz supra quadraginta annos natus, civicæ contributionis exactor: nec non robustus quidam vir nomine Balthasar, aquis & vinis destillandis operam navans, à doloribus podagricis per plures annos miserè divexati, jam verò per DEI omnipotentis gratiam singuli ope illius herbæ, ab illis liberi, obambulant, muniaque sua sine impedimento obeunt.

Præter istos novi matronam quandam, quæ folia ista in aqua decocta & calide parti affectæ applicata in arthritide vagâ, admodum deprædicat. Quod autem hactenus illius herbæ efficaciam plures inter nostrates non experti sint, in causa procul dubiò erit, sapor & odor ejus ingratissimus; acerbo-amarus, vi haud exiguâ resolvendi & discutiendi pollens: sed qui præparatione usitatâ in spiritum, extractum liquidum sal & syrupum in pharmacopoliis inposterum, DEO volente, gratior reddi poterit. Apparet hinc plurimas adhucdum vires in rebus naturalibus absconditas latere.

OBSERVATIO CXXIV.

D. Simonis Schultzii

De

Radicibus hyoſcyami per errorem coctis, infeliciter comeſtis, truculentaque ſymptomata producentibus.

CUm Dominus Baſilius Czölnerus, p. m. Philoſ. Magiſter, & Medicinæ Baccalaurius Clariſſ. Gymnaſii noſtri ultra novem luſtra Philoſ. Profeſſ. Conrector, & tandem Director longè meritiſſimus, Præceptorque meus æternum devenerandus, in ædibus ſuis, multos commenſales ſtudiorum cauſâ ibidem commorantes aleret, accidit annò 1636. præterpropter, ut coqua domeſtica radices hyoſcyami & paſtinacæ ſativæ per ignorantiam in horto ob radicum ſimilitudinem unà erutas, ſibique allatas, cum carnibus bubulis elixaret; de quibus, quotquot comederunt, (fuerunt autem quatuor juvenes ſtudioſi & ipſa coqua:) mox omnes magnam mentis perturbationem & emotionem paſſi ſunt, & quaſi furore perciti, primum jurgiis, dein verberibus ſe exceperunt manifeſtis, & niſi vi abacti forent, forſan ad internecionem perventum fuiſſet; Poſtmodum miras in ſingulis obſervare licuit, ſecundum cujuslibet naturæ inſtinctum, geſticulationes: unus inſtar hiſtrionis ſemicaligatus, vocatus tamen, Dn. Hoſpitem acceſſit: alteri omnia, quæ tantum in conſpectum veniebant, ut Midæ, aurea eſſe videbantur, etiam cibi menſæ appoſiti: tertius homines porcos eſſe ſtatuebat, quos pridiè in horto conſpexerat, quaſi à Circe in eos cummutati eſſent, propterea ædibus expellendos jubebat: quartus inſtar alterius Martis tetricus & quaſi furibundus cum depravatâ bombardâ, quos adoriebatur, trucidare intendebat, eâque vi ablatâ, iisdem oculos eruere volebat; coqua autem eorſim in lecto detinebatur, & ſopore obrutâ, quid cum ipſa & aliis agebatur, ignorabat, ac niſi eadem obſonium deguſtâſſet, ſuſpicionem propinati veneni incurriſſet. Sed adhibitis ab excellentiſſimo p. m. Dn. D. Georgiô Mochingerô, Anteceſſore & Collegâ noſtro ætatem honorandô, idoneis remediis, priſtinæ ſanitati reſtituti ſunt. De hyoſcyami generibus ita ſcribit *Dodonæus hiſtor. ſtirp. pempt. 3. libr. 4. cap. 21.* Hyoſcyami tres veteribus ſunt; niger, luteus & albus: poſterior ætas Peruvianum quartum adinvenit. *Dioſcorides de mater. med. lib. 4. cap. 64. & libr. 6. cap. 15.* teſtatur, hyoſcyamum potum & in cibo ſumtum ebrietati ſimilem amentiam facere. *Plinius lib. 35. natur. hiſt. cap. 4.* etiam foliis mentem corrumpi ait, ſi plura quàm quatuor bibantur: mitior autem

tem habetur candidus, quem Medici, secundum Dioscoridem recepere, deinde luteus, niger, ut deterrimus improbatur. *Galenus de simplicium medic. facult. lib. 8. edit. Venet. p. 63.* nigrum etiam insaniam ac soporem afferre affirmat: Hincque flavum sive luteum propinquam obtinere facultatem: fugiendum utrumque ut inutilem & venenosum, candidum ad sanationes maximè idoneum esse. Adde citatis doctissimos commentarios *Matthioli in Dioscor. de mat. med. lib. 4. cap. 64. & lib. 6. cap. 15.* prædicta clarius explicantes. Cujus autem generis noster fuerit, impossibile est indagare: Sed curiosus Lector credat velim certissima esse, quæ scribimus; vivunt enim adhuc historiæ hujus testes fide digni, & coqua ipsa, quæ postea prædictorum sodalium uni nupsit, ac jam in viduitatis statu vicinam nobis ædem inhabitat.

OBSERVATIO CXXV.

D. Simonis Schulzii

De

Lapillis per alvum excretis.

REfert excellentissimus Dn. D. Laurentius Wolffstriegel/ *anni II. Miscell. Med. Phy. Curios. Germ. observ. 89.* mulierem quandam annos 40. natam post frequentes summosque dolores coliconephriticos post injectum enema tandem simul ac semel lapillos numerô 37. octogonos, quorum quilibet grana sex ponderabat, per sedem cum strepitu excrevisse. Talem etiam nos hâc vice nobilem & juvenculam Consulis cujusdam optimè meriti relictam viduam, præclarorumque parentum filiam, sed valetudinariam, annos 29. natam curioso Lectori repræsentamus, quæ post atrocissimos infimi ventris dolores per intestina excrevit lapidem, ovi columbini majoris magnitudine, verum angulari formâ, unum, dein partitis vicibus ultra viginti minores, triangulares, rhomboides & pentagonos, cunctos cineritii coloris tartaro similes, qui post excretionem parum friabiles erant, tempore autem duritiem acquisivere. Hos mihi ad videndum & palpandum libenter exhibuit, Experientiss. Wenceslaus Durosch, Philos. & Med. D. & Practicus, amicus meus peramandus, cognatus illius, anno præsente 1674. 16. Januarii. Quales nos cum excrementis, sed sine dolore, diversisque temporibus ejectos fuisse plurimos calculos in duabus personis (quæ hucusque vivunt & talia patiuntur) animadvertimus: inveniet L. B. *observatione 126. anni II. Miscell. Curios. Germ.* ad quam eundem remitto.

(*Huic apprimè similis Observatio videatur ap. Thom. Bartholin. Vol. 1. Act. Hafn. Ob. 100.*)

OBSER-

OBSERVATIO CXXVI.

D. Simonis Schultzii

De

Urina, post emissionem, lapidescente.

EAdem nobilis vidua, de qua præcedente observatione mentio facta est, emisit aliquoties urinam, in cujus fundo post duarum horarum spatium lapides friabiles posteà duriores facti concreverunt, quos mihi itidem præfatus Medicus benevolè monstravit, & ego nullibi hucusque observatos & connotatos me legisse recordor: quàm quod nuper in filiolo quadrienni Consulis cujusdam Thorunensis post emissam urinam turbidam in fundo similiter lapides duros coagulatos vidi, qui à parentibus reservantur. Sed fontem quendam in Britannia in Foresta de Knarresborn esse scribit *Guil. Gilbertus Philos. novæ de mundo sublunari lib. 5. cap. 1. & 22.* cujus aqua, ligna, frondes, carnes in lapides mutantur, postquam aliquod tempus in eo resederint. *Idem ibid. lib. 5. cap. 1.* recenset ex Boethio, eundem in Hibernia vidisse lacum, circa quem nec herba, nec arbor ulla nascitur, amplissimo circumquaque spatio; in quem si lignum infigas, anni circiter unius curriculo, id quod in terra fixum erat, in lapidem convertetur: quod deinceps aquâ operietur, in ferrum, reliquum aquâ extans ligni formam naturamque servabit; ita lapis, ferrum & lignum eodem in stipite commixta, inauditâ novitate conspectantur.

OBSERVATIO CXXVII.

D. Simonis Schultzii

De

Symptomate quotannis certo mense & die recurrente.

NObilissima quædam p. m. virgo, cum ei ante aliquot (dum viveret) annos cum ferculo venenum propinaretur, illaque partim naturæ robore per spontaneas easque plurimas dejectiones *ἄνω καὶ κάτω* factas; partim etiam ope præstantissimorum alexipharmacorum, adjuvante divinâ gratiâ, ab ejus nociva vi liberaretur; accidit, ut quotannis ipsâ assumti intoxicati cibi die, nempe sextâ Maji, per plures annos usque ad ultimum vitæ terminum memorabile symptoma semper recurreret, scilicet anxietas cordis cum lipothymia gra-

gravissima, quæ tamen, accepto aliquo cordiali pharmaco, largissimo sudore solvebatur.

OBSERVATIO CXXVIII.
D. Simonis Schultzii
De
Usu formicarum insigni in paralysi.

QUantum balneum ex decoctione formicarum in paralysi prosit, expertus sum nuper in honesta matrona Hedwigi Klipelia, annos 47. nata, ingeniosi Casp. Scheffers/civis & automatarii Thorunensis conjuge, quæ prima die Maji, anni 1673. paralysi dextri lateris tactâ, nec manûs nec pedis officio fungi potuit, atque balbutiente linguâ verba ægrè proferebat: ubi primùm adhibitis idoneis medicamentis ei pedetentim loquela restituebatur, præsertim post istius mixturæ usum: ℞. *Mithridat. dam.* ℥iiij. *extracti castor.* ℈j. *aqu. apoplect.* ℥ij. *ol. dest. lil. convall. rorismar.* ãã. g. v. *sir. de stœchade* f. ℥j. M. qua frequenter lingua & fauces inungebantur. Sed sensus motusque brachii & pedis tardiùs rediere, quamvis variæ inunctiones tam spinæ dorsi ad principia nervorum, quàm artuum cum frictionibus sæpiùs institutæ fuerint; donec tandem fomentationes quotidianæ ex formicis & earum myrmeciô cum aqua fontana decoctis, benedicente DEO, præsentaneam opem, & firmum constansque partibus affectis robur attulerunt.

(*Ad Collector. Ephemerid. An.* 1674. *mense Jan.*)

OBSERVATIO CXXIX.
D. Jacobi Breynii
De
Quercu nivea, ubi aliarum etiam quarundam plantarum foliis versicoloribus, fit mentio.

ARborum Germanicarum rarissima, junior quædam pedalis magnitudinis arbuscula fuit, foliis sex vel septem quercui vulgari similibus, sed omninò niveis, aspectu jucundissimis, mirificissimisque ornata, ante annos sex in Cassubiæ montibus enata, indeque effossa, horto meo illata. In quo solertiam tamen omnem, adhibitamque elusit curam, & elapsô brevi temporis spatio, non sine dolore meo maximo interiit. Tantùm breviter. Ubi notandum, raro admodùm plantas foliis ex toto albis, ut in hac quercu inveniri; sed sæpiùs quibusdam albis, aut viridibus, quibus albus aut flavus, aut uterq; simul,

aut etiam cum aliis mixtus sit color. Quemadmodum ex compluribus ab aliis jam ante commemoratis, ut menthastrô niveo, alaterno variegato, salviâ marmoreâ &c. Et ex nonnullis etiam novis, ut ex tithymalo, cyparissiade, borragine, elaphobosco, leucojo arborescente folio incano, quas albis & viridibus inspersas: Et ex marrubio nigro, euphrasiâ alterâ Dodonæi, plantagine latifolia, bardanâ, quas aureis & viridibus variegatas foliis animadverti, colligere licet. Causam diversi hujusmodi in foliis coloris Botanicus celeberrimus Dn. D. Morison, in præludio suo Botanico calci tribuit, radici suppositæ, vel pari mixturæ calcis cum terra ruderosa, à qua attractô per radicem succô, folia veluti morbum contrahant, qui pangendo in perennibus duret, satione evanescat. Ad me quod attinet, huic inventioni non repugno. Verùm quòd etiam ex semine sine additamento calcis versicoloribus foliis quædam educentur plantæ, experientia novi. Inprimis in Datura Turcarum, quæ casu in horto meo viridibus, flavis & albicantibus variegatis foliis apparuit: ex cujus semine non iterùm plantæ tantùm cum ejusmodi foliis discoloribus; sed cum quibusdam fructibus etiam viridi flavoque colore striatis, provenerunt: Neque quercum nostram ex calce, sed ex glande, ex qua enata virtute quidem producendi aliquid præditâ; sed verâ productrice viriditate destitutâ, candorem suum traxisse autumo, qua deficiente, viredo absolvi haud potuit. Et plantæ hanc ob causam versicoloribus aut niveis foliis præditæ, ex semine iterum produci discoloribus possunt. Quanquam ex eodem etiam semine, si vigorem naturalem plenè iterum recipiat, (quod facilè fieri potest,) planè viridibus nasci possint.

OBSERVATIO CXXX.

D. Jacobi Breynii
De
De arbore canella Zeilanica,
& de
Arbore camphorifera Japonica.

ARbor Canella præstantissimo cortice aromatico in toto ferè terrarum orbe celeberrima, non solùm in variis Indiæ locis, verùm etiam in Sina; optima autem omnium, in Insula, ut perhibent, Zeilan, gignitur. Et licet nonnullorum sententiâ, Canella & Cassia lignea officinarum cum foliis Malabathri nuperorum, hujus Canellæ arboris esse credantur; tamen quamlibet harum trium peculiarem agnoscere arborem, quamvis omnes sint arbores canelliferæ, sed diversi generis, alio tempore (cùm de Cinamomo antiquo-

rum

rum agere constituimus) dilucidè nos ostensuros speramus. Hac vice notissimam tantùm videbimus, cujus interior cortex pro Cinamomo nobis adfertur & in officinis usurpatur. Hæc arbor mediocris & cum tempore satis magna lignô albô, inodorô, molli, salicis non absimili; variis concinno ordine ramis diffusa: Quorum minores plerumque iterum aliis binis sibi alternatim oppositis ramis prominent; pariterque foliis, tenues, ut oleum ferè Canellæ acri & suavi sapore oleaginosos pediculos habentibus, tribus nervis insignitis, tamalapatræ similibus; at, si quis attendat, substantiâ plerumque solidiore, crassiore; sæpiùs forma latiore minusque acuminata, & inprimis semper notabilioribus elatioribusque fibris inter intransversas currentes venulas signatis, saporem caryophyllorum aromaticorum præ se ferentibus, ornati. Racemosos, odoriferos, eosque albos fert flores: qui calicibus præditos, ad flavum tendentes tandemque obscuriores simiis & avibus expetitos glandium magnitudine fructus proferunt. Ex quibus fructibus Zeilanenses salutare oleum sebaceum conficiunt, multis rebus inserviens. Quemadmodum etiam varias, salubres jucundasque ex hac arbore igne eliciunt aquas, ut ex crassioribus corticibus artificiosa scrinia, (quæ. sæpiùs oleo Canellæ majoris odoris gratiâ inunguntur,) præparare nôrunt. Arboris Canellæ radices non solùm camphoræ similem liquorem; sed camphoram etiam ipsam proferre, non mihi tantùm à Dn. -- Consiliario Indiæ annis abhinc duodecim, & Anno 1669. ab *Illustrissimo Domino Hieronymo à Beverningk*, cui idem à *Domino Padburg*, Doctore in Zeilan confirmatum; sed hoc ipso quoque anno à chirurgo quodam in Zeilan mihi detectum. Idem etiam asserit Dn. *Philippus Baldæus in descriptione Insulæ Zeilan p. 196.* Ego autem quamvis camphoram ex arbore Canella promanare confirmatum habeam, eâ sententiâ fui, ex aliis eandem quoque arboribus provenire, partim quoniam Japan, ubi eadem ferè cœli, quæ in Germania, temperies maximam copiam camphoræ emittit, partim quoniam lignum camphoræ oculis obversabatur. Inde ad varios Clarissimos curiosæque eruditionis viros literas exarare ausus sum.

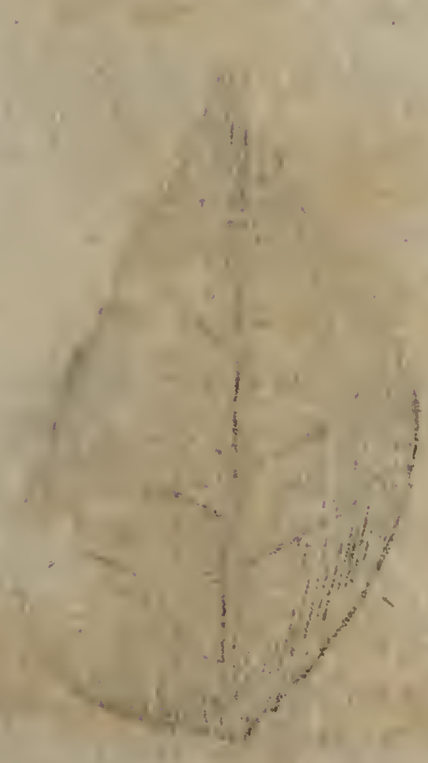
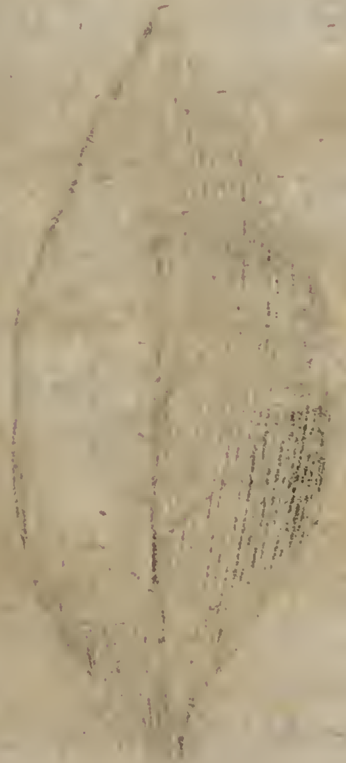
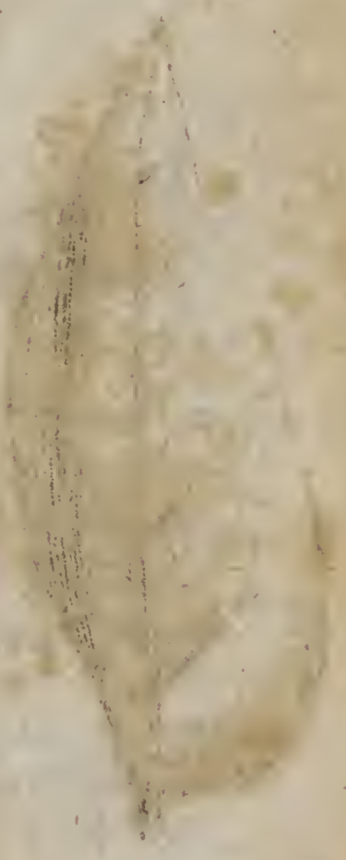
Donec tandem excellentissimus *Dn. Arnoldus Sye, Professor Medic. & Botanices Leidensis*, vir sanè non minus summæ in studio Botanico experientiæ, quam scrutationis in rebus naturalibus abditissimis diligentissimæ, desiderio meo in multis satisfecit, dum sequentia mecum humanissimè in literis doctissimis die 26. Martii anno 1673. communicavit.

De Camphora mihi relatæ sunt ab amplissimo *Dn. de Buchilion*, qui no-
„ mine Societatis per plurimos annos præfecturam in Japonia gessit. Testatur
„ nempe arbores, quæ camphoram præbent, proceras esse, nostrarum tiliarum

„ instar & non absimili folio, & quamvis etiam alibi in Japonia nascantur, co-
„ piosissimas tamen inveniri in provinciâ Zathuma dicta. Arbore autem cæsâ
„ radices effodi, minutim concidi & in lebetem æneum conjici tum aquam eâ
„ quantitate superaffundi, ut radices modicè obtegat: Lebeti autem imponi pi-
„ leum vel operculum stramineum, in acutum fastigiatum, moxque ignem ad-
„ moveri modicum, cujus ope partes radicis volatiles separantur, adscendunt, &
„ dictô pileô crystallorum instar adhærescunt, qui vicissim aufertur, mundatur,
„ rursusque superimponitur; tantamque dictarum arborum esse copiam, ut
„ omnem superet exspectationem. Accuratius autem hæc & singulatim mihi
„ se narraturum amplissimus Vir promisit, cum plurimis aliis huic scopo inser-
„ vientibus, ut & historiam Camphoræ de Borneo, quæ totô cœlo ab hac
„ differt.

Atque hæc, ex quibus patet, Camphoram non solum ex arbore Canella; sed ex aliis etiam oriri, hac vice dicta sufficiant. Plura alio in loco, & tandem pleniora, cum eorum participes facti erimus, quæ nobis *Dn. Doct. Gulhelmus ten Rhyne*, vir summô ingeniô, industria ac studiô, qui in Japoniam Medicus magni Imperatoris vocatus abiit, pollicitus est. Hic in gratiam Curiosorum Botanicorum addimus, folium illud primùm omnium à Carolo Clusio, & deinde à Lobelio, Camerario in Matthiolum, Tabernæmontano, Packinsonio, aliisque pro folio cinnamomi exhibitum, non Canellæ arboris; sed Cenanam de Quahuna Hoac Recchi esse. Contrà à Matthiolo Canellæ folium, pro caryophylli aromatici exprimitur: cujus imitatores Camerarius, Casparus Bauhinus in Matthiol. & Tabernæmontanus (qui in iconibus suis folia illa Canellæ, ramis caryophylli aromatici adpinxerunt) fuerunt. Erroris hujus caussam primò saporem, illius autem nomen barbaricum *Cenanam*, ad cinnamomum inclinans, fuisse existimo. Fuerunt etiam viri docti, qui arborem Canellæ in Europam allatam, in laurum mutari, existimaverunt. Quod, ut fieri nequit, experientia aliter comprobavit: cùm ante annos aliquot *Illustrissimo Domino Dn. Hieronymo à Beverningk* ex Zeilan complures arbores cistis terra repletis inditæ, transmissæ sint, quæ in incomparabili ejus horto zu Lockhorst in Batavia viguerunt, nec ibi vel hilum mutatæ. De quibus folia non tantum quædam, quæ æque ac pediculos ejusdem saporis & formæ cum Zeilanicis comperi, *Illustrissimo Viro* mihi submittere placuit: verum planè etiam viva adhuc arbuscula ex singulari benevolentia benignissimè me donare constituerat. Quod tamen hiemis anno 1669. vehementia, quæ omnes summi Mæcenatis arbores interemit, impeditum.

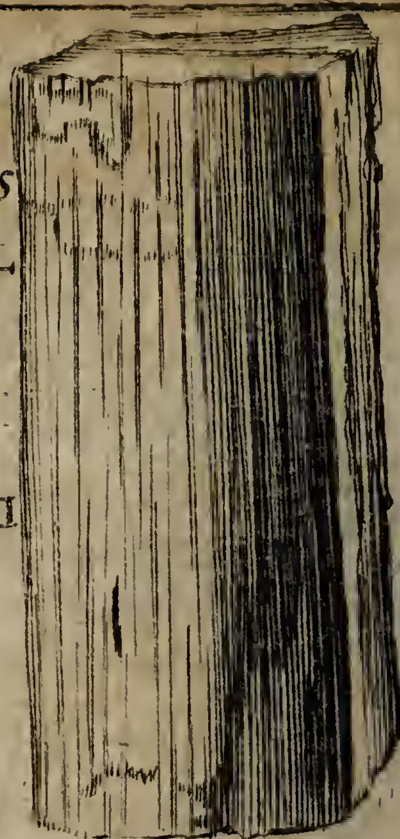
OBSER-

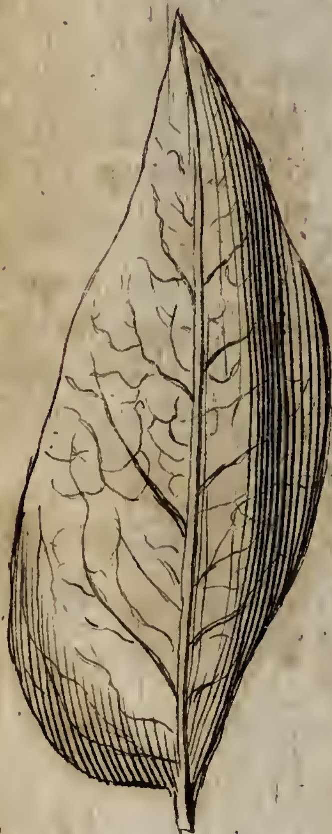
CORTEX INDICUS AROMATICUS CANELLÆ FACIE.

AD OBS. CXXXI

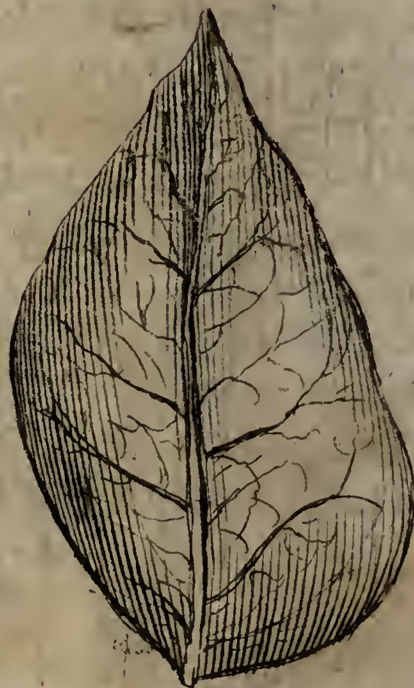

FOLIA ARBORIS GUYANAICÆ, COLOREM PURPUREUM FUNDENTIA

AD OBS. CXXXII

OBSERVATIO CXXXI.

Dn. Jacobi Breynii

De

Cortice aromatico Indiæ orientalis Canellæ facie.

CORtices etiam complures, non Canellæ, sed aliarum arborum fœtus dari, Canellæ æmulos, cassia caryophyllata Pisonis, Hinhinna Jonquetti sive ganada perida, & macer monardi, quas cum Canella Malabarica, cum variis Cassiæ speciebus, aliisque corticibus aromaticis asservo, testantur. Quorum postremorum unus mihi gratissimus rarissimusque Indiæ Orientalis, Canellæ similis, nec ita tubulosus, sed planus. De quo nonnullas palmam longas, duos digitos latas, & culmum stramineum crassas; extrinsecus purpureas, inferius ferrugineas; intrinsecus cinereas, &, si inter frangendum lacerentur, micantes ex lurido ad glaucum abeuntes partes ostendere possumus. Hi ex maci & nuce moschatæ mixtum odorem aromaticum spirant, & æque gratum saporem probant, cui simul acrimonia quædam caryophyllis aromaticis non abludens, insit. Mederi eundem cephalicis, stomachicis, uterinis morbis, & frigidis ventosisque affectionibus, quantum ex sapore judicandum censeo. Certius quiddam ex ipsis particulis, quas cum Cassia caryophyllata Pisonis & quibusdam rebus exoticis aliis transmitto, colligere licebit.

OBSERVATIO CXXXII.

Dn. Jacobi Breynii

De

Foliis arboris Guyanaicæ colorem purpureum fundentibus.

HOrum non exiguam copiam operâ *Petri Breynii*, fratris mei charissimi, ex Guyanâ, unde propter colorem purpureum, quem benè præparata fundunt, transmissa accepimus. Myrti laureæ foliis non malè comparari possunt, quanquam acutiora & colore ex purpureo obscurè rubentia, & propter margines in superiore latere altius prominentes obliquâ ac minus formosa. Superiore parte glabra ac splendida; alterâ verò, ubi costæ, venæ ac fibræ magis conspicua, rugosa ac minus micantia. Dentibus concisa colorem purpureum, & saporem ligni Brasilii præ se ferunt. An frondes cujusdam

arboris, quæ benè præparatæ, colorem obscurè rubentem fundant. *Johannis de Laet. in descriptione Guyanæ & Pisonis in mantissâ aromaticâ cap. 2. pag. 171.* apud quos præter dicta plura non leguntur.

OBSERVATIO CXXXIII.

Dn. Jacobi Breynii

De

Mogori frutice.

FRutex Mogori Indorum, de quo nuper quidem Bontius, & de floribus ejus jam dudum Gartias ab Horto aliique scripsere, sed tantâ & brevitate & obscuritate, ut nec formam ejus, nec genus cognoscere liceat: est frutex quinque cubitorum altitudine, ramosus, foliis binis (partim rotundioribus & obtusioribus, partim longioribus & magis acuminatis,) ex adverso situ Jasmini Arabici Clusii majoribus, substantiâ tenuioribus, fibris densioribus ac subtilioribus discurrentibus præditus; Floribus item plurimis in ramulorum cymis perelegantibus candidis, admodum svaviter olentibus, violarum, Jasmini & malorum aurantiorum flores longè superantibus, tubulosis in decem folia divisis, duplici serie dispositis, onustus; è calicibus in tenuissimas filo similes lacinias diductis, quasi barbatis, exeuntibus. Hi flosculi magnitudine paululum excedunt Jasmini Arabici memorati, cum quibus planè conveniunt, cui hic frutex, nisi unus idemque & ratione tantum loci variat, affinis.

Flores mulieribus Indiæ, quæ Fulle de Mogori vocant, seque iisdem exornant, propter odoris svavitatem in magno sunt pretio. Aqua etiam ex iisdem destillatur maximè cordialis, cujus usus in medicina celebris, ut apud *Bontium in Histor. Natural. & Medic. Indiæ Orientalis lib. 6. c. 65. pag.* 140. legere est. Inde plura referre supervacuum existimavi. In icone flores filo trajectos, ut in India in foro venales exponuntur, adjeci.

OBSERVATIO CXXXIV.

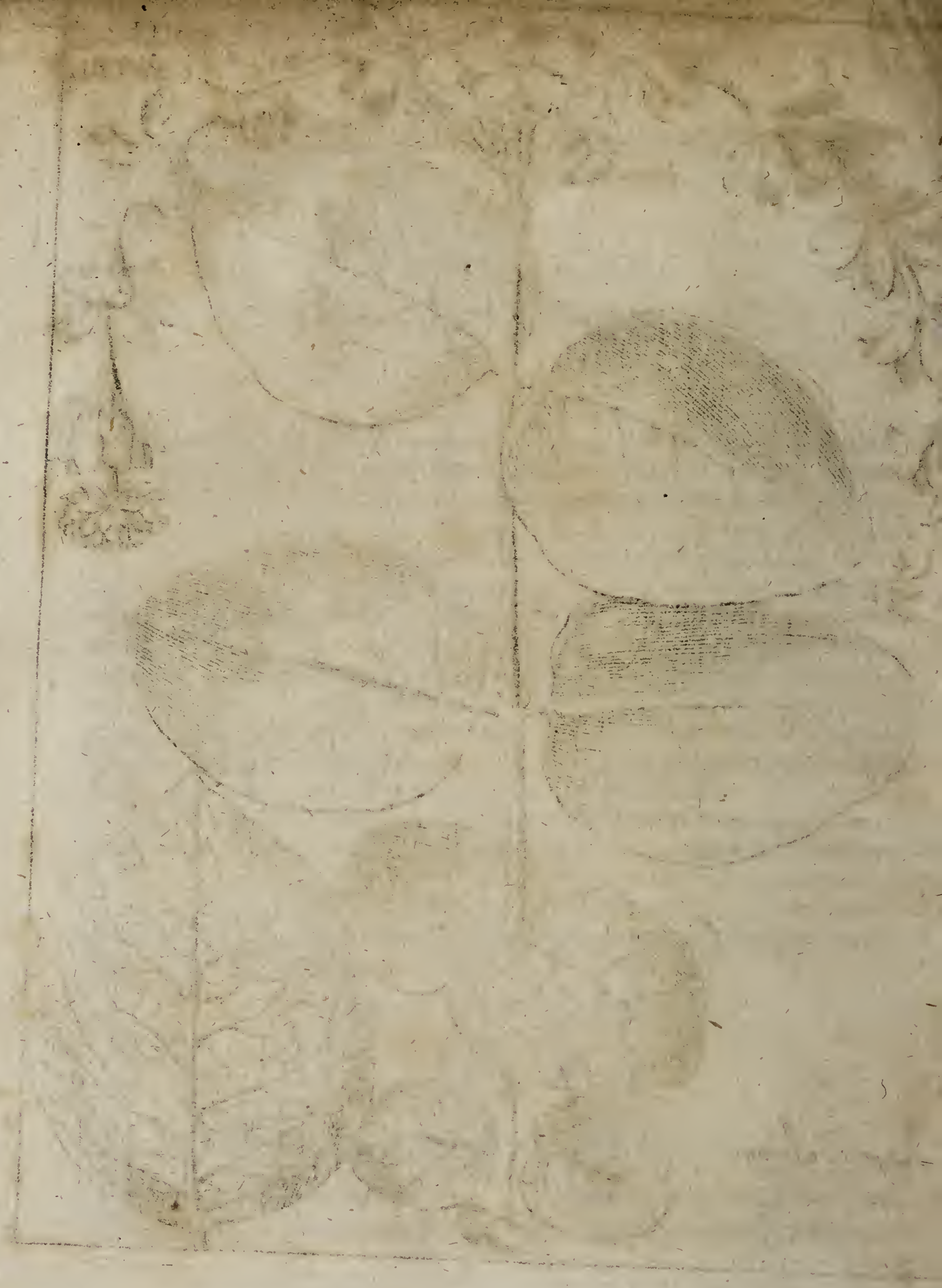
Dn. Jacobi Breynii

De

Bulbo liliaceo Vomitorio capitis bonæ spei.

HIc annos abhinc circiter V. aut VI. *Illustrissimo* ac *Generosissimo Dn. Domino Hieronymo à Beverningk*, nunc Legato *Plenipotentiario* fœde-

Ad OB
CXXXIII.
Megori Indorum.

fœderatarum Belgii Provinciarum Coloniæ ad compoſitionem pacis univerſalem, ex Africâ novarum usque feraci rerum, ubi in Promontorio Bonæ Spei, florum plurimorum abundantiſſimo, naſcitur, in Bataviam transmiſſus. Cujus memorati Mæcenatis ſummi gratiâ, & immerita in promovendis ſtudiis noſtris benevolentiâ, hujus bulbi cum multis aliis novis atque ignotis rebus Botanicis participes facti ſumus.

Comperi autem eundem Lilii Byzantini miniati bulbo ſimilem, exceptô quod major, & ex majoribus, validioribus, craſſioribus, purpureis ſquamis compactus, in quibus, ſoli obverſis, innumera obſcurè pupurea punctula denſè inſperſa, & lineolæ quædam per longitudinem excurrentes videntur. Sapore ab initio hærebat aquoſo & viſcoſo; mox verò acerrimo, ac Ari ſimili; ſed minus ita linguam cultelli inſtar trans adigente. E bulbi medio folia multa liliacea, ſed anguſtiora emergebant. De quibus pariter ac floribus, nec non caule, prout in horto Beverningiano apparuére, plura in centuria noſtra primâ.

Naturam calidam & ſiccam, atque vim abſtergendi, attenuandi, incidendi, aperiendi & provocandi habere (niſi quid viroſi illi inſit) exiſtimo. Tres aut quatuor hujus bulbi ſquamas cum nonnihilo carnis inciſæ famelico cani devorandas objeci, qui elapſis quibusdam poſt ſumtum hoc ferculum horis, multam tenuem craſſamque pituitam evomuit. Tandem & materiam pituitoſam per alvum rejecit, quanquam non ſine magno languore. In majorem rei certitudinem alio libenter experimento hoc cognoviſſem; ſed ob bulborum defectum, & hominum quorundam ſtudia faſtidientium perverſum judicium, intermiſi.

OBSERVATIO CXXXV.

Dn. Jacobi Breynii

De

Chryſocome ſive ſtoechade igneſcente.

PLanta Botanicis curioſis maximè expetita. Naſcitur in Caſſubiæ ſterilibus, arenoſis, aridis apricisque locis, inter ſtœchadem citrinam Germanicam latiore folio Joh. Bauhini, cui in omnibus ſimilis, præter ſquamulas florum, quæ admodùm eleganter ex aureo in modum prunæ rutilant, & aſpectui pulcherrimæ jucundiſſimè ſplendent. Natura viresque vulgari conveniunt, cujus à nonnullis flores felici ſucceſſu adverſus morbum regium uſurpantur.

OBSER-

OBSERVATIO CXXXVI.

Dn. Jacobi Breynii

De

Convolvulo Heptaphylo Indico villoso.

COnvolvulum hîc ſanè novum, petrarum, pulcherrimumque Inſulæ Zeilan indigenam, damus, non ſecùs ac congeneres ejus topiariorum operum uſibus ad pergulas obumbrandas inſervientem, propter rotunda ac cava flagella, res quas arripere poſſunt circumplectentia; quibus folia longis pediculis adhærent, profundè in lacinias ſeptem ſpecioſas, inferiùs anguſtas, ad medietatem ſenſim latiores, & poſtmodum rotundiores, tandem in acuminata deſinentes, diſtributa. Flores concavi & monophylli, aliorum convolvulorum more perhibentur. Planta tota villoſa, parte inprimis foliorum prona & in ſarmentorum ſummitatibus.

OBSERVATIO CXXXVII.

Dn. Jacobi Breynii

De

Planta ſcandente hederaceis foliis Zeilanica.

HÆc in Zeilan Inſula ſentibus & fruticibus ſe circumvolvens planta, flori paſſionis hederæ folio, ſeu clematici paſſifloræ flore luteo, Muntingi (quàm folia, capreolos & caules) perquam reſpondet: quanquam viticulis capreolisque multò tenuioribus, atque foliis minus durioribus, quæ etiam acutiora & quodammodò denticulata apparent. Flores (quos in icone ſeorſim pingendos curavimus, ſicut eos accepimus,) oblongos, tubuloſos, anguſtos, in quinque foliola exeuntes, Quamoclit florum æmulos, ſed niveos, & ob lacinias tenues in fibras plurimas, ſubtiliores, criſpas diviſas, quaſi radiatos, aſpectu digniſſimos, ferre ajunt.

OBSERVATIO CXXXVIII.

Dn. Jacobi Breynii

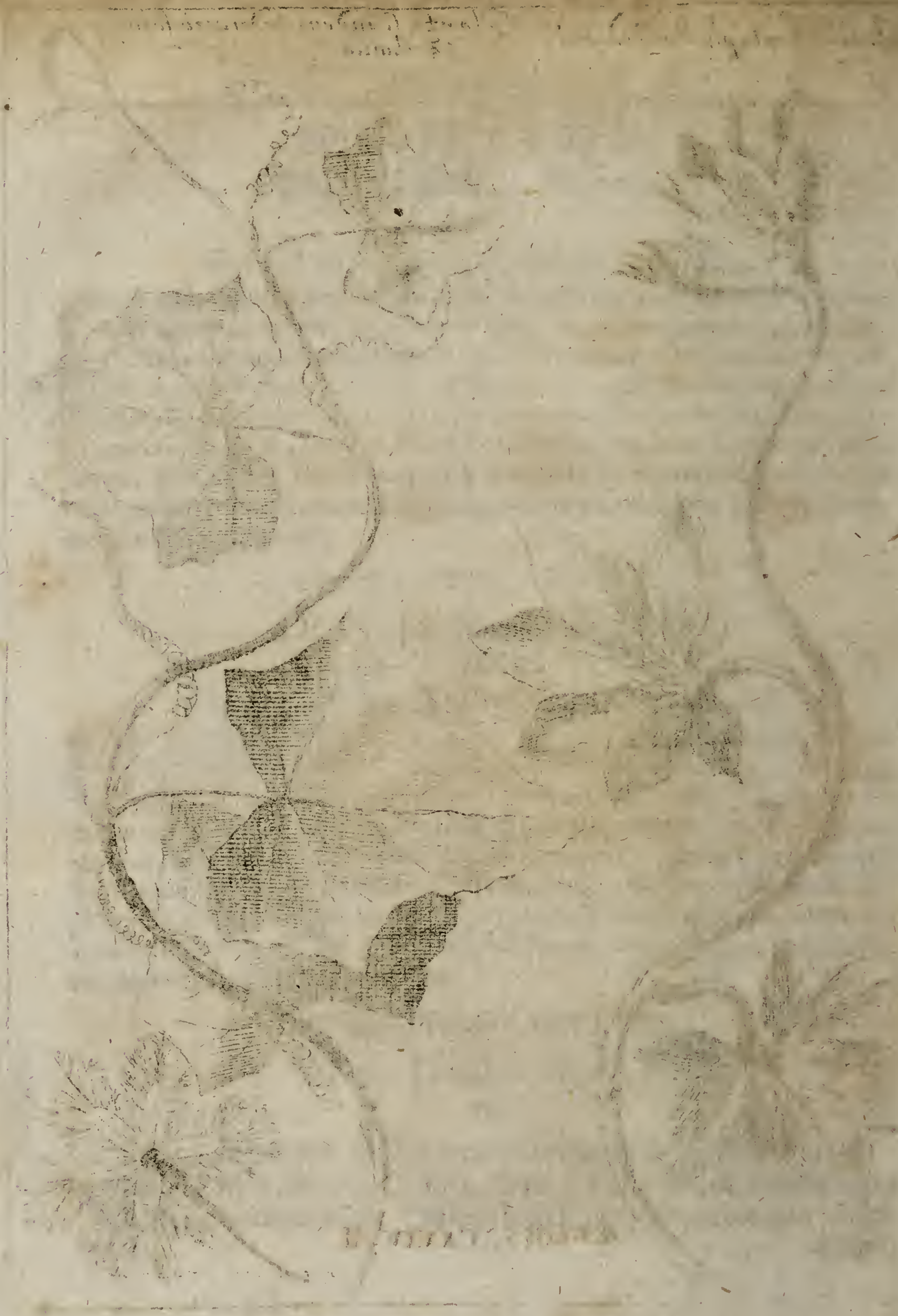
De

Apocyno Indico minori nummulariæ foliis.

SImile eſt Apocyno primo latifolio, Cluſii; & ſicut minus, ita in omnibus ſubtiliùs deprehenditur. Caules profert tenues, teretes, concavos, lacteſcentes;

...volvulus heptaphyllos Indicus.
Planta scandens hederaceis foliis Zeilanica.
AD. OBS. CXXXVII
...OBS. CXXXVI

Buglossum Echioides Indicum.

AD OB. CXXXIX.

AD OBS. CXXXVIII.

ſcente; per quos ad genicula naſcuntur folia gemina contrario ſitu oppoſita, nummulariæ paria, magis acuminata, quorum unum majus alterumque minus, ſemuncialibus & longioribus pedicellis nixa. Floſculi perpuſilli, muſcoſi, in caulium & ramulorum apicibus, ac inter foliorum alas alterno ordine, in umbellis parvis, cauliculis tenuiſſimis, ſeſcuncialibus, inſidentibus diſpoſiti. Ex Inſula Zeilan, ubi oritur, accepimus.

OBSERVATIO CXXXIX.

Dn. Jacobi Breynii De *Bugloſſo Echioide Indico, convolvuli cærulei minoris folio.*

E Radice caules prodeunt pedales & majores, rotundi, anguloſi, virides, leniter hirſuti; quos folia bina, petiolis ferè carentia, ſemper ſibi mutuò oppoſita cingunt, Convolvuli cœrulei peregrini Caſpari Bauhini foliis forma, magnitudine & hirſutie reſpondentia: ex quorum alis utrinque ramulus ſeſcuncialis, pertenuis, emergit; floribus ternis, ſenis vel pluribus, Bugloſſi & Echii faciem mediam obtinentibus, cœruleo purpureis; ex calicibus hirſutis, quinquepartitis, emicantibus; ſecundum longitudinem ſerie quadam digeſtis, onuſtus. Et hoc ex Zeilan Inſula habemus.

(*Ad Collectores Ephemerid. Vratisl. An.* 1674. *menſe Jan.*)

OBSERVATIO CXL.

D. Juſti Cortnummii De *Doloribus hypochondriacis menſtruis.*

VIr duodequinquaginta annos natus, rerum medicarum ſcientiſſimus, mœrore ob unici filioli præmaturum obitum confectus, & nuncio de vicinæ domus incendio accepto, conſternatus, horret aliquantulum, calore 24. horarum ſatis moleſto ſequente. Ab eo tempore ſingulis menſibus certo die infeſtatur acerrimis, anxioſis & cruciantibus dextri hypochondrii doloribus, qui primùm ventriculum, deinde cor ipſum occupant, mirum in modum comprimunt & anguſtant, atque interdum dextrum pectus uſque in caput perreptant. Mox in primo dolorum inſultu adſunt nauſeabunda ſalivatio vix

ante paroxysmi vigorem cessans : quam sequitur continua ad secessum, in quo tamen vix aliquid notatu dignum excernitur, dein ad vomendum stimulatio, nullo tamen vomitu, nisi in summo paroxysmi furore, subsequente : oscitationes & scandiculationes frequentes : irrequietus & gravior in latus sinistrum præ dextro decubitus. Enematis & aliis carminativis medicinis frustra adhibitis, solâ mannâ in aqua flor. chamæmel. composita, exhibitâ, in principio implacabiles isti dolores potuerunt coërceri, quæ tamen in morbi progressu statim vomitu rejiciebatur. Tum syrupus de papavere simplex profuit. Tandem Apozema aliquod egregiè purgans biennium post primam invasionem usurpatum, paroxysmum præcavere visum est, non neglecto per intervalla haustu ex essentia flor. hyperic. & Elix. Propr. cum vino absinthiaco.

Missis aliis hoc unum Excell. Dnn. Curiosis perpendendum exhibeo, *cur menstruam hi dolores observaverint periodum*, h. e. eodem ferè die singulis mensibus redierint, ut inde non immeritò *menstrui hypochondriaci dolores* possint vocari, cùm tamen paroxysmi dies neque fuerit viri natalis, neque filioli emortualis. Memini incomparabilem Ballonium quater in anno in magnis quatuor anni mutationibus febriculâ tanquam diariâ prehensum, cum totius corporis gravitate & inappetentia maxima, l. Consil. 48. in Islandia quovis anno vigesimo variolas recurrere. excell. noster *Bartholinus* narrat *cent. 3. epist. med. 90.* Quis verò simile quid unquam accepit de malo hypochondriaco ? unde ego manum de tabula, ne quis mihi illud Hippocratis μηδὲν εἰκῆ, μηδὲν ὑπεροςᾶν, oggerat.

(*In litteris ad Dn. D. Majorem, Kiliam 5. Cal. Febr. An. 1674.*)

OBSERVATIO CXLI.

D. Justi Cortnummii

De

Paraplegia brachii à tumore.

PUello elegantissimo 10. Decemb. An. 1672. honestissimis parentibus recens nato dextrum brachium ἀπὸ τȣ ἀγκῶνος in extremos usque digitos dependebat paraplecticum. Sive enim id totum, sive digitorum unum aut alterum elevares, mox in pristinum labebatur statum.

Mater puerpera multis lacrumis meam petiit opem. Jubeo obstetricem fascias & involucra puelli solvere ; explorando alia omnia optimè conformata invenio, præterquam in anteriore humeri osse prope cubiti flexuram, ubi frequenti contrectatione tumorem ad pollicis longitudinem crassitiemque durum & reni-

& renitentem ipſi oſſi incumbere. Ratione ſubductâ colligo, vaſa ſpiritus in muſculos deferentia à tumore iſto comprimi. Parentibus ergo bono animo eſſe juſſis, curo emolliens emplaſtrum apponi & biduum relinqui, quibus elapſis iterum tango tumorem & aliqualem ſentiens mollitiem, pollice eum fortiter comprimo & hinc inde moveo, ſi forte vaſa complicata poſſem ſejungere. Res ex voto ſucceſſit, & impoſito viciſſim eodem emplaſtro tumor intra paucos dies prorſus evanuit. Brachio vero cervicibusque aquâ paraplecticâ optimâ & oleis convenientiſſimis inunctis, rediêre indies tam digitis quàm toto brachio ſenſus & motus, quo puellus jam, æquè ut ſiniſtro utitur, ex naturæ inſtituto convenientiſſimè.

Docebit obſervatio hæc novellos Doctores praxin auſpicaturos, periculo non vacare, non intellectâ morbi eſſentiâ, remedia decernere; ſi enim ψυχαγωγικοῖς ab initio ſtatim militaſſes, ut non-nemo hodiè docere videtur, è ſequaci & morigero tumore, in iſta ætatula, levi negotio rebellem ſcirrhum feciſſes, atque curabilem paraplegiam in incurabilem convertiſſes.

OBSERVATIO CXLII.

D. Georgii Segeri De

Hepate inſolitæ magnitudinis, & variis aliis in anatome infantis obſervatis.

ANno 1672. menſ. Octob. nata G. W. civi ac mercatori Thorunienſi è primariis haud poſtremo, filiola egregia, optimæque, ut videbatur, conſtitutionis, quam etiam per medium annum integram ſervaverat. Aſt hoc elapsô, varia infantem affligere cœperant accidentia, quæ tamen, quia levia, ſuperabantur. Uſque dum ſub medium Julium anni præteriti 1663. ingraveſcentibus malis in ſubſidium me vocavit parens. Apparebat tumor totius abdominis durus, qui in hypogaſtrio tantus erat, tamque dolorificus ac plumbeus, ut ibidem magnum latitare ulcus nemo ambigere potuerit, & quia puella omnem medicamentorum uſum cum ſummo averſabatur horrore, pro deplorata habebatur ab omnibus.

Pugnatum interim eſt inunctionibus atque cataplaſmatibus, emollientibus digerentibusque, quibus id tandem, DEO benedicente, obtentum, ut ſub Auguſti incrementum, magnâ puris copiâ per aliquot dies cum lotio ejecta, meliùs ſe habere cœperit puella, & abdomen detumuerit. Unde omni adhibito aſtu id tandem obtinuimus, ut ſyr. de tribus infuſ. cochleare unum abſumſerit illa.

Cæterùm vix elapsis aliquot septimanis rediêre pristinæ infirmitates, quæ tamen, ubi maculæ quædam ad instar scorbuticorum, in pedibus imprimis & collo, eruperunt, denuò remiserunt, ita ut rursum restituta crederetur puella. Idem post tres septimanas iterum accidit.

Et licet postmodum quædam medicamenta assumserit, accedente tamen diarrhœâ, viribusque prostratis die 18. Decembr. naturæ debitum solvit, erumpentibus denuò in pedibus dictis maculis. Post mortem, aperto à chirurgo Petro Puls, me præsente, corpusculo, omentum cum mesenterii magnâ parte putredine consumtum apparebat. Hepar verò insolitæ magnitudinis pallidique coloris totam ferè cavitatem abdominis repleverat. Quod exscissum, pondere suo sesquilibram civilem ferè æquabat. Vesicula fellis satis magna bile subpallidâ scatebat. Lien nigricans, quadratus & scirrhosus, vix triuncialis erat magnitudinis. Ventriculus cum vesica urinariâ, nihil peculiare fovebant. Pancreas putridum erat; Intestina flatibus distenta videbantur. Ren uterque eam magnitudinem, quæ in adultis occurrit, obtinebat. Horum dexter satis naturaliter erat constitutus, sinister verò discissus copiosam fundebat saniem, in quam tota renis substantia ita mutata erat, ut diffluente pure sola vasorum concurrentium interstitia, quæ apum loculamentis haud absurdè comparat Highmorus, remanserint. Pulmones flaccidi & subnigricantes, inque plurimos lobos divisi, cor justò exiguum & pallidum stipabant. Plura scrutari non licuit. Hoc quoque addo: Infantem hunc per totum vitæ suæ curriculum nunquam sudasse, etiam assumtô sudoriferô.

OBSERVATIO CXLIII.

D. Georgii Segeri

De

Esu rerum absurdarum.

Picæ in gravidis plurima exempla annotarunt authores, ita ut nisi cibi, quem eligunt, insolita absurditas raritatem iis conciliet, vix jam rarioribus observationibus mereantur annumerari. Unde nec ego Wenceslai Petri, civis Thoruniensis & fabri ærarii uxorem, quæ anno 1663. gravida me præsente arenam glareosam humidiorem orbi impositam, & è cella ab ancilla sibi allatam, copiosè sine noxa devoravit, filiolumque sanum die 21. Septembr. peperit, mentionem injiciam. Quia tamen infrequentior solet esse pica illa, quæ infestat virgines, inprimis illas, quæ adhuc minus sunt nubiles, in theatrum jam produco virginem, generis & virtutum laude Thorunii maximè conspicuam. Ea

octavo

octovo ætatis anno vix superato, esu calcis cum limo & arenâ mistæ, quâ parietes ferruminare & crustare solent, ita delectari cœpit, ut sæpè & citra voluntatem suam è pariete illam abraserit atque deglutiverit. Tandem tamen evanuit inordinatus iste appetitus, post se relinquens pallidum faciei colorem, similium nimirum eduliorum effectum solitum. Cœterum dum hoc scribo, incidit mihi in memoriam Pragensis ille παμφαγος seu omnivorus, cujus meminit piè defunctus *Sachsius* noster, *in fine scholii ad observ.* 83. *anni* I. *Ephem. Germ. Curios.* *pag.* 202. hunc communi nomine Pellivorum den Pelßfresser vocârunt incolæ. Is anno 1659. die 26. Junii ante meridiem me cum aliis præsente & procurante, pretio unius aurei nummi conductus, porcellum vivum satis grandem, pro quo binos solveramus imperiales, una cum cute setigera frustillatim devoravit, non nisi sale pro condimento utens, & interdum cerevisiæ haustum superbibens. Interrogatus à me, an reverà gratum aliquem perciperet saporem, gratiorem sibi hunc esse cibum crudum affirmavit, quàm si coctam voraret carnem. Omnibus autem prætulit linguam, quam etiam è faucibus porcelli vi extractam, dentibusque mordicus ablatam avidissimè deglutivit. Idem & lyttam, vermiculum illum in lingua canum, ut *Plinius lib.* 29. *cap.* 5. loquitur, existentem, quem tum juniori cani meo eximere curavi, non quidem ut se à rabie immunem redderet mandô; quas vires vermi illi adscribit Plinius, sed ut pretium qualecunque reportaret, crudum devoravit.

OBSERVATIO CXLIV.

D. Georgii Segeri

De

Robore corporis insolito.

PRodigiosi roboris exemplum Manocius ille Heros Simson præbet, de quo Sacræ Paginæ. Præter quem tamen & alios quoque admirandas obtinuisse corporis vires, ex authoribus fit manifestum. Sic Turnum extollit *Virg. Æneid. lib. XII. v.* 899. Baronem quendam Silesiacum *Sachsius* noster *in Ephem. Cur. Germ. anno I. obs.* 98. *p.* 228. Alia autem exempla collegerunt *Plinius histor. nat. lib.* 7. *c.* 29. *Et Jonstonus Thaumalogr. nat. class.* 10. *c.* 8. His addo Christophorum Bavariæ Ducem, Alberti Tertii, cognomento Pii, in repetito matrimonio ex Elisabetha Würtembergica An. Christi 1449. susceptum filium, qui anno 1493. in reditu ex Palæstinâ mortuus est Rhodi. Is saxum prægrande, libras 340. pendens, anno ante obitum tertio, ætatis 41. è humo sustulit, atque longè à se projecit. In cujus facti fidem saxum illud, catena ferrea ad interiorem

auguſti illius palatii, quod Monachii eſt, ingreſſum, affixum jacet, adſcriptis in pariete ſequentibus rythmis Germanicis, quos anno 1659. & legi & deſcripſi:

Als nach Chriſti Gburt gzehlet war/
Tauſend vierhundert neuntzig Jahr/
Hat Hertzog Chriſtoph hochgebohrn/
Ein Held von Bäyern außerkohrn/
Den Stein gehebt von freyer Erd/
Und weit geworffen ungeferd/
Der wigt dreyhundert viertzig Pfund/
Des giebt der Stein und Schrifft Urkund.

Hi Latinè ita fortè radderetur:

Annos bis ſeptem centenos, luſtra novemque
Virginis à partu numerant bis, Bavarus hic Dux
Chriſtophorus poſtquam nervoſo robore ſaxum,
Tricenas denasque quater dans pondere libras,
Suſtulit, inque patens ſpatium projecit abinde;
Quod lapis, & muro quæ ſunt inſcripta docebunt.

OBSERVATIO CXLV.

D. Georgii Segeri

De

Piſcium auditu.

Palam eſſe, quod piſces audiant, olim jam monuit *Ariſtoteles in Hiſtor. de Animal. lib.* 4. *c.* 8. cujus rationes ſeptenariô numerô incluſit genuinus ejus Interpres *Jul. Cæſar Scaliger in Comment. ad hunc locum pag.* 479. *&* 480. Illis adſtipulatur & *Nierembergius in hiſt. nat. lib.* 3. *c.* 9. *p.* 36. *b.* qui majoris illuſtrationis gratiâ hæc inter alia profert verba: Tintinnabuli ſono in multis ſtagnis ad cibum vocati piſces accurrunt. Quæ vera eſſe ego olim ipſemet obſervavi. Cum enim anno 1659. unà cum amicis quibusdam amplum & amœnum Illuſtriſſimi atque Reverendiſſimi Archiepiſcopi Salisburgenſis hortum, extra Salisburgam ſitum, contemplaremur, ad piſcinam quandam, lapidibus variis in fundo ſtratam, deduxit nos hortulanus: Ea limpidiſſima aqua ſtagnans piſcibus quidem expers apparebat, ubi verò proximum tintinnabulum pulſavit ille, ex omnibus angulis & piſcinæ lateribus concurrerunt truttæ in

magna

magna copia, quibus cibum suppeditavit, quô absumto ad latibula redierunt istæ. Hortulanus autem non aliô, quam hoc modô se eas ad cibum capiendum convocare solere affirmavit. Nos verò cum post semihoram obambulando, ad hanc piscinam denuò reverteremur, pulsato tintinnabulo truttas copiosè ad locum consvetum iterum accurrentes jucundô observavimus spectaculô.

Cæterum, licet satis manifestum jam sit audire pisces, quô tamen organo auditum perficiant, nondum liquet. Expendant curiosi sequentia ingeniosissimi *P. Athan. Kircheri* verba, quæ leguntur *in Musurg. univ. lib.* 1. *c.* 2. *p.* 13. suntque hujus tenoris: Pisces (quibus pulmo, quô alia animantia spiritum atque aërem ducunt redduntque, deest: quâ parte audiant, à nemine adhuc penitus exploratum est. Utrum enim foramina ante oculos posita ad audiendum aut ad odorandum data sint, etiamnum ambigitur: Horum tamen quibusdam aures omnino deesse certum est. Nam qui oculis, iidem auribus carent, ut mytuli, ostreæ, omniaque dura testa intecta; quæ etsi se contrahant, cum ferreis hamis appetuntur, agitatione tamen aquæ potius sentire, quam auditione audire videntur. In respirantibus verò piscibus ac pulmonem habentibus, ut in balenis, delphinis, vitulis marinis, aures haud latitant, quamvis in iis meatus exterior investigatu sit difficilis. Pisces enim intra aquam, tanquam intra medium crassius specierum soni retardativum, uti obtuse audiunt, ita tam exquisitum quoque organam auditûs non habent, ut reliqua animantia terrestria, quæ in medio aëre degunt. *Hæc Kircherus.*

OBSERVATIO CXLVI.
D. Georgii Segeri
De
Asthmate & raucedine in dentiente.

NObilis & spectabilis viri Thoruniensis Dn. S. S. filiolus bimulus, hoc 1674. anno, & illo, qui istum præcessit, quoties cunque dentes, sive illi primores fuerint, sive canini, sive molores, emisit, toties asthmate cum raucedine ita subitò simul vehementerq; corripiebatur, ut in præsentissimo mortis periculo constitutum eum judicaremus omnes, & diligenti studiô circumspectaque curâ angustum spiritum ad plenum usque egressum dentis demulcere aliquoties coacti fuerimus.

OBSER-

OBSERVATIO CXLVII.

D. Georgii Segeri De

Gangræna ex terrore materno embryoni impressa.

QUanta quamque diversa mala embryonibus suis imprimant matres errantes, plurima docent exempla, ab authoribus consignata. Ego illis bina jam addam, Thorunii à me observata, quæ rarioribus annumero, quia artus infantum, uterô adhuc inclusorum, ex terrore, quo matres affligebantur, gangrænam contrahere, rarissimè contingit. Cum Anno 1667. die 18. Julii Regii Commissarii, ita volente Serenissimo, templum S. Jacobi, quod in novo oppido est, monialibus traderent, uxor gravida cujusdam viri literati, ibi habitantis, durante occupatione, insigni anxietate & terrore angebatur. Hæc quinto pòst die enixa est filiolam, cujus dextri pedis digitos omnes ipsamque pedis plantam, & sinistri digitos binos gangræna ita corripuerat, ut vix aliquam scarificationem sentiret. Nostrâ tamen & Chirurgi Antonii sedulitate, benedicente DEO, plenam recuperavit sanitatem, amisso tantùm primo dextri pollicis articulo. Sic cum anno præcedenti 1673. die 4. Novembr. à meridie domus quædam in novo oppido flammam concepisset, & hæc antequam restingueretur, superiores illius contignationes confestim absumsisset, Johan. Tirselt, fabri bombardarum uxor gravida scintillas cum fumo ascendentes pavente animo oculisque suspensis observans, die 14. Decembr. puellam peperit, cujus utrumque crus gangræna occupaverat. Quarto post nativitatem die ego vocatus citò gravi hoc malo ut instanti Chirurgus vocetur monui. Accersitus Bartholomæus Toubenheim, senex longâ experientiâ clarus, atque hactenus Serenissimorum gloriosissimæ memoriæ Regum, Vladislai IV. & Joh. Casimiri Chirurgus fidissimus, qui debitâ diligentiâ tenerrimæ ægræ prospexit. Sed tamen frustrà. Licet enim signa separationis, sanæ carnis à corrupta apparere inceperint, deficientibus tamen viribus, octava ætatis die, quæ erat 21. Decembr. exspiravit.

(*In litteris ad Collectores Ephemeridum, mense Februar. Anno* 1674.)

OBSER-

OBSERVATIO CXLVIII.

Sive

CASUS

HYDROPIS ASCITIS

Cum

HYDROMPHALO,

enodatus

à

JOHANNE SCULTETO, NORIBERGENSE, PHIL. ET MED. DOCTORE,

cui inserta est

Disceptatio sanè ardua & intricata

de

GENUINA HYDROPIS ASCITIS SEDE, hactenus à plurimis negligenter habitâ,

ut &

de

PARACENTESEΩΣ VERA AC PERFECTA ADMInistratione contra vulgi opinionem, gravissimè circa hanc operationem chirurgicam impingentem.

STAT GLORIA JUNCTIS
MORUM ET VIRTUTUM
FACIS AD INSTAR DUPLICATUS SPLENDOR
INDE REFULGET
URIT ET HOSTES.

Quis itaq; tàm inhumanus, modo dixissem alienus est,
VIRI S.R.J. JOVIS Patrocinio hactenus freti O.M!
qui vitio vertat,
quòd

CASUM HYDROPIS ASCITIS,

Anno post redemtum mundum millesimô, sexcentesimô sexagesimô tertiô,

in publico confeſſu
Incluti Collegii Medici Noribergenſis
enodatum & recitatum,
Eundem
Et VOBIS, fulgentisſima Machaonis Sidera!
denuò evolvam ?
Eſto igitur :
Juncti ſint labores noſtri !
SIC
MORUM ET VIRTUTUM
GLORIA SURGET
LIMINE TALI.

PRÆFATIO
ad
Inclutum Collegium Dn. Dn. Medicorum
Noribergenſium.

VEreor, VIRI Nobili Aſclepiadeâ Sapientiâ Eminentiſſimi, Celeberrimi, Collegiali Societate mihi conjunctiſſimi, Amiciſſimi! Vereor, inquam, ne vox illa, dum de jam agitata, atque binis, immò ternis vicibus quàm doctiſſimè excogitata, pertractatave materia iterum ad Vos ſermonem facio, graviter in hæc mea redundet:

Occidit miſeros crambe repetita Magiſtros.

Quid tandem reſtabit, quæſo, ulteriùs tàm docto Confeſſui Veſtro in hoc argumento proponere, quod nauſeam, ſtomachumve movere non valeat? Equidem vix certus ſum, pergamne in propoſito caſu, num planè ſileam? Venerabilis verò expectatio Veſtra VIRI χαειίςατοι, jam aliundè procraſtinando laceſſita, facit, ut audacior factus, inundationis Microcoſmicæ caſum tertium vobis proponam.

Quod, dum præſtare conor, Vos Medicæi Fani Proceres Nobiliſſimos, Dnn. Auditores, longo rerum uſu & ſagaciſſima Experientia Clariſſimos, ut me de difficilioribus in hac materia differentem, immò balbutientem potiùs Benevolentia Veſtrâ ſublevetis, eâ, qua par eſt, animi demiſſione oro & obſecro. Quod reliquum ſupererit temporis, doctiſſimis Veſtris calculis comprobare,

vel

vel similium historiarum, ut volunt leges nostræ, recitatione longè suavissima mea demulcere ne dedignemini, quò viliora hæcce, Vestro collustrata favore majori jubare fulgeant.

CASUS.

VOcatus ego in suburbium nostrum, portæ B. Virginis vicinum, ad fœminam ægrotam, ut ei in casu difficiliori opem ferrem medicam, statim per discursum, non per histrionicas ambages, ut solent quidam, qui nescio queis gesticulationibus ludicris, verborumque deliriis, ægrum, aliàs lethaliter sæpè decumbentem, excruciant, morbumque in sulsis suis garrulitatibus exacerbant, ab Hippocratis & Galeni, Principum Medicorum, doctrinâ non discedens, eam circa multa interrogo.

Nostis enim decem summa ac præcipua iisdem esse capita, in quibus ex modò citatorum Medicorum, *Hippocratis, lib. de internis affectionibus, & Galeni 4. sanit. tuend. cap.* 4. interrogandi sunt ægri: *Primò*, quæ patiatur, sive quis morbus, qui eum affligat: *Secundò*, quot sint dies decubitûs, aut morbi, à quo laborare cœperit: *Tertiò*, ex qua causa morbum contraxerit: *Quartò*, quem victum observârit: *Quintò*, an venter succedat, nec ne: *Sextò*, ex quo humore morbus producatur: *Septimò*, an morbus sit in principio, num in augmento in statu ne, an verò in declinatione: *Octavò*, an soleat sponte sua pravum generare succum: *Nonò*, an aliqua desierit evacuatio naturalis: & tandem *decimò*, quomodo se habeat ad exercitium? Quæ omnia quidem ex sequentibus manifestiora fient. Historiam casus enodandi propono talem:

Fœmina licet plebeja, & vulgaris vitæ, honesta tamen, temperamenti sanguineo quondam melancholici, anno ætatis sexagesimo sexto sentire cœpit circa ventriculum gravitatem quandam, quæ ipsum abdomen totum occupare, idemque extendere videbatur, quin immò umbilicum eo usque inflatum, ad pugni magnitudinem protuberantem, cum dolore & motu hypochondriorum, fluctuatione ac pondere aquæ pressum sentiebat; sitis erat minimè tolerabilis, aliquando ad plurimos dies febre carebat, aliquando vel leviter saltem ab ea tentabatur; pedes in principio, uti referebat, parùm elati, post incrementum sumsere in immensum: urina erat pauca, russa, interdum citrina, & quasi aquâ diluta, pulsus parvus, durusve. Vires sumebat morbus per integros, ut post obitum narravit maritus, decem menses, priusquam eidem salutari consilio obviare appeteret: neque id quidem primò statim consecuta fuit; siquidem Hecubæ cuidam malè feriatæ, dem Weber-Ehlein / ita namque vocabatur, unde morbi sui magni exposcit medelam ineptam, curam τῆ ὑδρωμφάλυ commisit, quæ pro ingenio suo, viribusque, quibus stolida illa falsò sibi persuasa in medica arte

pollebat, eminentiæ umbilici ceratum apposuit satis tenax, robustumve, valdeque attrahens, quod adhæsu suô dolorem inferebat non mediocrem; unde enatam tenuem transparentemque pelliculam protuberantiæ, posterâ die Hecuba revertens cum removere vellet ceratum, rupit ad latera umbilici; inde aquæ copia sat magna ubertim effluxit, absque tamen ægræ singulari virium detrimentô. Visô hoc, Hecuba confestim ceratum hesternum denò applicuit, loco jam disrupto, ægramque vanâ spe reditûs post prandium lactavit, immò fraudulenta plane deseruit: unde in binos alios ejusdem fidei homines medicastros incidit, qui ægram vaniloquâ garrulitate plùs enervarant, quàm salutari consilio eidem profuerant; quorum imposturæ pertæsa, meam tandem imploravit opem, quam pro virili quidem spopondi, eamque eo usque præstiti, donec eductâ pro viribus aquâ, & consolidatâ labe, pedem domô efferre, & publicum, licet ægrè satis, frequentare potuisset. Sed vitæ, victusque errores hanc nondum, vel vix restitutam denuò eò deduxêre, ut recidivam pateretur; & post aliquot à primâ dimissione septimanas, alterâ vice decumberet; siquidem plus genio palatòve studuit, quàm sanitati. Effractis hinc per παλινδρομην secundâ vice aquarum cataractis, iisque pro facultate iterùm depletis, dum de corroboratione viscerum agerem, & pro exhauriendâ sentinâ excubarem, ipsaque meliùs se quodammodò haberet, sostrô liberali præter spem me donavit; medicamenta verò modò præscripta ulteriùs assumere negavit. Verum vix octodecim abiêre dies, à secunda dimissione, ubi & tertiò à marito vocatus sub initium decimi quinti mensis, à quo facta fuit ὑδρόμφαλος, comparui, ubi decumbentem nostram delassatam, omnibùsque viribus enermem deprehendi, facie Hippocraticâ, oculis torvis truculentisve, ore distortô, pulsu nutante, mox planè dehiscente. Inquisivi in causas tam præcipitis dejectionis virium omnigenæ, deque decubitûs hujus lethalis ratione; responsum accepi, id omne ex irâ concepisse: fati proximam esse, marito, adstantibusve cum innuerem, ægrota ad sermones mecum mutandos impos, manu renuit auxilia ad unum omnia, atque per quatriduum agonizans, tandem septimâ, â præconceptâ irâ, die vitam cum morte commutavit. Si longior fortè fui in enumerandâ historiâ, ne vos malè habeat, Sacratissima Machaonis Lumina, quæso, siquidem perspicuitatis gratiâ id feci. Esto itaque cum jam Humanitas Vestra hoc bihorium casui meo, certè rudi Minervâ soluto, nec ad mentem plurium gustumve elaborato, tribuerit; sistam me ut medicum generosum, & arte Hippocraticâ dignum, qui non per experimenta vagatur, ut illi, qui nil nisi veram medendi methodum vociferantur, empiricam tamen suam in curandis ægrotis subtexunt. Quare alienus ab his juxta principia illa veræ rationis, Hippocraticamque veritatem aggredior pro præsenti res naturales; non naturales & præter naturam considerandò; quæ ratio tum in-

delibe-

deliberando, tum cum ægrotis versando, Hippocrati æquè ac Galeno in usu fuit, ipsæque decantatissimæ scholæ medicæ per universam Italiam hodienum retinent. Rerum non-naturalium ordinem primò observantes, dum tria prima quæsita medica ab ægroto attendimus, offert se divinus senex Aphoristicô suô dicteriô 22. *sect.* 3. *autumnô æstivi etiam morbi multi fiunt, & febres quartanæ & erraticæ, lienes, aquæ inter cutem, tabes, urinæ, stillicidia, lienteriæ*, &c. nec injustè, quia hujus morbi initium conjecit ipsa ægrota in præcedentis anni mensem Septembrem, ubi dolore obstructioneve lienis intensissime laboraverat: Ob corporis tamen vires adhuc plusculum constantes, licet annosa fuerat, morbosum hunc statum eò usque perferre potuit: alias sub dio & in aquas & circa aquas vitam quærens, unde corpus præhumidum satis obtinuit. Res naturales quod attinet sanguineo-melancholicam dixi, immò ad posterius temperamentum sub senectâ potius vergens, à mutato habitu & temperie, ob adversa maxime à familiaribus suis perpessa, quæ secum agitando reticuit: Ætas quin etiam erat LXVI. annorum, huic temperamento aliàs proclivis, magisve conveniens, cœli solisque injuriarum per se impatiens, quas tamen nocte dieque ad vitæ necessariam sustentationem, victumve quærendum, ultra vires ferre haut grave tulit. Parum igitur abest, immò vel nihil, si ex erratis in rebus naturalibus, sive ratione victus, morbosa facta fuerit, qui cardo est tertii, sive rerum præter naturam; ex quo, ut constat, facta fuit Ascitica, quæ est species hydropis, & quidem hydropis καθ' ἐξοχὴν dicta, ipsô Hippocrate & Jacchino idem perhibentibus: famosior siquidem hydropis species est, emensurando scilicet tanti nominis pondus. Hæc sane evenire nostræ ut potuit, ita debuit, rebus non-naturalibus, naturalibusve in unum spirantibus, scilicet in hunc affectum præter naturam; qui ἀπὸ τοῦ ἀσκοῦ ab utre, ex Gal. Comm. in 4. Aph. 11. nomen sortitus est; quod instar utris aquâ pleni tactu percipiatur, & reclinatione factâ in latera, veluti fluctus aquæ intra peritonæum & intestina fieri sentiatur. Definitur fortè, quod sit tumor præter naturam à collectione aquosi, serosi & salsi humoris, cum vitio partium sanguinem depurantium, eundemque perfecte elaborantium; puta cordis, hepatis, lienis, pancreatis, mesenterii, vel renum subinde exortus, atque in cavitatem abdominis tàm per venarum & arteriarum ductûs manifestos, ipsaque vasa lymphatica, quàm vapores plane cœcos & inaspectabiles, intra peritonæum, omentum, tunicas, intestina, cum scroti & crurum quandoque distensione, effusus.

Descriptionem excipit loci affecti consideratio; sed cum de eo ipso satis ambiguæ circumferantur Doctorum sententiæ, pace Vestrâ fusiora paulò proponam quædam, quæ circa epar refrigeratum ex Galenicorum sententia acriter defenduntur, quæ contrariam potius rationem svadent. Scio equidem ex gratioso

noſtro ordine plures fore, qui acriori judicio hepatis ſangvificationem illam plenariam improbantes, cordi cum doctiſſimis viris, Anatomicis ſolertiſſimis, divino illi promo ac condo eam tribuere ſatagunt. Nam ſi ex communi medicorum ſententia liceret de loco affecto hydropis fari, certè plauſores obtinerem plurimos, præcipuè verò eos, quibus ſecretior anatomes cultus, ipſiusque veritatis inveſtigatio abominabilis hactenus viſus, atque contemtui habitus: Verum,

Stat contrà, ratio & ſupremam gannit in aurem

è diverticulo in viam redeundum eſſe, iisque adſtipulandum, quibus ſanctior ac reverentior cultus talis habetur, ipſiusque veritatis certiſſimus index αὐτοψία arridet, ſentientes, in omni hydrope læſam eſſe ſangvificationem, fractâ tamen hâc, non ſtatim lædi hepar, ratio ſvadet: hinc qui contrariantur nobis, nullatenus extricare ſe poſſunt, quando ſectis hydropicorum cadaveribus hepar ſæpe ſalvum deprehendunt, dein ceu θαῦμα θαυμάτων obſervationibus ſuis addunt, Sybillinisque foliis dignum cenſent, quisquiliarum ſuarum veneratores; exceptis pauciſſimis, quos æquus amavit Jupiter, quibusve

de meliore luto finxit præcordia Titan:

qui oculata experientia firmatoque hinc probè judicio edocti, hepati colatorium potius officium, quam abſolutam αἱμάτωσιν adjudicant: cum ſæpè ſæpius hepate & liene ſalvô, vel unô horum tantum affectô hydropis periculum timendum ſit. Cauſa hæc fuit, quod, præter Avicennam & Galenum, Viri non ſpernendi in aliam de loco affecto in hydrope abire ſententiam coacti fuerint, aut de eô ſaltem ceſpitandô ſentire; quod ſi ipſi etiam de ſangvificio hepatis negatô certi fuiſſent, ſanè accuratiori judicio ſedem hydropis definiiſſent, & fortè tali modo in dubium vocâſſent: Si iſtud organum, cui vera & exquiſita vis ſangvificationis accenſetur, & ſeri hydropici originatio præternaturalis debetur, meritò pro ſede hydropis habendum, ſequitur, non hepati ſolum, quod hactenus, tanquam pro aris militantes, nonnulli adſtruxère, mordicus, ſed his, in quibus depuratio & ipſius ſangvinis vera abſolutaque elaboratio, debetur: Sed verum prius; Ergò & poſterius. Majoris ſive Antecedentis ratio eſt non tam Galeni & Avicennæ, quam vulgatiſſimæ ſcholæ medicæ omninò, immò & antiquiſſimæ; quæque nec hâc vice non niſi à contentioſo in litem vocari poſſunt, nec ſubmoveri. Conſequentis ſive Minoris probatio fortè talis erit: Cui deeſt cauſa efficiens proxima ac præcipua, deeſt quoque effectus iſtius cauſæ; Atqui hepati deeſt cauſa efficiens proxima ac præcipua perfectioris & abſolutiſſimæ elaborationis ſanguinis, (contra mentem & aſſertum priſcorum medicorum, qui ad propugnandum dogma ſuum etiam convitiis idem evincere non erubeſcunt:) Ergò deeſt etiam illi effectus iſtius cauſæ. Et cui deeſt effectus ſangvifica-

vificationis, quomodo de eo potest negatio, sive privatio & error hujus effectus dici: Jam verò causa efficiens hydropem proxima & præcipua est sangvificationis veræ & perfectæ negatio, sive, ut rectius dicam, læsio. Verum cum de hoc parenchymate, quod verè ac perfectè sanguinem elaboret, nullatenus dicitur; siquidem nomine tantum chylus per lacteas hepaticas in portam & cavā jecoris delatus, ab excremento bilioso depuratus ibidē, in sanguinem quidē transit; ineptus tamen adhuc est corpori nostro alendo: siquidem tum demum per surculos quosdam venæ cavæ in cavam abit, & una cum sanguine profluente ad cordis dextrum ventriculum, sive ad ἀρχὴν τοῦ θερμοῦ καὶ τῆς ζωῆς deducitur. Hinc denique in arteriam pulmonis, quæ cum venâ ejusdem per anastomoses unita, in illam refrigeratum & contemperatum sanguinem deponit. Tandem in sinistrum cordis ventriculum mittitur, ibique ultimam perfectionem suam consequitur laudabilem, dehinc in arteriam magnam imprimitur, in cujus orificio ad ostium ventriculi, tres adstantes valvulæ tricuspides, omnem sanguinem retrogradientem impediunt. Hinc, tanquam ex architriclinio, omnis alimenti dispensatio atque erogatio, ad universi corporis nostri partes singulas meat; hinc per arterias nectar illud vitale totum hoc nostrum vivificat. Ignoscite, quæso, VIRI nobili experientiâ excellentissimi, quod anatomico discursui ulterius vela dare animus sit, siquidem res non carebit fructu. Chyli pars subtilior in intestinis à crassiori & excrementitiâ separata, ope lactearum à modo dictis intestinis ad pancreas transitum maturat, ubi, dum residet, deperditionis nullum est periculum, nisi excrementi, quod ibidem deponi debet, atque per ductum Virsungianum in duodenum rejici: hinc longius à pancreate ad hepar insumit translationis tempus, nec tantò vasorum numerô eget, ac obtinuit transitus ille ab intestinis in pancreas modò dictum, in quo viscosum excrementum per modò laudatum ductum abit; aquosum verò recipiunt glandulæ vicinæ, & ad renes immediate mox ureteres ad vesicam urinariam emittendum deferunt. Humores autem excrementitii, quos pancreas à liene cum sanguine revertentes recipit, per rami splenici surculos, pancreati oblatos hîc deponi, parique facilitate arteriosi sanguinis excrementa, priusquam ramus splenicus ad lienem progrediatur, per surculos arteriæ cœliacæ excerni possunt. Immò per hunc totam penè melancholiæ sentinam (præterquam quod ab emulgentibus arteriis intercipiatur,) accumulatam evacuari posse, *Highmorus* credidit. Affectus enim utrisque sunt communes, scirrhi & obstructiones hunc & illud affligunt. Immò liene affecto, vix aut nunquam immune evasit pancreas. Si itaque aliquô modô contingat, ut ductus hic obstruatur, ut humores in pancreate affatim accumulentur, abscessus, scirrhi vel hydropes inde oriri possunt, reliquis visceribus omnibus salvis & integris. Vides jam, quis etiamnum in nostrâ lo-

cus

cus affectus statuendus? Sed pergendum. Arteriæ spleneticæ, quæ multæ sunt, nec solùm ad sanguinem ducendum ad ejus nutritionem, sed & ad excrementi evacuationem inserviunt, à cœliaca ortæ, sanguinis partem melancholicam, postquam ultimam in corde concoctionem sustinuit, ad lienem deferunt, ac inde in substantiam ejus infundunt, sicut emulgentes serosam in renes ducunt, quam lien fermentat ac separat, sanguinem verò separatum quantum ad sui nutritionem inservit, apponit, & quod relinquitur sanguinis purioris, & ab excremento melancholico defœcati, per substantiam ejus percolatur, & cum ramo splenico communicatur, à quo in portam & jecur, atque inde per venarum anastomoses in cavam, inde ad cor iterum deducitur, ut calorem & spiritus de novo acquirat, atque purus ab omni excremento, inde in aortam pro partium nutritione omnimoda propellatur. Tenuior pars sanguinis serum dicitur, cujus excessum præter naturam hìc accusamus; idem naturaliter se habens, ut ad renes binos, (quorum actio est seri attractio, ejusdemque debita separatio atque excretio,) perveniat, cum sanguine per cordis sinum dextrum & sinistrum in aorta duci necesse est, inde per emulgentes arterias à renibus virtute specifica attrahitur, ad quos, ubi per arterias illorum minutissimas pervenit, in singulas substantiæ partes diffunditur, cum aliqua sanguinis parte, & per eorum parenchyma, (ubi odorem urinæ fermentalem concepit,) servato sanguine pro ipsorum nutritione in cavitatem quandam, (quam pelvim Anatomici peritiores vocant,) cui inseritur ureter, qui illud statim ad vesicam defert, demandatur. Sanguis verò, qui extra venas effluxerit cum sero, si benè se habeant renes, retinetur; sin minus, si parenchyma illorum sit laxum, & debilis eorum facultas, cum sero ejicitur, & urinæ fiunt cruentæ. Sanguis verò, qui cum sero per arterias in renes introducitur, cum in illorum nutritione totus absumi nequeat, venis, quibus per anastomoses junguntur arteriæ, amandatur atque hinc in venas emulgentes, & exinde in cavam. Excrementum autem, quod à digestione hac per circulationem debitam, frequentem cohobationem, accuratam rectificatiotionem ac absolutam subtilisationem separatur, est materia alba, vel rubra, flava vel nigra, vel cujuscunque coloris in urinis contenta, à Practicis experientissimis hypostaseos & enæorematis nomine ornatum: quod *Helmontio Tract. de Lithiasi c. 4. §. 21. f.m. 37. col. 1. edit. Amstelodamensis anni* cIɔ Iɔc XLVIII. stercoris liquidi particula censetur. Veniam date, quæso, qui longior in hoc de loco affecto & sero plurimùm de favore Vestro mihi sumsi: Dixi in præcedentibus renum esse serum attrahere, meque ductuum hepaticorum, sive aquosorum oblitum esse, quorum originem hepati accensent Viri in anatomia nostrô seculo versatissimi, Bartholinus, Bilsius, Rudbequius, Schenkius, Rolfincius, Riolanus, Glissonius, aliique, quibus novi hujus oceani undam limpidissimam

favor

favor numinis rimari atque penitiùs introspicere concessit; quorum ortus ab hepate vel vesica fellea verisimilis est, ceu cujus porum sequi in propatulo est, sanguinis transfiltrandi gratiâ in hepate facti, ut scilicet in eo ceu venosissimo nostri corporis parenchymate adveniens sanguis ab onerosiore suo dilutulo quodammodò levetur. Hujus itaque lymphæ excessum præter naturam hydropis essentiam constituere quis negabit? Patet hinc, nisi fex, sive amurca illa sanguinis à balsamo illo divino, & nectare vitali legitimè separetur, partes abinde suum recipientes nutrimentum facilè unà cum propriis actionibus lædi, atque discrasiam nonnunquam satis deplorandam iis introduci, testatur experientia. Talis est cachexia totius corporis, partiumque spermaticarum omnium indispositio: cùm ipsis, tùm sanguificationi, tùm separationi, sive percolationi definitis visceribus, ubi ne ventriculus quidem ab omni culpa absolvi potest; cum ipse sæpiusculè externum errorem exhibitorum ægerrimè ferat. Sæpissimè enim accidit, ut partes quasdam cibus in se contineat, particulis corporis non solùm non cognatas, sed & inimicas, adeò ut à natura nullo modo domari ac concoqui possint, sed quocunque vagantur, & plurimas licet concoctiones subeant, nequaquam tamen mutantur, sed naturam suam perpetuò integram conservant. Quibus substratis obvium jam erit, laudatos veteres haut minùs appositè læsam sanguificationem incusâsse; licet τὸ ὅτι ob temporis infelicitatem ipsos latuerit, attamen τὸ διότι benè perspectum quod habuerint, copiosissima illorum comprobant volumina. Omnem itaque asciten ab impuro sanguine, excrementis serosioribus referto, vel à qualitate quadam peregrina corpori nostro inimica, aut partium viventium solutione continua profluxisse animadvertimus, Non enim nos movet, quod in ejusdem argumenti exemplo *Nic. Fontan. lib.* 1. *Respons. & Curat. Medicinal. f.m.* 94. dicit: Dari hydropem jecore salvo, nunquam vidi; si forsan alii, rarum id dico: nisi locuti fuerint de hydrope particulari, soli hepati locum affectum tribuendo, siquidem experientiâ edocti scimus, *Tulpium* observâsse eundem à sola mesenterii exulceratione, alium ab ejusdem hydatibus innumeris; *Benivenium* à solo renum vitio; *Platerum* à renum exulceratione; *Benivenium* iterum à vesica percussa recitatum, reliquis visceribus omnibus sanis & salvis advertisse. Sic lienem vitiosum in hydrope vidit *Vesalius*, hepate planè salvo. Hinc *Dodonæus* se nullius corpus ascitici apertum vidisse affirmat, cujus lien non fuerit tumidus & magnus; hac de causa putat solum tumorem lienis ad ascitis generationem quandoq; sufficere. Idem ferè *Carolus Piso* attestatur: Quisquis, *inquit*, attenderit seriò hydropicorum dissectioni, fatebitur unà mecum ultrò, tumorem aliquem visceris alterutrius ferè unicam esse frequentissimam ascitis parentē. Quibus dæmonium illud Hippocraticū *Duretus* assentitur; hydropē nullum sine consensu & conspi-

ratione lienis accidere, fuit enim illud Præceptoris, *omnem ascitem nasci præcedente*, ut ita dicam, *liene*.

Ipse ego Anno 1651. & 1652. in Antenoreo Lyceo antiquissimo cum agerem, hyemali tempore sectionibus anatomicis totum me mancipando, tria hydropicorum asciticorum cadavera secui ac inspexi, lienemque prætumidum hujus mali causam deprehendi, quorum uns 15. libras civiles æquaverat. Ascitem interdum causam agnoscere obstructionem levium arteriarum *P. Salius Diversus* dudum author fuit. Proinde videmus quocunque tandem modo ab aliis etiam partibus proveniat hydrops, semper tamen læsam sanguificationis actionem, vel qua incepit, vel qua perfectionem suam in corde, vel depurationem in colatoriis visceribus, vel distributionem in arteriis fuerit assecutus, posse referri. Enimverò tota corporis humani œconomia, junctâ ratione atque ipsâ experientiâ attestante, sanguinis divinô pabulô indiget, nulla equidem abjectissima pars in toto microcosmo alio humore, nisi sanguine, quatenus ultimam perfectionis manum adhibuerit natura, nutritur; quinimmò nec ipsi cordi, ut suprà dictum, sui alimentum aliunde mutuari integrum: nisi masfâ sanguineâ perfectè jam elaboratâ, & spiritibus vitalibus maritatâ, illud per coronariam pro sui pabulo recipiat, & in omne ejus parenchyma distribuat.

Causas quod attinet, quamvis plures esse, ex *Gal. lib. 2. Nat. Fac. 8.* constet, in præsenti causam proximam esse duxi materiam quandam nutritioni ineptam, â debilitate viscerum sanguinem vel depurantium, vel perfectè elaborantium exortam, intra venas, arterias, vasaque ipsa lymphatica fluctuantem, & agitatam, tandemque nimiâ sui mole intra peritonæum & intestina omissam, & in abdominis cavitatibus collectam, quæ in se considerata, naturâ suâ frigidâ caloris innati robur frangit, tepidumque quasi reddit primùm, tandem diutiùs commorandô refrigerat, eundemque ultimò planè extinguit. Causam procatarcticam fuisse deprehendi infarctûs hepatis & lienis, qui in iisdem colatorium sanguinis munus longo temporis tractu oppresserunt. Causa interna est ipsorum vasorum tùm lymphaticorum, tùm cæterorum apertio, (siquidem his loca sua natalitia hydropem asciten variis de causis debere, *ex lib. 2. Nat. Fac. Galeni* clarum est,) immò ruptura, quam maturavit nimia aquæ copia, eadem distendens, quæque salsedine sua singulari dicta vasa, ut teneriora exedere potuit: hinc aquarum cataractâ effractâ fit ipsius aquæ in vicinas partes impetuosius effluvium. Nacta est autem hydropicorum aqua salsedinem suam partim à deputatoria facultate viscerum elanguida, partim ab attractrice renum facultate enervato; unde sal nostri corporis, ipsiusque urinæ ritè separari non potuit, multò minùs cum sero educi; sed sanguini permistum, intra jam nota vasa lymphatica, venas, arteriasve fluit, proprioque gravatum pondere ex illis excidit,

dit, atque in abdomine delitescens, calorem nostrum irritat, quo mediante demũ ὄχημα τῆς τροφῆς putredinis fermentum subit, atque ob infectam sui qualitatem & quantitatem, pro ratione materiæ substratæ febrim lentam accendit; quam ceu comes individuus sitis immodica à nostra singulis ferè momentis conquesta sequitur, de qua in signis. Causæ evidentes, sive externæ fuére errores in vita commissi varii, potus frigidus largior, cibi putredinem facilè subeuntes horarii, vita circa aquas, spernendo etiam in ipso senio quasvis cœli injurias, tanquam altrices hujus morbi sufficientes.

Missis nunc causis ad signorum devenire oportet enumerationem; ubi præprimis sciendum est, tribus quidem hydropis speciebus hoc commune esse, ut iisdem insit quid aquosi humoris, juxta *Celsum lib.* 3. *cap.* 21. Est quoque commune omnibus hydropis speciebus, ac penè dixerim, fatale, ut sanguinis officina vitietur, ejusque instrumentum intercidat, *Galeno* teste *l.* 2. *Prognost. c.* 1. *l.* 5. *Loc. Aff.* 7. Læditur autem ab intemperie frigida utplurimum ejus temperamentum, unde in laudabilem probumque sanguinem alimentum convertere non valens, in illas tres hydropis species transmutat. Sunt & præter hæc alia signa δηλωτικά, sive diagnostica communia: color scilicet totius corporis, maximè circa oculos lividus & plumbeus à materia peccante frigida; inflatio oculorum, ut & pedum tantus tumor, ut vix movere eos, multò minùs è lecto efferre potuerit; dolor hypochondriorum obscurus & gravativus, à viscerum nimirum infarctu: appetitus dejectus, ob defectum caloris naturalis, qui copiâ vitiosorum humorum obruitur, ut vires suas pro virili exerere nequeat; Dejectiones paucæ & aridæ, urina modica, nec non subrubens, ab oppressis vel renum tubulis, vel ipsis ureteribus, ipsaq; vesicâ Et quia senibus magis familiaris est ascites *Aretæo* teste, 2. *Tard. Pass. c.* 1. Hinc & nostræ accidere eundem facilè potuisse ratio inde evincit; specialiora desumta ejus signa, sitis, verbi gratiâ intolerabilis & inexplebilis, unde ascitici vel medio in undis constituto Tantalo plus sitiunt; quia corpus non humectatur alimentô idoneô, vel aliquid accedit bilis, putredinisve, à cujus fermento serositas illa acrimoninm & salsedinem concipit. Unde hanc speciem Clamosam Hydropem vocare non erubuit *Aben Sene*, Arabum princeps Medicus, *Fen.* 14. *lib.* 3. *tr.* 4. *cap.* 4: cui, quò plus succurrere ægri animum inducant, eò plùs sitiant: quod ipsum etiam Fastorum conditori, *Ovidio*, innotuit, qui *lib.* 1. infit:

Sic quibus intumuit suffusa venter ab unda,
Quò plùs sunt potæ, plùs sitiuntur aquæ.

Fovea quin etiam asciten indicat ad tactum in membris, digitô pressis, remanens: tumor partium inferiorum, vel plurium, vel sanè omnium, ab irruentis

 aquæ

aquæ impetu. Tussis sicca, ab aquâ pulmonum bronchia impediente, unde & spirandi difficultas, quæ ab eâdem usque & usque incrementum sumserat, suffocationisque suspicionem præsagiebat. Febris aderat languida; fieri enim nequibat juxta *Hippocratem, lib. de morbis*, ut febre magnâ & diuturâ divexari potuisset in aqua, quæ febri contraria. Pulsus sentiebatur parvus, & ex *Galeni* effato *lib. 2. de caus. puls. c.* 24. subdurus & tensivus quodammodo. Venter tandem, cum recidivam passa esset nostra, percussus, utris instar aquâ pleni sonabat.

Et quanquam hydrops, ut ad prognosin transeam, nullô accidente morbo non ita lethalis, ac illa, quæ acuti ac longi cujusdam morbi progenies, juxta illud *Hippocratis Coac. Prænot. c. 29. §. 1.* οἱ ὕδρωπες οἱ ἐκ τῶν ὀξέων νοσημάτων πάντες κακοὶ, qui nec morbum tollunt, nec dolorem.

Sic ille, qui viscerum obstructiones scirrhosve insequitur, licet longiorem vitæ terminum promittat, ut nostræ quoque contigit; ex *Gal. lib. 2. de Arte Curativâ ad Glauc. c.* 5. Inveterata verò obstructio in hâc ægrotâ per annuas vices incrementum sumsit: hinc recrudescentis mali palindrome metuenda fuit: adeoque confirmatô jam undique morbô viscera renovare, cum, *Aretæô* suffragante, solius sit divini Plastis opus mirandum, nec humani Medici arte restitui possunt: *Persii* monitum appositè satis dictum, *Satyr. 3. v. 63. 64.*

Elleborum frustrà, cum jam cutis ægra tumebit,
Poscentes videas; venienti occurrite morbo;

si suum fecisset nostra, fortè cautiùs mercari, sanitatique in tempore consulere didicisset.

Urina verò ruffa quandoque, aquosa quoque nonnunquam, quia apparuit, mali augurii signum esse ratus sum, ab apertione fortè vasorum: suppressa sæpè sæpius eadem fuit, partim ob arenularum è renibus per ureteres prodeuntium descensum, partim læsi alterutrius ureterum argumentum nobis suppeditavit. Tussis sicca, quam pluribus annis sibi gravem sensit; pro lethali signo habita fuit, ab aquâ ad pulmones penetrante, quod instantis suffocationis suspicionem augere solet, ad mentem *divi senis nostri. 6. Aph. 35.* Τοῖσιν ὑδρωπικοῖς βὴξ ἐπιγενομένη, κακόν: *Hydropicis, si tussis supervenerit, malum.* A multis verò annis quod gravem sibi eandem senserit, non soli hydropi asciti tribuendum, sed destillationibus à capite ad pulmonem, pectusve manantibus.

Indicationes curativas ut absolvamus, maturabat quidem ipsa natura sui conservationem, effluviam parando causæ morbificæ, rupturâ factâ circa umbilicum, cui post tertiam manum, diureticis, exsiccantibus, evacuantibusve præstò aderam, attendendo semper, ut obstructionem viscerum vel omninò eluerem, vel per vices minuerem, parenchymataque debilitata nimis roborarem, pro faci-

faciliori ſanguinis tranſitu per vaſa eorundem tutioremque depurationem. Hæc tribus ſequentibus in methodo medendi uſitatiſſimis inſtrumentis perficienda cenſui; Diæta nimirum, chirurgia, pharmacia. Primis quidem, ut ſolent nonnulli ægroti, diebus ad nutum & voluntatem meam quidem reſpondit, obſervandô nimirum diætam exquiſitè ſatis, quam modicè calefacientem, ſiccantem, extenuantem quodammodò, imperabam; unde apertô adhuc addominis cavo, per ſesquimenſem & ultrà parcè admodùm bibebat, vinôque oligophorô diuretico Herbipolenſi utebatur, quin immò à potulentis adeò abſtinuerat per aliquot dies, ut inde incredibilem utilitatem dehiſcentis ſeroſæ humiditatis perciperem; nec ſpes reſtitutionis feliciſſimæ, citrà prognoſin deterioris fefelliſſet, ſi incepto voto noſtro diutius inhæſiſſet, eidemque ſatisfeciſſet, cum ex *Nicolai Florentini Serm. 5. c. 25.* ſententia, multi exquiſita diæta curati fuerint: verum nauticum panem renuit, licet is ſeminum diureticorum condimentô effictus eſſet, immò ipſum etiam in vino malvatico ſumere negavit, quô tamen aliquos liberatos recitat *Albertus Bononienſis.* Prima itaque vice cum aqua quaſi omnis exhauſta videretur, vinum ordinavi, in quo ligni ſancti & ſaſſafras aut Chinæ partes infuſæ erant, pro excitando calore nativo, corporeque exiccando. Ad motum, quia adhuc apertô cavô abdominis, cui turunda ſatis magna impoſita hærebat, impotens erat; juſſi ut ad virium tolerantiam obambulando corpus paulatim commoveret; quod quidem eò usque obſervavit, donec recidivam pateretur. Et hæc ex fonte diæteticô.

Chirurgia, ceu alterô ſcopô curationem noſtræ abſolvente, quia ipſum abdomen ſeſe exonerabat, primô opus non erat, ſiquidem neque V. S. omnibus ſanioribus Medicis in hoc caſu formidabilem ſtudio propoſui, nec veſicatoriis opus erat ab initiô. Et quamvis eadem, ut & ſcarificationes ſurarum, recurrente illuvie ſuaderem, maluit tamen potius, ita rebatur, integro, licet utique fluctuante corpore perire, quàm diſſecta ac pertuſa cute, vel parte quapiam ſuperſtes vivere. Hinc neque exitioſo illo multisque funeſto remedio, ultimo tamen hydropicorum aſciticorum levamine, in hoc caſu erat opus, vel idem tantis concelebrare encomiis, natura ſibi ipſi ad latus umbilici viam parante: non, inquam, indigebat ad evacuandam aquæ copiam maximo illo ac generoſiore præſidio, *Hippocrati* etiam noto, lib. περὶ τῶν παθῶν, & lib. περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν, *paracenteſi* puta, circa cujus operationem, qua in chirurgia vix dabitur laudabilior. Scio viros non-ſpernendos graviter impingere, ſvadendo ductu naturæ ſequacem artificis manum ducendam eſſe; ſiquidem natura tot ac tot ſibi parare poteſt vias etiam per externarum corporis humani partium extremitates, (ut in hoc morbo, fluxu menſtruorũ, aliisve hiſtoriæ teſtatum facient quãplurimæ,) quas, ſi imitando volueris pari modo inquirere ſemper, iisdemque

pertinax insistere, vituperio te dabis, ægrosque tuos in præsentaneam mortem præcipitabis. Non latebit Vos, quod in primo casu hydropico VIRI Nobilissimi pariter ac Excellentissimi Dn. D. Gregorii Hillingii, incluti nostri Collegii Decani, ut spectabilis, ita meritissimi, Fautoris ac Patroni mei inter paucissimos certissimi, ætatem colendi, discursûs locô hanc de paracentesi administrandâ operationem Vestro accuratissimo spicilegio subjicere voluerim; sed nescio quâ nauseâ desiderium meum anteverterc quispiam allaboraverit: hinc prurienti quasi mihi ignoscite, si omissa ista nunc tanquam temporum occasionumque captator audacior ad Vestra profundere conabor genua. Liceat itaque de hâc, pro Humanitate Vestrâ in me, hoc tantillô temporis sequentia proferre!

Habent, VIRI χαειέςατοι, scholæ medicæ, in hydrope ascite commune asylum, cum morbi vehementia nullis præsidiis retundi, nullisque aliis machinis coërceri potest, paracentesin suam decantatam, quâ microcosmicam hanc inundationem, ejusque repentinum incrementum præpedire, aut tollere satagunt. Ad hanc peritiores & oculatiores intrepidè accedunt, præmuniuntque semet ipsos prognosticorum certitudine, tanquam cautelâ quâdam firmissimâ, adversus malè feriatorum infamiam, advertendo quatuor hæc singularia, summopere necessaria: *Primum* eorum respectu ipsius ægri, ætatem partim concernit juvenilem, quæ adhuc injurias perferre valet, præ consummatâ; partim vires explorat, num adeò constent: siquidem dejectis iisdem, temeritatis potius argumentum esset, magnum hoc aggredi remedium. Viribus itaque valentibus tentabimus, ut naturam ipsam coadjutricem nobis sentiamus; unde & viscerum vigor requiritur, cum ex *Hippocratis* nostri effato, hydropem non nisi εὐσπλαγχνοι evadunt: Nisi enim viscera interna sana & illæsa fuerint, parum aut nihil utplurimum incisionem hanc ægrotis profuisse usus & experientia edocuit; verba sunt acutissimi inter modernos Chirurgi *VVilh. Fabr. Hildani cent.* 1. *observ.* 47. Quare morbi principium seligendum, nec expectanda cachexia, aut tabes, & humor jam putrefactus ipsa viscera corruperit; adde & illud, si hydrops alium morbum exceperit, nil temerè tentandum, suffragante nobis *Fonsecâ consult. volum.* 1. *p. m.* 199.

Secundum necessario observandum membrum biceps, locum & modum legitimũ proponit: Locus, è quo nautea illa exhauriri debet, variè à variis authoribus controvertitur; approbamus musculos oblique descendentes perforandos, cavendo ab omni læsione lineam albam, & aponeuroses musculorum rectorum. Non enim nos movet, quod de extractione umbilici, ab usu cucurbitularum *Platerus*, & modò laudatus *Hildanus* asserunt, eâ ratione aperiendum esse umbilicum, ut fiat aquæ illius exoneratio, quæ tamen, nisi ipse umbilicus

omninò

omninò in ligamentum abierit, & naturalem venæ & arteriæ conformationem retinuerit, solum hepar respiciet, quod verò pro omnis hydropis locô affectô in superius allatis habendum ratione & experientia negavimus. Adhæc sola hæc aquæ depletio hepar solum respiciet, non verò cætera parenchymata, aut aquam inter cutem sub umbilico detentam. Nec obstat vena umbilicalis aperta puellæ in patria hac nostra à *Volchero Coitero* observata: nec Tridentina illa fœmina, menstruum fluxum per umbilicum exonerans, tempore Concilii ibidem habiti. *Donat. l. 4. c. 26. hist. med. mirab.* Multò minùs illa triginta annorum, quæ per eandem viam menses deposuit, observatore *Fernelio l. 6. de morbb. & sympt. partium c. 13.* Nam si hoc, dantur etiam exempla menstruorum per alias longè dissitas vias rejectorum; sic & aquæ hydropicorum depletionem variam, etiam in remotissimis partium extremitatibus edocent volumina medica. Faciunt autem nobiscum, nostræque sententiæ favent *Ronsæus in epist. 2. ad Petrum Tyara. appendice fol. 8. Reiner. Solenand. sect. 5. cons. 15. Ambrosius Paræus l. 7. c. 12. f. 241. 242.* qui in parte minus carnea infra umbilicum tentandam judicat: *Holler. comm. ad lib. 6. aph. 27. Arnaldus Practicus Breviarii lib. 2. c. 30. Capivacc. l. 3. Prax. 19. f. 638. col. 2. B. C. l. 3. Prax. c. 18. f. 631. col. 2. B. Franciscus Bartoletus in Thesibus Anatomicis, contra Laurentium l. 6. 9.* Moti his authoritatibus, ut & *Pauli*, tres quatuorve digitos infra umbilicum tentandam esse alii statuunt, alii, qui cum *Celso lib. 7. c. 15.* jecur semper affectum in omni hydropis specie accusarunt, in opposito, alii in affecto latere, alii in eo, quô æger non cubare soleat, ne nimium effluat: alii promiscuè eam tractando, qui parum interesse censent, quonam in loco molienda, musculos tamen oblique adscendentes omni studiô observant. Videtur tamen ex latere adposita tutius, quem locum *Hippocrates* περὶ τῶν παθῶν, eligit dicendo, eam παρὰ τὸν ὀμφαλὸν, ἢ ὄπισθεν, ἢ παρὰ τὴν λαγόνα commodissimum locum esse.

II. Alium locum dissvadet decubitus, qui aliàs supinè fieret, anhelosis jam anteà hydropicis minimè tolerandus, ceu quibus decubitus ad latera magis ferendus, commodiorve, quia moles abdominis & consequenter ichorosa illa illuvies istorsum se volvit, quorsum æger decubitum mutando inclinat.

III. Decliviori huic perforationi & ductus naturæ favet, & authoritas tam aliorum virorum doctissimorum suprà citatorum, quam nostrorum sapientissimorum Dnn. Præceptorum, præprimis verò pientissimi nostri defuncti *Næsleri Disputat. de Hydrope Ascite, habita anno* 1624. in Altorfino, Incluti Senatûs nostri, Athenæo. *th.* 58. ad hanc quia moles vergit, juxta *D. Senis* nostri effetum, 1. *Aph.* 21. ideò ducere oportet: (quô aphorismô male adversarii utuntur,) siquidem umbilicô non protuberante, prohibent rationes læsionem istius. Dubius adhuc *Dornavius* mentem suam sic explicat *Heptad. Miscellanearum*

nearum 6. thesi 7. ubi in fine dicit: Uter tamen sectionis locus alteri præferendus, Medicum Chirurgum ipsius naturæ motus & aliæ circumstantiæ non obscurè edocebunt.

IV. Umbilici perforationem ulterius dissuadet dolorosior membranarum perforatio, quæ periculosior multò, ac partium carnosarum, ob communem quam cum nervis habent naturam, immò quia frigidiores sunt membranæ; ideoque quæ est

V. Ratio, non ita citò coalibiles; non enim adeò velociter coëunt ac vulnera carnea, in quibus calor fortior, magisque actualis: hac de causa & musculorum rectorū interstitia & ἀπονευρώσεις incidenda damnamus. Instas: Musculorum rectorum incisionem aut perforationem periculosam esse ob vasa adscendentia, venam nimirum & arteriam epigastricam, aut etiam ἀναστόμωσιν harum cum vena & arteria mammaria descendente interna: officit quidem, si instrumento apud nos usitatissimo utrinque secante, lancetta dicto, ista perforatio fiat; non officit si Chirurgorum modernorum hamulo instituatur recurvo, quod minus periculi affert, ac acutissimum illud, maximeque in hoc casu periculosum instrumentum, quo etiam Episcopus ille Neapolitanus in hydrope scroti punctus, ex læso testiculo sinistro, superveniente gangræna, quintâ ab operatione luce, diem obiit: facta est operatio pridie D. Francisci A. R. S. 1649. Chirurgiam exercente Marco Aurelio Severino, Viro in omni Medicinæ parte emerito, præsente Pro-Rege Neapolitano Celsissimo, Dn. Dn. Casparo de Bracamonte & Gusman, Comite de Pegnoranda, &c. Eminentissimo Domino Cardinali Philamarino, magnaque tàm Clericorum quàm Profanorum Ordinum illustrium catervâ, (ubi primam hanc operationem chirurgicam cùm Celsissimi Pro-Regis clementia singularis, tùm favor Magni Severini mei, Neapoli visendam mihi benignè concessit:) unde dicti instrumenti usum meritò damnamus, econtra recurvum illud ante laudatum eligimus, cujus beneficio vasa, ut rotunda, & ad tactum lubrica aliquo modo deviant & cedunt, absque tamen insigni læsione, immò absque nulla.

Unde VI. perforatio illa facienda est eò usque, quò ad cavitatem abdominis penetret, quæ si in umbilico instituatur, non solùm ipse perforabitur, sed & ἀπονεύρωσις musculorum lineam albam constituentium, & ibidem concurrentium, quorum tamen vulnus periti Chirurgi non sine gravi suspicione, ut formidabile meritò abominantur.

VII. Quod dicunt tàm facili negotio hanc sectionem coire, quàm facilè vena aut arteria secta coëant, falsissimum est; siquidem plurium hic partium concursus, vulnusque majus, quàm à secta vena: adhæc tum aliorum, tum nostræ ægrotæ exemplum luculento satis testimonio contrarium evincunt.

VIII.

VIII. *Laurentii* fide qui hæc nituntur impugnare, iis respondeo, ipsum Laurentium falsum ubique laborare fide anatomicâ, neque pro digno ab ullo unquam cordato anatomico haberi: adeò laborat Laurentii sectionum, observationumque anatomicarum fides, ut nisi scripta extarent, Laurentium Anatomicum fuisse vix credamus. Unde nil nobis obest.

Umbilicum IX. non esse secandum, cutis tenerrimi sensus in eo subtilitasque dissuadet, quod in infantulis etiam videre licet; experientia quin etiam in contrariam nos abire sententiam jubet, quod vitâ ii ocyus pereant, quibus vasa umbilicalia cum cute abscinduntur; cujus causam se expiscari posse ingenuè negat *Laurembergius in Proœstr. Anatom.* (*vide casum appositè huc quadrantem apud Hildanum cent.* 1. *observ.* 53. *f.* 65.) non animadvertendo, quod naturæ ductui insistendum, siquidem ea tantùm locum obtinent in ἐξωμφάλοις & protuberante umbilico, aut cucurbitulâ magnâ, cum multa flamma eodem extracto. Hinc prudenti sanè consilio *Fontanus lib.* 3. *med. pract. c.* 21. *f. m.* 176. *col.* 2. circumspectè satis in hoc argumento tale suadet: Verùm, inquit, licet integrum sit Medico utroque modo progredi; tamen paracentesis est præferenda umbilici sectioni, eò quòd tutiùs commodiùsve evacuatur aqua, locus namque est inferior multò umbilico; ita ut parùm aquæ remaneat in abdomine. Ex his perspectum est, diversam esse sectionem perforationemque umbilici ipsius à paracentesi in scholis medicis receptam, neque temerè earundem operationes esse confundendas, ut illi faciunt, qui pertinaciter nobis adversantur: & licet nobis contrarii videantur *Am. Lusitanus Cur.* 537. *Valleriola lib.* 4. *obs.* 3. *Schenkius ipse: Joach. Camerarius, Marcellus Donatus, lib.* 4. *hist. medicâ mirabili c.* 21. *l. c. Claudinus conf.* 124. *f.* 294. *Laz. Riverius*, aliique, si limitetur eorundem hypothesis; nimirum, quando natura protuberantiam umbilici molita est, virium adest robur, æger juvenis, & morbus ipse per se, nec ex alio originem contraxit, facili negotiô umbilici sectionem iisdem ambabus largiemur manibus.

Sufficiant hæc de altero bimembri παρακεντήσεως requisito, locum modumve operationis exquisitum monstrante. Quibus III. accedat necesse est, ut aqua non confertim & ἀθρόως unove impetu emittatur, ne unà cum morbo ægrum tollere videamur, siquidem subitanearum mutationum impetus perferendi natura est impatiens. 2. *Aph.* 51. 6. *Aph.* 27. *lib. de intern. affectionibus*, cùm pari modô ac insigni hæmorrhagiâ dissipentur spiritus. IV. & ultimum hujus ἐργασίας requisitum est observatio seri; siquidem limpidum si fuerit, labe carebit, nec ruptæ venæ arteriæve argumentum præbet; si verò fœtidum subcruentumve, vasorum læsionem indicabit: si carnium loturam æmulabitur, omnem αἱματοποιητικὴν δύναμιν destructam esse certò hariolari licebit. Et tantum de paracentesi.

Pro conſolidanda ruptura ad umbilicum uſi ſumus methodo, quam Patavini Lycæi venerandus Antiſtes *H. F. ab Aquapendente ſervavit lib. 2. de vaſorum vulneribus cap. 10. fol. m. 90. 91.* ad quem vos remitto. Atque hæc ex altero fonte dicta ſunto.

Pharmaciam tandem quod attinet, animus erat nobis, quamvis aqua adhuc ex plaga abdominis flueret, præparare humores aquoſos corruptosve in venis latentes, ut ii unà cum aqua abdominis corrupta faciliori educerentur via; in quem finem ſequens ordinavi:

℞. *Sir. de polypod. c. ſcolopendr.* ã. ʒvj. *de cichor. c. rhab.* ℥ß. *aq. abſinth. agrimon. chærefol.* ã. ℥j. M. quod primâ ſtatim acceſſione horâ octavâ matutinâ exhauſit. Dehinc altero die deveni ad *pulverem Comit. à VVarvvick ad* ℈ij. cum *tartari vitriolati* ℈ß. in roob ebulino ſumendum; quod feliciter ſucceſſit. Tertia die denuò horâ matutinâ ſextâ præparans ante præſcriptum repetii: quartâ confectionem in rotulis talem exhibui:

℞. *Spec. diatrion. ſantal.* ℈ij. *dialacc. diamargar. cal.* ã. ʒß. *ſpodii ppti* ℈iiß. *ſacchari in aq. chærefol. ſol.* ℥iiiß. *conf. alcherm. c.* ʒiß. M. F. Rotul. S. Stärckſchäuffelein. Quibus alternis diebus utebatur feliciſſimè. Diebus verò intercalaribus ſequenti vino utebatur:

℞. *Rad. apii aſparag. cappar. Bruſc.* ã. ℥ʒ. *ræphan. petroſel.* ã. ʒiij. *irid. noſtr.* ℥j. *elleb. pp.* ℈iiß. *mechoac. gialapp.* ã. ʒiß. *fol. ſenæ elect.* ʒij. *gratiol.* ʒiß. *fol. ſambuc. geniſt. cent. min.* ã. pij. *ſem. chæref. petroſel.* ã. ℈iv. *dauci* ʒj. *Zingib. alb.* ℈ij. *macis.* ʒß. *galang.* ℈ij. *cinamom. inter.* ʒß. Inciſis incidendis, & contuſis contundendis affunde vini albi ℔iv. de hoc infuſo bibebat per novem dies continuos.

Hujus uſu ſeroſitas plurima ad mentem evacuata fuit, ut verò & vires conſtarent, ſequenti prophylactico eandem munivi:

℞. *C. C. ſ.* △ ℈ij. *ſpodii ex ebor.* ʒß. *ſmaragd. pp.* ℈j *corall. r. pp.* ʒß. *margar. or. pp.* ℈ß. M. F. pulvis S. Pülverlein je 2. oder 3. Meſſerſpitzen voll über die dritte Nacht zu nehmen.

℞. *Vini granat. d.* ʒx. *jul. violar.* ℥j. *aq. geniſt. fœnic. ſcabioſ. halicacab.* ã. ʒvj. *ſpir.* ⊖*lis* ℈ß. M. D. ad vitrum S. Waſſer zum Pulver: qua ſitim nonnihil ſublevatam, addito quandoque *eſſentia chærefolii* minutulo.

Inter diuretica varia exhibendum ſuaſi urinam pueri ſani ab ℥ij. ad ℥iij. cum melle conditam ac ſale ononidis, raphani, geniſtæ, urticæque miſtam; ſenſit dehinc ægrota poſt unum ulterumve uſum nauſeam; mutato verò conſilio, ſal urinæ microcoſmi aut oleum ſuccini cum vino diuretico bibendum exhibui, unde lotii reddendi felicitatem nacta eſt. Et niſi hæc profuiſſent, ad remedium illud extremum acceleraſſem, quod *D. Seni noſtro* quoque in uſu fuit, *4. de*

ratione

ratione victûs, *& lib. de intern. affect.* ad pulverem scilicet cantharidum ablatis alis & pedibus minuta dosi caute exhibendum. Hypochondria pedesque elatos sequenti fotu & embrocatione exsiccari jussi:

℞. *Ciner. fol. quer. sarmentor. vitis* ā. ℥ij. *summitat. absinth. fraxin. menth. rut. origan* ā. mj. *flor. sambuc. genist. melilot. chamomill.* ā. mß. *sem. carvi, raphani, baccar. lauri* a. ℥ß.

Fotum excipiebat emplastrum ex sequentibus pulveribus confectum, stercoris nimirum vaccini, caprilli, radicum iridis sylvestris, florentinæ, sulphuris, aluminis rocchæ, salis, baccarum lauri: mista hæc pulverum congeries cum aceto vini & fotus antecedentis brodio conficiebatur emplastrum, extensumque super tenuem alutam & locis squalido ichore tumentibus imponebatur. Nisi hoc profecisset, invertissem alio modo: ℞. *Stercor. vaccini, caprilli, ovini, columbini, limacum cum testis combusti*, quæ ad æqualem ponderis trutinam in urina pueri macerassem, ac ad tolerantiam partium calidè abdomini, cæterisque inferioribus applicavissem, siquidem præter emplastrum ad hydropem hoc in aliis ascite laborantibus plurimis non sine fructu adhibitum multoties deprehendi. Verùm ab usu prioris detumuêre pedes & hypochondria sensim & sensim. Pro exhauriendis verò serositatibus diaphoreticorum usum suasi; in hunc censum vocavi *antimonium diaphoreticum, C. C. sine* △, *factum, decoctum ligni sancti & sassafras, spiritum theriacalem, de tribus, sal sacerdotale, cardui bened. fumariæ, vincetoxici, genistæ, urticæ, raphani, sambuci, ebuli,* alia non tam sudorem quàm urinam moventia: horum verò usum repetitum per vices tandem renuit, & hepatis ac reliquorum viscerum robori prospicientes rotulas superiùs descriptas sibi elegit, sese in pedes conjecit, urbem frequentavit, & me dimisit. Indulsit autem genio plus æquo, largiorique potui, me omninò dissuadente; quin & fræna laxabat animi affectibus, spirituum animalium calorisque nostri destructoribus, non elota prorsus aut eversa inveterata obstructione, multò minùs emendata omni viscerum *ἀτονίᾳ*, recidivam dehinc post aliquot septimanas passa fuit, ex qua convalituram minimè, millies prædixi: maritus tamen instandô iterùm opem meam efflagitavit, & quid valeant vires, quid ferant humeri, tentare jussit; hinc tale vinum medicatum præscripsi:

℞. *Radic. quinq. aperient.* ā. ℥j. *iridis vulgaris s. sylvestr.* ℥ij. *ebuli cortic. inter. rad. sambuci* ā. ʒvj. *solani glycypicri* ʒiij. *elleb. pp.* ʒj. *cort. radic. tamar.* ℥ß. *comar. absinthii pontic. cardui bened.* ā. p iij *centaur. minor.* p ij. *limaturæ* ♂. *ppi* ℥ß.

Incisis, & contusis omnibus grosso modo vini albi optimi quantitatem sufficientem affundere jussi, & post sumptum jusculum carminativum, cyathum unum

exhauriendum propinavi. Pro corroboratione viscerum naturalium cum rotularum usum jam renueret, tragæam sequentem tali præscripsi formulâ:

℞. *spec. dialacca* ʒj. *diatur. cum. troch. cappar.* ā ʒß. *de rhabarbaro.* ℈j. *conf. alchermes in forma siccâ.* ʒiij. *sacch. rosar. tabul.* ℥iß. *manus Christi perlat.* ℥ij. *elæosacch. cinamom.* ʒij. Misce.

Inspergebat hanc tragæam bis cocto pani, & affudit vinum diureticum; quô remedio cum bis in die uteretur, usus vini medicati modò descripti effecit, ut denuò magnam aquæ colluviem egereret, nec tamen subsidere voluit pedum tumor ichorosus; *Galeni* hinc mandato parui, mutando remediorum formulas in affectibus chronicis, unde ternis aut quaternis diebus sumendum ordinavi, primò: *pulv. soldanell. marin. comp.* ℈ij. *syrii.* gr. iiij. vel cum jure pulli, in quo diuretica incocta fuerint, vel cum roob sambucino aut ebulino. Alterum erat sequens:

℞. *sirup. emetic. Hartmanni* ʒvj. *extract. diacartham.* ʒß. *aq. raphani.* ℥j. Misce F. Haustus. His per aliquot vices adhibitis, quamvis melius habere cœperat, spes tamen apud me nulla supererat, ad preces tamen suorum ad fotum & emplastra superius præscripta redii, & sequens umbilico admovendum tradidi:

℞. *ungvent. de cyclamin.* ℥ß. *pulpæ colocynthid.* ʒj. *ol. carminat. Mynsicht.* q. s. Misce S. Salblein warm in und umb den Nabel zugebrauchen.

His cum denuò sublevatam se quadantenus persentiret, me secundâ vice dimisit. Sed ex ultimis hujus casûs verbis percepistis, quem exitum nactus fuerit chronicus hic morbus, qui talis: Vix octodecim à secunda dimissione abiere dies, ubi & tertiò à marito vocatus, sub initiũ decimi quinti mensis, à quo facta fuit ὑδρόμφαλος, comparui, decumbentem nostram delassatã, omni virium robore exutam & inermem deprehendi, facie Hippocraticâ, oculis torvis, truculentis, ore distortô, pulsu nutante, mox planè dehiscente. Inquisivi in causas tam præcipitis dejectionis virium omnigenæ, deque decubitus hujus lethalis ratione, responsum accepi, id omne ex ira gravissimâ denuò concepisse: fati proximam marito adstantibusve cum innuerem, ægrota ad sermones mecum mutandos impos, manu renuit auxilia ad unum omnia, atque per quatriduum agonizans, tandem septima à præconceptâ irâ, die, vitam cum morte commutavit.

Historia alia Hydropis Ascitis

cum Hydromphalo in fœminâ citra omnem medicamentorum usum restitutâ.

UXor viri Reverendi pariter atque doctissimi Dn. Johannis Majeri, Pastoris pagi Norici Offenhusani, ascite tentabatur anno supra millesimum sexcentesimô,

tesimô, quadragesimô quintô, anno ætatis circiter quadragesimô octavô, cui ob aquæ copiam, tumentibus inferioribus omnibus, umbilicus ita protuberavit, ut cum per aliquot tempus ob molem pedem è lecto efferre minimè posset, hydromphalos illa suâ sponte dissilierit, unde aqueâ illâ illuvie exoneratâ ruptura sponte suâ coaluit, pristinamque sanitatem citra omnem machaoniam manum aut medicamentum recuperavit.

Historia sectæ Hydropicæ.

AR. S. cIↃ. IↃc. LX. obiit Margaretha Johannis Andreæ Sauerzapffen/ civis Noribergensis uxor, annos nata 44. quæ ad nonum usque annum abdomine ultra modum & metam elatô, cœteris membris tabe quasi consumptis ægerrimè vixit, illô ipsô novenariô annorum decursu trium liberorum puerpera facta, cum decenti semper evacuatione, abdomen nullo modo detumuit, ipso parasceves festo ad sectionem vocatus, peripheriam partium inferiorum deprehendi, pedum geometricorum quinarium numerum superantem, fastigium umbilici, ad coxæ vertebras mensurantes, ad vigesimum digitum (Geometra dicit 20. Zoll) elevatum vidi: viscera, hepar nempe ac lien integrè & naturaliter se habebant, ventriculus inanis nil quicquam rubiginis seu corruptionis sensit: extra peritonæum verò ichorosæ humiditatis mensuræ LIV. subsidebant: causam hujus mali in efferatum maritum mecum Georgius Reboldus, Chirurgus civicus, transtulit.

Alia.

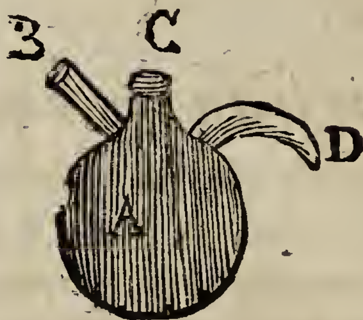
FEriâ quartâ Paschatos ejusdem anni ad hydropicæ sectionem vocatus, Michaëlis sc. Kummeri, civis & pectenarii Noribergensis uxorem, deprehendi hujus abdomen ad XIII. pedum peripheriam extensum, longitudo decem pedes æquabat, profunditatem numerantes senos cum dimidiô animadvertimus pedes, hepate flaccido, quinque librarum mensuram superante, liene parvo & optimè se habente, corde verò & pulmonibus omninò flaccidis; aderant alii, qui mali hujus scaturiginem in insontem obstetricem detorquere nitebantur, sed utero, cum vasis & ligamentis suis, naturaliter se habente, tantam suspicionem ab optimâ fœminâ declinavi, quantum potui.

Alia.

ANnam Barbaram Hornwascherin hydrope ascite laborantem anno ætatis septuagesimo secundo denatam, anno præcedente cIↃ IↃc LXXIII. secui, quantitas ichorosæ & purulentæ humiditatis triginta

 quin-

quinque mensuras attingebat, ventriculus, intestina omnia, lien, renes, vesica, uredine & situ corrupta, quin & cor & pulmones flaccidi deprehendebantur, aqueæ illuviei innatabat utriculus parvus, nigricans, liber ab omni vase, liber ab omni ligamento, figura ejus talis erat:

Terni isti appendices B. C. D. nullo exitu patebant, neque subniger utriculus iste meatum pervium exhibuit.

Hydrops Ascites cum trichiasi admiranda.

PRimis praxeos annis ascite per plures annos laborantis fœminæ cadaver offerebatur scrutinio anatomico examinandum, displicuit malevolis plurimis honor iste, præprimis postquã trichiaseos hujus typum publicum viderent, & torvo oculo inspicerent, & dum anatomica, quin & alia plura de pilorum historia intersererem utilia, laxa volubilis linguæ suæ repagula omninò quasi fregerunt: viderunt impietatem hanc saniores, rectiùs judicarunt prudentiores, & quod magis est, ad pulpita Machaonia in Academicis Palæstris sedentes, scriptis idipsum laudarunt suis; nec defuit è Magnifico & Prudentissimo Jure-Consultorum ordine Nobisissimus, Præstrenuus, Amplissimus & Consultissimus *Dn. Christophorus Ludovicus Dietherus*, Patritii Ordinis exemplar rarum, Juris Utriusque Doctor, & Patriæ Reipublicæ Advocatus, qui crinium malevolorum plicis implicato mihi solatii loco epistolam ex omni scibili in hac materia evolutam transmisit, mixto idiomate scriptam, quam cum responsoria meâ his subnectendam addidi.

EPISTO-

EPISTOLA
Philologico-Historico-Juridica,
de
CAPILLIS ET BARBA,
Ex
Rarioribus, selectissimis, in omni scibili versatissimis Autoribus & Manuscriptis congesta & perscripta
à
CHRISTOPHORO LUDOVICO DIETHERO,
U. J. D. & Advoc.
ad
JOHANNEM SCULTETUM,
Phil. & Med. D.

NObilis, Clarissime & Experientissime Dn. D. Sculte te, Amice Honorande! Daß derselbe von mir begehrt / ich solte etwas von dieser materi der Haar-Kranckheit / per modum epistolæ annectiren / dieses wird weder Ihme noch mir einig verständiger Mann übel deuten; hat doch Paulus Zacchias quæstiones medico-legales herausgegeben; und solches umb so viel desto weniger / alldieweiln ein und das andere in unser jus rectà einlaufft / bin ich zwar erbietig / demselben zu willfahren / und mit gar wenigem zu erweisen / wie weitläufftig solche Handelung könte ausgeführet werden / wenn es die Zeit und Gelegenheit lidte: Es soll aber mit Haaren nichts herbey gezogen werden. Nicht wil ich schreiben wie es zugehe / daß / wenn einem ein Härlein in Magen kommt / nichts bessers darwider zu brauchen sey / als Schlehen / wie der unlängsten im HErrn entschlaffene Zeillerus bemerckt hat. Sonsten heist das bekandte Sprichwort: Schlehen-Stein macht den Magen rein. Hiervon mögen der Medicorum filii disputiren / so lang sie immer wollen. Ich wil auch nichts auß der Theologia anführen / als von den schönen Haarlocken deß Absolons / damit er an der Eichen hangen blieben. Von dem Haar jener Sünderin / welche mit ihren Thränen Christi Füsse gewaschen / und zum Abtrucknen auß tieffster Demuth das Haar hergegeben. Gregorius M. soll der erste gewest seyn / welcher der Edlen Tugend-Cron Mariæ Magdalenæ nachgeschrieben / sie sey die grosse Sünderin / und verruchte Unzüchtige / der Lucæ VII. gedacht wird; Inmassen ex D. Chemnitio harm. c. 51. p. 997. Herr D. Dannhauer im Evangelischen Memorial in 5. Blat der dedication deutlich erinnert. Woher die Maria Magdalena ihren Namen habe / ist in Herrn Füreri Reise-Buch pag. 98. zufinden: Daselbsten auch erzehlet wird / was Magdale vor ein anneh-

nehmlicher Ort sey. Cur sectione capillorum in mulieres impudicas & adulteras animadvertatur, ist gar schön bey dem Cypræo de Sponsalibus pag. 143. Ratio pœnæ genus adulterorum, Saubert. de Sacrific. pag. 232. Nur dieses einige will ich berühren / wie gar mit leichter Mühe ein Candidatus Juris, der gern ein rare materie tractiren wolte / die vielleicht noch nirgend ventilirt worden seyn mag / von den Haaren plenâ manu zu handeln allenthalben Anlaß hätte / wenn er nur eine disposition hierzu auffsetzte. Von der bey den Juristen üblichen Art zu reden / zu Haut und Haar / handelt ausführlich Wehner in seinen Observationibus lit H. & Z p. m. 208. & 550. Rudinger cent. 5. obs. 93. Hiervon hab ich in meinen Additionibus ad Besoldum part. 1. p. 617. auß dem Berlich. und Carpzov. zur Gnüge Bericht gethan. Zudeme / was der Herr oben pag. 98. & 99. von Zauberey-verdächtigen Personen vorbringt / daß man denselben in peinlichen Fragen die Haar abnehme / eben das jenige führet Berlich. 4. Concl. 4. n. 167. und die daselbst allegirte mit mehrern auß. Sæpissimè usu experimur, quod magi vel venefici sortem silentii vel in crinibus, vel in cute absconditam habeant, cujus ea vis est, ut veneficæ omnis doloris expertes esse credantur, impassibiles fiant, nihilque fateri possint, immò sæpè in tormentis durissimis dormire deprehendantur. Prout etiam nonnulli hos versus:

Imparibus meritis tria pendent corpora ramis;
Dismas & Gestas in medio est divina potestas,
Dismas damnatur, Gestas ad astra levatur;

antequam ad torturam veniunt, pronunciare solent, quorum ea efficacia perhibetur, ut rei nullos omninò dolores sentire possint. Und n. 174. schreibt Berlich. Rectiùs faciunt alii, si veneficas sortem taciturnitatis in vestibus, vel crinibus, vel in cute habere suspicantur, ut vestes eis exuant, & pilos omnes ab imis plantis pedum ad verticem capitis usque deradi curent. Wolffgang Ambrosius Fabricius de signaturis plantarum, in Schemate priori, gedencket eines stirpis, welcher die capillos gar schön und deutlich repræsentiret. Ein über alle massen grosses Wunder ist es / was unser hochberühmter Dillherr in seinem Zeit und Weltlauff pag. 250. §. 3. seqq. von einem See- oder Meer-Mann bemercket / dieser gieng tieff im Wasser / wie in einer Stadt / auff der Gassen / und trug unter iedem Arm ein Bund Stroh. Seine Gestalt war gleich als eines andern Menschens / mit einem langen Haar biß auff die Achseln / desgleichen an dem gantzen Leib überzogen mit Haar / wie die Haut von Meer-Hunden ist. Alle Wort von dieser historia, so wolgedachter Auctor mit mehrern anführet / seynd werth / daß sie mit Fleiß erwogen werden. Das künstlich und Sinnreich außgebildete Kupffer ist am 252. Blat bemeldtes Orts mit höchster Verwunderung anzuschauen. Von dem Baden zu Alexandria schreibt Herr Fürer in Itinerario Regionum Orientalium

pag. 13.

p. 13. quod ibi lavantes unguento utantur peculiari, ex auripigmento, calce vivâ & aquâ mixto ad absumendos corporis pilos. Die Türcken leiden kein Haar an heimlichen Orten / sondern etzen die Haar allenthalben am Leib glatt hinweg mit einer schwartzen Erden mit Kalch vermischt / und mit Wasser zu einem Brey gemacht/doch wächst das Haar bald wieder/inmassen umständig Salomon Schweigger in seiner Reiß-Beschreibung nach Constantinopel fol. 115. berichtet. Sie lassen ihr Haupt glatt abscheeren / biß an ein klein Schöpfflein mitten auff dem Haupt/ eines Fingers dick mit dem vorgeben / wann sie dem Feinde zu theil werden/ und um das Haupt kommen/ daß alsdann der Feind den Kopff bey diesem Schöpfflein könne erwischen / damit er ihnen nicht in Brodt-Korb müsse greiffen. Idem fol. 116. Vor andern ist merckwürdig/ was unser werther/ hochberühmter Dillherr in seinem Zeit- und Weltlauff pag. 566. §. 20. auffgezeichnet / wie daß das Wetter einsmals lange Haar verbrennet an unbeschädigten Köpffen. Es erzehlet Michael Hemmersaim in seiner Reiß-Beschreibung von Castell de Joriis de Nina, von Würmen / so daselbst / auß den Menschen kommen : so bald einer nun vorbey seegelt/ wird ihn die Haut anfangen zu jucken/theils an Arm oder Füssen/ theils wo das Fleisch dick ist : alsdann speyet er ein Bläßlein auß / mancher bey einer / der ander bey dreyer Erbes groß. An etlichen da sich der Wurm nicht selbst durchbeist/ muß es auffgeschnitten werden. Alsdann erzeigen sich zwey Härlein/welche weiß und am Kopff angewachsen / so deß Wurmes Bart genennet wird. Die außgespeyte Blasen ist voll Wassers; hernacher wird morgens und Abends bey solchen der Bart herauß gezogen / so es an einem fleischichten Ort ist / und nur eines Glieds lang herauß / begibt sichs offt / daß man ihn alsdann auff einmal gar herauß zeucht. Sie sind Elln / auch offt anderthalb Ellen lang und Schneeweiß / auch gantz kalt/ wie wol er auß dem warmen Fleisch herauß kommet. Etliche sind so dünn / als ein Faden / etliche aber / wie ein starcker Bindfaden / die dickesten sind die gifftigsten/ wie mit mehrerm an bemeldtem Ort zu lesen ist. Der unvergleichliche Conradus Rittershusius setzt in seinen Novellis p. 674. n. 3. quod blasphemiæ species sit, jurare per capillum & caput DEI. Nov. 77. & can. 10. si quis per capillum. causa 22. q. 1. Die Spanier schwören noch heutigen Tages bey ihrem Bart. Von Gratiano erzehlet laudatus Rittershusius, quod multa soleat ex jure civili mutuare & compilare, in Nov. p. 524. n. 55. Capillorum & barbæ rasio cur Judæis interdicta, hat unser werther Dillherr in seinem I. Tom. Disput. Academ. am 134. und folgendem Blat stattlich außgeführet/und vieler Autorum loca zusammen getragen. De rasura barbæ, hat Herr D. Dorsch in vindiciis interventionis contrà Cornæum p. 227. & seq. viel geschrieben / so wol zu lesen ist. Wer die Bärtlingi gewesen/ hat Herr Professor Saubert. de sacrific. p. 167. tractirt. De barbis prolixioribus hat er eben in diesem Tr. pag. 166. geschrieben. Herrn Hanß

Stainingers des Raths- und Kirchenflegers in Augspurg / Vater auch Hanß genannt/ von Pranau bürtig/ hat einē Bart vierdte halb Elln lang gehabt/ welcher ihme nach seinem Tode/ als etwas singulars abgeschnitten/ und als ein besonders Clinodium auffgehoben worden/ wie ihm dann An. 1567. zu Pranau ein Epitaphium von Stein / sambt seiner gantzen Statur mit dem langen Bart zu ehren auffgericht worden. Hätte also dieser Stainingerus Barbatus, oder Longobardus mögen geneñet werden/ wie sonsten Fridericus I. Barbarossa von seinem rothen Haar und Bart/ de quo Octavius de Strada de vitis Imperatorum, pag. 424. Ludwig / Hertzog in Bayern der Bartet; Eberhardus I. Hertzog in Würtenberg / Eberhardus Barbatus, wie auch Heinricus, Hertzog zu Breßlau/ Henricus Barbatus genennet worden. Kayser Albrecht des III. Zopff soll noch zu Laxenb. vorhanden seyn. An. 1657. hat sich allhier zu Nürnberg Johann Ottele von Hobe auffgehalten / welcher seinem vorgeben nach 115. Jahr alt gewesen/ bey dessen Kupffer folgende Verß zu lesen seynd:

In diesem jetzt lauffendem Jahr
Zu Nürnberg gesehen war
Ein alter Mann aus dem Brabandt/
Wolberedt/ mancher Sprach zu hand/
Seines Alters 115. Jahr/
Verständig anzusehen war/
Zwo Elln/ anderthalb Viertheł ward
Sein Läng; fünff Viertheł lang sein Bart.

Vide Ephemerides Nat. Cur. anni 3. Obs. 163. sub titulo longævitatis exempla, Observatore Experientissimo Dn. D. Georgio Segero. Barbam promissiorem gerunt Equites Ordinis Teutonici: vide Dn. D. Limnæum, amicum honorandum in J. P. lib. 6. c. 2. n. 58. De barbæ quinque partibus laudatus Saubert. de Sacrific. c. 10. De expilatione barbæ p. 235. herumb scheeren / verschoren außsehen p. 235. de fortuna barbata p. 166. Weiber/ so Bärt gehabt / Zeillerus Cent. 4. quæst. 634. p. 171. Quænam sit barbæ in viris utilitas, fusè Felix Platerus in qu. med. quæst. 6. Es berichtet Michael Hemmersalm in seiner West-Indianischen Reise von Amsterdam nach St. Jorius de Mina, so ein Castell in Africa ist/ daß die Moren wenig Barts bekomen/ werden auch wol 30. Jahr alt/ ehe er sich erzeigt. Ihre Haar schneiden sie einander offt ab/ aber nicht mit Scheer-Messern/ davon sie nichts wissen/ weil sie kein Barbierer haben. Sie sind alle hart und schwartz/ wie Borsten. Philippus Bonus, Hertzog in Burgund hat mit seinem Exempel die grossen Bärt abgebracht/ da man sonsten zu derselben Zeit lange Haar und lange Bärte getragen. Käyser Ælius Aurelius Commodus comam & barbam adussit non fidens tonsori. Flava & crispa ipsi erat cæsaries, quæ, quando in sole ambulabat, velut in igne quodam rutilabat. Octavius de Strada p. 75. Käyser Hadrianus flexo ad

pectinem

pectinem erat capillô, promissâ barbâ, ut vulnera, quæ in facie erant, tegeret. Primus enim Cæsarum Hadrianus, Dione teste, barbam nutrivit. Octavius de Strada de vitis Imperatorum pag. 61. Rarâ barâ callidus, densâ barbâ stultus: Saubert. d. Tr. p. 167. Wiewol Käyser Hadrianus, dieweil bey den Jungen kein Autorität ist / keinen Tribunum, nisi plenâ barbâ, werden lassen / wie auß dem Spartiano Draco de Patric. p. 107. n. 13. in fin. vermeldet. Deme doch hätte können gesagt werden: Non esse ex barba virum, nec ex piloso mento mentem hominis judicandam, fore alioquin, ut, cum barbatiores hirci sint, prudentiores etiam hominibus censerentur, unde vulgata parœmia:

Si prolixa facit sapientem barba, quid obstat,
Barbatus possit, quin caper esse Plato?
Canescant alii mentô, nos mente, capillo,
Nos animô, facie, nos pectore; tempora quippe
Virtutem non prima negant, non ultima donant.

Wie der berühmte Conr. Rittersh. in Not. ad Günther. lib. 1. vers. 286. bemercket. Von Haarrupffen vide me ad Besoldum part. 1. pag. 729. Zu Jnspruck ist ein gewachsener Trauben mit einem langen Bart 3½. Schuhlang. Dn. Zeillerus in Itinerario Germaniæ p. 356. Zwickau hat von Käyser Henrico III. diß privilegium bekommen / daß die Raths-Herrn und ehrliche Bürger daselbst möchten Knebel-Bärt und Kolben / oder capillos rasos tragen. Zeiller d. Itinerar. p. 664. Die Portugalesischen von Adel haben ihren sonderlichen / mit ihren Bärten und Haaren / Gebrauch / die Sie den Tag über wol 10. mahl kämmen / drehen / ziehen / salben und schmücken / lassen Jhnen / wo Sie gehen / Kehrbesen / oder Bürsten / Kamm und Schwamm / Salben und Schmincke / nachtragen. Sethus Calvisius meldet / daß die Pohlen dem Pabst versprochen / daß Sie das Haar nicht weiter / als biß zu den Ohren wolten wachsen lassen / und Jährlich von jedem Haupt ein Pfennig nach Rom schicken. Die Burgundier brauchten zu ihren Haaren Butter und Essig / ja Sie salbeten auch die Cörper selbsten mit Butter. Es kommen theils Menschen in Haaren auff diese Welt / wann der Mutter Leib sehr erhitzt / auch bey den Kindern selbst ein grosse Wärm ist. Die Blutreich seyn / haben falbe / die Melancholische schwartze / die Rotzige Mausfalbe / Weißlechte / die Jäch-zornige oder Cholerische gemeiniglich röthlichte Haar. Neben der Stadt Calabria citeriori rinnen 2. Flüß / deren einer gelbes / der ander schwartzes Haar macht. Imperator Nigerius fuit capillô ad gratiam in verticem reflexo. Heliogabalus mentum rasit, & philothrum adhibuit, ne pili & barba ei nasceretur. Horatius sagt an einem Ort: Sapientem pascere barbam. Und Martialis: Propendet mentô nec tibi barba minor. Zielen auff die / welche dem Socrati oder Demostheni nachäffen wollen / von welchen das Sprich-Wort bey dem Erasmo in Adag. Chil. 1.

Cent.2.adag.95. heist: Barbatenus sapienter. Gondalus Mausoli præfectus à capillis, quibus Lycios delectari sciebat, pecuniam exigebat. De hoc tributo capillorum videndus Klockius de Ærario lib. 2. c. 145. n. 19. Von Haar abschneiden/Haar flegen lassen/langen Haaren/ Bart und Barbierern / handelt gar schön/ außführlich / und herrlich Herr Speidelius in seinem Speculo Notabilium p. 111. 112. 553. biß auff pag. 558. In Ungarn gibts auch Oerther/so vom Bart den Namen haben; als / Bart-Feld/ Bartfan/ Bartpha. Longobardi pugnaturi cum Italis, cæsariem mulieribus suis circa mentum ligarunt, ut viri crederentur: Et quoniam in illo congressu longis barbis usi sunt, Longobardi, quasi Longobarbi, die Lange-Bärter/hodie Lombarder fuere appellati: Germani enim erant, quibus & vocabulum Gott/ quô Deum vocamus, acceptum ferimus, Mercurium quippe colebant, quem Gotham dixere, Draco de Patric. pag. 147. circa finem, von den kurtzweiligen Meerkatzen/so man Bart-Männer heisset/erzehlet viel seltzames mehr angezogener Author der Reise-Beschreibung deß Castells de Mina. Aber was überschreit ich mit solcher Weitläufftigkeit den modum Epistolæ? Diß hab ich deßwegen gethan/daß ich erweise/restare adhuc, in quibus perficiundis ingenium quisque suum exercere, & τεμμάχον aliquod ad μεγάλα δεῖπνα studii hujus tam necessarii adjicere possit. Es möchte mancher sagen/es wäre in Jure nichts von Haaren zufinden. Deme könnte zugesprochen werden/wie einmahls Baldus, als Er vom Hertzog zu Mayland gefragt wurde / an sciret Legem loquentem de vespis, quæ sunt in segete? geantwortet; qui studet, benè reperiet; qui verò non studet, non reperiet. Und hindert nichts / ob einer schon viel auß andern entlehnet und anziehet/ quia, etsi quis in suo libro omnia aliena dicta posuerit, de suo autem nihil adjecerit, tamen suus liber reputatur, per l. necessariam 2. in pr. ibi, non quia Papyrius ibi quicquam de suo adjecerit, ff. de O. I. Unser sinnreiche Betulius hat auch schöne Gedancken von Haaren/wann er geschrieben:

Mein Leib ist wie ein Haar/ das leichtlich fällt und bricht/
Leicht reist am Rocken ab mein dünner Lebens-Faden/
Wie Haare Jahre sind. HERR laß die Zeit der Gnaden
Mich treffen in der Zeit / daß ich verderbe nicht.

Der Gott/ohne dessen Willen uns unsere Feinde nicht ein Härlein krümmen können/ gebe und verleihe/daß wir alle unser/unsers Standes und Beruffs/unsers Nechsten und der unsrigen/ wie sonst in andern also auch in tuendâ & conservanda valetudine, wol warnehmen / damit wir hier die Ehr der grauen Häupter/und dort bey unserm Eißgrauen Gott / dessen Haupt und Haar/ wie weisse Wolle/(Apoc. 1, 14.) als der Schnee / die Cron der Ehren erlangen mögen. Ita precor ità voveo, ità fiat!

Geben zu Hauß den 28. Januarii Anno 1662.

Deß Herren Williger
Christoph Ludwig Diether.
U. I. D. & Advoc.

Salu-

Salutem.

Titulus. Hochgeehrter Herr Doctor, neben seinen bedeutteten quæstionibus Legalibus Pauli Zachiæ haben wir bey noch unterschiedlichen auch das Tribunal Medicum, so erst vorm Jahr publiciret worden. Die variè deglutita, worunter auch die Haare zu zehlen / habe ich billiger Massen unberührt übergehen wollen / indeme Momus vorhin seine müssige Augen mehr auff meine actiones, als seine unzeitige judicia gerichtet. Deme ich es gerne zu Gut hätte halten wollen / wann er sich nicht rücklings eines solchen conaminis gebraucht hätte / davon Ihme mehr Spott durch sothanes traduciren / als Ehre bereit entwachsen wäre. Die Buß-Haare der nunmehr bekehrten und gerechtfertigten Mariæ Magdalenæ; weiln dero Sünden auff Zähren triessende Reu mit dem unermeßlichen weiten und breiten Deck-Mantel der Barmhertzigkeit GOttes zugedecket / als zehlen wir selbiger Haare Gedächtniß zu allgemeiner Abhandlung derselben / und gehen solche mehr die Herren Theologos als ICtos und Medicos an: noch viel weniger ihre Geburts- und Ankunffts-Stadt Magdala, welche im Stam̃ Isaschar gelegen: wovon neben vor angezogenem Hoch-Edlen Herren Fürern, Henricus Büntingus und andere mehr zu sehen. Es ist zwar die Handlung von denen Haaren bey denen Medicis zimlich weitläufftig außgeführet worden. Weme aber ein noch mehrers hievon ex professô beliebet / wird noch wol in selbiger Materi etwas antreffen / nec nodum in scirpo quæret. Unsere consideration gehet mehr ad præternaturalia, à physica consideratione jam aliena.

Wolf. Ambr. Fabricii de signaturis Plantarum ad corpus humanum collatarum, indeme Er gedencket / daß selbiger auch die Haare erwehne / wie nemlich der Baum-Moß selbige repræsentire und deutlich vorbilde / ist zwar sehr wol gethan; dann auch solcher labor posthumus von seinem Herrn Vater / dem Edlen / Ehrenvesten und Hocherfahrnen Herren Johann Georgio Fabricio, Phil. & Med. Doctore, Facultatis suæ allhier Seniore dignissimo, S. R. I. Comite Palatino eminentissimo, hujus inclutæ Reipublicæ, ut & diversorum Imperii Principum Archiatro emeritô, Patrono ac Collegâ meo honoratissimo, auff das fleißigste expolirt / und druckfertig gemacht worden; Allein es düncket mich / der Herr wolle mich mit allem Fleis auffrischen / etwas de signaturis Plantarum auff die Bahn zu bringen / oder da ich selbiges nicht thäte / dem gemeinen Wort nach weisen / daß es mir Böhmische Dörffer wären / wie er dergleichen noch wol einen und andern antreffen solte. Wahr ist es / daß selbiges Kupffer-Blat dem Kunst-stecher überauß wol gerathen / Ursach / weilen Er einen vortrefflichen Manuductorem gehabt / erstangezogenen Herren Fabricium Seniorem; halte auch wol dafür / es werde sich Fabricius Junior dermal bedient gemacht haben deß sehr schönen Tractats Osvvaldi Crollii, de verâ & vivâ Anatomiâ majoris & minoris mundi, massen tabula 2. thes. 28. pag. 8. gegen erstangezogenen Crollii Arbeit gehalten / mit dessen 20ten Blat nett überein

stimmet; Wäre auch selbe Materi bessers Außführens wol werth. Dann daß die völlige Substantz an den Quitten ins gemein die Haare vorbilde, kan jeder verständiger leicht ermessen; Dann sowol der Apffel Butzen an der noch frischen Blüthe und Bletter wollig bekleidet zu sehen: Daher besagte Wolle zum Venerischen Haarauß-fallen gebillichet wird. Die Usneam Arabum & officinarum, oder Baum-Mooß belangend/ so am meisten grün / je dunckler Farb / je gelb / je rothfärbig zufinden / ist eben der Baum-Mooß/ so in deß Herren gedachten Schemate vorgebildet worden/ und sich mit denen Haaren vergleichet/oder dero Signatur abbildet; Deren einer dünner oder dicker/länger oder kürtzer zu finden; den nennen etliche σπλάγχνον, muscum arboreum, sive quernum, da er doch nicht auff Eich-Bäumen allein / sondern auch auff vielen andern Bäumen anzutreffen; als / Alber-Bäumen / Ulmen / Bircken/ Aepfel/ Birn/Fichten/Föhren/Dannen/Cedern/Lerchen/und andern mehr/ja auch an denen Felsen wächset / massen Thalius dessen gedencket in Sylvâ Herciniâ Saxo-Thuringicâ pag. 77. 78. Der meldet dabey eines absonderlichen schönen Baum-Moosses / der meistentheils auff den Buchen zu suchen; Nur allein umb Stolberg und Jlfeld wachse er fast wie die Corallina, jedoch schön kräußlich / daher selbiger mit seiner Signatur die krausse Haar vorbildet. Den allerlängsten Baum-Mooß/ so aschenfarbig ist/ meldet Car. Clusius, daß er auff einer Stein-Eichen im Wald unfern vom Closter Gramont wachse/ so mit denen falschen Haaren der heutigen Frantzösischen Teutschen übereinkommt/ und dessen Signatur trägt: Oder aber denen langen Frauen Haaren. Deme kan nun billich zugesellet werden jener von sehr hohen Bäumen biß auff die Erden herab hangende blau-grünliche Baum-Mooß in Jndien/mit welchem sich die Königinne der Jnsul Florida bedecket/ so anderst nicht anzusehen / als ob er ein dergleichen durchsichtig Geweb wäre. Dahin ist auch dieser Jndianische Baum-Mooß zu zehlen/mit welchem gedachter Insul Floridæ Jnnwohner an statt eines Tapets über ihres Königes Thron gebrauchen: Besiehe hievon den andern Theil Americæ, oder von der neuen Welt/ und dessen 39te Figur. Wie sich Muscus ramosus floridus Tabernæmontani und Gerhardi, oder Muscus fœniculaceus Lugdunensium, (hätte schier auch das Fœniculum selbst daher gezogen) mit der Haare Signatur begehe oder vereinigen lasse / besiehe erst-gedachte Authores. Wo ist nun / frage ich / die edle Usnea microcosmi hinzudeuten? Einem in plantarum cognitione vel leviter versato dürfte es alsobald eingehen / daß Er solchen Muscum bey erstem Erblicken / auch ohne mein Erinnern / unter diese rechnete. Herbam palustrem Crollii & Fabricii lasse ich an seinen Orth gestellet; Mir bleibt es Fœniculum aquaticum. Adiantum zehlen sie gleicher Gestalt unter der Haare Signatur, so sie auch capillum Veneris verum heissen / weiln von dessen Gebrauch die Haare fest und schön werden; Etliche nennen selbiges Adiantum foliis Coriandri, Terræ capillum, Coriandrum putei, Cincinnalem, Gallitrichon; Zu Teutsch Abthon/Mayglings-Kraut/Stein-Rauten. Hieher gehören auch Adiantum

tum

tum foliis longioribus pulverulentis pediculô nigrô, sive Onopteris major Tabernæmontani, & Adiantum pulcherrimum Lugdunensi simile Thalii: Item Adiantum ἄφυλλον majus, medium, minus, oder dreyerley Jungfrau-Haar oder gulden Widerthon/ sive Polytrichon Apuleji; Item Adiantum foliis minutim in oblongum scissis, pediculô viridi C. Bauh. Item Adiantum fruticosum Brasilianum ejusdem, & Adiantum mas Tabernæm. sive Onopteris fœmina Gerhardi. Wann nun diese Wiederthon alle der Haare Signatur tragen/ wann selbige/ so zu reden/ in ihrem Wolstand und ohne Mangel; Warumb solte nicht Adiantum ἀκρόσχιστον, bifurcatum aut trifurcatum Beati Jungermanni, & Joh. Thalii die Signatur und Kenn-Zeichen der erkranckten Haare vorbilden/ wann selbige von denen so genannten Haar-Milben geplagt werden/ oder sich spalten. Trichomanes sive Polytrichum Officinarum, sive nigrum & mas Tab. & Saxifragia rubra Thalii.

Trichomanes mas majus Tabernæmontani: Trichomanes candidum Thal. sive minus & tenerius, plantula Trichomani nigro similis quidem, sed brevior candidiorve.

Trichomanes ramosum majus, sive fœmina Tabernæm. Et Trichomanes ramosum minus, sive minor fœmina Tabernæm. Haben gleiche Signatur mit denen Haaren/ massen auch der Name diesen Kräutern gegeben/ von denen Haaren entlehnet ist.

Polytrichon album Apuleji, sive rorella foliis oblongis, oder Sonnen-Tau mit länglichten Blättern/ und rorella foliô rotundô, sive Ros solis major, & rorida Lobelii, aut Sponsa Solis und salsi rora Thalii, grosser Sonnen-Tau/ dürften Namens-halber/ so ihnen Tragus und Lonicer geben/ wie auch der zaaserichten Wurtzel und gefasten Blätter halben auch unter der Signatur der Haare statt finden.

Ist noch übrig Thapsia, von welcher der unter denen Arabern gelehrte Avicenna sagt/ daß sonst nicht wol ein Kraut zufinden/ welches die kahle Häupter mit Haaren eher bedecken mache/ als eben dieses; Dessen erstes Geschlecht mit grossen weiten und breiten Blättern Car. Clusius in seiner Reise nach Hispanien umb Vallodolid angetroffen/ ist ihm an der Zahl das dritte/ lib. 6. Histor. cap. 5. fol. CXCII. Die andere Thapsia hat breite haarichte Blätter/ wird von Lobelio, Dodonæo und Tabernæmontano für ein Seseli Peloponnesiacum gehalten/ daher zu besserer Erkänntnüß es Seseli Peloponnesiacum, mit Wüterichs-Schierlings Blättern von dem rechten Seseli Peloponnesiaco unterschieden wird. Blühet gemeiniglich im August-Monat/ wächst auff felsichten Orten/ oder auff Stein-Klippen/ in Hispanien und Portugall gar gemein.

Die dritte Thapsia mit Roßmarin-Blättern ist aussen schwärtzlich/ innen aber voll Milch weissen Saffts/ sonsten Teuro genannt/ reucht am allerübelsten/ und ist

Clusio

Clusio die vierdte in der Ordnung. Thapsia Dioscoridis, wächst mit Blättern fast wie der Fenchel / mit einer langen schwammichten Würtzel / so aussen schwartz / inwendig weiß/ist Clusii andere/ Gerhardi und Tabernæmontani aber schmahlblätterichte Thapsia.

Der Fünfften Thapsiæ carotæ foliorum gedencken etliche Authores; Wird von Andr. Cæsalpino vor Mesuei weisses Turbith gehalten; Deme der gelehrte Gesner beyfällt/ der es von einem Berg in Apuliâ, Gargano genannt / Turbith montis Gargani und Thapsiam veram tituliret: Diese brauchen etliche pro costo nit ohne hochschädlichem Betrug; Dann Thapsiæ radix seiner Natur und Eigenschafft nach weder mit dem Costo, noch auch mit dem Turbith zuvertauschen: Man findet aber solche Thapsia-Wurtz gemeiniglich über die Quer geschnitten / und Hand-völlig; ist aussen bräunlich/ inwendig weiß/ mit einer dicken Rinden umbgeben/ an seiner Substantz luck/sehr scharffen Geschmackes/und verursachet/da sie genossen wird/viel unannehmliches Speicheln/und wann solche zerrieben wird/gewinnet es fast so übelen Geruch/wie altes stinckendes Schmeer: Kommet also mit dem Costo officinarum gar nicht über ein. Besiehe hievon B. Casp. Hofmanni lib. 2. Officinal. Medicam, c. 224. §. 5. & fol. 572. Unter die Signatur der Haare zehlet man auch die schmalblätterichte Stab-Wurtz/worunter auch der Garthagen: Wovon neben noch andern zu lesen Joh. Bapt. Porta lib. 3. Phytognomon. c. 35. f. 129. So vergleichet sich auch Muscus marinus primus Dodonæi guten Theil mit dem Haar-Gewächs.

Die Mauer-Rauten hat auch die Signatur der Haare/ so von Leonh. Fuchsio Empetron, von andern Paronychia, von etlichen Salvia vitæ genennet wird. Wie auch Schlehen-Moß/Flachs-Seiden/Baumwinde/Schlaf Apfel/Hirsch-Wurtz/ Brombeer-Stauden/ Beer-Wurtz/ Haar-Strang/ Manns-Treu/ und noch viel andre mehr. Von der Türckischen Art Haare / so auff dem Haupt / so am Leib abzunehmen/ hab ich bereit bey der Amazonum, und Canibalum Meldung etwas weniges andeuten wollen / ist mir auch Illustris Fureri gleich so wol als Schvveiggeri reverenda Authoritas gnugsam bekannt: Es ist aber auch dem Herren jenes distichon in frischem Andencken/ das also lautet:

Turpe pecus mutilum, turpis sine gramine campus,
Et sine fronde frutex, & sine crine caput.

Als lassen wir sothanen Barbarischen Völckern ihre Barbarische Weise. Und damit ich ja noch eines hinzu setze/so ist zu wissen/ daß die Physiognomia von kurtzen und langen/dicken und dünnen/kraussen und glatten Haaren ein Urtheil fälle von deß Menschen Temperament, Natur und Sitten/wovon zu besehen Moldenar. Exercitat. Physiognom. p. 47. Wilh. Gratarol. c. 5. & 6. Joh. ab Indagine, Introductione Physiognom. c. 8. fol. 70. Joh. Bapt. Porta, und andere mehr. Die Gold-Schmiede hat die Erfahrenheit auch eine Kunst gelehret/dem Golde mit denen Haaren seine verlohrne Farb wieder zugeben. So erwecken auch die Haare die in der

Schlaff-

Selago tertia, Thalij.

Schlaff Sucht / Aberwitz / und Mutter-Schwachheiten erkranckte Personen. Was Michael Hemmersam und dessen Reiß-Beschreibung belanget / hat eben an denen Orthen auch / so an sich selbst / so an andern seinen damahligen Reise-Gefertten erfahren Leonhard Crantz / mein nun seel. Avunculus, welcher sothane Reise in neunzehn Jahren zum zweyten mahl glücklich verrichtet. Es ist aber solch Wurm-Gewächs nicht nur allein diesem sondern auch dem Namen nach Galeno bekant gewest / lib. 6. Loc. Aff. cap. 3. Wie nicht weniger Aëtio, Æginetæ, Abucasi, Agatarchidi, Alsaharavio, Amato Lusitano, Avenzoar, Avicennæ, Rob. Constantino, Leonhardo Fuchsio, Gorræo, Hay Abbati, Langio, Leonidæ, Manardo, Mercuriali, Plutacho, Jul. Polluci, Rhasi, Laur. Scholzio, Dan. Sennerto, M. A Severino, Sorano, Spigelio, Th. à Veigâ, Wiero, und noch viel andern / so Weitläufftigkeit zu verkürtzen ich billich ungemeldet übergehe: GOTT gebe / daß nechst freundlichem Gruss sein gethaner Wunsch an uns allerseits erfüllet werde! *Vale!*

(*Ad Collectores Ephemerid. mense April. Anno* 1674. *Vratislaviam.*)

OBSERVATIO CXLIX.

Dn. Jacobi Breynii De *Selagine tertia thalii.*

HOc nomine quidem à *Thalio in silva Herciniâ pag.* 116. à *Johanne Bauhino in Historia universali plantarum Tom. III. Lib. XXXVII. pag.* 759. nomine Musci *terrestris recti; (ubi malè cum Sabina silvestri Tragi, seu Selagine prima Thalii, errore typographico, confunditur. Nam lineæ posteriores tredecim, quæ hujus Musci terrestris recti descriptionem sequuntur, post Musci terrestris ramosi pulcherrimi: & lineolæ sex sequentes, post hujus descriptionem ponenda:* descripta, & à *Casp. Bauhino in Pinace pag.* 360. Muscus erectus ramosus saturatè viridis nuncupata. De figura autem & viribus apud nullum hactenus Botanicorum quicquam reperi. Itaque eandem cum brevissimâ descriptione offerendam statui. Amat montosas Cassubiæ silvas, ubi Lycopodium æmulatur: nec tamen humi serpit; sed rectâ altitudine dodrantali surgit. Ramos habet crassiores, qui in divisione bifurcatum ordinem plerumque observant, & velut erecti apparent digiti, longioribus Lycopodii ac latioribus, sursum tendentibus, viridibus foliolis densè stipatos. Quorum inter supremorum penè foliorum alas granula lutea, quædam exigua mense Majo protruduntur, quæ flores ac fructus, clavicularum locô, quibus caret. Vis ei ad fœtus depellendos efficacissima, meretricibus, infanticidiũ sæpiùs eâdem committen-

mittentibus, plus satis nota, inest. Hinc in Officinis nostris, quæ Maschlaber ei nomen tribuunt, ut alia noxia non promiscuè omnibus venditur. Rhizotomæ mulierculæ febri & corrupto stomacho eandem opponunt, decoctamque cum cerevisia ac haustam multis fuisse salutiferam perhibent, & purgantem volunt. Vomitum ciet vehementissimum, corpus humoribus variis peccantibus exonerantem; sed maximè etiam alterantem. Tutius robustioribus, quàm teneriori texturæ hominibus præbetur. Vilioris conditionis homines in aqua coquunt, qua ad abigendos pediculos caput lavant; quod tamen turbare maximè dicitur.

OBSERVATIO CL.

Dn. Jacobi Breynii

De

Fungo coriaceo quercino Hæmatode.

RArissimum hoc, præstantissimum & dignissimum admiratione Corium vegetabile Anno M. DC. LVIII. zur Büsche zum Hogensteg/ duo milliaria Argentorato distantis, in medio quercus, medullæ velut subuculâ circumvolutum, à lignatoribus inventum est, & ab incautis in frusta dissectum, interque eosdem ob vim medicinalem divisum.

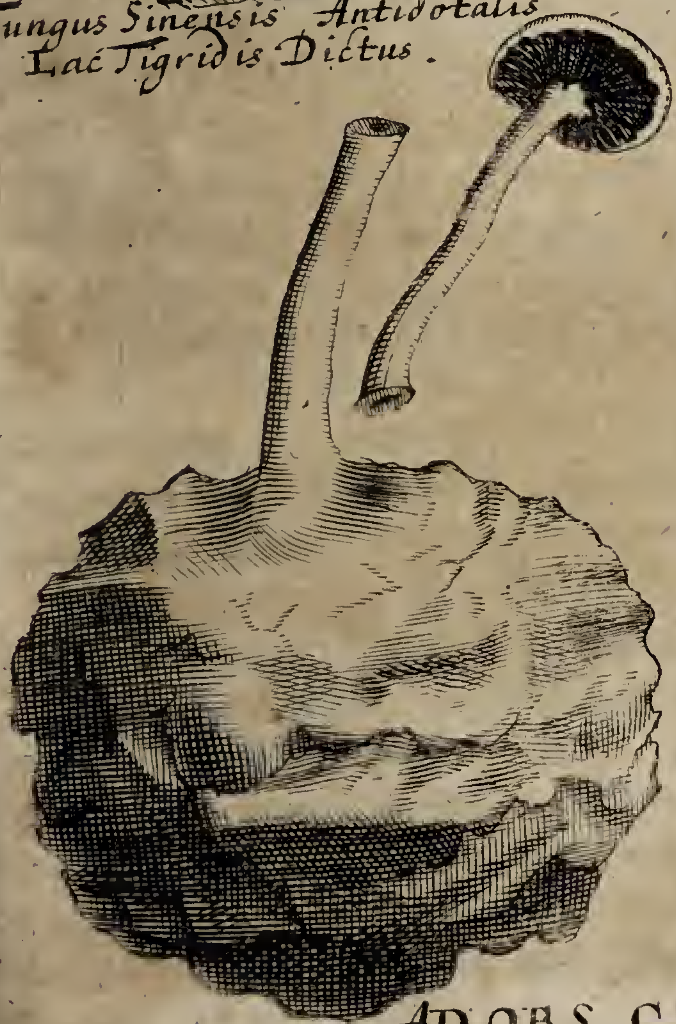
Tenerum erat, molle, flexile, planum, nonnihil rugosum; eâ longitudine & latitudine, ut Colobium (ein Kolder oder Colet) ex eodem commodè conficere licuisset: colore pallido ad flavum nonnihil tendente, itemque substantiâ, tractatione ac figura alutæ ex pelle caprina confectæ similius, quàm ovum ovo; nisi quod crassius, materiâ minùs compactâ, intùs præterea passim duriuscula & rotunda tubercula, in manus magis, quàm oculos incurrentia, occultante. Initio gustatus vis statim quædam attractiva apparebat.

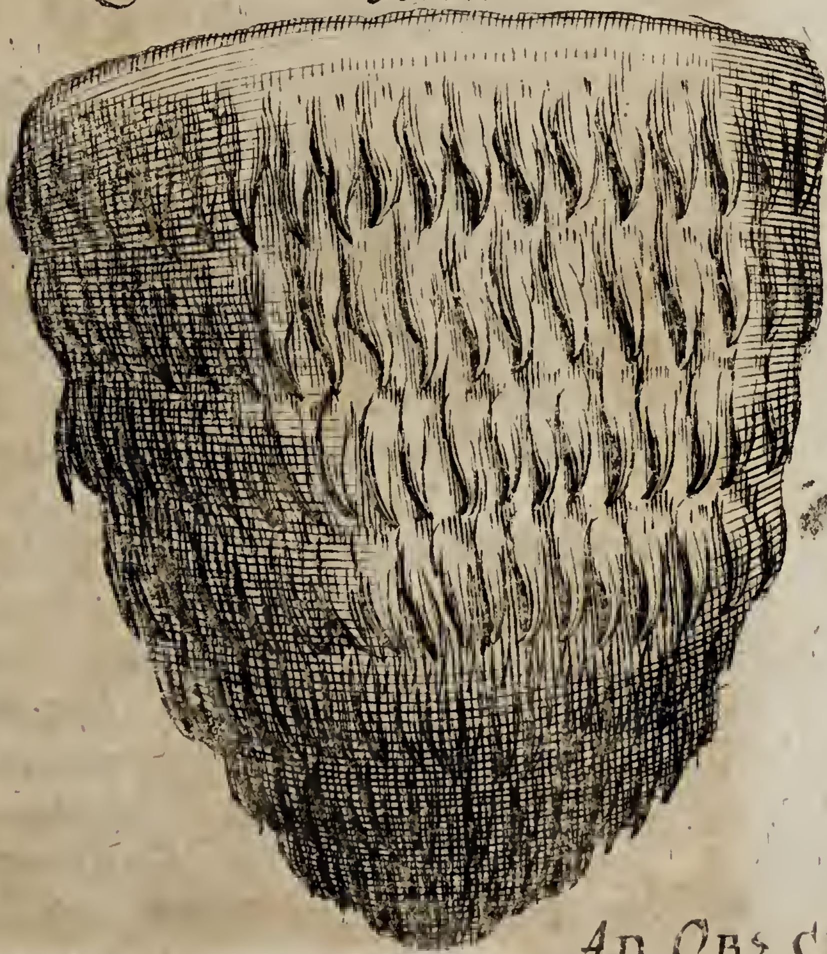
Nobilissimum præstantissimumque remedium hæmorrhagiæ narium inhibendæ, si cordi particula ejusdem imponatur, dicitur, quod cuidam cognatorum meorum ab iisdem lignatoribus (*qui tunc temporis, quo inveniebatur, præsentem non exiguo frusto donârunt, quod dimidiatum, ut hic depictum cernitur, non sine ingenti gaudio meo mihi obtulit:*) non modò constantissimè assertum, sed ab ipso etiam & aliis manifestò compertum est. Et qui aliter fieri posset, quàm ut hic embryo in utero arboris intimo generatus, cujus partes plurimas atque excrementa, sanguinis stitisse fluxum, jam olim celebratum, majorem adhuc virtutem à genetrice imbiberet.

Hinc persuasissimum mihi est, non sine insigni fructu, nimio mensium profluvio, in aliisque fluxibus sanguinis adhiberi.

Apud

Fungus Coriaceus Quercinus Hæmatodes
AD OBS. CL

Fungus Sinensis Antidotalis
Lac Tigridis Dictus.
AD OBS. CLIII.

Fungus Barbatus Quercinus Teterrime Foetidus
AD OBS. CLI

Apud *Aldrovandum Dendrologiæ lib.2.pag.*404. affine huic corio, quod ex caudice pyri auctori memorato obtigit, nomine *pyri cortex interior membranaceus*, tanquam admirabilissimum expressum descriptumque est. Quo in loco nihil quidem de virtutibus, sed philosophicè de origine ejusdem, quomodo in arbore pyri, lætamine caprinarum pellium impinguatâ, oriri potuerit, agitur. De quo Lector Curiosus plura percepturus citatum locum consulet.

Illud certò certius, nostrum nihil aliud, quàm fungosam materiam ex arborum morbis, ut alii fungi, inter alburnum (Spondt) & medullam, aut etiam inter corticem interiorem & alburnum prognatum, quam necessariò, premente perpetim ligno, planam & latam, cumque toto illo geniture tempore ab aëre ita muniretur, teneram & mollem crescere oportuit.

Idem etiam corium in fagi stipitibus reperitur, ut in quodam ligni vulgaris, ex Norvegia allati, frusto observavi, inter cujus corticem interiorem & alburnum firmiter hærebat, fortasse nondum satis maturum cùm arbor cæderetur.

OBSERVATIO CLI.

Dn. Jacobi Breynii

De

Fungo barbato quercino teterrimi odoris fœtido.

SIcut naturæ mirè ludentis voluptas fuit orchidum flores variis exprimere animantium figuris; ita non minùs fungos etiam creare formis aspectu mirabilissimis placuit, ut inter alia ex fungo coralloide cancellato Clusii: fungo digitato & fungo maximo Ungarico Casp. Bauhini, Phallo Hadriani Junii, Aldrovandi fungo cochlearis facie, anguine, gallipede, arboreo tricorni &c. D. Bernhardi fungo monstroso in alveari invento, *in Ephemeridibus Curiosorum Germ. Anno II.* inprimis autem in fungo anthropomorpho D. Segeri, qui in iisdem Ephemeridibus deprehenditur, atque ex nostro fungo memorato coriaceo, nec non ex duobus sequentibus conjicere licet.

Primum eorum Anno M.DC.LXIII. mense Augusto, in silva non procul ab acidulis Schwalbacensibus, in quercu quadam observavimus. Ex cujus caudice magnitudine pugni minoris, niveus, carnosus, ovali penè figurâ, superiùs latior, inferiùs magis acuminatus, & undique radiis crassis unciali longitudine deorsum vergentibus, velut bilis, in modum barbæ inferioris cuspidatæ, excreverat. Odorem, dum avellere eum ab arbore annitebar baculo, adeò gravem, fœtidum ac virosum exhalabat, ut eundem missum facere cogerer.

OBSERVATIO CLII.

D. Jacobi Breynii

De

Fungo cornu dorcadis facie.

ALter ille, qui Anno M. DC.LXI. Amstelodami ex arboris pyri aut pruni trunco originem habuit, duobus constabat ramis, formâ, magnitudine, crassitie, ramulisque adhærentibus, cum cornibus capreæ mediocris penitus comparandus. Substantia erat lignea, levis ac fungosa, color candens.

OBSERVATIO CLIII.

D. Jacobi Breynii

De

Fungo Sinensi antidotali, lac Tigridis dicto.

SIna illum in locis arenosis, inprimis in littore maris, gignit, ubi, Sinensium relatione, ex tigridum lacte elapso oritur. Tenuem, ex tubere rotundo candidoque, protrudit pediculum, in quo orbiculatus, infrà plicatus, albusque pileolus eminet.

Antidotum tuber illud præsentissimum, plurimis resistens venenis, perhibetur, in morbis maximè expetitum.

(*Quinque istas Observationes Nobiliss. Dn. Breynius, Excell. Dn. D. Joh. Schmidio dicavit, â quo mense Majo Anno* 1674. *Vratislaviam sunt transmissæ.*)

OBSERVATIO CLIV.

D. Johannis Schmidii

De

Oblivione lectionis ex apoplexia, salva scriptione.

PRimarius apud nos civis, senex, 65. ætatis agens annum, Nicolaus Cambier, apoplexiâ corripitur vehementissimâ, cujus funestum exitum adstantes metuebant omnes, revulsoriis tamen ex arte adhibitis remediis generosioribus, venæ sectione nimirum, enematibus acrioribus sopitam facultatem

stimu-

stimulantibus, ventosis cum incisione profunda scapulis & nuchæ appositis, non neglectis inunctionibus nuchæ, bregmatis & narium, propinatis subinde essentiis & spiritibus cephalicis, quantum per corporis indispositionem licebat, eò res deducebatur, ut sensim ad sese redire conspiceretur, factâ metastasi ad latus dextrum, quod in hemiplexiam desinebat, lingua difficulter facere officium incipiebat, loquebatur mussitando plurima, animi tamen sensa exponere aptus non erat patiens; substituebat enim vocabulum unum pro altero, ut hariolando tantum voluntatem ejus cognoscere adstantes opus haberent; mutabatur affectus hicce subinde in epilepsiam, cum convulsionibus vehementioribus, hæc in illam desinebat iterum, ita miserè miser torquebatur. Superatis tandem DEI beneficio hostibus hisce atrocissimis, non semel instantem mortem qui minati erant, ultimum debellandum linquebatur malum, quod characteres legere, multò minus combinare nullatenus posset, neque enim literam ullam cognoscebat, neque unam ab alterâ distinguebat, sed quod mirum est, si nomen ipsi aliquod vel dictio scribenda traderetur, promtè illud & orthographicè in quocunque ipsi anteà notô idiomate scribere sciebat, scriptum autem proprâ licet manu legere, vel characteres distinguere & dignoscere non poterat; Si enim, quæ hæc vel illa esset litera, vel quâ ratione literæ combinatæ fuerint, ex eo quæreretur, casu tantum vel scribendi consuetudine, sine omni judicio scriptionem peractam fuisse apparebat, neque informatio ulla locum habebat: nullis enim præceptis, nullâ manuductione literarum cognitio inculcari iterum poterat, secus quam in lapicida quôdam nostrate, Wilhelmo Richter / videre mihi contigit, qui post curatam apoplexiam legere quidem penitus non poterat, neque literas cognoscere, informationem autem ex literarum elementis Alphabeticis admittebat, cujus ope brevi temporis spatio literas iterum cognovit, combinavit, sicque ad perfectam lectionem pervenit.

SCHOLION.

MEmoriæ vitia varia ex variis orta causis externis internisque, ab authoribus descripta habemus, nota sunt, quæ de memoria læsa notavit *Th. Jordanus de pest. phœnom. pag.* 275. *Salmuth Cent.* 2. *Obs.* 41. *Tulpius l.* 4. *Obs. cap.* 14. *Zwing. Th. Hum. fol.* 36. *Forestus lib.* 10. *Observ.* 32. *Capivaccius Cons.* 7. *pag.* 948. *Schenckius Observ. lib.* 1. *fol.* 77. 78. *Jul. Cæs. Bened. Cons.* 39. *p.* 130. *Erast. Annot. in Comm. Mont. p.* 194. 195. In nostro casu hoc memorabile occurrit, quî factum fuerit, quod scribere potuerit, scriptum autem legere, vel literas propriâ etiam manu exaratas ne cognoscere quidem valuerit? an causa in eo sita fuit, quod usu longiore literarum combinationem sciverit, ut in iis

 evenit,

evenit, qui clausis licet oculis scribere nôrunt; Operatur scilicet in scriptionis actu phantasia, licet in distinctione vel simplici etiam cognitione vacillet memoria.

OBSERVATIO CLV.

D. Johannis Schmidii

De

Dysuria cum penis retractione.

CIvis apud nos inter primarios M. Z. molestissima & diutissima corripitur δυσυρεία, quæ ad eum devenerat vehementiæ gradum ut intolerabilis in urinando dolores, & incessabilem mejendi conatum tam de die quam nocte pateretur, causa nec in sabulo, nec calculo, nec vesicæ inflammatione, nec mentulæ excoriatione, sed seri scorbutici acrimoniâ inveniebatur, quæ à salis acidi resoluti copiâ ortum trahebat, in transitu per vesicæ corpus & urethram cruciatus istos causabatur; tingebatur enim urina sæpius intensè, quæ lixiviosa apparebat, & cruorem etiam nonnunquam admistum habebat. Filamenta quoque & furfuracea, quæ à vesicæ corpore avulsa judicabam, sæpius sese monstrabant, quæ tanto cum dolore, tanto cum excernendi stimulo egrediebantur, ut volsella sibi partes peritonæi & mentulæ incidi conquereretur, & clamoris vehementia comprobaret. Ego tragicum exitum, vocatus, statim prædixi, cum in provectioribus ætate malum hocce curationem non admittere, & practicorum sit consensus, & ipsus non semel expertus fuerim, quod partim integris viribus ad partes hasce remotas per tot anfractus, per tot concoctiones pervenire medicamenta non possint; partim quod ætas gravior caloris pauperiem junctam habeat, unde debiles partes nervosæ facilius ab humorum acrimoniâ vellicantur, quam cum naturæ debilitas ferre non posset, exhauriebantur enim continuâ hâc vellicatione & continuis doloribus spiritus, succumbere tandem ipsam oportebat. Strenuè quidem contra hostem remediis convenientibus actum est; contemperavi nimirum acrimoniam, renes & vesicam roboravi, exhaustos spiritus εὐπέπτοις resarcire allaboravi, diuretica blanda cautè propinata sunt, fomenta, balnea, linimenta, injectiones per syringam ex lacte, ex mucilaginibus adhibitæ sunt, sed irrito omnia effectu, ita enim augebantur dolores, ut circa omnem penè noctem anodynis variis dolorum impatientiam mitigare ad minimum opus habuerim, unde quidem illi remittebant, sed per brevia intervalla recurrebant. Duranti sic pertinaciter ultra anni spatium affectui tandem novum & insolitum accedebat symptoma, mentula buippe tota derepentè ad interiora, sine tamen dolore, retrahebatur, cujus intra corpus con-

vulsio

vulsio certè mirabilis fuit, nimirum nec quicquam de pene apparebat, ne vestigium quidem, secus quàm in *Observatione 50. Anno 2. Miscell. Curios.* notatam historiam vidi, ubi præputii aliqua adhuc particula extra abdomen pendula relicta fuit; in hoc autem casu, non nisi fovea, in loco consueto monstrabatur; turgescebat scrotum, urina autem, quæ per penem, ut anteà factum erat, excerni non poterat, ex foveâ continuò stillabat, unde scrotum miserè erodebatur, & tandem inflammabatur, sicque novi conciliabantur dolores, quorum vehementiam natura cum ferre amplius non posset, exhaustis tandem spiritibus æger animam efflavit.

OBSERVATIO CLVI.

D. Johannis Schmidii

De

Vermibus cum urina excretis.

VAria per urinam inverso naturæ ordine excerni à Practicis passim traditur. Cruenta, ex purulenta urina nemini non nota est; rarior pilorum est mictio, tamen exemplum in rustico Insulano vidi; sunt & similia notata ab Authoribus. Confer *Tulpium l. 2. c. 52. Joubertum de urinis c. 20. Hildan. Cent. 5. Obs. 50. VVierum l. 3. de Præstigiis Dæmon. c. 15. Horst. Epist. Sectione 5.* totâ, & alios. Vermes autem vivos excerni adhuc rarius est, nec tamen & hîc desunt Observationes. Vermis cruenti *Tulpius l. 2. c. 49.* meminit, *&* 20. vermium excretionem *c. 50. l. 4.* tradit; lumbrici mictionem *Rhodius Cent. 3. Obs. 36. tradit. Hollerius de Morb. Int. l. 1. c. 54. p. 56. Salmuth. Cent. 1. Obs. 49. Pareus* millepedem vermem per urinam excretum vidit *l. 19. c. 3. Rhodius Cent. 3. Obs. 35.* vermiculi excreti historiam habet; notum insuper *Bartholini Cent. 1. Hist. Annot. 89.* de verminosa urina exemplum. Similem & mihi non ita pridem videre casum contigit: Nimirum Per-Illustris & Reverendissimus quidam Canonicus Varmiensis binos sine dolore per urinam excrevit vermes vivos, qui per microscopium observati, hirsuti erant & octo pedibus præditi, vitamque ultra diem, ut ex motu & gressu cognoscebatur, protrahebant.

OBSERVATIO CLVII.

D. Johannis Schmidii

De

Alvi excrementis per genitalia jectis.

MArtini Jenneri, mercatoris apud nos, filia sexennis manibus pudenda continuò fricabat, quæ ob rei turpitudinem à parentibus sæpius corripie-

ripiebatur, tandem ex fructuum horæorum intempestivo usu in malignam incidit dysenteriam, qua de causa vocor in consilium, propino contrà malignitatem & humorum acrimoniam pugnantia remedia, non neglectis subinde cordialibus & roborantibus, enema etiam ex abstergentibus & consolidantibus injici curo, quod dum applicatur, liquor enematis per pudenda rursus effluere conspicitur, territus ad insolitæ rei hujus visum parens, me advocat, & ut inquirerem & edicerem causam obnixè rogat; Accedens puellam tabulæ imponi jubeo, pudenda inspicio, & velamento aliquo carnoso illa subducta, sicque clausa esse animadverto, ita tamen ut supernè & infernè stilus exilis intromitti possit, ubi exilia foramina, per quæ urina impetuosè extrudebatur, conspiciebantur; cum autem liberum effluxum urina non haberet, moram circa velamentum trahere opus habebat; acrimonia autem seri retenta loca obscœna rodebat, & vellicabat, quæ causa erat frictionis pudendorum, erosum tandem per moram longam sine dubio ex illa acrimonia intestinum rectum est, unde per alvum excernenda, per genitalia communi factô meatu exire conspiciebantur. Licet autem natura viam apertionis & sectionis monstraret, nolui tamen propter instantia fata, ne accelerâsse me eadem jure culpari possem; nam summa virium debilitas, & extremorum refrigeratio, quam sudor colliquativus excipiebat, postero die infelicem ἀνάλυσιν terminabantur.

OBSERVATIO CLVIII.

D. Johannis Schmidii
De
Manibus sulphur olentibus.

ODorem suavem totum spirâsse corpus, seu mirificam exspirâsse fragrantiam, *Plutarchus* de Iside meminit; similiter de Alexandro Magno refert, quod ex cute exhalaverit odor gratissimus, quodque os ac totum corpus reddiderit fragrantiam. *l.* 1. *Conv. Quæst.* 6. *& in Alex.* De fœtore Judæorum *Fr. Philelphus in Epist.* scribit, simulque graveolentiæ hujus causam invenire tentat. Nostrorum certè Hebræorum sanguinem à porri esu nimio, odorem hunc contrahere verisimile est. *Galenus l.* 6. *Epid. Com.* 4. *Aphor.* 9. refert, Medicum quendam Asianum hircum sub alis tàm putidum aluisse, ut vir nullus elegantior accessum ejus ferre posset, nisi odoratis quibusdam inspersionibus virorem hunc priùs mitigasset. Lemnias mulieres tantum fœtorem contraxisse refert *Antigonus de Nat. Mir.* ut viri earum abstinerent congressu. Quæ de gravi odore *Martialis* habet, ex Epigrammatibus ejus nota sunt. Potest non immeritò prioribus exemplis, Observatio sequens annumerari. Juvenis quidam,

habitu

habitu alias satis vivido, annos natus circiter 25 apud lorarium nostratem vivens, ante annum & quod excurrit, ex utraque manu ad brachium usque statis temporibus sulphureum exspirabat odorem, tàm manifestum, ut hypocaustum totum odore inficeret, immò lectus non nisi sulphuris accensi spiraret odorem. molestiam hanc fœtoris insoliti herus cùm ferre non posset, meam implorat opem, meumque judicium, an nimirum odoris hujus gravitate, sanis etiam cum eo simul viventibus comilitonibus, cùm sulphureum continuò attrahant aërem, noxam aliquam imprimere valeat patiens hic, perquirit. Cardanus quidem in propria vita meminit, ex propriis brachiis sulphureum se observâsse odorem, quod in *Scholio ad Obs. 191. Anni II. Miscell. Curios.* notavit acutissimus, ὁ νῦν ἐν ἁγίοις, *Sachsius*, ubi ex *Alex. Tassano & Rhodio* duo adhuc similia adducit exempla: Ex autoribus tamen istis colligere non est, odorem illum, seu potiùs fœtorem, in ea fuisse vehementia, ut in nostro subjecto, in quo adstantium infectionis metus fuit. Mirum tamen videri posset, quî factum, quòd non totum corpus, & in nostro quoque subjecto fœtorem hucce reddiderit? An causa non tàm in sanguinis massa quàm parte, quæ odorē hunc spiravit, quærenda venit? In sanguinis enim massa si resideret, cur totum corpus, cui per circulationem sanguis communicatur, odorem hunc non præberet, causam non video. Obstructis itaque fortè à causis externis, partis laborantis poris, halitûs per evaporationem exire consueti, retinentur; mora autem longiore magis adusti fœtorem hunc, præprimis, si calidus sit naturâ sanguis & siccus, sulphureum contrahunt. Ἰδιοσυγκρασία partis, vel sanguinis commune illud, supinum tamen ignorantiæ asylum, si accusari deberet, in ulteriorem perquirere rationem opus non esset.

OBSERVATIO CLIX.

D. Johannis Schmidii
De
Ischuria ex distensione emulgentium.

SPectabilis apud nos civis, Michaël Podeweis, vir 67. annorum, vegeto tamen adhuc corpore, ἰσχουρίᾳ corripitur gravissimâ, ita ut nec guttulam excernere posset, neque tamen ad excretionem doloribus ullis solicitaretur, perterritus, ea propter meum petit consilium. Invenio retentionem illam, examinatis circumstantiis omnibus, omnimodam, non à calculo, non tartareâ materiâ, nec grumo sanguinis, sed læsâ renum facultate, vel secundùm *Galenum l. 3. de Sympt. Caus. c. 3.* perditâ renum actione, vel secundum *River. l. 1. Obs. 1.* ab obstructione venarum emulgentium, quam humorum multitudo parit ex *Galeno l. 10. Meth. c. 2.* cùm nimirum vasa repleta nimis & distenta non sese possunt ad

expulſionem contrahere, prout in Veſica ab urina repleta, haud rarò evenire videmus, ortum trahere; Quare emollientibus enematibus, balneis, internis ſpecificis & ſalinis curam aggreſſus ſum, à fortioribus tamen diureticis abſtinebam, ne, vel renes inflammarentur, vel ad partem affectam nimius ſeri impetus propulſus majores in emulgentibus conciliaret obſtructiones. Protrahebatur malum, ſine ullis tamen ſymptomatibus, neque enim in pectine gravitatem, neque à reſtagnante ſeri copia ortam diſtenſionem animadvertebam. Temperabat ſibi æger, ſuaſu quidem meo, præter tamen exſpectationem à potu penè omni; metuebam enim ſemper, ne urinoſo odore inquinatus ſanguis ad cor delatus ſpiritus inficiat, & funeſtum conciliet exitum. Prognoſtico me ſalvabam, ſtantem enim ſacrum inter ſaxumque videbam patientem, unde gravi non vacare periculo affectum hunc primis indigitavi diebus. Continuo interim, externa & interna, quæ ex arte partim, partim ex ſecretis mihi cognita erant, remedia, ſed nec guttulam proiicere licebat. Æger me puſillanimem videns bonâ convaleſcentiæ ſpe, Medicum inverſo planè ordine erigit: Noli, inquit, timere, ſubſequetur propediem auxiliante Deo optatus finis. Oxygalam avidiſſimè expetit, concedo; bibit duodecimo morbi die iteratis vicibus hauſtum bonum; decimo tertio circa noctem ſalis urinæ fixati ℥j. propino, quod ſemel atque iterum anteà etiam propinaveram remedium. Decimo quarto impetuosè copioſiſſima ad libras aliquot redditur urina, limpida crudaque, quæ iteratis vicibus per totum diem matulâ excipiebatur, ſimilem priori aquam nimirum referens, ſequentibus autem diebus ad naturalem & quantitatem & qualitatem accedebat, roborantibus tandem, & εὐπέπτοις Dei benedicti ope ad priſtinam rediit ſanitatem.

Scholion.

VArias ἰσχουρίας Obſervationes, raras etiam ſatis apud Practicos notatas habemus. *Diom. Cornarus Obſ.* 21. *fol.* 36. ad decimum quartum diem urinam ceſſaſſe obſervavit; Undecimo die ſanatæ ἰσχουρίας exemplum *Tulpius* tradit *l.* 4. *Obſ. c.* 26. Iſchuriæ 8. & 16. dierum *Schenckius meminit f.* 533. *Confer Piſan. Obſ.* 127. exemplum memorabile 10. dierum tradentem. *Foreſtus l.* 25. *Obſ.* 18. *p.* 527. in ruſtico retentæ urinæ hiſtoriam exponit. Ubi hoc notandum animadverto, quod proprie ſic Medicis dicta ἰσχουρία, veſicæ vitio ex calculo &c. facta, etiamſi ad octo & plures extendatur dies, non adeò lethalis ſit, modò ætas & vires ferendo morbo pares ſint, quod in praxi obſervare ſæpiùs mihi contigit, cum ſublata cauſa effectus quoque tollatur. Impropriè autem dicta, nullis nimirum doloribus exiſtentibus, & vacuâ utplurimùm veſicâ, ἰσχουρία, ubi vitio renum vel emulgentium urinæ defectus contingit, plus periculi inferri conſuevit, ut rariſſimè ad 8. vel 9. dies malum hocce protrahi poſſit; Et licet urina poſt mul-

multarum dierum decursum tandem subsequatur, non tamen evadunt ægri, qua in sententia, præter alia exempla, non ita pridem me confirmavit Mennonistæ alicujus vidua; quæ vitio, ut ex signis colligere licebat, emulgentium, omnimodam urinæ patiebatur suppressionem, post variorum autem remediorum usum octavo morbi die copiosam reddebat urinam, turbidam, jumentorum similem, & fœtidam valdè, fractis tamen viribus, & infectâ sine dubio tota sanguinis massa, decima quarta die animam efflabat. Aliàs mortis hoc certissimæ prognosticum vix unquam me fefellit. Cujus periculi causam ingeniosam satis *Antonius Santorellus de sanit. natura l.23. c.15.* tradere nititur: Gravissima, *inquit*, est suppressio absque dolore; nam veluti parturientem parituram esse aliquando speramus; non speramus autem, si nullos patiatur dolores: Sic urinæ suppressio facta in renibus, si comitem habeat dolorem, spem concipimus, ablato impedimento viarum micturum esse ægrotantem, quod sperare non ita facilè possumus, cum sopita facultas & ferè emortua, non est modo aliquo de corporis salute solicita; Minùs gravis suppressio est, quę fit plenâ vesicâ; non enim detinetur urina in viis, quare neque minatur sanguinis corruptelam & febrem exitiosam. Hæc ille.

OBSERVATIO CLX.

D. Johannis Schmidii
De
Purgatione ex imaginatione.

DE viribus imaginationis in hypochondriacis præsertim obvia sunt apud Autores plurima; nec ignota sunt, quæ de prægnantium impressione inter plures alios *Th. Fienus* eruditissimo in Tractatu suo consignavit. Nauseam medicamentorum impressionem facere posse satis gravem sæpiusculè expertus sum, inter alia exemplum sequens exponere non abs re fore judicavi.

Uxor famosi apud nos mercatoris J.D.P. quartana laborabat molestissima, corpus totum atrocissimè affligente: sentiebat dolorem osteocopon, lumborum & dorsi gravitatem, rigorem, inappetentiam, & alia quartanariis familiaria symptomata. Advocor, ut de remediis prospicerem; ea respuebat omnia, ita ut nec ad salia, nec essentias, nec tincturas, nec spiritus per guttas sumendos, vel dolo etiam, quod sæpiùs fieri oportere praxis docet, persuaderi posset. Tandem antiquartanarium meum exhibere dolo tento, ipsa cauta nimis & attenta elusit consilium meum: quæro, an conservam rosarum assumere possit, habere me nimirum & saporis grati & morbo, quocum conflictabatur, accommodatissimam, ex cujus usu febris sine dubio cessatura sit? annuit tandem persuasionibus, & an

Vomitus, an dejectiones illa sit motura, & an certo certiùs febris etiam peritura sit, perquirit. Cessabit, inquam ego, DEI ope, infallibiliter (ità enim erigenda erat; nam alias remedium non admisisset) febris; operationem autem medicamenti talem experieris, quod si ventriculus pravis abundaverit humoribus, fortè vomitum, dejectiones autem modicas quidem, sed certas conciliabit. Mitto circa vesperam febrifugi dosin cum rosarum conserva permixtam, simulque ut manè vice unâ, nam boli habebat formam, deglutiret, significari curo; Ægra impressionem vomitûs dejectionumque habens, maximam autem in medicamentum & ejus operationem ponens spem, sollicita tamen, numne postero die sapor ingratus sit futurus, circa noctis horâ fabæ majoris quantitatē degustat tantum; inde nauseabunda statim quater vel quinquies cum maximâ violentiâ vomit, simulque sexies vel septies alvum exonerat. Accedo manè & de operatione remedii quæro; malè, *inquit*, mecum actum fuisset, si ex consilio tuo conservam deglutivissem, gustabam enim hesternâ vesperâ medicamentum, & vix me vivam ampliùs reperisses: verebar, ut nosti, vomitus verebar dejectiones, periculum tamen facere volui, an, te sic volente, saporem remedii ingratum superare possim, & quod timui, experta sum; vomitus enormes, dejectiones copiosas: si totum assumsissem remedium, qualiter cum, vita mea actum fuisset, ipsus judica. Dignam, respondeo, temeritatis luisti pœnam, ex imaginatione enim & nausea solâ operationem talem subsecutam esse, certa sis, ut effectus etiam, febris nimirum sublatio, jam subsequatur, animitùs voveo. De eâ, inquit, nullus dubito. Habebat tempore eodem ancillam quartana etiam laborantem. Ut videas, dico, non adeò periculosum me tibi exhibuisse remedium, & ex imaginatione solâ factam fuisse operationem, ancillæ, quæso, meô periculô, quod reliquum est totum devorandum exhibe; paret ac præbet ancillæ remedium, quæ sine nausea, sine vomitu quinquies blandè dejicit. In hera imaginatio & impressio, quam de medicamento habuit; in ancilla medicamentum ipsum felicissimum sortiebatur exitum: utraque enim à molestissimâ aliàs liberabatur febre, sicque dosi unâ binæ curabantur febres.

OBSERVATIO CLXI.

D. Johannis Schmidii

De

Cancri cura palliativa.

CAncrum mammillarum palliative ab exulceratione præservari posse ad plures annos, viginti etiam, non semel ipsus expertus sum, modò non in

manus

manus imperitarum muliercularum, agyrtarum, circumforaneorum, & id hominum impostorum genus aliud incidant, ubi spem amplam facientes, vel cataplasmatibus emollientibus putredinem conciliant, vel calidis & gummatosis emplastris inflammationem causantur, quæ in exulcerationem terminatur, unde cruciatus & dolores intolerabiles, non nisi morte delebiles oriuntur. Sectionem, cum in principio fieri debeat, constantibus adhuc viribus, & ubi altè nondum radices egit, delicatulæ utplurimum admittere renuunt. Laminam plumbeam vel emplastrum diapompholygos cum fructu adhiberi posse, non semel expertus sum.

Vidua quædam primaria A. P. triginta octo circiter annorum, tumorem mammillâ dextra per annum & ultra sentiens, mobilem tamen & dolorificum, cancrum minantem, meam implorat sollicita opem; præparo corpus internis evacuantibus, revellentibus, acrimoniam seri contemperantibus, topicorum usum circumspectum suadeo, ne, quam metuit, subsequatur exulceratio. Laminam plumbeam ut affectæ parti imponat, & mammillæ, ne decidat empl. diapompholygos affigat suadeo: Fit hoc, duæ parantur laminæ, ut demptâ unâ altera imponi posset, utraque duorum mensium spatio eroditur &, in medio in albicantem redigitur pulverem, prout calcinatio plumbi fieri consuevit. Apparet hinc, quanta seri atrabilarii sit acrimonia, ut in corrosivorum etiam degenerare naturam apta sit, quæ salia corosiva plumbum calcinare posse nemini non notum est: hæc causa videtur esse, quod in exulcerato cancro adeo exquisiti solent esse dolores, qui opiatis utplurimum demulcendi sunt, quæ in doloribus ejusmodi ad scrupuli medii usum nihil profecisse haud semel expertus sum, partim quod salis acrimonia superet opiatorum vires, partim quod natura opiatis tandem assueta, eorum operationem eludat, sicque tandem non tam medicamenti, quàm alimenti induant naturam, quod de napello & venenis etiam aliis plurimæ Auctorum docent historiæ.

OBSERVATIO CLXII.

D. Johannis Schmidii

De

Deglutitione diversimode læsa.

SEnator quidam Mariæ-Insulanus levem patiebatur apoplexiam, à qua remediis appropriatis Altissimi beneficio curabatur, hoc tamen relicto symptomate, quod anxiè miserum torquebat, solida omnia, panem, carnes,

pisces, masticabat, & linguâ in ore circumvolutabat, deglutire autem, immò nec potu multô diluta detrudere poterat, potulenta omnia liberrimè descendebant. Ex paralysi musculorum, pharyngis contractioni inservientium, malum hocce oriri judicabam, quare universalibus præmissis, evacuantibus, revellentibus, resolventibus, ad topica deveni externa, ex quibus levamen sentire aliquale incipiebat, sed cum propter domestica, diutius apud nos commorari non posset, medicamentis convenientibus ipsi prospexi, sicque cum spe integræ sanitatis eum dimisi. Similem casum hisce diebus in virgine aliquâ nostrate observavi, cachexiâ scorbuticâ, cephalalgiâ, & παραχυσία, per longum tempus molestissimè laborante, quæ solidos cibos non nisi cum potu summè dilutos per vim quasi in ventriculum detrudebat; hæc etiam sensim à tædioso hoc affectu per DEI gratiam liberata est. Notum est in hydrophobia potulenta deglutiri non posse; solida econtrà faciliori cum molestiâ descendere, ubi in causa reddenda Practici sese macerant, existimantes, potulenta arctiùs à pharynge comprehendi debere, liquiditatem autem motum contractionis quasi effugere, sicque ad superiora regurgitare: solida ècontra arctè comprehendi & sic sensim in ventriculum musculorum ope detrudi posse. In nostris casib. ratio est diversa, ubi potulenta ponderosâ liquiditate sine musculorum ope in ventriculum quasi defluunt, solida autem propter musculorum actionem læsam per œsophagi compressionem ad ventriculum deduci non possunt, cum ob siccitatem lateribus adhæreant solida, per musculorum autem actionem, quippe quæ læsa est, deprimi non possint. Notum quippe est ex Anatomicis, œsophagæum seu gulæ sphincterem, ab utroq; scutiformis cartilaginis latere qui ortũ trahit, & per gulæ partem posteriorem transversim expanditur, astrictô œsophagô cibum inhærentem deorsum compellere: habet musculus hicce tria musculorum paria alia, ad elevandum & dilatandum œsophagum comparata, sibi ministrantia, quorum actione læsâ, in subjectis nostris, deglutitio obiri non potuit, quamvis solius sphincteris læsionem symptomati huic sufficientem dedisse occasionem, existimem.

OBSERVATIO CLXIII.

D. Johannis Schmidii

De

Monstro vitulino.

IN prædio Magnifici & Nobilissimi Domini Johannis Kratzeri, Consulis, Scholarchæ & Camerarii meritissimi, Patroni mei summè venerandi, aliquot à civitate nostra distante miliaribus, præteritô quadragesimali tempore vacca

quæ-

Ad Obs. CLXIII.

quædam, juvencula, vitulum peperit masculum monstrosum, bicipitem seu potius bifrontem, cujus delineationem transmitto. Apparebant nimirum capita sibi juncta, non separata, tamen bina, cervici uni adnexa, quælibet capitis pars binos habebat oculos, quos movebat, proprium os, linguam, dentes utrinque singulos, tota capitis compages linea quasi quâdam distincta apparebat, circa frontem, in utraque extremitate una tantum aderat auris, & penes illam nota, ex quâ cornu erumpere debuisset, lac quod uni præbebatur ori, bibebat, motâ simul alterius oris linguâ; Potuisset, si curam adhibere animus fuisset, sustentari aliquantisper, supervixit tamen dies duos, & totidem noctes. Ego de interna, capitis præprimis, constitutione sollicitus, ejus, ministrante operâ Christiano Rabandel, Chirurgo nostrate in Anatomicis non imperitô, institui anatomen; demptâ cute cranium apertum est, ut, num interstitiô, quod exterius per lineam quasi quandam monstrabatur, capita distincta sint, appareret; sed unam tantum inveni cavitatem, justô tamen ampliorem, & cerebrum unum, molle quidem, suis tamen meningibus involutum. Organa sensum autem exteriorum cum duplicia fuerint, duplicia etiam nervorum iis inservientium conspiciebantur, paria, duplex processus mammillaris, amplus satis supra os ethmoides cum duplici nervi bivaricatione apparebat, duplex itidem nervorum opticorum in medio itinere sibi junctorum & ab invicem iterum separatorum, à spinalis medullæ initio, non longè unum ab altero distans apparebat par. Reliqua nervorum paria non duplicia quidem erant, sed surculos tantum nervus uterq; projiciebat ad organa, ita ut in dextro latere existentes nervi, bifurcati quasi in organa dextri lateris desinerent, sinistri autem lateris nervi in sinistrum latus utrinque surculum spargerent. Falciformis processus ad radicem naris dextræ bifurcabatur, exili tamen & obtusô ductu. Palatum erat unum, unde factum existimo, quod ori uni exhibitum lac, sensum cibi præbuerit linguæ oris alterius: Lingua utraque suos habebat musculos proprios, proprium etiam os hyoides, quæ tamen duo ossa in radice arctô sibi juncta apparebant; cibus, per conjunctionem palati, in unum deponebatur œsophagum. Una etiam tantum conspiciebatur larynx; In pectore præternaturale inveniebatur nihil. In abdomine ventriculus, intestina, hepar, renes; verbô, reliqua omnia naturali sese habebant modô, nisi quod lien vix Imperialis magnitudinem æquaret & rotunda quasi conspiceretur figura. Habet *Ulysses Aldrovandus l. de Monstr. historiâ* varias vitulorum bicipitium figuras & descriptiones, quarum una, quam *pag.* 421. delineari curavit, cum nostro monstro accuratam habet similitudinem. Video etiam *in Anno II. Miscell. Curios. Obs.* 94. ab Excellent. Dn. Segero, Collegâ nunc meô, & Amico colendissimo à D. Erndlio delineatum, vituli bicipitis monstrum communicatum esse; ubi plura etiam exempla alia in annotationi-

tionibus ad Observationem hanc ex collectaneis ingeniosissimi, dum viveret, *Sachsii*, adducta legere est. Præterea verò *Casp. Schützius* in Chronicis Prussiacis *l.12.p.m.* 519. bicipitis vituli descriptionem tradit, quam cum nondum notatam viderim, hic quoque allegare volui.

(In litteris mense Majo Anno 1674. *ad Coll. Ephem. Uratislaviam Gedano missis: quibus sequentes duas Observationes sibi à Nobiliss. Dn. D. Timotheo Clarke, Medico Londinensi, & Regiæ itidem Societatis clarissimo & acutissimo, dum viveret, Socio, ante aliquot annos communicatas, prælaudatus Dn. D. Schmidius addidit.)*

OBSERVATIO CXLIV.

D. Timothei Clarkii
De
Lienis resectione in cane vivo.

ANn. 1663. mense Mart. assistente Magist. Pearle, Ducis Eborac. Chirurgo ordinario, è cane gregario, quoad corporis molem mediocri, non pingui, lienem exsecui, transversim facto vulnere circa lienis regionē, ex quo iratum animalculum, partem omenti, intestinorum & ipsum lienem extrusit, quem nulla facta ligatura, partim secando, partim digitis separando penitùs avellimus, deinde partibus cæteris extrusis repositis, vulnus statim consuebamus, & hirriens animal servi curæ commisimus, qui brevi pòst sutura priori ab irato animali rupta, vulnus iterum consuere coactus erat. Ab illo tempore tamen canis perfectè sanus evasit, magis quàm anteà mansuetus, & ad actus venereos posteà valdè proclivis.

Hoc modo vitam sanam & multò jucundiorem degit, & pinguior etiam evasit. Mense Aprili anni sequentis, canis, quo casu nescimus, præ foribus mortuus & rigidus, capite contuso inventus est.

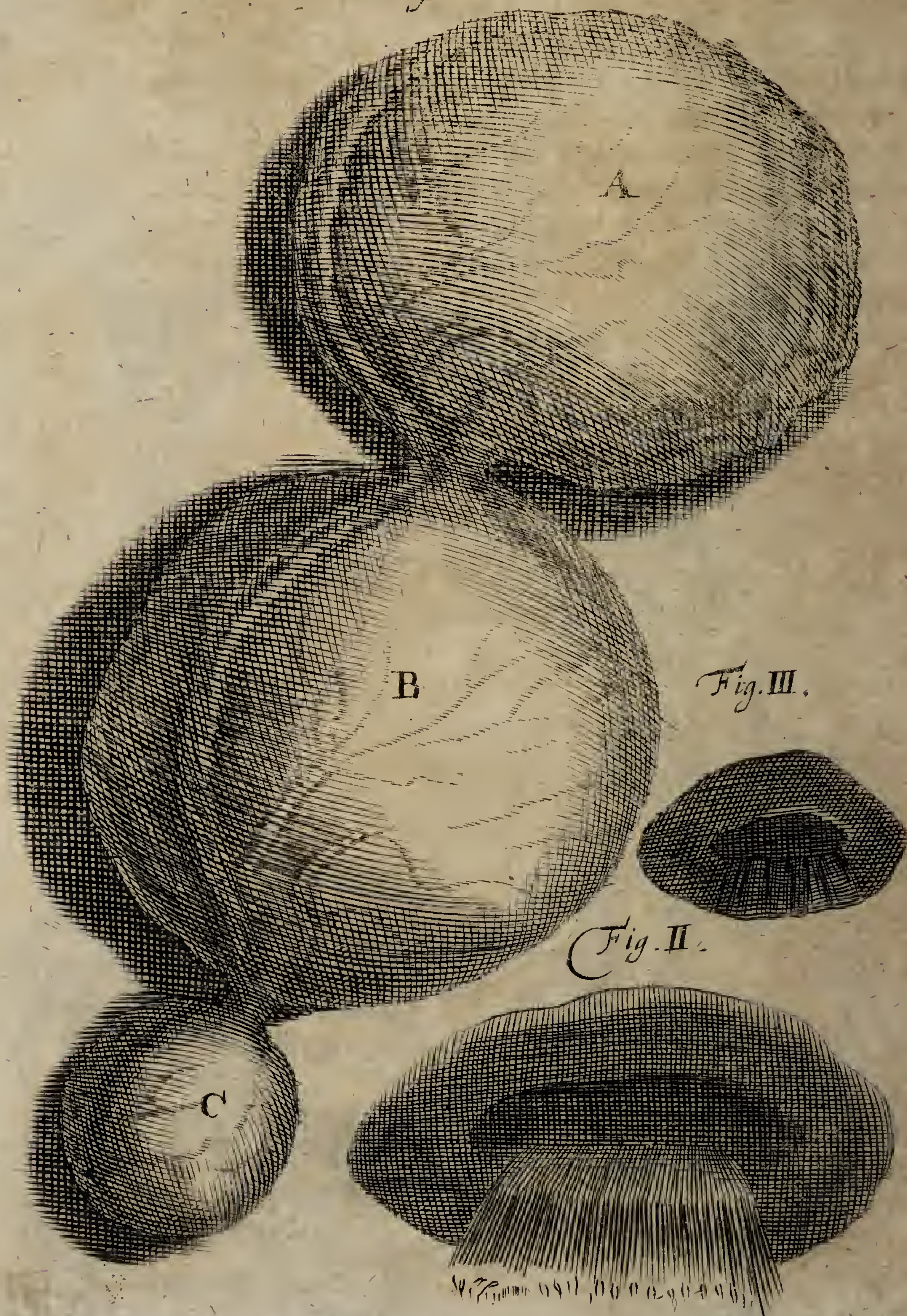
Aperto cadavere partes carnosas rubicundiores, quàm in aliis animalibus observavimus, uti & pinguedo, ubicunque erat, albissima apparebat. Mesenterium in vasorum interstitiis, diaphaneitatem, illius instar, quæ in septo lucido reperitur, exhibebat! vasorum tamen ramificationes, ubique pinguedine illa albissima coopertæ. Partes cæteræ omnes, pro naturæ modo apparebant; partes tamen omnes rubicundæ floridiores erant, quàm in aliis apparere solent animalibus, & partes albæ multò albidiores, quod quidem non injucundum præbebat spectaculum; sed ubi lien exsectus erat, pars omenti, & vasa splenetica, cicatrici interiori vulneris firmiter annecti videbantur.

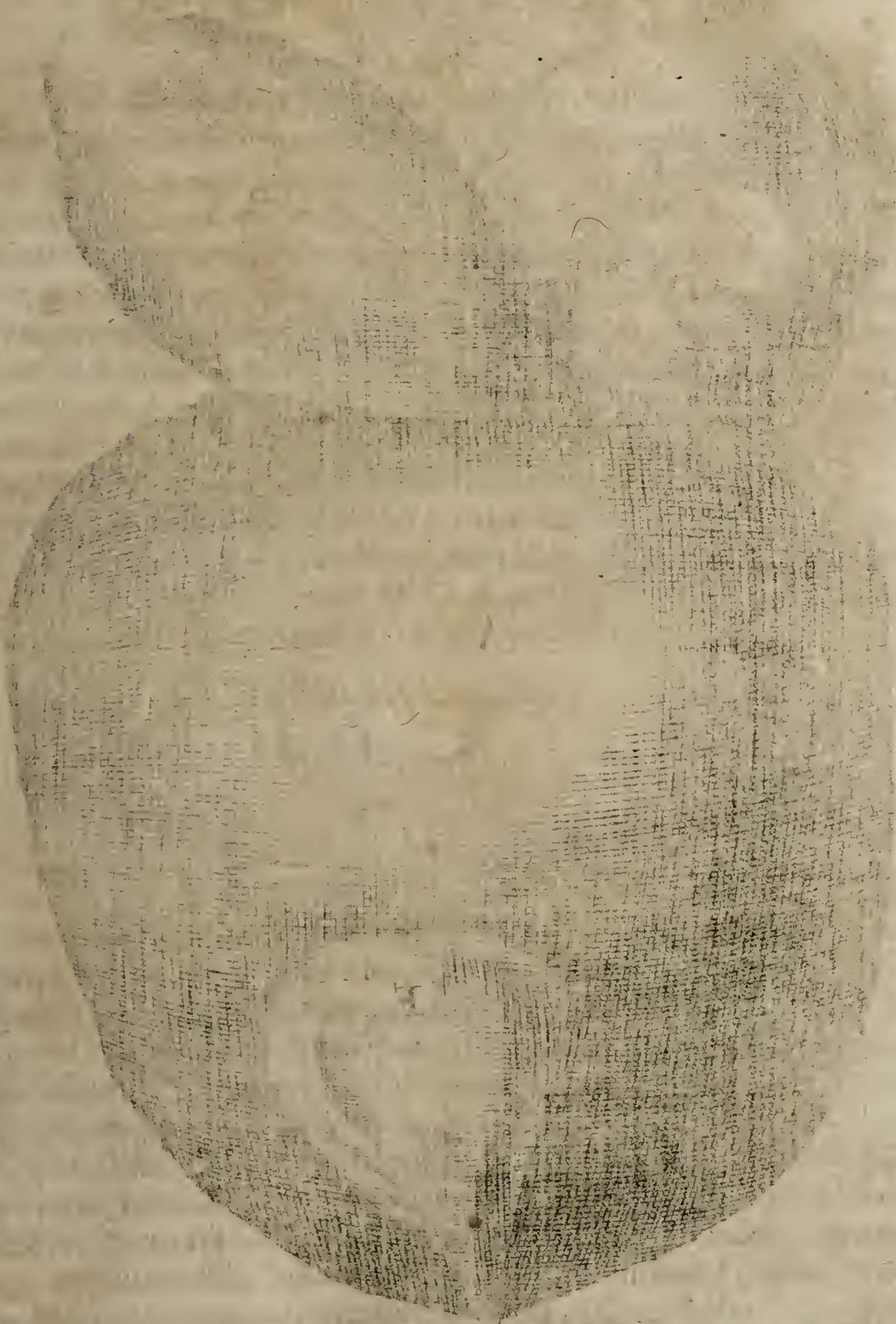
OBSER-

AD OBS. CLXVI. TAB. II.

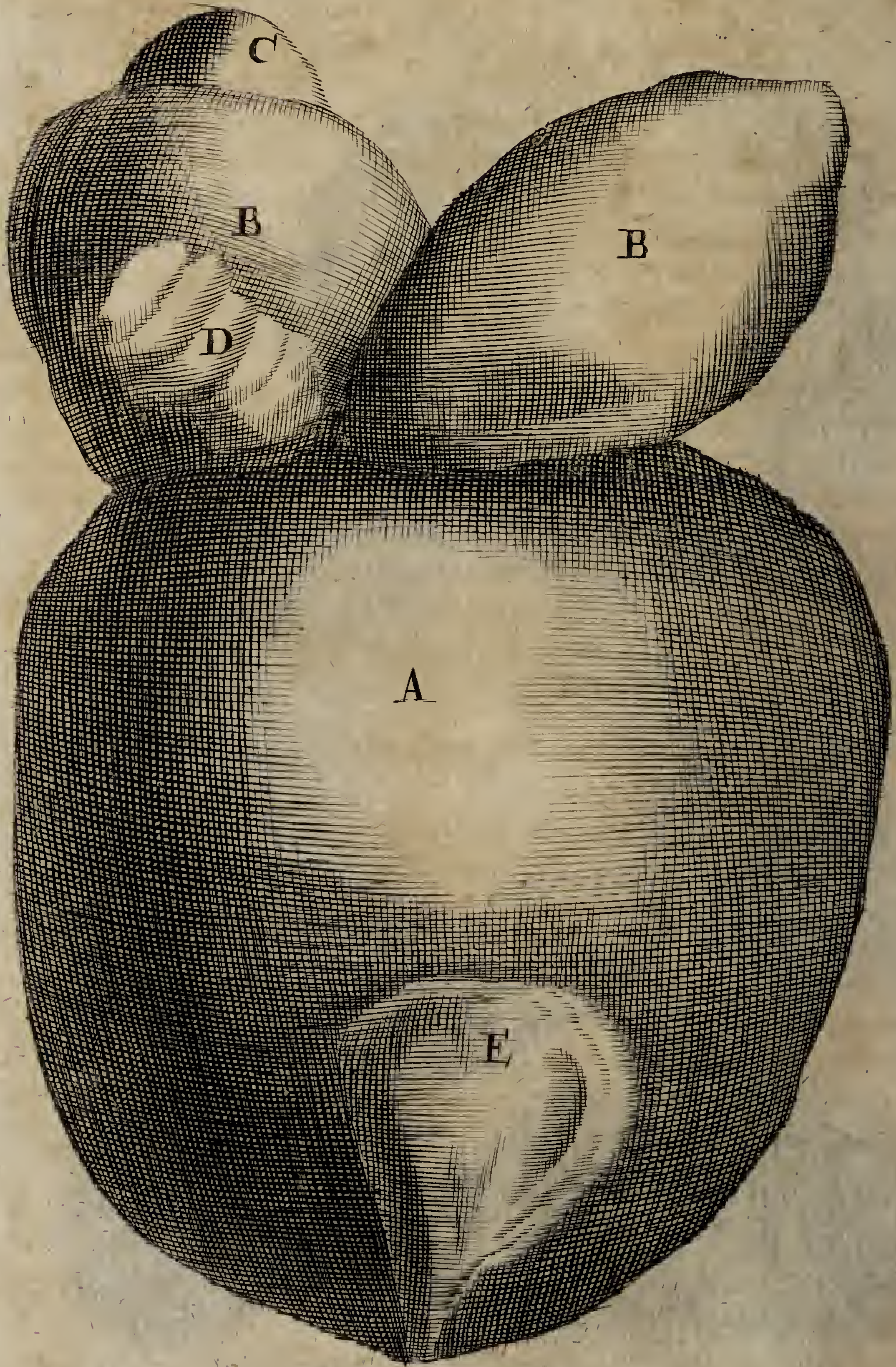

AD OBS. CLXVI. TAB. III.

Ad Obs. CLXVI. Tab. IV.

OBSERVATIO CLXV.

D. Timothei Clarkii

De

Lienis resectione in homine vivo.

LAnius quidam rusticus in parte hujus Insulæ Occidentalis, in Comitatu Sommersetensi, in villa prope Crookhorne, Wayford dicta, Guilielmus Panier, nomine, ære alieno oppressus, ne injus raperetur, semet utplurimùm abscondere coactus erat, tandem dum privatim laniavit, lictores illum jam capturi erant, quos ut evitaret, vir desperabundus, cultrum laniarium in sinistram abdominis partem adegit, unde magno facto vulnere, pars omenti, intestinorum, & lien etiam statim erupêre. Hinc lictores perterriti, virum, ut putabant, moribundum, statim dereliquêre; Per trium dierum spatium vulnus sine sutura manebat; tandem verò accersitus Chirurgus, retrusis intestinis, partem omenti, cum liene, cultro abscindebat, & consuto vulnere brevi convaluit lanius, & per totum annum sequentem sanus & hilaris vitam degebat, & deinde in novam Angliam profectus est, ubi non ita dudum sanus adhuc vivebat. Vir fide dignus & testis oculatus Doubeny Turbevile M. D. & inter nostrates oculorum medelâ celeberrimus hanc observationem mecum communicavit.

OBSERVATIO CLXVI.

D. Hiarne

De

Anatome viri pro hydropico habiti.

CUm anno superiore sexcentesimo sexagesimo nono Rigæ Livonorum, ubi inter præsidiarios milites Medici ac Chirurgiæ Inspectoris munere fungor, Chirurgorum aliquis me accessisset, atque ægroti cujusdam hydrope laborantis exposuisset historiam, non dubitavi, priusquam ipsum ægrum adirem, accuratè etiam curæ modum, quo tractasset hactenus afflictum, inquirere. Desideranti rem omnem aperuit mihi Chirurgus, se laboranti jam sæpiùs cathartica ex *gummi guttæ* Drach. ſ. ad Scrup. ij, sine successu propinasse, se applicuisse etiam cruribus jam tumefactis fonticulos. Extemplo ægrum adeo, qui staturâ brevis erat, & annos circiter quadraginta agebat. Ibi emaciatum quoad cætera miserè ac carnem vix ossibus hærentem, abdominis autē pondere immenso oneratum, ac tibiis pallidis impressi digiti vestigia servantibus (qualis fere in omnibus cachexiâ laborantibus) tumentem obstupui. Querebatur de spirandi diffi-

difficultate, & cum aliquali cordis inquietudine virium jactura, cæterum appetitu se stimulari continuo, ferè canino; immò assumtorum copiam vix sufficere desiderio esurientis. Exortum sibi esse id malum ipse ægrotus ante biennium affirmabat, cùm moles trusatiles seu manuarias ferè sine intermissione versare cogeretur. Cogitanti mihi hac de re nihil certius ancipiti consilio obvenit, neque enim hydropem credere poteram, quod & fame magis quàm siti urgeretur æger, & tumor in ventre non mollis sed quasi carnosus, & minimè, ut in ascitide accidit, cum murmure fluctuans esset, quodque præterea potus assumpti paucitas non responderet augmento quotidiano tumoris. Nihilominus tamen pedum ac ventris tumor cum spirandi difficultate è contrario hydropis suspicionem faciebat. Maximè autem me torquebat, quod ex tot assumtis nec excrementa multa, nutrimentum autem corporis & virium robur satis exiguum deprehenderet, omnibus, quæ spem meliorem facere solent, de die in diem in deterius ruentibus.

Tandem cùm ad cognitionem hujus affectus accuratam penetrare non possem, in dubia re aliquid experiri decrevi, quàm certæ morti hominem sine solatio committere. Diureticis itaque ac subinde catharticis tentavi curam, sed naturam penitùs inexorabilem nec allicere benignis, nec cogere fortioribus potui. Demum post aliquot septimanas in altiori loco occupatus æger, fortè decidit, ac infelici mortis genere vitæque ac morbo colophonem imposuit. Cadaver statim sequenti die in multorum præsentia aperiri curavi. Aderant ibi Nobilissimus & Præclarissimus Dominus *D. Nicolaus VVitte von Lillienavv*, Serenissimæ Regiæ Majestatis Sueciæ Medicus ordinarius, & urbis inclytæ Rigensis Physicus primarius, vir in omni solidarum scientiarum genere nulli inferior, praxeos felicitate nemini secundus, Præceptor meus ac Fautor ætatem honorandus, ut & Generosi plures officiarii milites atque Chirurgi quatuor rei gerendæ arbitri, ad unum omnes expectatione suspensi. Hos autem testes citare ideo volui, ne inanis quis crepare me suspicetur. Postquam igitur aquam, ne cultro arctius inquirenti impedimento esset, depleri jussissem, vix unam aut alteram libram deprehendêre. Miratus in tanta cavitate non plus aquæ contineri, ulterius abdomen aperui, ubi statim detracto peritonæo & omento quod tenue erat instar telæ aranei, ingentis corporis moles in superficie pinguedinem referens se exhibuit conspiciendam. Totum ferè mesenterii spatium occupaverat monstrosa hæc excrescentia, adeoque arctè intestinis à duodeno usque ad medietatem ilei annectebatur, ut quasi partes hæ coivissent duæ in unum citra ruptionem alterum ab altero avelli non potuit. Tres autem lobi seu tumores ex figura subrotunda & nonnihil depressa mole diversi se spectantibus exhibebant, qualis icone opposita à me ad vivum exsculpta apparet, qui ad stateram

teram examinati, pondus quinquaginta quinque librarum Suecicarum æquabant, imò etiam excedebant. Horum loborum majores duo diſſecti, præter ſubſtantiam peculiarem (illi quæ circa ſternum boum pinguium eâ parte eſt, qua inter crura incurvatur à palearibus ad pectus ſimilem,) amplam cavitatem prodidêre. Earum ferè quævis ſex librarum fuit capax. Liquor ſeu potius materia, quam continebat, fluida ingrati erat coloris ex obſcuro viridis flaveſcentis, ſtercoris vaccini inſtar multa aqua diluti, ſed fœtoris notabilis penè expers. Tertii illius ſeu minoris lobi, (qui caput infantis annui magnitudine æquabat,) cavitas parva ſaburra fuſci coloris erat impleta. Venæ plures cum arteriis latiores in ſuperficie, ſed valde pallidæ ac ferè inanes explicabantur, nonnullis lacteis etiam veſtigia ſua ſervantibus. Reliqua viſcera incorrupta erant, præter pulmonis ſiniſtrum lobum quodammodo lividum, ac pericardium omni deſtitutum lymphâ cordique pertinaciſſimè adhærens, nihil notabile exhibebant. Rariſſimi hujus affectus cauſam occaſionalem non ineptè ægrum dum ſpiraret adhuc, divinaſſe ſtatim comprobabo: cum enim glandulas meſenterii hic obſtructas atque corruptas fuiſſe poſt ſectionem factam oculorum teſtimonium declararit, non adeo difficulter reliquam morbi rationem ex ipſius ſententiâ deduci poſſe vero videtur ſimillimum. Atque ſic molendinarum verſandarum moleſtiſſimum negotium omnem dediſſe anſam apparet. Calefacto enim corpore motu continuo & violento, non potuit fieri, quin totius corporis pori, atq; inter eos illi, qui ex lacteis ad inteſtina tendunt, aperirentur. Jam verò ejusmodi hominum ad laborem & negotia natorum victus non modò ex vili pane & aqua, quibusdam leguminibus, piſis, fabis, aut braſſicâ, ſine apparatu coctis, conſtare, verùm etiam pro lucrando tempore, utplurimùm medios inter labores & aſſumi & vix digeri, regionis illius incolis notiſſimum eſt: ut labore & appetitu famelico; indeque fermento fortiori exiſtente, & concoctio citius abſolvitur, & avidæ hiantes lacteæ ante factam ſecretionem boni malique chyli, quam motus nimius illam in tenui inteſtino efferveſcentiam impedit, promptiùs impprægnantur, frigidaque hauſta loco ſolatii miſeris funeſtum malum in lacteis vaſis vel etiam glandulis ipſis coagulationem producente, vel etiam chylo ipſo cum fecibus adhuc miſtis ad ſtagnationem in vaſis anguſtis admodum apta exiſtente, collecta illi chyli copia, partim qualitate ſua, ut dixi, partim etiam quantitate cavitatem viarum, pororumque ſc. in glandulis obſtruxit, ruptisque jam vaſis cavitates illas ſibi formavit. Quibus repletis dictam in molem eas extendere apta fuit, imperfecto interim ſucco imperfectum glandulis nutrimentum ac incrementum monſtroſum largiente. Quod illis non videtur abſurdum, qui ex Hipp. *l. de gland.* norunt glandulas in inteſtinis paſci humiditate, quam ex inteſtinis hauriunt; quique porro vulnerum excreſcentias, ſcirrhum atque puris

aliquando in tale aliquid abeuntis naturam per experientiam & ſtudium exploravere. Neque objici poſſe videtur, datam morbi cauſam ſeu glandularum obſtructionem per biennium, ut hic acciderat ſuperſtite ægroto, durare potuiſſe, cum glandulas non ad unum omnes ac eodem tempore, ſed ſucceſſivè fuiſſe obſtructas credendum ſit. Cujus rei argumentum etiam ipſa molis concretæ figura exhibet. Tres enim lobi tres glandulas atque hic unam poſt alteram fuiſſe adfectam, tam ex quantitate quam ex liquore contento differente, concludendum eſt. Quod autem liquor ille ſubflavus ac non adeo fœtens fuerit, id factum eſſe videtur ex bile, quam ſimul multa copiâ tranſiiſſe atque tum colorem addidiſſe, tum præſervaſſe quodammodo à putredine, à veritate non eſt alienum. Interea lacteorum paucitas, quæ ad partem ilei inferioris & reliqua inteſtina vergebant aliquid chyli quantum fuerit, abſorpſiſſe, atque in vitæ miſerum ſubſidium ad cor derivaſſe probabile eſt. Pharmaca autem quod nihil evacuare poterant, viis interclufis conjicere in promptu erit. Auctum verò illum appetitum quod ſpectat, tum ex pancreatis ductibus procul dubio obſtructis, tum etiam humorem illum in cavitatibus glandularum retento atque aceſcente, & acidiores vapores transmittente ad ventriculum, non improbabiliter deduci poſſe mihi videtur. Similem omnino voracitatem & inſatiabilem aviditatem in ſuo etiam ægro, (cujus ſupra mentio facta) laudatus D. D. Clark notavit. Cæterum languor ille aliqualis virium atque inquietudo neceſſarii fuere hujus obſtructionis comites, cum nec haberet depauperatus ſanguis, unde ſibi ipſi ad continuandum ignem vitalem, multo minus partium reliquarum nutrimento proſpiceret. Ultimo tumorem pedum atque emiſſam è cadavere ſectionis principio aquam ex lymphaticis tum caſu illo ex alto in ventre ruptis, tum ob molem excreſcentiæ reditum lymphæ ab inferioribus partibus prohibente, indeque ruptionem ibidem producente traxiſſe originem perſuaſus ſum. Atque hæc pro Ætiologia expoſiti affectus ſufficiant, qui quanquam jam inveteratus abſolutè fuerit incurabilis, non parum tamen ſpero Medico prudenti allaturum lucis, cujus beneficio poſſit & affectum hunc jam recens natum deprehendere, & quoad fieri poterit, in tempore ipſi mederi.

In multis, licet non in omnibus, ſimilem caſum nuper Argentorati obſervavit Cl. D. *Ludovicus Saltzman*. portentoſæ ſc. magnitudinis tumorem in abdomine puellæ ſex annorum, unde falſa hydropis ſpecies fuit oblata, cujus exactam delineationem mihi etiam communicavit. Sed cum ipſe Erudītiſſimus Obſervator propediem in hanc rem doctum eſt editurus ſpecimen, illud ego anticipare nolo, placuit tamen in gratiam curioſorum iconem hîc apponere.

FIGURARUM EXPLICATIO:

TAb. I. Meſenterium cum ſuis vaſis exhibet. *A. vena meſaraica & eas comitantes arteriæ cœliacæ. B. Venæ lacteæ. C. Meſenterii portionem,*

una

una etiam nervorum mesaraicorum per eam distributionem exhibet. *D. Ventriculi fundus. E. Pylorus. F. Intestinum duodenum. G. Iejunum. H. Ileum. K. Omenti pars. L. Glandulæ Mesenterii pars cum venis lacteis inter se implexis, & vasis lymphaticis.*

Tab. II. Tumorem & lobos supra dictos in proprio suo situ ostendit.

A. Ventriculi fundus. B. Hepar. C. Colon. D. Tumoris præternaturalis lobus. E. Lobus secundus. F. Intestina tumori adhærentia. G. Intestina reliqua ad latus dextrum retrusa.

Tab. III. Lobos separatim demonstrat.

Fig. I. Lobi tres explicati. a. *Lobus primus.* b. *Secundus.* c. *Tertius caput pueri annui æquans.* d. *Vasa pallida omnino & inania.* e. *Venarum lactearum vestigia.* f. *Intestini adhærentis disrupti portio.*

Fig. 2. Lobus major apertus, a. *Substantia exterior albicans* b. *Interior subfusca.* c. *Cavitas humore subviridi plenus.*

Fig. 3. Lobus minor dissectus fuscus & humore obscuro refertus.

Tab. IV. Observationem D. Saltzmanni repræsentat. *A. Tumor carneus major, inferior abdomen attollens & extra pubis ossa propellens. B. Tumores duo paulo minores ex priore orti. C. Appendix. D. Intestini pars. E. Vesica ad latus compressa.*

(Observationem hanc Nobiliss. atque Experientissimus Dn. D. Hiarne Disputationi suæ Inaugurali de obstructione Lactearum, Andegavi habitæ, inseruit; ipsa vero commendatione Præcell. Dn. D. Joëlis Langelotti in Ephemerides hasce meritò transscripta est.)

OBSERVATIO CLXVII.

D. Lucæ Schrœckii, F.

De

Hippolithorum historia.

NOn usque adeò infrequentem esse Hippolithorum generationem, quilibet mecum fatebitur, si tot in Medicorum scriptis adnotatas de illis observationes saltem consideret.

Celebris inprimis est Vratislaviensis ille, sive Hottomannianus, ex intestino recto equi excisus, postquam, dum vitâ adhuc fruebatur, plurimi alii, minores quamvis, excreti ab eodem fuerant, quos describunt *Thom. Jordanus Tract. de pest. phœnom.* ex recensione Medici Celeberrimi Joh. Cratonis, & *Casp. Schvvenckfeldius in theriotroph. Siles. tit. Equus:* nec non ex hisce Clar.

Casp. Bauhinius lib. de lap. Bez. cap. 14. uberioremque relationem, addita simul ejusdem, minorisque unius delineatione, unà cum alterius equi, Generosi Dn. Wolfgang. Friber. L. B. de Hofman in Moravia, plusculis diebus sat magnos lapides excernentis, mentione, Curiosissimus D. D. *Philipp. Jacob. Sachsius lib.* 1. *Gammarolog. cap.* 14. §. 11. suppeditat. In ventriculo equi Neopolitani alium, dupondii pondere, repertum, præfatus Jordanus memorat, quem Rudolphus Hungariæ Rex, inter sua rariora reposuerit. *Felici Platero* calculus fuit, qui ex equi prodiit alvo, uti ipse *Prax. tom.* 3. *cap.* 15. *testatur.* Magnæ molis calculum, in equo molitoris repertum, ex relatione Balthas. Conradini, Medici Suatiensis in Velle Oeni, describit *Tornesius in Joh. Georg. Schenkii lichogenesiâ*, quem etiam ex Jacobo Moockio prælaudatus Sachsius in medium adducit. Non minus insignes sunt illi duo Bambergenses, in cista Medica Joh. *Hornungi, Epist.* 64. *& seqq.* prolixè descripti. Calceolariano in Musæo repositum extollit *Andreas Chioccus in ejusdem Musæi descriptione, sect.* 3. *p.* 404. Alterius ex equo, non procul Francofurto, exemti meminit *Joh. Schröderus Pharmacop. Med. Chim. lib.* 5. *cl.* 1. *c.* 21. De Veronensi equa citò alvi turbine calculorum quartarium reddente, agit Clar. *Joh. Rhodius centur.* 2. *obs. med.* 74. Quin & Excell. D. D. *Georg Wolfgang. Wedelius* elegantis Hippolithi, in Gazophylacio Serenissimi Saxo-Gothani Principis repositi, historiam, unà cum icone ejus, *Anno Tertio Ephemeridum Medico-physic. German. Obs.* 246. insertam communicavit. Quos equus ille, quô de J. C. *Scaliger exercit. de subtilit.* 125. agit, tophos durissimos, levissimos, stercoris facie, rotundos egessit, huc nonnulli referunt. Quamvis *Olaus Wormius Musæi lib.* 1. *Sect.* 2. *cap.* 8. cum istis pilosis, in ventriculo boum sæpiùs reperiundis, pilis convenire eos, arbitretur. Sed omnibus hisce palmam præripit Parisiensis ille, in *Tomo quarto Ephemerid. Erudit. Gall.* propositus.

Credibile sanè est, multos ab equis consimiles lapideos emitti fœtus, qui tamen, tum absque difficultate in corpore quod prius delituerint, pariterque sine incommodo evacuentur, tum minores existant, aliamve ob causam haud observantur, sicque dein pereunt ac disperduntur; aut si fortè inveniantur, pro alio aliquo obvio silice aut lapide, præcipuè ubi rotuuditate, elegantique nitore carent, habentur. Numerus proròeorum augetur, si recensitis hisce addantur, qui variis in locis Curiosorum scrinia exornant, publicam fugientes notitiam, quales plurimos dari, nullum est dubium. Confirmat id vel Augusta nostra, aliquot ditata Hippolithis. Non repetam prolixius illos, de quibus, ob præclara in Rempubl. Patriam, immò Literariam merita laudatissimus noster D. *Raymundus Mindererus, Tract. de pestilent. cap.* 15. *pag.* 225. tractat, nec quos Avunculus meus honorandus, Dn. *Georg. Hieron. Velschius, dissert.* 2. *de ægagropil.*

gropil. pag. 12. recenset. Sed aliquot saltem nondum descriptorum exempla consignabo.

Primum sibi locum vindicat, quem nuper apud celebrem hujus loci Mercatorem & Materialistam videre contigit, cui stupenda obtigit moles, quam vel ex eo divinare licet, dum integras quatuor libras medicas, dimidiamque insuper unciam pondere adæquat. Immò multò ponderosiorem fuisse eundem, necesse est, cum non exigua ejus pars, laminæ imprimis exterioris satis crassæ, ablata conspiciatur. Figurâ cæterum ad rotunditatem, coloreque ad cinereum accedit, laminatim cohæret, compactus insuper, glaber & lævis existit. Plura de eô rescire non potui. Quare ad alios progredior, quorum nonnullos diversæ magnitudinis, equus ruffi coloris, qui pro Xenodochii nostri publici usu alebatur, Anno 1662. per alvum egessit, absque ullo prægresso vel concomitante, (quantum quidem observare licuit) equi incommodo, diu postmodum eodem incolumi supervivente.

Horum calculorum unus, Dilectissimi Parentis mei dono, mihi obtigit, non quidem magnitudine conspicuus, structurâ tamen commendabilis, quâ videlicet cum illo, ab amicissimo mihi *D. D. VVedelio* delineato, exactè satis convenire videtur. Lævigatissima enim ejus est glabrities, ac si ab arte inducta esset, instar ceparum insuper tuniculatus, sive lamellis sibi superimpositis præditus, coloris ex pallore candicantis, eleganter compactus, non sabulosus, non tartareus, friabilisve, sed durus, rasilis tamen & pulverisabilis, figurâ nonnihil oblongus, sex tamen angulis, unô superiore, anteriore & posteriore, duobusque lateralibus sibi oppositis instructus, pondere saltem drachmas tres, & grana viginti quinque continet. Diffractus à me, exiguum in centro silicem, cum laminarum pulchra structurâ, coloremque paululùm obscuriorem illo, qui in superficie conspicitur, non minùs tamen splendidum oculis exhibuit. Reliquos variè distractos & disperditos cum jam descripto convenisse, magnitudine tamen, & figurâ diversos extitisse, refertur.

Præter hunc, ex amici dono, alii sex, parvuli tamen, in viciniâ nostrâ, è demortuo equo exempti, mihi sunt Hippolithi, quorum major drachmam dimidiam cum tribus granis, secundus grana octodecim, tertius & quartus grana quinque, quintus tria, & sextus duo ponderant, qui omnes superficie pariter lævigatissimâ, internâ autem structurâ itidem tuniculatâ splendente, colore subfuscô, substantiâ compactâ, durâ, rasili, & facilè pulverisabili, se commendant.

Aliud exemplum annis abhinc undecim generosus spadiceô colore præditus cujusdam è primariis apud nos Mercatoris equus exhibuit, cum, absque ullius prægressæ vel subsecutæ infirmitatis signis, tres calculos per guttur inferius deposuisset. Subrotundi illi sunt, cinerei coloris, nitidi, politique, candidâ lineolâ,

neolâ, inſtar venæ, quam in Hottomanniano innuit *Sachſius*, ſinuoſo ductu, ſuperficiem eorum lambente, ſuisque prædita ramulis, ponderoſi præterea & compacti, non minùs tamen raſiles; quorum major unciam unam, drachmas tres, ac viginti quinque grana, medius unciam unam cum undecim granulis, minor ſex drachmas & grana ſeptendecim ponderant.

Tandem civis cujusdam noſtratis equus ſpadicei coloris, ante ſex annos, inſignes aliquot Hippolithos diverſis vicibus per alvum, non ſine dolore, quem ſcilicet fortis calcitratio, quæ excluſionem hanc comitabatur, indicabat, emiſit, quorum tres figurâ rotundi æmulâ conſpicuos, colore ferè cinereos, Pharmacopœus hujus urbis perinduſtrius atque peritus, curioſitatis gratiâ, adſervat, quos ſæpiùs mihi perluſtrandos, quin & periculum, pro ſumendo inde de viribus experimento, conceſſit. Horum unus octo uncias, drachmam unam, ſcrupulos duos & grana quatuor, alter uncias itidem octo, ſcrupulosque duos cum dimidio, tertius novem uncias, atque ſex drachmas ponderant. Ultimus hic ſtudiò à poſſeſſore diffractus, parvulum intus ſilicem exhibuit, fundamentum præbentem ſubcreſcentibus ſibi lamellis, quæ eleganti ordine, inprimis calculi, diſpoſitæ conſpiciuntur. Colorem intus oſtendit nonnihil obſcuriorem, ac in exteriore parte apparet; ſubſtantiæ eſt homogeneæ, nullis viſui ſe offerentibus ſcybalis, aut heterogeneâ re aliâ; ſplendore inſuper radians, odorem, dum particulæ ab eo decutiuntur, urinoſum exhalans, ſtercoreacei tamen quid admixtum habentem, eoque ipſo de ſuo natali loco teſtantem. Urinoſum etiam ſpirabat, cùm in pulverem tritus vivo carboni inſpergeretur.

Præfatus autem equus, poſtquam novem menſium decurſu, lapideos iſtos fœtus diverſis vicibus edidiſſet, concidit tandem, exenteratusque poſt mortem, ingentis molis lapidem, unà cum minore alio, in inteſtinorum aliquo, ea parte, cui lapis inhærebat, nigreſcente, mortis autorem exhibuit. Qui ſtaterâ examinatus libram unam ponderis civilis, drachmas tres, ſcrupulum unum pendere obſervatus fuit; figurâ Gothano reſpondet, atque colore ad fuſcum inclinat, colorem ita paulatim immutans, cùm primo ad cinereum inclinâſſe dicatur. Minor ejusdem coloris, unciam ſaltem dimidiam, duosque ſcrupolos ponderat, aliqua ex parte fractus, eâque laminatim ſe concreviſſe, oſtendit. Horum poſſeſſori alii inſuper duo ſunt Hippolithi, ex equo mortuo deſumti, gryſei coloris, non nitidi ſplendentesque, immò impuriores, pabuli adſumti veſtigia nonnullibi oſtendunt, laminis tamen pariter conſtant; quorum major drachmas ſeptem & duos ſcrupulos, minor drachmas tres pondere adæquat.

Hisce conſideratis, non poſſum non *Plinio lib.8. hiſtor. natur. cap.42.* equo ferè, qui homini, morbos eſſe, tradenti, quodammodò ſubſcribere. Calculos namque in hominum ventriculo atque inteſtinis generari, nullum amplius eſt dubium,

dubium, quos partim excretione, partim ventris post mortem incisione, fuisse manifestatos, plurimæ Observationes fidem faciunt: Idem quoque contingere in equis, ex jam dictis elucescit. Neque enim ullum fore autumo, qui Hippolithos secundùm naturam, prout quidem de lapide bezoardico adfirmare id nonnulli sustinent, produci adstruat; cùm potiùs reverâ præter naturæ consuetum ordinem oriantur; unde etiam non in omnibus equis reperiuntur; & non tantùm incommoda varia, verùm ipsa insuper mors, equos talibus oneratos quandoque insequuntur. Nuper colloquebar (*sic Andr. Libavius apud Hornungum, Epist.78. scribit:*) cum nobili R. qui diu in Italia, atque etiam Neapoli fuit, estque Eques admodum peritus. Is aliquot exempla magnis lapidibus occisorum equorum recitabat. Equus Tyrolensis superiùs memoratus, nec non Neapolitanus à *Jordano* adductus Hippolithos prægrandes sibi fatales experti fuerunt. Hottomannianus, disruptô intestinô rectô, cùm transire non posset, mortem equo attulit. Sic rerum vertitur ordo: &, si ob quandam nominum similitudinem jocari liceat, dignas Hippolithis nunc equi dant pœnas, qui priùs, spretô habenæ regimine, miserum Hippolithum, curru excussum, loris implicatum, multasque in partes discerptum, exhalare coëgerunt animam. Sed cur non omnes equos Hippolithis prægnantes eadem sors manet? Idem sanè, quod in homine, accidere videtur. Mortem imprimis, gravioraque incommoda effugiunt, lapilli si minores sint, nec asperi, & partes, quas transire debent, si laxiores ac patentiores existant.

Generantur autem partim in equorum ventriculo, partim in intestinis. Istorum exemplum suggerunt illi à *Tornesio*, & *Jordano* propositi: hos negare pariter vix licet. *Libavius* in colo equorum gigni, non dubitat, ceu in *Epist. Cistæ Hornungianæ 65.* videre est. *Clar. Velschius* illos, quos memorat, in ventriculari intestino latuisse, narrat, quod colo ex una parte, ut cœcum ex altera, adnexum est. Etenim in equo intestinorum ordo, ut verbis utar *M. A. Severini part. 4. Zootom. Democr.* si infernè aggrediaris, hic est: primum intestinorum rectum, secundum cœcum, tertium colon, & post colon aliud ventriculi formam habens. Quale duplex intestinum cœcum in lupo etiam, aquilâ, cygno, grue, columba, inventum, Anatomicorum observationes affirmant. Videturque omnium convenientissimè intestinorum cœcorum cavitas pro Hippolithi productione commoda: quamvis facilè credam, in ventriculo, aut aliis tenuioribus intestinis prima quandoque rudimenta eum suscipere, ac progressum deinde protrusum, aut prolapsum ad crassiora, novum ibi incrementum capere; cum in instanti eum minimè concrescere, vel laminarum miranda structura evincat. Immò non has tantùm partes, sed alias quoque calculorum in equis generationi inservise, *Joh. Langii* observatio comprobat, dum *lib.2. Epist. Med. 57.* lapidem

nigrum, pondere unius libræ, ex vesica, equo mortuo, exemtum vidisse se, lapides etiam in maxillis equorum concrevisse, ex Absyrtho non illaudato artis veterinariæ Medico, prodit. Parisiensis Hippolithus in membrana pinguedine repleta, duobus in locis spinæ dorsi proximè renes affixâ, fuit inventus.

Ipsum verò generationis modum adsignare, perquam arduum est, ni planè impossibile; cùm ad amussim ipsi quadret, quod de calculi in humano corpore ortu Medici, sagaciores quamvis & ingeniosissimi, fateri coacti fuerunt, videlicet rem esse obscuram, intricatam, nobisque nondum satis hucusque cognitam. Ut de calore aut frigore nihil dicam, cùm nudas istas qualitates per se insufficientes admodum esse, plurimis jam demonstratum sit. Statuere autem succum, humorem, auram, sal, vel spiritum aliquem λιθοποιητικὸν, lapidificum, sive gorgoneum, rem non exhaurit, dum, qualisnam ille sit, an purè acidus, alcalicus, austerus? & quomodo in animalis corpore ἐνέργειαν illam exserat? ignotum nihilominus remanet. *Helmontius* quamvis hoc per diversos illos ex urina separatos spiritus clariùs videretur explicare; cùm tamen *uti cap.* 3. *de lithiasi §.* 42. videre est, coagulatorem illum spiritum, utut laboraverit, in urina equina reperire non potuerit, ut neque spiritum fermenti vel aquæ vitæ; hoc ipso sanè Hippolithi generationem ex eo arduum foret deducere. Non postremum tamen hic locum obtinere spiritum salinum urinosum, ipsum Hippolithi examen comprobat, ditissimum illo hunc esse, evidenter demonstrans. Unde à volatilis hujus alcali, acidique morbosi, arreptâ simul materiâ obviâ idoneâ, mucilagine &c. puta, concursu, *Clar. Tackenius* calculi generationem deducit *cap.* 14. *Hippocr. Chim.* Qua ratione vinum quoque suum contribuere valet symbolum, cujus scilicet partem volatiliorem, ut te tartaro, quem in sinu abscondit, nihil dicam, acidum occultum in se continentem, cum urinoso coagulari, est notissimum. Unde *Schnitzerus Epist.* 64. apud Hornungum, non adeò præter rem, de vini sitientissimo calculoso equo agens, scripsisse mihi videtur; *forte quis hujus* λιθογενεσίας causam οἰνοποσίαν putet? Neque obstat *Libavii* objectio, quod & in bobus calculos observaverit, à quibus tamen vinum non fuerat degustatum. Vinum enim solum & per se in causa utique non est, nec semper ad calculi generationem necessarium, aliis tamen cum causis concurrere potest. Simili modo lutum quoque, vel terra nitrosa parietum, flagella fruticum, & aquæ turbidæ, quibus delectari nonnullos equos, atque materiam lapidum inde congeri posse, idem *Libavius* scribit, se habet. Verùm, ne justo prolixior sim, hæc mitto, pauca saltem de virtute alexipharmaca lapidis nostri additurus, quam nonnullos ei adjudicare velle, video. Sic *Jordanus*, eum fortasse Bezoar vicarium esse, scribit; *Crato* autem, nondum de viribus fecisse se periculum, refert.

Minde-

Mindererus noster, de equis Hippolithos in se continentibus agens, addit: qui post mortem dissecti, tanti (prout videri potuissent) pretii lapides Bezoar nobis reliquerunt. Usum Hippolithi, scribit *Libavius*, esse bezordicum, sunt qui statuant. Itaque etiam longè præferunt globulis lapideis ex India occidentali, & his, qui ex orientalibus campis afferuntur: Et *Celeberr. Casp. Hofmannus Epist.* 203. *Cist. Hornung.* Non valdè, *inquit*, abhorreo ab eorum sententia, qui vires bezoardicas illis tribuunt. Unde etiam à *Schvvenckfeldio* equinum Bezoar (Roß-Bezoar) vocari fortè promeruit. Huic sententiæ favere videtur similitudo, quæ caprarum bezoardicarum & inter equorum calculos occurrit, si color utriusque conferatur, qui variare quidem solet, ita tamen, ut cinerei etiam, aut subcinerei, quales utplurimum sunt occidentales, dentur. Hic ipse color in Hippolithis quoque majori ex parte conspiciendus est, modo dilutiore colore, obscuriore modò in iis adparente. Quamvis color quandoque ad fuscum tendens eos pariter exornet, qui in officinarum orientalibus bezoardicis lapidibus utplurimum se sistit. Elegantissima præterea structura nitidarum, sibique superimpositarum lamellarum, fundamenti loco corpus aliquod, supra quod scil. concrescunt, habentium, eadem est. De bezoardico quippe lapide omnes id adfirmant, adeò ut tunicis istis si destituatur, pro adulterino eum reputent; has autem tunicas modò paleam, modò aliud corpus, quæ inter maximè notatu digna est sagitta ferrea (quô de lapide *vid. Observatio* 115. *Anni I. Ephemerid. Curios. German.*) in centro ostendere, plusquam notum est. De Hippolithis statuere idem possumus; quod tùm ex Autorum superius citatorum, uti *D. D. VVedelii, Velschii, Schrôderi, Jordani,* & *Tornesii* relatione elucescit, tùm autopsiâ mihi innotuit, dum omnes eos, quos frangere, aut aliquâ ex parte in superficie fractos videre licuit, egregio crustarum ordine præditos esse, observavi. Quatuor autem eorum, qui nimirum per mediam suam substantiam disrupti fuere, in centro silicem minusculum, durum, subcrescentibus laminis basin præbentem, exhibuerunt. Hunc verò silicem non tam in ipso equo, uti reliqua ei adnata Hippolithi substantia, generari, quam potius pabulo commixtum, vel alia occasione ab eo deglutiri, verisimile est: prout diversa sæpè corpora à jumentis hâc ratione in ventriculum mitti, constat.

Accedit insuper odor Hippolithi urinosus, quem, ubi teritur, aut aliô modô tractatur, emittit, naresque eò eminenter ferit, ac si sal aliquod volatile urinosum, uti ammoniaci &c. objectum ipsi fuisset. In confesso autem est, urinosa illa in malignitate debellandâ magnam obtinere efficaciam.

Libavius, stercoris equini succum contra epilepsiam, pestem, vermes &c. præberi, animadvertens, ad putrida venena Hippolithum quoque facere, probabiliter credit, sudoresque potenter movere, & crassos succos incidere posse, arbitratur.

Ut ludus humanus à recentioribus nonnullis ipsi lapidi bezoardico præfertur, ob insignes virtutes alexipharmacas, resolventes, diureticas, præcipitantes &c. ita nullum dubium esse, statuit *Exc. D. D. VVedelius*, ipsummet etiam Hippolithum viribus pollere iisdem; illudque è Magni *Thomæ Bartholini centur. 4. Epistol. Med 92. pag. 522.* comprobat, ubi Celeb. Olaus Borrichius observationem illustris Boylæi communicat, quâ calculum humanum urinam & sudores promtè exigere, quin & in peste excellentioris esse usus, quàm decantatum illum bezoardicum lapidem dicitur. Id quod pariter *Jacob. Bontius in lib. 1. de Medic. Indorum*, *sive Notis in Garciæ ab Orta lib. 46.* propugnat, compertum se habere, scribens, lapidem in vesicâ hominis repertum urinam ac sudores probè ciere, seque tempore pestis, 1624. & 25. Hollandiam miserandum in modum devastantis, ob lapidis bezoardici penuriam, eum exhibuisse, atque melius ac excellentius sudorificum invenisse, testatur. Quemadmodum etiam calculum humanum omnibus aliis lapidibus, tàm contra venena, quam alios morbos præferendum esse, ex Hueblino *Casp. Bauhinus cap. 22. de lap. bez.* recenset.

Tandem conjecturis hisce experimenta instituta pondus addunt, prout *B. Sachsius* de Hoffmanniano equino lapide refert, eum instar lapidis Bezoar sudorem movisse. Et *Schröderus* illius, quem describit vires easdem cum Bezoar occidentali experientiam docuisse innuit.

Quibus experimentis fidem ego minimè denegans, quid tamen observare mihi licuerit, quin addam, haud intermittere possum. Paucis enim abhinc septimanis particulam Hippolithi illius, quem uncias novem, & sex drachmas ponderasse, suprà retuli, à possessore nactus, quid valeret, experiri lubuit. Tribus itaque columbis junioribus pulverisatæ nucis vomicæ, singulis scrupulum unum (cum dimidium aliis nullum omninò ante aliquot annos intulisse damnum, scirem, dum unicornu cujusdam vires explorationi aliquorum nostratium Medicorum subjiciebantur,) exhibui, cum micâ panis, aquâ madefacti, in globulos redactum, & paulò post duabus illarum Hippolithum pulverisatum, primæ quidem unicum scrupulum, alteri verò grana viginti quatuor, itidem cum pane in globularem formam efformata; tertiæ autem columbæ lapidis Bezoardici occidentalis grana viginti quatuor eôdem modô, Hippolithi locô, deglutienda dedi, effectu dimidiâ vix elapsâ horâ se manifestante. Etenim duæ priores, quibus sic dictus equinus Bezoar ingestus fuit, convulsæ finierunt vitam, tertia autem, quæ lapidem Bezoar occidentalem acceperat, nullum passa incommodum, salva evasit. Quod equidem experimentum tanti non facio, ut illô solò fretus, alexipharmacam virtutem Hippolithis denegare præsumam; cum non ignorem, plura contra illud in medium proferri posse, uti, quod à similibus experimentis in bruto aliquo institutis, ad hominem non valeat argumentatio;

facilè,

facilè, nobis non animadvertentibus, accidere quid possit, speratum quod remoretur effectum; non omne alexipharmacum omni veneno contrarietur: intercedere queat inter equinos calculos, virium ratione, differentia; & quæ plura alia objici queunt; adducere tamen illud volui, quò dubio isto ablato in rei veritatem, & ea, quæ de virtute ista habentur, crebris experimentis tantò accuratius inquiratur. Mihi sanè majorem sollicitudinem incussit, ne simili minus adhuc expertô remediô prius utar, quàm majori evidentiâ effectus ejus salutaris comprobetur. De corio enim humano hic luditur. Tentare autem ea in corpore humano, quæ non sunt experientiâ probata, periculo non vacat. Intereà Hippolithum non omni contra aliquos humanum genus infestantes morbos carere virtute, vix ullus negabit. Scilicet, ut cum *Helmontio è cap. 4. de lithiasi §. 15.* loquar, *in belluis sui obnascuntur calculi, at non in pœnam, nec in meritum dati, qui nobis in medicamina succrescunt.*

OBSERVATIO CLXVIII.

D. Lucæ Schrœckii, De *Calculis renum & vesicæ in bobus.*

EQuo ferè, qui homini, morbos esse, è Plinio in præcedentibus monui. Similia in *Aristotelis lib. 8. de Histor. animal. cap. 24.* occurrunt; postquam enim variis de morbis equum infestantibus egit, subjicit: *Denique homines usu periti, totidem ferè morbis equum infestari, quot hominem, referunt.* Hoc ad lithiasin quoque si extendere scivisset, aliis errandi ansam præscidisset. Namque, dum *Sect. 10. problematum, quæst. 42.* cur nullum animal, nisi homo, calculosum fieri possit? quæstionem instituit, verbis ejus nimium adhærentes, solum hominem calculis obnoxium esse, adstruere non fuerunt veriti. Quam tamen sententiam falsam esse, prægressa Hippolithorum historia abundè evincit, confirmatque animalia plura alia, in quibus generari calculos, nullum amplius est dubium. Placet hâc vice, renum vesicæque progeniem calculosam in bubulo genere observatam, eum in finem tangere, præsertim cum ut plurimum colore, splendoreque eximio se commendent. Talis mihi est in rene vaccæ inventus, triangularis, aliquot tamen eminentiis præditus, qui primô adspectu metallicum quid, licet tale non sit, refert, colorem splendidum & quasi aureum ostendens, inprimis ubi exteriorum lamellarum aliquot ablatæ fuerint; extenuissimis siquidem flavescentibus tunicis constat, quæ separatæ planè diaphanæ adparent. Non minus etiam Patavii in vesicâ bubulâ minutos rotundosque calculos, quorum majores semen erucæ, minores minutos nicotianæ

ſemina magnitudine æquabant, inveni, qui ſimili fulvô ſplendenteque colore, ac pellucidis lamellis pollent. Quales in veſicis iſtis ab aliis quoque fuiſſe obſervatos, novi. Convenire hos exiſtimo cum illis, quorum Celeberr. Wedelius, Sachſius & Borellus mentionem faciunt. *Hic* ſiquidem *Centur. Obſerv.* 5. lapidem in meatu urinario bovis repertum deſcribit, qui durus & quaſi metallicus in tres veluti partes dividebatur, ac ſi globuli tres conjuncti profunde fuiſſent, talesque addit, ajunt ruſtici ejusdemque figuræ in bobus repertos fuiſſe. *Sachſius* verò *lib.* 1. *Gammarolog. cap.* 14. §. 8. arenam quaſi metallicam & lapillos perfectè rotundos, globoſos, ſplendentes, & colore auri mineram æmulantes, ab Exc. D. D. Spilenbergero, Phyſico Leutſchovienſi in veſicâ bovis fuiſſe deprehenſos, refert, quorum originem aquæ metallicæ, ſpiritu lapidifico prægnanti, ebibitæ, vel herbis minerali ſeminio gravidis deberi, ſuſpicatur. Et D. D. Wedelius particulam calculi vaccini, inſtar auri foliorum fulgidi, poſſidet, uti *Anni III. Ephemer. curioſ. German. obſervatio* 246. teſtatur. Nec fortè multum diverſi fuêre, quos *Libavius*, uti *Epiſt.* 65. *Ciſtæ Hornung.* docet, è boum renibus exemtos vidit, colore argenteo atque fuſco ſplendente; & quem ſatis magnum ac ſplendentem è rene vaccino Staffelſteini apud Præfectum vidiſſe ſe *Epiſt.* 78. ſcribit. At neque homines à ſimilibus immunes exiſtere, obiter noto; quos ſplendidam iſtam miſeriam infeſtare poſſe, ex *Gregorii Horſtii Epiſt. Med. lib.* 2. *Sect.* 5. *pag.* 455. diſcitur. Quamvis autem ut plurimum ità fulgeant, alium tamen, ut eum ſolum producam, è rene bovis extractum habeo, qui aureo illô colore & fulgore non gaudet, figuram tamen ſingularem præ ſe ferens, dum ocream, parte ſuperiore multum expanſam, ſatis exactè repræſentat; cæterùm cortice exteriore ruffeſcit, cui ſubſtantia ſubcinerei coloris ſubjacet; medullâ intus ad fuſcum accedente; quæ figura in memoriam revocat lapidem, quem *Ol. Wormius lib.* 1. *Sect.* 2. *cap.* 13. Muſæi ſui deſcribit, pedem ocreatum exactè referentem. Conſulatur etiam ejusdem præcedens caput undecimum, de lapillis è renibus bubulis exemtis, teſſerarum inſtar variè coagmentatis, albicantibus, gypſeis, & inæqualibus.

(*In literis ad Collectores Ephemerid. menſ. Maji, anno.* 1674.)

OBSERVATIO CLXIX.

D. Henrici Vollgnad

De

Nephritide lethali.

ANni 1673. menſe Decembri ferè extremo, Vir quidam Reverendiſſimus nephriticis doloribus interemptus, anno ætatis quaſi quinquageſimo,

vitâ

vitâ hîc, Vratislaviæ, defungebatur, quantumvis εὔσαρκος ac sanæ alias constitutionis, quod inprimis in exenteratione, cui Nobiliss. atque Excell. Dn. D. Godofredus Leopoldus Neumannus de Neumansvvaldau, S. Cæs. Maj. Consiliarius, & Excell. Dn. D. Godofredus Tilesius, Physicus Primarius, cumque ipsis egomet intereramus, comparuit.

Nam abdomen primò pinguedine duos digitos transversos, vel amplius, crassâ obductum erat, & deinde viscera naturalia omnia optimè constituta visebantur, solos renes & vesiculam felleam, potius contentorum vitio quàm suo, morbosos dicere oportebat.

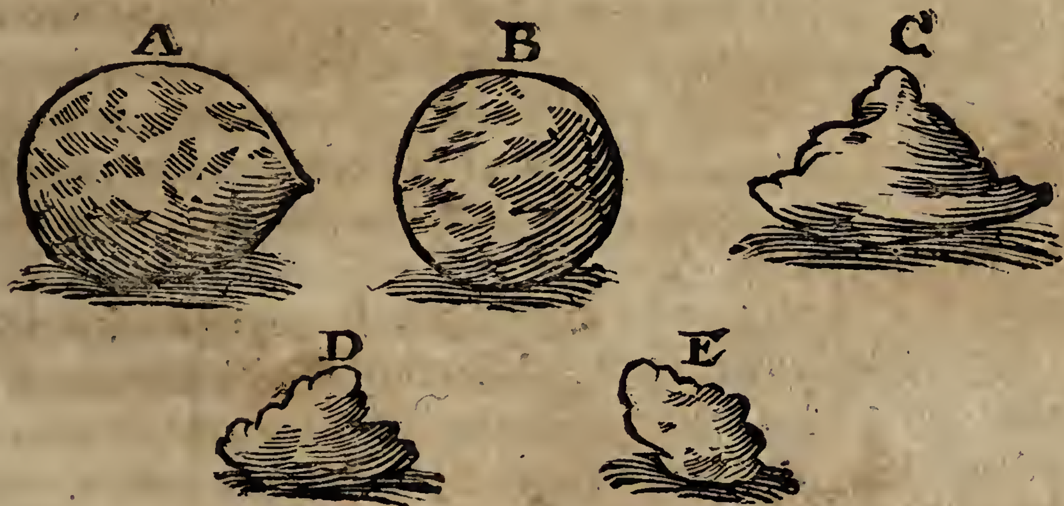
Vesicula enim fellea non solum lentissimam bilem, quæque satis largo spatio se distendere patiebatur, nec multam, sed & insuper lapillos in adjecto schemate sub l. A. & B. delineatos, puniceos, prominentiis quibusdam inæquales, rubrisque maculis, nec non luteis quibusdam parvis conspersos, continebat. Dicti lapilli aliis parvis, minorum pisorum magnitudine, & plurimis arenulis stipati erant.

Ren dexter calculum l. C. delineatum, luteum fovebat, cujus cuspis autem in Ureterem se insinuaverat, reliquæ duę parenchymati sic infixæ utrinque erant, ut transitum & exclusionem omninò prohiberent, calculus D. in rene sinistro latitabat, juxta cum plurimo sabulo: cujus pars initium ureteris penè obstruxerat.

Lapillus denique E. in vesicâ, jam deturbatus, inveniebatur.

Ureteres ampli admodum & solito carnosiores erant.

In causam hujus in corpore tam benè constituto λιθογενεσίας inquirentibus, imprimis vinum nimis tartareum, quo Reverendissimus familiariter, quanquam non excessivè, utebatur, inculpandum esse probabile visum est.

OBSER-

OBSERVATIO CLXX.
D. Henrici Vollgnad
De
Draconibus carpathicis & transſylvanicis.

DRacones, h.e. beſtias grandiores, dari in montibus Carpathicis, Dn. D. Paterſonius Hayn, Medicus Excellentiſſimus & Phyſicus Eperienſis Celeberrimus,, vir plurimæ ac curioſæ peritiæ, *Anno III. Ephemeridum noſtrarum Obſ.* 139. & 194. edocuit, plura fortaſſe etiam de hisce animalibus & aliis in Hungaria, præprimis circa Carpathum notabilia prodidiſſet, niſi graviſſimus morbus ipſum ultra biennium dolentiſſimè vexans, corporis animique vires atque facultates depaſceret. In citatis Obſervationibus cum nonnulla oſſa Draconum, atque inter ea etiam cranium junioris animalis delineatum dederimus, Ben. Lectorem nec cranii, grandioris beſtiæ, picturâ, ceu perfectiore illâ, quamque juxta ipſum naturale exemplar factam, eidem laudatiſſimo Paterſonio acceptam ferimus, defraudandum cenſuimus: cumque ipſa tàm evidens ſit, ut explicatione non indigeat, verbis abſtinemus.

De reliquis ſaltem figuris in eadem tabula exhibitis, paucis monuiſſe juvat, illam littera C. notatam, dentem caninum beſtiæ in naturali ſua magnitudine exprimere. Color, dentis ℥iiß. pendentis, ex luteo rubeſcit, ſeu ſubcroceus eſt, admodum tamen pallet in mucrone, qui ſolidiſſimus eſt inſtar dentis aprugni, at reliquum corpus jam in laminas fiſſile, inſtar unicornu foſſilis. Scrobem ejus nonnulli in epilepſia magnifaciunt, ægrisque exhibent.

Adjungere præterea placuit iconem unguium draconis, quorum *in Obſ.* 139. *Anni III. Ephem. Curioſ.* mentio facta eſt, quique in Ph. Jac. Sachſii à Lewenhaimb, b.m. Bibliotheca (ab Excell. D. Paterſonio, uti conjicio, donati,) aſſervantur; in eorum utriusque appoſitis ſchedulis, talis legitur inſcriptio: I. *Medulla unguis Draconis majoris in montibus Carpathicis reperti; cujus vis aromatica ex odore cognoſcitur, eſtque ſudorifera ut unicornu, & linguæ adhæret:* Ea in hac Tabula ſignatur lit. A.

A. medullæ pars eſt magis oſſea & ſolidior, b. pars poroſior ac verè medullaris; c. corona ſeu baſis oſſea, præfracta, cui procul dubio unguis adhæſerat. II. *Unguis alius ibidem repertus junioris & minoris multò Draconis, qui non adeò potens, integer tamen in radice, totamq; figuram habet. Ille major confractior eſt, ſed rarior & majoris virtutis.* Signatur Tabula lit. B.

Aa: ba-

Aa. basis solida & ossea ; bb. pars medullaris & porosior ; c. foramen cui vena nervusve insertus fuerat.

Utriusque unguis color flavus est, qualis scil. ossium vetustiorum esse solet.

NB. Neuter tamen unguis nunc aliquam fragrantiam edit, nec linguæ amplius adhærescit.

Cæterum Dracones volantes in Transsylvania reperiri, fidem fecit aliquoties Vir satis integer ac aliàs fide non indignus, amicus meus perdilectus, Georgius Vette, Pharmacopœus Cibinensis; Et quidem in litteris 16. Maji anni 1673. tali sensu scribit:

Nuper grandem Draconem allatum Vallacha quidam in arbore excavata prope montana, combussit. Rusticus is dudum observaverat istius arboris cavitatem ab illo frequentari; & quanquam varias ipsi insidias strueret, eum tamen capere vel interimere, quoniam propriæ vitæ discrimen metuebat, non ausus est. Tandem tale stratagema excogitavit; nimirum arborem illam (absente Dracone) plurimâ virgultorum aridorum strue cinxit, eamque, cum Draco ad domum suam iterum advolasset, subitò accendit, sicque arborem & Draconem combussit. Itidem paucos ante annos in tractu, uno milliari à Cibinio distante, Draco unà cum arbore excavata, quam inhabitare solebat, quamque fulgur accenderat, combustus est, cujus caput in ædibus Judicis Regii in hac civitate asservatur, ibique videri potest.

Idem Dn. Vette in litteris 5. Jul. anni 1673. de alio Dracone hæc memorat: Ante sex circiter septimanas, duobus abhinc milliaribus, prope montana, arbor, in qua Draco habitabat, fulmine tacta est, quod hospitium & hospitem simul incendit atque combussit. Draconis istius os quoddam vidi, quod extrinsecus vitro propemodum simile videbatur, interius verò ab aliis ossibus non abludebat.

Præfatus Pharmacopœus rursum in litteris mense Novembri Anno 1674. scriptis refert, sibi esse dentem, pro Draconis venditum, qui ℔ 6. (libra verò ℥ iis Medicis propemodum viginti constat) pendeat, non esse eum admodum longum, sed palmo latiorem; videri similiorem lapidi, quam ossi: Se illum accepisse à Meczisiensi seu Medwischiensi (quod oppidum quinque milliaribus Cibinio distat,) viro, integritatem facie præ se ferente & asserente, dentem eum, juxta cum plurimis ossibus aliis, Vallacham (qui Romuin i.e. Romanos se nominant,) in abstrusissimis montibus, non procul à porta ferrea reperisse.

Ejusdem planè formæ & magnitudinis dentem portæ Templi Lesch-Kirchensis, catenæ ferreæ alligatum, videri, qui ipse quoque à quodam Vallacha in ferrorum montibus (vulgo das Kertzergebürge vocant) annis abhinc quatuor repertus sit. *Hæc ille.*

Si, quæ aliàs de Draconibus alibi locorum vel visis vel inventis scripta sunt, quenquam scire juverit, conferre is poterit Dn. D. Joh. Dan. Majoris, Prof. Kilonniensis, Fautoris & Collegæ mihi honoranter amicissimeque colendi, Dissertationis Tertiæ de Pinacothecis Rariorum Naturalium, seu Vorstellung etlicher Kunst- und Naturalien-Kammern in Africa und an Gräntzen Europæ, cap. inprimis IV. & V. ubi in proditas hactenus narrationes de istis Bestiis haud ineruditâ censurâ animadvertit.

OBSERVATIO CLXXI.

D. Henrici Vollgnad De *Aquis ardentibus.*

IDem, quem in præcedenti Observatione nominavi, Amicus Cibiniensis in litteris 24. Jul. Anno 1673. ad me scriptis, hæc refert:

Quatuor à Cibinio milliaribus, in pede montis viniferi, fons scaturit, cujus capacitas in diametro ultra ulnam, profunditasque unam cum dimidia vix excedit.

Aqua scaturiens nigricat & turbida est, spithamæ altitudine ultra superficiem fontis exilit, tanquam in aheno ebulliret, frigidissima tamen semper existit, & quod miratu maximè dignum, nunquam exundat, sed semper intra suum continetur alvum.

Si ignem palmi intercapedine supra aquam admoveas, ipsa subitò flammam concipit, & instar spiritus vini ardet, ignesque trium pedum in altitudinem dispergit, nec non ligna, aliasque res inflammabiles incendit.

Fons hic semel accensus, diutissimè ardet, nec extingui patitur flammas, nisi injectâ terrâ illæ suffocentur.

Licet verò aquæ hæ ardeant, semper tamen frigidæ sunt, & sulphureum quid acidularum instar, sapiunt, flammæ verò odorem nullum de se spargunt.

Extra suum delatæ fontem, ignem nusquam concipiunt, imò verò alios quosvis ignes promptè extinguunt.

Accolæ illius loci referunt, fontem hunc jam à viginti circiter annis scaturiisse, sed demum anno superiore 1672. ipsum exardescere, compertum exstitisse. Cum enim tunc vicinas rustici arundines exurerent, ab earum flammis fons hic improvisò accensus primùm est, pluresque septimanas diu noctuque cum multa admiratione, tantum non mille hominum, qui spectatum hanc rem venerant, arsit.

Ex:

Ex eo quoties quis veritatem rei experiri cupit, ignem admoveat, necesse est, quod & ego hisce feci manibus, oculatusque consecuti effectus testis sum.

Ii, ex quibus causam hujus rei percontari tentavi, non idem ferunt judicium; alii enim halitus subterraneos & sulphureos, alii terræ pinguedinem vel Naphtham incusant. *Hæc tum ille.*

Ego in responsoriis meis deinceps autor fui, ut idem Dn. Vette porrò inquireret in naturam istius fontis, utq; id tanto facilius effectum daret, nonnullas ipsi suppeditavi quæstiones, ad quas ipse 12. Januarii Anno 1672. respondit, sensu qui ex sequentibus patet.

Materia è fundo fontis extracta nullatenus inflammabilis est, nec terra circa fontem.

Intra fontem nec muscum nec aliam plantam reperii, sed in vicinia ad ulnæ distantiam, arundines & gramina abundanter proveniunt.

Vinea ex sabulosa terra congesta est, vinum verò ibi crescens, nec sapore, nec virtute ab alio vino differt.

Aquam eam homo brutumve, quod scitur, nunquam bibit, quia ob continuam ebullitionem atro limo turbatur, ut ipsemet, illam degustaturus, nauseam quandam perceperim.

Insecta ibi certa familiariter versari; non deprehendere potui; nec puto in his convalliis ulla degere, quoniam tota salsuginosa sunt, ita ut sal ipse efflorescat, & terræ albedinem inducat perpetuam, nisi quando pluit. Siccatâ verò terrâ, sal albus iterum apparet, & tàm æstate, quàm hieme visitur.

In salis fodinis similem effectum (videl. ut illato in eas igne, vapores ibi exhalantes ignem concipiant) non observavi. Nam milliari saltem uno à Cibinio fodinæ (salis gemmæ) sunt, cryptam prævastam & fornicatam ex mero sale referentes, iisdem pariter lacus adjacet amplissimus, aliquot orgyias profundus & salsissimus, ita ut neminem submergi patiatur, licet sanitatis causâ admodum ab accolis frequentetur, imò seposita post balneum hoc indusia tantum salis imbibisse visuntur, ut exsiccata, propriâ rigiditate erecta sine alio adminiculo stare soleant. At nec hic lacus flammas concipit.

Vicinia fontis dumosa satis, ibidemque sylva uliginosa, ex adverso vineæ supra idctæ, sita est.

Quamprimùm licuerit mihi ad fontem hunc redire, non intermittam subministrata experimenta tentare, successumque deinceps perscribere.

Denique non reticendum, quod æstate præcedentis anni, à fonte supra dicto, passus aliquot, nova aquæ pariter inflammabilis scaturigo prorupit, quæ tamen in circumferentia angustior illi priori, vixque medium pedem profunda est.

SCHOLION.

HAlitus subterraneos in præcedentibus descripti incendii causas esse, haud obscuris argumentis ex allatâ relatione constare posse existimo, atque hinc etiam, quod aqua ista, propriè loquendo nec ardeat, nec eidem fontis nomen attribui debeat.

Crediderim nimirum equidem ex impetu halitum, ex illa terra prorumpentium, eam excavatam esse primò, moxque deinde eò ex vicinia uliginosa aquam confluxisse, atque sic potius in parvum lacum, quam fontem concessisse. Quod verò in aliquam altitudinem prosilit aqua, scaturiginem quidem mentitur, haut revera tamen est, quippe ab halitibus solum elevari efferrique eam, vero similius est; alias vel in rivulum desinere, aut à proprio vortice, qualis verò hic nullus deprehenditur, absorberi eam, necessum esse videtur.

Halitus isti, qualesnam sint, definitu fortasse non adeò planum est. Salvo expertiorum judicio, eos ex sulphuris minera (qualis iis tractibus, ubi salis proventus est, familiariter se insinuat) provenire, facilè edixerim, cum sapor ejus acidulus & odor sulphureus (uti ex Relatione patet) id ferè suadeant.

Quod si naphthæ aut bituminis quid adesset, fortasse pinguedo nonnulla aquæ supernataret (quod in aliis fontibus observatum est, licet nondum, an isti admotâ flammâ ignem concipiant? *vid. Varen. in Geograph. General. l. 1. c. 17. prop. 9.*) odoreque graviore, inprimis dum ardet, illa se proderet; tam è fundo fontis extracta, quàm propè fontem admotâ incenderetur flammâ, quod in fonte illo Lancestriæ *Nobilissimus Thomas Scherley, Eques*, se observasse & experimento, non sine ingenio, facto demonstrasse, relatione sua, *in Actis Philosoph. Regiæ Societatis Anglicanæ n.* 26. confirmat.

Neque verò proinde negatur, terram propè fontem, de quo sermo est, & salis quodam flore conspersam, ejusmodi halitûs, non æque atque fontem emittere; quod tamen ea non ardeat pariter atque aqua, probabilis causa est, quod è terra vapores illi magis dispersi ac rari procedant, è fonte verò uniti magis & densi; adeoque propterea flammæ capiendæ magis apti.

Hanc quoque causam esse, licet conjicere, cur fontes, unde sal excoquitur, & fodinæ, unde eruitur, ignem non concipiunt, licet fœtorem sulphureum satis fortiter spirent; sic notum est, Hallæ Saxonum operarios, ut advenis profunditatem fontium monstrent, in eos demittere fasciculos ardentes seu stramineas faces, sine tamen ullo vaporum incendio.

Tale contra ea incendium circa salinas Cracovienses observavit *Joh. Broscius*, dubius tamen hærens, utrum sulphuri, an verò Naphthæ causam adscriberet: Verba ejus in *Præfatione ad Obs. d. nominatis salinis à se conscriptam*, libet adscribere: *Illud*, inquit, *admiratione dignissimum videtur, quod ad salis fodinas*

Ad Observ. CLXXII.

dinas ut plurimum sulphur ei fontes propè reperiantur, ut Bochnæ & Vielicia in Svvoszovvicze: quantula enim hæc est distantia? ac inter salis cavernas sæpè Naphtha ad ignem prosiliens, multos amburit: & ante aliquot annos æstate ferventi memini terram inter Cracoviam & Vieliciam arsisse multis diebus.

Hæc ideò huc adduxisse visum est, non ut cuiquam quicquam persuadere de fontis istius Transylvanici incendio contendam, sed ut ansam præbeam, in aliis etiam experiundi aquis, an simile quid contingat, & causæ evidentiores ac veriores talismodi incendiorum, à Viris curiosis indagentur, sicque certius innotescat, ubi Naphthæ aut bituminis, ubive sulphuris quid subsit.

Cumque celebris sit fons iste, qui prope Culmam Borussiæ effervere dicitur, licet semper frigidus sit, unde *insanus* dictus est, operæ pretium foret, experiri, num admotâ flammâ halitus ibi prorumpentes, incendi se patiantur.

Contra experiundum, an fons ille prope Gratianopolim (*cujus Augustinus in de Civit. Dei meminit, & post eum Hieronymus Montuus & Petrus Areodius, citante Strobelbergero in Descript. Galliæ Politico-Medica sect. 4. p. m. 166.*) injecta omnia consumens, cujus flammam nubiloso cœlo clarè, sereno non nisi face adhibita videri ajunt, injectâ terrâ extingui suos ignes sit passurus, quemadmodum id in illo Transylvanico contingit. De his fortasse, aliisque notabilibus circa eum fontem, consulendus *Dionys. Salvagnius Boëssius in descriptione septem Miraculorum in Delphinatu*, ubi de eo pluribus egisse dubitare haut licet, etsi librum hunc evolvere hactenus nunquam concessum fuerit.

OBSERVATIO CLXXII.

D. Henrici Vollgnad

De

Figuris in glacie repertis.

VArias sæpè figuras mirâ elegantiâ herbas aut eorum folia, frutices, arborumve ramos exprimentes, non solum in stagnantibus aquis, aut rivulorum fluminumque quandoque ripis, sed & fenestrarum vitris uvidis, à rigido hiemis frigore expressas reperiri, res quidem est, quam & pueri norunt, sed tamen quam fortassis viri sapientiores non immeritò speculari queant, quandoquidem non nudo naturæ lusu id accidere, videri potest, immò verò serias subesse caussas, quas natura polydædala, in minutissimis & vilissimis admirari gestiens, abstrusiore in sinu gerit, acutiore ingenio rimandas atq; eruendas. Mihi quidem, in præsenti in hancce abyssum me dimittendi animus non est, saltim exemplum, uti opinor, haut inelegans, liquoris certi vegetabilis,

qui frigore in glaciem coactus fui, figuram fruticis perquam belle repræsentavit, lubet proponere.

Accidit, ut anni 1673. initio mensis Januarii lagena vitrea, in quâ aquam vitis primo vere lacrumantis asservabam, in cubiculo reposita, ab intenso admodum tunc frigore congelasceret, sic ut ea omnis non tantum in glaciem versa esset, sed & vasculum diffregisset.

Ipsam contemplatus propius, adverto figuras pampinorum & uvarum præsentari tam apposite, ut artificio potius, quam spontaneâ liquoris congelascentiâ effictas esse dixeris ac asseveraveris.

Hocce Phœnomenon cum aptius pictura quam verbis describi possit, tabulæ æneæ illud incisum proponere malui. Ne verò claros & amicos mihi viros, quibus hoc spectaculum eo tempore oblectamento fuit, nominetenus pro testibus allegem, Lectoris B. facit candor, cui confido, ut meæ tantum tribuat fidei, quo minus quicquam hic fictum suspicetur.

Similes apparentias in aliis quoque liquoribus vegetabilium succulentis, aus succis eorum ipsis posse contingere; licet non semper similiter contingant, probabile videtur id experimento, quod eadem aqua vitis me docuit, confirmanti.

Nam cum mense Decembri anni 1672. eadem aqua in lagenulâ frigore concrevisset, nulla tamen figura, nedum lineola, pampinum uvamve exprimens comparuit; quemadmodum deinceps mense Januario, postquam glacies ista ab aëris tepore resoluta fuisset, intensumque rursus frigus eam congelasset, factum vidi.

Pariter glacies ista, quam pictam nominare liceat, postquam remittente frigore, rursus resoluta esset, tertium redeunti frigori ad congelascendum exposita est, sed neque tunc figura aut effigies ulla comparuit.

Apparet hinc etiam, quanta aëris, secundum diversos minutissimosque gradus qua calorem frigusve intensi aut remissi, vis & efficacia sit pro diversimodè efformandis particulis subjectorum tam dissolubilium quam coagulabilium, ut pariter manifestum exinde fiat, quam varias corpus humanum quoque mutationes ex solâ atque unica caloris frigorisque vicissitudine experiri oporteat; ut proinde dictæ qualitates non citra meritum activæ audiant.

Denique idem hîc propositum exemplum, infidum experimentorum successum comprobare posset, nisi illustris *Boylei* ingeniosissima industria illum pridem plurimis comprobatum ivisset testimoniis.

OBSER-

OBSERVATIO CLXXIII.

D. Friderici Lachmund

De

Ulcere intestini recti Brasilianis familiari.

ANno 1624. cum ego (Jacobus Lachmund) qui totius classis Batavicæ Chirurgus constitutus eram, cum illâ in regionem Americæ Meridionalis, Brasiliam, profectus essem, militibus nostris in illâ regione ulcus nascebatur in intestino recto, eo modo, quo in nostris oris homines in digitis panaritio corripi solent, quod ipsis maximos dolores afferebat, ita ut ferè insanirent propter urentem materiam, antequam maturesceret & a periretur. Brasilani hunc affectum, seu morbum, quo sæpè infestantur, vocabant *Byetos*. Remedium autem hoc erat: sumebant citrium pomum, quod in sex vel octo partes longas dissecabant, ex his particulam quandam, instar suppositorii in intestinum inserebant, & hoc sæpè iterabant recentibus pomis citriis; hoc modo statim magni illi dolores sedabantur. Ego, cum Brasilianos hanc medicinam facere viderem, pari modo medicas manûs adhibui & dolori & morbo nostrorum militum, qui hoc pacto pariter convaluerunt.

(*Ex MSS. Parentis pie defuncti, Dn. Jacobi Lachmund, Chirurgi Hildesheimensis celeberrimi, Dn. D. Fridericus Lachmund, filius hanc Brasiliani morbi historiam, cum sequentibus mox aliis quinque Observationibus, deprompsit, & additis ipsiusmet quibusdam suis, curâ Dn. D. Joh. Dan. Majoris, Vratislaviam transferri voluit.*)

OBSERVATIO CLXXIV.

D. Friderici Lachmund

De

Vermibus admirandis pedum, lumborum ac scroti in America.

CUm posteà venirem in *Guineam*, videbam, quod incolæ ligni particulas quasdam pedibus appensas, quibus aliquid involutum erat, gestarent. Percontanti mihi, quid hoc sibi vellet, interpres respondebat, vermes esse, qui ejus loci incolarum in pedibus, lumbis, immò & in scroto nascerentur,

hujus-

hujusmodi particulis ligni ajebat, extrahendi sunt hi vermes, qui sæpè tres, quatuor vel quinque ulnas longi sunt. Cum venissem in *Castellum Mourre*, ubi nostri milites in præsidiis erant collocati, ulteriùs perquirebam, quænam natura & conditio esset horum vermium, respondebant: Non parere magnos dolores, nisi cum jamjam perforare vellent cutem, tum enim frigus quoddam præcedere & rubescere partem infestatam, instar erysipelatis, & tum eos prodire: anteà verò aliquantulum materiæ aquosæ effluere; Facto hoc, duo quædam cornua imminere, pili instar, tenuia, parvi digiti latitudinem æquantia longitudine: deinde caput extare, quod aliquo modo compressum esset, hoc sequi corpus, tàm rotundum, tàm tenue, ac chorda quarta in pandura, quam vocant Discantus, tum pedetentim & particulatim ex corpore humano extrahi, & illo ligno circumvolvi, & quidem longitudine tantùm unius digiti, unâ vice, tunc enim subsistendum esse; & hoc quolibet die, ter tantùm debere fieri: inprimis autem hîc accuratâ opus esse cautione, ne in extrahendo nimiâ vehementiâ utaris, & vermem abrumpas; tunc enim acrem quandam aquam seu humorem effluere, quod in ulceribus exquisitorum dolorum causa foret; & reliquias per ulcerationem expellendas esse, quod tantâ caloris vehementiâ fiat, ut opera danda esset opere maximo, quò pars à gangræna liberetur. Observavi deinceps, quod milites, qui in Batavorum servitiis erant, cum biennium vel triennium ibi exegissent, simili modo ab ejusmodi vermibus sint infestati & flagellati.

(*Confirmant hæc, quæ in eruditissimo tractatu de vena medinensi Præcell. Dn. D. Velschius inprimis p. 314. 315. & seqq. annotavit.*)

OBSERVATIO CLXXV.

D. Friderici Lachmund

De

Ossiculorum fragmentis per tussim excretis.

ANno 1632. cum civitas nostra Hildesheimensis à Duce Militiæ Godofredo Henrico, Comit. de Pappenheim, fortissimo, & magni nominis bellatore, occupata esset, & integrum biennium, & quod excurrit, obsideretur, miles quidam erat natione Scotus, cujus claviculæ dextri lateris, glande bombardæ disruptæ, ego chirurgicas manus quando adhibebam, in curatione ea nulla ossicula emergebant, sed vulnus ritè sanatum est, ita ut omnimodè convaluisse ipse videretur, & non minus atque alii excubias agere, cæteraque munia militaria promptè obire posset. Post semestre tamen spatium anhelâ & gravi tussi quatiebatur, & sex ossicula per tussim ejiciebat. Horum duo priora

CRANIUM DRACONIS CARPATHICI IN NATURALI SUA MAGNITUDINE DELINEATUM
AD OBS. CLXX.
A.
B
C
P. Kilian f.

priora erant acutæ festucæ ossium, quæ illi ne minimum quidem creaverant dolorem.

OBSERVATIO CLXXVI.

D. Friderici Lachmund

De

Particula clavi trabalis ab infante XXIV. hebdomadum deglutita, quæ in faucibus in tertium usque diem remansit.

ANno Salutis nostræ 1644. accidit, ut infans 24. hebdomadas natus, cum aliis puellis ludens, repentinos dolores sentiret, non aliter, ac si suffocandus esset. Parentes quidem, quibus res angusta domi erat, licet causam ignorarent, & tamen suspicarentur, in collum sive fauces aliquid, quod infantem angeret, descendisse, dorsum infantis percusserunt, potumque illi propinâtunt, sed nihil profecerunt. Sequenti die ad me infantem detulerunt, qui omnibus remediis, quæ ex usu esse putabam adhibendis, periculum feci, nihil tamen effeci, tandem fortius quoddam vomitorium adhibui, quod licet operaretur, tamen hæsit malum; Tertio demum die forcipem singularem curvum, non sine periculo in fauces eò usque immisi, ut materiam istam apprehendere possem. Quæ quidem etsi ægrè poterat suo loco moveri, paulatim tamen à me extracta est. Hæc materia erat quidam dimidio præfractus, isque vetus clavus trabalis, ejus magnitudinis, quam pictura exhibet. Infans verò dictus post illud tempus aliquot adhuc annos attigit.

OBSERVATIO CLXXVII.

D. Friderici Lachmund

De

Spina è musculo dextræ manus,

& de

Particula straminis ex oculi angulo extracti.

ANno 1656. ipsis Calendis Junii, cum rusticus quidam puer ad me duceretur, illi spinam ejus longitudinis, quam annexa figura monstrat, è musculo dextræ manus extraxi, quæ 12. integras hebdomadas absque ulla inflammatione (quod equidem mirum est) in illo latuerat.

ANno 1667. d. 15. Novembris extrahebam puero quindecim annos nato ex oculo particulam straminis hujus longitudinis, quam d. 26. Augusti ex improviso ipse intruserat. Particula itaque hæc tres totos menses (quod valdè admirandum) in oculo illo latuerat.

(*Hactenus Dn. Lachmund Pater.*)

OBSERVATIO CLXXVIII.

D. Friderici Lachmund

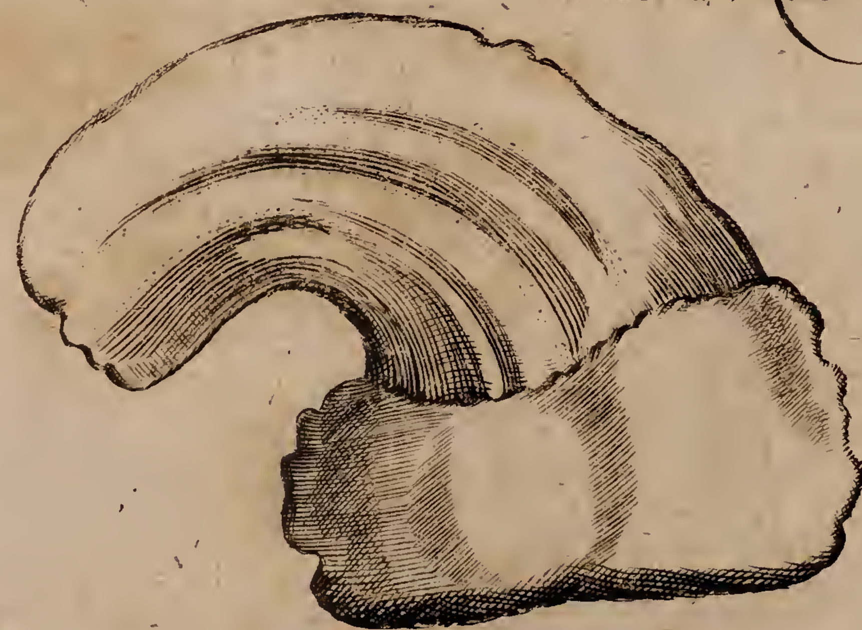
De

Menstruali partium in puella quadam externarum, utpote aurium, narium, digitorum &c. mortificatione.

CUm Anno 1660. tertiâ vice Bataviam permigrarem, n civitate Delphensi Chirurgum in operationibus suis expertissimum & solertissimum, in tota Hol-

AD OBSERV. CLXXIX.

AD OBSERV. CLXXX.

AD OBSERV. CLXXXI.

Hollandia & Zelandia celeberrimum, & ante aliquot annos mihi familiarissimum, inveni mortuum, quare à vidua petii, ut MSS. relicta aliquantulum perlustrandi mihi copiam faceret, quod quidem illa lubens concessit. Ille autem inter alia memoratu digna, observationem raram annotaverat sequentibus verbis, quam ex Belgica Lingua, in gratiam Benevoli Lectoris, transferendam putavi. Hæc autem ita se habet;

Anno M.DC.XXIV. d. 21. Martii st. n. Ego *Bernhardus Schrader*, unà cum fratre meo Johanne Schrader, & Alexandro Lax, Chirurgiæ studioso, veni ad ostium aquæ in pagum, cui nomen est Geest, & quidem in diversorium, cujus hospiti nomen erat Joh. Brandes, hujus filia, quæ annum ætatis agebat 23. tali affectu misere affligebatur. Singulis mensibus patiebatur dolorem insignem in digitis manuum & pedum, ut & extremitatibus aurium ac narium, cum tumore œdematoso, in facie, pedibus ac manibus; quem sequebatur paulò ante & post plenilunium partium istarum corruptio & mortificatio, sic ut earum extremitates albæ & siccæ factæ, absque sensu, dolore, humore & fœtore deciderent frustulatim, eo quod istarum partium supererat, naturalem formam & figuram retinente. Ego autem, cum diligentiùs apud parentes de hic accidentibus inquirerem, pater mihi monstrabat scatulam, in qua centum & plura frustula demortuarum partium, quæ spatio trium annorum abscesserant, recondita erant.

OBSERVATIO CLXXIX.

D. Friderici Lachmund De *Cygni lingua ossea.*

ANno 1656. cùm hiems esset rigida & dura, magna copia cygnorum ex Septentrione in his oris appulit, ex quibus multi transfossi sunt. Ego curiositate ductus duos emi, & cultello anatomico subjeci, & omnia juxta anatomen *Cl. V. Thomæ Bartholini histor. anatom.* 79. *Cent.* 2. inveni, insuper linguam osseam ibidem ex *Beslero* allegatam, quoniam autem Ephemerid. II. Anni sceleton cygni insertum, quod tamen etiam linguâ caret, ego, ne Ephemeridibus aliquid desit, hîc cranii & linguæ osseæ figuram ex Musæo meo addo.

OBSERVATIO CLXXX.
D. Friderici Lachmund
De
Cornu in superiore parte pedis Fœminæ enato.

APud eum, quem suprà nominavi Chirurgum, vidi cornu, substantiâ & durite caprino simile, cujus etiam fermè erat coloris, quod ante aliquot annos excreverat in superiore parte pedis fœminæ, in civitate Delphensi. Consuluit Dn. Bernhardum Schraderum, cujus consilium sectio fuit, quæ etiam feliciter, quanquàm radices ferè ad periostium egerat, fuit absoluta anno 1653. mense Augusto. Ego curiositatis ergò fœminam adii, quæ callum sectionis monstravit; Cornu autem depingendum curavi, cujus magnitudo & figura ex apposito schemate comparet. *Exempla hominum cornutorum vide sis plura apud Dn. Thom. Bartholinum in d. unicornu Observationibus Cap.* I. *& seqv. it. Hist. Anat. C.* I. *Obs.* 178.)

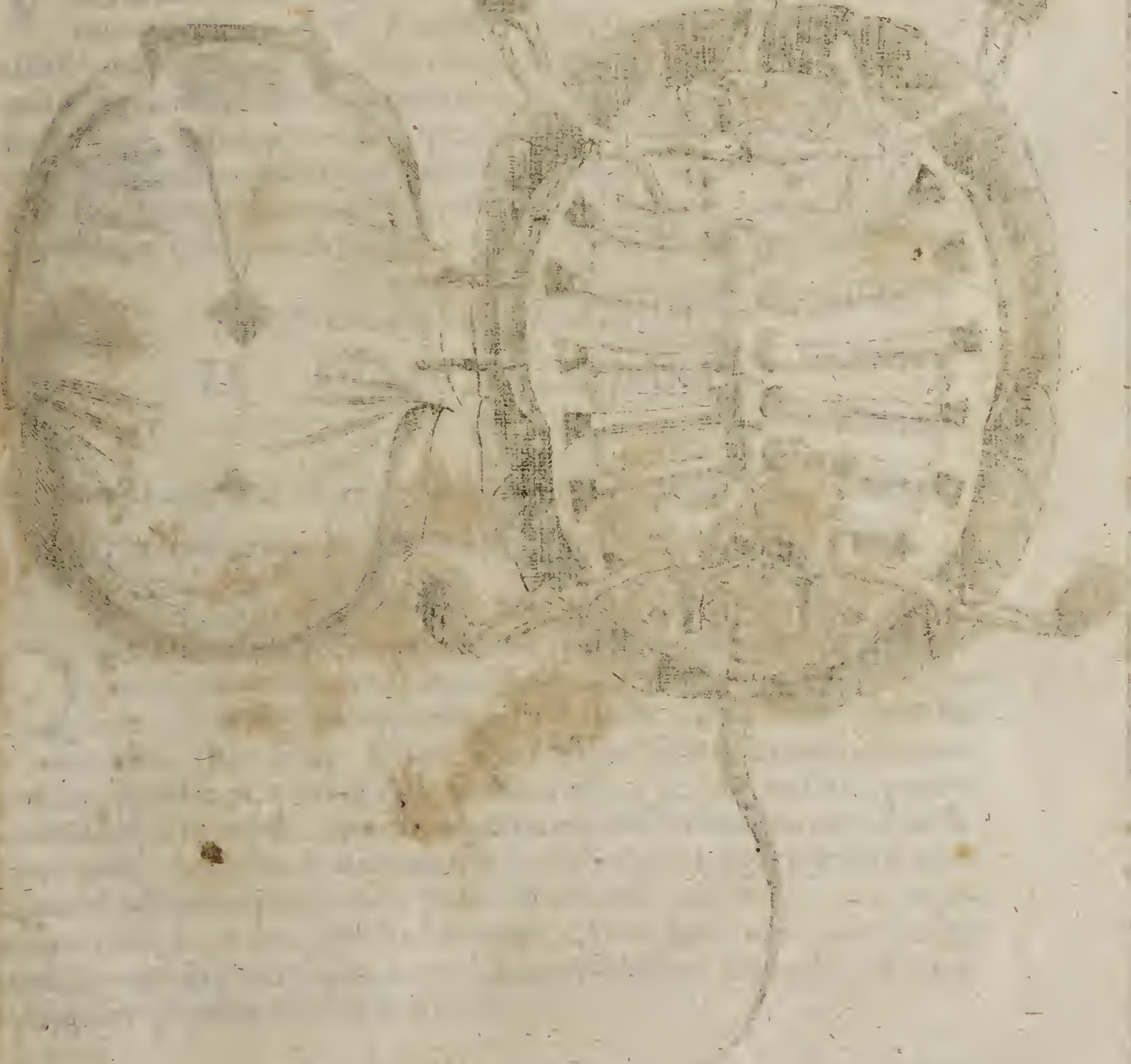
OBSERVATIO CLXXXI.
D. Friderici Lachmund
De
Cranio anseris monstroso.

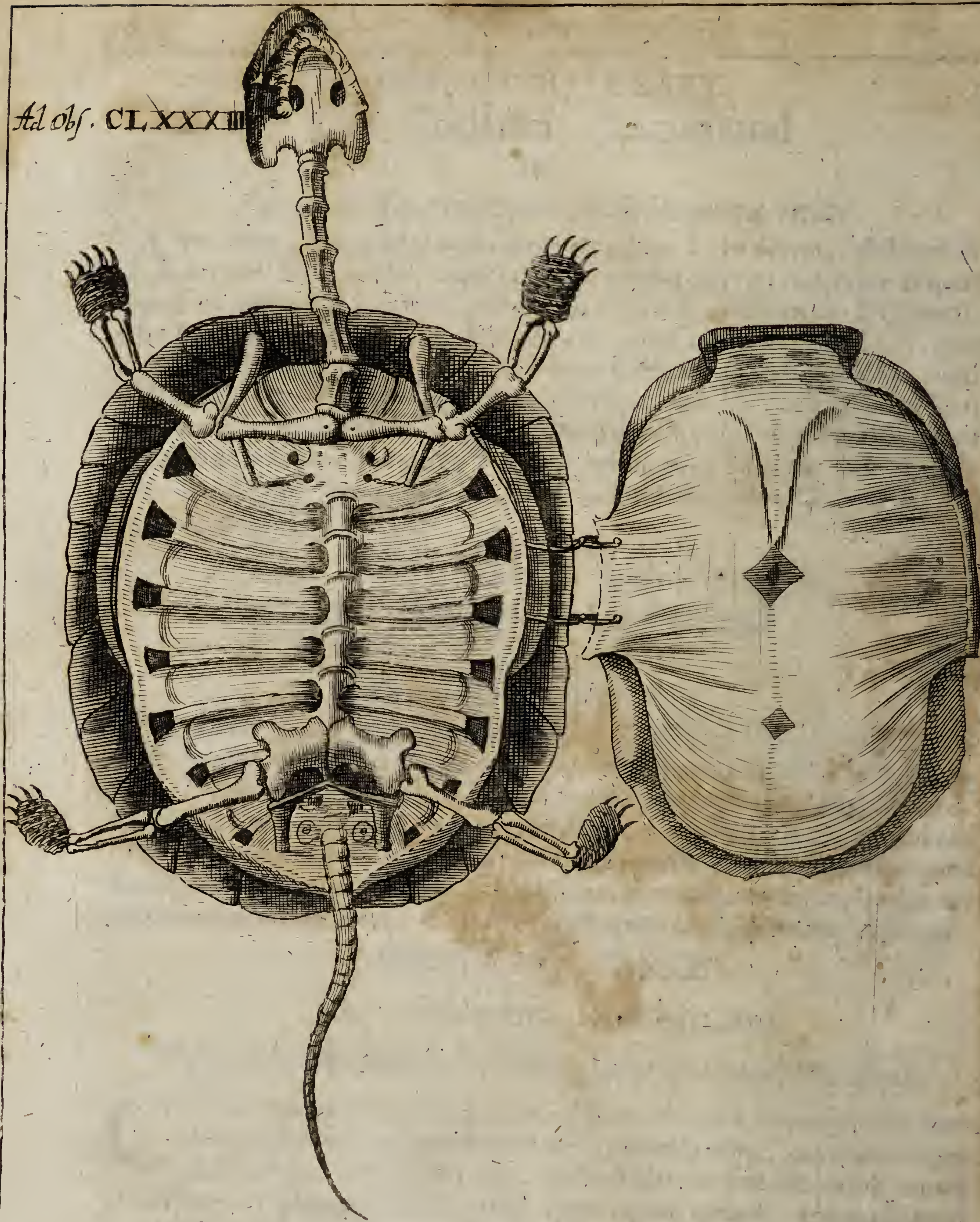
INter anseres frequentius generari monstra, quam inter alias aves, ob stoliditatem & nimium humorem, testatur *Caspar. Schvvenckfeld. in Theriotroph. Siles.* Confirmat hoc anser, capite monstroso, quem ego anno 1664. alui, rostrum ejus superius à sinistro latere versus dextrum erat recurvatum, ut non nisi magnâ difficultate alimentum ex terra assumere posset, adeoque post aliquot septimanas mori avem oporteret. Cranium autem, tanquam rarum quid, inter cætera anatomica asservo. Cujus figura est, qualem addita pictura exprimit.

OBSERVATIO CLXXXII.
D. Friderici Lachmund
Vespertilionem habere caudam, sceleton ejus demonstrat.

CAudam habere vespertilionem, alii negant, ut cum Schvvenckfeldio *Jonstonius histor. nat. avium* ex Aristotele; alii affirmant, quemadmodum *Aldrovandus*, mediis enim atque infimis alarum membranis sub ventre involvitur, & ad extremam earundem exporrigitur apicem; accuratè autem in sceleto videri potest, unde illud, quod ante quinquennium composui, hîc putavi esse apponendum.

OBSER-

Ad obs. CLXXXIII

OBSERVATIO CLXXXIII.

D. Friderici Lachmund

Testudo ex suo scuto, ut vulgus putat, exire non potest.

VUlgus in eâ opinione est, testudines ex suo scuto posse exire, non aliter ac cochleæ ex domo suâ, præsertim si candens carbo illis imponatur; hoc autem falsissimum esse, & nullo modo fieri posse, admiranda hujus animalis fabrica, & inprimis sceleton, eum in finem appositum, nobis ob oculos ponit; quod enim in cæteris animantibus costæ sunt, hoc in testudinibus scutum superius, cui etiam vertebræ spinales firmiter annexæ, & quod in illis sternum, hoc in his scutum inferius, planè autem contrariô modo se habent: in aliis enim animantibus costarum & sterni compages, in corpore latitat, in testudinibus verò corpus scuto includitur.

OBSERVATIO CLXXXIV.

D. Friderici Lachmund

De

Avibus præter naturam candidis in Episcopatu Hildesheimensi & vicinia, qualis est aureola, linaria, passer, hirundo alauda, corvus.

QUemadmodum notum est, in septentrionalibus regionibus reperiri corvos, vulpes, lepores & alia animalia naturâ candida; sic in Germaniâ aves præter solitum niveæ aliquando visæ & captæ sunt: uti hoc Schvvenckfeld. observavit. Et sicut Episcopatus Hildesheimensis cæteris regionibus palmam præripit in vario lapidum lusu, (uti hoc ex *Oryctographiâ meâ Hildesh.* satis constat, quorum lapidum etiam alii adhuc satis curiosi posteà à me reperti, nec antehac ab alio autore delineati sunt, unde figuras anno sequenti Ephem. inserendas transmittam) ita etiam animalia minus vulgaria, præprimis aves albæ in eo sunt visæ & observatæ. Anno enim 1667. *Aureola* tota candida propè pagum Binder, in quo sedes est Nobilium de Stopler, est transfossa, quam ego adhuc inter rariora servo.

Anno eodem propè Brunſuigam *Linaria* canora, ex omni parte alba, capta eſt, quam civis quidam Brunſuicenſis emit & caveæ incluſit, ubi more aliarum ſuaviter cecinit.

Anno 1668. menſe Septembr. prope pagum Netlingen, ubi ſplendida arx eſt Dominorum de Woberſnan, *paſſer* niveus, roſtro & pedibus rubris, transfoſſus eſt.

Anno 1671. in civitate noſtra Hildesh. ejusmodi paſſeres aliquot viſi ſunt in horto Dn. Georgii Lomexer, ſcholæ Andreanæ Rectoris optimè meriti.

Eodem anno prope Limbeccam *Hirundo* nivea capta & ad me miſſa eſt, quam in hunc usque diem exſiccatam habeo.

Anno etiam ſequenti in noſtro tractu, propè arcem Poppenburgum, Hirundines tales viſæ ſunt.

Anno 1669. *Alauda* candida non procul à civitate noſtra aliquoties viſa eſt.

Ante aliquot etiam annos *Corvus* totus albus propè Limbeccam transfoſſus, & ad illius civitatis Patricium, cognomine Raben, eſt allatus.

(*Vid. d. Corvis albis Ephem. harum Ann. III. Obſ. 57. p. 94.*)

OBSERVATIO CLXXXV.
D. Friderici - Lachmund
De
Mure niveo.

ANte aliquot annos in oppido Sarpeda, quod uno milliari à civitate noſtra Hildesh. diſtat, murus aliquot nivei ſunt reperti, ex quibus unus captus, qui ſeptem vel octo annos caveâ incluſus, tandem à duobus vulgaribus muribus, qui vi ſe in caveam intruſerant, morſibus eſt interemptus. Notatu tamen dignum eſt, quod hoc animal, quod alias vitæ breviſſimæ eſt, per tot annos fuerit conſervatum. Murem illum exſiccatum apud me videre licet.

OBSERVATIO CLXXXVI.
D. Friderici Lachmund
De
Cantharidibus in magna copia prope Hildesheimium captis.

CAntharidum abundantia rara quidem in Germaniâ, interdum tamen apparent, quod vulgus ſingulo ſeptennio fieri credit.

Anno 1667. mense Junio tanta copia in nostro tractu reperta fuit, ut salices totæ earum fuerint plenæ, quæ & facili negotio captæ & in civitatem allatæ, nec non in usum cum felici successu à Patre meo adhibitæ sunt.

OBSERVATIO CLXXXVII.
D. Fridrici Lachmund
De
Ovo, ab ansere à Februario usque in mensem Septembrem retento.

RUricolæ apud nos uno ore dicunt, quod si anser justo tempore ovum non possit edere, tunc aliter fieri non posse, quin ipsi moriendum sit. Hoc autem non semper verum esse, anser, qui anno 1669. mactatus mens. Octobr. aliter probat; in illo enim cum exenteraretur, ovum, quod ante aliquot menses debebat edi, adhuc fuit repertum, justâ quidem magnitudine, sed totum scabrum & duplici membranâ præditum. Quemadmodum enim membrana intrinsecus omnibus ovis communis cortici adhæret, ita etiam extrinsecus similem membranam habebat, quare conjicio, nisi anser ante tempus fuisset mactatus, hoc ovum duplici cortice tractu temporis circumdatum fuisse.

OBSERVATIO CLXXXVIII.
D. Friderici Lachmund
De
Muscarum grandium, quæ perlæ nominantur, insueta copia.

QUando insolita copia avium peregrinarum vel insectorum visitur & gregatim volitat, magna mala, aut morbos contagiosos, aut belli agmina subsecutura esse, nostri Majores observarunt. Anno præterlapso, nimirum 1673. d. 18. Maji st. Vet. qui erat dies festus Pentecostes, tanta copia Perlarum, quas apud nos Jungfern vocant, supra civitatem nostram Hildesheimensem visa est, ut ea res prodigii instar esset. Nam aër ne momentum quidem his insectis erat vacuus, sed semper aliquot millia in eo conspicari poteramus. Quædam volitabant in altum, quædam non procul à terrâ, ut pueri multas caperent. Omnes verò unâ eâdemque erant figurâ & colore, nempe ex nigro flavæ. In alis etiam habebant maculas nigras, & volatum ex Meridie

versus

versus Septentrionem rectà constituebant. Si quædam ex ipsis capiebantur, erant emaciatæ, ac si iter longum emensæ fuissent. Harum cosuetudo aliàs est, prope aquam volitare, unde si quid mali præsagiant, DEUS Ter Opt. Max. hoc à nobis ut avertat, ab eo etiam atque etiam petimus.

OBSERVATIO CLXXXIX.

D. Johannis Jænisii
De
Calculis circiter bis centum ex apostemate excretis.

IN omnibus corporis humani partibus etiam principalioribus, ut corde & cerebro, plurimos varii generis inveniri lapides, pleni sunt omnes Medicorum libri. Ita *Wolfgang. Hœferus* in *Hercule suo Medic. l.* 1. *c.* 1. *p.* 28. tres lapillos in ipso corde gloriosissimi Cæsaris Maximiliani II. inventos testatur, clarissimi *Schenckius* & *Bartholinus* in cerebro, alii in aliis partibus. Per abscessum autem abdominis tot excerni posse lapillos subjecto superstite & curato rarius quoque videtur sequens exemplum: Mulier quædam plebeja hic Uratislaviæ in suburbio ante biennium de tumore admodum duro & profundo in dextro epigastrio conqueritur, poscit hujus ergò à me consilium, ex loco affecto tumorisque circumstantiis, non in musculosa abdominis carne, sed ipso epatis parenchymate malum hoc sedem fixisse suam conjicio, præmissis igitur prius universalibus & specificis internis, tandem quoque externè cataplasmata emollientia & discutientia applicanda suadeo, quibus adhibitis aliquantisper emolliri observo, hinc emplastro diachylon c. gummi imposito, præterlapsis aliquot septimanis abscessus hic rumpitur, materiaque viscida & purulenta, ast non copiosa, excernitur.

Patiens majorem pauperiem fugiens, Chirurgique manum abhorrens, ipsa turundis injectis abscessum apertum servare proprioque marte curare præsumit, præterlapsis autem nonnullis diebus lapillos quosdam minores instar lentium, pisorum, fabarumque excerni videt, dolorem post se relinquentes haud levem, plures subsecuturos indicantem. Hoc percipiens ipse vulnus iterum inspicio, styloque percontando majores inibi latitare lapides observo, quibus angustia vulneris exitum denegabat, hinc forcipe arrepto vulnus paulisper dilatare aggredior, & sic tres iterum lapillos grandiores colore & forma externa silicibus planè conformes, ponderis tamen levitate discrepantes, sine fœtore extraxi, totamque epigastrii dextri regionem innumeris hujuscemodi lapillis scatere conjeci, his perspectis manum meam ad carpum potiùs quàm ulcus

mittere

AD OBS. CXC.

Anno 1671 hat Herr Leonhart Hechtl Barbirer und Wündtartz dieser 1 Würm von Margaretha Xinonin aus den Rechten bein unterhalb deß Knies genomen zu Culmbach den 23 Iunj Ihrers Alters 18 Jahr.

mittere malebam, ipſique injungo, ut Chirurgi operam ſimul efflagitaret: huic conſilio morem gerens lithotomi hic degentis curæ ſe ſubjicit, qui ſucceſſivè per hoc ferè biennium ducentos circiter extraxit lapillos, ſuprà præfatis majores, ad inſtar avellanæ majoris, nonnullos colore & internâ tunicarum texturâ ipſis lapidibus Bezoardicis haud abſimiles, tandemque ante bimeſtre ſpatium ultimum magnitudine nucis juglandis pondere ℥ij. cum aliis ſex vel ſeptem ſociis minoribus extraxit, & ſic per DEI gratiam vulnus planè conſolidavit. Qualem ſpuria hæc progenies agnoverit matricem & ſeminium, latius inquiri poſſet. Victum hujus pauperculæ reputantes ſcimus illum ferè ſemper ex lacticiniis, caſeoſis, aliisque crudis viſcidisque conſtitiſſe alimentis, alvumque prætereà ſemper fuiſſe pigerrimam ſæpeque ſollicitandam recordamur, ut hinc non abs re argumentari liceat, ex vitio aſſumtorum bilem contraxiſſe lentorem, quò minùs in inteſtina debitè profluere, ſtimulumq; alvinis fecibus ad excretionem unicè neceſſarium diſtribuere valuerit, ſed infimâ epatis parte moram trahendo, in ſetaceam prius, dein planè lapidoſam verſa materiam, ductum biliarium obſtruendo has turbas naturæ dederit, à quibus ſe liberatura non per inteſtina, (ut frequenti exemplo numeroſos hac via excretos eſſe lapillos ſatis conſtat,) nec aliâ viâ commodius quàm per apoſtema providâ ſuâ ſedulitate protrudere allaboravit, quod eruditis ulterius ventilandum relinquo.

OBSERVATIO CXC.

D. Matthiæ Neſteri
De
Verme & abſceſſu.

SCripſit ante annum, & quod excurrit, ad me Chirurgus noſter Culmbacenſis Dn. Leonhardus Hechtel, quod ancilla quædam ruſtica, temperamenti calidi, faciei rubræ, ad iram prona, per ſeſquiannum in crure dextro infra genu tam atrocem & intolerabilem dolorem atque cruciatum, inſtar adactionis cultellorum, ſit perpeſſa, ut huic impares fore vires viderentur, hinc ſuffulcris incedere diu coacta & clauda, viribusque ſenſim imminutis aucta fuit inflammatio, auctus quoque dolor cum tumore tantum non ferente, ita ut dies noctesque ejulare coacta eſſet. Abſceſſum illic latere prædictus Chirurgus conjecit, nec malè. Poſtquam enim cauterium potentiale applicuit, eſcharamque aperuit, reperit in eo cum magna puris ſanguinolenti copia vermem vivum, oblongum, rubeum, qui dubio procul ex materia diutius ibi habitante & putredinem acquirente originem duxit. Momorderat per intervalla hic vermis, uti retulit ancilla, tam acriter, quaſi ſanguinem ſitiens, ut tunc temporis à lacrymis

sibi temperare haud potuerit. Nunc verò sublato omni dolore atque tumore post longum puris effluxum corroborata convaluit adhuc sana & incolumis consueta munia obiens.

(*In litteris ad L. Christianum Fridericum Garmannm, Berutho, Chemnitium.*)

OBSERVATIO CXCI.

D. Salomonis Reiselii

De

Statua humana circulatoria.

SIne dubio tandem *Circulationis sanguineæ* in homine veritatem evincet & testabitur iis, qui hactenus negare obduruerunt, si in illa mechanicè ad humani corporis effigiem, ejusque vasorum atque viscerum formam & structuram & magnitudinem efficta per cavitates & tubulos tanquam per œsophagum dilapsam aquam vel liquorem alium ex stomacho brevissimè in cordis ventriculum dextrum, aut longiusculè & artificiosiùs per intestina, pancreas, venam portæ, hepar & venam cavam in eandem cameram, hinc in sinistrum per vasa pulmonaria mitti, ex corde deinde simul in caput biviò saltu pulsante veluti plexibus duobus, juxta pendulam pinealem glandulam projici, simul per arteriam magnam tàm in artus superiores quam inferiores pelli videant, ut recurrat inde in cordis dextrum sinum per venam cavam valvulâ suâ instructam, quales in aliis quoque vasis inveniuntur; dum interim per emulgentes & renum colatoria in vesicam descendit, inibique eousque cumulatur, donec vesica distenta sponte sese ab onere liberet, quam simul arbitrario quasi motu vel provocare citiùs vel pro lubitu pressione vesicæ aut alio stimulo sistere queant. Non neglecto etiam pulmonum usu, quorum ope inspiratio & expiratio animadverti, pulsus verò etiam tardari vel accelerari, augeri vel minui posset. Additis tandem vel hæmorrhoidibus, vel ano, per quem sphinctere suo claudendum & aperiendum feces possint repurgari. In manibus & pedibus si è vena secta desideres effluentem seu exilientem sanguinem, facilè imitari licebit. Eâ tamen lege hæc fient, ut vel continuè vel per breviora vel longiora intervalla repleatur, quò plus vel minus deperditum est aquæ fortiùs vel debiliùs per vesicam, quemadmodum sitis & fames quotidianô victu in prandio & cœna restinguenda est.

Mirabuntur fortè, nec facilè credent Machinam hanc medicam, seu Machaonium inventum, qui audient. Credent autem, quibus dulce fuerit Filium hunc Medicum meum hoc anno 74. conceptum & natum in Musæo meo spectare, veluti, quibus ante partum ejus, quibus promisi, credere non potuerunt, donec

donec oculis ipsis adspicerent in eo ad *chyli, sanguinis & seri* leges fluere *aquam*. Cujus structuram ex Physicis & Hydrostaticis fundamentis ad imitationem mirandi artificii microcosmici factam curioso orbi demonstrabo & delineabo, quamprimùm mihi constiterit, ex primogeniti hujus rudiùs primò tantùm facti & brevi deproperati principiis veluti costis seu fratris seu patris Filiam posse elegantiorem & artificiosiorem *ossibus* seu sceleto suo suffultā, & *musculis* exemtilibus, si non omnibus, saltem præcipuis, tectam, fortè etiam *sonoram* & *flexilem* construi, modo DEUS O. M. Naturæ parens vitam mihi & otium & vires concesserit, & ego artificiis sequaces manus nactus fuerim.

(*In litteris ad Collectores, Honov. mense Mart.* 1674. *perscriptis.*)

OBSERVATIO CXCII.

D. Matthiæ Paisenii

In

Sectione cadaveris puerperæ

à Cl. Sylvio in Nosocomio Leidensi An. 1664. Cal. Jan. administrata,

ANNOTATA.

Foemina erat 15. ante obitum dies fœtum enixa, cujus vir ante 6. ferè hebdomadas, morbo decumbens, inque Nosocomium delatus, ibidem mortuus. Objectum fortè fuit fœminæ à vicinis, quod malè viri sui curam habuerit, eamque calumniam tàm ægrè tulit, ut totam sese mœrori dederit. Enixa deinde, nec sedato illo animi affectu, cum nullam corporis rationem haberet, nec cibos, aut medicamenta caperet, tandem mente destituta, intraque decimum quintum diem mortua est.

In ipsius dissecto cadavere hæc inprimis inveniebantur præ cæteris rara, & notatu digna:

Omentum non omnia intestina, quæ nonnihil loco mota erant, tegebat, unde Cl. Sylvius colligebat, fœminam, dum in vivis fuit, sæpissimè torminibus ventris, colicisque doloribus laborâsse.

Intestinum crassum non circumdabat totum abdomen cinguli instar, sed à ventriculi fundo infra umbilicum intorquebatur, indeque ad ventriculum redibat, factâ ferè semilunâ.

Cl. Sylvius addebat, se in variis variè hanc inflexionem & gyrationem observâsse.

Idem intestinum, ut & tenue inæqualiter flatibus turgebat, ita ut inter partes valdè inflatas medium spatium interesset omnino vacuum, & contractum vix ad pollicis crassitiem.

Cl. Sylvius affirmabat, se in vivis animalium sectionibus, inprimis cuniculorum idem observasse, & ita quidem, ut pars, quæ jam inflata erat, mox detumuerit, dum secaret, & contra. In hoc cadavere quoque dum intestina movebantur, æqualiter omnia distendebantur. Cl. Sylvius putabat, ob sensum doloris partes intestini constringi. Ejusdem intestini crassi flexus sigmoides, qui alias infra rectum est intestinum, & interiora respicit, contrario modo se habebat. Observabile etiam erat, quod de tenui intestino, ileo dicto, commonstrabat D. Sylvius, nempe, oriri illud in dextro latere ad ileum os, & post aliquot flexuras retrò & deorsum tendere, deinde rursus sub umbilico per ipsum mesenterium, sinistrumque latus occupare, seque ad hypochondrium sinistrum, os ileon, & vicina reliqua loca extendere. Unde patet, docente eodem Sylvio, tormina, quæ hypochondriacis in hypochondriis accidunt, non alibi, quam in hoc intestino latere, inprimis cum hoc antrorsum, ubi dolores maximè percipiuntur, vergat. Lien verò interiora magis petat, & vix etiam in cadaverum sectionibus, tales obstructiones in vasis illis inveniantur, quæ tantos dolores producere possint.

Visa quoque fuit utriusque ductus, tam bilarii, quàm pancreatici in intestinum illud insertio, quorum pori in cadavere hoc juncti erant.

Hinc remotis pulmonibus & ventriculo, apparuit ductus thoracicus, sive chyliferus inter venam Azygon, quæ ad dextram erat, & magnam, quæ ad sinistram, situs, unà cum capacitate illa inferius sita, & nonnullis capsula dicta, quod chylum excipiat, aliàs nimis ductum illum obruturum.

Flexuræ ventriculi in parte dextrâ subjacebat pancreas.

Dexter pulmo omnino naturalis erat constitutionis; sinister costis adhærebat.

Sub utrâque mamma, quia lactis non habita fuerat ratio, apostema erat repletum pure, quod tamen in dextro latere copiosius profluebat.

Uterus quia omninò erat singularis, & nunquam ita à Cl. Sylvio observatus, ultimo loco accuratius secabatur, in eo hæc inprimis notata: magnitudo ejus omninò erat insolita, superabatque fundi latitudo vel octo digitos transversos. Crassities erat ad minimum 4. digitorum, cum tamen mulier jam ante 15. dies peperisset.

Crassities ipsius substantiæ uteri erat ferè pollicis.

Causa hujus magnitudinis, ut post sectionem patebat, erant relicta in utero placentæ frustula, uteri parietibus firmiter adhærentia, quæ putredo & inflammatio consecuta fuerat.

Cl.

Cl. Sylvius conjectabatur, mœrorem inter alia hujus retentionis & cohærentiæ causam fuisse, utpote, qui omnia in corpore duriora & magis fixa reddat, cum contra lætitia eadem magis solvat.

In vasis, ut ex cavernis, sive tubulis uteri substantia viscida, & pituitosa hærebat ejusmodi, qualis, si in corde, & alibi hæreat, Polypus dici solet.

Apparebat insuper, in utero esse communicationem vasorum omnium in utroque latere.

Inflatâ enim uteri venâ, omnia vasa, ut & lateralia, & utrumque uteri ligamentum inflabantur. Vasa etiam minima turgebant.

Inflatâ etiam arteriâ, quæ ex iliaca oriebatur, ingressus inflati aëris observabatur ad totam substantiam uteri, & sinus anfractuosos, sed sensim, quod in vena citius apparebat.

Uteri substantia tota cavernosa est, experimento per tubulum sumto.

OBSERVATIO CXCIII.

D. Matthiæ Paisenii

In

Sectione cadaveris hæmoptoici

à Cl. Sylvio in Nosocomio Leidensi An. 1664. 2. Decembr. administratâ

ANNOTATA.

QUo morbo obierit, & de quibus conquestus Jacobus de Valâ (Wael) fuerit, ex Observat. Practicis meis Lugd. in Nosocomio notatis, præmittere visum est.

Nov. 11. d. ♂. ante sex circiter hebdomadas cœpit malè habere.

Tussi correptus est, & sanguinem spuit, maximè lecto decumbens.

Conqueritur de difficili respiratione.

Quando plus potat, magis etiam sanguinem spuit.

Urina cruda. Sedimentum pituitosum, incoctum. Heri sensit dolorem circa lumbos, qui adhuc adeò continuat, ut erigere corpus non possit. Cumprimum inciperet malè habere, per totum diem à laboribus incaluerat, noctu verò domum rediens à frigore læsus fuerat, unde primum tussis, quam post duas hebdomadas sanguinis sputum consequutum est.

Jam tabescit & debilis fit.

Pro consolidatione vulneris, quæ promovenda citò, ne in ulcus evadat, utetur sequenti medicamento:

℞ *aq. plantag.* ℥ij. *fœnic.* ℥j ʒij.
sanguinis dracon. ℈j. *laud. opiat.* gr. ij. *sir. myrt.* ʒj

Assumet subinde cochlear.

Nov. 12. d. ☿.

Melius in omnibus habet. Dolores enim lumbares non sentit, & paucum quoque sanguinis dejecit.

Perget ulterius eo uti.

Nov. 13. d. ♃ Heri vesperi edit lac dulce, unde noctu summis anxietatibus pressus fuit: secundâ nocturnâ sensit frigus, forsan paroxysmum febrilem habuit.

Tum vehementissimè (durante frigore) sitivit, cerevisiamque frigidam bibit, quam tamen præ nimiâ linguæ & faucium siccitate non gustare, neque sitim illâ extinguere potuit. A frigido sumpto adhuc magis anxius factus, vehementemque palpitationem cordis passus est. Malum hoc unaque frigus ferè per 5. horas duravit.

NB. Durante frigore paroxysmi febrilis, potus frigidus longiorem morbum, & graviorem paroxysmum facit. Præstat ergò, si tum summa sitis urgeat, sitim fallere, & subinde cochlear liquoris alicujus, in quo parvâ quantitate lapis prunellæ solutus sit, capere, sed parce.

Si ægro tales iterum anxietates obveniant, utetur subinde sequenti medicamento:

℞. *aq. petrosel.* ℥j. *fœnic.* āā
theriacal. simpl. ʒß.
lapid. prunell. ℈j. *sirup. fœnic.* ℥j.

Capiet subinde cochlear d. 14. ♀ sitis non tanta fuit, ob usum posterioris misturæ.

Pauciorem sanguinem exspuit.

d. 17. ☾ melius habet.

Iteretur Mistur. 13. Nov. præscripta.

d. 18. ♂ non adfuimus in Nosocomio.

Nov. 19. ☿ Hodiè horâ tertia pomeridiana assidens foco luculento, habuit paroxysmum febrilem.

Somnolentes tum fuit, sensitque gravitatem per universum corpus, & frigus, simulque tremorem, nec frigus, nec dolorem speciatim sentit in lumbis, sed tantum in ventre circa umbilicum, partibus extremis inferioribus.

Duravit circiter per horam, nullusque calor subsequutus.

Mul-

Multum jam sitit.

Sumsit misturæ aliquid.

Non quiescit, semel dejecit.

d. 20. ♃. iterum habuit paroxysmum post prandium.

Frigus iterum in abdomine & artubus, sed & in regione lumbari. Vehementius quoque fuit hesterno, perque duas horas duravit.

Insecutus calor per horam permanens.

Valdè sitivit, utque sitim levaret, comedit integrum malum citrium.

Nondum alvus hodie suo munere defuncta.

℞. *Mass. pilul. Cochiar.* ℈ß. *trochisc. Alhand.* gr. V.
resin. jalapp. gr. IV. *ol. caryoph.* gr. ij.

M. F. Pill. N. T. Assumet cras summo mane, iteretur simul mistur. 15. Nov. præscr. add.

laud. op. gr. j.

d. 21. ♀ pessimè habet, doloresque habet in hypochondrio sinistro.

Non potest respirare, graviterque anhelat.

Nullum frigus sentit.

A pilulis, hodiè mane assumptis, à meridie tandem semel, sed parum dejecit.

℞. *aq. hyssop. petrosel. fœnic.* āā ℥j. *Tinctur. cinam.* ℈ß.
♎ ⊕ gt. VIII. *sir. fœnic.* ℥j. M.

Assumet subinde cochlear.

d. 24. Nov. ☾. valdè statim ab usu misturæ ab angustiis & anhelationibus, à quibus videbatur suffocari, levatus est.

Continuabit usum ejusdem misturæ.

d. 25. ♂. conqueritur de tussi siccâ, quæ per biduum jam illum afflixit, unde non quiescit.

It. crura tument, & quasi distenduntur. Non dejicit.

Habet adhuc mistur.

Pro tussi ℞. *mass. pil. de cynogloss.* ℈j. F. Pill. N. VIII.

Sumet æger subinde unam.

D. 26. ☿ Ante octo annos erysipelate laboravit in utraque tibia, à quâ quidem nullam huc usque amplius molestiam sensit, rubor tamen permansit. Occupaverat tubor ille pedem quoque, sed ille colorem & cutim mutavit.

Nunc iterum pes dolet, supraque & infra ruborem illum pedes valdè tument, & splendidi sunt.

Non dolores tantos in pectore expertus est minusque tussivit, commodius quoque quievit.

Con-

Continuabit in usu mistur. & pilularum de cynogloss.

Pro erysipelate ℞. *aq. plantag. fumar.* ãã. ℥iv.
acet. sambuc. spir. vin. vulg. ãã. ℥ij. M.

Lintea liquore illo tepido madefacta circumponet pedibus & loco affecto.

d. 27. ♃. hori vesperi lac dulce comedit, & hodie manè, à quo & noctu, & hodie pessimè habuit.

Non dejecit, unde abdomen valdè tenditur.

Rubor ille pedum sensim minuitur, & in livorem abit.

Perget uti medicamentis præscriptis.

d. 28. Novemb. ♀. iterum pessimè habet, difficulter respirat, & graviter anhelat, inprimis, si incurvet corpus, tum videntur ipsi partes interiores quasi frangi.

Ter dejecit crassa excrementa cum torminibus in parte superiore abdominis.

Sanguinem rursus excrevit, hodie octies, sed parum singulis vicibus.

Abdomen jam non distensum neque flatus emisit.

Conqueritur, se nihil jam commodi à mistura sentire.

Iteretur Mistur. 21. d. præscr. add. sangu.

Drac. ℈ß. Obiit.

In Cadavere ejus dissecto 2. d. Dec. ♂. liquor tenuis & serosus repebat in corporis habitu, sub cute inter musculos & pinguedinem, unde ipsa pinguedo mollior & laxior erat.

Omentum non tegebat intestina, sed ad latera deflectebat.

Intestinum crassum inflexum infra umbilicum erat.

Color intestinorum carneus, & solito rubicundior.

Intestina crassa flatibus turgebant, tenuia non item: Tenuium tamen vascula turgebant, quod fieri solet à doloribus.

Aqua in abdominis cavitate continebatur subflava & subsalsa, initium nempe hydropis, cui aliqua purulenta materia juncta erat.

Jecinoris color subpallidus, qui color ferè ab aquis præsentibus provenit.

Folliculus fellis externè instar membranæ albicabat, nihilque omnino fellis continere ob tenuitatem videbatur.

Lien satis gravidus, & parti posticæ & vicinis annexus.

Color ejus pallidior justo, substantia firmior erat.

Pancreatis substantia satis elegans.

Ductus

Ductus illius magnus. Immiſſus in ductum, liquor variis in locis pancreas non tingebat.

Ex thoracis cavitate aqua copioſa valdè effluebat, clara, limpida, nec tam ſalſa, quàm quæ in abdomine erat.

Pulmones coſtis annexi, imprimis ſiniſter.

Aqua illa ex dextro pectore promanabat: In ſiniſtro pectore aliqua quidem aqua, ſed pauca conſpicienda erat.

Color pulmonum ſolito erat obſcurior, lividior, ſubſtantia firmior, & à flatibus diſtenta. Multùm ſanguinis in ipſa pulmonum ſubſtantia hærebat interiore, qui nigricans & coagulatus illam diſtendebat, occurrentibus paſſim particulis durioribus, quæ ſenſim in apoſtema abire ſolent.

d. 3. Dec. ☿. aperto capite, cerebrum vidimus copioſum ac firmum, quod Cl. Sylvius poſt meridiem accuratiſſimè demonſtravit.

d. 4. Dec. ♃. cum abſente Cl. Sylvio, ipſius permiſſu ulterius ſcrutaremur cadaver, deprehendimus in utroque cordis ventriculo materiam craſſam, fibroſam quaſi carneam, (Polypum vulgò dicunt) quæ in omnia vaſa extendebatur in cor exeuntia. Præcipuè verò ex jugulari ſiniſtra eduximus tres ſpithamas longitudine ſuperantem.

Erat autem illa materia in ipſis cordis ventriculis craſſitie inſigni, cui multum grumoſi ſanguinis adhærebat, annexa cordis carneis fibris, easque ſuis fibrillis amplectens. In medio continebat ſanguinem grumoſum, videbaturque minuſcula vaſcula habere.

In aſpera arteria aperta materiam ſpumoſam, pituitoſam, copioſam, cumque pauco ſanguine mixtam, qualem vivens ſæpè excrevit.

Humorem in pericardio copioſum, ſimilem illi, qui in abdomine repertus fuerat.

In folliculo fellis bilem, & ſubſtantia & colore verè vitellinam, pauciſſimam, eandemque aperto per inciſionem variam ipſo hepati parenchymate, in plurimis ductus hepatici ramis hærentem vidimus.

Renis ſiniſtri pelvis erat magna, extra ipſum renem propendens; ureter naturali longè amplior. Factâ inciſione in tibia eryſipelate affecta vidimus ſubſtratam carnem integram, cute tantùm læſa, à qua cuticula facillimè ſeparabatur.

OBSERVATIO CXCIV.

D. Matthiæ Paisonii

In

Sectione icterici

à Cl. Sylvio mens. Decembr. An. 1664. administrata

ANNOTATA.

DE querelis Martini Hanskenii ex observationibus meis Practicis in Nosocomio notatis, hæc præmittere duxi.

8. Maji d. ♃. conqueritur de doloribus utriusque hypochondrii, qui à motu ita augentur, ut ferè intolerabiles fiant, quos etiam transversim in ventre, cinguli instar sentit. Decumbens paulo meliùs habet. Per duos jam annos laboravis hoc affectu, sed initio adhuc ambulare potuit. Jam verò per 7. hebdomadas in Nosocomio, & per 8. hebdomadas domi semper ferè decubuit. Conflictatus jam per annos 4. vel 5. cum variis morbis tandem fit ictericus.

Præscrpta illi sunt à Medico ordinario varia, à quibus nullum levamen sensit. Inter cætera & ol. juniperin. & philonium, à quibus pejus habuit. Ab assumpto alimento molestias majores sentit, 5. horis circiter post alimenta assumta. Hora 6. vespertina cœnat, & deinde per mediam ferè noctem se hinc inde jactat, nec dormire potest, deinde obdormiscit, sed vix per semihoram continuam.

Non assumit nisi juscula.

Totus ferè osseus.

Alvus morigera est. Quotidiè dejicit, excrementa albicant.

Vires animales quod ad motum, sunt valdè debiles.

Appetitus integer, etiam sapor; digestio malè habet.

Respiratio quandoque difficilior, inprimis à sumto cibo.

Conqueritur de frigore, præcipuè in pedibus.

N. 1. Ictero raro febris conjuncta est.

2. Non tantùm superficies cutis, sed etiam ipsa caro ictericorum flavet, quod ex cadaveribus dissectis patet.

D. Sylvius judicat, acidum in eo nimis acre, propter dolores graves, appetitum integrum.

Pituitam viscidam item abundare propter diuturnitatem morbi, & sensum doloris gravativi, quare sequentia præscripta:

℞. *aq. cochlear. menthæ* ãã. ℥j.
theriacal. simpl. ℥ß. *laudan. opiat.* gr. iij.
sirup. cochlear, ℥j. M.

9. Maji,

9. Maji, d. ☿. non eſt ſine animi mœrore æger propter uxorem & liberos.

Heri non aſſumpſit, ſed hodiè aliquot cochlearia miſturæ, unde id commodi habet, quod dolor in hypochondriis non eſt tantus.

Iteretur itaque miſtura.

10. Maji die ♄. præcedente nocte melius ſolito dormivit, & ille dolor, qui inſtar cinguli abdomen afficiebat, magis ad interiora tendere videtur, dejicit commodè.

Feces paulò magis tinctæ ac antea fuerant.

12. Maji, d. ☿. in pejus ruit ob defectum medicamentorum.

Iteretur miſtura d. 8. præſcripta.

15. Maji, d. ♃. conqueritur de doloribus magis interiùs, quàm exteriùs augentibus.

Senſit humorem in ſiniſtro crure à genu ad pedem uſque. Forſan in hydropem incidet, quod facile fieri poteſt, & ſæpè fit.

Senſit frigus & humorem per totum corpus diſtribui ab aſſumto potu, quia potus cum parte pituitæ ſolutæ per venas lacteas in corpus diſtribuitur.

Iteretur miſtura d. 8. præſcripta.

N. Qui in hydropem incidentes multùm bibunt, in iis plerumque hydrops ſe primum in abdomine manifeſtat, qui verò ſobrii ſunt in potu, in iis plerumque in pedibus ſe primùm manifeſtat.

16. Maji, die ♀. non adfuimus Noſocomio.

17. d. ♄. levamen ſentit.

Perget uti præſcripto.

19. Maji ☾ proficit in melius.

20. d. ♂. habet paroxyſmum febrilem, & quidem frigus circa 10. matutinam initium fecit. Conqueritur de debilitate genuum.

Obſervat in ipſa febre quosdam dolores, præcipuè circa articulos, qui, ſimul ac in ſomnum incidit, caput petunt, & tunc quaſi delirium ſentit.

21. d. ☿. per totum corpus dolorem moleſtum ſentit & debilis eſt. Habet quod ſumat.

22. d. ♃. Dolor per totum corpus auctus. Surrexerat per meridiem, & frigus tunc ſenſit, nunc aliquem calorem habet, pulſus eſt frequentior. Appetitus proſtratus. Fauces ſiccæ,

℞. *rad. petroſ. fœnic. apii* ãã. ℥j.
coq. ex | *aq. pur. in col.* ℥xxv. *diſſolve.*
ſirup. S. rad. ℥ij.. *lap. prun.* ʒj. M.

23. d. ♀. pulſus paulò meliùs habet. Febricula levior.

Pergat uti præſcripto.

28. d. ☿. conquerītur de sapore salso, quem in decocto deprehendit.

Lingua flava est, & quasi fissa.

Æstus. Deglutitio & respiratio difficilis. Emaciatio.

℞. *aq. petros.* *fœnic. a.* ℥j. *sir. de 5. rad.* ʒvj.
ocul. ♋. ʒß. *acet. stillat.* ℥ß. *M.*

29. d. ♃. paulò melius habet. Utetur præscriptâ heri misturâ.

30. d. ♀. iteretur mistura 28. Maji præscripta.

2. Junii d. ☾. iteretur mistura 20. Maji præscripta.
℞. *sacch. altheæ* ℥ij.

6. d. ♀. paulò melius habet. Pulsus robustior. Dejicit sponte, appetit varia, sed simul ac quædam ex istis, quæ tantoperè expetiverat, comedit, nauseat eadem.

De deglutitionis difficultate conqueritur.

Videntur prope uvulam quædam pustulæ albicantes instar aphtharum.

℞. ▽. pluvial. q. s. add. paul. ✠, & sacchari. Utetur tepidè pro gargarismo.

Iteretur mistura 28. Maji præscripta.

9. d. ☾. deglutitio adhuc difficilis. Pulsus paulò robustior.

Habet quod sumat.

10. d. ♂. pejus habet ac heri. Pulsus paulò frequentior. In robore ac magnitudine vix defecisse judicatur.

Respiratio difficilior. Sitis urget.

Per 8. jam dies amarum in ore sensit saporem, inprimis verò hodiè.

℞. *aq. cichor.* *fœnic. a.* ℥j.
♎ ⊖ *dulc.* ℈j. *sir. de 5. rad.* ℥j. *M.*

N. Sir. 5. rad. vim habet incidendi, solvendi pituitam viscidam, ♎ dulc. ad appetitum.

11. d. ♀. de vigiliis conqueritur.

Alimenta commodius appetit & consumit. Aliàs in eodem statu. Habet medicamenta.

12. d. ♃. iteretur mistura 10. Junii præsc. add. laudan. opiat. gr. ij. propter vigil. Assumat versperi dormiturus.

13. d. ♀. commodius jam somnum capit. Habet medicamenta.

15. Jun. d. ☾. appetitus restituitur.
Somnus mediocris.
Vires dejiciuntur.

17. ♂.

17. ♂. eodem modo se habet.

℞. Sapon. Venet. nuc. mosch. magnitudine, dissolv. in lact. dulci, capiet quandoque cochleare.

19. d. ♃. iteretur mistura 10. Jun. præscripta.

20. d. ♀ appetitus indies restituitur magis magisque. Assumta alimenta minus solito gravant.

Visus ante biennium obscurari cœpit, & nunc indies magis obscuratur.

d. 32. Jun. ☾. conqueritur adhuc de summa crurum debilitate.

Appetitus permanet integer, postquam ♎ ⊖lis dulci usus est.

Somnus impeditus, & vigiliæ ferè continuæ. De visu obscurato valdè conqueritur. Videt tamen singula debito colore.

℞. *aq. euphras.* ℥iß. *fœnic.* ℥j. *sir. cochl. fœnic. aa.* ℥ß. ♎ *⊖lis dulc.* ℈j. *laud. op. gr. ij. M.*

Cochleatim sumat.

25. d. ☿ iteretur mistura 23. Jun. præscripta.

26. d. ♃. calor semper molestus.

Videtur aliquantò clarius videre adstantes. Putat feliciùs sese habiturum ab assumta minori misturæ quantitate, cum à majori quantitate assumta, alvus semper adstrictior sit. Appetitus omninò restitutus, alimenta etiam rectè sapiunt. Carnes tamen non generantur.

℞. Sem. cannab. decoqv. in lacte dulci.

Capiet unâ vice ejus decocti ℥ij.

27. d. ♀. melius se habet.

Heri malè habuit à decocto cannab. sem. ob nimiam ejus assumtam copiam, cum loco ℥ij. dimidiam Pintam hauserit.

Habet adhuc quod sumat.

30. d. ☾. status mediocris. Non in pejus ruit, nec multum etiam proficit.

Sedens vel decumbens ægre surgit.

Habuit aliquot abhinc annis dolores in sinistra scapula & toto illo latere, ad inferiora usque, qui nunc cessant.

Iteretur mistura 23. Jun. præscripta.

d. 1. Julii ♂. indies magis magisque proficit.

Dolor faciei non amplius tàm flavus.

Clarius etiam quam prius videre potest.

Habet medicamenta.

d. 2. Jul. ☿. indies melius habet ab assumto decocto cum semine cannabis.

3. Jul. d. ♃. in eodem est statu.

d. 4. ♀. proficit. Iteretur mist. 23. Jun. præscr.

d. 7. ☾. proficit in omnibus, excepto motu corporis, iteretur mist.

d. 8. ♂. in eodem statu. Add. mist. 23. Jun. præscriptæ.

Ol. Macis stillatit. gutt. iij.

d. 9. ☿. Jul. iteretur mist. 23. Jun. præscr. add. Ol. Mac. stillat. gutt. iij.

d. 14. ☾. iteretur mist. 23. Jun. præscr. add. ☍ Mac. stillat. gutt. iij. ad discutiendos flatus.

d. 15. ♂. in eodem statu.

d. 16. ☿ in eodem statu.

d. 17. ♃. urina valdè tincta. Aliàs in eodem statu.

d. 18. ♀. excrementa albicantia sunt, minusque mollia.

Iteretur mistura 23. Jun. præscr. add. ol. mac. stillat. gutt. iij.

d. 20. ☾. in eodem statu. Habet medicamenta.

d. 22. ♂. iteretur mist. 23. præscr. add. ol. mac. stillat. gutt. iij.

d. 23. ☿. in eodem statu.

Ad tumorem pedum utetur decocto furfurum cum ⊖le pro lavacro pedum.

d. 28. ☾ in plerisque levamen sentit.

Solæ vires debiles.

Excrementa alvi adhuc albicant.

Pergit uti decocto cannabit cum lacte.

Iteretur mistura 23. Jun. præscr. add. ol. mac. stillat. gutt. iij.

d. 29. ♂. habet medicamenta.

d. 1. Augusti ♀. iteretur mist. 23. Jun. præscr. add. ol. mac. stillat. gutt. iij.

d. 4. ☾. iteretur in duplo mist. 33. Jun. præscr. add. ☍ mac. stillat. gutt. vj.

Utetur porrò decocto semin. cannab. cum lacte.

Anno 1664. d. 10. Nov. ☾. frequentante iterum Cl. Sylvio Nosocomium, invenimus eundem, quod ad omnia symptomata, iterum in statu pejore.

Omisit usum decocti seminis cannabis.

Præterito mense cum exiret aliquando in publicum, capitis dolorem, vertiginemque expertus est, & deinde etiam capillorum defluxum.

Sanguis etiam præterito mensis tempore copiosus è naribus effluxit, sputumque saguinolentum dejecit, quod sine dubio fluentis sanguinis parte in fauces decidente ita tinctum est.

Somnus paucus, interruptus, alvi dejectio multa. Excrementa albicantia.

Per tres dies levem habuit alvi fluxum cum torminibus.

Parum

Parum ſitit, ciborum appetitus integer, bene aſſumit, ſed gravatur ab aſſumtis, neque nutritur, ſed ſenſim fit macilentior.

Tumor levis in pedibus, hydropis initia. Ventris tamen tumor adhuc nullus eſt.

Lancinationes in articulis inferioribus, ut in flexurâ genuum, &c.

Sitis nulla.

℞. *rad. galang.* *enul. camp.* ãã ℨß. *ſem. aniſ.*
fœnic. ãã ℨj. *ſummit. abſinth.* *abroton.* ãã *M*ß.

Conciſa & craſſè contuſa indantur ſacculo, ſuſpendanturque in pinta vini. De liquore bibet mane.

Inſerviet medicamentum, ut ejus ope defectus bilis ad inteſtina non defluentis reſtituatur, ſitque loco bilis ibidem.

d. 11. ♂. non vidimus.

d. 12. ☿. Nov. queritur de ſummo dolore lancinante in dextro hypochondrio, inprimis, quoties corpus dextrorſum intorquet.

Plus dejecit, quam ante; parum quidem ſingulis vicibus, ſed ſæpius.

Affundetur iterum ſpeciebus præſc. vinum, continuabitque in ejus uſu.

d. 13. ♃ excrementa adhuc ſubalbida.

Hodiè mane alacrior fuit, quam nunc eſt.

Hypochondrii dextri dolores adhuc ſentit.

Subinde quoque aquas circa ventriculum quaſi fluitantes, unde metus eſt lipothymiæ.

Hodiè non tam frequenrer dejecit.

d. 14. ♀. habet medicamenta.

d. 17. ☾. Nov. capitis doloribus continuò infeſtatur, lancinationibusq; in dextro hypochondrio, unde reſpiratio quoque impeditur. Parum quieſcit.

Quotiescunque aſſumit vinum præſcriptum, levi vertigine corripitur.

Videtur, medicamentum illud bilem nimis acrem reddere.

Abſtinebit proinde per diem ab uſu illius.

d. 18. ♂. non adfuimus in Noſocomio.

d. 19. ☿. ante tres dies incidit in gravedinem, & tuſſim.

Excrementa nondum tincta.

Subinde cardialgiam patitur.

Capitis dolor ante gravior, quàm nunc.

Quater dejecit.

In hypochondriis adhuc malum perdurat.

Superiori anno ſimilem gravedinem paſſus eſt.

℞. *aq. beton. petrosel. fœnic.* ā̄ā. ℥j.
theriac. simpl. ʒvj. *laud. opiat.* gr. iij. *sir. de s. radic.* ℥j. M.

d. 20. ♃. hodiè assidens foco, paroxysmum febrilem sensit.

A mistura præscripta meliùs paulò habet.

d. 21. ♀. melius habet. Perget uti medicamento, quod iteretur.

d. 24. ☾. sensim magis debilitatur.

Non potest jam tam diu extra lectum se sustentare.

Heri vesperi iterum febrilem paroxysmum passus est cum levi frigore per universum corpus, unde somnus magis interruptus fuit.

Videtur quartana, cum d. ♃. etiam senserit paroxysmum.

Copiosè hodie dejecit, retulitque excrementa jam magis tincta fuisse.

Servabit cras illa.

d. 25. Novemb. ♂.

Sensim magis labefactatur.

Gravedine & tussi molestâ jam ab 8. diebus laborat, quæ augetur ab humoribus à capite in pectus descendentibus.

Dolores in hypochondriis jam remissiores.

Non habet medicamenta. Iteretur mist. 19. præsc.

Excrementa similia hesternis, & adhuc albicantia.

d. 26. ☿. hac nocte quater liquida dejecit, nullo Purgante sumto.

Color excrementorum manet cœruleus.

Gravedo & tussis perstant.

Habet medicamenta.

d. 27. ♃. ipse debilis est, & pulsus simul.

Hac nocte & interdiu quinquies dejecit & liquida.

Habet medicamenta.

d. 28. ♀. habet aliquantulùm melius. Bis tantùm dejecit.

Iteretur mistur. 19. præscripta.

Obiit 1. Decembr.

In
SECTIONE
Hæc occurrebant:

Cutis universa flavens.

Aperto abdomine membranæ & pinguedines inprimis flavo colore infectæ, carnes non item, quæ solito magis tantùm pallebant, & flaccidæ erant.

Penis glans tamen flavescebat.

In

In illo (abdomine) continebatur insignis quantitas aquosi humoris, quæ in magna quantitate spectata rubra, in parva verò flava videbatur, eodem planè modo, ac si croco tincta fuisset. Quæ in fundo erat aqua, rubicundior erat, & ad sanguinis colorem magis accedebat.

Intra tunicas omenti cruoris aliquantulum inveniebatur, qui copiosior in abdominis fundo occurrebat firmiter, & in longum instar polypi concretus, & cum liene cohærens.

Omentum variis quasi glandulis interspersum, quas pinguedinem corruptam Cl. Sylvius judicabat.

Lienis membrana tenerrima erat, ut & tota ejus substantia, quæ planè sanguinis concreti consistentiam habebat. Fibræ tamen satis firmæ.

In una ejus parte membrana ad notabilem latitudinem rupta erat, ita, ut vasa ejus apparerent. Ex illa sine dubio sanguis profluxerat, qui aquam illam, in abdomine contentam, adeò tinxit, quem, mirum est, non magis concretum & coagulatum fuisse.

Ventriculus cum intestinis flavens tumensque.

Color hepatis ex flavo obscurè virescebat.

Pulmones lividi & cæteris intestinis flaviores.

Costæ valdè teneræ, & nullo labore frangibiles & scissiles.

Cl. Sylvius easdem aliquando ejusdem duritiei in aliquo, qui aneurismate obierat, deprehendit.

Folliculus fellis solito major, ac bile turgens, colorisque albi, cum plerumque subviridis videatur. Dexter ren valdè exilis.

Separatis ductibus bilariis, hepatico nempe, cystico & intestinali, factoque proximè sub ligatura, in superiore hepatici parte instituta, foramine, immissus ope tubuli leniter flatus ad intestina sine impedimento penetravit, uti & immissus humor cœruleus.

Immissus deinde ab intestino versus hepar flatus etiam facilè in folliculum fellis penetravit: nullo tamen modo potuit inde iterum exprimi, quod Cl. Sylvius jam ante observaverat.

Dissecto per longitudinem intestinali ductu, apparuit in illo materia viscida.

Ductus cysticus magis hians, sive inflexus versus hepaticum, quam versus intestinalem.

Bilis in folliculo contenta justò viscidior, colorisque diluti, ita, ut immistum linteum non magis tingat, quàm urina ictericorum.

Immissus in ductum hepaticum flatus observatus penetrare in ipsum etiam folliculum, ubi is hepati annexus.

Inteſtinum tenue non ita interius obductum pituita viſcida erat, uti ſolet aliàs.

Pericardium cum ſua pinguedine flavebat impensè. Liquor contentus paucus flavus, ſubſalſus & parumper amaricans.

Cranii exterior ſuperficies flavens.

Oſſis frontis interior ſuperficies colore flavo infecta, cæterorum non item.

Dura menynx flaveſcens, ut & liquor ſub ea conſpicuus, cujus ſapor non erat notabilis.

Tenuis menynx minus flava.

Cerebri ſubſtantia ſatis alba.

In ventriculis liquor ſatis copioſus, limpidus, ſubſalſus.

Plexus choroides valdè glanduloſus.

Subſtantia infundibuli extrema, in quam deſinit, ſubrubra, quodammodo carni ſimile, quod ſæpius obſervatur.

OBSERVATIO CXCV.

D. Matthiæ Paiſenii

In

Gravidæ hypochondriacæ hæmoptoicæ Sectione

Anno 1665. d. 8. Febr. adminiſtrata,

ANNOTATA.

JAn. 26. ☾. Catharina Caſpareidis (Treintie Caſpars) mater octo liberorum, ter abortivit. Per totum tempus conjugii valetudinaria fuit.

Per tres menſes ſanguis menſtruus non eſt purgatus.

A 7. hebdomadibus in parte ſiniſtra pectoris & hypochondrii dolores ſentit, & in hypochondriis quoque tenſionem.

Terrore à ſpectro incuſſo, perterrita incidit in hoc malum.

Frigus moleſtum, non calor.

Alvus reſpondet.

Patitur ſubinde aliquid ſuffocationibus uterinis ſimile. Tum flatus erumpunt, unde levatur.

Rec. *aq. puleg.* ℥ij. *theriac. ſimpl.* ℥ß. *tincturæ caſtor.* ʒij.
ol. ſucc. gr. iv. *laud. opiat.* gr. ij. *ſyr. fœnic.* ʒvj. M.

d. 24. ♂. in variis levamen ſentit.

Dolores omnes minuuntur.

Iter. miſt. 26. præſcr.

d. 28.

d. 28. ☿. dolores leviores sunt.

Quando respirat, sibilus auditur in pectore.

Iter. mist. 26. præsc.

d. 29. ♃. suffocatio adhuc subinde urget.

Nec heri nec hodie dejecit. Sed propter suffocationes non consultum purgare.

Iter. mist. 26. Jan. præscr.

Pro tussi Rec. *mass. pil. de cynogl.* ℈j.

F. P. num. VIII.

d. 3. Febr. ♂. præterito die sabbathi paroxysmum febrilem passa, cujus frigore durante incepit dolor rodens & molestus femoris, & tibiæ, qui adhuc durat.

Rec. *ungu. martiat. ol. nardin.* ãã. ℨiij *ol. Philosoph.* ℨj. M.

d. 4. ☿. hodie manè circa 5. ex vehementi tussi in sanguinis vomitum incidit, ac subitò exstincta est.

Secuit Cl. Sylvius cadaver d. ♀. 6. Febr.

Rugæ se offerebant in infima ventris superficie, externa signa partuum antegressorum.

In abdomine secto copiosa & laudabilis pinguedo.

Colon sub umbilico situm.

Intestina pleraque flatibus distenta.

Illorum substantia tenuis & elegans, inprimis quo in loco distendebantur.

Præ aliis tamen omnibus in immensum distendebatur intestinum tenue, ante sui inflexionem sinistrorsum versus.

Intestina hinc inde colore fellis infecta.

Folliculus fellis prægrandis erat & pallens.

Lien quoque solito multùm pallidior.

Plures in intestinis erant lumbrici.

In ventriculi aperti parte inferiore nihil cruenti, sed materia viscidissima spadicei coloris ferè.

Totus ventriculus valdè rugosus & densus.

Ex parte superiore extracta insignis copia concreti sanguinis, cum fluidiore simul saporis austeri.

Orificium inferius, sive pylorus valdè constrictus.

Rugæ ventriculi tortuosæ, & prope pylorum ferè circulares.

Intestini verò rectæ secundum fistulæ intestinalis ductum.

In intestinis nihil rubicundi aut obscuri.

Hepar variis in locis per fibrillas diaphragmati annexum.

Pulmo dexter pleuræ firmiter connexus, mollis, boni coloris, sed flatu distentus, thoracem totum opplens, siccus apertusque liquorem limpidum, salsum subacidumque fundens.

Sinister lividior distentus, passim connexus pleuræ gelatinoso & viscido humore obductus, firmus, nigricansque, interius etiam, sanguinis instar coagulati.

Pancreatis substantia elegans, à liquore per syringam immisso parum tingebatur.

In latere complures glandulæ planè non tinctæ. Ductus pancreaticus insignis.

Lien pallidior multò, in quo initia apostematis.

Hepar benè habebat.

Bilis copiosa, pallida & tenuis.

Humor in pericardio subsalsus & subacidus.

Cor benè constitutum. In dissecti ventriculo dextro parum sanguinis, in sinistro ne gutta quidem.

Prope radicem mesenterii connectuntur renes vertebris, ligamentis firmis. Hic suspicatur Cl. Sylvius, quærendas vias à ventriculo ad renes, per quas potus sæpè tam citò transeat.

Papillares in renibus carunculæ foraminulis perviæ, per quas urina colatur.

Extrema in parte tubarum variæ vesiculæ aquâ repletæ, hydatides dictæ.

Ligamenta rotunda uteri, extra abdominis musculos elapsa, parvum quasi musculum adjunctum habentia, in varia tenuissima filamenta disperguntur, quæ partim ad os pubis, partim in pinguedinem & fortasse cutem, partes externas muliebres, inseruntur.

Arteria spermatica utraque ex trunco oriebatur, & vena spermatica dextra, sed sinistra ex emulgente, uti in viris.

Rami illi, qui ex iliacis ad uterum tendunt, hic ferè æquales illis, qui ad crura.

Quarto mense gravida judicata.

Tota substantia uteri spongiosa & cavernosa multis magnis foraminibus, sive potius canalibus pervia, in quibusdam locis, stylum crassum admittentia. In horum unum immissus sinistram versus tubuli ope flatus per uteri substantiam & venam spermaticam in venam renalem, & cavam transiit, magisque tumens universus observatus uterus, quasi etiam in ipsius cavitatem flatus penetrâsset.

Inflata

Inflata arteria ſpermatica ad ipſos usque teſtes mota & tumefacta.

Placenta uteri cum ſecundina ſive membrana chorio, mirabili texturâ è tenuiſſimis fibrillis conjuncta.

Funiculus umbilicalis in latere ſiniſtro placentæ inſertus,

Fœtus caput in fundo uteri.

Fœtus maſculus lateri ſiniſtro incumbens.

Extremitates manuum, pedumque ut & narium albicantes.

Umbilicus parte ventris magis inferiore, quam in adultis.

In totius corpusculi ſuperficie venarum ramificationes elegantiſſimæ conſpicuæ.

Facies ruditer efformata.

In arteria aſpera ſanguis coagulatus: in œſophago non.

OBSERVATIO CXCVI.

D. Matthiæ Paiſenii

In

Infantis octimeſtris hydrocephali Sectione

à Cl. J. HORNIO publicè adminiſtrata,

ANNOTATA.

Capitis perimeter erat $1\frac{5}{8}$ ulnæ.

Tumor digito prementi cedebat, non remanente veſtigio.

Cranii oſſa, quamvis hiabant ab invicem, eo quo pueris ſolent loco, ſolito tamen ampliora erant, magis tenuia, ita ut cultro commode ſecari poſſent. Non multum abſimilia cornubus, ex quibus lucernæ fiunt.

Dura menynx cranio arctiſſimè annexa.

Aqua nec inter cutem & pericranium, nec inter pericranium & cranium, nec inter hoc & duram menyngem, nec quantum obſervari poterat, inter menynges, ſed intra ventriculos cerebri laterales continebatur.

Ejus quantitas octo pintas Leidenſes, ſive 160. uncias medicinales, h.e. 13. libras excedebat.

Aqua erat limpidiſſima, nullo notabili ſapore prædita, niſi quod aliquantum ore detenta, ſalſugine quadam linguam feriret.

Cerebrum amplum, & pueri cerebro denſius, duriusque.

Ejus anfractus penè omnes obliterati.

Contra cerebelli laminæ egregiè diſtinguebantur. Cerebellum totum cerebro minus affectum.

Vaſa quædam per ſuperficiem cerebri ſerpentia ſanguine turgida.

Sinus fascis superior planè sanguine vacuus. Cerebri sinûs laterales, quibus aqua continebatur pro quantitate, æque distenti adeò, ut totum cerebrum non nisi saccus videretur. Glandula pituitaria flaccida, & satis magna glandula pinealis nulla inventa, (nescio an errore dissecta ablatave.)

In plexu chorioide glandulæ nullæ observatæ.

Radix spinalis medullæ quasi in filamenta fissa, quod memini in cerebris ovium aliquando observasse.

Omnes ferè corporis glandulæ solito majores.

Mesenterium totum plurimis glandulis rubentibus, lentesque parvos æquantibus consitum.

OBSERVATIO CXCVII.

D. Matthiæ Paisenii

In

Capitis humani sectione

à Cl. J. HORNIO in theatro Anatomico publicè mens. Aug. An. 1664. Lugd. Batav. administrata,

ANNOTATA.

REscissa cute cum cuticula in conspectum veniebat *Membrana*, Cl. Riolanò *adipocarnosa* dicta, cum fibris carneis in fronte, pone auriculas, & in occipite musculos æmulantibus.

N. Occipitales illæ aliquando desunt.

Hinc *pericranium* videre erat unà cum separato *periostio.* Quod tamen à pericranio distinguere Cl. Hornio nimis subtile videtur, tum, quia distinctio illa in re medicâ nullius est usus: tum, quia hâc ratione, præsertim acutiori scalpello, pericranium in plures membranulas dividi possit.

Postea *Cranium* observabile erat, duabus quasi *laminis* durioribus constans, (quarum exterior durissima & crassior, interior mollior & tenuior est,) quibus meditullium spongiosum (diploë vocatur) interjectum est. Possis vasi fictili utrinque vitreato comparare.

Ab hâc externarum tabularum inæquali duritie & crassitie accidit interdum in forti contusione, aut ictu capitis, ut exterior illæsa maneat, læsa interiore tabula unà cum substantia illa spongiformi, cujus particulæ caruncülis similes, expresso, & putrescente sanguine corrumpuntur. Malum Hipp. ζωυφορὴ dicitur, *vid. Nicol. de Nicolis in Chirur.*

Hinc

Hinc sequebatur *dura menynx*, cujus nulla Cl. Hornio videtur esse à cranio distantia, contra quam putat Cl. Villis anat. cerebri.

Hæc beneficio *falcis* non tantum distinguit cerebrum dextrum à sinistro, sed & anterius à cerebello.

In hac observandi sinus IV. quorum unus *longitudinalis*, quo in postica parte capitis desinente incipit.

Lateralis dexter & *sinister* in venas jugulares desinentes.

IV. tus inter cerebrum & cerebellum infra falcem.

Locus, ubi omnes concurrunt, *torcular* dictus.

In hos arteriæ infundunt sanguinem, & rursus ex his venæ recipiunt.

Nam inflata per siphonem carotide [arteriâ] tumescunt venæ in substantiâ cerebri, & contra, inflatis venis inflantur simul carotides arteriæ supraligaturam.

Tenuis menynx proxime cerebrum tangens non tantum cerebrum ambit, sed & anfractus ejus simul involvit, ut arteriolas, quas plurimas continet, simul ad totam cerebri substantiam deducat.

In substantia cerebri notandi *anfractus* varii & profundi, præcipuè cavitates illæ, quæ *ventriculi* dicuntur, qui quadruplices sunt. Simul quoque insignis ille anfractus, sive *fissura ad radices oculorum*, non semper tamen conspicua, quam Cl. Sylvius primus invenit.

Hinc *plexus chorioides*, qui glandulosus & arteriis constat. Glandulæ illæ interdum ab humoribus p. n. valdè augentur, cum naturaliter tantum sint instar granorum milii.

Pedes hippocampi ab Arantio sic dicti.

Limbus radicem spinalis medullæ ambiens.

Cavitas digitalis à posteriore parte ventriculi anterioris excurrens.

OBSERVATIO CXCVIII.

D. Friderici Ortlobii De *Perpetua infantia.*

IN Ducatus Vratislaviensis pago, Heintzendorff dicto, die quarto Februarii A. 1669. rustici filiola, Eva nomine, cum sesquiannum nondum excessisset, de mensa cecidit, caputque ita terræ allisit, ut inde paroxysmos aliquot epilepticos pateretur, qui tam miserè ipsam afflixerunt, ut caput in magnitudinem capitis adulti hominis, intumuerit, eamque formam integro deinceps vitæ tempore retinuerit.

retinuerit. Reliquum contra corpus ab eo tempore nullatenus auctum est, sed eam conformationem & dimensionem ad dies vitæ servavit, qua infantes octodecim præter propter mensium esse solent. Hinc porrò factum, quod puellula hæc pedibus vel stare vel incedere nunquam didicerit, sed diu noctuque, aut portari aut in sedecula sedere, aut in cunis jacere necesse habuerit. Eadem quoque nunquam propriis manibus cibum ingerere potumve ori admovere potuit. Mira hæc videri possunt, at majorem sine dubio admirationem meretur, quod licet corporis statura aucta non fuerit, mentis tamen dotes nonnulla sui incrementa ostenderint, quando nimirum puellula perfectè loqui ac plures precationum formulas piasque cantilenas didicit; utut judicium non ultra infantilem firmitudinem profecerit, nam sermoni, precibus cantibusque non raros intermiscuit risus. Tali vitæ conditione usa puella, trigesimum septimum annum ætate complevit, & hebdomadas viginti novem supervixit. Hæc verò omnia verissimè sic contigisse testis αὐτόπτης est Clariss. Dominus Melchior Teisnerus, Pastor in Cunradswaldaw Ducatus Olsnensis, qui ipse pagus supra dicto Heintzendorff confinis est.

OBSERVATIO CXCIX.

D. Danielis Ludovici,

Dudaim Genes. XXX. & Cant. VII. esse tubera.

Schediasma hoc, quod è viri cujusdam perquàm curiosi collectaneis, juvenis tùm descripseram, cum nuper aliud agenti occurreret, perperam perire credidi, uni tantùm amicorum aliquando communicatum, siquidem persuasorii, aut saltem singularius quidpiam præ vulgatioribus hactenus conjecturis, etiam eruditiori cuidam è Judaismo haud ita pridem converso continere videbatur. Authorem nescimus: Gallum tamen fuisse contextus infra de Truffis ostendit. Orientalia dissertationi inserta ad præcavendos facilè hîc lapsus, Latinis litteris, amici istarum scientissimi ductu expressimus; satis sic esse factum putantes tam iis, quibus talia minus trita sunt; quàm istis quoque, qui linguas pariter, & surrogationem nativarum litterarum punctationumque callent. Reliqua, uti concepta fuêre, referuntur. Insunt equidem ulterioris disquisitionis aliqua, v. g. de *magudari*, *laserpitio*, *cyclamine*, *arvensi tubere*, *Pseudapios* dicto, flore perquàm odoro, *Jasmino* (illo per fictionem juris benè olenti) præcipuè verò ipsâ *Mandragorâ*. Sic Arabicum *Gjadira* in Londinensi non, procul dubio tamen in reliquarum versionum aliquâ occurrit: & derivatio *Dudaim* ab amore describentium culpa, si quidem secundùm pro-

verbium (Græca erant, legi non poterant,) omissa est; & haud pauca insuper adhuc obscurius (uti in conjecturali hoc scribendi genere,) sunt adserta. Excolenda vel corrigenda horum magè gnaris proponitur dissertatio, quæ ita habet.

Quid rei sit *Dudaim Genes.* 30. & *Cant.* 7. nec alibi occurrens, multi è veteribus, recentioribusque quæsiverunt. Græci Latinique passim *Mandragoram* verterunt, soporiferam illam plantam, quibus assensum præbere nequeo. Ex utroque loco claret, esse aliquid, quod in agro legatur, quodque in pretio, odorum, rarum, & forsan iter edulia sciti saporis sit. His ita positis, videamus, quid de eo verisimiliter statui possit. *Dudaim* Hebræi interpretantur *Sabhsuchim*, *Jabhruchim*, *Sigle*, R. Jarchi etiam Arabicè esse dicit *Jasmin* (à *Jasin* & inde *Jasimin*, *Jasamin* &c.) Hebraicæ vocis est origo à nomine *Dadim*, uberibus, mammis, vel etiam ab (*a*) amore: quod Dudaim uberum formam referant, vel ad venerem conducant. Videntur Chaldaicæ quoque voces, *Sigle*, (*b*) *Sibhsuchim*, *Jabhruchim*, à volubilitate vel rotunditate dictæ. Quæ omnia mandragoræ parùm quadrant. Habet enim folia lactucæ, flores sine gratia, radicem bividam oblongam, & grana potiùs. quàm propriè dicta mala; singulaque hæc graveolentia. Nullus plantæ usus, nisi ad stuporem. Nec Plinio credendum referenti, quibusdam in locis mala ejus mandi: quod ab alio accepit vocis similitudine decepto, & Magudarim esse mandragoram putante. Neque dubito similiter Græcos Bibliorum Interpretes Magudarim idem quod mandragoram existimâsse; cum scirent ibi Dudaim esse Magudaras. Conjicio autem hoc nomen esse Arabicum vel Syriacum, calvariam significans vel terriculamentum in satis ad fugandas aves defixum: (quod etiam vox Jabhruchim in radice Chaldaica significare videtur:) vel à rotunditate, (nam Arabicè *Gjadira* est ἀνακεφαλαιοῦσθαι, Ephes. 1. & *Gjadaraton* gutturis, aliusve præternaturalis ab ortu tumor; & *Gjadaryion* variolæ;) tuber verò Cyrenaicè sic appellari, propter cranii formam, atque ex ista appellatione toti Africæ & Ægypto familiari, (quod Cyreniaca tubera essent commendatissima,) Alexandrinos Interpretes cum mandragora magudarim confudisse. Sed *sylphii* quoque ac *laserpitii* tuberosam radicem in Cyrenaica provincia magudarim dici, testis est Plinius ac Dioscorides. Tubera verò in Thracia vocata fuisse κεράνια vel κεράνια, ex iisdem & Athenæo constat: quique Geranium legunt hic, Germanam vocem corrumpunt. Dicuntur etiam Græcis communiter ὕδνα, quod maximè appetantur à suibus. Unde secundum tuberum genus vulgò panis porcinus vocatur. Leo Albertus Desc. Afric. tubera ait Arabicè vocari habbares. *Gjabir* Arabicè panis est; & Æthiops Interpres Genes. 30. habet pro mandragora *Kolahakl*, i. e. malum terræ vel campi. Apud Athenæum

tuber

tuber Cyrenaicum dicitur *Mysi* vel *Mysum.* Leo autem, loco citato ait, *Misum* Numidas appellare *Terfes* & *Tirfas* Arabum, Mauris tubera terræ significant. Massiliensibus vulgò tubera sunt *Tuferes* nostris *Tuffres.* Hebræi *Siglim* dicunt esse herbam, cujus flos viola, folium verò trifoliatum sit : quod cum cyclamine (pariter à rotunditate dicto,) ex parte convenit. Nam duo vulgò ponuntur tuberum genera : primum sine radice, sine caule, nisi ipsum tuber radix est : alterum, quod caulem, folia atque fibras habet : idque similiter varium ; quo cyclamen quoque pertinet, cuius radicem prægnantibus noxiam scribit Plinius : ferendamque in omnibus domibus, quia mala medicamenta impediat : ideoque etiam amuletum vocatur. Ex hac tuberum diversitate nata est interpretum variatio, dum alii amuletum, alii edulium venereum, alii violam & herbæ genus, alii radicem humanum corpus aut caput referentem, alii aliud volunt.

Sed Dudaim significant primum tumoris genus, à quo alterum, seu porcinus panis, cum consimilibus, nomen mutuatur. Est autem pictum quasi terræ uber, non modò ob figuram rotundam, excrescentiasque quasi papillares, sed etiam propter spongiosam internam, quasi mammillarem substantiam : præbet porrò speciem capitis aut cranii humani, grati est saporis, singularis (addimus & lascivientis) odoris, & ferculum venereum, crescit vere, &c. Summa : omnia quæ de Dudaim è duobus sacræ Scripturæ locis & variis commentariis afferuntur, perquam ipsi quadrant. Indeque Cant. 7. sub ecloga quasi pastorali, allusione è re rustica petita, Sponsa, (salvo sensu mystico,) verecundè amorem suum, & nubiles nunc florentesque annos commendat inductione Dudaim, primo verè, sororiantium sub pubertate, mammillarum instar prorumpentium, & odorem suum fundentium : (tibi dabo ubera mea, ibi Dudaim dederunt odorem,) & ejusmodi blanditias tandem concludit : (Et in ostiis nostris omnia mala Punica nova & vetera, dilecte mi, abscondi tibi) Innuens, intemeratam se sponso servâsse virginatem ; quo quasi aperta vernantis horti janua, delicias sibi conditas & illibatè servatas decerpere properat. Atque hæc de Dudaim : unde quivis, quantum placuerit, colligat.

[(*a*) à Dodim, amore (*b*) potius legendum Siglin, sichsuchin, Jabbruchin.]

(De Dudaim conferri etiam potest disputatio à Reverendo & Clariss. Dn. M. Michaele Libentantz, p. t. Diacono ad D. Elisabethæ, quæ Uratislaviæ est, meritissimo, olim Wittebergæ Anno 1660. habita.)

OBSER-

OBSERVATIO CC.

D. Danielis Ludovici

De

Spiritus, seu oleiconorum abietis,

Et de

Pinguedinum in aquam reductione.

CUm abietis & affinium resinositas adeò polychresta sit, inque conis istarum resinosissimis ingens quotannis quantitas perire videatur, experiri placuit, num operæ pretia etam mereri posset indigentiorum quispiam ex indigenis, circa hæc occupatus. Proin non arescentes jam aut exsuccos, sed virides adhuc, atque vegetos, circa Septembris initium, nucleis suis (debiliores faginorum more inebriantibus,) adhuc prægnantes numero centum destillationi per vesicam subjecimus. Provenerunt olei clari, à vulgaris terebinthinæ spiritu nil differentis, è selectioribus unciæ duæ, è mediocribus quatuordecim drachmæ præter propter; sed exiguo sic insumendi laboris redhostimento. Num paulò provectiores daturi fuerint plusculum, experimento haut facto, dicere nequimus. Eorum verò centum, alia intentione, molâ, ceu lini semen solet, expressi, sudarunt non olei, sed magmatis tantùm oleosi, viscidi, aquoso succo inspersi, ultra libram unam semis. Et cum evidentiori usui aptari tunc non posset, per vesicam similiter tentatum, dedit olei clari, sed flavescentis drachmas septem; liquamine in vesica supernatante instar liquidæ vernicis, deperdita verò sic (præter id, quod in rejectamento remanere potuit,) subtiliori (inter molendini tractationes,) parte. Uti sanè ejus generis olea vix aliud esse videntur, quàm subtilior seu attenuatior resinarum substantia, (spiritus autem fermentatitii ardentes subtilissimæ, per salinarum particularum accessum, quasi saponariæ, miscellæ dilutum:) eoque tractu temporis in Terebinthinam quandam olea ista redeunt: modo parili de reliquorum quoque vegetabilium, (etiam per retortam,) destillatorum ortu, aut compluribus tandem superveniente incrassatione, forsan haud difficulter concipiendo. Unde jam olim in istius impedimentum superinfuderunt aquæ quidpiam simplicis, aut pro gravioribus oleis (quo supernatent,) probè salitæ.

Haud adeò verò dissimilem resolutionem seu sublimationem in ipsa corpulentia sua (mercurialiter quasi) pati videtur camphora etiam vitro variè occluso: nam licet ita tantoperè non transpiret, erupturis tamen, & in ascensum vasis, per annos aliquot in frigidiori conclavi servati lateribus, undiquaque hinc

quasi glaciatis (wie gefrohren Glaß) copiosè adhæret. De cætero hæc ipsa arborum resiniferarum in vicinia consideratio sæpius nos in peritiorum Helmontianæ istius (post Thaletem olim) rerum ex aqueo elemento primordialis productionis pervestigationem traxit; cum tantis earum tractibus, immensæq; inibi resinositati sufficiens substantia propinquior, aut bituminositas (vel potentia tantum proximiore talis) subter profectò non queat concipi: brevique post resectis abietibus, renatas (pro more) betulas, eodem loco, alium longè succum plorantes deprehendamus; ceu alios ramos haustâ solâ (ad libras quoque) aquâ explicatissimè frondentes, mediave brumâ hinc planè florentes. Sive jam credatur attrahi, sive pressione quadam aliterve per competentes poros, quasi per emporeticam perpendiculariter immissam, sursum repat. Copiosius è maturiori ligno oleum, vitem subsequo cum Tartaro, plantarum ejusdem areolæ diversissimos in colore, sapore, odoreque succos, aliaque vulgatiora nunc exempla adducere supervacaneum fuerit. Distante equidem inter se valdopere hæc duo: oleositas & aquositas: faciliusque comprehendimus (à fossilibus usque ad vegetabilia,) hujus in salinam naturam transitum. Non tamen proin protinus (præsertim si pararius simplex intermedium, uti in mixturis saponariis invenerit) semet penitus aversantur: vel resolutionis aquarum testimonio. Et reverà sic transire non solum in exoticâ Indiæ nuce (aquam potui aptam nec paucam primitus, hinc oleosissimum nucleum exhibente) verum etiam in ipsis avellanis juglandibusque nostris, à manifesta primum aquositate, per mucilaginosum & inde lactescentem liquorem, ad oleositatem tandem (dimidio sæpe ad nucleos pondere) abeuntibus cernitur.

Nec parum huc vel per indirectum confere posset recentiorum illa pinguedinum in aquam reditio; siquidem, ut ajunt, facilius est aurum facere, quam destruere: Dummodo in tædiosissimorum laborum residuo non foret, in quo qualitercunque saltem hæsitare posset quispiam. Non eodem sane modo ac superficialius, occulitur tantum pinguedo, in saponariis massis, post sufficientem in aqua simplici dissolutionem, lentâ evaporatione iterum in mucilaginem, inspissatis; uti forsan oleo destillata in tartarisato vini spiritu, aliaque in liquoribus alcalinis, ipsove albumine, amygdalinum in emulsionibus, pinguior alimenti pars in chylo, lacte, collisis, sevum in sapone, &c. facile per enchireses quasdam postmodum, aut levis ignis interventu, separanda. Occultatur interea tamen nihilominus & latet, vel quoad potissimam partem, si quid abreptum fuerit. Atque eâ de causa sevum, tanquam corpulentius dissipatuque difficilius, ejuscemodi experimento præ destillatis oleis (tartari nigri æque parum, simili methodo, cum salis volatilis particula præbente) seorsim destillavimus.

Dedit autem saponis nostri libra una, prædicto modo tenuissimæque loturæ instar soluta, & in patentiori balneo roris spissam in mucilaginem, (talis enim prodit) evaporata, cum s. q. cinerum vel arenæ vix drachmam unam semis aut duas ad summum olei: dum libra una saponis communis nil passi, cum s. q. cinerum, libram semis & amplius (præter salis volatilis in rostro aliquantillum) eodem igne arenæ præbet. Putavimus, quod etiam ex parte res erat, nimiorum additamentorum suppressione id contingere, adeoque nova saponis libra, notatâ jam ratione sollicite tractatâ & inspissatâ, per se in retorta capaciori destillata est. Prodiere olei drachmæ quatuordecim præter propter; relictâ massâ, saponi nigro fere simili; sane iterum in prædictum loturæ conformem, sed obscuri coloris liquorem resolubili, & post evaporationem denuò drachmas fere quinque: dedissetque extra controversiam amplius, si caput mortuum iterum saponiforme (sed priori mollius, inque loturam nigricantem resolubile) reiterato tentare per alia impedimenta potuissemus. An nunc in quavis destillatione, oleosæ particulæ aliæ quidam tantummodò sub firmiori alcalium (aquosis ferè spoliatarum) complexu retineantur, aliæ verò in scorias, pinguedinum more simul comburantur; an insuper aliquanta earum pars in aquam, sed immediatè (uti una exit, inter evaporationem tamen saltem retineri potuit) fatiscendo quasi redierit, seu salis volatilis urinosi, per absorbentia corpora (ceu in acidis quoque spiritibus alicubi tentatum est) iterum successivè forsan enervandi, interventu, curiosiores judicent, vel ulrerius persequantur: præcipuè, num acido spiritu vel substantiâ adjectâ oleositatis ista resistentia solvi queat. De cætero, aqua illa, quæ ante oleum, & cum eo destillat, utique sal volatile evidenter sapit, at simul horribiliter, instar putidissimæ pinguedinis. Ex adverso tamen etiam eadem salsedo in simplici saponis destillatione percipitur: ut denuò anceps videatur pro olei inversione decisio.

OBSERVATIO CCI.

D. Danielis Ludovici

De

Cerevisiæ vinique concentratione, melioratione, Zytho betulino, spirituumque è frumentaceis proportione.

CUm superioribus lustris multa de potulentorum compendiosiori per concentrationem asservatione ac transportatione proponerentur, facta hic quoque sunt diversa circa Zythum experimenta; etiam paucis abhinc

abhinc annis repetito; cum aliqua externis tum de causis expectationi minus respondisse viderentur. Quid observaverim sub talium (si omnimodè procederent, haud exiguo usui futurorũ) experimentationibus, breviter referam. Liquorem proin è polenta seu malto, consueto hic ingredientium quantitate proportioneque à Zythepsa confectum, probè saturatum, aliquando etiam pro majori conservatione lupulo conditum, (citra anticipantem aliquam fermentationem vel adustionem) exhalavimus ad octavæ, aliquando ad sextæ partis remanentiam. Liquamen in cellâ cum curâ per semestre & amplius asservatum, (bibentibus pro talium more tormina & inflationes ciens) antequam acorem quendam (ceu alia portio elapsis adhuc paucis mensibus) minitari inciperet, diluimus cum aquæ saltem quadruplo; & peractâ fermentatione cerevisia exiit quidem, sed secundariâ haud adeò superior, minùs certè grata, ceu pariter & simul perquam flatulenta erat, alio fine ad dimidium alio tempore incocta, vulgari tamen Zytho quantillo validior. Unde residuum nondum ita dilutum, alii cerevisiæ cocturæ mixtum est, licet tantoperè non perceptibili ejus hinc fortificatione. Idem verò mihi jam antea contigerat in musti, selectioris quoque concentratione, similiter (citra ullam præviæ fermentationis vel adustionis notam,) ad octavæ partis remanentiam instituta. Sapam hanc sive sirupum post aliquot mensium asservationem, diluebam partim quadruplo, partim quintuplo aquæ simplicis. Sed post fermentationem & fecum subsidentiam, non tam vinum quam Sorbet sive Scherbet aliquod devians aut pomaceum levius bibere videbar. Unde quemadmodum fixioribus quibusdam vegetabilibus, inter succi vel infusi exhalationem decedere quidpiam (plus minus) vel aquæ saltem sapore qualicunque, sedimentoque suo testantur (licet extractorum per vaporosum balneum ritè inspissatorum inde notabilis non percipiatur deterioratio, vel rosarum, croci, &c. exemplo:) ita nonnulla insuper, seorsim verò farinacea, vinosa, acidula quædam &c. inter concentrationes suas, sub continua ignis actione pati aliquid, aut in quopiam satis alterari, alibi ferè inverti, vel inde manifestum est. In citri succo id notarunt alii, nec in cydoniorum, berberum &c. (per vaporosum quoque balneum) inspissato, post dilutionem pristinam succi invenimus gratiam. Et extractorum Rhabarbari, Senæ, &c. debilitas forsitan huc ex parte referri posset. Revocant verò nobis hæc in memoriam, famosiorem hactenus è betularum succo cerevisiam, quam Serenissimus beatiss. mem. ~~Princeps~~ cum Moguntiæ apud Reverendissimum Electorem primitus vidisset, 1668. parari similiter in experimentum jussit. Elegans erat & sapida, utpote ad normam proportionemque validioris nostræ, quam duplicatam vocant, confecta. Peculiarem autem vim diureticam aut antinephriticam inibi deprehendere non potui.

Lauda-

Laudabant quidem horum aliqui, sed quia gratis bibebant, saporem aliàs laudabilem. Et sanè quædam inter hanc, & betulinis gemmis medicatam facilè concipi potest differentia: cum succus indifferenter, (majorique ex parte crudior è caudice) colligatur, forsan etiam per collectores dilatetur; sæpè secundam quoque fermentationem (inter inevitabiles moras & expositiones) subeat, inque gemmis postmodum jam longè sit excoctior sive characterisatus. Addamus his insuper, quæ in musti debilioris melioratione aliquando observaverimus, œnopolis alicubi forsan notiora. Cum vini sive fecum vini frumentaceoque (sed ab ingratiori odore prius rectificato,) fermentationis tempore proportionaliter addito spiritu, processit quidem quadantenus negotium, & vigor hinc aliquousque intendi videbatur, non verò illa saporis in generosioribus quasi corpulentioribus vinis gratia. Nec eam associatum (Glaubero hic, & inter cordialia adeò commendatum, à rectificati spiritus residuo liquamine desuper collectum, vini in Franconiâ Rhenique tractibus vocatum) oleum præstitit: ututodore ejus (qui crapulam quasi spirat) tam per salis spiritum, quam per vesicam (commodius) abstrahendo, aliquousque infracto. Qui in vinorum explorationibus exactiores, debiliorisve sunt cerebri, & hinc (quamvis generosissima sæpè vina nativa) spiritum tamen, etiam modicum, ferre nequeunt, ejuscemodi miscellas æquè facilè, ac maledictam illam ipsius, (turbidioris inde) vini cum vini spiritu miscellam gustu, ac brevi subsequa cephalalgia discernunt. Proin in amiciori, fermentationi aliàs subjecto, & corpus quasi hic dante subjecto successum experiri placuit: addidimusque musti, sed profectò levissimi dolio 160. vel 170. librarum civ. capaci sacchari non resinati libras quinque. Validior inde statim & protractissima fermentatio, & postmodum vinum altero tantò forsan (in ea reliqua acetositate) melius: sed experimento locis, ubi sacchari parabilioris pondus augeri posset convenientiori, nec fatiscentibus vinis adeò absono. Eodem verò tempore quispiam singularem ea fortificandi promittebat modum, pacto postulato certo in singulas amphoras pretio. Finitâ fermentatione, validissima similiter & æque durante, saccharato illo non quidem erat validius, at gustanti novellorum generosiorum vinorum instar, aliquanto corpulentius quasi, procul dubio per additamenta, quamvis secreto habita: nam in rejectis fecibus aliis longe crassioribus, statim deprehendebantur copiosa malti sive polentæ grana, cum anisi, etiam forsan liquiritiæ tantillo: nullo quidem horum in sapore vini vestigio; sed indubie propter præcisam inter se proportionem, quâ servatâ gustum æque afficientia gratiam composito conciliant, variatâ perdunt: ceu in vinis ac cerevisiis medicatis, aquis destill. &c. passim cernimus. Sed potulenta hæc ardente quodam spiritu tandem condiamus. *Cardanus* quidem *l. 8. de subtil.* ait: aquâ ex avena destil-

latâ,

latâ, moschos uti, quod vino careant, nec minus excalefaciat & inebriet, quàm vinum. Additam tantæ incalescentiæ rationem alius Scaliger excutiat. Moschis verò gratiores quoque hunc in finem potus suppetere scimus. Ansa tamen hinc dabatur in qualitatem ac quantitatem ejuscemodi frumentaceorum ulterius inquirendi, præsertim dum eodem tempore (ceu nunc) conquererentur miseri, istâ annonæ caritate minimum sibi præ aliis omnibus furfuraceis quoque accedere roboris à panis avenacei esu: ac quæstio insimul incideret, num hordeum ob vetustatem sationi multique confectioni ineptius, commodè ardentis spiritus forma consumi posset? ut proin facto experimento modius, qui secalis 256. hordi 220. avenæ verò 248. libras tantùm capiebat, (subtractâ decimâ sextâ molitoris parte, furfuribusque satis exsuccis,) dedit farinæ secalinæ quidem libras ferè 200. hordeaceæ 157. avenaceæ saltem 59. Ita idem avenæ modius, pro spiritus ardentis destillatione ritè præparatus post vulgarem illam rectificationem exhibuit libras solùm 18. sapore tamen minus grato, cum à secalis (sed selectioris, nec recentis nimis, nec vetustate vermibusque nimium corrupti,) eâdem mensurâ proveniant facilè 86. vel 90. pluresve hordeacei, (præ secalino pariter minus accepti,) 65. libræ aut paulò amplius. Consideratione verò hic non indignum est, quod, dum idem farinaceæ (ex hordeo & avena substantiæ pondus supponimus, producendi inde spiritus eandem ferè quantitatem) postmodum ponderamus, adeoque avena ad inducendam spiritualitatem, re ipsa hordeo non est inferior, par pene hinc reperitur (indeque evidens illud jumentorum robur est;) humano tamen corpori tam parùm tribuat. Suum equidem cuique est alimentum accommodatius, etiam per assuetudinem: & per annorum decursus maturatiorem, acceptum fieri Septentrionalioribus panem, Excellentiss. Vir *D. D. Bartholinus* retulit.

OBSERVATIO CCII.

D. Danielis Ludovici

De

Periodica nonnunquam vigoris in Cinnamomo variatione.

QUi senium non sentire cinnamomum putabant, pridem à Galeno notati sunt, productis ex ordine Imperatorum thecis. Et is quidem decidentiæ trigesimum assignavit annum. Verùm in magnatum myrothecis minus quoque aromatica, etiam post quinquagesimum, adhuc satis vivida invenimus. Quod autem in uxoris Stiliconis, Imperatoriæ sororis, tumbâ

A. Stilic. lacunæ repertum dicitur, vigorem forsitan post 1400. annos superstistitem, aliorum fragrantium consortio, penitiusve interceptæ aëris deprædationi debere potuit. Sed præter ordinariam hanc plures adhuc causæ sunt variantis hodieque, ut olim, bonitatis, v g. Regionum ipsarum diversitas: quodque in Java, Malabar, Chinaq; debilius, seu de Meto sylvestriusve crescat, aliunde notum est: fortasse tale etiam in Peruana regione, ni, pro gentis vel nautarum consuetudine, paulo aromaticotera, (ipsum sane sassafras in recentiori Antillarū descriptione,) inter cinnamomi, ceu urentiora quædam inter piperis genera relata fuerint. Sic porrò ipsis in ordine corticibus sua non diversitas: eaq; adhuc major, ob varios tractationis modos. Si scilicet secundum Garciam, incompetenti tempore deliberentur, vel inter exsiccandum, aut sub Lusitanorum reditu, (referente Anonymo Carmelitâ,) caraceis sive onerariis aliquandiu extus appensi, solaribus radiis exhauriantur; marinâ aliterve corrumpantur, &c. quibus aliam adhuc, hactenus forsan minus annotatam variationis, selectissimi quoq; cinnamomi adjiciamus speciem. Nam sæpius olim apud parentem observavi, optimæ notæ allatas Cannas, pipereque pro aromatoriorum more sepultas, saporem nativum aliquando exuisse fere penitus; librum æque ac crassiorem corticem (hunc tamen frequentius;) post aliquot verò temporis (incertum tamen) spatium recuperasse id denuò satis vegetum: vix ob Lunæ (tantum aliàs in lignis valentis,) apud nos phases alterationesve aeris. An certæ speciei sit, majus adhuc dubium, vel an ob inconvenientioris temporis resectionem, (uti ea quidem in asseribus trabibusque nostris multùm potest,) aut immaturitatem quandam? Sed non una vice data opera è certo sic languente cinnamomo destillavimus aquam nihilo deteriorem; ut peculiarem occultationem vel deliquium particularum aliàs sat sensibilium, (donec planior inveniatur ratio,) tantisper miremur. Qui verò speciale quidpiam reproductioni corticum subesse putant, in vulgari quoq; Periclymeno (simili fibrarum secundum longitudinem ductu,) analogum habent.

OBSERVATIO CCIII.

D. Danielis Ludovici

De

Nitro murario.

ITa forte significantiùs hodie dicitur. Siquidem salis petræ vox pene nunc indifferens, Aphronitrum verò multæ adhuc recensioni complicatum est. Non autē illas vulgi stirias hic intelligimus, quæ è cellarum sub dio, vel perpluentibus fornicibus interdū dependent; gypseę quasi, & elota lamellatimq; compacta

calce

calce constantes: nec porrò vitriolicas, aluminosas, salinasve nonnullibi efflorescentias aut coagula, præcipuè in metalliferis vel intùs flagrantibus locis; pura vel frequentius varia inter se, aut cum ipso nitro mixta, eove tandem ex parte tendentia; atque vel inde nitriformiter quadantenus vel communis saltem, (quod in se continent,) sulphuris instar ardentis. Sed concrementum verè & evidenter, seu (demus difficilioribus) præcellentes saltem nitreum atque hinc, si opus, refinatione debita in nitrum, nostro par reductile; muris similibusque saxorum, (calcarii utriusque arenarii,) ac lateritiis struibus hic locorum (uti alibi forsan cryptis, rupibus, desertorumve planitiei,) adhærens: modò lanuginis instar, leve, album, tenue; in superficie istorum (integrâ vel tempestatibus, recentiorumve vermiculis exosa,) quasi efflorescens: modò verò crassius, & crustis calcivariè permixtis, minusque albentibus coagmentatum. Utrumque quale ac quantum præter propter foret, experiri quandoque placuit: præsertim ob propinquius hic aëris commercium. Corpulentius proin illud non certæ cœli plagæ obses est, sed indifferenter ad ortum æquè ac septentrionem &c. Sub dio æquè ac occlusioribus tectisve locis nascitur: frequentiùs equidem (ceu notum est,) ubi stabulorum vel olim quædam fuit communicatio: sed neque hoc perpetuo aut convertibiliter: & insuper ebulliit, ubi nullum cum ejusmodi urinis unquam esse potuit commercium. Calcis autem vel analogi evidentiora plerumque adfuêre indicia. Quod porrò per aliquot lustra hæserat, aut duodecenne tantùm, trimo, præter propter in nitrositate sua, haud adeò deprehendebatur præsentius, quamvis in pondere, ob exsurgentis simùl calcis aliorumque confusionem, foret oppidò, etiam in eorundem annorum massa quædam diversitas: corrasæque libra una, modo 4. solùm, modò 6.8.9. draet uncias nitrosi hujus salis: quod porrò, selectius quoque, aut per lixivium saponarium refinatum, præter expectationem vulgari nitro profectò lentiùs deflagrabat. Pyrius inde pulvis, secundùm debitam proportionem satis diligenter confectus, similiter saltem instar communis ejusdemque compositionis pulveris pyrii, sed aliquantum madefacti, (& in candelam exiguam compacti,) vel copiosioribus carbonibus, aliisve additamentis in pyrobolis dilatatioris consumebatur; reliquis paulò copiosioribus. Libra verò una hujus nitri, cum capitis mortui aluminis duplo, citra aquæ in receptaculum accessum, destillationi subjecta, dedit præter propter uncias 17. conveniente sic quidem spiritus è nitro communi, eadem ratione destillati pondere, non autem vigore; utpote qui erat remissior, & aquæ forti debiliori vel à croco metallorum abstracto compar. Prior sanè rubedo haud adeò apparuit, ut recipiens visum est tantummòdò, ac si ex obscuriori massa fuisset conflatum. Posterior verò erat, admodùm & ut in vulgari destillatione solet, intensa. Cum argilla idem labor institutus præbuit, (ceu

com-

commune quoque præter propter solet,) uncias quatuordecim & drachmas ferè quinque, at pariter deficiente proportionaliter requisito robore ; primoque rubore remissimo : Capite mortuo de cætero utrobique à vulgari earundem destillationum, haud adeò gustantibus solventibusque distante. Lanuginosum autem uti pariter indifferenter, ad lateritia arenosaque efflorescit ; ita calcis quoque vel æquivalentis cujusdam frequentiora quàm urina exhibet indicia; gustu magis infrigidans quàm urinosius illud crustuosum, sali prunellæ moderatiori quasi æmulum. Nec per accessionem particularum semet quasi protendendo, admodum hic locorum augeri visum est ; postliminiò forsan humidiore aëre aliterve consumptum. Unde cum sufficiens destillationi quantitas difficiliùs conquiri posset, in pyrium pulverem, quod suppeditabat, redactum est, lentiori quidem pariter, at lucidiori flammâ, parcioribusque recrementis conflagrantem. Atque hæc per vices in isto salis petræ genere observavimus ; si fortè obscurissimæ nitrositati, quid & unde sit, declarandæ conferre possent quippiam, præsertim si reliqua ex affinibus aliisque speciebus petita Phœnomena adjungantur. Materiale sanè seu corpus istius seorsim & quasi in abstracto, minori forsan difficultate concipimus ; dum v. g. destillati vel cum carbonibus, tartaro, antimonio, jove &c. detonati nitri residuum, ceu mortificatum (nisi quod quædam inibi dispersæ, denuò tamen per additamenta separabiles, fortissis etiam sui sic multiplicativæ particulæ remaneant,) intuemur : aut artificiohinc reproducti modum, pridem quidem per præcipitationes & alcalium nitratorum confectiones notum, intereà nihilominus à nitro usuali tam ponderis saporisque supereminentis, quàm pronitatis in deliquium, facultatis expressè & in parva dosi sudoriferæ, denigrationis vasorum metallicorum, &c. respectu adhuc aliquousque (ob inæqualem subactionem ; aut actuantis principii majus acumen,) differentem perpendimus ; aut quomodo spiritibus nitrosis figulino vasi infusis, vel ab ipso communi sale abstractis pariter nitrum quoddam prodeat : & inde simile quidpiam sali terræ calci communi ac subterraneæ, parietinis, lateritiisque struibus, immò aliorum quoque saxorum superficiebus, per diversam exrraneorum activitatem accommodatis, ipsisque vegetabilibus, præcipuè amaricantibus, ac animalium quibusdam partibus & excrementis, (circa salino sulphureas eorum particulas,) contingere colligimus. At verò quomodo hæc vel à quo hæc omnia, etiam ad sensum sæpè minus disposita animentur, seu nitrificentur, id profectò adhuc dum comprehensu videtur difficilimum. Eleganter quidem, & aliorum salinorum exemplo hoc quicquid est, in certa particularum nitri modificatione vel configuratione quasi mathematicâ consistere ponitur : viderique forsan per certas deductiones queat, talismodi conformationi vel solam ætheris in applicabiles particulas actionem sufficere,

 citra

ſalinæ hinc ſubſtantiæ cujusdam acceſſum: ceu domi quoque in chimicis ac naturalibus digeſtionibus, aqueam oleoſitatem, & hanc naturam ſalinam induere cernimus. Sed enim an ſpecialiſſimum hoc ſuppoſitum etiam conſiſtere queat, cum ſingulariori illa nitroſitatis ſeparabilitate, dubitare forſitan nonnihil posſent, qui per vulgatiores quoque obſervationes eam, tanquam rem quaſi penitus extraneam, à nitro ipſo (etiam refinatiſſimo, nativo æque ac artificialiori,) relicto ſuo, quod induerat ſubquadruplâ, ſubtriplâ, vel etiam dimidii proportione (pro puritatis laborumve ratione,) corpore, (pro nunc enecto) ita ſeparari poſſe putabunt, ut in liquidâ quoque conſiſtentia, manifeſtaque aciditate, evidenter, nec tantum concentrationis ſpiritus vitrioli, ſalisve, vel reguli antim. aut amalgamatis Jovialis cum ſublimato mixti, ſimiliumve more ſimpliciter excandeſcat; ſed ipſius nitri inſtar, ſeu planè nitriformiter deflagret: modò ſibi externnm & competens, quantumcunque tandem ſuſcitabulum ſulphureum ſimplex aut ſalinis quibusdam particulis ſociatum invenerint: ceu miſſis bezoarticis mineralibus, aliisque martis & antimonii ſolutionibus, ſaltem vulgaris illa rectificati ſpiritus vini, item ſubtiliores reſiniferorum quorundam olei cum nitri ſpiritu mixtura, ac Magiſterii C. C. & conſimilium confectio (ſi modus in abstractione ſpiritus nitri paulum excedatur:) teſtari queunt. Nec enim ſalinæ ſolitariæ (utut oleoſis complicatæ vel cognatæ) forſitan iis ſufficerent, qui florum ammoniac. verè urinoſorum & ſpiritu nitri ſaturatorum coagulum, prunis quoque injectum, planè non accendi, eosdem porrò flores liquato nitro ſucceſſivè injectos, ebullire quidem, ac cum denſo aq. reg. vapore ſtridere, non tamen niſi pruna ſuperadditâ, totum hinc nitriformiter deflagrare vident: Dum interea Excellentiſſ. D. D. *VVedelii* experimento, ingeſto ammoniaco ipſo, (ni ad configurationis diverſitatem abſtruſioremve cauſam redeamus,) forſan propter latitantis hic ſulphureitatis vegetabilis & animalis particulam, nitrum fluens quaſi ſulphuris grumo promptè accendatur, & ſucceſſiva repetitione tandem, præcipuè prunâ in fine jucundo ſpectaculo adjectâ, in alcali (priori tamen viridanti mitius,) tranſeat. His proin in medio relictis, (ex alio nunc ſuppoſito) paulò quidem explicatior fieri videtur illa nitri formalitas, per vegetabilis acetoſitatis, (utpote jam inter ortum ſuum, ac per deſtillationem poſtmodum, ſulphureitati cuidam complicatæ, de cætero nil, minus quam vitriolicæ,) naturâ & applicationem: dum non ſolum aceti (affiniumque ei) acidorum è lignis, præſertim durioribus, &c. vegetabilibus, per retortam deſtillatorum ſpirituum (in modo ſolutionis aliisque effectibus, magna eſt cum nitri ſpiritu conformitàs; verum etiam alcalia iſtis ſaturata, poſt ſpontaneum deliquium paulo diutius maturata, nitriformiter quadantenus, (æquè ac amaricantium vegetabilium

eſſen-

essentialia salia spiculiformia, integraque istiusmodi extracta) cremari cernuntur: siquidem nitrosum post sulphuris aurati præcipitationem & liquoris exhalationem, proveniens coagulum, ob restantis integri adhuc nitri particulas suspectum adhuc, nec immeritò fuerit. Eo ipso tamen relinquitur permagna nihilominus interea differentia, ut licet nitri quoddam rudimentum, aut alteram fortè partem formalitatis ejus inde conceperit quispiam, absolutè tamen vel liberius nec dum queat de iis dicere: magis & minus non variare speciem: quin potius nitrositatem ipsam non in, sed tantum cum hujusmodi analogica acetositate consistere: præsertim cum singulariorem saporis, odoris, eminentisque activitatis conditionem intuetur, quæ proculdubio tertio adhuc cuidã, seu sublimiori illi rubori salino sulphureo, tanquã totius coaguli animæ debentur. Separabilis autem suo modo is quidem est similiter, & oleosa competentia haut ægrè amplectitur, peculiariter tingit, vulgatioribus etiam experimentis; & posterior quoq; (ceu in destillatione duplex prodit,) quamvis priori, (subtiliori an immaturiori?) separato, cum conveniente subjecto nihilominus deflagrat: uti murarium hoc nitrum & magisterium C. C. post istius abstractionem oppidò adhuc cremabile, immò bacillus saltem fervente hoc liquamine accensus ostendit, & quæ insuper sunt alia circa prædictam sulphureitatem phœnomena. Qualis autem intereà in seipsa & unde sit, obscuritati præcedentibus æquè non minori adhucdum complicatum remanet. Nam qui totam hodiè nitrositatem seorsim ex aëreo sale deducunt, & in sententiæ demonstrationem oppidò habent non solum murarium nostrum nitrum, (qualicunque ejus defectu facilè per imperfectiorem subactionem, tempestatum consumptionem, accessoriorumve impedimentum excusabili,) sed etiam in aliis salinis ex aëre concrementis partem aliquam sulphuream interdum satis tingentem: nitriformem talium inter suas sublimationes aliasve tractationes concretionem haut infrequentem &c. Fortassè tamen nihilominus sic nitri tantum speciem quandam proponunt potius, aut nitrositatem jam constitutam, quam constituendam, seu duobus requisitis suis complendam: ni per singulariorem atmosphæræ radiorumque communicationem sive concursum; indeque graviora ingravidataque specialiter Alcalia, forsan etiam per meteororum igneorum producta &c. aliqualis his, præcipuè verò usitatæ assertioni, (nitrum esse aërem coagulatum) accedat dilucidatio, non tamen à parili propterea inter se complicatione ac nitrescentiâ (dum aliàs inferius sicut superius, & nitro omnia plena esse dicuntur) exclusis subterraneis ejus generis particulis. Etenim qui specialiorem salis aërei cum profundissimis terræ stratis concursum, (in eâ centralis salis præsentiâ & procliyitate) cum sublimiori penitus hoc in negotio magnetismo

necdum adeò comprehendunt; Concrementa illa, etiam rorida & pluvialia, ſimpliciora nilque paſſa, frequentius ferè à cubica quam ſtriarum hoxagonaque forma concreſcere; & cum ſulphure ſuo, (æquè ac ſalina inter Veneris Martisque mineras nonnullibi coagula, & per horum ſpiritus parata è mineris vitriola) ardere quidem, non verò nitri more ſemper deflagrare vident; In ſalis tartari (dum nitri Fixi alia eſt ratio) ſpotaneis deliquiis aquam quidem copioſam, at nitri concrementi quid haud adeò promptè, ex adverſo autem eadem Alcalia per domeſticam quoque ignem (ſi aliqua ſic ponitur diſparitas,) pariter graviora, interdum inſuper (ſuſcitatis, ſaturatis vel inverſis aliis ſulphureis quoque particulis) ingravidata, quaſi deprehendunt; matriculam (citra cujus acceſſum aliæ calcis, ſalis & urinæ miſcellæ plerumque infidæ vel parciores ſunt,) in profundis etiam poſtliminiò ſaturari nôrunt, &c. Aëreis contentis totum nitri conceptum ſeorſim vix deferent; primævæ creationis deſtinatione ſeminalive (hinc, alitervè) principio, vel alia aquei elementi (variè per ætheris etiam, ſeu primi elementi longè ſimpliciorem communicationem ſubacti, expanſi, concentrati, maturative,) modificatione (ceu peculiaris quoque ſubjecti nitri murarii diſpoſitio, pro indifferentis aliàs aëris concurſu debet concipi,) tantiſper, etiam circa ſolitaria ſubterranea contenti, donec penitus illa acetoſi ſulphureique complicatio per ulteriora experimenta explanetur, Eleuſis enim hic quoque ſervat, ſervabitque forſan, quod oſtendat reviſentibus: utut analyſis & imitatio chymica plurimum undiquaque detexerint. D. Rauvvolfius, Med. Auguſt. ſuperiori ſeculo jam retulit in Itinerar. Mahumedanos, ſibi peculiare, ſed debilius parare nitrum, è ſucco ſalicis (Arabicè Garb dictæ) foliis inciſis (unde fortè Plinius è quercu uſtâ nitrum factum dixerit) & extremitatibus ramorum foliisque combuſtis & elixiviatis, in ſal coagulando. An iſtud forte refinationis gratiâ pro more inſtitutum eſt, an modo à Glaubero ſuperioribus luſtris promiſſo? peregrinantium curioſiores hæc definiverint: quemadmodum etiam nitrum vere Niliacum: ſiquidem rem (etiam circa rorem decidentem) aliter, ac ſuperioribus annis quidam voluerunt, ſe habere, in recentiſſima regni magni Mogolis deſcriptione curioſiſſimus D. F. Bernier retulit.

OBSERVATIO CCIV.

D. Danielis Ludovici,

Speculum ex orichalco ſingulare.

COmmunicabatur ab extero, faciliores ſpecula metallica conficiendi modos aliquando pertentantibus ſequens proceſſus, an inter curioſiora catoptrica

optrica alicubi descriptus, equidem nescimus: si non, perire noluimus. Est autem talis. Laminæ ex aurichalco purissimæ, omninò lituris destitutæ, super prunas parum calefactæ quidpiam de infra notato liquore (technico aliàs vocabulo Quickwasser) illinatur; & hinc amalgama ex Mercurii vivi p. j. & stanni Anglici (uti purissimum hic vocant) p. ij. paratum, probe per horam cum aluta æqualiter undequaque ac fortiter affricando, donec exacte candicet.

Hanc postmodum æquabiliter expansis prunis impone, tamdiu præter propter, donec alius in conclavi moderate deambulans, 60. passus sine interruptione confecerit seu numerarit; quo mercurius saltem avolet, lamina verò undique æqualiterque quodammodo quasi rubeat. Refrigerata expoliatur subtilissimo alutæ insperso smiride; æqualissimas, ceu decet, lineas ducendo, non circumgyrando, nec tamen diutius, ne stannum superficietenus quasi absorptum iterum extergatur. Unde Tripolitanam tetram mallem. Institutum Serenissimi jussu experimentum successit in plana lamina; sed candor erat fere nimius, ut dum Antimonium huc forsan minus quadrat, pro repetitione plumbi particulam jovi adjecerimus. Distractæ postmodum sunt laminæ, ut de duratione polituræ non habeam, quod referam. Aquæ verò hæc erat descriptio. ℞. aceti acerr. uncias duodecim, sal. ammoniac. & (qui forsitan tamen abesse posset) Mercurii vivi ãã unciam unam semis: coq. ad tertiæ partis consumptionem.

OBSERVATIO CCV.

D. Danielis Ludovici

De

Moschi folliculis.

CUm post religiosorum æque ac aliarum professionum recentiores etiam relationes, dubia quædam nihilominus supersint, aut inde, ab iis præsertim, quibus inquirendi hîc non datur copia, moveri queant; relatu forsan his non ingratum fore duxi, quid circa ista superiori anno, inter alia Legatis Magni Moschoviæ Imperatoris Serenissimis hic oblata donaria, cum separandi moschi causa pleraque aperirem, observarim. Frusta videbantur è pilosa capreoli pelle excisa; rotunda, sed inæqualiter; imperiali vel rosâ Anglicâ aliquanto quædam majora, quædam paria, raro minora. Extus sub pilis elevata magis sive convexiora; (licet sine omni notabiliori, multo minus umbilicum, testes, glandulasve excretorias exprimente protuberantiâ,) in adversâ verò superficie modo quadantenus introcedentia, modo ferè plana: de cætero inter se utplurimum admodum compressa, ut quidpiam subtus contineri dubitarent

tarent quidem primitùs. Sub ea tamen duplicatura, seu extima pilosaque cute, (obscurioris coloris,) subtensaque ei seu adnatâ tenuiori pelliculâ, (albente, vix notabiliter livente, ceu in exigua ostrea vel conchula hærebat,) instar sicciores & (ob asservationis rationem,) ferè friabilis pastæ Moschorum, à drachmis duabus semis ad drachmas quatuor semis in singulis; si quem vidi fragrantissimus: ut largissima undiquaque additamenta in venalis optimo quoque facilè conceperimus. Offerebatur hic aliquando à vagabundo Myropola, spiritu salis ammoniaci desuper conspersus, sicque nares satis nec ingrato odore feriens, donec dolus (à tralatitia secessuum fortificatione procul dubio profectus,) sentiretur. Quod autem ulterius folliculorum nostrorum conformationem attinet, nil inibi deprehendere potuimus factitii, nullam ligaturæ, (in ea depressione aliàs vix concipiendæ,) nullamque extrinsecus adactæ, (etiam genuinæ & vel è stillantis vomicæ affrictu corrasæ,) materiæ notam.

Nec ullibi porrò nativi cujusdam (communicantis aut excretorii,) ductus, glandulosæve (adhærentis vel implicitæ,) carnositatis, (testiculorum vel peculiaris receptaculi indicinæ,) vestigium, ceu supra diximus; nullam demum cum umbilicali prominentia conformitatem. In pelle, quæ in Magnifici Cameræ Duc. Sax. Directoris D. D. Ludolfi Rarithecio adservatur, hæc (uti in domesticis quoque nostris interdum videmus,) satis prominet, rotundæ, ac nucistam majorem æquans vel superans, cum manifestis coalituræ umbilicalis, sed circa aperturam quandam notis: de cætero Excellentiss. D. D. Bartholini delineationi in actis Hafniensibus apprimè respondens; intus autem adhuc manifestiùs, antiqui meatus coalitum inter corrugationes quasdam ostendens, cum adhærente funiculi umbilicalis particula. Confricta Moschum evidenter olet; & per compressionem collecta (ceu in nodulo quodam,) substantia satis deprehenditur, supernâ (sub pilis) parte durior & in frustula fortè diffracta, infernâ verò (versus abdomen,) adacto cultello & extractâ particulâ, mollior adhuc, & (post plurium annorum tamen asservationem,) instar spissi ceruminis, sed in quo simplicem Moschi odorem non advertas; verùm cum graveolentia quadam ad hircum declinante, vel (ut aliter quoque exprimamus,) botryn, aut recentes cervorum in Canthis sordes referente, adeoque in gratia medium. An semper ita se habeat, an verò immaturitas sexusve (de quo non constat,) vel aliud in causa sit, ignoramus. Procul dubio autem dicta hæc, ut & regionum insuper diversitas, spontaneaque depilatio, in pilorum quoque colore diversitatem faciunt: hi enim quasi lutræ sunt, sed triplo longiores. Intereà nodus ille, quemadmodum & alii instar marsupioli constricti (ceu nauta nobis talem, moscho non penitus rejiculo repletum aliquando venundedit,) tota facie à compressis nostris folliculis differunt: & ut capreoli istius omnia ferè moschum oleant,

oleant, aut sanguis tantum, serumve, ipsæque pelles, (licet nostræ hîc exemplo, magis forinsecum esse putârim:) ut porrò varii sint colligendi modi; pro gemina tamen selectioris hujus (sub folliculorum forma) coaguli explicatione, si quid determinandum foret, in eorum similiter descenderem sententiam, qui fustibus dedolari bestiam ajunt, & collectum sub cute cruorem, tandem ejusmodi odorem induere; exscindendum postmodo (forsan etiam sine prævia ligatura,) cum indurato vel circumcirca separato corio. Exemplum talium collectionum oves, vituli bovesque sæpenumero post jugulationem detractâ cute, in superficie exhibent; à lanionibus ante se agentibus severius fustigati: induti verò vel explicati odoris, Zybethæ melioratio, ipsaque Martis ita dicti excrementa: ut graveolentia, in carnibus quoque adversiora sæpè prætercam, causâ hujusmodi mutationum nondum satis planâ.

OBSERVATIO CCVI.

D. Danielis Ludovici

De

Tinctura Bezoardica parabiliore,

Et

Sudorifero maximo D. P. I. Fabri compendiosiore.

Efficax utrumque est remedium; & alterum præ Bezoartico Joviali, antihectico Poterii dicto, ac similibus in hoc genere simul magis summum seu Joviale. Sed cùm Bezoartica tinctura hic locorum ita innotuerit, ut vulgus etiam indifferenter eam loquatur ac internoscat: odor porrò genuini spiritus tartari, etiam (cum conservatione tamen virium,) rectificati passim ita vix queat supprimi, ne delicatioribus inibi negotium quandoque facessat; ut proin & hi acceptiorem, ego verò in quotidiana Praxi peculiariorem, nec cujusvis judicio patentem haberem formulam, hactenus per annos aliquot sequenti in omnibus malignis præstantissimâ, viribus cum tartarisatâ iisdem, sæpè vegetioribus, odore ob prævalentem theriacalem spiritum, longè minus gravi, parabiliori prætereà, si difficultatem veri spiritus tartari cogitamus, usus sum; quam cum alicubi (licet nil novi secretique contineat,) desideraretur, publico consimiles forsan in usus communicare volui. Recipit autem spir. theriacalis, per infusionem tantùm, cum octuplo spir. vini rectificatioris, è theriaca, (cum dicti spiritus dimidio mellaginem primò, hinc post decantationem residuum per alterum dimidium extrahendo,) vel etiam è speciebus theriacalibus, (ab aliis hoc fine designatis,) parati uncias decem: spi-

ritus salis ammoniaci urinosi, super salis tartari, vel potius tartari ac nitri invicem detonatorum alcali dilutum destillati, (ut è libra una salis ammoniaci, spiritus etiam libra una habeatur,) uncias octo vel novem; & spiritus vitrioli subtilioris sive roridi uncias duas, vel pro præcedentis proportione, saltem una, ut mixturæ conjunctim ℥xx. exeant: essentia papav. erat facilè tingenda. Circa sudoriferum verò maximum, cum sub primum publicatorum famigeratissimi laboriosissimique istius Chimiatri operum tentamen observârim, omitti quædam circa apparatum nonnullibi, rectificationes repetitas, &c. posse, citra ullam remedii profectò elegantis deteriorationem: Laborum proin compendium istud, saltem incipientium causâ hic designare placuit, præsertim cum liber ipse non in omnium sit manibus: ab aliis autem aut commendetur tantùm, aut concisiùs solummodò describatur processus. Recipit autem amalgamatis è Mercurii vivi (vel à simili labore residui, Joveque ex parte jam saturati,) & stanni purissimi, (quod Anglici nomine venit,) ana confecti, v. g. libram unam: probè contrito exactè permiscentur Mercurii sublim. seorsim pulverati etiam libram unam; indatur mixtura retortæ vitreæ mediocri, (cujus colum si cochleari uno alterove aquæ f. detergere tentes, incalescet massa, ac sponte guttæ quædam prodibunt, brevi tamen post cessante fervore:) apposito mediocri quovis vitro, libram semis aquæ f. continente, rostroque vesica tantùm juncto, destillatur igne arenæ mediocri, horæ spatio, liquor acidissimus, cessando statim, cum materia quædam alba butyrosa apparere inceperit. Aliàs enim cum ea & subsequa grysea materia, Mercurii vivi granula frustra adscendunt, & quod in retorta remanet, nimium fortè patitur, desuper nigrescens, dum alius albet. Affundatur is liquor (qui utplurim ℥x ß. sin verò aqua recipienti non fuerit indita, tum saltem ℥ ii ß. pnnderat,) dicto in retorta residuo seu amalgamati splendidissimo; calefiant in balneo vel arena probè omnia, & post repetitas agitationes, Jove sic saturatus liquor calidè per madefactam prius emporeticam (sed duplicem, aliàs rumpitur,) filtretur, ut vini instar clarus (remanente in retorta amalgamatis parte, in filtro verò cum materia, grysea particula Mercurio vivo sed Jove imprægnato, ad unam alteramve unciam) transeat; quod charta absorpsit, similiter uncia una vel una semis aquæ f. eluendo.

Transcolatus ita citra aliam rectificationem novæ retortæ vitreæ, mediocri saltim indatur cum nitri purificati tribus unciis, & vitro quodam ampliori vesicis juncto destilletur 5. vel 6. horarum spatio; primo mediocri igne quasi phlegma, hinc spiritus rubeus; fortificato denuò albicans liquor, ac demum (ut in ejusmodi nitratis fit,) obscurè rubens; continuando, donec planè nil exeat amplius: quo materia alba, tantùm terrea, non verò bullis salinis interspersa aut

fistulosa

fiſtuloſa (ſolubilis adhuc in aqua ſ. & per oleum Tartari quidem , ſed minuto candore remiſſiorique fere diaphoreſi præcipitanda,) remaneat. Edulcoretur pulvis, copioſiori aqua unâ vice, quo totus ſubſideat, ſuperinfusâ, eritque præter propter ℥iij. & ʒij. vel iij. ſpiritus, (ſalis compoſito congener,) ℥xxv. vel xxvi. Et ſi de nitro nimium poſt finitam deſtillationem reſtare, per particulæ probationem videbitur, diffracta retorta maſſa prius crucibulo vel regulæ communi imponi, reſiduumque ſubjecto validiori igne diſpelli poterit; quàm edulcetur.

OBSERVATIO CCVII.

D. Danielis Ludovici De *Innoxia opiatorum continuatione.*

QUam timidi nonnunquam, ſpectatiores quoque Practici, ſuperioribus abhinc luſtris circa opiatorum exhibitionem fuerint, paulò provectiores probè adhucdum nôrunt. Donec procul dubio antiquorum (utinam inter methodica quædam enchiridia, haud adeò nunc neglectorum,) attentiori lectione, exterorumque exemplis confirmatiores quidam amplius quidpiam nec infeliciter, ſed tamen incognitò quaſi, ſub aliarum inſcriptionum tincturis, pulviſculis &c. audere inciperent. Obſervavimus hinc facilè, etiam horum doſin, per aſſuetudinem, (ceu in tabaci fumigationibus, ſpiritus vini abuſibus, &c. vulgatioribus quoque,) ſenſim aſcendendo noſtratibus ſimiliter intendi poſſe admodum: ſartorique cuidam Italo quondam totum tunc quadriennũi inſomnes noctes tantũ clauſis oculis tranſigenti, poſt fruſtranea, etiam empirica omnia, ipſum laudanum hinc ſucceſſivè ad drachmam ſemis, largiuſque tandem, (ſine noxa, ſed quoque ſine levamine,) dediſſe meminimus; donec miſer, ſemel ſolùm poſt ſpir. ſal. ammoniaci, (melancholiæ turbulentiori aliàs hîc non incongrui,) doſin aliquantum nec amplius conquiniſcere viſus, (puellæ beneficio totum adſcribens,) eodem ſtatu poſt biennium demum conſumptiſſimus obierit. Non potuere verò non paulò attentiores eadem procedendi methodo ſimiliter deprehendere, quod etiam opiata illa perdiu ſecuriſſimèque, præſertim ſub moderatiori doſi continuari queant, multò plurimorum deſperatorum vitam hinc nihilominus per complures adhuc annos ſuſtentantium, aut lentè tandem ſemet recolligentium commodo. Nec enim de una ſaltem alterave ſeptimana loquimur, licet nihil iis ferè tum ſit præſentiùs in deſtillationibus,

nibus, acrioribus præcipuè, tussi, raucedine, inquietudine hypochondriacorum, rupti apostematis, præsertim pectoris decursu, fluoribus etiam malignis (ceu in dysenteria nuper nostra anodynum cum bezoarticis variè copulatum, primum, secundum ac tertium erat;) torminibus porrò intestinalibus & hystericis &c. duos per vices cives hic aliquando restituimus, diarrhœâ tantum, modo cruenti, modo chylosi quidpiam, (reseratis tamen potius vasorum orificiis, quam ipsis intestinis exulceratis) secum vehente, perdiu enervatos, variisque sed incassum hinc inde tentatos; noctu solum anodynum simplex vel convenientibus continuando; manè verò alternatim præcipitantia (sic dicta,) sola, vel cum antimonio martiali (in differt. pharmaceut. descripto,) sociata, aut arcanum viridi interponendo. Phthisicos desperatos ista accisorum opiatorum continuatione, sub debitâ tamen diætâ, expectorantiumque vel attemperantium alternatione, per annum non unum, sed complures satis hinc commodè servatos, allegare supervacaneum est. In aliis etiam complicatioribus quibusdam aut conclamatis affectibus, si non integra restitutio, solamen tamen inde, cum nullum aliud superesset, perfrequenter extitit, sæpè per 3 4. 6. ve annos evidentissimum, securissimum. Ceu nobilissima quædam Matrona, cui, ob neglectam exulcerationem intestinum rectum in uteri cervicem, & vice versâ patebat, perdiu sic sustentata est: & olim alius, cui calculus superveniente (inter continuum tenesmum) inflammatione, dictum intestinum similiter perforarat. Inhibita ita per plures annos imminens tenerioribus hæmoptysis; continuantia uterini cruoris stillicidia, (licet suâ de causa, æquè ac hæmorrhoidum fluores, raro solis opiatis cedant, dum tamen subitæ excessivæque post suppressiones, aut in puerperiis hæmorrhagiæ cedunt,) tandem frustraneis omnibus incurabilia habita, modificata ea ratione sæpius, & veræ intestinorum exulcerationes, (quæ, quid dysenteria proprie dicta in se sit, & quod non causa ejus, sed demum productum saltem, ut plurimum immedicabile sint, ostendunt:) inter traumaticorum accessum sic tandem percuratæ sunt &c. quæ non in abusus, sed incipientium timidiusculorum causa afferimus. In ipsa prophylaxi quid aliud egerunt superiorum seculorum Imperatores, suo theriacæ continuato usu, (dum v. g. opii granum in quatuor ejus scrupulis expendimus,) quam si hodie tincturæ anodyna partem nec exiguam, cum Bezoartico quodam quasi quotidiè sumerent. Notoriam Indorum assuetudinem allegare nolumus, ea ipsa tamen constat, (quod alibi quoque monuimus) haud adeo semper opus esse singulariori opiatorum selectu, modo cum debita circumspectione dentur. Nec tamen proin, vel ob Gregariorum tolerantiam, glandes esse velim repertis frugibus, observavique tenerioribus ferè fieri blandiora, si croco sociata, vel mitiori-

tioribus acidulata fuerit. Odoris gravitas istis tum adversior, sive per abstractionem, moderatam tostionem aut fermentationem cedat ferè perinde esse crediderim: siquidem elegantissimi (quem Holsatiæ Decus, Excellentiss. D. D. Langelot, eruditis nunc communem esse voluit, modi benignitas consistere videtur non solum in istius, equidem ob fermentale Gas, (benigniorum quoque potorúm fermentantium more,) caput penetrantius ferientis separatione: sed insuper etiam, præter opii participationem planè parciorem, si simplicis extracti proventum & reliquias, cum hisce, detracto quoque adhærente cydoniorum, aliorumve æquivalentium hic fermentantium succorum parte conferas, facilè deprehendendam;) in peculiari quadam solubiliorum particularum modificatione, vel qualicunque infrectione, aut si quid significantius fuerit, quo alterationem in remanentiis fermentatorum liquorum vegetabilium perceptibilem, & in theriaca manifestam prius, post mediocrem verò, vel (etiam citra omnem expirationem transigendam) intumescentiam fermentalem, adeò sopitam vim soporiferam exprimere poterimus. Pertinet autem ad ejuscemodi liquores, etiam Zvvelferi (per præcipitationem cum sale tartari) processus; separata sic opii parte, (ne nimiis edulcorationibus iterum solvatur,) sub proportionali dosi similiter moderatior. Reliqui opiata in invertentes, cinnabarinos, aliosve specificos pulveres dilatandi vel occultandi modi, (dum pilularis forma vulgo nimis pene nunc innotuit,) aliunde quidem constant, cuncta verò absolutissime persecutus est in Opiologia sua Excellentiss. D. *VVedelius*. De cætero per ejuscemodi continuationes nemini unquam mentem turbari vidimus. Serenissimam personam novimus, quæ quoties mage arduum quoddam negotium (animo aliàs laboriosissimo) superare vellet, opiatum noctu nec sine effectu sumebat. Nec demum alvus continuò vel indifferenter hinc excidit officio; rarissime donec adsuescat, pilulis aloëticis eccoproticisve sollicitanda. Id consideratione dignum est, quod tenerioribus quibusdam (ætate provectioribus atque cholericis,) post aliquot dierum usum, feces reddiderit albentes, quales ictericis esse solent, aut senibus interdum post purgans sumptum: brevi verò cessante alteratione, exhibita tantum tinctura Martis aperitiva tartarisata, vel consimili. Sed prolixiora hæc, si licet, jocosa quasi observatione finiamus.

OBSERVATIO CCVIII.

D. Danielis Ludovici

De

Singulari Gravidæ imaginatione,

Et

Rostro leporino Singulari.

HOnesta fœmina, sub gestationis ferè finem, negotii expediundi causa, vicinam ostio minus observato invisens, tandem illam per cameræ rimam meridiari cum amico videt, non sine risu & joculari apprehensione: Post tres præter propter septimanas enititur puellam, cum vigilaret, variè semet (sed modo quem apud Martialem facilius quis legerit, quam ego descripsero,) moventem; ut cum annicula jam in sella sederet, etiam facies inde cum rubore nonnunquam intumesceret. Primo torminibus parentes adscripserant, sed cum postmodum minus verecundam viderent, ad me detulere annum tunc cum dimidio natam, uxori rem aperuit mater, nec per extantiora adhuc exempla absonum id ratus sum; curam verò pro talium more, aut nullam aut perdifficilem futuram. Nihilominus experiundi gratiâ, per 14. dies vesperi quidem quotidiè granum unum cinnabaris nativi, mane guttas tres vel quatuor spirius cephalici Hart. dedi, sicque incompta illa motitatio evanuit. Sexennem autem Quartillam hanc Petronianam dysenteria sustulisse dicitur. Incidit hic in memoriam singularis & (inter similes conceptu difficilior) puellæ, etiam in gestationis demum fine, deturpatio, ante biennium observata. Est in vicinia rusticus, (per inflictam à patre gravidæ matri alapam) rostro leporino admodum præ aliis deformis; siquidem palati, s. cœli extremitas aliqua, cum ipsius maxillæ parte (quasi excisa) versus nares sursum flexa iisque adnata est, cum mystace & dentibus aliquot. Hunc (injunctum tegmen negligentem,) intuita ex improviso, & exhorrescens gravida quædam, post tres septimanas puellam peperit, cætera perfectam, nisi quod simile penitus ostentaret rostrum. Cum autem frustum ipsum, quasi per columellam quandam extremitati narium annatum, ac post dies aliquot, duos incisorios, molliculos adhuc dentes utrinque protrudens, lactis suctionem penitus suppresso spiritu impediret, cochleari verò infusum vegetiori infanti non sufficeret, parentes quidvis tentare prius voluerunt, quam puella denegato alimento tandem fatisceret; aut deforme malum amplius incresceret. Moniti de difficultate, præsertim ob palati anticam

illam

illam excavationem; non tamen destitere. Præcidit proin Chirurgus noster aulicus illam excrescentiam, & actuali cauterio (non tamen planè candenti) leviter admoto hæmorrhagiam statim compescuit, infante ne minimum quidem vagitum edente, sed quasi bene secum actum foret, strenuè postmodum sugente,& lac applicantibus se invicem labiorum extremitatibus (quorum unitionem convenientiora tempori reservabat,) deglutiente, carne quoque glandulosâ in palato, ad hiatus occlusionem semet protendere incipiente. Verum post 14. diem, citra externam hinc causam, dum hactenus benè valuisset, noctu subitò, & epilepticè aliterve, spes nostra hæc occidit. Addamus huic,sed feliciori eventu, aliam ante annos aliquot binis in quavis maxilla incisoriis,ab ortu armatam. His sibi linguam totaliter transfixerat, ut modico saltem utrinque ad latera cohæreret. Parentes ad tonsorem detulere, quo (ob deficientem suctionem ac nutritionem) aut dentes evelleret, aut linguæ illud frustum auferret. Interveniens illos suo loco relinquerent suasi; (siquidem evulsos lacteam quandam materiam, & hinc lethales convulsiones insequi notum est:) vulnus autem solis oculis cancri inspersis, ac per vices extracto pyrolæ saccharato illito, intra paucos dies (ceu plurimis aliis, per casum, aliterve sic læsis) persanavimus. Provectioribus ætate inspersum vitriolum albificatum similiter confert.

OBSERVATIO CCIX.

D. Danielis Ludovici De *Apostemate linguæ.*

VEnit ad me superioribus annis juvenis, post inebrationem de faucibus, hinc linguâ admodum conquestus,per sextiduum. Tumebat illa enórmiter, ut amplius eam nec exerere, nec ferè intus movere posset, digito saltem inter inconditam vocem malum indicans. Eminentiam quandam erupturientis suppurationis conspicere, vel per ipsam denegatam oris aperturam non poteram; nec intensior apparebat rubedo, in linguæ qualitercunque apparentis substantiâ, ut de resolutione cogitarem: commodeque incidebat Rulando adeò commendatus spiritus ligni Heraclini. Dedi de Guajacino, quem leniter illineret, & cum in tempore, sive perfectâ suppuratione venissem, post aliquot horas ruptum est, apostema pure non pauco, ingenti cum fœtore prodeunte; Et brevi per essent. rosar. scabiosæ, ac saniculæ saccharatam, inspersosque similiter oculis canc. persanata sunt omnia.

OBSERVATIO CCX.
D. Danielis Ludovici
De
Palpebrarum paralyſi.

QUantâ hæc difficultate curetur, conſilia ſaltem apud D. D. Timæum Medicum celebratiſſimum oſtendunt. Obſervationem noſtram in caſu rariori hîc adjunximus, ſi fortè ſimili circumſtantiâ conferre poſſet quidpiam. Mater puellæ decennis caput achoribus cruſtulisque ſcatens, unguento, neſcio quo, deſiccarat. At ſequente nocte, ceu alibi diſpnoëa, epiphora, epilepſia, ita hic peculiare iſtud malum ſupervenit, ut Japonenſem, aut à media Tartaria quendam in ſolio ſuo quaſi verecundantem videre crederem. Purgantia univerſalia, & capitis particularia, interna reſolventia, veſicatoria retro aures, externi cum aquis ac oleis nervinis litus, &c. fruſtranea erant omnia. Tandem incidit vis olei Tart. nigri, ſæpius in reſolutionibus æquè ac contuſionibus nervoſarum partium comperto: & adplicatum eſt palpebris inferioris frontis parti, ad emplaſtri quaſi formam cum certa particula redactum; brevi evaneſcente malo, ut obtutu defixa in uno ſatis oculatam ſe teſtaretur.

ANA-

ANALECTA

Ad

EPHEMERIDUM MEDICO-PHYSI-carum annos præcedentes perti-nentia.

CUm nonnulla ſint, quæ in prioribus annis harum Ephemeridum, vel prætermiſſa ſint, vel interea illuſtrationis cauſa acceſſerint, vel denique Typographi incuria ita expreſſa, ut alicubi textui, qua ſenſuum obſcuritatem, aut mendoſam Orthographiam, præſertim in linguis exoticis, impingant, ea hîc annecti oportuit in tuam B. L. nec non ipſorum Dominorum Communicatorum gratiam.

Ad

ANNI I.

OBSERVATIONEM XVII. pag. 71. Plura ibi exempla auri chymicè confecti, Excell. Dn. D. Sachſius à Lewenh. p. m. Fautor & Collega noſter deſideratiſſimus, collegerat, inter alia tamen illud, quod p. 71. §. 7. ex Dn. D. Monconys itinerario adductum, & Dn. de Schœnleben relatione confirmatum erat, non ſatis firmam fidem apud omnes invenit.

Inprimis quibus tempus, quo ipſi illi nummi aurei, Guſtavi Adolphi, Regis Suecorum, effigiem & nomen præ ſe ferentes excuſi ſunt, quia cum Chronologia id concordare non poſſet, de veritate relationis dubitandi anſam ſubminiſtravit; quandoquidem Regem illum glorioſæ memoriæ, Anno 1632. menſe Novembri in prælio Lützenſi lethali globulo confoſſum ſuccubuiſſe nemo eſt, qui neſciat; nummi verò aurei non alii, quam qui demum Anno 1634. excuſi ſunt, inveniantur. Adde quod in relatione à Pharmacopæo Dn. de Monconys facta, nullum temporis exprimatur momentum, quando Rex Sueciæ Lubecam tranſie-

transierit, aut quando jusserit ducatos excudi, &c. Sed hæc fortasse mitius interpretari possent; nisi ab aliis præterea, & inprimis à Dn. D. Mœllenbroccio observatum esset, jam duodecim annis ante, quam nummi aurei excusi sunt, monetam argenteam à civitate Erfordinensi excusam inveniri, ubi eadem signa ☿ii & 🜍is expressa sunt. Ejus rei fidem, idem Fautor & Collega noster honoratissimus, quo magis indubitatam redderet, talismodi grossum argenteum gratissimo transmisit dono, cujus iconem in gratiam benevoli Lectoris æri incisam hîc apponere, meritò visum est.

Idem Dn. D. Mœllenbroccius allegat testimonium ipsius Monetarii, nomine Weismantel, qui in colloquio coram de hac re habito fassus est, se signis hisce ☿ & sulphuris pro symbolico charactere uti solere.

Hæc amore veritatis adduci debuerunt, ne Lectori ficta pro veris obtrusa dicantur, immò verò candorem eidem nostrum probemus, ut certus sit, in aliis quoque parem sinceritatem Collectores Ephemeridum sectaturos, nec unquam dissimulaturos, si alicubi ipsis infidæ relationes imposuerint.

(Adeoque signum 🜍 & ☿ii inditum est grossis, hinc & thaleris & alius generis quibusdam monetis Erfordiensibus, ceu nota probitatis. Fuere enim duo monetarii circa annum 1622. Ziegler & Weismantel, unde & in Thuringia præsertim, duorum generum visuntur grossi Erfordienses, citra 🜍 & ☿ characterem, ac cum eodem, quorum illi minoris sunt bonitatis, hi verò nach dem alten Schrot und Korn / unde & aliquoties isti devalvati fuerunt. *G. W. Wedelius.*)

Ad

Anni III.

OBSERVATIONEM I. Ista D. Simonis Schultzii Observatio, de calculo sub lingua feliciter exciso, in mentem revocat similem quandam in parentis p. m. historiis medicis notatam, quam Patavio tunc temporis communicavit

Vir

Vir Experientissimus, D. D. Joannes Guilielmus Hochstadt, pòst Physicus hujus civitatis ordinarius, & tandem Senator hujus Reipubl. optumus. Anno 1640. 2. Septembr. st. nov. Vir Cl. & Excell. D. D. Joannes Georgius Wirsung, Monachio-Bavarus, Practicus Patavinus, hunc lapillum heic depictum, (cujus basin versus interiora litera A. apicem exteriora versus litera B. figurâ ut hîc oblongâ, substantiâ tartareâ, sub lingua cujusdam mulierculæ Patavinæ infixum in dextra fræni parte acerbissimos cruciatus causantem extraxit, sicque miseram à doloris acerbitate reddidit immunem.

D. Sebastianus Schefferus in literis ad D. Salom. Reiselium, Francofurti mense Martio Anni 1674.

(*Conferri potest D. Petri Estanôe Obs. 5. apud Riverium pag.* 348.)

OBSERV. XXII. pag. 39. Quæ *Hæmorrhoidibus* in fœminis, amicus noster, Dn. D. *VVedelius* Miscellaneis curiosis inseruit, memoriam refricant gemellarum aliquot historiarum, quarum bigam saltem addere placet. Hæmorrhoidibus cæcis tumentibus & summè dolorificis, quæ tandem etiam suppuratæ cognata quædam mea ante decennium affligebatur; & hoc anno nobilis fœmina, gracilioris habitus, gibbosa, ad quinquagesimum vergens; decessit, quæ ante mortem mihi narravit, se quovis plenilunio menstruo, novilunio autem hæmorrhoidali fluxu laborasse, sine notabili virium dejectione, cumque mater fuerit multorum liberorum, ingravidatione factâ, etiam cum menstruis hæmorrhoides cessasse.

(*L. Christianus Fridericus Garmanus in literis Anno* 1674. *Chemnitio ad Collectores Ephemeridum Vratislaviam.*)

OBSERV. LII. & CCXI. pag. 86. & 432.

Quod de sale absinthii & minerali Suecico, Celeberrimus D. D. Major proponit, ejusmodi similia in aliis rationibus meis etiam colloco, qualia præcipuè sunt salia ex Ægypto & Archiepiscopatu Salisburgensi. Salia aliàs elegantissimè descripsit magnus Naturæ Scrutator D. D. Joannes Tackius, Sereniss. Hasso-Darmbstadinorum Principum Archiater, & Academiæ Ludovicianæ Professor Primarius, Fautor summus, amicus optimus, *Phasid. sophic. tripl.*

OBSERV. CXXXVII. pag. 246. Ad ollas fictiles in argillæ fodinis in Lusatia repertas, Dn. *Arnholdus de Bobart*, Scabinus civitatis Gedanensis spectatissimus, vir eximiæ curiositatis, curante Nobilissimo Dn. *Breynio*, fautore plu-

rima observantiâ colendissimo, eximium auctarium ex Dlugossio & Cromero conferre dignatus est, pro quo benevolentiæ testimonio utrique hîc plurimæ rependendæ sunt gratiæ. Verba citatorum autorum sunt, quæ sequuntur:

Dlugossius Tom. Rer. Polonicarum, p.m. 43.

In campis villæ Nochovv propè oppidum Srzem, in Posnaniensi Diœcesi, item in villa Kozielsko in districtu Paluki, propè oppidum Lekno, universi generis sponte, & solâ arte Naturæ, absque omni humano adminiculo variarum formarum, & iis similes, quas humanus convictus habet in usu, sub terrâ nascuntur ollæ, teneræ quidam & molles, dum consistunt in nativo nido sub glebâ, sed dum fuerint extractæ, & vento aut sole duratæ, satis firmæ, diversis formis & quantitatibus compositæ, non secus, quam artificio figuli effigiatæ, quarum, quod admirabilius reor, generatio augmentatioque naturalis nunquam nota est, glebâ etiam non dehiscente decrevisse.

Cromerus de situ & gente Polona lib. I.

Est in majore Poloniâ prope Sremum oppidum, collis, ubi (res incredibilis, sed à multis confirmata) ollæ, amphoræ, cacabi, & aliarum figurarum vasa fictilia sponte nascuntur, & sub terrâ effodiuntur mollia, in aërem autem prolata durescunt. Vidi unum atque alterum, quod inde erutum esse dicebatur, rude nec satis benè conformatum.

OBSERV. CLXXVII. & CXC. pag. 332. & 354. Ad Cl. D. Henrici Scretæ à Zavozez, observationem de gallo gallinaceo ova ponente, & D. Simonis Schultzii de ovo gallinaceo serpentifero reperio, quod proavus meus maternus Bechtoldus Weichman heic Francofurti simile quid annotaverit. An. 1571. 25. *Aprilis, Gallus ætate provectior, in areâ domus meæ, quæ vocatur Greiffenstein, ovum post doliolum ibidem positum exclusit, cujus testa sanguine plena loco albuminis, vitellus ad instar spermatis bufonum apparebat.* Et plurimum Reverendus & Amplissimus Dn. Philippus Jacobus Spenerus, S. S. Theol. Doct. & Ministerii nostri Senior, mihi communicavit sequens de ovo exemplum, quod Argentori ante Annos 19. & quod excurrit (fortè 2. Aug. Ann. 1654.) in ædibus Dni VVesneri XXI. Viri, gallina posuit. *Gallina horâ matutinâ eodemque tempore defectu solis existente, super tecto areæ pertransiens, forte viderat Eclipsin, mox autem ovum pariebat, in cujus testa repræsentabatur Eclipsis ipsa, quasi sigillo inciso, & quemadmodum alias Eclipses solitis depinguntur coloribus, dum imago Lunæ cum areâ, superiore ex parte, ex inferiore autem Eclipsis posita videbatur. Ovi albumen cum vitello & forma erat more solito, ex incuriâ autem quum fractum esset, nullo modo depingi nec post agglutionem tale quid in eo aspici amplius potuit. D. Sebastian. Schefferus, in literis suprà dictis ad D. Salom. Reiselium.*

OBSERV. CCXLV. pag. 436. Est planta quædam umbilifera, in aquosis & paludosis locis proveniens, quæ à Lobelio sub nomine Sium alterum Olusatri facie, & à Jo. Bauhino sub cicuta aquatica Gesneri, describitur, cujus radix ab iis, & à plerisque Botanicis in hunc usque diem neglecta, Radix illa, colore partim viridi, partim purpureo, nonnunquam pede longior, brachium crassa, semper geniculata, inferius & ad nodos multis fibris adnatis prædita; intrinsecus cava, sed circa singula genicula numerentur. Putrefactâ hujus radicis carne, & aquâ alluente resolutâ, residui geniculorum nodi (qui in latitudine circumcirca velut circuli clauduntur) & nervi (qui in longitudine ab uno geniculo ad aliud protenduntur) instar retis piscatorii, & salignis viminibus contexti, se præsentant. Sicut à Dn. Cnœffelio in Epherneridibus, Anni II. Observ. 245. significanter sunt expressi. Rarò autem nassa hæc tam perspicua ac integra, ut Dn. Cnœffelii reperitur, cum nerviante plerumque, quam caro putredine penitus consumitur, flumine lacerentur. Plura hic quidem de aliarum herbarum, radicum ac caulium fibris & nervis dicerem, sed temporis angustiâ prohibeor. Quare hoc tantum addo, me eadem, quæ de Sii alteri Lobelii radicum nervis atque geniculis dixi, etiam de Phellandrii Dodonæi inferiore caulium parte intellecta velle, ex qua similis nassa arte confici potest.

Dn. Jac. Breynius, in literis Dni D. Georgi Segeri ad Collectores Ephem.

OBSERV. CCIII. pag. 379. Quod ad seri absentiam in sanguine variolis & morbillis laborantium, à me notatam spectat, jam veram causam me eruisse suspicor, experientiâ suggerente, hos morbos soli lymphæ suum debere ortum, quæ per ductos, nobis forsan non tam exactè cognitos, ad cutis glandulas defertur, easque, aut ut in morbillis, exulceratas & in saniem resolvit, unde fossulæ; aut à glandulis his ad cuticulam derivatur, ut in variolis apparet. Qui pro sanguine militantes efflorescentiarum at in principio rubedinem objiciunt, proficiunt parum, non enim sanguini, sed lymphæ à salium volatilium Sylvestrium admixtione tinctæ (quæ tinctura, quam facilis contingat, nemo chymicorum nescit,) imputanda veniat. Firmat nostram mentem ipsa morbillorum apertio, quâ factâ nihil sanguinis, nisi vas capillare lædatur, effluit, sed lymphaticus humor, qui tractu temporis in crustam lymphæ, gluten exactè referentis, facessit. Quam necessaria igitur sint in hoc morbo Diaphoretica, inprimis sale volatili stipata, quivis facilè subodorabit. Potum etiam largiorem calidum, cæteris ritè se habentibus, tempore eruptionis profuisse, non semel expertus sum. Quocirca etiam si ad nervos & tendines decurrat salsus ille latex, arthritide tentantur vagâ, ut in puella duodecim annorum observavi; si vero ad partes respirationi inservientes, spasmum diaphragmati inducit & suffocationem minatur. Vetus etiam de sanguine menstruo, quo nutritus in utero infans,

fans, variolas & morbillos causans commentum, stante hac hypothesi penitus evilescit.

(*L. Christianus Fridericus Garmannus in literis Anno* 1674. *Chemnitio ad Collectores Ephemerid. Vratislaviam.*)

OBSERV. CCVI. & CCLXXXIII. pag. 381. & 498. Quæ de calculis vesicæ felleæ Exc. Dnn. Dd. Cnœffel. & Reygerus obs. tradiderunt, eadem exempla obvia sunt. Unum communicabo ex schedis paternis. Anno 1654. 3. Junii, Magdalena, Bernardi Giessen mercatoris conjux, ex hernia umbilici mortua est, cujus vesica fellea quinque lapillos continebant, quorum maximus figuram hic fig. I. depictam repræsentans, ponderis ℥i. reliqui minores erant. Porrò & quum idem pater ὁ μακαρίτης Offenbachuim ab Illust. Principissa Isenburgica Anno 1656. 9. Junii esset evocatus, ob subitam mortem alicujus administratricis famulæ, & linteonis uxoris, cum magno ejulatu continuò querentis de duabus mulieribus, ac si virgis ab iis sine intermissione cæderetur, quum tamen nemo adstantium domesticorum aliquid videret; Is & ego tum temporis ex Ducatu Wirtembergico redux, cum duobus Chirurgis causam obitus exploraturi, sectionem instituebamus, & aperto cadavere, sana omnia inveniebamus viscera, nisi quod uterus bis esset involutus, binis embryonibus masculis digiti longioris magnitudine & elegantioris formæ impraegnatus, præterea in vesiculâ fellea calculum formæ ovalis, hic Fig. II. delineatum, reperimus, pondere tunc temporis ℥ß. ferè, modò verò ʒij. ℈ß. quem cum priori adhuc inter rariora mea condo.

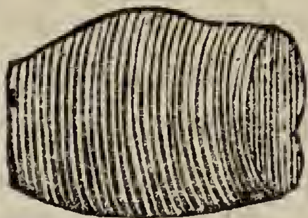

Fig. I.

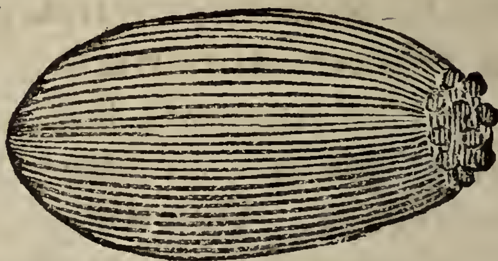

Fig. II.

D. Sebastian. Schefferus in citatis literis ad D. Salom. Rieselium.

OBSERV. CCLVIII. pag. 460. Quoad vermem vomitu ejectum supra laudati Schultzii Obs. 258. simile quid aliquoties etiam observavi, cum-

primis

primis in morbis epidemicis, & ante aliquot annos in quadam egregiâ virgine 13. annorum, cum morbus catalepseos speciem ostenderet, illaque variis symptomatibus laboraret, tribusque idiomatibus peregrinis, cumprimis Gallico, quod tunc temporis non adeò perfectè callebat, at absque hæsitatione loqueretur, adeò ut aliquid περὶ θεῖον adesse putaremus; post multorum alexipharmacorum usum, verme mirandæ formæ ore excluso, symptomata desierunt. Et nunc anui cuidam 74. annorum febre putridâ maligna laboranti contigit, ut ab horrore medicamentorum tres lumbricos satis longos ore excreverit. De vermibus in renibus Schulzii & Sennerti Obs. 261. notabilis est eadem Observatio in cane quodam cum magno ululatu Helmæstadii in Academia Julia ann. 1651. nos defatigante, & à nobis secto, quam Excell. Dn. Valentinus Henricus Voglerus, Phil. & Med. Doctor, hujusque Professor Celeberrimus, amicus meus integerrimus, eleganter descripsit.

Dn. Sebast. Schefferus in modo citatis literis ad Dn. Salomon. Reiselium.

OBSERV. CCXCI. de Amomo Arabum pag. 512. l. 6. pro *Ahamama*, legendum *Hhamama*.

OBSERV. CCXCII. De Amydalo holoserico pag. 512. l. 19. pro verbis, *quas lustravimus oculis*, legendum, *quæ lustretur oculis*.

OBSERV. CCXCV. de radice Tauzargantha p. 515. l. 28. pro *circulis dilatioribus*, legatur, *circulis dilutioribus*.

OBSERV. CCXCVI. de Tacamahaca liquida p. 516. l. 17. post verbum *inservit*: quæ sequuntur, in talem ordinem sunt restituenda: Tres adhuc asservamus Tacamahacæ species.

Prima (quam à Domino parente p. m. habemus, nomine Batavo Tacamahacca in Schulpen, propter cucurbitularum putamina, ad res varias, in Indiis adhibita, quibus collecta est) flava est, substantia compacta, unguibus parvis albicantibus permista, jucundi suavisque odoris aromatici & amari saporis, munda, pura atque inadulterata, ad usum omninò expetenda. Dentibus concisa in pulverem resolvitur, mox iterum se colligentem. Atque hæc dicta velim de non adulteratâ & incorruptâ. Nuper enim quandam vetustate obsoletam & fortasse ab Americanis temeratam accepi. Hæc minimi est odoris, neque dentibus concisa ullo modo se colligit.

OBSERV. CCC. p. 520. Ambræ Augustanæ, ob molem suam prærarae mentionem feceram; in qua relatione me quasdam prætermisisse circumstantias, ad declarationem & majorem fidem pertinentes visus sum, innocenti sane ex ignorantia, nequaquam alicui quippiam detrahendi, multoque minus Lectoribus imponendi studio. Eò lubentius tamen, quæ tunc temporis me latebant,

bant, in præſenti in apricum proferam, quantò benevolentiùs hac de re Fautor & amicus honoris candorisque ſtudiis perpetim proſequendus, admonitum me eſſe voluit Quod res eſt. Fruſtum illud Ambræ à Domino Philippo Thelotto b. m. Venetiis emptum fuit, qui tamen Thelottus Johannem Mattspergerum, Johannis Andreæ & Marci Patrem conſortio negotiorum ſibi junxerat. Hac ſocietate Anno 1623. diremtâ, Ambra quoque tunc ex æquo diviſa eſt, cujus diviſæ & Mattspergerò cedentis partis pictura, hodienum videre licet. Quod denique ad pondus attinet, uncia intelligenda venit Veneta (al. peſo Sottil di Venetia,) qualis ponderi medico collata, drachmas tantum ſex, ſcrupulos duos & duodecim grana habet, unde totam illam Ambram libras medicas *quadraginta unam*, uncias *novem*, drachmas *quinque*, ſcrupulum *unum*, grana *quatuordecim* perpendiſſe, collectui facilè eſt.

D. Henricus Vollgnad.

CATA-

CATALOGUS

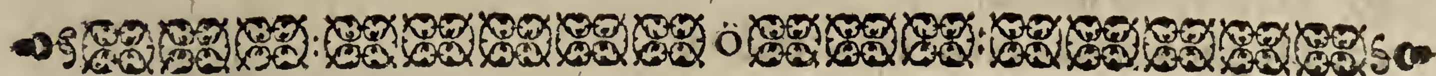
Doctrinâ & genere præcellentissimorum Virorum,

Qui Annum IV. & V. Ephemeridum Germanicarum Observationibus suis Physico-Medicis gratiose communicatis, condecorare dignati sunt.

1. D. Johannes Fridericus Allmacher, Medicus Francofurtensis.
2. D. Nicolaus Guilielmus Beckers, S. Cæs. Maj. Personæ & Aulæ Med.
3. D. Salomon Braunius, Physicus Biberacensis.
4. Dn. Jacobus Breynius, rerum naturalium & inprimis Botanicæ, inquilinæ atque exoticæ, scrutator, ingenio & felicitate præcelebris.
5. D. Timotheus Clarke, Medicus Londinensis, Societ. Regiæ Socius.
6. Dn. Andreas Cnœffelius, S. R. Maj. Poloniæ Secretarius & Medicus Aulicus, Illustriss. & Reverendiss. Principis &c. Episcopi Varmiens. Archiater, Consul Mariæburgensis.
7. D. Justus Cortnummius, Profess. Soraviensis.
8. D. Johannes Michaël Fehr, Consul & Physicus Swinfurtensis, S. R. I. Academiæ Nat. Curios. Præses, d. Argonauta.
9. D. Georgius Francus, Prof. Heidelbergensis & S. R. I. Acad. Nat. Cur. Collega.
10. D. Melchior Fribius, Præfecturæ Electoral. Saxon. Haynoviens. & Moritzburgens. Physicus, S. R. I. Acad. Nat. Cur. Collega.
21. L. Sigismundus Graffius, Physicus Swidnicens.
12. D. Johannes Ludovicus Hannemannus, Phys. P. P. Kiloniensis, S. R. I. Acad Nat. Cur. Collega.
13. D. Johannes Ferdinandus Hertodius à Todenfeld, inclytor. Statuum Morav. Marchionatus Medicus Provincial. Olmutii, S. R. I. Acad. Nat. Curios. d. Orpheus.

14. D. Hiarne, Illustriss. Comit. de Tott, in Legatione Coloniensi Medicus ordinarius.
15. D. Johannes Jænisius Nosocomii Uratislaviensis Medicus ordinarius, S. R. I. Acad. Nat. Cur. Coll. d. Arcturus, Ephem. p. t. Coll.
16. D. Georgius Sebastianus Jungius, S. Cæs. Majest. Aulæ Medicus, Colleg. Viennens. Assessor, & S. R. I. Acad. Nat. Curios. Adjunctus, d. Podalirius.
17. D. Fridericus Lachmund, Practicus Hildesheimensis.
18. D. Daniel Ludovici Archiater Ducalis Sax. Gothanus.
19. D. Valentinus Andreas Mœllenbroccius Physic. Hallæ-Sax. S. R. I. Acad. Nat. Cur. Collega, d. Pegasus.
20. D. Johannes Matthias Nesterus, Archiater Beruthinus.
21. D. Fridericus Ortlobius, Physicus Uratislaviensis.
22. D. Matthias Paisenius, Medicus Hamburgensis.
23i D. Antonius de Pozzis, S. Cæs. Maj. Medicus.
24. D. Carolus Raygerus, Physicus Poloniensis.
25. D. Salomon Reiselius, Physicus Wormatiens. S. R. I. Acad. Curios. Colleg.
26. D. Johannes Schmidius, Physicus Gedanensis.
27. D. Lucas Schrœckius, Lucæ F. Physicus Augustanus.
28. D. Simon Schultzius, Physicus Thorunienssis, S. Reg. Majest. Polon. Medicus.
29. D. Johannes Scultetus, Reipubl. Noribergensis Physicus, & Officinar. Pharmaceutic. Visitator. p. t. Senior, S. R. I. Acad. Nat. Curios. Colleg.
30. D. Georgius Segerus, S. Reg. Pol. Medic. Physic. Gedanensis & Gymnasii ibid. Prof. P.
31. Henricus Vollgnad, Practicus Uratislaviensis, S. R. I. Acad. Nat. Cur. Adjunctus, p. t. Ephemeridum Collector, d. Sirius.
32. D. Georgius Wolfgangus Wedelius, Prof. Jenens. Medicus Ducalis Saxon, S. R. I. Acad. Nat. Cur. Coll.

CATA-

CATALOGUS OBSERVATIONUM

ANNI QUARTI ET QUINTI

Ephemeridum Germanicarum Medico-Physicarum.

D. Caroli Reygeri

Observ. 1. De defectu arteriarum spermaticarum.
2. De lapide serpentis pileati.
3. De paracentesi ascitici, & de fœmina anasarca laborante aperta.
4. De parotidibus.
5. De aurium vermibus.
6. De repentina morte cum totius corporis inflatione.
7. De pleuritide post morbillos sine venæ sectione curata.
8. De pleuritico curato, cui ex assumpto incautè vomitorio varia symptomata.
9. De paralysi universali post variolas.
10. De cardialgia miris stipata symptomatibus, tandem lethali.
11. De asthmatica aperta.
12. De abscessu abdominis ingenti, & raræ magnitudinis feliciter curato.

D. Salomonis Braunii

13. De monorchite fœcundo.
14. De iride lunari.
15. De cerevisia è mamma excreta.
16. De uvulæ usu.

D. Valentini Andreæ Mœllenbrocc.

17. De morte ex potu spiritus vini.
18. De repentina morte à veneno latente.

D. Johannis Schmid

D. Johannis Michaelis Fehr

D. Antonii de Pozzis

D. Simonis Schultzii

D. Andreæ Cnœffelii

49. De icteritia curata.
50. De grillo in aure.
51. De remedio sympathetico antiscorbutico.
52. De gallo Indico hydropico.
53. De urina pilosa s. filosa.
54. De malo citrio prægnante triplicato.
55. De Rosa triplicata.
56. De dorsi ineffabili dolore ex obstructione menstrui.
57. De utero cartilagineo.
58. De febre petechiali comitata hydrope ictero flavo & tandem nigro, curata.
59. De aquila alba in Polonia.
60. De gangrænæ in genis infantum curatione.
61. De infante monstroso, cutem porcelli assati similem & duram gerente.
62. De læso, in brachio, à duplici viperæ morsu, curato.
63. De pleuritide vagante.
64. De singulari suppressione urinæ.
65. De lapide uteri in puella quinquenni.

D. Nicolai Guilielmi Beckers

66. De uvulæ ablatione.
67. De funesta œsophagi obturatione.
68. De dolore ilei ac corporis membranosi per alvum excretione.

D. Simonis Schultzii

69. De hæmorrhoidum fluxu à prima juventute ad decrepitam usque ætatem durante.
70. De febri octava die recurrente.
71. De intestinis in anate monstrosis.
72. De hernia intestinali columbina.
73. De sanguinis sputo tertia vice apparente, percurato.
74. De ischuria triduana curata.
75. De menstruis per aliena loca fluentibus,
76. De diarrhœa ab esu carnium.

D. Johann. Friderici Allmacheri

77. De luxatione vertebrarum dorsi introrsum facta.

102. De Herniæ transplantatione.
103. De mirâ abstemiâ.
104. De somnio morbi remedio.

D. Georgii Sebastiani Jungii

106. De succo cicutæ innoxiè hausto.
107. De lapide corvino.

Dn. Andreæ Cnœffelii

108. De Alcahest Helmontii & Paracelsi.
109. De Aroph Paracelsi.
110. De seminis Dauci usu in lithiasi.
111. De oleo ludi Helmontii & Paracelsi.
112. De spiritu Samech.
113. De balsamo Samech.

D. Simonis Schultzii

114. De abscessu renali cum incendio viscerum funesta symptomata & mortem inferente.
115. De vulnere pectoris & pulmonum ferè quinquennali, minimè tamen lethali.
116. De fonticulis naturalibus in brachio & pede.
117. De fonticulo abdominis naturali.
118. De colicâ vino Hungarico curatâ.
119. De curatione ventriculi post haustum aquæ fortis S. Regiæ.
120. De usu argenti vivi in vermibus.
121. De singularibus morientium maculis.
122. De gangræna intestini recti.
123. De trifolio antiarthritico.
124. De radicibus hyoscyami per errorem coctis, infeliciter comestis, truculentaque symptomata producentibus.
125. De lapillis per alvum excretis.
126. De urina post emissionem lapidescente.
127. De symptomate quotannis certo mense & die recurrente.
128. De usu formicarum insigni in paralysi,

Dn. Jacobi Breynii

129. De quercu nivea &c.
130. De arbore canella Zeilanica, & de arbore camphorifera Japonica.
131. De cortice aromatico Indiæ orientalis canellæ facie.

162. De

162. De deglutitione diversimodè læsa.
163. De monstro vitulino.

D. Timothei Clarcke.

164. De lienis resectione in cane vivo.
165. De lienis resectione in homine vivo.

D. Hiarne.

166. De Anatome viri pro hydropico habiti.

D. Lucæ Schræckii.

167. De Hippolithorum historia.
168. De calculis vesicæ & renum in bobus.

D. Henrici Vollgnad.

169. De nephritide lethali.
170. De draconibus carpathicis & Transylvanicis.
171. De fonte ardente.
172. De figuris in glacie.

D. Friderici Lachmund.

173. De ulcere intestini recti, Brasilianis familiari.
174. De vermibus admirandis pedum, lumborum, & scroti in America.
175. De ossiculorum fragmentis per tussim excretis.
176. De particulâ clavi trabalis ab infante 24. hebdomadum deglutitâ.
177. De spinâ è musculo dextræ manus, &, de particulâ straminis ex oculi angulo extractis.
178. De menstruali partium externarum, utpote aurium, narium, digitorum &c. mortificatione.
179. De Cygni linguâ osseâ.
180. De cornu in superiore parte pedis fœminæ enato.
181. De cranio anseris monstroso.
182. Vespertilionem habere caudam, sceleton ejus demonstrat.
183. Testudo ex suo scuto, ut vulgus putat, exire non potest.
184. De avibus præter naturam candidis &c.
185. De mure niveo.
186. De cantharidibus in magnâ copiâ propè Hildesheimium captis.
187. De ovo ab ansere à Februario usque in mensem Octobrem retento.
188. De Muscarum grandium, quæ Perlæ, Germ. Jungfern/ nominantur, insuetâ copiâ.

D. Johannis Jænisii.

D. Johannis Matthiæ Nesteri.

D. Matthiæ Reiselii.

D. Matthiæ Paisenii.

D. Friderici Ortlobii.

D. Danielis Ludovici.

INDEX

INDEX
OBSERVATIONUM ET RERUM
ANNI IV[ti] ET V[ti]
MISCELLANEORUM CURIOSORUM
MEDICO-PHYSICORUM.

A.

Betula

D.

E.

F.

Q.

R.

F I N I S.

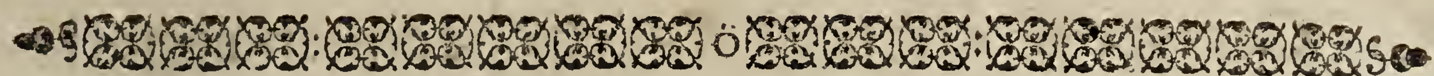
APPENDIX

AD

ANNUM QUARTUM ET QUINTUM

EPHEMERIDUM MEDICO-PHYSICARUM NATURÆ-CURIOSORUM IN GERMANIA.

In qua quæ continentur, averſa pagina indicat.

GEORGII HIERONYMI VELSCHII MICTOMIMEMATUM,

sive,

MISCELLANEORUM MEDICINALIUM

CENTURIÆ III.

Ad

INCLYTAM SOCIETATEM NATURÆ-CURIOSORUM IN GERMANIA.

INDEX
OBSERVATIONUM ET CURATIONUM.

Gummia

PRÆFATIO.

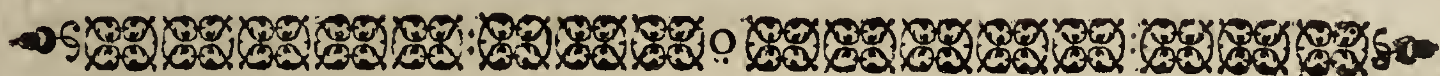
On dubitamus, inscriptionem miraturos, qui inspexerint. Non dubitabunt tamen vicissim, qui dubitant, probare, si, quæ dicturi sumus, benigniùs acceperint. Cùm *Syllogen* ederemus *Observationum* quarundam Medicinalium, promisimus *Miscellanea Henrici Smetii* imitatione aliquando proferenda. Hęc igitur heic damus: & hinc eâdem operâ MICTOMIMEMATUM appellatio sponte elucescit. μικτὰ enim & σύμμικτα in titulis librorum veterum frequentissima, etsi vix unum aut alterum hoc nomine hodie supersit. μιμήματα autem imitamenta sunt, quorum pigere neminem potest, nec tædere debet, si rationem pariter, usumque animo expenderit. Nimirùm jam olim laudavimus, quicunque Observationes, Curationes & Consultationes suas Medicas bono publico permiserunt. Celebrarunt etiam alii. Nec posteri tacebunt. Non uno tamen omnes successu propalarunt. Id olim quoque doctissimorum virorum consensu monuimus, nec ideò repetemus. Stylus, eruditio, fides, accuratio, & candor præcipua sunt, quæ non omnibus pari felicitate adfuerunt, quod quivis intelligit, si modò legere non dedignetur. Quibusdam prætereà prolixitas tædiosa, aliis judicii immaturitas odiosa fuit. Inæqualitas etiam consultantium causa extitit, ut nihil ferè ex omni parte beatum esset. In tanta tamen varietate & reprehendendi etiam promptitudine, qua nonnulli plus, quàm opere & æmulatione pollent, mirum profectò existimamus, nemini uni brevitatem damnatam, sed nec vicissim cuique etiam desideratam esse. Hæc sanè *Smetio*, præ reliquis omnibus, propria, semper nobis visa est imitationem mereri. Quod enim præfatione in *Chiliades nostras* dicebamus, cui bono tot nominum ac prænominum cognominumque & titulorum, professionum, terrarum, regionum, temporum, temperamenti, adfectus ipsius & symptomatum prolixa adeò descriptio, nisi sigillatim necesse fuerit? cui causarum disceptatio immodica? quam novarum inventionum quotidiana accessio statim immutet aut evertat? & cætera vulgò nota, quorum præscientia omnibus communis esse debet? Quæ porrò necessitas tot compositionum, quarum pleræque absonæ & inefficaces, nonnullæ etiam indoctæ, & praxi ineptæ occurrunt? Quotquot sanè hucusque prodierunt,

 omnes

omnes pellegimus, nec parum temporis impendimus: meminimus tamen à lectione sæpè jejunos & famelicos abiisse, sæpiusque advertisse, quæcunque alicujus momenti, sex, septem, decem, pluribusque paginis continebantur, à nobis tribus quatuorve versibus comprehendi potuisse, eodem planè, quod laudare cœpimus, *Smetii* instituto, quemadmodum ex *Thesauro nostro Experientiæ Medicæ* aliquando amplius patebit. Hoc autem si plures superioribus seculis sequuti essent, ni fallimur, fieri poterat, ut ipsâ brevitate publicè dilaudatâ, plerisq; sapientiorum Archiatrorum & Poliatrorum occasionem præbuisset, uti inter tot occupationes suas, hac ipsa methodo sua nobis non invidissent, quæ nunc æternis tenebris involuta jacent. Nec enim gravioribus momentis plerosque absterritos constat, quàm prolixioris scriptionis accuratæque tractationis impossibilitate, quam illis scilicet numerosæ ægrotantium visitationes objiciebant. Cum tamen ex Epidemiis Hippocratis longè utiliora didicisse potuissent, ut quæ non minus, ni fallimur, occupatus, mirâ tamen doctrinæ & brevitatis Laconicæ cum Jonica eloquentia mixtura conscripserat, multoque, ut credimus, plura, quàm temporum iniquitas in nostras manus venire concessit. Ac utinam hodieque hæc imitarentur, si qui recentiores Smetii conatus à nobis commendatos, tàm facilè spernendos censuerint. Quidquid tamen alii statuerint, nos fidem nostram liberare, & exemplum præbere voluimus, quo sine gravioribus laboribus, aut molestis nimium studiis, infinita, eximia, rara, & proficua Reipubl. Med. accedere possint; Hujus itaque animi securi ista protulimus, neque deinceps desistemus, quidquid ad artis nostræ ornamentum fecerit, procurare & promovere. Pleraque quidem satis expedita & clara opinamur, ne tamen sequiùs forsan interpretaturis habenas laxaremus, notas nonnullas ex tempore adjecimus, quæ necessariæ videbantur, ut efficaciæ medicamentorum ex veterum pariter atque recentium consensu auctoritas adesset, quæ malignorum linguis frænum imponeret, ne probaturos & imitaturos absterrerent. Selegimus autem nunc ista ex pluribus aliis MSSIS, quæ Bibliotheca mea continet, inprimis schediasmatis illis eximiis Nobilissimi quondam viri, *Pauli Marquardi Slegelii*, Poliatri Hamburgensis, quæ peregrinando, totius ferè orbis clarissimorum virorum familiaritate collecta, cum *Jo. Georgio Virsungio*, cive nostro, sed Chir. & Med. Patavino, communicarat, atque à cruento illius obitu in nostras manus amicorum benevolentiâ pervenerunt: tùm etiam illis, quæ clarissimi Parentis sui *Theobaldus Prævotius* benignè concessit, ceu præfat. in Episagm. nostra ingenuè professi sumus. His addidimus reliqua ex Euporistis miscellis *Petri Asselinæi*, Med. Castrofrancani & Veneti, *Marci Barchæi*, Chemiatri Aurelianensis, apud Archiep. Electorem Coloniensem, *Frid. Echsii*, Medic. Reinfeldensis, *Christoph. Heupergeri*, *Caroli Vidmanni*, *Johan. Rumleri*, &

Adamì

Adami Hebichii, Poliatrorum nostratium, *Thom. Stromajeri*, Archiatri Saxonici & Cæsarei, *Joh. Rhodii*, amici nostri summi, *Joh. Vestingii* & *Benedicti Silvatici*, *aliorumq;* quorundam Observationibus atque Curationibus, quos ipso opere nominavimus, paucissimis quoque ex *nostris* adjectis. Quod si benevolis Lectoribus non fastidita comperiemus, operam dabimus, ut plurima similia *Thesauro illi* accedant, quem supra *Experientiæ Medicæ* nomine inscriptum diximus, & olim promissum, cum DEO proferamus, quem primùm, quæ præmitti oportet, lucem adspexerint, *Chiliades* scilicet *duæ Curationum*, *Centuriæ IV. Consiliorum*, & *propriarum Curationum Decades X.* ampliori exegesi illustratæ, & nisi fallimur, ad Vett. eruditionem novâ ratione exâctæ.

I.

MICTOMIMEMA.

Liquorem Mumiæ vulnerarium eodem modo parabat Marcus Barchæus Aurelianensis, Chemiatrus Archiepisc. Coloniensis. quo Ol Philosophorum sive Laterinum dictum fieri solet, eique ♁ ☉i Theophrasti deinde admiscebat, & in malignis morbis omnibus, inprimis *Peste*, utebatur cum successu.

NOTÆ.

Ol. Philosoph.) De hoc in Pharmaceuticis nostris. Est enim non aliud, quàm Olivum destillatum. A lateribus nihil aut parùm accipit, ut contemni queat. Unde nonnulli cum calce viva destillatum, efficacius compererunt.

♁ ☉i *Theophrasti.*) Id aurum vitæ est, de quo nonnulla Episagm. nostrorum Obs. XCIX.

II. Idem, in quibusdam *Epilepsiam* curavit aqua Hydrargyri saccharata. Hanc in retorta destillabat, ☿o prius cum saccharo trito in porphyrite, donec dispareret, & subnigrum magma fieret.

NOTA.

Hydrargyri.) Si quid veri habent Thom. Willisii viri Doctissimi particulæ elasticæ, quibus epilepsia excitatur, nemo non spontè capit, his compescendis Hydrargyrum aptissimum esse. Nollemus tamen quidquam tale sine cautione adhiberi, quam Medici prudentiæ nunc relinquimus, alio loco commodiùs exponemus.

III. Celebritate Is sibi comparaverat *Ulcerum malignorum* curatione, quibus subinde Pulv. hunc adhibebat, sal salutis ab ipso dictum. Alumin. ℥xvij.

 ⊖ ℥xvij.

⊕℥xvij. lap. calamin. ℥ij. Mastiches ℥ß. Myrrhæ ℥iij. Ceruss. ℥j. coquendo coagulabat, & ℥ß. aquâ calidâ solutam cum panniculo admovebat.

NOTA.

Sal Salutis) Parum differt â lapide medicamentoso Crollii: sed differt tamen, nec inutilis usus erit, si conveniat.

IV. *Tumoribus malignis pestiferis quibusvis* Idem olympicum suum feliciter adhibebat, cujus præcipuum ingrediens erat aquila cœlestis, domestica ipsi dicta, quam miscebat cum succis Geranii, Rhapontici, Helenii, Sideritidis Ananiensis, Croco ♂, gummibus nonnullis, lap. calamin. magnete, Ol. ♁, Caphuræ, lumbric. terr. pinguedine serpentinâ, & jecinoribus ranarum.

NOTÆ.

Olympicum) Danda nominibus venia, quamvis præstaret apertè semper loqui.

Aquila Cœlestis domestica) Sic vocat ☿ dulcem, quod ex præparatione patet, â Beguineâ nihil discrepante. Aquila autem silvestris ipsi Præcipitatus est, externis usibus commodior, quam internis.

Geranii) Ingens farrago hujus medicamenti tædium nobis movit, ut omnia describere non placuerit. Quæ minus igitur trita & efficaciora videbantur, sufficere posse judicavimus. Jecinora tamen ranarum frustrà adjecta putamus.

V. Eâdem Aquilâ Cœlesti etiam ad *Arthritidem* utebatur cum Aloë, aq. Chamæpityos lota; ♁ reverberato, & Croco Chalybis, M. c. Ess. Stœchados Massiliensis, & Ol. ⊕i. Exterius autem illinebat Oleum Macrobii dictum, i. e. ex sanguine Cervino destillatum, cum ⊖e suo volatili probè unito. Addebat etiam interdum Extr. Scammonii c. Ol. anisi destill. & *gummibus* sive nodosis tumoribus, Ol. laterin. & caryophyll. c. ture, myrrha, ammoniaco & Mumia in emplastrum redactum, admixto etiam aquilæ dictæ pulvere.

NOTÆ.

Eadem) Vid. Hecatostéæ nostræ II. Obs. LXVII. quâ de ☿ dulci, & Obs. LXXIV.

Stœchad. Massiliens.) i. e. Arabicæ: ab insulis è regione Massiliæ, quæ Stœchades dictæ, innuit Diosc. III. 32. & repetit Plinius XXIIX. 12. Copiosum proventum in Languedocia memoravit Joh. Stephan. Strobelbergerus.

Macrobii) Longæva animalia plerique credunt.

VI. Ex ficubus contusis Idem cum vini latice Extractum parabat, cui Crocum, Myrrham, Aloën, & Terebinth. spiritum, admiscebat, eo planè modo, ut alias Elixir Proprietatis Paracelsi fieri solet, quo pariter ad eosdem adfectus utebatur.

NOTÆ.

NOTA.

Ficubus) Quid hoc Extractum ſicuum ſingulare obtineat, non liquet. Liceret ſanè Elixir Proprietatis Paracelſi, correctum dictum, præferre, quia ne quid deſit, etiam ſpiritum Therebinthinæ continet.

VII. Mulierem *Uteri præfocatione* ſæviſſimâ laborantem, cum nihil profuiſſet, Jo. Piſtorius curavit, Eſſ. Caphuræ c. Oleo amygdal. d, poſtquam univerſalia præmiſiſſet.

NOTA.

Eſſ. Caphuræ) Nihil iſtâ opus videtur. Ipſa Caphura ex tempore, Oleo amygd. promptiſſimè conjungitur, quam ſi quis recuſet, Oleum ejus addat, ſeu potius ſolutionem cum ſpiritu ⊕ factam.

IIX. Ex C. C. Vitrum alexipharmacum in *Febribus peſtilentibus* valde laudatum idem ſæpius expertus erat.

NOTA.

C. C. Vitrum) Non differt id à Gelu ejusdem, quod omnibus notiſſimum, in Scyphorum formas effundi poteſt: ſed tantam tamen duritiem non habet, ut Vitrum, nec tantundem pellucet.

IX. Illuſtriſſima Comes à Scharfenberga à Sereniſſima Conjuge Elect. Saxoniæ aquam acceperat ex Leontocopro deſtillatam, eaque ad *Epilepſiam frequentem* feliciter uſa eſt. Exemplo etiam poſteà motus Daniel Rappoldus Uratislavienſis Med. ſæpius cum ſucceſſu adhibuit.

NOTA.

Aquam) Eſt quoque hujus aquæ prolixa ad nauſeam deſcriptio, quam ideò integram adducere noluimus. Satis eſt ex fimo leonino præcipuas vires ſperandas, quas ſi omninò habet, contentus ſit quivis, aut quidvis ipſe addat.

X. Gravidæ innumeræ *Abortum* præcaverunt frequenti uſu aquæ Caryophyllorum compoſitæ, id eſt, quæ ex flore betonicæ altilis, cum Moſchata, Cinamomo, Maci, & Caryoph. arom. deſtillata erat.

NOTA.

Aq. Caryophyl.) Elegans hoc Medicamentum, & multis aliis, ipſi quoque balſamo Embryonum dicto, præferendum. Epicuri dictum pulcerrimum fuit: χάρις τῇ μακαρίᾳ φύσει, ὅτι τὰ ἀναγκαῖα εὐπόριστα ἐποίησε, τὰ δὲ δυσπόριστα, οὐκ ἀναγκαῖα.

XI. Ex Oleo ♀i Cryſtallos præparabat Barchæus cum phlegmate Chalcanthi, quibus ad *pleuritidem* magno ſucceſſu utebatur.

NOTA.

Oleo ♀i) Idem facit ſpirtus ex cremore deſtillatus V. circulatus, & ⊖ ♀i quodvis, convenientibus admixtum.

XII. *Paralysi* internum arcanum mirâ felicitate exhibebat spir. L. S. Baccis marinis abunde imbutum.

NOTA.

Baccis marinis) i. e. Margaritis, quibus nostro periculo, ejusdem operationis substitui potest Concha Margaritifera, ut etiam pauperioribus medicamenti gratia fiat.

XIII. *Arenulæ* & *calculi* majusculi feliciter è renibus mulieris extracti sunt ⊖le silicum aliquoties dato. Id fit solutione cum aceto destillato, cujus abstractione sponte concrescunt.

NOTA.

⊖le silicum) Mirari queas cum silices ipsos à ⊖e concrevisse nemo dubitet. Nimirum distingues: aliud Sal in silice, à succo lapidifico, aliud vi resolvendi præditum, quod non coagulat, sed coagulatur.

XIV. *Arthritidem* pilulis aloëticis cum ☿ dulci sæpè exhibitis, illitoque spiritu Mannæ cum spiritu vini elicito, curatam scimus in viro juvene.

NOTA.

Pill. aloëticis) vid. supra Obs. V.

Spiritu Mannæ) Non est quidem hic spir. verè Mannæ genuinus, sed potius latex vini mannatus, qui quomodo arthritidi conferre possit, ex ipsa mannæ natura cognosces.

XV. *Colica* desperata regulo ☿ij vitæ in globulos redacto curata est. Fit autem ille cum sale ♀i.

NOTA.

Regulo ☿ij vitæ) Est enim efficacior in ejusmodi adfectibus, quam Regulus ♁ij simplex, quamvis sin, qui utrumque nihil ex hydrargyro habere putent.

XVI. Nitrum antimoniale ex aquâ lotionis diaphoretici, purgare & *anginæ* prodesse compertum est.

NOTA.

⦶♁ale) Parum tamen differt à ⦶ fixo communi. Huic enim 🜍 commune adsumitur, in illo est 🜍♁ii, quod se ex parte ⦶ junxit, nam major pars detonando evanuit.

XVII. Tincturam ex magnete cum aceto ♁ij & spir. ⊕-i paratam & *coli dolori*, & *hydropico* tumori profuisse accepimus à fide digno.

NOTA.

Magnete) magnetem umbilico impositum colicis profuisse quidam narrant. Causam non edicimus, quia ab aliis intelligere præoptamus. Si tamen magnes venenum est corpori humano, quod occultâ tale lentè conficere perhibe-

hibetur, cavendum sanè fuerit. Ipsum certè acetum ♁ij ⊖atum satis efficax, etiam absque magnete.

XIIX. Lusitanis novum satisque jam cognitum remedium est ad calidos *capitis dolores* Conserva Golvaon dicta, i. e. Aromatonymphææ Indicæ.

NOTA.

Galvaon) vid. Marc. Ant. Recchum & reliquos Indicorum scriptores.

XIX. Conservâ fl. amaranti c. oleo succini ad *epilepsi m* aliosque morbos capitis usus est P. Asselinæus, senior, Medicus Aurelianensis.

NOTA.

Amaranti) vid. quæ de elasticis Willisii diximus suprà Obs. II. Amaranto sanè vis coërcendi ab adstrictione, quæ cum alvi fluxibus & hæmorrhagiis manifesta.

XX. Idem catarrhis tenuioribus continendis succum cydoniorum adhibebat caphurâ permixtum, & caphuram cydoniatam appellabat.

NOTA.

Caphuram cydoniatam.) Elegans contrariorum colligatio. Cydonia enim incrassant, caphura siccando discutit.

XXI. Tremori & paralysi incipienti Joh. Veslingius expertum adfirmavit panacis Pharnacii Pliniani succum densatum.

NOTA.

Panacis Pharnacii) vid. Plin. XXV. 4. est virga aurea G. Bauhini Theatr. Botan. lib. VII. sect. IV.

XXII. Idem ad *epilepsiam* experimenti nomine nobis commendabat Talictrum Virginianum.

NOTA.

Talictrum Virginianum) elegantissima planta latè succrescit. Superiori anno mirè luxuriavit à nobis consita; & primâ mox æstate semen in siliquis tenuibus oblongis copiosissimum protulit, nec cessavit in auctumnum usque flosculos & siliquas maturas successivè protrudere.

XXIII. Generosissima Comes à Flekenstein *tinea* & *alopecia* correpta, purgata est pililis ☿ dulcis à Fabiano Leucopetræo; pulverem viperinum sæpius ex vino saccharato sumpsit: lixivio cynoglossi caput abluit, & pinguedine natricum German. illita convaluit.

NOTÆ.

Cynoglossi) conf. quæ diximus in not. ad Jer. Martii Obs. XXXIX.

Natricum German.) Eadem enim illis vis, quæ viperis ipsis, nisi quod minus venenosæ sint, et si nonnihil sunt minores.

XXIV. In

XXIV. In Mſto veteri Bibl. Batavinæ reperimus *rugis faciei* exterendis experimentum ſingulare liquorem anguium Æſculapii ſive Anthracinorum Patavinorum odoris gratia floribus rorismarini aut Jaſmini imbutum.

NOTA.

Anguium.) Omni ferè ſerpentum generi id datum à natura. Nec externo tantùm uſu proſunt, ſed etiam interno. Potum ſanè vini, quo ſuffocata vipera, Anglicæ fœminæ pro coſmetico habent, quo epidermidem decidere, novamque renaſci ajunt.

XXV. In eodem, liquorem ſive ſuccum ex baccis ſolani tetraphylli (quod vulgò herba Paris,) expreſſum ad epiphoras & ophthalmiam præcellentiſſimum remedium, ideoque (anima oculorum) appellatum.

NOTA.

Anima oculorum.) Ex Arabe aliquo Medico id transſcriptum videtur, ut alia pleraque (نفس العيون) (נפש אלעין)

XXVI. *Fiſſuris labiorum* incomparabile eſt coagulum albuminis maſculum ϛέλε© ὀμφαλώδης Ariſtot. c. aq. roſ. & ſaccharo applicitum.

NOTA.

Maſculum.) Quod Ital. gallatura. Conf. not. in Marcelli Cumani Obſ. LIX.

XXVII. *Hæmoptoen*, etiam diuturnam, Empiricus ſedabat datis ex aq. plantag. vel ſimili feſtucis ſecalinis, quæ vulgò ineptè, mater ſiliginis, dicuntur.

NOTA.

Feſtucis ſecalinis.) αἰγίλωψ Græc. vid. Bauhinum pin. th. Bot. lib. 1. ſect. 1. Dicuntur etiam clavi ſecalis. Exterius nigricant ſemina illius, & ungues quorundam animalium figurâ exprimunt. Ubique haberi poſſunt, ut non opus ſit Stolbergicam aut Thuringicam appellare cum Joh. Thalio in Silv. Hercyn.

XXIIX. In *Phthiſi* Frider. Echſius, Med. Reinfeldenſis feliciter utebatur ceraunochryſo cum oleo ♄i ſoluto, & iterum coagulato.

NOTA.

Ceraunochryſo.) Quid hoc poſſit ad Phthiſin, non ſatis liquet. Ex ♄o ☿um parabat olim Chemiatrus Neapolitanus ſine ulla hydrargyri vivi additione. Ejus ℥vj. cum ☉ ʒj. miſcebat ad uſus medicos. Sed luſus in nomine ☿ii, & proportio ad ☉ nulla eſt.

XXIX. Adamo Hebichio, Poliatro Auguſtano frequenti uſu commendata erat pulticula myrrhata dicta, ad præcautionem *variolarum* & *vermium* in pueris.

NOTA.

NOTA.

Myrrhata.) Ejus descriptionem dedimus in exerc. nostra de vermibus capill. infant. venæ Medin. subjecta.

XXX. *Paresin ex variolis* sæpè observavit Christoph. Heupergerus, Med. August. in adultis maximè, quos Ta. signata ambarata Maximiliani Imper. percurabat, cum & sine sudore exhibita.

NOTA.

Ambarata.) Ejus facilis mixtura proportione ferè duodecupla.

XXXI. Idem tertianas in plurimis persanavit cinnabari nativo.

NOTA.

Cinnabari nativo.) Id non tam propter diaphoresin eligebatur, quam illam ob causam, quam ediximus not. in H. Reusneri Obs. CXIIX.

XXXII. Lugdunensibus familiare est, vesicatorio suo *epilepsiam* curare, aperto servato ulcere per annum integrum.

NOTA.

Vesicatorio.) Ejus hæc descriptio. G. Galbani, ammon. ãã. ℥ij. Picis navalis. Terebinth. Sinap. ãã. ℥iß. piper long. ℥ij. pulv. cantharid. ℥ij. F. E. Sunt quidem & aliæ descriptiones, sed quia non valdè placent, omittere satius judicavimus.

XXXIII. *Hæmorrhoidas* tumentes fotu urinæ urticatæ in Galliis sæpè curatas vidit Paulus Marquardus Slegelius, Poliatrus Hamburgensis. Solâ etiam, sed suâ in seipso imminuit G. Scioppius, ipsomet referente.

NOTA.

Urticatæ.) Diosc. IV. 94. ad tumores etiam alios commendat: φύματα, παρωτίδας, φύγεθλα, ἀποςήματα.

XXXIV. Nimium *menstruorum* fluxum experimento Solenandri ex succi plantag. ℥iv. cum colophon. ʒj. ter exhibito curatum observavit P.M. Slegelius.

NOTA.

Colophonia. Sic dicitur residuum à destillatione terebinthinæ. Vid. de fuliginum & resinæ ustæ viribus Diosc. I. 93. Siccare enim planum est.

XXXV. Capistro captum Chirurgus liberare conabatur sectione, sed sive imperitiâ, sive aberratione fortuitâ frenum viriie altius incidit, & arteriam læsit, ut copiosum sanguinem profunderet, Medicus acutus jussit aquâ plantaginis cum ⊖ prunellæ mistâ probè eluere, & eandem deinde cum linteis imponere.

NOTA.

⊖ *Prunellæ.*) Vid. quæ de ⊕ & ⊖ communi ad curationem vulnerum utili diximus Hecatosteæ II. Obs. XCIX.

XXXVI. Celebre experimentum D. de Lort in *fiſtulis lacrumalibus* erat: Tutiæ præp. ℥j. pulv. ♄ j. ſubtil. ♉ crudi ſubtil. āā. ʒß. ceruſſ. lithargyri āā. ℈j. c. cerato diachalciteos Scorp.

NOTA.

♉ *Crudi.*) Conf. not. noſtras in H. Reuſneri Obſ. CLXXXVI.

XXXVII. *Hyſterica* Monſpelienſis vomitu & diarrhœa cum cordis palpitatione adflicta, curata eſt, clyſmatibus infuſis, epithemate cordiali & pullis gallinaceis cordis regioni impoſitis, & aq. Naphæ cum aqua roſarum, artemiſiæ, cinamomi, confect. hyacint. c. ſpecieb. diamargar. fr. & croco exhibita.

NOTA.

Pullis.) An extrahendis malignis vaporibus, ut in puncturis venenoſis, & Feb. malignis? de quibus vid. Petr. à Caſtro de febr. punct.

XXXIIX. *Hæmorrhoidum* tumor cum dolore maximo viro generoſo moleſtiſſimus evanuit applicatione ol. roſ. amygdal. in quo cotyledon infuſ. adjectis guttulis Libanotidis coronariæ.

NOTA.

Cotyledon.) Huic eadem vis, quæ ſempervivo ap. Dioſc. IV. 92. 93. & Cymbalariæ.

XXXIX. *Surditati* experta Lugduni pinguedo viperina cum pauciſſimis guttis olei ſuccini, auri infuſa, deinde admoto pane recente calido.

NOTA.

Impoſitæ.) Præſtant ſuffitus, qui etiam Theriaci eſſe poſſunt. vid. not. in A. Gaſſeri Obſ. LXI.

XL. Arcanum mulierum Britannicarum ad *menſtruorum defectum*, præmiſſis univerſalibus, decoctum Cortic. ſalicis minoris in vino, ſua quoque experientia conteſtatus eſt C. Entius Medicus præclariſſimus.

NOTA.

Salicis.) Huic obſervationi videtur adverſari Dioſc. I. 136. qui tam fructui, quàm foliis & cortici & ſucco ςυπτικὴν δύναμιν adſignat. Sed niſi in Codd. mendæ ſubſint, contrarii ſanè effectus arguunt, non ſatis hæc illi expenſa eſſe.

XLI. Nihil ad *vermes* facilius, præſtantius & jucundius adſeruit D. Piſonus, quàm aquam Hydrargyri crudi hac ratione præparatam; ☿ crudi ℔ j. aq. ſimpl. fontan. ℔ xij. coq. & col. doſ. ℥ iv. Addebat tamen ipſe ravendi Sin. ʒ iß. ad libras aquæ ſingulas.

NOTA.

☿ *crudi.*) Plumbago igitur illi adhærens hoc facit, nec enim aliud quid aquæ ſimplici elui poteſt: id facit etiam plumbum ipſum, de quo in alio loco.

EXII.

XLII. *Quartana* singulare eudiapneusticum curatorium Empirico expertum ex vitro ♂ii cum ☿ crudo, purgato prius per alutam, Scorp. Non enim purgat, nec vomitum movet sic præparatum, imò nec sudores excitat, sed verè diaphoreticum est per διαπνοὴν τὴν ἄδηλον.

NOTÆ.

XX ♂ *cum ☿ crudo.*) Quod igitur parum abest à ☿ vitæ dicto.

Nec vomitum.) De quo tamen valdè dubitari potest, ut tutius sit aliis uti, nisi fortè in agresti aliquo & robustissimo corpore.

XLIII. Perpetuâ alvi constipatione, à qua catarrhi frequentes, infestabatur Cardinalis Granvellanus. Cum plurima Medicorum consilia admisisset, pertæsus tandem omnium, solo hoc pugillato, ut vocabat, deinde usus est: Fol. Senæ ℥vj. Myrobal. Citrin. Cabulens. Amlegor. ãã. ℥j. Sacchari ℔iij. Aq. Cinamomi ℥iv. M. & fiant grana papaveraceis similia, quæ iterum saccharo obducantur.

NOTA.

Pugillato.) Ita vocant confectiones saccharaceas, quæ pugillis sumuntur. Nobis tamen elegantior videtur pulv. præparans Oxoniensibus dictus, quem ex schediis MSS. Guil. Gaddani, Med. Angli, nobis olim dedit Jo. Rhodius, etsi nihil singulare contineat, quod hodie non sit omnibus notissimum: Fol. Sen. ℥iij sem. anisi, fœnic. ãã. ℥ß. Cinamomi ℈j. sacch. ros. ℥vj. Crem. ♀ri ad pondus omnium, datur hora somni ex ala Anglica, deinde mane sequente tantundem.

XLIV. Patavinis mulieribus olim celebratissimam aquam Croci ad *hystericam* adfectionem & *menstruorum suppressionem* reperimus in MSo Bibliothecæ Patavinæ. Succi bugloss. Diosc. melissæ singul. ℔ ij. Croci ℥j. destillentur.

NOTA.

Croci.) Eadem vis etiam croco silvestri seu cnico sativo, qui crocus Saracenicus Matthioli. Vid. Hier. Tragi part. II. Herb. c. CV.

XLV. *Hecticis* & *tabidis* quibuscunque Empiricus Venetus exhibebat Ess. ex Mumia rec. i. e. carnibus microcosmi destillatione elicitam & ad mellaginis consistentiam redactam, addito Mag. margarit. orient. ex lacte caprillo per pluscŭlos dies.

NOTA.

Microcosmi.) De istiusmodi remediis singulari libello egit Daniel Beccerus Med. Borussus Regiomonti. Sed vereor, ut plus jactantiæ, quàm utilitatis pleraque habeant.

XLVI. J. Faber, Professor Witebergensis, *Podagricis* cum successu antiscorbutica dabat, succum sc. cochleariæ & anagall. aquas cum V ☿ sato: extra autem admovebat aquam calcis vivæ chalybeatam, cujus ℔ij. pulv. æris usti ℥ij. & Cinab. ʒij infundi jusserat.

N O T A.

Antiscorbutica) Id satis jam notum, plerisque Germanis usitatum, in morbis omnibus ad miasma aliquod scorbuticum respicere.

XLVII. *Callis pedum* Ol. laterim. cum calc. viv. destillatum â leviculâ incisione illitum, optimum expertum, addebant nunnulli odoris gratiâ Ol. juniperini & spicæ guttulas.

N O T A.

Cum calce viva) Vid. suprà Ob. I.

XLIIX. *Dysenteriæ* epidemiæ feliciter pulv. dedit Jo. Vestingius ex rhabarb. loti ʒi. Myrobal. Ind. Crem. ☿i ãã ℈j. pulv. N. M. gr. iij. Sacchari ros. tab. ⊕ati. ʒi. f. pulv.

N O T A.

Rhabarb.) Conf. quæ de isto disputant Practici. Nec enim add. pulv. placet, quia pleraque frivicula sunt.

XLIX. Idem expertus est pennas Pavonis minutissimè incisas & in redactas præstantissimum *hæmostaticum* suppeditare.

N O T A.

Pennas) Accipies tamen plumeas tantum illarum partes, quæ etiam ex aliis volatilibus non minus, quàm pili quadrupedum huic fini efficaces compertæ sunt.

L. Pilulas ad *memoriam* expertas, profani vulgi denominatione D. J. Christi dictas accepimus olim â Doctorum nostrorum Nobilissimo Melchiore Sebizio, ex aloës ℥i. Croci. Myrrhæ ãã ʒi. Rhabarb. ʒij. agarici ʒi. Zedoar. gentian. ãã ℈j. Theriac. opt. q. s. jugland. ß. F. magnitudine Francofurtensium, quarum vij. aut ix. plures pauciores deglutiendæ. Extr. actum quoque ex iisdem sive Elixir cum spir. vini præparatum ad gutt. vij. vel plures exhibendnm.

N O T A.

Pil.) Conf. quæ diximus de variis Elixirii Proprietatis compositionibus Exerc. de venâ Medinensi.

LI. Antaphroditicum Moufeti, quod olim contra luem Indicam adeò efferebatur, constabat ex Decocto L. S. communi, & sapone albo Veneto, quod paucis cognitum erat.

NOTA.

NOTA.

Sapone) Paucis id cognitum putamus. Est autem saponi vis anodyna, ita ut panis concoctu etiam tormenta exquisitissima elusa sint. Qui enim hoc vescuntur, ἀναίσθητοι evadunt. Ectroticum quoque medicamentum præbet, quod experimentis recentibus didicimus.

LII. Ad enterocelen puerorum Asselinæi curatio certissima. Serapium dr. Cichor. c. rhabarb. ad purgationem. Fomentum Salviæ & nuc. Cupressi cum Schœnantho. Subligaculum. pulv. rad. Valerianæ & nuc. Cupress. ex jusculis.

NOTA.

Valerianæ) Est enim præstantissimum vulnerarium medicamentum.

LIII. D. de Lurbigny â casu undique contusus, sanguine extravenato, Diachylon Ireatum cum pulvere cumini, oleo rutæ, succo raphani & vino mistum applicuit, citissimè restitutus est.

NOTA.

Ireatum) Vid. Pharmacop. Londinensem, quamvis etiam ex tempore quævis emplastra Ireata reddi possint, ut nos sæpius reddimus admixto extr. radicis.

LIV. Multum honoris lucrique accessit Petro Asselinæo Venetiis, *carunculæ in urethrâ* curatione. Ejus hæc methodus erat. Cassia cum succo Glycyrrhizæ. Potus decocti althææ cum Glycyrrh. & Petroselino, per xv. dies, deinde candelæ unguento illitæ immissæ. Cerussæ ♁. troch. Ras. ãã ʒij. Tutiæ præp Caphuræ ãã ℥ß. ung. alb. Ras. & ol. ros. q. s. m. Ni mox juvaret, addebat quibusdam præcipitatum album.

NOTÆ.

♁ij.) Vid. quæ supra notavimus Obs. XXXVI.

Præcip. album) Ejus optima descriptio etiam interno usui apta. vid. Episagm. nostrorum Obs. LXXXIX.

LV. *Mammarum tumoribus* duris, Idem insigni emolumento applicabat acetum myrrhidis cicutariæ.

NOTA.

Myrrhidis) vid. Emplastrum de cicuta. De usu interno quoque ad Cambucam Veneream quædam non prohibita attulimus in specimine Curationum propriarum, quam suo tempore, cum DEO, in lucem dabimus.

LVI. In podagrâ frequenti eventuum fortunâ exhibebat aloën stibiatam, i. e. oleo ♁ii. sacchari additamento destillato, imbutam: deinde anodynum Extr. asphalti mumiale cum oleo ☽. & Caryophyll. ac cinamomi præparatum.

NOTÆ.

Ol. ♁ Sacchari) Vid. ap. Joh. Schrœder. in Pharm. qui id ex Quercetano transſcripſit.

Ol. ☽.) De hoc quoque vid. eund. Non propriè enim Oleum dicitur.

LVII. Vir Nobilis in *calculo* ſuâ experientiâ aquam Myriophylli ſtillatitiam ἄδηλον habebat.

NOTA.

Myriophylli) Non communem adfuſâ aquâ, ſed ex ſucco expreſſo, adfuſo vino deſtillatam.

LIIX. Heroardus Faleſæus Vertuniamus in quibusdam ad *calculum* feliciſſimè uſus eſt Decocto L. i S. i cum rhamno Cathartico parato.

NOTA.

Rhamno Cathartico) Conf. de mixturâ purgantium cum ſudoriferis Epiſagm. noſtrorum Obſ. LXXXIV. At hic diureſeos intentione Lum Sum præſcriptum videtur: quanquam etiam purgandi cauſa in calculo ritè exhibeatur.

LIX. Generoſa Collinia Thalaſſarchæ Conjux *ſub mejulis pueris* præſenti affectu dabat radicem papaveris cum melle roſato; quanquam etiam Cryſtalli pollinem, & myrtillorum aut cupreſſi adjiciebat.

NOTÆ.

Papaveris) Eſt ſanè illi ſingularis vis ἐφεκτικὴ in omnibus adfectibus. Conf. Dioſc. IV. 65. quâ de ſativo nigro: Semen ejus cum vino potui datum contra fluxionem alvi fluoremque muliebrem: πρὸς ῥεῦμα κοιλίας καὶ γυναικεῖον ῥοῦν.

Cupreſſi) Vid. Dioſc. I. 102. qui κύστει ῥευματιζομένῃ καὶ δυσουρίαις commendat.

LX. *Phthiſicis* Petrus Aſſelinæus aquam Ulmariæ, multo uſu edoctus, ſalubrem adnotavit, in victu optimum teſtudinatum adſeruit. Interdum & Patris ſui pnevmonicum dedit: Terebinthinam ſcilicet 🜍atam cum pulvere nepetæ, & oleo amygdal. dulcium.

NOTA.

Ulmariæ) Planta quippè egregiè Traumatica, ut profectò illa vis pyrotica memorata à Trago part. I. Herb. c. XCV. valdè dubia nobis appareat, quales hallucinationes illi in aliis etiam accidiſſe, peritis non ignotum.

LXI. Idem adfectionibus ab *hepatis obſtructione* oriundis aquam radicis filicis & cardui benedicti cum aqua cinamomi & Lithoſpernio expertus eſt.

NOTA.

Filicis) Conf. Dioſc. IV. 186.

LXII. *Quar-*

LXII. *Quartanas* curabat J. C. Scaliger aceto cum pane & pulvere pyrio destillato, ad ℥ij. propinato; & Epicarpio ex hydrargyro cum Theriaca imposito.

NOTÆ.

Aceto cum pane) Cujus remedii pro corporum varietate diversi effectus sunt, aliis enim vomitus, aliis sudores movet.

Hydrargyro) Conf. Episagm. nostr. Obs. IV.

LXIII. *Hydropem*, Turpeto minerali exhibito per salivationem curabat D. Turquetus, juxta diaphoresin procuratam. Præcipitatus is ruber erat cum spiritu vini destillatus, in quo ⊖ ♃i. ①.

NOTÆ.

Salivationem) Quæ huic tamen adfectui nequidquam convenit, & remissis velisque, ut dicitur, fugienda est: imò nec aliis unquam profuit. Conf. Not. nostras in Consil. Exoter. Cent. I. Cons. V.

Præcipitatus is ruber erat) Quem vid. apud Schrœderum.

LXIV. *Ulceribus pulmonum* ⊖ crystallinum ex urinâ cum successu adhibuit Petr. Asselinæus.

NOTA.

Urina) Si asthmati aut dyspnoëæ adhibuisset, laudari poterat. Nunc, quia de ulceribus sermo est, vix fidem habemus. Finge enim abstergendi vi pollere, quid est, quod reliquis indicationibus satisfacere queat?

LXV. Essentiam suam corporis humani D. Gnanius, Med. Lutetianus ad varios adfectus, inprimis capitis parabat, non ex recentibus partibus, sed vermibus musculorum, nam viscera omnia & intestina una cum ossibus abjiciebat.

NOTA.

Vermibus) Non dixerim, quod bene: Alii viderint. Sed nec ipsa illa hypothesis de symbolismo cadaveris humani cum vivo corpore quidquam solidi habet. Tædet, sed ideò tamen adduxisse non piget, ut quam leviculis momentis etiam celeberrimi Medici sua muniant, intelligatur. Con. quæ diximus Hecatest. nostræ II. Obs. XCIX.

LXVI. Idem *Apoplexiæ* inprimis & *Epilepsiæ* sæpius exhibebat Ol. castorei cum Terebinthina & spiritu vini rectificatô destillatum.

NOTA.

Cum Tereb.) Erat igitur verius Ol. Tereb. Castoreatum. Quid? non licebat illi spiritum aut oleum in officinâ accipere & Castoreum aut ⊖ ejus, aut ping. aut ol. aut Mag. aut Ess. ex tempore pro lubitu admiscere?

LXVII. Im-

LXVII. In podagra ⊖ ♁ii propinabat, ſpiritum vini vitriolatum partibus dolentibus admovebat, deinde oleum balſami artificiale deſtillatum inungebat.

NOTÆ.

⊖ ♁*ii.*) Vid. Schrœderus, cujus Pharm. omnibus notiſſima.

Spir. vini vitriolatum.) Cujus uſus ſanè cautionem poſtulat.

Ol. balſami artificiale.) Vid. deſcript. & cenſuram noſtram Cent. IX. Conſil. exoteric. Conſil. LXXXIX.

LXIIX. Catarrho obnóxiis errhinum Empirici Germani, quem à Calvitio depilatum vocabant, in Italia celeberrimum erat ꟾↄ Iↄxc. Hunc imitatus Chirurgus Alteſtinus ꟾↄ Iↄxcii. ſolo ſucco hederæ arboreæ utebatur.

NOTA.

Errhinum.) Conf. quæ de curatione ejusmodi catarrhi empirica commemorant Naturæ Curioſi in Ephem. ſuis ann. I. Obſ. XXXIV.

LXIX. Nobilis Mediolanenſis *calculoſus* jam conclamatus, convaluit ſem. violar. & bardanæ, cum fol. quercus, ſaxifrag. & gran. lauri in pulv. redactis.

NOTÆ.

Sem. Viol.) Erat hoc Experimentum quondam Jo. Cratonis apud Laur. Scholzium & nobis quoque ſæpiùs cum ſucceſſu adhibitum, ſed non in conclamatis, quibus veſica onerata.

Bardanæ.) Vid. de Aretio Dioſc. IV. c. 91. p. 106.

LXX. *Chloroſin* in virginibus J. C. Scaliger curabat aqua Cruciatæ & Ulmariæ. Rhabarbarum quoque & Agaricum cum ſaccharo, aqua abſinthii prius irroratum exhibebat.

NOTÆ.

Cruciatæ.) Gentianæ familiæ adſcriptam intelligas oportet. Nam alia eſt cruciata Dodonæi, quæ nec ipſa tamen aliena eſſe poſſet.

Ulmariæ.) Huic vim tergendi purgandique adſcribit Tragus l. ſuprà c.

LXXI. *Iſchiadem* in Domina de Cheſnay curavit D. Scotus poſt corporis luſtrationes, fotu radicis cyclaminis cum vino Græco & urina impuberis infuſæ & contuſæ; illito deinde Balſamo ex ſebo cervino, adipe humano, opopanace, agrimonia, adianto, myrrha, caphura, lumbricis terreſtribus, vino lotis, catulis, & oleo ſpicæ ac ceræ præparato. At Joſephus Quercetanus, Philippo Meraldo, Medico Caſteldunenſi experimentum ſuum laudavit, oleum olivarum cum felle bubulo digeſtum, illitum à lotione & fomento prius adhibito ex aqua Marcaſitæ argenteæ cum urina & vino deſtillata.

NOTÆ.

NOTÆ.

Cyclaminis.) Conf. Dioſc. qui II. 194. laudat πρὸς στέμματα καὶ ποδάγραν.

Catulis.) Hoc igitur experimentum non debuit à Zuelfero in Pharm. R. p. 242. ceu novum jactari, cum ejusdem etiam mentionem Platearius faciat ex Ebnzacharia Raſæo, qui ſexcentis abhinc annis vixit. Add. Petr. Borell. Cent. III. Obſ. XXIIX.

Felle bubulo.) πᾶσαι αἱ χολαὶ δριμεῖαι θερμαντικαί. Dioſc. II. 96. ἐμπρακτικωτάτη δὲ ἡ ταυρεία. ibid.

LXXII. *Coli dolorem* ſæpè curatum obſervavit Aſſelinæus ſpir. vini meliſſato cum ſucco Chelidonii & ſpir. ⊕-i miſto.

NOTA.

Chelidonii.) Aperit enim, incidit, terget, bilemque educit.

LXXIII. *Menſtruis ſuppreſſis* idem ſingulariſſimum invenit coſtum Indicum: ex quo electuarium Coſtinum componebat addito croco, cinamomo, xylocaſſia, & trochiſcis de myrrha.

NOTA.

Coſtum Indicum.) Imò potiùs amarum Syriacum buxei coloris, qualem noſtræ officinæ habent, nec alium, nam candidus, Arabicus & Indicus dulcis eſt, id eſt, minus calidus & acris, quàm ille, quod verè Ebnſina lib. II. cap. XIX. commonuit. Sed apud eundem, quod Plempius vertit, præſtantiſſimus cenſetur candicans, & mox: ſuccendit Indus niger & levis: ſequitur niger Syriacus. Sic legendum deinceps eſt, p. c. c. l. I. niger & levis, ſequitur buxeus ſive flaveſcens Syriacus, صفر الندي اسو والسورياني ☼

LXXIV. Idem ⊖ volatile Terebinthinæ ex fumo collectum, pilulis, & ſpiritu, quibusvis aliis ejusdem remediis efficacius deprehendit, ideoque arcanum certum alios celavit.

NOTA.

⊖ volatile.) Atqui celari non merebatur. Cui enim non dictus Hylas.

LXXV. G. Turnerus ſal ♄i ex minio cum urina parabat, & aurum potabile pauperum appellabat, quia omnibus adfectibus conferre expertus erat, quibus & illud commendatur.

NOTA.

⊖ ♄i.) Præparatur cæteroquin cum ✳o. Sed parùm intereſt, niſi quod cum iſto paratum Kalinum videatur, ſ. ut vulgò vocant Alkali: cum urina autem

d magis

magis accedere videatur ad volatilia. Interim usum cur plerique suspectum habeant, non liquet; quia multa alia similia ex metallis non reformidant.

LXXVI. Idem & laudano opiato præferebat laudanum ex ol. ♁ii per deliquium paratum, adjectâ myrrhâ, croco, mastiche, margaritis & auro bracteato tenuissimo.

NOTA.

Ol. ♁ii.) Est enim etiam in ♁, ut in aliis pluribus, vis pariter anodyna & diaphoretica: de qua in Pharm. plura.

LXXVII. Narcosin opii in oleo potissimum consistere, experimento suo probabat Asselinæus, quia per retortam extracto, sal residuum in fundo amarum diaphoreticum, non aliâ qualitate pollere ostendebat.

NOTA.

Oleo.) Conf. Helmontium tr. de Duumviratu §. IIX. quod ante illum jam dudum Angelus Sala observarat sect. VI. Eff. vegetabil. c. II. & Felix Platerus de Narcoticis omnibus verè adfirmabat lib. III. Obs. p. 504. & Con. Gesnerus lib. 1. Epist. f. 46.

LXXIIX. *Coli dolorem* à vini potu Germanis familiarem in plurimis sanabat Joh. Gregorius Gobelius, Archiatrus Moguntinus, & deinde Bavaricus: clysmata infundendo emollientia potiùs quàm acria: potione exhibita ex Manna & Rhabarb. c. aq. chamæmeli: sed si paresis jam supervenisset, hieras dabat aliaque purgantia validiora: abdomini & artubus illinebat spiritum vini cum oleo juniperino mistum.

NOTÆ.

Emoll. potiùs.) Conf. quæ de coli dolore bilioso notavimus ad Jerem. Martii Obs. XXXIII.

Cum ol. juniperino.) Ineptè. Cur enim non ipsum spir. juniperi sincerum, si conveniat: aut oleum unguento aliquo alio remixtum.

LXXIX. Parùm distant ab istis *coli dolores* biliosi, qui viro nobili tàm atroces & tàm diu molesti erant, ut de salute illius plerique desperarent. Hic tandem Balsami Peruani nigri guttula j. in jusculo exhibita restitutus est. Sed id D. Heldinerii Belgæ arcanum experimentum erat in quovis ejusmodi dolore, à quacunque causa exortus esset.

NOTA.

Bals. Per.) Non convenit id cæteroquin in biliosis, interno usu, nisi ab acrimonia fortè intestina erosa fuerint. Sed quid hoc casu guttula j. præstare potuit? Sunt alii, qui ad ℈ß. & ℈j. usque propinant. Nos mallemus Tolutanum siccum, aut Opobalsamum or. verum exhibere. Nam nigrum istud Americanum anorexiam & ventriculi subversionem inducere certum est, ut nau-

nauseam etiam adsumentibus moveat, quod sæpius etiam in me ipso expertus sum.

LXXX. Empiricus Castrofrancanus, notante Asselinæo, *in febribus* insigni emolumento purgantibus diacodium addebat, curationem reliquam aqua Ulmariæ per diaphoresin perficiebat.

NOTA.

Diacodium.) Vid. quæ de mixtura diaphoreticorum & purgantium diximus Episagm. nostrorum Obs. LXXXIV. Est enim eadem ratio Narcoticorum. Omnia enim Narcotica etiam sunt hydrotica & diaphoretica, nisi impediantur, ut suprà ex Plateri mente diximus §. LXXVII.

LXXXI. In duabus personis *cancro exulcerato* laborantibus D. Pageot, Med. Parisiensis, expertus est folia clymeni contusa & imposita plurimum profecisse.

NOTA.

Clymeni.) Id est, Periclymeni, quod vulgò Matrissilva.

LXXXII. *Pleuritidem* flor. buxi & bardanæ in plerisque curatam adnotavit Petr. Asselinæus.

NOTA.

Flor. Buxi.) Tàm sunt isti exigui & verè non multi, ut collegisse operæ pretium non videatur. Quid multis opus? Rulandum vide, qui oleum suum Heraclium sæpiùs commendavit. Plerique quidem id ex Guajaco aut corylo destillatum suspicati sunt: nonnulli tamen etiam ex buxo. Nec multum refert. Omnia prodesse possunt. Neutrum ex istis omnibus palatò gratum est, sed fœtet, & sapore adusti ligni amaricat.

LXXXIII. Idem suo tempore Romanis Medicis ad *febres malignas & venena* cruciatam Dodonæi in pretio fuisse commemoravit.

NOTÆ.

Cruciatam Dodonæi.) Huic vim aperiendi cæteroquin & vulnera curandi atttibuunt.

LXXXIV. Inter externa ad *atrophiam* ol. Mumiæ cum pinguedine humana nihil præstantius animadvertit idem D. Eucharii experientiâ.

NOTA.

Ping. human.) Dixisse debebat quo usu, externo, aut interno? Dicamus igitur nos, utroque: sed ægrotus id nesciat, necesse est: si meliora Medicus ignoret.

LXXXV. Spongiolæ juglandium secreto Italorum Chirurgorum experimento *ulcera genitalium* peregregiè desiccant.

NOTA.

Spongiolæ Juglandium) Hoc illis cum spongiolis cynorrhodi commune sæpiùs expertum est.

LXXXVI. Fuit qui *hydropi* lapillosum vomitum chelydri expertum profitebatur.

NOTA.

Chelydri) Est lapis chelydrites, sed fossilis, qui spiritu ⊕-i in pollinem chemicum redactum hydropi commendatur: à formâ nomen inditum. Sed qui hunc vomitum laudabat, serpentes aquaticos ad solem in aëre suspendi volebat, suppositâ pelvi aquâ plenâ, donec lapillum evomuissent. Experientiæ id relinquendum. Nam & vomitus Helmontio celebratus adeò rarò impetrari potest ad pestem, ut cum hoc ipsi suboleret, κρηςφύγετον excogitarit: bufonem, nisi probè animadvertatur, quæ rejecerit, statim denuò transvorare, nisi prohibeatur, sc. apposito aliquo custode, qui Argô sit oculatior.

LXXXVII. *Dentes corruptos integros eximere* licet, si cicada æstate inter segetes cantando se oblectans contusa imponatur. Hoc adeò certum prodidit Asselinæus, ut multam pro arcano pecuniam ab Chirurgis sibi persolutam professus sit.

NOTA.

Cicada) Idem de ranis arboreis viridibus nonnulli adserunt, quibus tamen experientia nondum adstipulatur.

LXXXIX. Chemiatrus Neapolitanus *verminosos* curabat, verme vivo ventriculi regioni superadligato, donec emoreretur, hoc enim facto omnes in corpore reliquos simul commori adfirmabat.

NOTA.

Verme vivo) Quamquam id nobis dubium videatur, ex symbolismo tamen naturæ causa deduci posset.

LXXXIX. Ad *hypersarcoses* pulverem peti maris inter arcana Com. Gambaræ Brixiensis non infimum erat.

NOTA.

Peti maris) id est, Nicotianæ inprimis Indicæ sive Virginianæ.

XC. *Ad lumbricos* intestinorum extremum remedium Carolo IX. Galliarum Regi datum, D. Harlæus perscripsit aquam, in quâ plumbum liquefactum aliquoties extinctum esset, sed ventriculum tamen eodem valdè refrigerari. Hoc ab illo acceptum D. Dansæus deinde in pluribus optimum deprehendit Castrofranci inprimis in D. Novelli filio, jam morti proximo.

NOTA.

NOTA.

Plumbum liquefactum) Omnes aquæ metallicæ huic intentioni aptæ, etiam chalybeata, aurata, mercuriata, stannata, vitriolata, antimoniata & similes.

XCI. *Hydrophobiæ* experimentum sæpissimè comprobatum à Damicella du Puys succus erat Chrysanthemi expressus, cum vino exhibitus. Sed P. Asselinæus præterea addebat pulverem medii corticis cynorrhodi.

NOTÆ.

Chrysanthemi) vulneraria vi præditum herniis commendatur à Trago p. I. c. XLV.

Cynorrhodi) Vid. Plin. l. 84. Est enim vetustissimum remedium incubatione ab Æsculapio proditum, cui fidat, qui certiora non didicit.

XCII. Idem in morbis malignis Alexipharmacum Venerabilis Bedæ magnifaciebat. Est verò non aliud, quam infusum papyri litoralis, quam ex Hiberniâ acceperat, ab amico navibus transmissam.

NOTA.

Papyri) Nondum nobis quisquam compertus, qui papyrum Hibernicam descripserit, nec tamen dubium, præter Ægyptum & Indicam, etiam aliis locis, & in Europâ non minus, quam Asiâ & Africâ provenire; ad arundines enim pertinet, quæ ubivis ad mare & flumina obviæ.

XCIII. *Tenasmo* molestissimo suffitum conorum abietis præsentissimum remedium sapiùs adhibuit J. V. Rumlerus, Poliatrus August. & intestino recto deinde illini jussit mucores seminum psyllii & cydoniorum cum aquâ ebuli elicitos.

NOTÆ.

Conorum abietis) Habet enim vim vulnerariam & ulcerariam: & humores acres in tenasmo intestina rodendo sæpè exulcerant.

Mucores psyllii) Conf. Diosc. IV. 70.

XCIV. Pellendis *secundinis* spir. Thlaspeos myagroidis, & aquam Xyridis tanquam summum remedium commendavit Jo. Veslingius. Fit autem ille ex sem. cum V. Hæc ex radice destillatur.

NOTÆ.

Thlaspeos myagroidis) Diosc. II. 186. κινεῖ καὶ καταμήνια καὶ ἔμβρυα φθείρει.

Xyridis) Diuretica enim est, Diosc. IV. 22. Omnia autem, quæ urinas movent, suo modo etiam menstrua cient, & fœtus expellunt. Nec aliter alvi profluviis prodest, quam humorum abundantiam divertendo, ut cum lotio excernantur, quâ de re idem l. c.

XCV. *Doloribus uteri* à partu molestissimis experimentum incomparabile Catharinæ Mediceæ Reginæ, ex Mso Florentino, Thom. Stromajerus Med. & Chir. Cæsareus, nobis reliquit, pulverem fol. sen. polypod. card. ben. sem. fœnic. & fl. menthæ.

NOTA.

Pulv. fol. Senæ) Nil isto opus. Tutius calidis discutientibus uti. Sena enim flatulenta est. Nec calor corporis à partu, quem nonnulli febrilem falsò putant, cum sit à labore, prohibet; quod Theod. Mayeri experientia in tr. Mſ. de curâ gravidarum abundè firmatum in plurimis nostratibus verissimum deprehendimus: etiam cum alii inutili disputatione & tergiversatione miseras ferè ad desperationem redegissent.

XCVI. At extra tempus puerperii à flatibus turgentem dolentemque uterum egregiè juvat Erigeron seu senecio dicta herba, aliis Jacobæa, si cum vino decocta bibatur, & cum Sale in sacculis pubis regioni imponatur, Herbariæ nostratis experimento.

NOTA.

Erigeron) Hoc multò efficacior est cinerariâ marinâ Africanorum, quæ in hortis nostris colitur & perennis est, si à frigore nivoso ac glaciali protegatur. Hæc نحولن ابهي Ebnsinæ est, & verum Parthenium Hippocratis. Non enim differt Asiatica ab Africanâ, nisi loco natali.

XCVII. Resina Gardopatiæ ad *præfocationem uteri*, arcanum non revelandum videbatur, D. Wolfgango Mellæo.

NOTA.

Resina Cardopatiæ) Si hæc Chamelæon album Diosc. fuerit, ineptiunt, qui Gummi ejus seu resinam Ixiæ nomine celebratam veneni crimine infamare conati sunt.

XCIIX. *Sterilitati* mulierum, institutis ex arte purgationibus, & V. S. si opus fuerit, nihil præstantius sibi cognitum in variis suis Practicis reliquit J. V. Rumlerus, quàm insessus Valerianatos ex aqua pluvia concinnatos.

NOTA.

Valerianatos) Conf. Diosc. l. 10.

XCIX. Antonii Viguaræ, Med. Patavini æmulatione Thom. Stromajerus *psoras & leprosas* dispositiones curabat sero rosato cum ⊖c theriaco diutius potato, cui per intervalla aliquot dierum Conf. fumariæ usum cum ☿ dulci interponebat: postremò ad balnea ægrotos deducebat.

NOTÆ.

⊖ theriaco) Communi quidem illo, quod ex Galeno transcriptum Aëtius repetiit, & Pharmacopœiæ suæ etiam - - - - - - inseruerunt.

☿ *dulci)*

☿ *dulci*) Vid. tamen, quæ de Hydrargyri usu quocunque in leprosis cavendo monuimus Chiliad. II Obs. Cur. LXXVII.

C. Ad *Luem Indicam* peregrinum nostrisque novum experimentum Jo. Veslingius noster orientalium populorum usu adseruit Decoctum Stœbes marinæ, quam nonnulli Smegma Vegetabile appellarint. Copiosum enim proventum illius in litoribus Ægypti, Palæstinæ & Arabiæ retulit, quæ loca ipse adierat.

NOTA.

Stœbes marinæ) Non tam sudores ciendo, cum illis locis sub sole plus quam satis sudetur, & ventilationibus potius opus sit, quam hypocaustis & caminis: sed detergendo & sanguinem purificando, per insensilem maximè transspirationem, aut etiam per urinas: quod tamen paucioribus commodum verè pronunciabat, iis sanè nunquam proficuum, quibus genitalia læsa. Eædem propemodum vires plantis cognatis sunt, stœbi, scabiosæ, succisæ, Serratulæ, jaceæ: conf. quæ adnotavimus ad H. Reusneri Obs. LXVI. & CLXXIII.

II.

MICTOMIMEMA.

I. Seni à bove sinistro latere *contuso* sectâ venâ Jo. Prevotius applicuit unguentum Foscareni, manusque vesperi fricari jussit ad revulsionem.

NOTA.

Foscareni) celeberrimum hoc descriptum vid. in Secret. ejusd. p. 5.

II. *Cephalæam* contumacissimum, nullis remediis cedentem, vesicatoriis internæ coxarum parti admotis aliquoties sustulit Benedictus Silvaticus.

NOTA.

Coxarum parti internæ) Revulsione sc. longissimè instituta, quæ ideò commodissima propter insignia vasa, tam sanguiflua, quam lymphatica & nervosa, quibus maximus consensus per spinam dorsi cum cerebro.

III. *Herpeti miliari* efficacissimum Succum Tabaci expertus est Andrighett. Andrighettius.

NOTA.

Tabaci) Exulcerato sc. sed quem unguento rosato aut albo caphurato permiscere utile fuerit. Ab unguento autem Nicotianæ nullum effectum felicem unquam observavimus.

IV. *Carunculam vesicæ* Emplastro Divino Fernelii feliciter curavit Adr. Spigelius.

NOTA.

Empl. Divino Fern.) Id vid. apud ipsum in Pharm.

V. Nobi-

V. Nobiles Venetæ nucleis nucis Indicæ lacte nutritis multum impinguantur.

NOTA.

Nucis Ind.) Jucundum hoc remedium, multoque commodius, quàm ol. ejusd. expressum ex conis sc. Palmarum Indicarum: de quibus conf. Jo. Prevotium de mater. remed. p. 218.

VI. Polonus *dysentericus* & febriens, in statu morbis tantam necessitatem fuligines expellendi ostendebat, ut nulla arteriæ dilatatatio observata fuerit, nonobstante J. Prevotio.

NOTA.

Nulla arteriæ dilatatio.) Adeò sc. distenta semper arteria, ut perpetua diastole videretur: sed huic rei dubium occurrit: quod nulla diastoles sensu, nullus etiam systoles esse possit, sed una & continua ἀσφυξία. Si enim systole sentiatur, etiam diastole sensibilis erit. Nec licet unquam unam sine altera cognoscere aut sentire, imò ne mente quidem rectè concipere.

VII. *Hyposphagmata* cum successu curabat Adr. Spigelius Tutia c. ※o applicita aut vino rubro in stuppa.

NOTÆ.

Tutia c. ※o.) Lota commendatur ab Ebnsina lib. II. h. II. c. XXIII. siccandi facultate insignis, c. ※ incidendi, attenuandi & discutiendi superaddit.

IIX. Idem extracto siliquæ marinæ ad ventriculi angores feliciter utebatur.

NOTA.

Siliquæ marinæ.) Ἄσαι Græcis jactationes ægrotantium ab oris ventriculi vellicatione, quam plerumque ichores biliosi, serosi acresque excitant. Ipse quidem fructus ventriculo adversatur, sed serapium ejusdem cum decocto capitum papaveris nobis satis expertum est, omnibus humoribus acrioribus fluxione concitatis demulcendis.

IX. Succus parietariæ *sanguinem sistit*, novo experimento Chirurg. Patavii.

NOTA.

Succus Parietariæ.) Plin. XXII. 17. ex Dioscoride IX. 81. sideritin appellat. Hujus autem vires, sanguini sistendo efficacissimæ, cujuscunque generis fuerit, quippe vulneraria eximia. Nam Aëtius Paralogismo causæ ludit, quod hæmorrhoides cum sale trita aperiat, cum sal quodvis id solùm peragat.

X. Trochiscos viperinos in *comatosis* affectibus singulares expertus est J. Prevotius.

NOTA.

NOTA.

Viperinos.) Empiricus Venetus his ſtillatitium liquorem ex vermibus præferebat, efficaciorem, ut putabat, quàm ex ipſis carnibus elicitum.

XI. Adfectibus *uterinis*, alvo difficili, *δραςικὰ* nocentiſſima obſervavit idem.

NOTA.

Δραςικὰ.) id eſt, vehementiora purgantia omnia, Lenientia igitur ſemper præferenda, quod ſæpiùs experti ſumus.

XII. In *calculo* uſum aparines præſtantiſſimum expertus eſt idem.

NOTA.

Aparines.) Effectu ſanè notabili, cujus nemo Rhizotomorum hactenus meminit.

XIII. Probatum eſt remedium, burſa paſtoris ſoleis pedum ſuppoſita, in *Cephalalgia*, ejusdem obſervatione.

NOTA.

Burſa paſtoris.) Non eſt ejusmodi Hypopediis & Epitharſiis diffidendum, nam vis illorum in venas transſumta per cutis ſpiracula ad cor ipſum tendit circulari ſanguinis motu.

XIV. *Nattam* ab opio appoſito abſumtam vidit D. Lælius.

NOTA.

Opio.) Conf. Hiſtoriam, quam Vop. Fort. Plempius recenſet de Scirrho jecoris, Prevotii relatione exot. in Ebnſina lib. II. c. II. c. I.

XV. Phlegma ⊖-i, infuſum ſandalo doloribus *podagricis*, præſentiſſimo auxilio admovit idem.

NOTÆ.

Phlegma ⊖-i.) Quin ipſum ſpiritum acidularum Kyperianarum tumoribus frigidis quibuscunque, etiam podagricis, & nodis, Veronæ & Mantuæ feliciter adhibuit noſtro tempore Petrus à Caſtro, qui tamen cautione opus habet.

XVI. In *Aſthmate & Orthopnoëa* V. S. optimum remedium, ſtatim ante uſum thoracicorum inſtituta, hunc enim præmiſſum, ægrotum præfocaſſe obſervavit idem.

NOTA.

V. S.) Quod in Pleurorthopnoëa maximè evenit, de qua Vincentius Baronius tr. ſingulari.

XVII. Expertum eſt ſummitates juniperi teneras non minùs purgare, quàm turiones ſambuci.

NOTA.

Juniperi.) Sed valdè teneras esse oportet: adultiores enim aculeati, & esui inepti evadunt.

XIIX. Rhizotomus Patavinus experimentum Prosperi Alpini retulit, Salviam Creticam ad instar scammonii purgare.

NOTA.

Purgare.) Sunt qui de hormino quocunque id adfirmant. Nos dubitamus, & sæpè aquis destillatis, essentiis, spiritibus, & quandoque etiam succo cum conservâ utimur, nullâ succedente alvi lenitione, nedum purgatione fortiori. Pulverem tamen cum butyro puerperis Epomphalii loco optato eventu imponebat Veslingius noster, quem nos sæpissimè imitati sumus cum obstetricantes solo butyro anteà frustrà usæ essent.

XIX. Vulgare est remedium ruricolarum in Italia, ambustis folia Phyllitidis recentia applicare, præsentissimâ ope: unde & Herba de Scottatura dicta.

NOTA.

Phyllitidis.) Egregium sanè remedium, sed commodè adhibendum, quia haut parùm adstringit, etiam apud Dioscor. III. 121.

XX. *In Melancholia* Hypochondriaca Tincturam lap. Lazuli expertus est Dominicus Sala.

NOTA.

L. Lazuli.) Quæ facilis paratu, quemadmodum & Magisterium ejusdem etiam pictorum pueris notum, si quorundam sententia admittatur, ex colore vires æstimantium.

XXI. Idem Ram ☽æ nullam esse observavit. Sed si quæ sit, potius ☿is dicendam, quæ ab illâ non separata sit: & ☽am quoque ignis operâ in ☿ redire.

NOTÆ.

Ram ☽æ.) Hoc dubium videtur: aut saltem audaculum. Et ☽a etiam in capella, ut vocant, ab aurifice depurata. quæ purissima & alieni nihil habet, Ram elicuimus, quæ ☿i adscribi nullo modo potest.

Redire.) Hoc liquorum metallicorum ope impetrari quidem potest, sed inutile & nemini desiderandum opus: igni enim nudo depuratur potiùs, quàm destruitur, & septies excoctum purissimum redditur. Nec vera transmutatio est, nec eductio, sive extractio: sed combinatio.

XXII. *Atrophiam* à scabie venarum V. Sc curavit Hercules Saxonia.

NOTA.

Scabie Venarum.) Scabies cutis adfectus, quomodo venis propriè adscribi queat, non liquet. Alii dispiciant. Nobis abstinere his satiùs videtur, ne ineptire, aut saltem externa internis confundere videamur.

XXIII.

XXIII. *Excrescentia* indolens, frustrà emollientibus & digerentibus tractata, evanuit imposito ♄o in aceto sambucino macerato.

NOTA.

♄*o.*) Satis quidem est ♄i usus solus, ut etiam auri, aut Malagmatis hydrargyrati. Qui tamen aliquid singulare ex ⚹o sibi pollicetur, ♄um liquidatum in illo exstinguat, ⊖ ejusdem commisceat.

XXIV. Aqua panis in febri Hungarica, summum alterans, felicissimè exhibita est ab empirico.

NOTA.

Aq. panis.) Conf. Chiliad. I. cur. Exoteric. Cur. ICCXXVI.

XXV. Eustachius Rudius duas *hystericas* restituit V. S. in poplite jam conclamatas.

NOTA.

In poplite.) Vid. de hujus sectione Castellanum in phylacterio suo: & add. quæ nos disseruimus Exerc. nostrâ de Vena Medin. c. X.

XXVI. *Verrucis* in Corona penis, ab impuro congressu pulvis radicis petasitæ expertus est Adr. Spigelius, & pulveri Savinæ prætulit.

NOTA.

Petasitæ.) De Savinæ baccis Ebnsina lib. II. h. II. c. I. vehementer digerere & desiccare cum morsu sive acrimonia. Ulceribus malignis & phagedænicis Diosc. commendat IV. 108.

XXVII. Fluxus alvi in lue Hungarica nunquam diaphoresi sistendus est, subsistens enim mala ulcera in habitu corporis excitare solet.

NOTA.

Subsistens.) Id vix credibile videtur. Sistere quidem noxium, sed non per diaphoresin: Adstringentibus igitur & constipantibus in corpore subsistunt humores ulcerum causæ: Sudoriferis à corpore excluduntur, quibus si clysmatum usus accesserit, periculi nihil restare potest.

XXIIX. In *Coli* dolore aliquando pectoris dolor observatus, alternis molestissimus, uno sc. crescente, altero remittente & vicissim.

NOTA.

Alternis.) Id nisi vicinia diaphragmatis factum sit, translatione certè ichorum per lymphatica & arterias accidit.

XXIX. Qui proclives sunt ad lepram, non debent unctionibus hydrargyri subjici, nec aliis quibuscunque medicamentis σπιλοκινητικοῖς uti, quia his lepra sepulta in facie mox se prodit.

NOTA.

Hydrargyri) Eò enim tendit Hydrargyri vis omnis, & sursum commotis humoribus vitiosis proclivis ista adfectus retectio.

XXX. Si dolor aliquam corporis partem occupet, & ibi pus contineri suspicio sit sudante ægroto, præcipuè circa vultum, & dolore permanente, certissimum habendum pus illa in parte dolente colligi, unde licet non mutetur color partis, tamen aperienda est, ut evacuetur: experientiâ comprobante.

NOTA.

Aperienda est) Id sæpè faciendum, etsi tumor nondum suppuratus appareat.

XXXI. Infantes quoque recens nati tumorem in capite circa suturam coronalem secum ex utero adferunt, hic gossypio moschato imposito curatur, frequenti Italorum experimento.

NOTÆ.

Tumorem) Inflationem verius, quam phlegmonem dixeris, & Oedematoden potius molliculum, quam durum.

Moschato) Siccando pariter, & discutiendo. Est enim in moscho vis eximia dissolvendi, & acrimoniam quandam habet, qua recens & genuinus etiam sanguinem ex naribus provocat.

XXXII. In *hecticis*, si coxa doleat & intumescat, mortem instare observatum est: quod etiam fit, si vermes excernere incipiant.

NOTÆ.

Si Coxa) Fit enim abscessus quasi criticus, non naturæ robore, sed ἀπόςασις est, per epigenesin & metathesin vitiosam & inutilem.

Vermes) Denotat enim humorum vitiosorum abundantiam, & caloris nativi diminutionem. Etsi enim ex propriis seminibus generentur, nunquam tamen sine vitiosis ichoribus in corpore stabulantur.

XXXIII. Observati sunt nonnulli, dolore capitis excruciati super utrumque cilium hærente, pulsante & augusto loco contento. Hic solis exortu statim incipiebat, occasu desinebat. Opinio erat ex sanguine calidiori & arterioso fieri: erat enim dolor pulsatilis, omnesque verno tempore laborabant, manè dolor mitior erat, circa meridiem invalescebat, noctu cessabat, refrigerato scil. sanguine noctis frigore. Post universalia frontale ex verbenâ contusâ profuit.

NOTÆ.

Cilium) Barbari Med. superiorum seculorum ejusmodi adfectum Clavum solebant appellare, quod tanquam clavus certo alicui loco eoque exiguo capitis

infixus

infixus videretur: Sed in temporibus maximè aut ſyncipite. Hoc igitur rarius in fronte, ejusque parte, Cilio utroque, ubi ſc. nervus Opticus divaricatus in oculos tendit, comite arteria ex carotide oriunda.

Pulſatilis) Exiguæ quidem arteriolæ ſunt, quæ illic conſpiciuntur, ſed communione generis & ſucceſſione quâdam cum vaſis majoribus dolorem ingentem pulſatilem fieri veroſimile apparet.

Noctis frigore) Non tantum hiberno tempore, ſed etiam æſtivo: Solis enim abſentia vapores Geocoſmici non adſcendunt altius in aëre, radiis illius rarefacti, ſed circa terram craſſiores hærent, unde refrigeratio.

Verbena) Sæpius cùm alii, tùm etiam nos illâ uſi ſumus, ſed nihil magnifici obſervavimus, quod non fidelius flores papav. rhœados nobis præſtitiſſent.

XXXIV. Quibus *Oculifluxione* laborant, & lentore à ſomno palpebræ inviſcantur, aqua roſar. in quâ parum aloës diſſolutum, curati ſunt.

NOTA.

Aloës) Sunt qui lotam accipiant, ne mordacitate obſit. Sed id tum demum laudari poteſt, ſi ad ulcera deſiccationis gratia expetatur. Hoc enim caſu abſterſioni illota aptior. Ne noceat, grana tantum duo aut tria ſatis fuerint ad totidem aquæ uncias.

XXXV. Mulierum venetarum creberrimum certiſſimumque experimentum ad hyſtericam adfectionem eſt H. Botrys, externo & interno uſu mirè utilis.

NOTA.

Botrys) Non meminit facultatis hujus Dioſc. III. 130. Sed dum Ambroſiam & Artemiſiam Cappadocum commemorat, hunc quoque uſum tacitus videtur innuiſſe.

XXXVI. Iisdem ad *fucos manuum* ⊖ lithargyrii cum Ol. amygdal. in pretio teſtatus eſt D. Lucius, Chemicus Patavinus.

NOTA.

⊖ *Lithargyri*) & Marcaſitæ, & ♃ & ♄i quoque his utilis.

XXXVII. Movendis menſtruis paucula folia laureolæ cum vino decocta Nobilis fœmina in arcanis habuit Venetiis à celeberrimo Medico Cremenſi edocta. Non movebant vomitum, nec alvum biebant.

NOTA.

Laureolæ) Vid. Dioſc. IV. 172. de Chamelæa. Eadem vis etiam Thymelææ & Cucoro ejusdem IV. 173. quod ſi non idem fuerit cum Matthiolano illo apud nos frequentiſſimo, ſaltem hoc noſtrum, menſibus movendis & abigendis partubus exemplum memoravimus Hecatoſteæ I. Obſ. XCV. Quin omnia purgantia menſtrua ciere ſolent, ſed juſtà nec minori quantitate.

XXXIIX. *Fissuris* mammillarum unguento rosato illito, folium hederæ terrestris impositum præsens remedium obstetricum quarundam in Italia. Ex pede columbino s. Geranio Rob. manibus contrito quasi pileolum efformant fœminæ in Gallia, & cum successu applicant.

N O T Æ.

Hederæ) Egregiâ enim facultate glutinandi pollet.

Geranio Robertiano) Hoc etiam ad vulneraria & ulceraria pertinet: Felicius tamen res successerit, si gossypium succo imbutum, apposueris, aut etiam pileolos ex cera Geraniata efformaveris.

XXXIX. *Ulcus venereum* putrilaginosum & exedens, solo usu aquæ stillaticiæ bolbiti, interno & externo, curavit D. de Novç.

N O T A.

Bolbiti) Est enim illi vis detergendi insignis, quam non tamen ex pastura omnium florum, ut vocant, accepit, sed ex fermento ventriculi & intestinorum, cum succo pancreatico, & bilis quoque aliquâ portione.

XL. *Grassante febri pestilente* D. le Feure, succum calendulæ cum vino alb. propinabat. Plerique convalescebant.

N O T A.

Calendulæ) Hoc etiam Veslingii nostri arcanum experimentum erat, quod fidum deprehendimus.

XLI. Limacem pratensem cubito adligatum, indicio Jac. Sylvii omnes *febres* curare expertus est Petrus Asselinæus, qui tamen etiam aquam acetosæ campestris s. rumicis exhibebat.

N O T A.

Limacem) Sunt etiam, qui ranas virides arboreas dictas sanare adserant, si manibus detineantur, donec exspirent. Id si contigerit, non tam idea aliqua pavoris aut Archei commotione Paracelsicis excogitata, fieri solet, quam fermentationis p. n. in sanguine cohibitione per vapores illi communicatos, & commeatu humorum circulari ad cor ipsum delatos.

XLII. Mulier flores ligustri in vitro soli exponebat, addito pauco olivo, ne in pulverem siccarentur, colliquati q. in balsamum vertebantur, quo in Italia magna fama utebatur ad *scrophulas & ulcera* omnia putrida.

N O T A.

Ligustri) Licebit etiam ex illis non tantum vulgaribus, sed etiam orientalibus sive Cyprinis oleum parare odoratum & efficax, sicut ex jasmino & myrto.

XLIII. In *coli dolore* omnia irrita. Decoctum chamæmeli in jusculis profuit. Sed mox recurrit. D. de Laigre V. Sem instituit. Cessavit.

NOTÆ.

NOTÆ.

Chamæmeli) Hoc multum præstat oleum destillatum sapphirinum, quod omnibus notissimum.

V.S.) Quippe biliosus erat, ichoribus sanguini commistis, & per vasa sanguiflua circumlatis.

XLIV. Cardinalis Ferrariensis ad *hæmorrhoides* usus est cum insigni levamento adipe felis domestici saginati.

NOTA.

Adipe felis) Sunt tamen, qui cati silvestris præferant. Lenitioni sane doloris pinguedines omnes idoneæ, nullo delectu scrupuloso.

XLV. In *Ischuriâ* vinum, quo radix filipendulæ rubræ infusa, mira præstitit.

NOTA.

Filipendulæ) Conf. Diosc. de Oenanthe III. 135.

XLVI. *Mammilla* adfecta rarò ad sanitatem reducitur, nisi altera sana à lacte siccetur: Siccatur autem, si sugenda non præbeatur, & farina fabarum ac lentium cum aceto decocta imponatur. Hoc enim remedio nihil convenientius expertum, sive mammæ sive testiculi minuendi sint.

NOTÆ.

Fabarum ac lentium) Conf. J. V. Rumleri Obs. XCI. in Sylloge nostrâ.

Nihil convenientius) Si cum cautione prudentur usurpetur. Malignitate enim præsente aut acrimoniâ ichorum repercussâ, gravissimi adfectus excitantur.

XLVII. Muscus terrestris Germ. Morsebab quasi mors vetulæ, clavato similis, sub abiete minus tamen repit. Expellit per vomitum omne venenum, & quamvis vehemens videatur, tamen sine periculo est: in *sudore Anglico, febribus & podagra* expertus à Petr. Asselinæo.

NOTÆ.

Muscus terr. Germ. Morsebab.) Germanis rectius dicitur Beerlapp: Gürtel-Kraut / id est, Lycopodium s. Cingularia. vid. Hier. Tragi herbar. lib. 1. c. CLXXXIX. qui podagræ pariter, sed externo tantum usu commendat.

Sudore) Vid. quæ ex Rondeletii sententiâ notavimus ad A. Gasseri Obs. XXIIX. Nemo enim, quod sciamus, vomitum hoc casu valde laudavit, ut saltem notari mereatur.

XLIIX. *Impetigines* oleo ceræ cum flor. ♀is & Caphura feliciter curabat Idem.

NOTA.

NOTA.

Ol. ceræ cum fl. ♀.) Sed si quis nostrum consilium non adspernabitur, præferet Bals. ♀is Rulandinum, addetque si opus sit, ejusdem Emplastrum Dia ♀ dictum.

XLIX. *Partum provocat* certo experimento interna pellicula ventriculi capi. Idem.

NOTA.

Pellic. ventric. capi.) Nec capi electio præ gallinaceis quibusvis, nec pelliculæ ventricularis natura satis apta videtur huic instituto. Nec plura addimus, nisi ut experimentum fiat. Si enim successerit, aliter deinceps de talibus philosophandum erit, quàm vulgò fieri solet. Nos tamen experti sumus, cordialia, etsi adstringentia, pleraque partum promovere, roboratâ sc. naturâ, cujus id opus unicum est.

L. Pulv. thuris masculi ad ℥j. ex ovo sorbili sæpius data idem plures *Gonorrhoicos* percuarvit.

NOTA.

Thuris masculi.) Idem facit & Mastiche & G. Animé, quod arcanum cujusdam experimentum novimus & quæcunque alia ulceraria. Nec enim aliud est gonorrhœa, quàm ulcus parastatarum, de quo Episagm. nostr. Obs. LXVII.

LI. *Gummia* s. nodi duri articulorum in lue Indica plurimis curata sunt Oxycroco c. ol. L. S. & amygdal. d. misto experientiâ J. Prevotii.

NOTA.

Gummia.) At longè præstantius nobis compertum Emplastrum de ranis cum ☿ Vigonis aut simile ex tempore præscriptum, omissis superfluis c. ol. L. S. non fœtido permixtum.

LII. *Singultus* difficillimus Aloëdario cum Theriaca, propter veneni suspicionem, brevi sanatus est in viro nobili.

NOTA.

Aloëdar. cum Ther.) Si quid vulgaribus compositionibus tribuendum, Mithridatium hac in re Theriacæ præferri potest. Etsi enim parùm differre videantur, fuit tamen, cum Mithridatium plerumque Theriacâ efficacius experti sumus.

LIII. Jo. Hartmanni experientia ol. olivar. cum Rhabarbaro infus. & expressum ad cochl. j. exhibitum certissimum remedium contra *dolores* adfirmavit nobis Jo. Rhodius.

NOTA.

Rhabarbaro.) Vid. 🜕 Rhabarb. compos. Jo. Magebuchii & alterum eo melius Danielis Ergasii: Item ol. benedictum Hemicephali Rom. & Bernardini Hecatost. II. Obs. XCV.

LIV.

LIV. Idem magnete umbilico imposito curatos à se visos attestatus est.

NOTA.

Magnete) Hujus tamen effectus quæ ratio fingi potest? Nos sæpè epomphaliis ex crusta panis, aut etiam fictili vasorum epithemate & similibus multa præstitimus in quibusvis abdominis doloribus. Nec causam habent singularem, qui ophitem eligunt.

LV. Infusum ☿ii crudi ictericum intra triduum restituit.

NOTA.

☿ii crudi) Pollet enim vi abstergendi insigni, nec noxæ aut veneni ullum periculum, quod ignari ignavique homines tantoperè formidant. Eadem ☿ii natura, quæ ♄i est: neutrum periculosum, sed interno usu prudentia tantùm Medici moderandum, vidimus olim Medicum Castrensem Gallum in enematis decocto ℥vj. crudi illius cum fructu præscripsisse. Hoc delicatulo alicui censori nimium videri poterat. Sed si quis pondus ejusdem ♄o etiam gravius cogitet, summâ cum ratione præscriptum fatebitur. Quid enim ʒj. vel altera ejusmodi gravis ponderosique corporis præstiterit in decocto, cujus major pars abjicitur.

LVI. Adrianus Spigelius in consultatione quadam aloen tanquam summum ad *impotentiam* remedium commendavit, probante Hier. Fabr. ab Aquapendente.

NOTA.

Aloën) Non malè, sed usus tamen modicus sit, ut ne purget. Præstaret igitur Americanâ recente uti, quæ parùm aut nunquam purgat.

LVII. Idem sola aquâ fol. quercus ulcera deplorata tibiarum percuravit.

NOTA.

Aqua fol. quercus) Et hæc nobis quoque non displicet: quicquid tamen facit, ⊖i illius vi facit, quod in quercu latet, & ad sensum etiam elici potest.

LIIX. *In ascite* quidam feliciter usus est cataplasmate ex sapone Veneto cum 🜄 & ramentis raphani misto, sæpiùs repetendo.

NOTA.

Sapone Veneto) Conf. quæ de fisco saponaceo notavimus ad Jer. Martii Obs. XL.

LIX. *Folia cerasi* arboris contusa naribus indita, hæmorrhagiam sistunt, experientiâ Jo. Prevotii.

NOTA.

Cerasi) Habent enim aliquid gummosi, quo venarum arteriarumque orificia claudunt, quemadmodum & gummi ipsum.

LX. *Pulmonibus* exulceratis extractum corticis medii salicis tenellæ, antequam folia emittat, collecti, expertus est singulare remedium idem.

NOTA.

Salicis) Nemo ignorat nostrâ ætate plures fungos illos, sive pilulas excrementitias salicis, tanquam singulare experimentum proposuisse: de quibus idcircò egimus Hecatosteæ I. Obs. LXI.

LXI. Clavis pedum emplastrum Vigonis cum ☿ sæpè expertus est Thom. Platerus, aliquando à pediluvio & crassioris cutis remotione senecionem adfrictum etiam imposuit cum successu.

NOTÆ.

Emplastrum Vigonis) Imò etiam sine ☿, à quo plerique abhorrent.

Senecionem) Huic vim repercutiendi lib. I. Herb. c. XCVI. cùm adscripsisset Hier. Tragus seq. c. XCVII. parùm sententiæ suæ memor facultatem deinde discutiendi tribuit.

LXII. Aq. Lapathi stillatitia per mensem integrum bibita plurimos *oculorum* adfectus persanavit.

NOTA.

Lapathi) Lapathis omnibus vis quædam purgandi inest, experientia Illustr. Veslingii, qua ratione sanguine succoque nutritio depurato spiritus vividiores clarioresque fieri necesse est.

LXIII. Sanctorius Venetum quendam insertis radd. Thymelææ auriculis perforatis à suffusione diu præservavit.

NOTA.

Thymelææ) Conf. quæ de Helleboratis cauterismis nonnulli post F. Platerum observarunt, & add. quæ de Helleboro in fonticulis habet Jo. Walæus Meth. Med. p. 43.

LXIV. In *hydrope* succum Chærephylli ad ℥ij. c. vin. alb. sæpiùs datum, diuresi & roborationi aq. cinamomi, exterius autem urinam impuberum, cum ⊖ prunellæ coctam, impositam, remedia optima experti sunt plures.

NOTA.

Urinam) Quin hæc destillata, ut spiritum & ⊖ volatile suppeditet cum ⊕ mixta satis efficax & commoda, etiam ut bibatur. Nec multum differt à Chrysocolla factitia Venetorum.

LXV. D. de Belleval, ad *hernias* efficacissimum observavit cataplasma ex Osmunda regali dicta.

NOTA.

Osmunda regali.) Os mundi Hier. Trago lib. II. Herb. c. 16. est aphaca Diosc. II. 137. quintum Viciæ genus ulcerarium: quo nomine heic prodesse potest. Sed quam Osmundam regalem semibarbari appellant, est Filix major, & ipsa ulceraria ap. eund. lib. I. c. CLXXXVI. egregiè desiccans.

LXVI.

LXVI. Quæ *difficulter pariunt*, si magnetem manu dextrâ tenuerint, tanquam miraculo subitò liberantur.

NOTA.

Magnetem) Experimentis igitur opus fuerit, ut Galeni sententiæ concilietur, qui magnetem easdem vires cum Hæmatite habere adserit; Hic verò sanguinem & partus retinet: ex quo transscripsit etiam Boëtius de Lapp. & Gemm. lib. II. c. CCLIII.

LXVII. *Pleuritici*, quicunque per initia vomunt, omnes evadere comperti sunt. Hinc Quercetanus Crocum metallorum exhibet. Sed si dolor sævissimus fuerit, præstat ol. amygdal. d. ad ℥ij. vel ℥iij. c. Laudani opiati gr. ij. vel iij. propinare: quod in plurimis probatissimum.

NOTÆ.

Vomunt) Spontaneus scil. vomitus intelligendus: nam cæteroquin plerumque nocet, monente Petr. Joh. Fabro Cur. Spagic. LX. quo nomine etiam Jo. Freitagius IV. auror. Med. c. XV. aquam benedictam Rulandi non admittit.

Opiati) Hujus cautior usus sit oportet, non tàm ipsius remedii causâ, quàm hominum, qui plerumque non causas pro causis criminantur. Mitigantia sanè etiam ante S. M. laudat Eustachius Rudius lib. I. de Vit. c. XLV.

LXIIX. *Tinea* in puello Nobili, pileolo ex carne suilla salita imposito brevi percurata est Patavii.

NOTA.

Carne suillâ) Vid. quæ de suillis cutibus & carnibus ad curationem lepræ consuluit famosus ille histrio Fr. Mar. Burrhus Mediolanensis.

LXIX. Tinctura & extractum Aspalathi rosei s. Aloastri Rhodiaci ad *eructationes ventriculi* præstantissimum remedium expertus est Hier. Reisnerus. Nostratibus Rhabarbarum crassè incisum cum gutta olei ejusdem destillati feliciter usitatum.

NOTÆ.

Aloastri Rhodiaci) Conf. obs. ejusd. in Exerc. de scorbuto.

Ol. ejusd.) Quamvis nonnulli odorem illius vehementiorem aversentur: qui verò externis tantùm usibus unguentariorum servire debere putant, falluntur.

LXX. *Morbis malignis* Echidnophthalmi sive lapilli Melitenses, semirotundi & nigricantes, alexipharmaci præstantissimi comperti. Iisdem viribus pollent & Glossopetræ, maj. & min. quarum uberior proventus est, & moles amplior, illi enim rariores, vix eâ copiâ haberi possunt, quæ medicis usibus conveniat.

NOTA.

Echidnophthalmi) Sic nos vocamus: descriptionem vid. in Museo Olai Wormii lib. I. sect. II. c. XI. qui oculos serpentum petrefactos vocat: quod tamen non videtur verosimile, sunt enim lapilli sui generis, quemadmodum & glossopetræ, quas nonnulli lamiarum dentes perperam opinantur. Nos plurimos habemus, splendidos, nigros, & alterâ parte nonnihil excavatos: quosdam etiam lineis albis decussatis insignes & raros, de quibus aliàs.

LXXI. Expertum est, aquam auratam ad instar chalybeatæ, per exstinctionem paratam *paronychiæ* dolores sedare, si digitus in illâ aliquantisper calidâ detineatur.

NOTA.

Aq. auratam) Hæc sanè in omnibus aliis adfectibus internis chalybeatæ meritò præfertur.

LXXII. Fernelii exemplo Medicus Bellunensis plurimos à *gonorrhœa virulenta* curavit pilulis, aristolochia, gentianâ, myrrhâ, aloë, mithridato & terebinthina Venetâ, cum serapio althææ factis perinæo inuncto succo sedi majoris & plantaginis cum ⊖le ♄im.

NOTA.

Fernelii) Vid. ipsum de lue.

LXXIII. ☿io vitæ aquâ plantag. soluto & per chartam trajecto, plurimis *ulcera maligna* percurata sunt.

NOTA.

☿ vitæ) Huic præferi posset spiritus ⊕i philosophicus, qui ab ejusdem præparatione restat: aut etiam ☿ ritè sublimatus, cui pulvis aut scoria reguli ♁i. admisceri potest.

LXXIV. Viro religioso *epileptico* Julius Alexandrinus pilularum usum suasit ex castorei, sanguinis Draconis, ♁ii mineralis, i. e. crudi, & opopanacis partibus æqualibus, cum aquâ pæoniæ mistarum ad ʒj. alternis sumendarum.

NOTA.

♁ *Mineralis*) Non est sanè contemnendus aut noxius crudi usus, ut nonnulli rerum naturalium inexperti putant. Sed cura tamen adhibenda, ne sine delectu quodcunque obvium adsumatur. Id optimum, quod ex mineris auriferis haberi potest, quibus & plumbum reperitur. Ad hujus enim naturam proximè accedit.

LXXV. Abbas ad S. Nicolai Venetiis solebat *dæmone vexatis* potionem hanc exhibere: Hellebori albi ʒj. Cinamomi el ℈ß. F. Infus. in vini albi ℥iv. colaturæ addendo pauxillum sacchari. Plurimis evacuatione copiosâ utrinque profuit, ut exorcismo ne quidem opus fuerit, quo in cæteris utebatur.

NOTÆ.

NOTÆ.

Potionem) Non displicet in infuso: in pulvere enim minus commodum, quod etiam Aristoni cognitum in similibus ap. Joh. Stobæum Serm. LXXX. Ὁ ἐλλέβορος ὁλοσχερέστερος μὲν ληφθεὶς καθαίρει, εἰς δὲ πάνυ μικρὰ τριφθεὶς πνίγει. Nec facilè admittenda sententia Noni, Med. Pr. suæ c. XXXIII. qui lapidem Armenium eidem juxta veterum consuetudinem præferebat. Extracto Hellebori nigri cum Flor. Cassiæ feliciter usu est Benedictus Silvaticus Cent. II. Cons. LXXVII. ad ℥ß usque ℈j. & ʒj. integrum exhibuit etiam Melch. Sebizius Med. Pr. Spec. sect. II. c. IV. & nos ad ℈j. plurimis dedimus in melancholicis adfectibus, nec facilè id ponderis, nisi insaniæ curandæ, excessimus.

Exorcismo) Et nos quoque Patavii plurimos ex rusticanâ plebe utriusque sexus homines vidimus ad aras sanctorum & pedes exorcisantium delatos, qui frustrà excarnificati in nosocomio deinde publico Helleborismis restituti, ipso eventu comprobarunt, se non dæmoniacos, sed melancholicos tantum aut maniacos fuisse.

LXXVI. Radice Scorzoneræ saccharo obductâ ad hypochondriacam feliciter usus Jo. Bapt. Taxia Regis Hispan. Orator Parisiis.

NOTA.

Scorzoneræ) Conf. Hecatosteæ nostræ II. Obs. XXIX.

LXXVII. Pisanorum consuetudine probatissimum remedium est ad *reparandos pilos* linimentum ex melle cum ovis formicarum paratum, facto, ut vocant, strato super stratum.

NOTA.

Ovis formicarum) Hoc nobis magis adridet, quam si in pulverem redactæ cum vespis & similibus insectis resiccatis admisceantur.

LXXIIX. Virgo sacra hysterica optimè restituta est à Medico Belga, solo aceto Leucoji, insolatione parato.

NOTA.

🜊o *Leucoij*) Idem tamen etiam 🜊 fol. rutæ præstiterit. Vid. Diosc. III. 138.

LXXIX. *Coli ileique* dolores sustulit nux Metella Indica ad ʒj. exhibita, Jo. Bapt. Olivi imitatione.

NOTA.

Nux Metella) Narcotica Ebnsinæ lib. II. tr. II. c. III. Tatura vulgô Turcarum dicta: Hippomanes cratevæ sive fructus Mamonii.

LXXX. Heliotropium majus Matthioli *vermes* certo experimento enecat, solo adfrictu, relatione Rhizotomi Patavini, unde & Italis vermaria dictum.

NOTA.

Heliotropium majus M.) & Diosc. IV. 193. bilem & pituitam alvo expellens.

LXXX. Putamina nucum juglandium contusa in linimentum c. aq. plantaginis redacta, aut adstringenti unguento alicui remixta, *hæmorrhagias* omnes sistere comperta sunt.

NOTA.

Nuc. jugland.) Habet enim vim manifestam adstringendi satis validam, atque ex succo ⊕ elici potest, cujus ratione nigricante colore tingere scriniariis notissimum.

LXXXII. Serum noctu sub dio relictum & remotum ante solis ortum felicius purgat, experientiâ Medici Belgæ.

NOTÆ.

Serum) De hoc vid. si lubet, controversias Liceti, Castrensis & Servii.

Sub dio) Non tam à nocturnis vaporibus aliquid accipere putant, quàm à rore matutino noctem sequente; quemadmodum & uvæ, & rosæ & fructus floresque alii plures,

LXXXIII. Torminibus *colicis* adflictissimus convaluit statim exhibitis cum vino Ol. juniperini guttulis aliquot.

NOTA.

Ol. juniperini) Idem præstat & vinum ipsum juniperinum & tinctura sive essentia cum spiritu vini præparata.

LXXXIV. Puellæ & viduæ, quæ à suppressis menstruis in dorso palpitationem sentiunt, cum perturbatione mentis, helleborismis & melanagogis aliis facilè restituuntur.

NOTA.

Helleborismis) Sed necesse est à purgatione, etiam cardiacis ac hystericis uti, nec venæsectionem, si videatur, ex occasionis necessitate omittere.

LXXXV. Mulier XXX. annorum tertianâ intermittente mirabili tenebatur. Prima accessio circa nonam vespertinam die Veneris, duravit usque ad Xam. matutinam diei ☉; secunda incepit die ☽. manè, duravit usque ad diem ♃; ita ut totius paroxysmi horæ LXI. numerarentur. Reliquæ posteà accessiones XXX. tantum horas persistebant: Intermissiones XVI. circa diem XXum pustulæ variæ apparuerunt variolis paulò majores, sed magis acuminatæ, quarum eruptio febrem sustulit. Hæ XII. dies duraverunt, solo linimento pomato sublatæ sunt. Ægrota toto accessionis tempore dormiebat. Febris à frigore incipiens ferè vix perceptibili, nocturna potissimum molesta erat.

NOTA.

Tertiana intermittente mirabili) Adde: Cataphorica sive soporosa. Nos nihil de illa ultrà; qui causas ex fermentatione p. n. sanguinis, succique nervosi dedu-

deducere novit, ei rarus quidem adfectus, sed mirus non videbitur, nec quis quin multi alii similes etiam mirabiliores obtingere queant, dubitavit. Motum quoque morbi & exitum criticum in pustulas, facile esset ex ☽ æ transitu per Zodiacum percipere, si annus & dies mensis adnotati fuissent. Morbum ex decidentiâ acutum, ut vocant, tardior crisis, XX. demum die ostendit. Hoc autem temporis spatio necesse est Lunam à puncto principii morbi sive signo illo, quo cœperat, ad tertium usque quadratum processisse. Per quadraturas enim singnorum, motum acutorum fieri satis planum: Reliqua particularia adspectus Planetarum revelare posset, si cognoscere licuisset.

LXXXVI. Variolis hieme laborans, nivemque manibus tractans, recurrentibus intro pustulis, in maximum periculum conjectus ajebat se purgante potione à Medico exhibitâ evasisse.

NOTA.

Recurrentibus) Durum istud & difficile creditu, plus sanè felicitatis ex fortunâ, quâm consilio, traxit. Naturæ enim motus impeditus, & in contrarium aversus, liberior sibi versus exteriora restituendus erat, alexicacis sc. & diaphoreticis expellentibus.

LXXXVII. Esu leporis plures obierunt altero die, quia foliis rhododendri oppletus erat, observatione Petri à Castro Med. Veronensis.

NOTA.

Rhododendri) Sunt tamen, qui externè & internè necis quoque sine noxâ adhibitum testentur. Et nos quoque multa veneni crimine traducta observavimus, quibus tamen innocentiam suam experientia adseruit.

LXXXIIX. Civis Groninganus à pulvere hepatis vulpini exhibito, utrinque molestè purgatus est.

NOTA.

Hep. vulpini) Pleraque silvestrium animalium hepata esui inepta, nescio quid malignitatis habere videantur. De hepate ursino exemplum habes in Holandis novæ Zemblæ hibernantibus apud Levin. Hulsium in descript. navig. Batavorum. Hoc notent illi, qui hepar lupinum tantoperè commendant, quo tamen nos lubenter caremus. Picæ hepar in aulis quibusdam usitatum est in eundem finem, ut propinatum inscüs alvum, reliquis verò risum moveat.

LXXXIX. Medicus Hebræus Pragæ *maniacum* curavit à purgatione repetitâ & V. S. decocto roris solis & aquilegiæ propinato.

NOTÆ.

Roris Solis) De isto actum nobis Hecatosteæ I. Observ. XCIV.

Aquilegiæ) Splenis sc. consensu, ut videtur, cui illa adversatur, ap. H. Tragum lib. I. Herb. c. XLII.

X C. Hy-

XC. *Hydrocephalum* in puero Petrus à Castro curavit solo linimento ex cochleis unà cum testis suis contusis & ol. amygdal. amar. misto.

NOTA.

Cochleis) Est enim hydrops particularis capitis. Vid. igitur cochlearum usum in hydrope ap. Galen. XI. simpl c. propr. & adde, quæ Alex. Massarias expertus est III. Pr. c. XVI.

XCI. Ejusdem experimentum ferè quotidianum fuit ad *gonorrhœam*, post lenientia, muria Encrasicholorum exhibita. Siccat enim & tergit.

NOTA.

Encrasicholorum) Vid. Ebnsinam lib. II. tr. II. c. XIIX. de [illegible]

XCII. *Scabiem manuum* in seipso curavit H. B. H. purgatione, emuls. sem. melon. cum sacchar. rosaceo, & deinde vino Nicotianæ maris infuso Alectoraphodo, solà lotione.

NOTÆ.

Vino Nicotianæ) Validè enim desiccat.
Alectoraphodo) Et huic vis tergendi siccandique eximis.

XCIII. Stellarum marinarum pulvere ex jusculo vel vino exhibito nullum certius aut efficacius ἐντατικὸν suâ experientiâ testatus est Anonymus Medicus Hebræus, qui abhinc duobus seculis vixit, in aphrodisiis suis MSS. quæ singularium nomine olim nobiscum amicissimè communicavit Jo. Rhodius.

NOTA.

Stellarum marinarum) Inest enim illis non tantùm quædam acrimonia, ut plerisque marinis à ⊖e, sed ostrea etiam comedunt singulari astu & lapillorum interjectu capta, narrante Æliano lib. III. de animal. c. XXII. Hæc autem postquam devorarunt, non excernunt, sed integra conficiunt. Intestinis enim carent. Unde Scaligeri jocus in Cardani commiserationem, defuisse se, naturæ subulam, qua partes illas perforaret. Vid. Ulyss. Aldrov. de testac. lib. III. c. LXVI.

XCIV. *Verrucæ* quacunque parte corporis abolentur cinere bryoniæ cum succo ejusdem misto, certissimo experimento M. Hopperi Med. Oxoniensis.

NOTA.

Bryoniæ) Conf. Diosc. IV. 164.

XCV. Cremore lacteo seminis lactucæ aquâ chalybeatâ præparato, plurimas albo fluore laborantes, cum pulvere eboris subtilissimo misto percuravit Jo. Meynoldus Med. Venetus.

NOTA.

NOTA.

Eboris) Quod etiam experimentum fuit Zacuti Luſ. quem vid. in Praxi admir. add. Dioſc. II. 61. qui δύναμιν ϛυπτικὴν εἶναι adſignat.

XCVI. Electuario ex ſeminibus ad *viſus imbecillitatem* ſimplici, ſed efficaciſſimo uſus olim Innocentius III. P. M. R. ex ſem. fœnic ſileris montan. apii, aneth. & petroſelini cum melle. idque pretioſiſſimis quibusque prætulit. Quod ex MSto antiquo in membranis Ser.mi Principis Mantuani cIↄ CCCCXLIIX. adnotatum, additumque eſt, idem Abbati S. Pauli Piſas transmiſſum viſum reſtituiſſe, quem centenorum annorum ſenex ferè amiſerat.

NOTA.

Sileris) Hoc in vicinis Alpibus apud nos copioſum & eximium, radice & ſemine pluribus adfectibus expertum, multis aliis præferendum.

XCVII. *Maraſmum* aqua ſanguinis ſuilli deſtillata cum ſucco expreſſo Gammarorum fluv. adjecto ſaccharo clarificato, in viro curavit Jo. Prevotius, cum ferè conclamatus videretur.

NOTA.

Sanguinis ſuilli) Conf. quæ de curatione lepræ ad mentem famoſi illius Empirici F. J. Burrhi recenſentur: Quæ enim huic conveniunt, etiam Maraſmo proſunt, & viciſſim.

XCIIX. Obſervatum eſt, ſi ſanguis ex arteriâ mittatur ad ℔j. ſpatio VI. horarum illum in ℥ix. ſeri faceſſere, & ℥iij. tantum in fundo denſari

NOTA.

Seri) Hoc experimentum monſtravit nobis publicè in noſocomio Patavino non ſemel Hieron. Frigimelica, vir Nobiliſſ. & Acad. Profeſſor.

XCIX. Sal centrale, ex glebâ terrenâ purâ elicitum, quorundam panacea eſt in Italiâ, cum quo etiam nonnullos aurum ſolvere, ut potabile redderetur, adlaboraſſe novimus.

NOTÆ.

⊖ *Centrale*) Sic vocant, ſed neſcio, quàm benè, cum nec terra ipſa, quam terimus, verè in mundi centro poſita ſit, nec ⊖ illius, ſi quod eſt, propterea tamen centrale dici debeat.

Adlaboraſſe) Sed fruſtra, & nos ſententiam noſtram diximus Hecatoſt. II. Obſ. c. 31.

C. Jo. Prevotius adnotavit, Hieronymum Fabricium ab Aquapendente in Theatro Anatomico Patavii aliquando publicè oſtendiſſe in abdomine hiatus & anaſtomoſes venarum epigaſtricarum in nervos pertingentes, per quas iccircò potum & liquida omnia copioſius adſumpta ferri opinabatur.

NOTA.

Venarum epigastricarum) Potius arteriarum: per has enim cum sanguine chylus & liquidiora omnia deportantur: in nervos autem & vasa lymphatica transsumi facile, nec nostri ævi inventis ulla de iis dubitatio superest.

III.

MICTOMIMEMA.

I. *Stomachicum* singulare Michaëlis Poterii, Chemiatri, ad appetentiam excitandam constabat ex sacchcaro rosato, & oleo ♀is multiplicabili.

NOTA.

Ol. ♀. multiplicabili) At Petrus Poterius Ol. Crystalli multiplicabile pari laude evehebat, in pharm. Spagir.

II. *Dysenteriæ* D. Pilonus nunquam adstringentibus medebatur, quia observavit omnes, quibus ita sistebatur, vel in recidivam incidisse, vel febres & pleuritidem. Nec sudoriferis utebatur, quod calorem membri transmittentis augere putaret, ideoque lenientibus tantùm & V.S. morbum curabat.

NOTÆ.

Adstringentibus) Cautius horum usus, nec tamen nullus esse debet. Si quis ab illo recidivam passus, aut febri & pleuritide correptus est, aliam causam metaptosis & epigenesis habere potuit.

Sudoriferis) Hæc tamen aperta & secura. Vid. Guil. Fabricium Hild. tr. propr. & quæ nos adnotavimus ad H. Reusner. Obs. 85.

Lenientibus & V.S.) Quæ duo præsidia profectò vix satisfaciunt omnibus indicatis.

III. Angliæ tabes peculiaris, tanquam endemia, multos quotannis auferre solet. Causam tamen putabat Gabriel, Hardugnus de St. Jacques, quod illa natio nimis à V.S. abhorreret, ideoque cum pleræque febres, & rheumatismi cum visceris alicujus inflammatione conjunctæ sint, in suppurationem abire, ut tabe tandem confectos mori necesse sit.

NOTÆ.

Angliæ) Vid. de illa, flagello Angliæ dicto, singularem libellum D. Gareucier.

à V.S. abhorreret) Sunt enim inflammationibus propter plethoram obnoxii, quam plerique ex victu pleniori contraxerunt.

IV. *Rheumatismis* maximum remedium V.S. compertum, & aq. papav. rhœados cum diacodio & similibus. Purgantia enim minimè convenire expertus est idem.

NOTA.

NOTA.

Diacodio) Optimum ſanè remedium, ſi cardiaca quædam addantur: Purgantia tamen leniora excludi non debent, ſed moderato uſu utiliſſima ſunt.

V. In *Pleuritidis* initio idem remedium laudabat Idem, & procedente demum morbo bechica exhibebat.

NOTA.

Idem) Conf. quæ ſuprà dicta Mictomim. II. §. 67.

VI. Fortunius Licetus ex vulnere abdominis Bononiæ chylum effluxiſſe vidit planè lacteum.

NOTA.

Chylum) Viderunt & alii: Nec difficultas ulla obſervationis, etiam in ſectionibus quotidianis.

VII. *Gangliis & Exoſtoſibus* Jo. Veslingius Auri laminas ponderoſas multò efficaciores quam plumbeas expertus eſt.

NOTA.

Auri laminas) Inprimis ſi hydrargyro imbuantur.

IIX. Ad febrem malignam pertinet illa febricula lenta, quæ imperitos Medicos ſæpè latet, Galeno V. de loc. adfect. c. VII. deſcripta, ex ſanguine ſanioſo in jecore ob imbecillitatem ejusdem genito, & poſteà ibidem putreſcente, quemadmodum in fluxus hepatici progreſſu aliquando evenit. Prava enim eſt cujuscunque ſanguinis corruptio, quæ malignum vaporem exſpirat. Hanc ſæpè curavit olim Jo. Prevotius.

NOTA.

Febricula lenta) Hæc perpetua abſceſſuum latentium comes eſt, tunc tamen inprimis manifeſta, cum ſuppurationis initium accedit, nec ulla ſingularis ejusdem conſideratio aut curatio neceſſaria. Quia enim abſceſſum ſequitur, eo curato ipſa etiam curatur.

IX. Ab Epiplocele laterum dolor, viro obeſo, vini potu lethalis accidit.

NOTA.

Epiplocele) Enterocelen quoque lethalem hieme à frigore jam ſæpius obſervare licuit. Epiplocele autem hæc febrem excitaverat, cui acceſſit laterum dolor. V. S. repetita quidem profuit, ſed vinum non erat concedendum, etſi illius potationi adſveviſſet.

X. Idem ulcera pleraque percurabat lotione cum aqua roſ. plantag. & V. p. æquis miſtâ. Deinde inſpergebat pulverem Solenum uſtorum.

NOTA.

Solenum uſt.) Ital. Cappelonge, unguis ſpecies, de quibus vid. Aldrovandus

lib. III. teſtac. c. LXXV. Sed noſtra quidem ſententiâ, quæcunque teſtacea uſta idem præſtiterint.

XI. *Hemicrania* deſperata, fruſtra adhibitis purgantibus, revellentibus & intercipientibus, curata eſt ſubitò hirudinibus fronti ſupra oculum applicitis.

NOTA.

Hirudinibus) Et nos etiam venæ frontis ſectione curatam vidimus in Italiâ.

XII. Cachecticis & picâ laborantibus à menſtruorum ſuppreſſione ⊖ corticum aurantiorum & citriorum experientiam Quercetani ſequutus Samuel Fermiſius magno ſucceſſu exhibebat ex aquis propriis additis eſſentiæ croci guttulis.

NOTÆ.

⊖ *Cortic. aurant.*) Imò tinctura potius illorum exhibebatur, ſatis enim ſalis in ſe continet, amari, aperientis & extergentis, quâ facultate etiam crocus pollet.

Eſſ. Croci) Vid. ſingularem tractatum curioſum D. Joh. Ferdin. Hertodii.

XIII. Idem Gordonii imitatione *Ictericis* feliciſſimè dabat ſuccum capill. ♀is, qui remedium eſt omnibus præferendum.

NOTA.

Capill. ♀is) Vid. Gordonium ipſum c. propr. Pr. de Ictero, ex Dioſcor. IV. 136.

XIV. *Epilepticum* cum ill. Veslingio Patavii ſæpè inviſimus, qui in ſingultum inciderat adeò vehementem & ſonorum, ut in quartam usque domum vicini exaudiretur.

NOTA.

Singultum) à vellicatione ſc. humorum acrium & malignorum, qui epilepſiam per conſenſum excitabant. Quod ſi quis elaſtica illa irritamenta Williſii maluerit, non prohiberi poterit; quanquam ad idem ferè omnia redire ſatis planum appareat.

XV. *Epilepſiæ* aliisque morbis gravioribus Empiricus Lucenſis Cryſtallos ♁ij. exhibebat ad gr. viij. blandiſſimè purgantes. Has verò parabat ex regulo ♁ij, calcinando in furno figulino, IV. crucibulis ſibi invicem adaptatis. In horum ſupremo ♁ reperiebatur cryſtallinum.

NOTA.

Cryſtallos ♁ii) Vid. Schrœderum pharmac. qui alios parandi modos docet.

XVI. At verò Poterius ex crudo in marmore per diem integrum trito, aërique expoſito, efflorefcentiam quandam albam eliciebat, diaphoreticam pari-

pariter & narcoticam, cujus dosis gr. IV. febb. experta rarius alvum subducebat.

NOTÆ.

Efflorescentiam) Cui si ipsum ♂ diaphoreticum prætuleris, non sanè errares.

Narcoticam) Has certè facultates ne quidquam contrarius sæpius conjungi etiam in aliis patet.

XVII. Observavit idem hydrargyrum non solum luem non eradicare, sed etiam altius infigere, & ferè insanabilem reddere, iis maximè, qui capillo sint rufo, nigro crassoque.

NOTA.

Hydrargyrum) De pilis est observatio Guil. Ballonii lib. II. Consil. Sed hydrargyri ussus internus externo ferè tutior, si ritè præparetur, qui omninò necessarius.

XIIX. Beubesius stannum, cum pistillo ferrreo, fusum agitabat, quod in pulverem nigrum abibat. Hunc duplo ⊖i pondere calcinatum abluebat, Jovisque calcem appellabat, hepatis uterique vitam præfocationi ejusdem maximè utilem.

NOTA.

Jovisque calcem) Sunt & aliæ ejusdem calcinationes per aquas rodentes, accedente abluitione non spernendæ. Et Bezoardicum ♃ale dictum heic maximè locum habere potest.

XIX. *Dysenterias* omnesque alvi fluxus sistebat D. Guenocius cataplasmate ex stercore gallinæ cum butyro frixo.

NOTA.

Gallinæ) Siccando enim strenuè cohibet, quod monuimus suprà Mictomim. II. §. XCII.

XX. Idem in tertianis post universalium usum sexto vel septimo paroxysmo ventriculi regioni cataplasma apponebat ex foliis Tanaceti crassè concisis, cum succo ejusdem mastich. terebinth. furfur. macis in ollâ colliquando permixtis, & placentæ rosaceæ illitis.

NOTA.

Tanaceti) Plerumque enim his febb. dolores ventriculi junguntur.

XXI. Coli dolores D. Scharpius præmissis clysmatibus purgantibus feliciter curabat aquâ absinth. ℥ij. cum aquâ cinamomi ℥ß. data.

NOTA.

Aq. absinth.) Quæ eò efficacior, si cum vino aliquo generoso destilletur.

XXII. Monspeliensium experimentis nephritici doloris distinctio certissima est à colico, quod in illo urina supprimatur, alvo libera aut etiam citata, in isto è contrario alvus obstructa sit, urinâ fluente.

NOTA.

à Colico) Non est tamen adeò certa ista distinctio, quin interdum fallat. Sæpè enim miscentur isti adfectus, & tum vel præstantissimi Medicorum errare possunt.

XXIII. *Gonorrhœam* in plurimis brevi sistebat Formisius conserva sive emulsione seminis brassicæ cum saccharo factâ.

NOTA.

Brassicæ) Est enim vis insignis etiam brassicæ tergendi & purgandi, quo nomine etiam serapium rhammi cathartici sæpius expertum est. Idem etiam præstare novimus semen erysimi sive irionis.

XXIV. *Quartanas* idem persanabat succo sempervivi minimi, quod Plinio illecebra dicitur, ad ℥j. cum vini ℥iij. bibito, corpore ad sudorem in lecto composito.

NOTA.

Illecebra) Hæc tamen plerisque minus commoda videtur, quia vim causticam habere creditur, unde & sempervivum majus accipi tutius videtur.

XXV. Irâ repentè mortuus, pericardium sanguine repletum dissectus ostendit. Cum ejus rei causa ulterius quæreretur, inventi sunt duo abscessus in trunco arteriæ aortæ prope cor, unde sanguis exierat.

NOTÆ.

Pericardium.) Quod rupto vase proximo aut dilatato saltem ejusdem orificio factum porbabile videtur.

Abscessus.) Crudi haut dubie & sanguinei sive inflammatorii, nondum suppurati.

XXVI. Ut truncus venæ cavæ, arteriæque magnæ, quemadmodum & aliarum venarum tunicæ ramulos quosdam venarum à partibus adjacentibus ac-accipiunt, ita & porus choledochus à venis cysticis ramos accipit. Nil igitur miri, si ex suppressis hæmorrhoidibus icterus aliquoties nascatur. Colon hepar pertransiens vesiculam bilis tangit, ejusque colore tingitur, unde ratio, cur colici sæpè quoque icterici appareant, Valverdi, & Vesalii observatione. Spigel. etiam advertit eos, qui alvo sunt adstricta, capitis dolori maximè obnoxios mediante omento, cujus tunica superior ventriculo adhæsit, inferior autem colon sub illo reflexum suspenditur, unde nec mirum, quod horis matutinis, cum intestina excrementis turgent, nauseabundi plerique sint, ut saltem aliquid comedere cogantur.

NOTÆ.

N O T Æ.

Choledochus) Etiam ab arteriis cysticis, quamquàm ex his vix liceat aliquid singulare exsculpere, cum venarum arteriarumque omnis confluxus sanguinis non tantum puri, sed in massa sua etiam bili permixti, omnibus notissimus sit, & transcolatio ejusdem per cribrosa colatoria hepatis multis modis impediri queat.

Ex suppress. Hæmorrhoid.) Non opus est, tam longè causas icteri ejusmodi arcessere: satis est hæmorrhoidibus suppressis, sanguinem bile utrâque remixtum in corpore restagnare, atque per circulationem sanguinis in habitum usque deferri. Talis autem color in cute apparere solet, qualis in vasis sanguinis continetur.

XXVII. Prosperi Alpini arcanum fuit ad *scabiem* succus fol. ranunculi tenuifolii, Majo mense expressus & illitus.

N O T A.

Ranunculi tenuifol.) Habet enim vim validissimè tergendi & siccandi, quo nomine etiam inter cathæretica refertur. Ideòque cum cautione adhibendus, nec solus, sed adipi sociatus.

XXIIX. At Jo. Prevotius in eâdem succo fol. nerii utebatur, interdum & decocto fol. Oleandri, tabacum addebat, ad lotionem.

N O T A.

Succo fol. nerii) Conf. quæ diximus Mictomim. II. §. LXXXVII. Petri à Castro observatione: quæ tamen usum tantum internum, ut ista externum, respicit.

XXIX. Idem ad *memoriam* reparandam ac conservandam experimentum præstantissimum commendabat carnes attagenum, qui vulgò Francolini, & turturis, cum cordibus hirundinum & speciebus alephanginis.

N O T Æ.

Francolini) Vid. Aldrovandum XXIII. Ornitholog. c. X. & XI. ubi quorundam sententiam recenset, qui gallinas Varronis, cum Bellonio, hoc nomine dignantur.

Spec. alephanginis) Sunt rubræ aromaticæ, quas vide triplici descriptione expositas ap. Ebnsinam lib. V. summ. I. tr. III. وبلا مسك جوارشن الغنونس
بالمسك cum & sine moscho.

XXX. Idem notavit medullam arietis non castrati *memoriam auferre* tanquam veneno aliquo, cui resistat medicamentum ex phaside præparatum.

N O T A.

Arietis castrati) Hoc notent illi, qui ad melancholiam cerebrum arietis commendant in pilulas efformatum; quod aliàs memoravimus. Vip. H. Reusneri Obs.

Obſ. 7. & not. in add. p. 13. An verò, qui a oblivionem inducit imagnationem & phantaſmatum melancholicorum, propterea eligitur. Quod opium quoque facit.

XXXI. *Eryſipelas* curabat idem pannis aqua ſaponata imbutis applicitis, præmiſſa proviſione corporis.

NOTA.

Saponata) Parum videtur diverſa ratio hujus & lactis auri Chirurgorum: nam ſapo quoque ex calce & cineribus conſtat.

XXXII. Idem Empirici relatione caput catelli unius menſis in clibano ſiccatum & in pulv. redactum *cancro ulcerato* inſperſum, eundem curare prodidit.

NOTA.

Catelli) Conf. ſuprà Mictomim. I. §. LXXI.

XXXIII. Pulv. genitalis bubuli vulneribus inſperſus, etiam magis, bidui ſpatio illa perſanat ejusd. obſervatione.

NOTA.

Bubuli) Id faciunt omnia nervea & coriacea corpora, quæ humore aliquo madefacta glutinandi vim habent.

XXXIV. In *febribus malignis* omnibus, ſed maximè exanthematicis, quæ vulgo variolæ, decoctum majoranæ & hyſſopi cum emulſ. ſem. cannabis præſtantiſſimum ſudoriferum expertus eſt idem.

NOTA.

Sem. cannabis) Huic enim plerique vim narcoticam adſcribunt. Narcotica autem pleraque omnia ſudorifera nemo ignorat. Vid. tamen, quæ de hyoſcyamo monuimus in catagraph. Philomatheticorum Syllab. III. §. XXI.

XXXV. *Menſtruis ſiſtendis* mirabile remedium, cinis Ægaphadi cum aqua pluvia, Patavinarum quarundam experimento cognitum.

NOTA.

Ægaphadi) Omnes omninò excrementorum cineres id præſtare poſſunt, ut neceſſe non ſit, ad capras ſolas reſtringere.

XXXVI. *Surdaſtris* expertus eſt Anonymus Medicus Patavinus in Mſto antiquo, pinguedinem anguillæ auribus inſtillatam.

NOTA.

Ping. anguillæ) Abſtinere tutius ejusmodi unctuoſis, jam dudum alii monuerunt, qui ideò ſuffitum præferunt.

XXXVII. *Strumas* curabat Martinus Rulandus coagulo lactis cum ſero ad cataplaſmatis conſiſtentiam percocto & impoſito.

NOTA.

Coagulo lactis) Dioſc. II. 85. eleganter: πᾶσα πιῦα λύει τὰ συνεςεῶτα.

XXXIIX

XXXIIX. *Phreneticis* ad somnum conciliandum quoque aquam personatæ ad ℥iij. propinabat J. Prevotius.

NOTA.

Aq. personatæ) Et hoc quoque experimentum notari meretur: quod diaphoreticam vim plerumque narcoticæ conjunctam ostendat.

XXXIX. Cardani observationem de usu adipis viperini ad *phthisin*, tota spina dorsi peruncta, experientiæ non omninò adversari judicabat idem.

NOTA.

Adipis viperini) Facilè enim penetrare, & per nervos pariter ac vasa sanguiflua cum succo nervoso & sanguine toti corpori distribui potest.

XL. *Rimis* papillarum oleum roris marini expertum memoravit idem, incocto prius sempervivo minori.

NOTÆ.

Ol. rorismar.) Etiam oleum juniperi & similia plura siccantia sebo aut adipi concocta aut remixta his utilissima experta.

Minori.) Imò potius majori, quod tutius & minus acre.

XLI. *Hydropicos* cibis oleo bryoniæ conditis purgari & juvari attestatus est idem.

NOTA.

Ol. bryoniæ) Variis etiam modis aliis planta hæc adhiberi potest.

XLII. Illustriss. Comes Hanoviensis *hæmorrhagiæ* narium obnoxius, adamante sub linguâ detento fluxum sistebat.

NOTA.

Adamante) Plerique huic gemmæ parum tribuunt in medicinæ usu, quidam etiam veneni infamiam impingere conati sunt. Sed si quid pulveris asperitate efficit, eadem certè arrosio à quibusvis crystallinis & vitreis metuenda, non item à gemmâ integrâ.

XLIII. Arcanum ad *magnos lienes* J. A. Medici præclari erat in electuariis hedera corymbifera exhibita.

NOTA.

Hedera corymbifera) De foliis Diosc. II. 210. σὺν ὄξει πινόμενα σπλῆνα ἰῶνται.

XLIV. Experimento constat, pulverem pedum perdicis tostorum ad ʒj. ex vino rubro datum manè & vesperi dysenteriam persanare.

NOTA.

Pedum perdicis) Idem possunt etiam omnia alia similia ex animalibus desumpta, nervosa, tendinosa, & glutinosa: quemadmodum & cineres ferè omnes siccando pares effectus edunt.

XLV. Monspeliensium mulierum consuetudine verbena sub axillis gestata, ejusque aqua stillatitia ebibita, felici successu *lac deficiens* reparat, teste Formisio & Beubesio.

NOTA.

Verbena) Nondum satis explorata videtur natura & facultas illorum, quæ vulgò lac generare perhibentur. Cum enim non aliud, quam chylus sit per ductus lactiferos sive chyliferos in mammas delatus, quid heic ejusmodi medicamenta tam interna, quàm externa efficiant, obscurum apparet. Nec enim chylum generant, nec quomodo lac in tubulos suos propellant aut deducant, satis manifestum est.

XLVI. Ex vulnere in brachio largus sanguinis fluxus cum saltu. Multa adhibita frustrà. Cum Formisius accitus observaret digito admoto sisti, petiam duplicatam adligavit, ut digiti vicem gereret: efficax erat. At Riverius in tali casu carnem ovillam vel bubulam adligabat.

NOTÆ.

Cum saltu) Nimirum ex arteriâ aliquâ læsa. Quanquam etiam ex venis cum saltu exsilire venæ sectione pateat.

Carnem ovillam) Quod sanè præstat, quia etiam sanguis quivis admotus sanguinem sistit.

XLVII. Guenocius *gonorrhœam* pro deploratâ habuit, quæ digito in anum immisso renitentiam habebat ad sensum, aut si catheter argenteus intrusus sublividus extraheretur.

NOTÆ.

Renitentiam) Tumoris nempe indicium sive abscessus ulcerati, de quo nonnulla ex Jo. Georg. Virsungii sententiâ attulimus Episagm. nostr. Obs. LXVII.

Sublividus) Hoc enim ichoris gangrænosi sive sphacelosi indicium.

XLIIX. *Hydropicus* balnei usu fusis humoribus in epilepsiam incidit.

NOTA.

Epilepsiam) Non tam fusione humorum id factum, quam elasticarum particularum commotione.

XLIX. Cuidam genu rotula transversim fracta, ut partes à tendinibus sursum deorsumque traherentur, cum persanata jam omnia Chirurgus putasset, ægrotus tamen non citius erecto corpore stare & prodeambulare cœpit, quam rotula in duas partes denuò dissiliret.

NOTA.

Dissiliret) Nimirum in luxationibus & fracturis nimio siccantium usu sæpè vidimus ligamenta breviora reddi, & tendines contrahi, ut deinde motus non uno modo lædi soleat.

L. Viri

L. Viri cujusdam religiosi experimentum ad *coxæ dolores* erat ol. sem. cannabis expressum calidè illitum.

NOTA.

Ol. sem. cannabis expr.) Diaphoreticâ sc. & narcoticâ pariter facultate, de quâ suprà §. XXXIV.

LI. *Erysipelati*, etiam desperato, certum & arcanum ejusdem experimentum erat farina secalis in sacculo parti admota.

NOTA.

Secalis) Novimus etiam, qui inspergere solent. ~~Sed præstat~~ tamen in linteolo admovere.

LII. Succus chelidonii filis carptis admotus *cancro recenti* expertus, indubiâ relatione fide dignorum constat.

NOTA.

Chelidonii.) Habet enim vim cathæreticam: quâ etiam folliculos abscessuum cysticorum extergit.

LIII. Elaphometra conceptionem juvat, arcano experimento anonymi in Msto apud Jo. Prevotium.

NOTA.

Elaphometra) Cui confer Jo. Agricolæ cervum excoriatum.

LIV. Hoc etiam secreti loco quibusdam habitum: Cymbalariæ succus externo & interno usu ad *scabiem*, brevissimo spatio feras quoque impetigines sanat.

NOTA.

Cymbalariæ) Eadem huic vis, quæ sempervivis & cotyledonibus cæteris.

LV. Pollinem corticis Anagyridis Alpinæ supernè avulsi *vomitum* movere, Solerii indicio, verum comperit Jo. Prevotius.

NOTA.

Anagyridis Alpinæ) Omnibus Anagyridis generibus hoc commune: Sed avulsio corticis versus superiora superstitiosa videtur.

LVI. *Varices* primum se prodentes in puero curavit idem foliis perfoliatæ impositis.

NOTA.

Perfoliatæ) Eadem sc. facultate rupturas seu dilatationes valvularum in venis, quâ processus peritonæi dilatatos percurat.

LVII. D. Guenocius radice Solani lignosi feliciter utebatur sarsæparillæ loco.

NOTA.

Solani lignosi) Si manicum intellexerit, quod ad frutices pertinet, sententiam nostram diximus in Exerc. de venâ Medin. Narcoticum enim esse non dubitamus, à quo nimirum & vis diaphoretica dependet. Sed illud *μανικὸν* videtur à narcotico differre.

LIIX. Idem ad casum ex alto lapsis propinabat sterc. ovilli ℥j. vel ℥ij. sudores enim movet, & grumos sanguinis dissolvit.

NOTA.

Sterc. ovilli) Eadem vis omni penè quadrupedum excremento, ob ⊖is ⊕osi copiam, quæ illis inest.

LIX. ⊖ herniariæ & stipitum fabarum & feculæ bryoniæ æquas portiones ex vino albo detersis renibus, gonorrhœam sistere expertus est D. Thierrius.

NOTÆ.

⊖ *herniariæ & stip. fabar.*) Detergentia quidem diuretica huic negotio apta, sed fortiora esse non debent. Conf. Episagm. nostr. Obs. LXVII. quâ de malva & rhabarbaro.

Fec. bryoniæ) Vid. suprà §. XLI.

LX. Folia bardanæ vertici imposita uterum sursum trahunt, & umbilico admota etiam subsidere non patiuntur, sed suo loco detinent, femori autem admota deorsum trahunt D. Myendaelii observatione.

NOTA.

Bardanæ) Est enim illi vis siccandi eximia. Sed illa tractio & retentio uteri valdè dubia videtur.

LXI. D. Burgæus ol. ex sem. ebuli expresso plures *arthriticos* curavit, quem sequutus D. de Lort etiam exterius folia ebuli applicabat.

NOTA.

Ebuli) Serum enim potenter vacuat: sed quia etiam vomitum movet, cum cautione exhiberi debet.

LXII. *Dolori coli* clysma ex ol. nucum & vin. malvatico plurimum profuit observatione D. Beubesii.

NOTÆ.

Ol. nuc.) Vid. Diosc. I. 41. qui balanino & sesamino comparat.

Vin. Malvatico) Conf. Jo. Rhodii obs. de delirio ab illius usu: ut videtur sobrius tamen, & sine oleo.

LXIII. *Arthritidem* à pollice pedis incipientem Monspelienses quædam statim sedar solente albumine ovi cum ⊖e trito & ⚹o misto stuppis cannabinis applicito, genubus autem tumentibus in progressu cataplasma adhibent ex melle cum furfuribus, vel ex calce vivâ cum melle rosato.

NOTA.

NOTA.

Alb. ovi) Intercipiendi consilio, aut repercussione, ut videtur: quod tamen non semper succedit etiam in principio.

LXIV. Folia juglandis, aut alni, aut ebuli siccata, lecti strato, sudorem movent copiosum, remedio mulierum Monspeliensum certissimo.

NOTA.

Alni) Hoc adeò vulgare quibusdam locis alpestribus, ut cum in Rhætiâ olim ipsa hieme in lectis ejusmodi foliaceis quiesceremus, sudore tentari admiraremur, quia causa nondum nobis cognita erat: In reditu autem per vallem Cadoriensem, æstate jam adultâ ferre non potuimus.

LXV. Eædem ad *tympanitem uteri*, suffitum nucis aromaticæ singularem expertæ sunt.

NOTA.

Nucis aromat.) Causa tamen latet, præ aliis pluribus efficacioribus. Nec facilè admittenda, nisi interna præmittantur, quæ conveniant.

LXVI. *Abortum* autem pleræque præcavent sem. plantag. ad ʒß. ex ovo sorbili toto gestationis tempore adsumpto.

NOTA.

Sem. plantag.) Hoc tamen multò felicius præstabit, si grana coccinea addantur.

LXVII. Tumori testiculorum à suppressa gonorrhœâ, cataplasma ex foliis cupressi cum vino rubro & melle rosato sæpè expertus est Pharmacopœus Paris. D. M. duro autem restanti applicabat emplastrum Vigonis de ranis c. ☿.

NOTÆ.

Cupressi) Cautela heic opus non exigua. Vidimus enim, qui ab ejusmodi adstringentibus gravissimè læderentur, nec nisi ingenti curâ à nobis restitui poterant.

De ranis c. ☿.) Hoc tutius & efficacius etiam omisso ☿.

LXIIX. Qui integrâ valetudine semper fruuntur, cum aliquando ægrotare incipiunt, rarò evadunt, quia validam causam esse oportet, quæ firmam valetudinem infirmare potest, observatione D. de Lort.

NOTA.

Rarò evadunt) Conf. quæ J. V. Rumleri Obs. LIX. Hieronymi Turini præcellentissimi Medici experientia adnotavit.

LXIX. *Adfectus soporosos* omnes Monspelienses curant feliciter ♁ vomitorio. Quod Riverius etiam in apoplecticis expertus est. Idem etiam purgantibus castoreum addunt, ut diacarthamo & pilulis cocciis minoribus.

NOTÆ.

♁o vomitorio) Est igitur ♁ nonnihil depuratum, quod jam olim Billichius monuit. Mannam ♁i qui vocant, inanibus vocabulis se oblectant. Usus in apoplexiâ cautionem postulat, de quâ iccircò alioloco.

Castoreum) Pinguedinem ejusdem nos in omnibus capitis adfectibus exhibemus, etsi non sint soporosi.

Coccis minoribus.) Vid. descript. in adnot. Alberti Reusini Pharm. & Antidot. Rom. Petri Castelli.

LXX. Vomitus difficilis aqua plantag. cum spir. vitrioli & tincturâ rosarum ab iisdem curari solet.

NOTA.

Spir. vitrioli) Hoc remedium etiam ad vomitum sanguinis commendatum Petro Castello in Epistolis, quem imitabatur Romæ J. Bapt. Meltius.

LXXI. *Epilepsia* in filiolâ N. N. curata pulvere ireos ex rad. ante solis in ♈ ortum verno tempore effossæ & siccatæ tribus matutinis ante novilunium, & vesperi ante somnum, dato ex aqua florum verbasci.

NOTA.

Ante ☉ in ♈. ortum) Vanitatem insignem nobis ostentant, qui hæc talia in Epilepsia tantum scrupulosè observanda proponunt, quia nulla ratio cæteroquin apparet, cur in aliis negligi debeat. Nos in Pharm. nostris quædam de delectu & collectione plantarum sigillatim enarrabimus.

LXXII. *Cephalalgia* vehemens foliis lappæ majoris applicitis curata: multo aquoso humore extracto.

NOTA.

Fol. lappæ maj.) Frequens hoc experimentum in hydrope, Chirurgis omnibus notissimum, quod idem præstant etiam folia tussilaginis admota.

LXXIII. *Vermiculatio aurium* in pluribus curata est ab E. A. radice Valerianæ cum oleo olivarum tusa & expressa. Melle etiam exteriùs admoto evocari certum est.

NOTÆ.

Valerianæ) Est enim planta ulceraria eximia, quæ tergendi vi maximè pollet.

Melle) Sed tamen diligentius advertendum, ut quamprimum prodierint, statim amoveantur aut abstergantur.

LXXIV.

LXXIV. *Gibbosi infantes* felicius curantur fasciationibus, si potui quotidiano hedera arborea imponatur.

NOTA.

Hedera arborea) Conf. Glissonum de Rachitide.

LXXV. Quam *febrem puerperarum* vocant, feliciter curari terrâ signatâ aliisque diaphoreticis exhibitis, obstetricum frequentibus experimentis constat.

NOTÆ.

Febrem puerperarum) à partu sc. & lochiis non satis fluentibus.

Terra signata) Nobis magis in usu est lap. Badzaharticus, & ♁ diaphoreticum cum aliis sudoriferis.

LXXVI. *Herniæ* in pluribus curatæ sunt à D. N. pulv. cochlear. & sem. perfoliatæ āā ℥j. ireos ℥ß. m. trag. arom. ℥iij. loco inuncto pinguedine anseris, & superpositis linteis mastiche & thure suffitis.

NOTA.

Pulv. cochlear.) Siccandi viribus præstantissimæ sunt, & tumoribus plerisque œdematosis interno pariter externoque usu utiles.

LXXVII. Fuit, qui nobis Patavii dejeravit in ranunculo nemoroso fl. albo sibi vim narcoticam cognitam & expertam, quâ *febres* etiam diaphoresi persanet.

NOTÆ.

Ranunculo nemoroso) plerique internum usum prohibent: Cum tamen & allium & alia plurima non minus caustica sint, & tamen adsumantur.

Narcoticam) Conf. supra §. XXXIV. & LI.

LXXIIX. Crassamentum illud coactiliariorum, quo pilei tinguntur, *ambusta* felicissimè percurâsse, probatum & secretum Empirici remedium erat, quod aliorum mixrura occultabat.

NOTA.

Coactiliariorum) Id faciunt atramenta omnia, sive ex ⊖-o fiant, sive terris ⊖-atis.

LXXIX. Arthritidi in fœminâ nobili frequens opiatorum usus, dolorem muscendo, paralysin induxit.

NOTA.

Opiatorum) Conf. Hecatost. nost. II. interdum enim prosunt. Nec tamen diu id faciunt, dolores enim redeunt. Nimia stuporem inducunt, à quo paralysis desperata, quæ nec thermis cedebat, nec quibusvis aliis.

LXXX. Vidimus ab eodem in *hydrope* cum maximâ siti propinatum V, cui pauculæ spir. ⊖ guttulæ inspersæ erant; & pro roborante medicamento tincturam sacchari exhibitam profuisse.

NOTÆ.

NOTÆ.

Spir, ⊖is) Ejus uſus nemini non cognitus: ſitim ſedare creditur, quod nos nunquam tamen obſervare potuimus; nauſeam enim & anorexiam potius inducit: quam facit etim ⊖ ipſum cum vino datum.

Tinct. Sacchari) Hæc cum ⚹o præparata rubeſcit. Sed cur pro ſingulari roborante habenda ſit? nondum liquet.

LXXXI. Idem & ſuccum aurantiorum depuratum cyathi menſura exhibebat in tertianâ & quotidianâ: in quartana autem piloſellæ decoctum in lacte quinquies propinabat, donec convaleſcerent.

NOTÆ.

Succum aurantiorum) Facili quidem remedio, ſed cui alia certiora addi queant.

Decoctum piloſellæ in lacte) Multa ſunt ejusmodi, quæ conferenda cum Sebaſtiani Benzii, Med. Argentinenſis, obſervatione apud H. Reuſner. Obſ. CXX.

LXXXII. Phlegma ⊕i ſali ſuo defecato adfuſum D. O. à menſtruâ digeſtione fortiſſimo igni deſtillabat, cujus ℨj. ter data ſummum epilepſiæ idiopathicæ arcanum pluribus expertus erat.

NOTA.

Phlegma ⊕i) Id tamen ſi rectè inſpiciatur, vix differe poterit a ⊖ ipſo ⊕i aut ejusdem ſpiritu, aquæ alicui deſtillatæ convenienti remixto.

LXXXIII. Idem in *podagrâ* nihil præſtantius ſua experientia adfirmabat, quam ☿ animatum cum ☉ & ☽, ſecundum Claveum præparatum in Theatr. Chemic. part. IV.

NOTA.

☿ animatum) Qui parum aut nihil differt à Badzohardicis mineralibus dictis, ☉ari ſc. & Lunari.

LXXXIV. *Epilepſiæ* per conſenſum hypochondrii Idem multo cum fructu exhibebat antitartarum ſuum ex ♀ & ♁ præparatum, addito cinnabari antimonii.

NOTA.

Antitartarum) Plerique cinnabari iſtud ♂ale ſatis notum, ſed longe minori effectu, quam famâ, ſæpius adhibitum.

LXXXV. Empiricus M. T. qui paucis adhinc annis apud nos *epilepſias* deſperatas & ab utero matris in adultâ ætate perſeverantes, curare conabatur, purgabat ægrotos validiſſimè ſpiritus ⊖is ℨj. cui olei ♂ ex butyro ejusdem deſtillati gutt. 6. infuderat, ut lacteſceret, additâ ℥j. hydromelitis exhibebat Deinde ♂ præparatum cum ♃ partibus æqualibus in ollâ per plures dies uſtum ad ℥j. integram propinabat. Parum tamen profecit.

NOTÆ.

NOTÆ.

Ol.♉ ex butyro ejusd.) Horribile hoc remedium ob fœtorem, & saporem ingratissimum.

♉ *præparatum*) Diaphoreticum sc. Nec enim quidquam aliud erat, sed frustrà epilepsiæ adhibitum.

LXXXVI. Callis ulcerum exterendis Patavii in Nosocomio publico succum chelidoniæ cum pinguedine vitulina & cera permistum felici successu adhibitum vidimus ab illustri viro Petro Marchetto, Chirurgiæ & Anat. Prof.

NOTA.

Succum chelidoniæ) Conf. supra §. LII.

LXXXVII. *Hæmorrhoidibus* dolentibus efficacissimam expertus Prevotius tunicam minimam Dalechampii contusam & hepati applicitam.

NOTA.

Tun. min. zalech.) Conf. quæ nos de staticès usu in gonorrhœa ex mente D. de St. Jacques memoravimus Episagm. Obs. LXVII.

LXXXIX. *Ischuriæ* contumaci jam omnibus propemodum desperatis Dalechampii experimentum sæpè comprobatum testatus est in MSS. suis Jo. Prevotius, decoctum glycypicri, quod etiam grumos sanguinis dissolvit.

NOTA.

Glycypicri) Ad smilacem lævem Dioscoridis refert H. Tragus II. Herb. c. XCIII. Qui easdem facultates adsignat IV. 140.

LXXXIX. Parisiensium quotidianâ praxi expertum retulit P. M. Slegelius in MSS. adversariis, quæ ex relicta Virsungii supellectile librariâ accepimus, si gravida in immodicum sanguinis ex utero fluxum inciderit, ita ut judicetur à jecore uterino, ab utero aliquâ parte divulso fieri, statim incumbendum esse, ut enitatur. Non enim sisti solet ejusmodi sanguinis profluvium, sed si aliquandiu perstiterit, tam matrem, quam infantem è medio tollit. Si verò fœtum statim ex utero rejecerit, matris viribus etiamnum constantibus, illa servari potest.

NOTA.

Ut enitatur) At nos plures remediis liberavimus, ut deinde felicissimè enixæ sint suo tempore. Nec proclive est conjecturâ certiori divulsionem placentæ uterinæ adsequi. Quin natura ipsa tantum se ad partum aut abortum accingit. Nec facilè ὠκυτόκια danda, nisi fluori dolores etiam conjungantur.

XC. Ad *singultum* in febb. molestum Claudini experimentum ex Diaphœnico & Philonio Romano mistum, Monspeliensium praxi frequentatum utilissimum compertum est.

NOTA.

Philonio Rom.) Vid. ipsummet in lib. de ingressu, & empirica rationali.

XCI. Maritus cum uxore juvenculâ formosissimâ rem habere cupiens impediebatur, quia trepidaret maximè, & concubitum reformidaret, quia semen emittebat calidissimum & fœtidissimum, ita ut plerumque exanimis in thoro jaceret: Quinque tamen annorum spatio decies concepit & abortiit. Hic purgatus ☿ dulci ita convaluit, ut etiam conjux nullo alio remedio indigeret, sed anno sequente parentem faceret.

NOTÆ.

Calidissimum & fœtidissimum) Similis planè casus, ni idem sit, habetur ap. Laur. Hofmannum de us. & abus. med. Chem.

☿ dulci) Curatio morbum ostendit. Non constat tamen, an aliqua luis suspicio adfuerit: Nec multum refert. Semen ipsum in quibusdam adeò corrumpi potest, ut veneni alicujus naturam æmuletur.

XCII. In *renum ulceribus* nihil præstantius expertus est D. de St. Jacques, quam aquas ferro aut plumbo medicatas, præmissa S. M. è bracchio, & purgantibus lenioribus: Thermarum autem defectu substituebat decocta refrigerantia cum trochiscis de Caphura. Clysmata prætereà refrigerantia ex Oxycrato sæpè repetebat.

NOTA.

Troch. de Caphurâ) Obsoleti isti, nec ulli ferè hodiè usitati. Ipsa sanè Caphura decocto aut destillato convenienti addita idem præstiterit.

XCIII. *Odontalgiæ* præclarissimum experimentum expertus est Riverius spir. vini cum satureja destillatum, ore detentum.

NOTA.

Satureja) Idem præstat etiam serpillum, & thymum non tantum in collutione, sed etiam in pediluviis.

XCIV. Riverius statuebat Cæsaream sectionem nunquam exercendam esse matre in vivis existente, quia illâ vitâ partus nunquam desperatus esse soleat. Probabat id exemplo mulieris Monspeliensis ægrè parturientis, quâ mortua infans quoque mortuus inventus est, sed tamen exclusus, unde constet extremis etiam conatibus excludi posse matre deficiente ex doloribus jam antè exantlatis. Quare nihil miri est, si Hildanus puerperæ extrema quæque patienti somnum viresque conciliarit confectione Alkermes exhibita ad ʒj. c. sir. fl. papav. err. ℥ij. ex aq. nenupharis & borrag. felicissimè succurrerit. Vulnus etiam magnum in cute uniri non posse ajebat sine suturâ, nedum in utero, qui in humidiori est cute & cui nihil substernitur ad callum inducendum idoneum.

NOTÆ.

NOTÆ.

In vivis existente) Rectè sanè, nec facilè quisquam, quod sciamus, in vivâ sectionem tentare ausus est: sed ex mortuâ vivus foetus extrahi sine hæsitatione potest.

Hildanus) Vid. ipsum Centur. 6. Obs. 63.

XCV. *Mammillis excoriatis* pulverem Tragacanthæ inspersum, certum remedium comperimus.

NOTA.

Tragacanthæ) Et nos quoque cum farina tritici, & Amylo & G. Arab. feliciter adhiberi observavimus.

XCVI. Hydropicorum hepati roborando nihil præstantius expertum se profitebatur D. de Lort, quam se Spic. Nardi ℥ß. ex ovo sorbili datam.

NOTA.

Spic. Nardi) Est sanè egregium remedium, de quo vid. Diosc. 1, 6.

XCVII. Hæmorrhagia periodica narium laborans, frustrà tentatis variis remediis oxycrato attracto curata est à Riverio.

NOTA.

Oxycrato) Id felicius adhibebitur, si acetum rosatum, succo plantag. aut urticæ misceatur.

XCIIX. Urinæ incontinentiam in adultis pariter & pueris sæpissimè curavit idem scobe sive ramentis genitalium arietum in pulverem redactis ad ℥j. exhibitis.

NOTA.

Genit. arietum) Aut etiam cervini et taurini, quia omnia nervosa & tendinosa vim habent κολλητικὴν, de quâ supra §. XXXIII.

XCIX. *Luem Veneream* Formisius sæpè curavit in plurimis præcipitato tam albo, quam rubro aliquoties exhibito ad ℈j. purgandi gratiâ; deinde absolvit reliquum lixivio è cineribus sarmentorum.

NOTÆ.

Præcipitato albo & rubro) Conf. Episagm. nostr. Obs. XC.

Lixiv. è cin. sarment.) Inest enim omni lixivio vis diaphoretica ob salem copiosum, quo nomine etiam salsamenta, & inprimis decoctum pernæ, Gallis in usu.

C. Cum toto Oriente communissimum & probatissimum remedium ad *oculorum dolores* percognitum sit semen, quod Acacalidis Diosc. I. 118 plerique putant Guil. Quacelbenus epist. ad P. A. Matthiolum lib. III. Kesmesen vocat, adeo ut vulgari proverbio dici soleat: Si doleant oculi, habes Kesmesen: mirari sæpè lubuit, hodiè à nemine tamen in usum duci. Causam sanè vix aliam conjicimus, quàm quod vix ulli ipsa planta agnoscatur, quod Valerius Cordus

ingenuo candore fatebatur. Bauhinus in pin. ſiliquæ ſylveſtri ſimilem conſtituit, multum profectò aberrans, & Paludani relatione deceptus, qui ſe ex ſemine Cairo delato, cum cIↃIↃ LXXIX. ex Syriâ rediiſſet, ab eodem accepto plantam foliis rotundis enatam vidit, & Æginetam præterea adduxit, qui tamen diſertè myricæ ſimilem profeſſus eſt; eo præterea magis hallucinatus, quod Acaciam Dioſc. Rauvolfio quondam noſtro deſcriptam ſuſpicaretur, cui tamen profectò non convenit. At ſi nonnihil temporis Linguarum ſtudio dediſſent Viri doctiſſimi, certiora omninò comperire poterant. Nam Keſmázek aut Keſmáſek كَمَازَكْ (כזמאזך) كِزْمَازَقْ (כזמאזק) & كِزْمَازَجْ (כזמאזך) Jacobo Firauzabadio diſerte exponitur حَبُّ ٱلْأَثْل (חבאלאל) id eſt, baccæ Tamaricis albæ ſ. fructus Acacalidis Dioſc. I. 128. Ebn Beitharo. Et أَثْل (אחל) Aſiaticis Perſicè گز سوره & (סורהכז) يلغون لق (אק לגון) Mircati auctori Turcicè Myrica ſalſuginoſa ſive alba, planta aculeata Zamachſſario prodita, non verè, qui folia acuminate & aſpera hoc nomine intelligebat. Charmaſel P. Bellonio lib. II. Obſ. c XXX. corruptè dicta, ex quo repetebat etiam Cluſius I. hiſt. plant. rar. c. XXVII. non pœnitendum mercimonium ob frequentiſſimum ubique uſum appellans: At proverbium de re quacunque facili & parabili accipiendum, adeò enim copioſè provenit ſive ſemen, ſive, quod alii volunt, excrementum plantæ illius, ut rami pondere prægravati ferè diſrumpi ſoleant.

NOTÆ.

Acacalidis) Multus hujus uſus quondam Paulo Renealmo erat; quod ex curationibus illius patet. Provenit enim copioſè in Gallia maximè Narbonenſi.

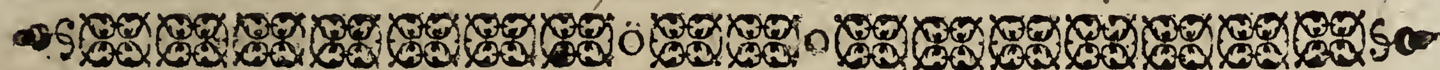
Keſmeſen) Vid. infrà. Keſmázek enim dicitur: aut Turcarum pronunciatione Kezmaſenk.

Acaciam Dioſc.) Vid. ipſum I. 133. de Ponticâ ſive Cappadocicâ, diverſa putatur ab Ægyptiâ, rectè tamen ab illo deſcripta.

Tamaricis albæ) Vid. Dioſc. I. 116. de Myrica: γεννᾶται δέ τις ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Συρίᾳ ἥμερος, κατὰ τὰ ἄλλα ὁμοία τῇ ἀγρίᾳ, καρπὸν φέρουσα, ἐμφερῆ κηκίδι, ἀνόμαλον, (ſic enim legendum, non ἀνομάλως) στύφοντα κατὰ τὴν γεῦσιν, id eſt, gignitur & in Ægypto Syriaque ſativa quædam, cætera ſilveſtri ſimilis, at fructum ferens gallæ proximum, inæqualem guſtu adſtringentem, ἁρμόζοντα δὲ ἀντὶ κηκίδος εἰς τὰ στοματικὰ καὶ τὰ ὀφθαλμικὰ, qui gallæ vice ad oris oculorumque medicamenta accommodatur. Ut mirari queas, cur Dodonæus XVII. Prax. c. XI. Tamariſcum Corinthium duplicem ſilveſtrem ſterilem, & mitiorem fecerit, ab

Ægyp-

Ægyptio & Syriaco gallifero diversum. Nam & hic Ægyptius ipse, qui gallas fert, ἥμερος Dioscordi dicitur. Si maximè Corinthius aliquis fuerit, cum ubique proveniat, tot sc. Tamarisci erunt, quot regiones fuerint, Hispanicus, Pannonicus, Italicus, Gallicus, Germanicus & sic deinceps, aut enim plures, si urbium nomina captemus, quo nihil magis absonum cogitari queat.

HISTORIA STEATOMATIS resecti, & feliciter sanati.

Auctore

JOAN. SIGISM. ELSHOLTIO D.
& Sereniss. Electoris Brandenb.
Medico Ordinario

AD

D. MARTINUM WEISSIUM

ET

D. CHRISTIANUM MENZELIUM,

Serenissimi Electoris Brandenburgici Consiliarios & Archiatros.

MEdicarum observationum quæ sit, quantaque utilitas, apud peritos in propatulo est. Quid proderunt medicinæ præcepta quæcunque, cum universalia sint, nisi ad sanandos ægros singulatim illa applices, & per individua? inde enim unice pendet artis certitudo. Suos de morbis epidemicis libros incredibili diligentia scripsit olim Hippocrates, qui tamen maximam partem præter historias certorum ægrotantium nihil continet. Ipsum longo ordine qui secuti sunt Medici, spissa Observationum, Consiliorumque volumina nobis reliquere: nec desunt hodieque viri summi, qui laudabili conatu rariores suas curationes in literarum monumenta referant. Illis ipsis non ausim nomen inferre meum, quamvis Observationes partim ab aliis peregre domique communicatas, partim proprias in ordinem redigere, & justo libello complecti, nobis in promptu sit. Recens tamen natam hanc abscissi Steatomatis historiam vulgare nunc visum est, non *Exordium.*

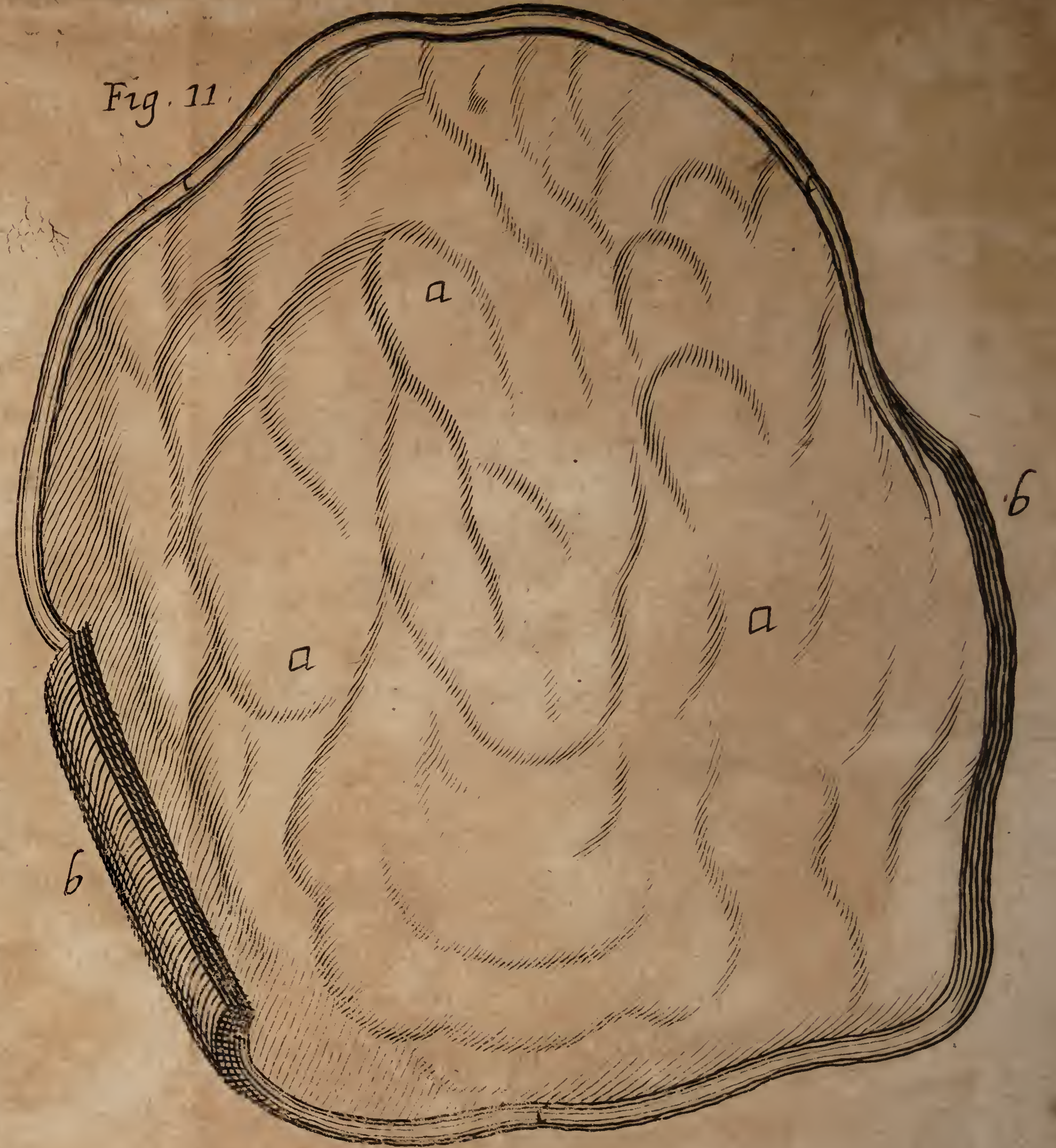
quasi carere illa Respublica Medicorum nequeat: sed ut amicis, qui ipsam desiderant, gratificemur.

Historia tumoris. Michael Nebel, miles decurio de legione prætoriana pedestri Serenissimi Electoris nostri, annos triginta septem natus, statura procerior & macilentus, illibatæ tamen valetudinis & robustus, sexto abhinc anno sensit aliquod tuberculum pisi instar sibi nasci prope perinæum in extremis natibus, non procul ab ano, sine dolore aut molestia. Quare neglectum per aliquot annos, incrementum sumsit, & antrorsum ad inguen sinistrum usque fuit protensum. Superiori mense tandem ad tantam molem pervenit, ut vehementer extensa primum, mox rupta etiam cute tumor procideret, & intra paucos dies magis magisque elapsus, hanc faciem, qualiter in icone prima pictus est, referret.

Curatio. In consilium adhibitus judicavi, esse tumorem ex eorum genere, qui materiam peculiari inclusam membranæ continent. De occasione tanti mali interrogatus æger, referre nihil poterat, nisi olim sese dimacham ab equitatione multa passum esse incommoda, & ab eo tempore initium tumorem sumsisse. Suspicari autē licet, vasorum peculiarem dispositionem in illo loco à nativitate nactum fuisse miserū hominem ita ut arteriæ cluni sinistræ sanguinem deferentis certus ramulus vena socia destitueretur, aut casu hæc obstrueretur: accidit inde, ut sanguis affluens negato regressu subsisteret, & natura nunquam otiosa nutrimentum allatum in materiam adiposam sensim converteret, ipsique augescenti saccum fabricaretur. Cæterum erat universus tumor ad tactum durior, & prementi digito renitens adeo, ut primo intuitu Sarcoma sive carnea videri excrescentia potuisset. Consilium de materia in pus vertenda, itemque aliud de sectione per partes instituenda, cum non placerent: itum fuit in sententiam de amputatione una vice perficienda. Semel igitur purgato corpore, sanguine ex vena brachii detracto, dies VI. elapsi mensis Decembris operationi fuit destinata. Convenimus Medici duo, mecum scilicet Excell. Dn. D. Martinus Weise Fil. totidemque Chirurgi, mane circa octavam. Omnibus rite comparatis, ægrum in scamno supinavimus, & quidem sine vinculis, quippe quæ sibi homo militaris dedecori ducebat. Adhibiti nihilominus fuerunt viri robusti, qui brachia pedesque decumbentis complecterentur. Tumor ob lubricitatem linteo involvebatur, ut manu firmiter teneri posset. Ad radicem ipsius acus filum trahens transadigebatur ex uno latere, & ex altero latere alia acus, radicem totam, in præcautionem nimiæ hæmorrhagiæ, arctissime constringendo. Mox

nova-

Fig. 1.
b
e
d
c
f

Fig. 11.
a
a
a
b
b

novacula prope ligaturam amputatio fiebat, & celeri manu frustum ingens fungi orbicularis, desuperque stupa cum albumine ovi & bolo vulneri imponebatur. Deinde vero fasciæ tum per pedem, tum per ventrem pro majori firmitate circumductæ, & ægrotus, qui mascule sectionem pertulerat, in lectulum fuit repositus.

Elapsis XXIV. horis fasciæ arctiores solvebantur, aliis paulo laxius injectis: medicamenta tamen sanguinem sistentia nondum movebantur. Tertio die omnia fuerunt ablata, unguentum digestivum, postmodumque cætera medicamenta convenientia ordine adhibita, adeo ut vulnus intra mensem ad cicatricem perduceretur.

Amputatus hic & bilance examinatus tumor, duas libras medicas æquabat; forma equidem marsupium referens, ad radicem tamen paullo angustior, itemque circa apicem. Portio cute nuda non apparebat lævis, sed scabra & inæqualis: color carneus in locis extantibus, albicantior in depressis. Secundum longitudinem dissectus, ostentabat materiam adiposam, adipique suillo recens extracto & substantia & colore tam similem, ut discernere potuisset nemo. Folliculus crassitie calamum fere æquabat, ut videre est in icone posteriori: tenuissimæ vero membranulæ per totam adipis massam adspersæ, in cellulas quasi ipsum distinguebant. *Descriptio tumoris abscissi.*

Explicatio literarum in iconibus.

Fig. I. Steatoma integrum.

a. Radix steatomatis.
b. Apex ejusdem.
c. Portio cutis amputatæ.
d. Portio cutis ruptæ.
e. Folliculi superficies externa.
f. Materia adiposa.

Fig. II. Steatama juxta longitudinem dissectum.

a. a. a. Materia adiposa, membranis distincta tenuibus.
b. b. Portio cutis divisæ.
c. c. c. Folliculi crassities.

Cæterum de tumoribus materiam sevo, melli, pultive similem complexis, qui plura scire desiderat, evolvere imprimis poterit Galenum *l. XIV.* *Conclusio.*

XIV. meth. med. c. XII. Aëtium Amidenum *lib. XV. de re medic. c. VIII.* Paulum Æginetam *l. c. XXXVI.* C. Celsum *l. VII. c. VI.* Felicem Platerum *Tom. III. Prax. Medic. lib. I. c. III.* Ambrosium Paræum *l. VI. c. XIX.* Gabrielem Fallopium *l. de tumor. p. n. c. XXIV.* Hier. Fabr. ab Aquapendente *l. I. Pentat. Chirurg. in app.* Francisc. Peccettium *tom. I. Oper. Chirurg. lib. I. c. XXV.* speciatim vero Joan. Baptistæ Cortesii *Steatoma exulceratum* à dextri femoris interna regione marsupii in modum pendens, editum Messanæ Anno 1614. Citandis pluribus supersedeo. Scribebam Berolini VI. Nonas Januarii M. DC. LXVI.

JOAN. SIGISM. ELSHOLTII,
D. & Medic. Electoral.

De

CONCEPTIONE TUBARIA,
qua humani fœtus extra Uteri cavitatem in Tubis quandoque concipiuntur:

Itemque

de

PUELLA MONSTROSA,
Berolini nuper nata,

EPISTOLA

AD

Dn. D. VVOLRATHUM HUXHOLTIUM,
Sereniss. Principis Landgraviæ Hassorum Regentis Archiatrum, &c.

PRÆNOBILIS, EXCELLENTISSIMEQUE DOMINE.

CUm Serenissimam Aulam Vestram Cassellis secutus, hic apud nos Berolini aliquot septimanas nuper hospitareris; suavissima tua conversatione summo-

Ad Append. pag. 64.

PUELLA MONSTROSA.

Ad Append. pag 65.

summoperè delectatus sum. Tui enim similes Viri in doctrina & arte præcellentes aromatis aptè comparantur, quæ contrectantibus non possunt non odorem affricare gratum simul & utilem. Idem mihi contigisse fateor, quotiescunque de artis operibus & nuper repertis sermonem inter nos conferebamus: imprimis cum tua opera & favore in musæo nostro inspicere aliquando liceret literas, quas proximè elapso mens. Novembri accipiebas ab amico, Lutetiæ Parisiorum nunc commorante, quibus is refert, in aperto cadavere fœminæ Parisinæ inventum fuisse duplicem Uterum, addendo etiam Programma Gallicum typis impressum, atque Iconem æri incisum cum lemmate hoc: *Demonstration d' une double Matrice.*

Profectò non levis tum subibat admiratio animum meum, immò utrique nostrum ostentum hoc naturæ rarissimum, & ulteriori examine quammaximè dignum videbatur. Cum verò TU paullò post iterum hinc abires, sententiamque nihilominus hac de re meam requisivisses, lineas aliquot in chartam conjeci: & ut in Germania quoque nostra isthæc si non nova, saltem paucis obvia hactenus concipiendi ratio magis innotesceret, Epistola hac ad TE conscripta Casum repetere breviter, & adjecta effigie excitare animos Eruditorum ad id genus plures Observationes notandas volui. Id quod haud iniquè TE, Vir Excell. me laturum penitus confido.

Argumentum autem Programmatis Gallicani, omissis superfluis, Latinè sic sonat: *Benedictus Vassalius, Chirurgus Parisiensis, aperuit d. VI. Januarii anni currentis 1663. cadaver mulieris triginta duos annos natæ, temperamento sanguineo, & habitu corporis satis masculo præditæ. Repertæ fuerunt duæ Matrices singulari connexione à natura tam bene dispositæ, ut vera undecies jam concepisset, septem nimirum filios & quatuor filias, justo omnes tempore & debitæ compositionis. Atqui habebant fraterculum embryonem, conceptum in Adjutorio sive Adminiculo genuini Uteri, & quidem in loco ad distensionem tam inepto, ut fœtus grandescens decem septimanas funestis symptomatis matrem exagitaret: tandem trium aut quatuor mensium factus fœtus carcere effracto tumulum sibi in ipsa matre paravit, excitando ingens sanguinis profluvium in universam abdominis cavitatē: id quod tribus ultimis diebus vehementissimi motus convulsivi, & deniq; mors subsecuta fuit.*

Cæterum ad demonstrationem hanc Dn. B. Vassalii quod attinet, quamvis cum nemine contendere velim admodum, ægrè tamen à me impetrare possum, ut credam, gemino instructam Utero fuisse Parisiensem illam gravidam: nisi vocabulum Uteri latissimè accipere velimus pro quacunque capsula fœtum includente. Quotusquisque enim appictam Embryi domunculam attentius considerat, dextram Uteri genuini tubam dilatatam, non autem accuratè loquendo Uterum secundum esse confitebitur.

 Nimi-

Nimirum fundus uteri eſt locus, in cujus rotunda cavitate humani fœtus ordinaria naturæ lege concipiuntur: canum ſiquidem & aliorum brutorum matrices à rotunditate iſta recedunt, & bicornes aut alterius formæ ſunt æmulæ. Atqui communi gentium conſenſu hactenus ſtatutum fuit, Uteri humani rotundam illam cavitatem non tantum eſſe genuinam, verum etiam unicam conceptionis ſedem: quinimmo extra illam non dari ullam Embryoni formationem.

At verò aliter ſe rem habere, hiſtoriæ aliquot noſtrâ patrumque memoriâ factæ convincunt. Joannes ſane Riolanus *lib. II. Anthropograph. cap. 35. In tuba uteri*, inquit, *quod eſt mirabile, fœtum humanum concipi. fuit obſervatum.* Deinde recenſet quatuor è tubis reſectorum fœtuum exempla, quæ quidem nolim hic otioſe repetere. Pertinet huc hiſtoria de uxore Civis Viennenſis, quæ extat apud Joan. Marquardum *Practic. Medic. tit. de Mola matricis p.* 380. Inventæ ſcilicet ſunt in ipſius Cadavere diſſecto duæ molæ extra matricem: una ſupra ipſam fruſti inſtar carnis, & altera in latere ſiniſtro circa vaſa ſeminaria, capitis magnitudine. Planè etiam huc ſpectat Obſervatio Muſſipontanæ mulieris, embryum extra uterum gerentis, quam ante hos decem annos ſeorſim vulgavit Joan. Daniel Horſtius, & repetiit Thomas Bartholinus *Centur. VI. Hiſtor.* 92. Accedit jam nunc nova hæc ex Galliis Obſervatio, cæteras ante ſe tum magnopere illuſtrans, tum evidentia longè ſuperans. *Lit. a.* eſt Uteri cavitas. *b.* Vagina. *c. c.* Ligamenta teretia. *d. d.* Teſtes. *e.* Tuba ſiniſtra: *f.* Tuba dextra. *g.* Portio tubæ dextræ dilatata, in qua embryo conceptus. Cætera ſine interprete patent.

De modo tantum mens hæret, quo *Conceptiones* iſtæ *tubariæ* (liceat nunc iſtac voce à proprio ſenſu, quo Fabrum ſtubarum alias ſignificat, paullum detorta uti) contingant. Concedendum primò, ſemen virile non tantum in fundum pervenire, ſed in ipſas inde penetrare tubas valere. Deinde quoque, tubas immane quantum dilatari poſſe, veluti infelix Catharina Bonevallia, hydropem in illis paſſa, apud Nicol. Tulpium *l. IV. Obſerv. Medic. c.* 44. ſatis ſuperque commonſtrat. Tertio, maſculum ſemen in tubas receptum, ſemini fœminino commiſceri, ut conjunctim deinde in fundi cavitatem pro fœcundatione & fœtus conformatione refluant. Denique *in tubis, haut ſecus atque utero, obſtructiones eſſe frequentes*, ut loquitur Joan. Veslingius *Syntagm. Anatom. cap. VII.*

Suppoſitis his ſequitur, miſellam hanc Pariſinam ſub amplexibus venereis ſuſcepiſſe ſemen maris, quod per uteri fundum in dextram uſque tubam penetrans, & muliebri copulatum, dum relabi in cavitatem nitebatur, interveniente notabili quadam obſtructione impeditum ſubſtitit. Virtus interim plaſtica, nunquam otioſa, ex miſcella fœcundi ſeminis fabricari fœtum incepit, non refragante prorſus loci commoditate; ſiquidem, auctore Riolano l. c. *tubæ uteri*

ejusdem

ejusdem sunt naturæ & substantiæ cum utero, quia mediocriter carnosæ. Porro crescente fœtu magisque dilatari tuba cœpit, immo & membranæ ipsius spissari adeò, ut crassitie sua uterum genuinum æmularetur.

Tubarias autem ejusmodi *conceptiones* embryo semper, matri utplurimum lethales esse arbitramur; Per angustum enim tubæ ductum remeare in uteri cavum haut valet fœtus grandior: unde aut suffocatur in matrice illa falsa, si ea sit spissior; aut si tenuior, vi perrumpit, & in cavum abdominis prolabitur. Eam rupturam insignis hæmorrhagia necessario comitatur, immo lethalis, nisi abdomine artificiose diviso sanguis effusus evacuetur, & embryo novo Partus Cæsarei methodo eximatur. Hujus equidem operationis, qua exciso fœtu in tuba concepto parens servata sit, etiamsi exemplum nondum extet; fieri tamen eam posse, non magis est negandum, quam Partum Cæsareum hactenus cognitum. Atqui nec illud negandum, tum in tubis variorum morborum muliebrium causas latere hucusque ignotas, tum in ligamentis uteri teretibus: quippe quæ non simplicia, sed concava esse, & è duplici membrana haut secus, atque Uterum ipsum componi, immo per eandem seminalem materiam, nec non alia in utero coacervata excrementa ad inguina expelli, ex Ja. Veslingio *Syntagm. Anatom. cap. VII.* aliisque Neotericis abundè constat.

Ita equidem hac de re nunc conjicio, nondum meliora doctus: atqui Guilielmi Harvei de generatione animalium sententiis, quæ jamnunc inter Doctos ventilatur, ejusmodi experimentis majus acquisitura robur videtur: quippe si in tubas post coitum secedit semen, quid mirum, si in cervis & damis primo mense vacuam uteri cavitatem ipse invenit. Qua de controversia legi merentur, post Antonium Deusingium, Jani Orchami *Conjectura de generatione animalium*, & examen illius libelli, quod hoc ipso anno Georgius Fridericus Rallius, Medicus Stetinensis divulgavit.

Et hæc quidem hactenus: at verò de *Puella illa monstrosa*, quam urbs nostra nuperrimè conspexit, adjicere aliquid visum quoque est, præsertim cum effigiem ipsius TU à me desideraveris. Eam itaque hic additam nunc accipe: immo, nisi fastidis, ejusdem etiam descriptionem.

Die nimirum XIII. mens. Octobris, & quidem anni labentis cIɔ Iɔc LXIX. nascebatur Coloniæ Brandenburgicæ puella pessimæ conformationis in partu mortua. Mater erat juvencula, quam superiore anno uxorem duxerat miles gregarius de Legione urbis præsidiaria. Tertio igitur à partu die cùm inspectio à me fieret, in capite fœtus nullum exterius apparebat vitium, quin potius facies ipsi erat bellula, & venusta satis. Sic etiam brachium dextrum, itemque totum dorsum errois visebatur expers.

Contra vero brachium ſiniſtrum ab humero ſenſim acuminabatur, & tandem deſinebat in unicum digitum, ſuo ungue *lit. a* rite munitum. Crus lævum abdomini adnatum ita, ut genu illud attingeret: hiabat autem tota illa abdominis portio, *lit. b.* propendentibus per cutem fiſſam hepate, meſenterio, cæterisque nutritioni dicatis viſceribus, uti etiam umbilicalibus vaſis. Pes quatuor tandummodo digitis inſtructus, & per medium notabili ſciſſum *lit. c.* divulſus, adeo ut eminus conſpicienti duplex planta in uno pede appareret.

In dextro genu patella deerat, & planta pedis *lit. d.* itidem quaternis prædita digitis. Verum & ex interno femore *lit. e.* prodibat, ſimulque malleolo interno *lit. f.* connectebatur caudam ſuillam oblongam referens corpus, & quidem glabrum: qualem caudulam, ſed breviorem & piloſam, etiam prope anum in ſolita coccygis extremitate *lit. g.* haut ſine ſtupore contemplabamur.

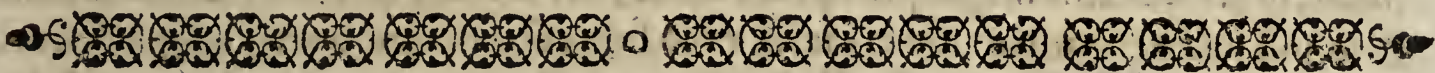
Interrogata mater, num tempore geſtationis ob terrorem aut ſimilem animi perturbationem aliquid mali paſſa ſit? ſe quicquam meminiſſe negabat. Frequentibus tamen mactationibus ſuum atque porcorum ipſam interfuiſſe, fœmellæ adſtantes afferebant: unde malum hoc, interveniente imaginationis vehementia, unice originem traxiſſe conjicimus. Ne quid enim de cauda illa porcina in coccyge hic dicam, ſuſpicionem multum auget fiſſura illa in abdomine, per quam viſcera propendebant. Quicunque enim vel ſemel de trabe mactatum ſuſpendi porcellum obſervavit, & quam faciem referat abdomen ejus, dum à lanione diſſecatur prolabentibus inteſtinis: is ea parte conformitatem aliquam cum monſtroſo partu hoc, facile agnoſcet. Cæterum quamvis iſtiusmodi adſpectu ſe perterritam mater non recordetur, vero tamen perquam ſimile eſt, non advertenti tale quippiam: dum utero ferret, contigiſſe: aut, veluti rerum ſuarum quandoque minus ſatagunt mulierculæ, perturbationis quondam perceptæ ipſam prorſus fuiſſe oblitam.

Interea quanta vis ſit imaginationis, mirari ſubit: quippe quæ ſub auſpiciis τῆς πλαςικῆς in uno fœtu & digitos aufert, & caudas apponit, & plantas ſulcat, & ſciſſo abdomine viſcera protrudit: immo his longe majora facinora in embryone quandoque patrat, cujus calamitatis exempla affatim proſtant apud Auctores, qui de Monſtris & Prodigiis ſcriptitarunt. Et ſpeciatim quidem, ut noviſti, laudandi hoc loco venirent Ulyſſes Aldrovandus & Joannes Georgius Schenkius, uterque in *Hiſtoria monſtrorum*, Alphonſus de Carranza Hiſpanus *Tractat. de Partu natural. & legitim.* Ambroſius Paræus *Oper. Chirurg. lib. XXIV.* Martinus Weinrichius *Commentar. de Monſtr.* Caſpar Bauhinus *lib. de Hermaphrodit. monſtroſisque partub.* Fortunius Licetus *l. de Monſtrorum natur. cauſſ. & different.* At ne noctuas Athenas, ut aquam pelago illaturus videar, finio illo Philoſophi de Monſtris effato *lib. IV. de Gener. animal. c. 3.* Πάρεγλυς ὀλιγόποι

τῆς

τῆς αἰτίας καὶ παραπλήσιοι τρίτον τινά εἰσιν. οἱ τε περὶ τῶν τεράτων καὶ οἱ περὶ τῶν ἀναπήρων ζώων, καὶ γὰρ τὸ τέρας ἀναπηρία τίς ἐστι.

Tuæ vero cenſuræ, Huxholti Celeberrime, quicquid hic perſcripſi, ſubmitto: obnixe precatus, ut qui tuus eſt candor, omnia in meliorem partem interpreteris, tuumque mihi amorem conſtanter ſerves. Berolini d. XIV. Decembr. A. cIↃIↃc LXIX.

TUMBA
SEMIRAMIDIS
Hermetice Sigillata,
Quam
SI SAPIENS APERUERIT,
Non
CYRUS, AMBITIOSUS, AVARUS,
Regum ille theſauros divitiarum inexhauſtos, quod ſufficiat, inveniet.

Da amantem, & ſentiet, quæ loquor, ſin autem frigida loquor, non ſentiet, quæ loquor. *D. Aug. d. amor. div.*

Nobiliſſimi, Præcellentiſſimi Viri, S. R. I. Naturæ Curioſi, DOMINI,

&

FAUTORES HONORATISSIMI.

NOn tantum priſcis temporibus, ſed & hâc mundi ſenectâ nil altius ſepultum, nec quod magis ab omnibus, maximè Technophilis deſideratum hactenus eſt, quam magni illius myſterii Sapientum Scientia, quæ notâ vocula *Lapis Philoſophorum* appellatur; Eapropter ſcientiam hanc ſub ſchemate *Tumbæ Semiramidis*, ſapientiſſimæ quondam Babylonis Reginæ tumulatam & adumbratam, ſervata ejusdem monumenti inſcriptione, è tumulo extrahimus, orbique literario viſendam & aperiendam ſiſtimus; *Quam ſi Sapiens, non*

Cyrus, ambitiosus, avarus aperuerit, Regum thesauros divitiarum inexhaustos, quod sufficiat, inveniet. Addo constantem sanitatem, quæ duo præcipuas feliciores vitæ columnas dixeris.

Sed erunt fortè altum sapientes, quibus Tumbam hanc reserare opus mulierum & ludus puerorum videbitur, sciant autem velim, scientiam hanc esse *Amnem altissimum, in quo Agnus ambulat*, id est, simplex proficit, *& Elephas natat*, id est, doctissimi quique opinionibus, erroribus, & dubiis suis fluctuant, & immò submerguntur; dum hic de vero subjecto magni operis adhuc dubius, immò toto genere alienus est; ille de Mercurio sophico acquirendo arduè sollicitus, nec quis ille sit, vel cujus formæ, inanibus laboribus sese fatigat; alius quid Ignis Philosophicus? quid elementa magica, clavis, vel menstruum solvens? undè illud depromendum? an dulce vel corrosivum? frigidum? vel igneum sit? vano mœrore sese lacerat. Ingemui sæpè super ea, quæ talium manus fecerant, & in quibus frustrà insudaverant, ubi ultimò non invenirent, nisi vanitatem & afflictionem animi. Stimulo itaque charitatis eorum misertus, communicatam mihi misericorditer lucem, eandem, ut clavem ad sacræ illius scientiæ sanctuarium inveniant, lubens impertior, quamvis à multis violati silentii reus accusabor.

Vestra verò, Viri Præcellentissimi, in curiosis Polydædalæ Naturæ arcanis & operibus curiosa industria, & indefessa curiositas, quæ totum Orbem literarium ad secretiora communicanda suavissimo suo illicio invitavit, me quoque impulit, hujus, quod apud me est, totius naturæ curiosissimi operis, Vos genuinos omnigenæ scientiæ filios, hæredes facere.

Quis verò sim ne quærite; Homo sum, qui aliis prodesse studeo; amicus vester, & virtutum vestrarum admirator, notus multis, saltem nomine.

Valete ergo Curiosi Naturæ, & Artis Mystæ, excelsa Germaniæ sidera; DEUS sit Vobiscum; Vestraque opera & cogitationes toti Reipublicæ literariæ summè proficuas virtute suâ corroboret ad publicæ salutis incrementum, vestrique Nominis gloriam immortalem.

Ex Museo Calendis Januarii, Annò à nato
Salvatore 1674.

TUMBÆ

TUMBÆ SEMIRAMIDIS *Hermetice Sigillatæ,*

CAPUT I.

De Subjecto Physico Lapidis Philosophorum.

O*Peris nostri principium sit TIMOR DOMINI, finis autem CHARITAS & AMOR proximi. Aggressuri itaque cum Bono DEO tam divinum opus, primo inquirendum, quodnam sit subjectum illius? Ut enim agricola incassum ad messem agrum præparat, nisi de semine certus sit, ita & ille gratis agrum chymicum instruit, si quidquid in illum seminet, ignorat. Et in hoc hodienum plures sese angunt, inque differentes opiniones rapiuntur.*

Sed omnia hæc velle discutere, hujus loci non est: Dum illi in Regno Animali, Sanguine, Spermate, Sudore, Urinâ, Capillis, Stercoribus, Ovis, Serpentibus, bufonibus, araneis, &c. quærunt; Isti in Regno Vegetabili, præprimis Vino, inani pro Magisterio magno conatu occupantur. Etsi enim nobis constet in utroque Regno, & quidem in Homine (maximè illius corde) dum etiam Vino supremam quoque unam valetudinis nostræ medicinam obtineri posse: ut enim aurum omnium mineralium, sic hæc duo omnium Animalium & vegetabilium potestates, in unum quasi collectas, complectuntur; Porrò ut ex illis fiat opus magnum sapientum, nullus Adeptorum somniavit. Superest igitur ex Regno minerali petendum esse; sed & hic magna dissentientium Corona, ut herclè Oedypo opus habeamus: Sunt enim, qui ex mediis, ut vocant, mineralibus, utpote Sale, Nitro, Alumine, & id genus aliis eruere volunt, sed frustrâ; cum hæc argenti vivi nihil in se habeant, in quod resolvi queant; Quo in luto & nos in prima nostra inscitia immersi fuimus.

Manet ergò ratum, metalla subjectum Physicum esse Lapidis nostri benedicti. Verum & hic res in bivio: Metalla enim alia imperfecta sunt, perfecta alia.

Breviter ut nos expediamus, dicimus, omnia metalla fusa, præcipuè verò non fusa etsi imperfecta, per intimam labis suæ originalis depurationem (quod tamen perquam difficile, & apparenter vix impossibile) subjectum Lapidis esse posse, de quo FLAMELLUS: Aliqui in Jove, aliqui in Saturno laboraverunt, ego autem, *inquit*, in Sole laboravi & inveni. *Et in exercit. ad Turbam legitur:* Omnia metalla munda & immunda sunt intus Sol, & Luna, & Mercurius, sed unus est verus Sol, qui abstrahitur ab eis. *Et Author arcani operis Hermeticæ Philo-*

ſophiæ Canon. XVI. inquit: Quæcunque extra metallorum naturam imperfecta metalla perficiendi & multiplicandi artem quærit, in via erroris eſt, à metallis enim metalla, ſicut ab homine humana & à bove bovina ſpecies petenda eſt. *Et Canon. XVIII. amplius agit:* Corpora perfecta ſemine perfectiori prædita ſunt; ſub duro itaque perfectorum metallorum cortice latet perfectum ſemen, quod qui novit reſolutione philoſophica eruere, regiam viam ingreſſus eſt. *Sic & Anonymus ille PHILALETHA in introitu ad Sacrum Regis Palatium cap. XIX. de progreſſu operis inprimis 40. diebus:* Eſt nimirum in omnibus metallis, etiam communibus AURUM, ſed proximius in AURO & ARGENTO. *Quamquam (ut benè idem Adeptus loquitur,)* eſt adhuc unum in regno metallico mirabilis originis, in quo Aurum noſtrum proximius eſt, quàm in communi Auro & Argento, ſi illud in hora ſuæ nativitatis quæras, quod in noſtro Mercurio liquatur ut glacies in aqua tepida, &c.

Sed præſcindendo hac vice ab his imperfectionibus, in præſenti magna illa duo luminaria perfectiora, SOLEM & LUNAM, Aurum quippe & Argentum pro ſubjecto phyſico Lapidis declaramus, quam Viam magna pars Philoſophorum ſecuta eſt, & voti ſui compotes facti ſunt. Et declarat illud AUGURELLUS l. 2. Chryſop. dum ait:

— Purum atque omni purgatum ſorde metallum
Accipies, cujus ſecreta in parte receſſit
Spiritus, & craſsâ preſſus ſub mole latenter
Victitat, ac ſolvi vinclis & carcere cœlo
Emitti expectat, tenues effuſus in oras.

IDEM in Chryſop. l.

——— ——— ——— nec tu
Nunc aliunde auri quæras primordia, in auro
Semina ſunt auri, quamvis abſtruſa recedant
Longius, & longo nobis quærenda labore.

Et de utriusque luminaris dignitate illud Spagyricæ Philoſophiæ Sidus LULLIUS, codicill. p. m. 28. Propter quod depurata magis alia reperiuntur duo, ſcilicet, Aurum & Argentum, ſine quibus ars iſta non poterit integrari, cùm in illis ſit puriſſima ſulphuris ſubſtantia, ingenio naturæ perfectè depurata, & ex illis duobus corporibus cum ſuo ſulphure vel arſenico præparatis, noſtra elici medicina poterit, & ſine illis haberi nequit. *Et clangor BUCCINÆ:* Prudenter & diſertè oportet te operari, quoniam ſine fermento non poterit Sol neque Luna eſſe; & aliud ſemen ſive fermentum non eſt appropriatum & utile, niſi Aurum ad Rubrum, & Argentum ad Album, quæ corpora ſubtiliata prius ſub pondere, deinde ſeminanda veniunt, ut putreſcant & corrumpantur, ubi deſtructa una forma

ma alia nobilior induatur: Et hoc fit aqua noſtra ſola mediante. *Hinc optimè concludit ANONYMUS quidam in ſua reſponſione*: Sicuti ignis ignificandi principium eſt, ita Aurum Auri eſt principium, qualis cauſa, talis effectus. Qualis pater, talis filius: quale ſemen, talis fructus. Homo hominem, leo leonem generat.

Sed dices: aſſerunt Philoſophi, quod talis debeat eſſe materia, quam æquè dives, & pauper habere poteſt, unde illud: DEUS hunc theſaurum omnibus hominibus inquirendum conceſſit, nec mortalium ulli, niſi quis pravis cordis ſui affectibus indignum ſe ipſum reddat, tanta bona invidet. Et GEBER: non oportet tua bona conſumere, quia vili pretio ſi artis principia non ignoraveris, quæ tibi trademus, ad completum pervenies magiſterium. Si enim Aurum, vel quid ſimile ſumptuoſum illud (*tantùm*) eſſet, ſic pauperes cogerentur hoc glorioſum opus poſtponere, cùm contingat, Artificem pluries errare, pauper non poſſet poſt admiſſum errorem opus repetere, quod omninò fieri oportet, ſi nullum aliud remedium ſupereſſet. *Et Lilium*: Hic autem Lapis palam minimo emitur pretio; qui ſi noviſſent venditores, ipſum manibus tenerent, & nullo modo venderent. *Et alius ANONYMUS*: Expenſæ noſtræ non excedunt pretium duorum florenorum. *Quod confirmat ARNOLDUS*: Firmiter teneas, quod expenſæ noſtræ nobiliſſimæ Artis non excedant pretium duorum aureorum in ſua emptione, id eſt, operatione. *Et GEBER*: Si in operando æs tuum amiſeris, nos non iniquè corrodas, ſed tuæ imputes imprudentiæ: Scientia enim noſtra magnas non requirit expenſas.

Ad quæ reſpondemus: Nos nunquam negaſſe, præter Aurum & Argentum non etiam dari aliud ſubjectum minoris pretii: ubi imperfecta metalla non excluſimus, quemadmodum ſuprà ex ANONYMO PHILALETHA hisce verbis meminimus: Eſt adhuc unum in regno metallico mirabilis originis &c. *Quamquam vile hoc pretium multi Philoſophorum de menſtruo noſtro ſolvente intelligi velint.*

Dices amplius ex SENDIVOGIO tract. XI. In laboribus tuis Aurum & Argentum vulgi non accipias, nam hæc ſunt mortua:

Reſpondemus, concedendo ex Auro & Argento vulgi, quà talibus, & quamdiu mortua fuerint, non confici Lapidem; Ubi verò reſuſcitata, & in primam ſeminalem naturam redacta, & Auro Philoſophorum ſimilia facta fuerint, tum non tantùm de ſe ſemen edunt, ſed & loco fermenti inſerviunt. Quod confirmat Philoſophus his verbis: Præſentes & præteriti non fecerunt aliquid niſi ex Auro Aurum, & ex Argento Argentum, non tamen Aurum illud vel Argentum fuit vulgi.

Ex quo patet, quod Aurum Philoſophorum non ſit Aurum vulgi, nec in colore, nec in ſubſtantia, ſed illud, quod extrahitur ex eis, eſt alba & rubea tinctura.

CAPUT II.

Quid sit Aurum Physicum seu Philosophorum?

Aurum vel Argentum Philosophorum est corpus metallicum resolutum in ultimam materiam, quæ prima Lapidis est, (scilicet in Mercurium) & probatur: Omnis res est ex eo, in quod resolvitur: sed omnia metalla reducuntur in argenteitatem vivam: ergo fuerunt Argentum vivum.

Est enim (*juxta vulgatam Philosophorum sententiam*) in Mercurio, quod quærunt sapientes. *ITEM:* Mercurius est radix in Alchymia, quoniam ex eo, per eum, & in eo sunt omnia metalla. *Et Spagyricæ Philosophiæ abstrusissimum mare THEOPHRASTUS de prima metallorum materia ita loquitur:* Extrahere corporibus metallicis Mercurium nihil aliud est, quam ipsa resolvere, seu in primam ipsorum reducere materiam, hoc est, Mercurium currentem, qualis scilicet erat in centro terræ ante metallorum generationem, vapor scilicet humidus & viscosus, (qui est Aurum vel Argentum Philosophorum,) continens in se invisibiliter Mercurium & Sulphur naturæ principia omnium metallorum. Talis Mercurius ineffabilium est virtutum viriumque, & secreta divina continet.

CAPUT III.

De Præparatione corporum pro Mercurio Philosophorum.

Inquit AVICENNA: Si laborare volueris, necessum habes, ut in solutione vel sublimatione duorum luminarium laboris tui facias initium, primus siquidem operis gradus est, ut argentum vivum ex eo fiat. *Verum cùm hæc corpora, utpote perfectiora arctius constricta, & duriorem coagulationem nacta sint, ut ipsa in Mercurium reduci queant, primo præparatione, & physicâ calcinatione opus habent, quæ quidem non tam necessaria est in Argento (nam propter munditiem & mollitiem facilè in id agit aqua nostra,) quod non sit in Auro & reliquis metallis, quæ omnia requirunt calcinationem, in qua aqua nostra facilius tunc agit, maximè, si quæ impura depurata sint, propter substantiæ similitudinem.*

De calcinatione corporum ex opere secreto de Lapide Philosophorum D. Doctoris & Episcopi Tridentini: Metalla solvenda in lacte virginis prius debent calcinari seu purgari, & Luna quidem finissima & subtiliter limata dissolvatur in aqua forti, & aqua pluviali stillatitia, in qua amoniacum, vel sal commune dissolutum sit, præcipitetur in calcem albam, decantatâ aquâ lavetur, & edulcoretur calx alia aqua pluviali calente, ut omnis salsedo & acrimonia tollatur; siccetur posteà, & erit calx mundissima.

Aurum

Aurum verò calcinetur in hunc modum: Fac amalgama cum Auro (quod priùs per Aquilæ nigræ corpus depuretur, ut suprà modum pulchrum & gloriosum fiat,) & Mercurio optimè purgato per salem & acetum, perq; corium expresso, pone in aqua forti purificata, ut Mercurius omnis solvatur; aquam fortem à calce salis decanta, calcem ut suprà aquâ calidâ lava, & leni calore exsicca. Calx ista si artificiosè & leviter reverberetur, ita tamen ne fluat, in pulcherrimum crocum abibit.

Aliter sic calcinatur Aurum, ut in primam materiam seu Mercurium Philosophorum reduci queat, de quo PARACELSUS lib. 7. Metamorph. de resuscitatione, nimirum: calcinetur metallum cum Mercurio revivificato, ponendo Mercurium cum metallo in sublimatorium, digerendo simul donec fiat amalgama. Sublima inde Mercurium modesto igne, & denuò cum calce metallica tere, & ut ante digestionem & sublimationem repete, idq; toties, donec calx admota candelæ ardenti fluat instar glaciei, vel ceræ. Hoc metallum ita præparatum pone ad digestionem in ventrem equinum, vel B. M. decenter calidum, digerendo per mensem, & convertetur metallum in Mercurium viventem, (id est,) in primam materiam, quæ Mercurius Philosophorum, & Mercurius metallorum nuncupatur, quem multi quæsiverunt, sed pauci invenerunt.

JOACHIMUS Polemannus de mysterio Sulphuris Philosophorum, *beneficio corrosivi sui duplicati & satiati metallum in minutissimas atomos dividit, & dilacerat ad tingentem animam menstruo igneo solventi tradendum.*

Alia & meliori via à nobis calcinatur, quam calcinationem primam solutionem nominare libet; & fit si calcibus Solis vel Lunæ præfatis in phiala positis affundatur vinum vitæ, quod est menstruum nostrum, de quo infrâ c. 6. ad eminentiam unius digiti transversi, & apposito capitello seu alembico digerantur in cinere vel etiam arena, & coagulentur; coagulato novum menstruum ut suprà affundendo, & coagulando, idq; tertio & quarto, vel donec calx metallica ad lumen instar ceræ vel glaciei liquescat, quod est signum sufficientis calcinationis Philosophicæ, fitq; hoc cum conservatione metalli in sua virtute prima. Et hoc est quod dicit ARISTOTELES in Rosario: Conjunge filium tuum Gabritium dilectiorem tibi omnibus filiis tuis cum sua sorore Beja, quæ est puella fulgida, suavis & tenera.

CAPUT IV.

De solutione corporum Philosophica secunda ac vera, atq; reductione in Mercurium.

FActâ calcinatione seu primâ solutione, de qua capite præcedente dictum est, & quæ (ut Philosophus ANONYMUS tractatu aureo de Lapide Philosopho-

rum in sua responsione habet,) suavis esse debuit, & planè naturalis, (id est) quæ subjectum sine stridore cum humiditatis suæ radicalis conservatione solveret, tunc corpora ita calcinata phialæ H. S. committenda sunt, & leni igne B. M. vel roris per mensem Philosophicum digerenda vel putrefacienda; melior enim est solutio voluntaria, quam violenta, temperata, quam festina, *ut habet Philosophus. Et sic fit solutio secunda & vera metalli in aquam viscosam, seu oleitatem quandam cum conservatione humidi radicalis, in qua est verum sulphur metallicum, simulque verus & nobilissimus Mercurius; unum enim alterius semper magnes existit, manetque solvens cum soluto, & inseparabiliter manere cupit, idque propter substantiæ similitudinem; hinc veteres dixêre:* natura naturâ gaudet, natura naturam vincit, immutat. *Et per hoc essentialis seu formalis solutio à corrosiva solutione distinguitur. Sciendum autem, ex luna liquorem seu tincturam viridem gigni, quæ est verum Elixir lunæ, summumque arcanum confortandi cerebrum: ex sole verò per æqualem putrefactionem summæ rubedinis liquorem produci, qui est verum Elixir solis, & quinta essentia metalli; de qua GEBER ait:* Nos facimus Aurum sanguinolentum, melius quam à natura productum, quod natura nequaquam facit. *De hac viscositate amplius loquitur GEBER in summa:* Exactissimè singula sumus experti, suis idque probatis rationibus, sed nihil potuimus unquam reperire permanens in igne, præter viscosam humiditatem solam radicem omnium metallorum, cum cæteræ humiditates omnes, quia in homogeneitate non benè sunt unitæ, ab igne facilè fugiant ac elementa ab invicem facilè separentur, at humiditas viscosa, Mercurius videlicet, nunquam in igne consumitur, nec aqua à terra separatur, sed aut omnia simul manent, aut simul abeunt.

Sed quæres, sub quo pondere menstruum metallo desponsandum sit? ROSARIUS Philosophorum inquit: Sicuti in operatione panis modicum fermenti levat, & fermentat magnam copiam pastæ, ita & illud modicum terræ sufficit ad nutritionem totius Lapidis. *ARISTOTELES nominat pondus, dicens:* Sic igitur facite & coquite, donec terra (*id est Aurum*) exhauserit decuplum de aqua.

Author novi luminis in fine libri in hæc verba prorumpit: Aqua in decuplo esse debet ad unam partem corporis, & hâc viâ facimus Mercurium sine Mercurio vulgi, accipiendo de aqua Mercuriali nostra, (*id est, oleo salis Mercuriali putrefacto & alembicato,*) quæ est vapor unctuosus in decuplo ad corporis auri partem unam, & clausis in vase per decoctionem continuam, Aurum fit Mercurius, id est, vapor unctuosus & non Mercurius vulgi, ut falsò nonnulli imaginantur.

CAPUT

CAPUT V.

Quid propriè sit quinta essentia?

PARACELSUS *lib. 3. de vita longæ. cap. 2. sic discurrit* : Quinta essentia nihil aliud est, quam bonitas naturæ, ita ut tota natura in Spagyricam mixturam, & temperamentum abeat, in qua nihil corruptibile, nihilque contrarium sit invenibile.

IDEM lib. 4. Archidox. de quinta essentia ait : Quinta essentia est una materia, quæ corporaliter extrahitur ex omnibns crescitivis, & ex omnibus, quod vitam habet, separata ab omni impuritate & mortalitate, subtiliata mundissimè, divisa ab omnibus elementis.

Et paulò post ibidem: Scire debes de quinta essentia, quòd sit parva & modica, hospitata in aliquo ligno, aliqua herba, vel lapide, aut simili: reliquum purum corpus est, ex quo discimus separationes elementorum, *&c.*

RUPESCISSA de quintâ essentia c. 5. circa finem; Ideò est ingeniatum divino spiraculo, quod per continuas ascensiones, & descensiones separatur quinta essentia, quam quærimus à corruptibili corpore quatuor elementorum, & hoc fit, quia istud quod secundò & sæpè sublimatur, est magis subtile, & glorificatum, & à corruptione quatuor elementorum separatum, quam quando solum unâ vice ascendit, & sic usque ad mille vices, & per continuum ascensum & descensum quod sublimatur, ad tantam virtutem glorificationis venit, ut sit compositum incorruptibile ferè sicut cœlum, & de materia cœli, & ideò quinta essentia appellata, quia ita se habet ratione corporis nostri, sicut cœlum ratione totius mundi, ferè eo modo, quo artificium potest imitari naturam, quasi per quoddam simile valdè propinquum, & connaturale.

CAPUT VI.

De Igne Philosophico, seu Menstruo solvente, aut Liquore nostro Alkaest.

H*Ujus aquæ seu succi nobilissimi (qui est verum Regis balneum) præparationem Philosophi semper occultam tenuerunt, ita ut* Bernardus Comes in Tresne & Neigen *lib. 2. dixerit, sese nudis verbis nulli hominum expositurum, DEO votum, Philosophis & æquitati præstitisse, cum sit secretissimum totius operis arcanum; & revera! si enim liquor hic cuivis pateret, tunc pueri deriderent sapientiam nostram, & insipientes æquarentur ingeniosis, & totus in universum orbis cæco impetu huc rueret, ac se ipsum nullâ, nec æquitate, nec pietatis habitâ ratione in imum Acherontem præcipitem daret.*

AUGURELLUS menstruum hoc mercurium indigitat, dum sic canit:

Tu quoque nec cœptis Cylleni audacibus unquam
Defueris, argentum vulgò quod vivere dicunt,
Sufficit, & tantis præstant primordia rebus.

IDEM sentit GEORGIUS RIPLÆUS in procemio duodecim portarum: Ego profectò te docebo, Mercurios esse hos, qui sunt claves scientiæ, quos RAYMUNDUS sua menstrua vocat, sine quibus nihil fit. *GEBER aliter nominat:* Per DEUM altissimum hæc est illa aqua, quæ lucernas accendit, domos illuminat, & abundantiam divitiarum præbeat. O aqua maris nostri! ô sal nitri nostrum in mari mundi versans! ô vegetabile nostrum! ô sulphur nostrum fixum & volatile! ô caput mortuum seu feces maris nostri!

TRIDENSINUS in opere secreto de Lapide Philosophorum inquit; Philosophi aquam suam, quâ usi sunt pro complendo opere, vocaverunt lac virginis, coagulum, rorem matutinum, quintum esse, aquam vitæ, filium Philosophorum &c. *PARACELSUS variè etiam: AZOTH,* spiritum vini, temperatum, circulatum, aquam Mercurialem; *SENDIVOGIUS* chalybem: *RUPESCISSA* acetum nobilissimè destillatum. *Profundissimus ille per ignem Philosophus* Van *HELMONT* liquorem Alkaest *dixit, & sic descripsit:* Liquor Alkaest resolvit omne corpus visibile & tangibile in primam sui materiam servatâ seminum potestate, de quo ajunt Chymici: vulgus cremat per ignem, nos per aquam.

Nobis oleum salis Mercuriale putrefactum & alenibicatum *nominare libet, licentiâ Philosophica, ceu qui fœtibus suis pro arbitrio nomina dispensare possunt, oleum enim est ad altiorem gradum igneæ qualitatis exaltatum, sicut totius solutionis metallicæ fundamentum, (quod benè notandum:) oleum est, sine quo nihil utile in arte perfici potest, & ipsum vices fœminæ agit in opere nostro, atque meritò sponsa solis, & matrix vocatur, estque ipsa clavis abscon sa ad referandas metallorum clausas; solvit siquidem metalla calcinata, calcinat, putrefacit, facit volatile, spirituale tingit in omnes colores, estque principium, medium, & finis tincturarum; Et est unius naturæ cum Auro, ut VILLANOVANUS asserit, nisi quod natura Auri completa est, digesta, & fixa; Aquæ verò natura incompleta est, indigesta. & volatilis; Uno verbo: Est Ignis Philosophorum, cum quo Hermetis arbor in cineres comburitur. De hoc Igne JOANNES PONTANUS in sua Epistola:* Ignis Philosophorum non est ignis balnei nec fimi, neque alius ejus generis, quos Philosophi in suis libris posuerunt: Mineralis est, æqualis est, continuus est, non evaporat, nisi nimium excitetur, de sulphure participat, aliunde sumitur, quam à materia, omnia dirimit, solvit, calcinat, atque congelat, & ille ignis est cum mediocri ignitione, est compendium sine sumptu aliquo saltem parvo, quia cum eo totum opus perficitur, Studeas igitur ibi, nam si hunc primò invenissem,

non

non erràssem ducenties, antequam ad praxin pervenissem. Quapropter errant, erraverunt, errabunt, eo quod proprium agens in suis libris non posuerunt Philosophi, excepto uno, qui ARTEPHIUS nominatur, sed pro se loquitur, & nisi ARTEPHIUM legissem, & loqui sensissem, nunquam ad complementum operis pervenissem, *&c. Hunc & tu consule, & scies quid sit menstruum nostrum: satis dixi.*

CAPUT VII.

An menstruum solvens sit corrosivum?

V*Idetur hujus opinionis esse GEBER sum. perfect. cap. 32. dum inquit:* Omne quod solvitur, necesse est salis, aluminum, & eorum consimilium naturam habere. *Et PARACELSUS lib. 4. Archidox. de quinta Essentia mox in principio §. sic ait:* Difficile est, & vix credibile quintam essentiã extrahere sine corrosivo ex metallis, præcipuè verò ex Auro, quod superari nequit, nisi per corrosivum, per quod quinta essentia & corpus ab invicem separantur, quod corrosivum iterum ab eo tolli potest. *Et cap. 3. de vita longa tom 6. lib. 3. sic effatur:* Resolve aurum unà cum omni substantia auri, corrosivo, *&c.* & id tantisper donec idem fiat cum corrosivo, nec obstupescas ob hunc laborem, quia auro si aurum est, corrosivum commodo est, & sine corrosivo mortuum est.

Sciendum tamen, menstruum nostrum auro affusum propriè corrosivum dici non debere, sed potius igneum, cujus Arcani vis atque virtus vincit omnia venena; cum omne Realgar (id est Mercurius vivus, sublimatus, item præcipitatus) in solis Elixirio mori debeant, deveniantque ad singularem, & summam tincturam. Dum etiam per menstruum nostrum non fit violenta solutio, qualis per aquas fortes, regias, resuscitativas, & hujus formæ alias; sed ut supra cap. 4. dictum, blande fit, suaviter, sine nullo stridore, & cum humidi sui radicalis conservatione, cum cujus spiritibus, (ut habet LULLIUS in Vade mecum) infunditur virtus vivificata in materiis.

CAPUT VIII.

De Practica Lapidis.

P*Ostquam tingentem Planetæ animam, seu veram illius quintam essentiam præviâ putrefactione nactus es, in qua verus Mercurius, verumque sulphur Philosophorum latent, tunc materia tua apta nata est, ex ea fieri Lapidem nostrum benedictum. Accipe ergò in nomine* illius, *qui dixit, & facta sunt, hujus materiæ purissimæ q. s. inde vasi fixatorio, vel phial, aut ovo Philosophico S. H. colloca*

in

in athanore, ut scis, & conveniente, digerente scilicet, continuo enim eo deficiente mortem sequi, aut dari abortum necesse est,) suavi subtili, alterante, & non comburente, (ut cum Comite loquar,) à prima conjunctione ad perfectam usque ablutionem, ignis regimine, (de quo amplius ANONYMUS PHILALETHA consuli poterit, qui per cujusq; Planetæ regimen diversitates colorum lucide describit,) coagulando & figendo in Lapidem album vel rubeum, progredere; qui enim, ut RAYMUNDUS LULLIUS monet, potentiam & patientiam non habet in opere, ille propter festinantiam corrumpit opus.

Perfecti operis signum hoc erit: si Lapis super candentem Veneris laminam injectus instar ceræ fluat, non fumiget, sed penetret, & tingat. Et tunc natus est Rex orientalis, in regno suo sedens & potens super omnes Principes mundi. Hinc exclamat Philosophus: Egredere ex inferno, resurge ex sepulchro, expergiscere ex tenebris, indutus enim es spiritualitate & claritate, quoniam audita est vox resurrectionis, & anima vitæ ingressa est ad te. *Laudetur Altissimus, cujus dona cedant in Nominis sui Sanctissimi gloriam, & proximi emolumentum.*

CAPUT IX.

De Augmentatione Lapidis Benedicti.

Ubi jam Sulphuris præfati incombustibilis purpureo rubicundi auxilio Divinitatis possessor factus es, superest, ut per repetitam rotæ inversionem (ut loquuntur Philosophi,) illud augmentare scias, sub quo non leve artis mysterium volvitur. Eâdem autem methodo, qua illud confecimus, idem augmentare possumus. Sciendum enim, quo sæpius Sulphur nostrum, qui est Lapis noster, lacte suo proprio irroratur, vel cibatur, in balneo rorido solvitur, iterumque ut in primo opere coagulatur, & figitur, major semper illius vis tingendi futura est; adeò quidem, ubi post absolutum primum opus pars una centum partes Mercurii purgati, aut alterius metalli imperfecti tinxit, in secunda solutione per lac virginis, ejusque coagulatione & fixatione pars una mille tinget, & sic per repetitas vices medicina nostra augmentatur & multiplicatur in quantitate & qualitate, in virtute & pondere.

Accipe itaque Lapidis nostri partem unam, & affunde lactis virginei, seu olei salis Mercurialis putrefacti, & alembicati partes duas, solve, coagula, ut in primo opere factum est, & aqua nostra, quæ antea erat tantum minerale in potentia, fit actu metallum pretiosius auro; & sic mortificatur Lapis per sublimationes & revivificatur per imbibitiones, quæ est summa via Universalis. Perductis his ad optatum finem, projectio ad lubitum super hoc vel illud metallum præparatum, & decenter

mun-

mundificatum fusum, prout ad album vel rubeum, tincturam nactus es, institui poterit: cujus verum usum ars, & omnes Philosophorum libri (maximè PHILALETHA noster) abundè docebunt.

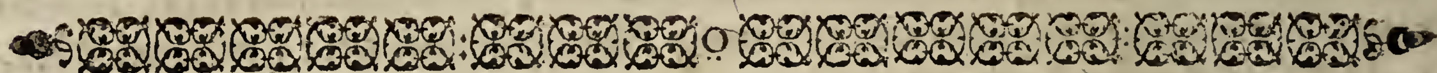
CAPUT X.

De usu Lapidis medico interno & externo.

SCiendum est de hoc Lapide benedicto, quod ille sit medicina Catholica, continens in se omnium morborum tàm calidorum, quàm frigidorum perfectam curam, quatenus nimirum per naturam curabiles agnoscuntur, & à DEO sanari permittuntur. Si quæras, qualiter hæc medicina perfectissimâ cœlestis tinctura, aliæque similes panaceæ agans, & contraria curando in corpore humano, operentur? Respondemus, hoc totum præstare calefaciendo, illuminando, atque irradiando Archæum, sicut habet Philosophus noster van *HELMONT in l. & tract. cujus inscriptio: in Herbis, Verbis, & Lapidibus est magna virtus. Quod nimirum agant* citrà sui dissolutionem aut interitum, citrà sui penetrationem, introadmissionem, commisturam, & commutationem liberè, etiam eminus insopitum vel accensum Archæum, solo quasi suo aspectu, irradiatione, vel ejaculatione suarum virium in medio productarum, retentis adhuc pristinis, & non mutatis pondere, & proprietatibus. *Quomodo, ut præclarè JOACHIMUS POLEMANNUS*, Spiritus tenebrarum, morbos scilicet (qui omnes nihil aliud sunt, quàm proprietates cubilis mortis, vel præcursores tenebrosæ mortis) in bonos spiritus transmutant, quales anteà erant, cùm homo sanus esset. *Et hac renovatione defectarum virium robur simul universo denuò restituitur.*

Dosis illius est granum 1. *ad* 2. *juxta ætatem, & vires ægri in haustulo vini calidi, vel cochleare uno quintæ essentiæ ejusdem dissoluta, & tertio quoque die exhibita. In morbis externis, vulneribus, ulceribus cochoëticis, phagadanicis, fistulis, gangræna, cancro, &c. quotidiè, vel alternis diebus granum unum exhibetur in vino. Pars verò externè affecta vino, in quo portio nostri Lapidis soluta sit, lavatur, vel si necessitas exigat, per syphonem injicitur, superpositâ plumbi laminâ, & ligaturâ conveniente.*

Et hic magni hujus mysterii consummati usus internus est; pro cujus adeptione Lumen de Lumine invoca, tuique intellectus illuminationem puro corde pete, & accipies. Tum operare sufficienter, pauperibus subsidia feras, donis DEI non abutaris, crede Evangelio, sis pius. Amen.

OBSERVATIO

CHRISTIANI ADOLPHI BALDUINI,

S. R. I. Academ. Naturæ-Curiosorum Collegæ cognom. Hermetis,

Circa

REGERMINATIONEM

A R G E N T I,

novo artificio inventam:

Anno cIↄ Iↄc LXXIV.

Ad

JOANNEM MICHAELEM FEHR,

Phil. & Med. Doct. Consulem & Physicum Liberæ Civitat. Imperial. Svvinfurtensis celeberrimum, felicissimum S. R. I. Academiæ inclytæ Naturæ-Curiosorum

PRÆSIDEM,

dictum

ARGONAUTAM.

C. D!

NOn Aurum tantum progerminat extra viscera terræ, quem Naturæ effectum mirantur Subtilitatum Magistri, *Cardanus* ille, *lib. V. de Mistis*: cum *Scal. Exerc.* 102. cujusmodi, instar fili contorti, vegetabilem terræ velut partum asservat Augustissimum S. C. Maj. Cimeliarchium; ref. *Obs.* 131. *Ephem. Acad. Nat. Cur. Anni I.* Sed Argentum in Mineris quoque præ se ferre & ipsum videtur speciem capillorum, teste *Osvvald. Grambs, in Arbor. Homin. l.* 1. *c.* 7. *sect.* 5. §. 28. nec non arbusculæ naturalis, *Francisc. Imperat. in*

Disc.

Disc. Nat. 2. *p.* 16. *& Joh. Gerhard. D. in Medic. Univ. Assert. & Defens. p.* 23. imò Vitis; qualem possedisse Dn. *Olaum VVormium*, ipsi credimus, quem adi *l.* 7. *sect.* 3. *Musæi*, *c.* 2. *f.* 116. Quid? quod visa nobis contrectataque nostris manibus Crux sit illa naturalis Argentea, quam, vegetabilis instar, enatam ex minera, Illustrissimi *Octo-Viri* ac Principis nostri Technophylacium & ipsam ostentat, Dresdæ.

Quemadmodum itaque Germinatio ista naturalis nihil aliud est, quàm crescentia vegetabilis à propria facultate, mediante calido & humido: Sic de modo, quem invenirent, solliciti semper Hermetici extitêre, quo, naturam imitati, germinare & ipsi facerent metalla extra mineras suas. Quam equidem rem, Dn. *Casp. Jasket, Siles. Med. & Chym. Cæs.* uti olim tentavit, ita usque eò fertur progressus, uti Arborem Philos. Metallorum exhiberet. Cujus conficiundæ, quem vocant, processum, seu rationem cum Augustissimo tunc temporis *Imperatore* ille communicavit: quam, ex *Petri Ribolæ, Ordin. Benedict. Monachi*, Tractatulo, *de Facultate Metallorum germinatrice, extat cum Burggravii Biolychnio Francof.* 1630. 8. desumptam, dubitare non sinunt MANUSCRIPTA, qui, quod feci non semel, quùm sint penes me, Latina inter se utraque contulerit.

Equidem circa processum illum difficultatis nonnihil observare me, dissimulare non possum, quùm ad germinationem illam requiri videam (I.) id, quod germinat; quodvis puta, excexpto Mercurio, Metallum. (II.) Terram Philosophicam, in qua germinare debet; quæ Stellatus Antimonii Regulus est. (III.) Calorem ignis, tanquam causam efficientem, quæ cùm actualis tùm potentialis. (IV.) denique humidum, Mercurium nempe, quo mediante imbibitio fit. Neque id diffiteri quidem possum, produxisse me non semel, sed communi modô, Arborem illam. Solutâ enim in spiritu Nitri q. s. Lunâ, i. e. Argento, (Unc. sem.) affundens aquam fontanam, (Unc. 4.) injeci comm. Mercurium, (Unc. 1. vel 2.) postremò sic mista; etiam atque etiam, ne turbarem, curavi, & vidi Metallum ramusculos ac frutices jucundos sursum emittere cavitatem vitri occupantes.

Fieri pariter per liquorem Silicum Metallorum crescentiam, *Johan. Rud. Glauber. p.* 1. *Furnor. Phil. c.* 85. *It. de Sale Artis p.* 63. persecutus pluribus est. Qua de re ut, quid sentiam, dicam, posse liquorem eundem & faciliori multò labore & minoribus sumptibus obtineri, si lib. trient. Ciner. Clavell. purg. & lib. quadrant. Silici calcin. in Crucibulo in unam massam conflatis, in Cella liquescere eam facias.

Cæterùm, cùm, quas dixi, Germinationes illæ, non ex Metallis solis, sed Antimonio quoque Mercurioque, sine Liquore etiam Silicum, mistis inter se, constent, omnem cogitationem cœpi convertere inquirereque in Medium aliquod,

m 2 quod,

quod, quô fiat, uti, quemadmodum intra viſcera terræ, Naturæ opere: ſic, artificis operâ, in puros putos reverà metallum regerminet, frutices; Cumque pro comperto ſatis habeam, in tribus illis Naturæ regnis Acidum temperatum rerum omniũ vegetationem juvare imprimis, idemque in Sulphure reipſa communi deprehendiſſem; Minerale ſum denique illud aggreſſus, quod tantum abeſt, uti, quam de ipſo conceperam, omnem prorſus falleret ſpem, uti Regerminationis potius ejus, quod ſequitur, Experimenti mihi copia fieret. Communi enim Sulphure calcinatas Lunæ, i. e. Argenti cupellati, in pulverem redigo Laminas, (vel nummos purè argenteos,) quibus deinde, injectis Crucibulo ac ſubditis prunis, nonnullas ſubinde Sulphuris remitto particulas: Quô peruſtô, non deſtiti idem facere, quoad, quod calcinaſſem, Argentum tantum Acidi illius, quantum ſatis eſſet, Sulphuris imbibiſſet. Jam, contenta in Crucibulo, argentea maſſa horæ ferè unius, quadrante minus, Rotæ ignem toleraraт, cum ſurgentibus, ecce, paulatim minutis compluribus argenteis, iisque durioribus arbuſculis ramisque altitudine eâ, quæ latum pollicem parum, vel non, excedit, Regerminationis auſpicia capio planè feliciter.

Eſt ea indoles mentis humanæ, ut, non contenta novis inventis, emendare laboret, quæ pepererit ſemel, arcanorumque conſcia vlterius ſemper progredi amet. Idem mihi contingere, LECTOR, hic non miraberis, ſcio. Nam, dum, defixus in curam hanc unicè, magisque ei rei incumbo hæ Nominum meorum literæ initiales, C. A. B. mihi prodeunt, èquibus deinceps purum putum Argentum cum arbuſcularum, tum graminis ſpecie, pullulare velut porrigique in altum, non ſine admiratione deprehendo: paribus per omnia, quas notare & hic licuit frondibus capillisque iis ipſis, quos natura ramos capillosque ex ſe ipſa produxit ſub terra; quorum, uti rerum metallicarum peritis non ignotum, rariſſimus uſus. Quanquam totum illud, de Regerminatione quod diximus, & quô ritè incipi modô, quôve regi igne deceat, oſtendi cupiat verius, quam doceri.

NOTO inde: (I.) commune nobis Sulphur non pinguedine tantum terræ, reſinamque atque oleum, (quod cum priſcos, tum modernos Philoſophos velle video:) imo inviſibilis Naturæ rectè ignẽ cenſeri: (cui adſertioni ſapientiſſimè lubens ſubſcribit *Kircherus*, profundiſſimus alias Autor:) Verum etiam aciditate Chalcantoſâ quâdam gaudere, neque id abs re quidem: quum, præter Aurum, metalla idem calcinet omnia, efficiatque Vitriolum. Quid? quod vitriolum quodvis aliud nihil, quam quod deflagravit, Sulphur eſt, cumque deflagrante jam Sulphure, viſibili quôdam modô, poteſt augeri. Maximè autem affinitatem eam, quæ cum Acido Sulphuris, primo Vitrioli Ente, intercedit Argento, ſummam eſſe oportere, cum ad Regerminationem ejus creſcentiamque ea, quâ jam diximus, ratione, mirè faciat. Quæ quamdiu ſeſe habeant ſic, tamdiu à vero videtur

tur alienum istud, in *Correctorio Richardi Anglici*: *Omne Sulphur vulgi metallis contrarium esse*; *& q. s.* Item illa Ejusdem: *Quomodo possit aliis metallis vitam inspirare? Habet enim duplicem superfluitatem: inflammabilem substantiam & terream faeculentiam.*

(II.) Putamus extra controversiam positum quam longissime veram Vegetationis metallorum causam Acidum esse, sive sint eruta è visceribus sui, seu sub terra lateant. Nam si, exemplum ut demus, Acidi illius parum addas Argento, plane non crescet. Sin, quod satis sit, illi des quidem, caeterum Ignis rationem non habeas faciasque, calor intensior ut sit, scilicet ocyus, Acidi quod erat, avolabit, suspensumque te tenebit Regerminatio, destituetq; omnem penitus spem. Quo verò Sulphur modô naturalium rerum, praecipuè autem metallorum mineraliumque & dici principium possit, & esse; quâ ratione ad sublunarium omnium generationem concurrat; quot imprimis modis: quibusve in locis Sulphur fiat & generetur; quot illius species; quot differentiae; ea *Kircherus* omnia, doctissimus Vir, egregiè & cum cura de *Mundo Subterraneo*, *l. IX. sect. 3. p. 146. & l. XI. sect. 2. p 252.*

Sequitur jam & hoc (III.) liquefactum in igne justo & competente Argentum vitam non amittere, quum per Acidum Sulphuris suscitari idem denuò possit. Equidem demus hoc: Aurum Argentumque extra mineram suam non vivere amplius, secundô actu: sicut nec decerptum ab herba sua semen, conditumve in horreo frumentum non amplius viret, viget vivitque: Inesse tamen illi vitam, actu primô: vegetativo spiritu excitatam, quis tam imperitus rerum naturalium, qui neget, est? Accedit nobis, *ex Aristot. de Admirandis*, *libro* referens *Fortunius Licetus*, *de spont. vivent. Qstu. Lib. IV. c. 72.* Aurum defossum, aut in terram projectum, aliquando excrevisse; Cui rei non illud tantùm, quod exhibuimus, fidem facit experimentum: sed verò, &, cujus nuper item facta mentio, Philos. illa Arbor, in qua producenda Spiritus Terrae seu Nitrum, Argentum item atque Mercurius mutuas operas praestant, paucarumque horarum interjectu, jucundissimas edunt plantas.

Equidem (IV.) quum singulare ac admirandum planè Sulphur sit Naturae productum, cujus non ignoravit vires, paulò post principium *l. Miner. c. 7.* scribens *Paracelsus*: Sciendum, *quòd* (*nisi DEUS impediat,*) *in Sulphure negotium mirabile insit, ac ita excellens, ut lumen naturale hominis obstupescat.* *Item: ea vis & facultas in Sulphure inest, ut nemo peritus eam exhaurire possit, talis quoque virtus, ut cuivis admirationi sit l. I. & V. de Nat. Rerum.*

Neque enim in globo illo tantùm sulphureo meo, quem, non ita pridem est, quod descripsi, *Tract. de Auro Aurae, p. 42.* virtus impulsiva & conservativa, dirigensque & vertens, sonansque atque calefaciens, nec non lucens ostensa mihi denique est; sed & his ipsis diebus observavi, combustibile

 aliàs

alias igni nostro, Solis quidem & ipsum incendi liquefierique radiis, per Speculum parabolicum collectis: cæterum non absumi, nihilque prorsus decedere ipsi de pondere. Quod quî fiat, cum non temerè cuiquam obvium sit, ab aliquô rationes vix sperem. De virtutibus autem ejus in Medicina non commemorem hoc loco, nam & *Unzeri*, super Sulphure, extat *Tractatus*, & Autores allegati ibi non pauci, quò studiosos ejus rei delegamus. Quibus, inquam, cùm virtutibus polleat, perscrutandum nihilominus esset denique: an non ex communi illo Sulphure, Acidum istud, primum alias Vitrioli Ens, aliô quôdam modô copiosius puriusque extrahi, metallorumque inde procurari generatio: Et,

(V.) quod si minus ex Acido Sulphuris Speciali, annon Universalissimô saltim augmentum metallis accedere domesticaque atque arcana, ut sic dicam, Metallifodina quædam institui possit. Nam si, cujus superius jam meminimus, Philosophicam illam Arborem (communem) annum integrũ serves, & immotã eam quidem, crevisse Argentum videbis. Auctûs hujus autem causa Mercurius est, qui quantum illi accreverit, tantum profectò naturæ suæ deperdidit, in argentum mutatæ. Quam in rem *D. Joh. Hisk. Cardalucius. in Aula subterranea Laz. Erckeri, l. 1. p. m. 89.* Imò notum est, ex Minera quadam Solis fertili & liquore aliquo, ejusdem appositionis menstruâ, perpetuum Solis augmen Fœminæ cujusdam Nobili succrevisse: Aurô surgente primum instar graminis; viridi colore: postea sensim apicibus in Solem vergentibus, qui forfice demeti possent, referente *Nic. Nig. Hapel. in Cheiragog. Hel. de Aur. Philos. p. m. 38.*

Sed nunc quidem illa sufficiant, neque enim plura permittunt cum negotia, quibus sæpenumero publicis obruor, tum privati, iique graviores labores Chymici mei. Et erunt è Collegio Naturæ-Curiosorum nostro inclyto Viri judicandi solertiâ peritissimi, qui me ista noverint rectiùs, & omni acie ingenii contemplabuntur. Nondum occupata Natura est: multa adhuc delitescunt in Democrii puteo, sudore magis operantium protrahenda in lucem, quam, profundô licet, genio Speculatorum. Tuum, LECTOR, erit, sequi quodque rectissimum, compertisque incomperta non anteferre.

OBSER-

OBSERVATIO

CHRISTIANI ADOLPHI BALDUINI,

S. R. Imp. Academ. Naturæ-Curiosorum Collegæ cognom. Hermetis,

Circa

URNAS

GENTILIUM GERMANORUM,

Anno cIↃ IↃc LXXIV. inventas:

AD

HENRICUM VOLLGNAD,

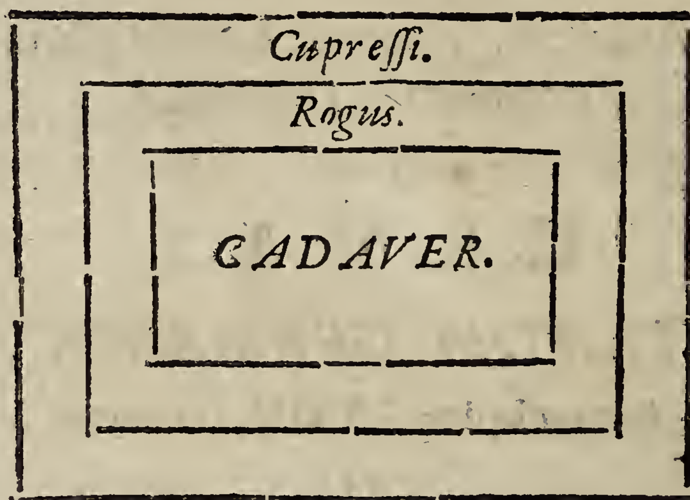
Med. Doct. & Practicum Vratislaviensem, S. R. Imp. Academ. Nat. Cur. Colleg. & Adjunctum p. t. Ephem. Collect. dictum

SIRIUM.

SOllicita admodum in cineribus suorum (quos functos cremabant) componendis Romanorum Veterum diligentia, an superstitio? fuit. Ei rei adhibitæ Urnæ. Nec frequentiora antiquissimi ritus terrarum ullibi monumenta, quam in Italiâ. *Baysius de Vascul. c. Vasc. Vin.* Quo de ritu *Scholast. Homer. illad.* Δ. *Herodian, lib. 2. Athanas. Kircher. in Latio p. 68. ex Marliano. Fortunat. Licet. l. 2. c. 55. Jacob Gutherius de jure Maniorum l. 1. c. 26. Horald. Advers. lib. 1. c. 7. Casaubon. Animadv. in Sueton. Aug. Joh. Kirchmann. de Funer. Rom. l. 3. c. 8. M. Zuer. Buxhorn. in Quæst. Rom. 25.* ubi pro *Kirchmanni* & incomparabilis *Casauboni* sententia, superaddit: quî Cadaveris cineres à cineribus lignorum aliorumque, quæ in pyram conjecta, dignosci potuerint. Apparatus mortuorum (secundum Servium ad lib. III. Æneid.) funus dici solebat, exstructio lignorum rogus; subjectio ignis pyra, crematio cadaveris bustum, locus ustrina, operis constructio sepulchrum; nomen inscriptum monumentum. Igitur rogus & crematio cadaveris omnino erant diversa. Tres enim hîc ordines observare mihi videor: Primus erat, Cupressorum, vel aliorum odorif. quæ ustrinam circumdabant lignorum, & incendebatur ad tollen-

dum

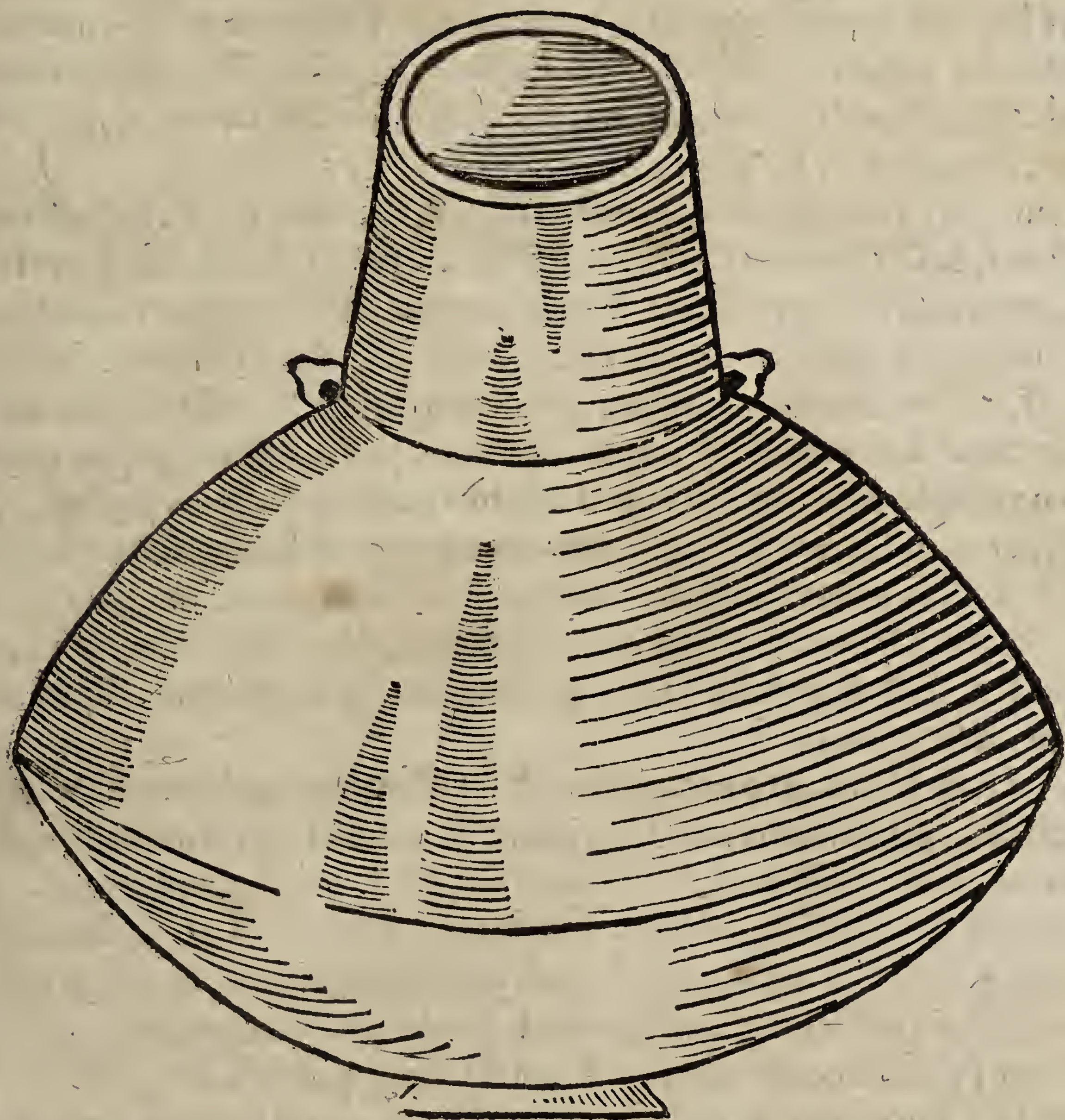
dum fœtorem cadaveris, quod cremabatur. Secundus erat rogi, qui formâ sequente quadratâ, ex vario lignorum genere, additâ pice, connexus erectusque, & à cadavere ipso nonnihil distans, incendebatur. Tertius erat cadaveris, quod vi & æstu flammæ circumlambentis haud difficulter in cineres resolvebatur.

Cùm compertum esset, quinto decimo Martii, anni currentis, supra millesimum, sexcentesimum, septuagesimi quarti, ad *Hirschfeldam* pagum, unum cum quadrante milliare distantem ab Urbe *Hayna*, Veterum Urnas quasdam esse repertas, aquis, ex nivibus glacieque collectis, penetrantibus humum, detectôque ex ruina monumentô, quod cùm ne vestigium quidem ejus antea adpareret, diuque arari terra consuevisset, credi potest, Gentilium Veterum, qui circà colerent, fuisse. Quæ cùm ad me fama esset perlata, cœpi ipsemet cum Collega Academico *Dn. D. Melch. Fribe, Med Ord. Prof.* die XXIV. ejusdem de lustrando eo, curam cogitationemque suscipere. Cùm quod Nobiles à Mülckau & Köckeritz/ ad quos ille locus hæreditariô jure pervenisset, Præfecturæ Electorali mihi demandatæ essent Schrifftsassii incorporati, tùm quod curiositas mea me non pateretur quiescere. Itaque illuc venimus, locumque, ubi Urnæ conditæ sese aperuerunt, arenosum quidem, cæterùm omninò, viginti octo passuum deprehendimus: qui duorum triumve, aut, si latitudinem metiaris, quatuor ad summum passuum fuerit. Uti re ipsâ se sepulchrum sic probet, cujusmodi condidisse Gentili olim superstitioni deditos, verosimile sit. Septingenti sexaginta quatuor passus uumerantur ab eodem, quo diximus, pago. Quòd si viginti septem adhuc alios facias, extitisse, ajebat Ecclesiæ illius Pastor *D. Johannes* Reytantz / quod detectum similis casus Anno cIↄ Iↄc LXXIV. Martiô & ipsum mense, tùm primùm contemplantium oculis subjecisset. Non

nos

nos Urnam tantùm, eamque integram, manibus contrectavimus, examinatamque diligentiùs, exhibemus hôc, quod vides, Lector, Schemate: Sed complura

insuper fragmenta ex aliis, in quibus & ipsas notare ansas licuit, cùm collegimus, tùm antiquitatis causa, allatas nobiscum, asservamus. Unde colligimus, factas ex arena atque lapillis Urnas luto maceratis coctisque. Quod asserimus jam, visu compertum est, non ollarum instar, quibus vulgò hodie utimur, Urnas istas super rota formatas, sed sub manibus figuli natas fuisse. Colonos ferunt, ejus Pagi, variæ magnitudinis Vasa aliquot abstulisse jam ante, nec inlectos, ut credibile est, spe lucri alicujus, fodere destitisse, sive aurum offenderent, sive annulos. (Solitos enim Veteres numismata quædam atque annulos, eosque interdum osseos, terreosque, interdum æneos, aureos item ac argenteos,

sepulchris cum cineribus inferre testis *Golzius* est.) Frustrà. Nec enim eventus respondit: cùm cineres præter & ossa adpareret nihil.

Observo ex his (1) à vero non esse absonum, Gallis, Germanisque, propiusque Septentrionem populis Cremationem Cadaverum frequentatam fuisse, autoribus *Cæsare lib. 6. Bell. Gall. Eustach. Iliad. a. Tacit. de German. §. 27. Alex. ab Alex. Gen. Dier. lib 3. p. m. 130. Sched. de Diis Germ. p. 453. Phil. Cluver. Ger. Antiq. l. 1. c. 53.* aliis.

Et uti (2) Dio autor *Cassius* est, *(lib. 48. de publ. Off.) Augusti temporibus App. Claud. & C. Norbano Coss. h. e.* Edict. V. DC. CXVI. edictum fuisse, ne mortui intra duo millia passuum ab urbe cremarentur, propter flammæ periculum; (uti *Cicero* explicat *l. 2. de LL.*) Sic Germanos Veteres hoc quidquid Legis est, observasse, inde constat, quòd de quo sermo nobis hactenus, Monumentum istud septingentis sexaginta quatuor passus distat à pago, qui, si vulgarem pro vestigio & spatio, h. e. pro duobus pedibus accipias passum, (*Philandrum* secutus, in *Vitruv. l. I. c. 6.*) ultra 2000. utique Romanos passus habebis.

(3) Cùm, præter ossa & cineres, Vasis istis inclusum aliud fuerit nihil, dixisse Veteres Urnulas has non abs re Ossuaria partim (cujus *Ulpianus* vocis meminit l. 2. ff. de Sepulchr. viol.) partim Cineraria quoque, apud *Kormann. de Mirac. Mort. c. 29.*

(4) Olim Urnas, pro conditione & facultatibus cujusque vel viles extitisse, vel preciosas. Illustrium enim Virorum ossa aureis Vasis condita solita, *Homerus* testatur *Iliad. Eutropius de Trajan. Imp. lib. 8.* de Urna argentea; *Marcell. lib. 19.* æneâ. *Virgil. lib. 6. Æneid.* marmoreâ *Xiphilinus in Severo:* fictili *Propertius lib. 2. Eleg 13.* Ex quibus quid aliud colligi potest, quàm in re admodùm tenui istos fuisse, quorum fictiles Urnæ essent nuper apertæ.

Et hoc (5) inde concludo: non communia sepulchra hæc, sed verò familiaria extitisse, (quorum *l. 4. c. de Relig.* mentio,) quòd scrobes diversæ duæ, 27. tantùm inter se passibus quæ abessent; & utraque complures urnulas contineret.

Cumque (6) annalium Conditores fidem faciant, primum illum Germaniæ Imperatorem *Carolum Magnum* Saxonibus adhuc dum Ethnicis, recusantibus Religionem Christianam, aut si qui recepissent, aversantibus iterum iterumque, Anno Ær. Christ. DC. CLXXII. bellum facere cœpisse; quod ultra triginta annos exarserat jam, (*Sethi Calv. Chron. p. m.* 708. antequam *VVitikindus*, Progenitor ille Electorum Saxoniæ P. L. P. cum universis terris suis salvificam fidem esset professus: (quamvis populi cis Albim nonnulli diutius resistentes idola coluerint usque ad annum ferè millesimum:) hinc conjicimus: Monumentum istud Urnasque, quas jam aliquoties memoramus, circiter 700. vel 800. annos durasse incolumes.

AURUM.

Sursum
Retrorsum
Horsum
Seorsum
AURUM AURÆ
Christiani Adolphi Balduini
Deorsum

AVRVM
Superius & Inferius
AURÆ
Superioris & Inferioris
HERMETICUM
CHRISTIANI ADOLPHI
BALDUINI,
S.R.I. Academ. Naturæ-Curiosorum Collegæ
cognom. Hermetis.

HERMES.
In superiori sphæra est in medio fontis
Wena, quæ est Philosophorum Regula prima.

Consummatissimâ Doctrinâ,
acerrimo Judicio, incomparabili Experientiâ & rerum Usu
Illustribus
S. R. Imp.
ACADEMIÆ
Naturæ-Curiosorum
STATORIBUS:
Magnifico
Dn. PRÆSIDI,
ac Excellentissimis
Dnn. ADJUNCTIS,
& Collectoribus Ephemeridum, cæterisque gravissimis
Dnn. COLLEGIS,
Patronis, Collegis & Fautoribus honoratissimis
S. P.

HERMETEM TRISMEGISTUM esse illum quem Latini *Mercurium*, *Taautum* Phœnices, Ægyptii θωὺτ, Alexandrini Thoth, Ἑρμῆν Græci olim dixerunt; Imò *Hermetem* omnium mortalium ea ætate, sive immensam ingenii capacitatem, sive denique propagandæ ad posteros gloriæ, beneque de humano genere merendi desiderium spectes, primum fuisse, doctissimi ævi omnes voce consona approbavêre. Vid. *Steuchus Eugubinus Episc. Kisam. sedis Apost. Bibliothec. Tom. 3. lib. 2. tit. 4. c. 3. Samuel. Bochart. in Geograph. Sacr. sive Phaleg. p. 68.*

Cæterum, ut Linguarum insanarum tanta fuit semper temeritas, ut nec ipsi numini parcant: sic fortunam quoque istam expertus, quem prædicamus HERMES est. Negantibus illis, (in quibus, quod primus eam fabulam edidisset in vulgus quasi *Georg. Becanus* familiam ducit,) interfuisse unquam rebus humanis: contra ea asserentibus his, (quibuscum facit *Dn. Herm. Conring. de Hermet.*

Ægypt.

Ægypt. Medic. c. 3. Chemiam à primis artificibus non *Hermeti*, sed aliis inventoribus attributam esse. Quas eorum animadversiones ut probare non possumus certè: sic peculiari nuper scriptô vindicavit egregiè celeberrimus Vir, *Olaus Borrichius*, non literarum tantum, sed & disciplinarum artiumque Inventorem extitisse HERMETEM, *Platonis, Philonisque Biblii, Tullii* item & *Diodori Siculi*, aliorumque complurium autoritatibus prolixè ostendens.

De familiâ autem ejus minimum est, quod scimus, & sunt posita in incerto, quæ memorantur. Vid. *P. Scherlog. S. J. Antiquit. Hebr.* nisi quod in *Asclepio*, libro à se confecto, de se ipse fatetur: Avum sibi fuisse *Mercurium Majorem*. E monumentis autem rerum gestarum, vetustatisque exemplis imprimis probare satagit/*Dn. VVilh. Christoph. Kriegsmannus in Taaut. p. m.* 6. *Noachi* nepotem *Chamique* filium *Canaanem*, progenitorem illum Phœnicum Ægyptiorumque eundem fuisse. Sed relinquimus nos ista meritò Autoribus suis. Fuit tamen Auditor *Noachi*, *Chusi* Præceptor, ejusque liberorum *Isidis Osiridisque* præfectus ac consiliarius, ref. *Dn. Otth. Heurnio Profess. Leydens. in Barbar. Phil. Antiquit. lib.* 2. *c.* 27. Τρισμέγισ©, qui ob triplicis regni mineralis, vegetabilis, animalis, imò ob triplicis in una creata essentia subsistentiæ indagationem, in qua vim omnem vegetabilis, animalis & mineralis naturæ exploravit, Pater Philosophorum dici meruit. *Aphor. Basil. sive Con. I. Herm. Nicol. Nig. Hapel* vel ut *Gelaldinus Arabs de sapientibus Ægypti* explicat, qui Propheta, Rex & Philosophus fuit.

Quam autem insatiabilis in homine commentandi cupido, quanta industria fuit? nam si fides *Jamblicho*, *l.* 6. ex *Seleuco* referenti, *de Mysteriis Ægyptiorum* tricies sexies mille libros ille confecit. (quos, quem nominavi *Bochartus p.* 68 tamen versus interpretatur:) utut, eorum accuratè numerum iniens, XLII. omninò recenseat *Clemens Alexandrinus*, *Stromatum* 6. è quibus duo tantum hodie extant, *Pymander* alter, alter, quem & supra adduxi, *Asclepius*. Vid. *Aur. Vell. Guihelm. Mennens p. m.* 12. Fertur & hujus esse *Tabula* illa, *Smaragdina* dicta: cujus initium: *Verum est*, *& ab omni mendaciorum involucro remotum, quodcunque inferius est, simile est ejus, quod est superius &c.*

Equidem sunt, qui in dubium vocent, eamque *Bernardo Canesio*, Alchimistarum primo, velint assertam, quâ in sententiam ipse pedibus ivit *P. Kircherus*, *in Oedip. Ægypt. class.* 10. *c.* 7. At enim, ne latum illa quidem, quod ajunt, unguem ab inscriptione istâ abit, characteribus copticis prope Memphin, saxo insculptâ: (quemadmodum *Schatta Copita Memphitanus* scribit) *Cœlum sursum, cœlum deorsum: Astra sursum, Astra deorsum; quod sursum, omne id deorsum. Hæc cape & beaberis*: & deinde, quod nec ipse diffitetur *Kircherus*, est hæc *Tabula* Theoria thesauri totius Naturæ. Ægyptii igitur quod Chemiam *Hermeticam* ipsi *Sapientiam* vocent, ex eo minimum videbitur posse confici

hoc: eundem *Hermetem* esse, quem & Principem ponant, fontemque existiment, unde ea ad alios postea scientia demanavit.

Ac (ut ingenuè istud dicam,) ad me quidem. Neque enim eam laudem, tam futurus ingratus nunquam sum, qui & *Tabulæ* isti, *virisque* qui sapientissimis commentariis illustrarunt, detraxero. Quamvis juxta idem censuerim pariter: non tam circum aurum metall. versari, quod elaboraret, quam medicinam: quæ non auri tantum, sed & aliorum omnium, tam superiorum, quam inferiorum, vires complectitur atque concludit.

Ac annus jam admodum est, ex quo de AURO AURÆ nonnulla luci publicæ committenda existimavi. Primitias voco, quod id scripti genus antea non dedissem. Nomen, ut laterem, sponte occultaveram, nisi quod Anagramma id contineret, quod tum legi in fronte voluissem:

Sic (infrà, supra) *Sol duplus abundat in Auris.* Sed non passus est ille, INCLYTA ACADEMIA! favor, quamque optare facilius, quam petere mihi ausus fuissem, major solitô, humanitas tua. Tantine enim tantillum TIBI laborem fieri! qui & tantum Autori suo pareret decus ac nomen, ut ad consortium tantæ Societatis alliceres verò humanissimis verbis pertraheresque! quemque *Ephemeridibus* tuis, Cedro dignis, auctum à me, inseri cuperes! usa manu ac stylo SIRII, interpretis tui. Patere, Excellentissimè Vir HENRICE VOLLGNAD, immortale nomen tuum à me profanari velut; levesque hinc chartas famam sibi auctoritatemque aliquam polliceri.

Nec indignaberis legi hic quidem, æternis in Nobilissimum Ordinem meritis semper victure,

Magnifice PRÆSES ac ARGONAUTA,
JOHANNES MICHAEL FEHR!

Sic est enim in me meritum tuum. Per TE honores ac ornamenta ista sum consecutus! TU, ex autoritate Tibi singulariter concessa, me addidisti tantæ huic *ACADEMIÆ* membrum! Tu proclamasti! TU, quo non sustinuissem sperare unquam, invidendo *HERMETIS* cognomento auxisti! Denique hoc egisse videris, ut quem beneficiis certaturum credidisti fortasse, istum hoc modo animum superares, una, quam auferre non posses moriâ tanti beneficii mihi recta, quam vel sic gratus, quamdiu superero, depositurus nunquam etiam sum.

Quemadmodum unum id itaque hactenus contendi, ut, cum desperarem Filii nomen, *HERMETIS*, saltim me imitatorem probarem ac discipulum: sic, quas relictas mihi cernerem, horas collocandas ita existimavi, ut resumto in manus de *Auro Auræ superioris* vi Magnetis universalis attracto, isti scripto *Auræ inferioris*, h. e. Materiæ nostræ universalissimæ adderem *Aurum*. Quod utrumque mihi *Hermeticum* est.

Sed

Sed jam reddenda & de *EMBLEMATE* mihi non minus videtur ratio esse. Nam & alatum ibi videtis circulum Hieroglyphicum, & Cistam & ☉em, & ☾am & si quæ alia occurrunt. Nempe notat duplicem Mundi Spiritum circulus: Liquidem alterum, seu *Hermetis*, quam vocant, *Aviculam*; alterum coagulatum. Includit, in se latens, ille *Aurum superius*, circumque in aëre volitans, perinde ut avicula, à Magnete Philosophico, jacente in cista, attrahitur. Per hunc autem Magnesiam nostram fertilem *Auri inferioris*, innuere libet. Sol, cum igneo Trigono, & cum aquosa Luna, Spiritus mundi & utriusque *Auri Auræ* sunt parentes atque designant.

Nec mutum idem volui esse hinc, ut *SURSUM* inscripsi, sic *DEORSUM* curavi subscribendum. Quo ipso cum *Hermetica* mihi *Tabula* significatur: *Quod est superius, est sicut inferius &c.* tum verò Philosophicum istud Ægyptiorum: *Cœlum supernum, cœlum infernum, astra superna, astra inferna. Hæc accipe* vel *RETRORSUM*, vi Magnetis universalis ex Aura superiore, vel *HORSUM* & *SEORSUM* ex aura inferiore. *Beabitur* enim, qui contentos ibi Trigonos △ & ▽ gemino noverit includere.

Age itaque, cum sit mihi decretum *Hermetis* nomen, & honori Mercurii Philosophici nostri, velut *Hermam*, sacrum jubeo esse istum Tractatum.

Statuo *Hermam* istum, annuente *Serenissimo Electore Saxon. Domino meo Clementissimo*: Cui & ipsi pro *Hermetico* Symbolo: *SURSUM DEORSUM*. Ututpie intelligat magis & Christianè. Statuo *Hermam* istum, ammonitu Inclutæ Academiæ Vestræ:

O HERMETICÆ Veteris Sapientiæ,
LUMINA atque ATLANTES!

Erant Statuæ *Hermæ*, *Mercurii* imaginem referentes, quas eidem olim sacras, in publicis itineribus ponebant, quarumque permutari poterant capita. Et ambiguæ sunt viæ, in quibus positus meus dedicatusque *Hermes* hic est. Cui, quod magis idoneum caput, i. e. principium ac fundamentum Mercurii nostri Hermetici, sit, applicare qui volent, faciant, age per me liberum esto.

Ad *Hermas*, conjectis ex tempore lapidibus ab his, qui præterirent, acervi fiebant, qui & ipsi Mercurio sacri.

VIRI Magni, Incomparabiles COLLEGÆ: Construite & Ipsi ad *Hermam* meum *Hermacas*. Quisque lapidem conferat, i. e. mutet, demat, addat, sed amicè, sed candidè, Philosophice, quod Lex nostra Academica XII. jubet.

Quod si præter opinionem fuerint tamen, quæ invidiosè detrahant de eo, aut contaminent manus; sunt sacraria Vobis: *Ephemerides* sunt. Huc inlatus insertusque non timebit, quæ aut volent turbare, aut dejicere manus intra istum

Sapien-

Sapientiæ velut ſinum, ſine offenſa tutus atque tranquillus. Cui quo debeo, animo committo conſecroque.

Eſt Homo Homini *DEUS.* Et eſtis vos *Dii*, quia *Æſculapii* atque *Apollines*. Sinite, in poſterum Nuncius vobis, aut, ſi vultis, *Hermes* atque *Mercurius* ſim. Perſcrib. Haynæ è Muſæo, die natali meo XXIX. Jun. qui (*Cœlio Secundô Curione de Bell. Mel. p. m.* 430. referente,) à Melitenſibus olim Menſis *Hermeti* ſacer habitus eſt, An. cIↃ IↃcLXXIV.

Inclytæ S. R. Imp. Academiæ Naturæ-Curioſorum

Cultor & Collega ad quævis ſervitia devinctiſſimus

Chriſtianus Adolphus Balduinus, d. Hermes.

In librum de Auro Auræ & ejus appendicem de Phoſphoro Hermetico.

C. A. Lib. Bar. à F.

Viderat *Hermetis* noſtri modò Muſa labores,
& mirata, ſuo talia verba refert:
Jam Tua, docte *ſenex*, gemmata tabella recedat,
hic liber, in parvo, nobiliora docet.
Aurum hic immenſi fluitans per limina Olympi
exhibet, & flores, & ſine nocte diem.

In *Auræ Aurum.*

Detulit ad Divos, Librum hunc conſpexit ut HERMES,
In partes varias atque Helicona trahit,
Præſide res eguit poſcitque ab Apolline Numen,
Qui tandem variè ſic meditatus ait:
VIRGULA, parve Liber, mihi DIA vocaberis: AURUM:
Indice Te, Tellus quod nequit, AURA dabit.

Flora

Flora aderat, memoransque suum decus addit honores.
Nunc mihi perpetuum Ver, nisi fallor, adest.
Sic Dea læta refert. Cui cætera turba Deorum:
Ergone mors etiam Floribus, inquit, abest:
Immò Homini meditamur idem, superaddidit Hebe,
AURI sacra fames, nunc mihi, sitne? refer.

De
Phosphoro Hermetico.

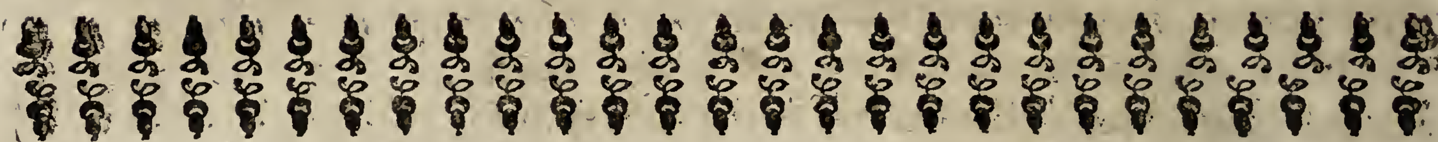
Desine perpetui mirari Luminis usum;
Perpetui Liber hic Luminis instar erit.

Aurum Auræ, ut & Philosophorum Hermeticum ceu Laborem verè Hermeticum & studium merè Curiosum commendare debuit

Melchior Friebe, Phil. & Med. Doct. Præfecturæ Haynensis Physicus, S. R. I. Academiæ Naturæ-Curiosorum Collega.

INDEX CAPITUM.

PRO-

PROOEMIUM.

AGnoverunt prisci Philosophi, agnoscimus & nos libenter, & in infimis suprema, & in supremis infima: in Cœlo quidem terrena, secundùm causam, modoque cœlesti: in terris verò Cœlestia, modô terrenô, vid. *Proclus de Sacrificio & Magia*. Unde in terra intueri quidem licet Solem, Lunam ac cæteras stellas, sed pro qualitate terrena: in cœlo autem plantas, lapides, metalla, mineralia, pro cœlesti natura. Lumine itaque Hermeticæ Philosophiæ omnia naturalia superiora cognoscuntur per inferiora, & inferiora per superiora. Hæc Harmonia est illa catena aurea, qua inferiora superioribus connectuntur, gubernantur, imò mutuò attrahuntur. Annon vides, quàm mirabilis sit Elementorum lusus? quam contraria etiam, mediante altero, ambiant se? quomodo ignis aquæ, aqua igni, terra aëri, aqua terræ conjungantur? & quomodo Mundus hac discordi rerum velut concordiâ conservetur? Motus *Antonius Mizaldus Monlucianus Gallus* his, superiori seculo, rationibus est, ut Harmoniam superioris Naturæ Mundi & inferioris, unà cum admirabili fœdere & sympathia rerum utriusque *Parisiis* ederet. Moti & juxta mecum his sunt Scrutatores omnes Naturæ, ut Catenam hanc superiora inferioribus connectentem amplecterentur. Quam enim qui sciverit, vel, *Agazielis Arabis* testimonio, Mysteriorum maximum penetrabit.

Quod cùm *Hermetis* Patris nostri Tabula illa, dicta Smaragdina, perfectissimè doceat, eamq; ego scripto isti, de Auro Auræ, meo fundamentum esse voluerim; operæ me facturum pretium duxi, si, qualem ex contextu Phœnicio delineavit *Kriegsmannus*, ego eam huic loco, sic se habentem, insererem: 1. *Verè, non fictè, certò, verissimeq; ajo.* 2. *Inferiora hæc cum superioribus illis, istaq; cum iis vicissim vires sociant, ut producant rem unam omnium mirificissimam.* 3. *Ac quemadmodum cuncta educta ex uno fuere verbo DEI unius: sic omnes quoq; res perpetuò ex hac una regenerantur dispositione Naturæ.* 4. *Patrem ea habet Solem, matrem Lunam: ab aëre in utero quasi gestatur, nutritur à terra.* 5. *Causa perfectionis rerum ea est per universum hoc.* 6. *Ad summam ipsa perfectionem virium pervenit, si redierit in humum.* 7. *In partes tribuito humum, ignem passam, attenuans densitatem ejus, re omnium suavissima.* 8. *Summâ ascende ingenii sagacitate à terra in cœlum. indeq; rursum in terram descende, ac vires superiorum inferiorumq; coge in unum, sic potiere gloriâ totius mundi, atq; ita abjectæ*

sortis

fortis homo amplius non habere. 9. Isthæc jam res ipsa fortitudine fortior existet: corpora quippe tàm tenuia, quàm solida penetrando subiget. 10. Atq; sic quidem, quæcunq; mundus continet, creata fuere. 11. Hinc admiranda evadunt opera, quæ ad eundem modum instituuntur. 12. Mihi verò ideò nomen Hermetis Trismegisti impositum fuit, quod trium mundi Sapientiæ partium Doctor deprehensus sum. 13. Hæc sunt, quæ de Chymicæ artis præstantissimo opere consignanda duxi.

Cæterùm Literato etiam sistam hic Orbi

A V R V M

Superius & Inferius

A U R Æ

Superioris & Inferioris

Hermeticum.

PEr Auram superiorem intelligo aërem simplicem, ut Elementum, per Auram inferiorem aërem coagulatum, ut elementatum. Utrisque extrahi Aurum Philosophicum potest. Utrumque Aurum est, illud superius & remotum, hoc inferius & propinquum; Unum tamen Aurum Hermeticum nostrum.

CAPUT I.

De Aura in genere.

VElut igitur Aer vel Aura instrumentum illud Mundi & delator universalis nostri Spiritus est: Unde *Trismegistus*: Ventum, id est, Aerem, inquit, portasse illum in ventre suo: sic in Capite isto I. Auræ, vel Aeris superioris nomine, Elementum illud intelligimus, primigenium, transparens, tamque levitatis, quàm ponderis expers, impermutabile ac perpetuum, frigore præditum naturali, nisi situum & commistorum robore impediatur: Poris autem ubivis refertum, & hactenus extensionem aut compressionem sui tolerans. *Joh. Bapt. Helmontius, in Tum. Pest.* infra cœlum ac supra aquam terramque existens: uti loquitur *Scaliger, de subtilit. Exercit.* 27. non obstante, quod *Isac. Vossius de Mot. Mar. & Ventor. c. 21. p. 47.* in Macrocosmo fabellam vocet quatuor Elementorum recensionem. Aerem verò nihil aliud, quàm aquam, seu humorem dilatatum ad legem æquilibrii quaquaversum se extendentem: maria autem præcipuum aeris fontem esse, & tanto quidem magis soli subjecta; moverique aerem secundùm dictos maris diversos motus.

Neque tamen Elementaris hic aêr orbibus inclusus cœlestibus est, *Tych. Brahe. l.* 1. *Ep. Astr. p. m.* 100. sed in tribus suis regionibus, supremâ videlicet, mediâque atque infimâ movetur, ac à superficie terræ & aquæ ad summitates usque nubium currit. Ac licet verissima illa *Scaligeri* sint: Aërem nostrum aquâ esse mistum: quod ni fieret, occideret utique: uti hinc non ineptè concludit *Magnus* ille *Albertus*: non exinde tamen aquæ dici merebitur species: utut *P. Lamb. Danæus Phys. Christ. tr.* 1. *c.* 9. *p. m.* 34. diversum ab aquâ elementum esse aërem neget. Quo nomine *Andr. Libavio de Univers. & Orig. Rer. Cond. l.* 1. meritò ille vapulat.

Vivit Aer in igne, hic in Aere: in Terrâ Aqua, in Aquâ Terra, & denique Aqua in Aere. Purgat Aerem ignis, Aquam Aer, Terram Aqua; quolibet, ignis beneficiô, cæteris claritatem sui communicante. Cumque, Elementa qui quæsierit pura in Mundo, oleum perditurus juxtà & operam sit, quid, quò credere minus liceat, impedit, esse id, quod aërem dicimus, aquam tenuem, ignem item auram tenuem, similiter aquam terram tenuem, istam autem ignem crassum? & è contrario: terram congelatam aquam, aquam aërem congelatum, aërem ignem addensatum? vid. *Alphonsi Regis Clav. Sap. in Theatr. Chem. Vol.* 5. *p. m.* 861. Hinc aër fit lympha, ex lymphâ fit terra, & ex terrâ fit aqua. Quæ singula exemplis probat *Drebbelius*, *de Natur. Element. Tractatu.* Igitur, cum vel aura, vel æther nihil quicquam ab aëre differant, nisi, quod *Eman. Magnanus* statuit, *c.* 16. *Phil. Nat. prop.* 2. sicut limpidissima aqua ab impurâ, & ex consequenti aura ac superior æther nihil, nisi aër subtilissimus, sint; nihil, opinor, omninò peccabimus hîc, si pro una eâdemque re ista quidem ubivis sumamus.

2. Per auram inferiorem, vel aërem coagulatum, ut elementatum, intelligimus subjectum nostrum catholicum, (quo de *Cap.* 3. quidem in specie.) Unde rectissimè *Sendivogius in Epilogo Tract. Aër*, inquit, *veterum Philosophorum materia*, cujus & in se aërius, id est, color candidus est. In hac autem nostrâ coagulatâ aura siccum & frigidum dicitur sal vel corpus; in eâ verò quod calidum igneumque est, sulphur audit, seu anima, frigidum autem & humidum Mercurius, sive Spiritus, vocatur. Sed enim coctione continuâ ac perenni tria illa convertuntur in unum, hâc ratione: Frigidum & humidum convertitur in calidum & humidum & tandem in calidum & siccum. Sic quæ in materiâ nostrâ reperiuntur confusa ea in distincta convertuntur Elementa, fiuntque unum aliquod Elementum igneum & siccum. De quo quidem subjecto in cæteris ordine omnibus nonnulla annexuri Capitibus sumus.

CAPUT

CAPUT II.

De Aurâ, Effluviis variarum rerum repletâ.

OBſervandum itaque 1. Auram, ſuperiorem puta, poſſe conſiderari dupliciter: vel, ut Corpus ſimplex & purum putum Elementum; de quo in Cap. præcedenti: vel, prout varios vapores & exhalationes in ſe continet. *D. Dan. Sennert. de Febr. l. 4. c. 2. p. 382.* de quô hic ſermo nobis inſtituetur. Pori, vel poroſitates, quibus refertum aërem eſſe diximus, vel planè hiant expertes corporis, in ſui integritate manentes, vel replentur vaporibus alienisque ex halitibus, & veluti uteri ſunt, quibus aporrhϾ fructuum aquæ reſolvuntur denuò in ultimam aquæ ſimplicitatem, unde provenerunt, ſpolianturque quibuscunque primorum ſeminum ſignaturis, vid. *Helmontius in Tum. Peſtis §. Forma.* Nam è rebus ſublunaribus duplex ſeu ſpiritus, ſive halitus, vi caloris ſolis vel ſtellarum, aut etiam ignium ſubterraneorum, ut & calore rebus ipſis innato, extrahitur atque in altum elevatur. *P. Caſp. Schott. in Phyſ. cur. l. 9. c. 1. §. 1.*

Ejusmodi autem in aurâ peregrina Effluvia ſunt, &, per accidens, varia, juxta indolem, unde exhalarunt, concreti. Hinc Terra, Virgo, ſponte ſuâ herbas producit, ſi idoneo conditam vaſi libero aëri exponas noctu diuque, congruô tempore imprimis. Quod eſt ſignum, terram illam ſolâ aurâ ejusmodi herbarum ſeu ſemina ſive ſpiritus continente, fuiſſe impraegnatum. Terra ſaltem permanens matrix exiſtit, non Corporum Mater; quod probè tenendum. Sic Nitri & Vitrioli Spiritus per aerem volitant. Si enim poſtquam è Vitriolo vel Nitro ſpiritum extraxeris, Colcotar ejus (uti vocant) ponas ſub dio, ibique dimittas paucis diebus, & mox in Retortâ reponas, adhibitis ignis gradibus, novum eundemque efficaciorem ſpiritum elicies. Quæ experimenta *Magnanus* adfert *in Philoſ. Nat. c. 16.* & ex eô cauſam colligit, cur quibusdam in locis ſalubris aer, alibi verò minimè ſit, cur item alibi gratos, alibi tetros efflet effectus odores: nimirum, quia vel ſalubres & gratos, vel inſalubres ingratosque ille ſpiritus continet.

Scilicet, redolent venti, quæ prætervexerin corpora illa. Dum Roſæ florent, è locis *Fontenau* & *Vaurigard*, qui circa *Pariſiorum* urbem ſunt, aer mirâ odoris ſuavitate delibutus naribus affertur, referente *D. Kenelm. Digbæ. in Theatr. ſympath. p. m. 48.*

E contra *Madriti in Hiſpaniâ* tam eſt tenuis aer, uti, niſi aliarum rerum effluviis identidem inſpiſſetur, minus aptus hic reſpirationi hominum atque animalium ſit.

Londini in *Angliâ*, quod in totâ vasta illa urbe ignibus incolæ utuntur, ex eô carbonum genere, quos solent fossiles vocare, totus aër velut sale & fuligine repletur: unde lecti, aulæa, & quævis utensilia alia, quantumvis nitida ac splendentia ante, brevissimô tempore obfuscantur.

Drepani in *Siciliâ*, urbe maritima ex Salinis celebri, aër est adeò corrosivus, ferrum ut exedat. *P. Casp. Schott. in Techn. Curios. l.* 4. *c.* 1. *præl.* 1. §. 44.

Varias igitur ob causas constitutio aëris variatur, quatenus pendet à locorum situ, terræ natura, maris & lacuum vicinitate, fodinis metallicis, temporibus anni, uti latè describitur à *D. Dan. Sen. Instit. Medic. l.* 4. *part.* 1. *c.* 2.

Quemadmodum ergo variarum in aëre rerum permista varia continuò effluvia, sive omnis generis spiritus sunt, terrei puta, aquei atque ignei, è terrâ aqua, igne, mineralibus quoque, plantis item, animalibus, adeoque hominum corporibus, magna semper copia, vi caloris seu extrinseci, seu intrinseci resoluti, & ob levitatem ascititiam in altum evecti: ita à corporibus homogeneis vi magnetica attracti iidem corporificantur.

Utor Minera Marti-Solari, (quam ex *Hassiâ* adferunt, tribusque diobolis libram Lipsiæ æstimant, non carius,) flava intus, aureæ instar marcasitæ, cæterum planè insipida. Quam enim si in pulverem redactam in aqua aliquandiu coquas, ne colorem quidem mutabit, nec saporem alium, quam qui aquæ est, habebis. Hujus uncias duodecim, per integros quatuordecim dies, non ita pridem aëri frigido exposui. Quô factô, peculiarem illa humidumque atque dulcem, talemque, qui vitrioli est, salem attraxit continuò, quid? quod duabus unciis aucta & ipsa pondere esset. Qui extractus Sal pluvia aqua, forma viridi, purgatusque, mirum, quantum morbis istis resistat, qui ex Tartari abundantiâ oriuntur, sicut nec minus aliis. Dicitur & *Hausensis* Terra Minera hæc, quam & ad vitrificaturas suas adhibent figuli, continetq; ea Spiritum metalla omnia solventem. Ref. *D. Joh. Tileman. Exper.* 3. *p. m.* 8. Est eadem *D. Joh. Hiskiæ Cardalucio, in Aula subterr. Lazari Erckeri, l.* 2. *p. m.* 227. Magnesi Vitriolata, *Arnstadii, Aquisgrani* atque alibi item, non infrequens. *Glauberus in Furn. Philosoph. part.* 2. *c.* 11. Vitrioli dulcis Mineram vocat, inventam à se copiosissimam *Almanroth*, (est is *Hassiæ* pagus, unum *Cassellis* lapidem distans:) Virtutem si spectes, qua attractiva prædita est, pari ac Bismuthi illa Minera, est & ipsa sanè ex aëre, viride admodum, attrahens Vitriolum; crediturque Chymicorum plerisque immaturum *Paracelsi* Electrum, niger Saturnus, albumque Philosophorum Antimonium esse. Cujus, opinor tactus invidia, verum reticere maluit nomen *Jacob. Polemannus de sulphure Philos. Tractatu p. m.* 114. quod verò ut disertè dicerem, domi habui causas.

Monstro simile est, quod *Dn. Kenelmum Digbæum* autorem habet, experimen-

mentum. Hic namque *Arcevilensi*, quam vocant, terra aëri libero exposita, singulisque diebus aqua pluvia humectata, post primum mensem, in eadem vitriolum: secundô sulphur: tertiô plumbum: stannum quartô: quintô ferrum: æs sextô mense reperit, in quo ramenta argenti tenuia essent. Quod idem *D. de l'Oborie & D. Locques*, Galliarum Regis Spagyricus, & ipsi felicissimè tentarunt. De quô qui volet cognoscere, is prolixissimè disserentem adeat *Dn. Olaum Borrichium dissertat. de ort. & progress. Chym. p. m.* 149. Hôc pactô exhaustas & auri, argentique & ferri, ac lapidum fodinas crescere denuò docet *Athan. Kircher. in Mundo subterr. lib. 4. c. 8. p. m.* 215.

D. Marcus Antonius de Castagnia, Minerarum Reip. Venetæ supremus Præfectus, & Societatis Panceticæ Fundator, coram quovis attestabitur, esse arti possibile, in quavis domo & laboratorio, variis modis perpetuam mineram exstruere, unde statutis temporibus, metallum verum, non secus ac ex minera, erui possit. *D. Joh. Joachim Becher. in Exper. Chym. nov. p. m.* 62.

Cernis, opinor, aura quid præstet, quid Cœlorum influxus, ut ad fictos ingeniosè cortices descendere non sit adeò necessum. Rectè ergò dictum à sensatioribus Philosophis, πανσπερμίαν quandam, seu rerum omnium seminarium & cornu copiæ auram esse vel aërem.

2. In nostra aura inferiore coagulata, seu subjecto universalissimo, mox nominando, dantur etiam effluvia ex aëre & terra attracto, sed diversæ naturæ: quæ causa est, cur, feces ac superflua cum sint, per solutionem, quam vocant filtrationem, destillationem, putrefactionem & sublimationem separari necesse habeant.

CAPUT III.

In Aurâ etiam Materia Hermetica, sive spiritus Mundi, volitat.

C*Artesius part. IV. Princ. Phil. n.* 48. *Lipstomius pag.* 3. *specim. Philos. Cart. c.* 2. asserere videntur: aërem nihil aliud esse, quam congeriem particularum terrestrium, tam tenuium, & à se mutuò disjunctarum, ut quibuslibet motibus globulorum cœlestium obsequantur. Licet *D. Robertus Boyle, in Experimentis de aëre, Exper.* 1. *Cartesium* aliter interpretetur. Credendum tamen est, naturam, cui peculiaris semper fuit cura, ut indefessum cœli ac terræ commercium, velut admirabilis harmonia totius mundanæ machinæ perduraret, à primô mundi ortu, etiam cœlestem quandam substantiam vel materiam per universum orbem disseminasse. Præcipuè verò 1. in Auram vel aërem superiorem, ut dignissimum Elementum, in quô semen & vitalis spiritus, seu domici-

micilium animæ omnis creaturæ lateat. *Mich. Sendivogius Tract. de Sulphur. p.m.* 152. Hinc Hebræorum Doctores Aërem numero Elementorum eximunt, eundem velut medium quoddam atque glutinum, diversa simul conjungens & tanquam spiritum mundani instrumenti reboantem, habentes. Vid. *Templum Naturæ Henr. Kornmann. p. m.* 72. & *D. Marcell. Vrankheimi ἐπίκρισιν ad Achill. πανυπερυπλόμαχ. p. m.* 36.

Docet id indies experientia, quod hôc Elemento non solum mineralia, animalia, vegetabilia, verum etiam alia Elementa vivant. *Johan. Sperl. Inst. Phys. l.* 4. *c.* 2. *ad præc.* 1. siquidem spiritus quidam astralis in hæc inferiora influens, metallis, lapidibus ac plantis se accommodat, imò in eorundem substantiam occultè se ingerit. *R. Goclen. in Synarthros. Magnet. p.* 102. Ipse ubique viget, in omnibus generationibus omnis proximus autor atque motus. *Marsil. Fici. de vita l.* 3. *c.* 3.

Hanc substantiam ætheriam *Helmontius* vocat Magnale Magnum, *lib. de Magnet. Vuln. cur.* §. 151. Est qui eandem aquis tribuit supracœlestibus, *Kircher. in Itiner. Ecstatico*, quas natura ille sua roris instar, comminiscitur, luce propria contentas, pellucidas, atque in sublunaria hæc influentes, quibus, velut nutrimentô aliquo, vivant, quæ ullibi in mundo corpora extent. Cui opinioni fidem assensumque præbet *Henr. Nollius*, ex Cabala & secretiori Philosophia, *in Phys. l* 2. *c.* 2. Est ejusmodi, inquit, aqua, cujus perpetuô & continuô influxu in hac inferiora omnia animantur & disponuntur ad suscipiendam exaltationem. Primùm se communicat astris visibilibus, per astra aeri, per aerem aquæ & terræ &c. Sed hanc ego opinionem non facio meam, & album adjicio sententiæ calculum *Petr. Palmarii D. Paris. de Lap. Phil. dogm. p. m.* 64. (utut prægnantibus de causis, id scripti, factum sit ab Academiæ Parisiensis Collegio Medico, 1600. obelisco ut jugularetur:) Cor mundi Sol, non oculus, est. Diffundit vivificum nectar (per aerem) in subjecta omnia. Ergò quædam permanens substantia, cœlestis, divina, ab Elementorum concretione alienissima: quæ singulorum ortui ut accessit, sic per eorundem dissolutionem, cur non educetur? fundata est in subjecto tenaci, plus minùs, pro rerum conditione. Cum illo manet, abit, dispirat, redit, recedit, inducitur, extrahitur. Neque enim pura consistit & omni subjecto nudata. Ut non nuda nascitur, sic nuda non extrahitur.

Deinde, nominatur hæc materia cœlestis, de qua jam loquimur, spiritus & anima Mundi, (ab Avicenna & Platonicis) ros de nocte, aqua rarefacta de die, spiritus invisibilis congelatus, semen omnium rerum, spiritus vivus omnium creaturarum, vita cœlestis, spiritus universalis cunctis rebus inclusus & per aerem ingrossatus. *D. Frid. Hoffm. in method. med. l.* 1. *c.* 19. Semen universale

Naturæ,

Naturæ, Spiritus Salino-Sulphureo-mercurialis, una substantia triplici virtute distincta, proximum rerum omnium principium. *Athan. Kircher. lib.* 12. *cap.* 5. *pag. m.* 332. *Mund. subterr.* Lumen, Vitæ balsamus, Mumia vitalis: Calidum naturale, Humidum congenitum, vis & vigor universæ naturæ, principium motus, Entelechia, Sperma mundi, Aqua magni Oceani, Aqua vitæ purissima, Ignis universalis, Chaos naturæ ac Penuarium, ex quo calor vitalis ac spiritus, tanquam ex spermate, prodeunt. Quinta essentia & Mercurius vitæ! præter millena nomina. *D. Petr. Johann. Faber, in Compendium Secret. Chym. lib.* 1. *c.* 3. *Damian. de Campis in Enucleat. Nov. Lun. Chym. Mich. Sendivog.* §. wir können es *Spirituosum vitæ Balsamum* nennen/ *& ejusdem Enarrat. Somnii si non Pansophici, tamen Philo-Polymathici* §. 34.

Dicitur & Leo viridis propter robur, quo cuncta movere potest & penetrare, quod *Trismegistus* docuit, appellando illum, in Tabulâ Smaragdinâ, totius fortitudinis fortitudinem. Dicitur superius, & Avis seu Avicula Hermetis, immò Mercurius universalissimus, qui, aquæ siccæ nomine clarus, in communi superioris & inferioris & mundi cœmiterio ad patranda totius mundi miracula circumvolvitur, & occultus vitæ nostræ cibus à *Cosmopolitâ* appellatur. Hic enim levi digestione debitè captus, rubescit, magnatumque refectionum pater est, si virtus ejus conversa sit in terram, dicti *Hermetis* testimoniô. *Doct. Johann. Tack. in Epist. ad Doct. Johann. Daniel Majoris Chir. infus. pag. m.* 3.

Possum hic nominare complures, qui istius Humidi radicalis Mundi in scriptis suis passim meminerunt non tantum: è quorum sanè numero non postremus occurrit *Henr. Cornel. Agrippa ab Nettesheim de occult. Philos. lib.* 1. *cap.* 14. *Bernhardus G. Penotus*, *deinde Gerhard Dorn. Papinius in dissert. de pulv. Symp. Osvvald. Crollius, in Basil. Chym. Mich. Sendivogius in XII. tract. Doct. Petrus Joh. Faber, in Pall. Spagyr. Hydrogr. Spag. in Myroth. Spag. Hercule Pio Chym. & Comp. Secret. Chym. Corn. Drebbelius de Nat. Elem. Robert. de Fluctibus cap.* 5. *lib.* 1. *de Vromantia. Cæsar. Reviera in suo, de Mundo magico, Tractatu, Italicè confecto. lib.* 1. *Johann. Poppius in Hodog. Chym. D. Olaus Borrichius de ortu & progr. Chym. Joh. Verem. Rhumel, Basil. Chym. Chym. Johann. Rudolph. Glauberus in Pharm. Spag. Johann. Lud.* Gottfried. *in Archontol. Cosmica* atque alii: sed & integrum hac de re Commentarium dedit *Johann. Rohtmannus*, cui, de Anima mundi & Spiritu Universi, titulum fecit.

Est & *Dni Nuysement* liber confectus de Spiritu Mundi universali & vero Sale secreto Philosophorum. *D. Andreæ Nitneri* item de eodem Mundi Spiritu, attracto ex aëre, nec non *Tractatus de Cœlo terrestri Venceslai Lavinii Moravi.* Quare studiosos istius ad illa volumina delegamus.

Dominus Petrus Borellus, *Cent.* 1. *Obs.* 6. *sub. tit. Curat. febr. malign. auro soluto curatæ*: rationem docet præparandi Magnetis, quô essentia hæc attrahi ex astris, destillarique atque eâ aurum solvi queat.

Ac, ut de me ipsemet hoc afferam, anni sunt admodum septem, quam Magnetis Philosophici ope, præparati ex Nitro fixo, spiritum aliquem siva aquam Mercurialem ex aëre attrahebam quâ, uti loqui amant, rectificatâ, residuum phlegma, utut planè insipidum, instar aquæ communis, tincturam ex corallis rubram extraxit, mutatô horum colore in album; cujus causam haud temerè alii, quam volatili aëris Sali, ducimus assignandam.

Extra igitur aleam dubitationis positum id quam longissimè est, esse sol corpus primum, per quod materia cœlestis palpabilis & visibilis redditur. Est Sal enim Terra, Virgo, quæ nihil adhuc produxit, in quam Spiritus Mundi primò convertitur per vitrificationem, h.e. extenuationem humoris. Quô sensu fuit haud dubie *D. Joel Langelottus* (*Epistolâ ad Præcellentissimos Naturæ Curiosos p. m.* 101. cum Sal aëris unicum solvens indigitaret Catholicum. Rectissimè, meô animô quidem.

Cæterum existimo ego cum *Nollio*: Hunc divinum thesaurum, ne frustrà descendere & se humiliare videretur, sui perfectam imaginem cuidam quoque mineræ coram mundo abjectæ, quæ Magnesia sapientum dicitur, impressisse, illamque sic disposuisse, ut facili negotio, DEO singulariter benedicente, & industriâ humani ingenii, inde erui possit.

Est autem, ut apertius dicam, 2. Aura inferior coagulata, vel magnesia illa, nitrum nostrum, sive sal petræ, in quo ætheria illa substantia copiosissimè disseminata. Nam est nullus omninò Sal, qui sit, illô, magis catholicus. Quin adeò diffusum est nitrum per universam rerum naturam, itaque actuosum in concretionibus satuque mistorum sublunarium, ut operæ pretium facturus sit, quisquis ad vestigandam ejus indolem animô sese & cogitatione attentissima converterit. *Rob. Boyle Nob. Anglus in Tentam. Phys. Chym. p. m.* 1. Non est è numero Salium, appellari vivens quod possit, uno nitrô exceptô nostrô Virgineô. Quod & ipsum tamen anteà, carens vitâ ex aëre eam receperit. Est Subjectum Philosophorum universalissimum hoc; cui non Mercurius tantum, sed & ipsum aureum Sulphur ac Mundi Sal copiosissima insint.

At enim, quantum est, quæso, contradicentium! quos ego contra asserentes omnes mihi, audio hic: Redolere hæc *Joh. Rudolph. Glauberi* novam illam primaque specie blandientem opinionem: Esse Nitrum philosophorum illum Mercurium, Menstruumque universalissimum, statuentis. Quam, assertam à se aliquamdiu, Mundi Miraculo, in cæteris scriptis suis, posteà ille explosum, atque in alia omnia ire potius cœpit, extremum Antimonium ipsi arrisit; quo de

in *Igne Secreto suo, p. m.* 20. exsertis verbis : Esse Mundi Spiritum , Antimonium ait, animas mortuorum orco educens: esse pariter Alkahest, ex quo *Pontani Artephiique* secretus ignis confici possit. Confer ejusdem *Glauberi Proserpinam p. m.* 29.

His ego opinionibus respondeo, nihil inesse, quod quem possit offendere. Imprimis cum sibi invicem non repugnent. Nam, quod ad istam attinet, Spiritum Mundi metallicum latere in antimonio , non me fallit , unde Menstruum universale metallicum possit erui, quod ad illam autem , equidem Mercurii Philosophorum conficiendi ex nitro modum ignorasse *Glauberum* , in confesso est, ex *p.* 91. *Mirac. Mund.* cæterum , non id materia esse illa propterea definit , ex quâ universalissimum menstruum extrahi, cujusque postea beneficio, præparari Menstruum universale metallicum queat. Extra ea, constanter asserimus adhuc, à nostro opere excludendum Argentum vulgi vivum cum Antimonio esse, nec id injuriâ quidem: Hoc propter impotentiam , illud autem, quod jam in corpus metallicum à sulphure suo interno sit coagulatum. Corpora autem in corpora non agere, notum est. Pauci, scio, verbis meis fidem habebunt: Sed si æquè ac Philosophi experientiâ edocti, scirent, quomodo ejusmodi Sal petræ in omnibus reperiretur, ex iisdemque omnibus artificiosè extrahi posset: tum & sibi ipsis tanquam testibus oculatis, fidem sine dubio non derogarent , & tam pretiosum Salem, qui ab ignorantibus tantum vilipenditur, (vilis propterea à Philosophis dictus,) non tam leviter cum sordibus , quisquiliis & fimo abjicerent , sed ex omnibus potius mundi angulis collectum , haberent sanctissimè. Quanquam observari juxta *Raim. Lullii de Quint. Ess. dist.* 3. *p. m.* 95. & hoc velim: Licet omni in elementato, quem dixi, Mercurius reperiatur , tamen in aliquibus tam longè, ut vita hominis, anticiparet, antequam Artista hujus artis ipsum , prout expedit , à se abstractum possideret. Immò dicitur in omnibus esse ratione primi moventis in rebus naturalibus, qui spiritus vegetabilis nuncupatur, quô nostra materia præ cæteris abundat. *Bern. Penot. à Portu Præf. Apolog. in tract. Arislai. p. m.* 92. *Sendivog. in Tract. de Sulphure p. m.* 185. *&* *D. Joh. Tack. in Chrysog. de Quintâ Ess. vini p. m.* 32.

Interim non mirari non possumus vim ac virtutem illam , quâ omninò stupendâ divina bonitas Mundi Spiritum salemque aëri inhærentem istum donavit. Tot enim in mundo millibus, quibus aut jungitur attrahiturve magneticô more, existentibus subjectis , non illa mutat tamen efficitaque, ut, quod non essent, jam sint aliud: sed, ut idem cum ipsis fiat , id verò unicè agat. Quod profectò unum est tanti, ut, qui penetrarent, nondum viderim ego, nec, qui penetrabunt, videre forsan unquam contigerit. Unam itaque Universalem , ab

Hermete stantes, materiam ut concludimus esse: *Sic, ab hâc unâ re natas, omnes fieri.*

Ac utut hujus loci ac instituti non sit autoritates Philosophorum veterum cumulare roborandis istis, quæ diximus: Credere enim id cuivis integrum sit: non possum nunc facere tamen, quin *Basilium Valentinum* accersam, & unum hunc quidem; sic autem ille, *libr. de Reb. Natur. c. ult.* abunde interioris radicis materiem oculis exponens: Quæ materia, inquit, manifesta est coram oculis omnium hominum. Verum, quia virtus ejus, potentia atque vis in profundo valdè sepulta est, adeoque plerisque incognita, eò fit, ut materia hæc pro nihilo etiam & inidonea ex ignorantia censeatur ac reputetur. Nomen ejus vocatur *Hermes*, qui serpentem volantem pro insigni gestat, & pro uxore habet, quæ dicitur Aphrodita, quæ omnium mortalium corda novit: & tamen omnia, unum, & una res unicè, & unica essentia est, quæ communis est in omnibus oris & cognita in omnibus locis. Quivis eam prehendit manibus, & usurpat ad res viles. Vile existimat pretiosum & pretiosum rejicit. In summa, nihil est aliud (dicit) præterquam aqua & ignis, unde terra cum additamento aëris est orta & etiamnum conservatur. Cum quo paria facit *Ejusd. de Magno Philosophorum Lapide, Tractatus,* ubi sub finem, omne in omnibus, quid sit explicat.

Et enim: quis me, inquis, ista docebit, *Hermetis* vocabulo voluisse nitrum innuere *Valentinum*? ego verò, cui nihil unquam factu fuit facilius; Imò mecum *Schrœderus*. Date mihi parumper, &, ne tantillæ te operæ, Lector, pigeat, adi mecum Ejusdem *Schrœderi D. Pharmacopœiam Medico. Chymicam, lib. 3. c. 23.* tibique inter nomina illa, quibus nitrum mactarunt Veteres, *Hermetis* quoque ostendam vocabulum. Hæc materia est Virgo illa, cui nomen *Uranogææ*, aut cœli terrificati, tribuitur, quia licet terra (i. e. Sal) existat, virtutes tamen cœlorum continet & indissolubili vinculo connexas sibi habet, quarum admirabiles operationes exhibet videndas.

Quod si autem adhuc Genealogia ejusdem te anxium habet, desiderio tuo est qui iterum satisfaciat, *P. Kircherus Tom. I. Mundi subterr. L. 6. sect. 2. c. 3.* Cui *Quercetanum* addas licet, in *Pharmac. Spagyr. p. 578. seqq. & L' Histoire de la Societate Royale des Londres, p. 2. post. Sect. 18. p. m. 319. VVilhelm. Clarkius in Historia Naturali Nitri Lond. 1670. Johann Rud. Glauber in Mirac. Mundi de Menstr. Univ.* De experimentis verò circa varias atque multiplices partes nitri lege *Tentam. Phys. Chym. Dn. Robert. Boyle Nob. Angl. p. m. 18.*

Et quid tam evidenti ego rei facem accendo? cum quæ in *Paracelso* haben-

tur,

tur, *reperisse in Nitro Alchymiam:* inlustriora Solis utique radiis sint, nec non *Geberi* ita; Petra, quæ non est petra, quæ invenitur in fimis, illa est Petra Philosophorum. Quibus succinit *Dominicus Gnosius Belga in Herm. Trismeg. cap. 3. p. m. 166.* Lapis nostar Sal petræ est, quo ☿ currens in optimum & perfectissimum metallum, & silex in durissimum Adamantem transmutatur, Et *Opus Petri de Silento* dicit: Optimum Sal Nitri est Mercurius noster, vid *Theatr. Chem. Vol. 4. p. m.* 1117.

Equidem novi, quantum nonnulli Sali tribuant Roris majalis, cui & ipsi natales Philosophici Nitri, credunt, deberi, (qui habetur pro aere coagulato & â fratre *Umano* expresse Nihilum Philosophorum dicitur) cujusmodi Sal, ab Equite Anglo, *Henshau* singulari artificio paratum, cum Microscopio conspectum, angulorum numerô & figurâ Nitri æquavit angulos; uti, ex *Ephemerid. Anglicis, Gallicæ* referunt, *T. 11. p. m.* 23. Imò rorem dulci saccharo esse divitem edoctus est *Joh. Bapt. van Helmont. de Imag. ferment. p. m.* 73. & ex Sale Roris Majalis (immò aquæ pluvialis) *D. Joh. Dienheimius* medicinam suam elaboravit universalem; ejusdemque *Borellus* Spiritu Aurum radicaliter solvit. Jungimus his *Detardingium*, cujus *in suo, de Auro potabili Tractatu* constans assertio est: Mediante Sale volatili roris majalis dissolvisse Aurum, non secus ac in aquâ calidâ glacies dissolvitur.

Verum, uti, quod res est, fatear, frustra id quidem in Germania obtinueris ex Rore illo, minus videlicet Salis Mundi feraci, quam in cæteris regionibus, Ægypto præsertim. Quod testabitur *P. Bellon. in Obs. sing. & memor. rer. lib. 2, cap.* 77. nec non *Autor de la Chambre in dissert. suâ, de causa inundationis Nili:* in Rore, quem Ægyptii Guttam vocant, vim fermentantem latere, quæ massa aeri exposita, ipsum Nilum, seu nitrum, quod in Nilo est, fermentet. Sic Ros Brasilianus, teste *Geographo Varenio*, Europæo tum pinguior & Nitrô multô imprægnatus, fœcundior, tum multô penetrantior tenaciorque, præcipuè æstate existit. Sic est in Insulis Ferroënsibus multa fœcunditas ex nive, quæ Nitrum secum vehit, ref. *D. Thom. Bartholin. in Act. Med. & Phil. Hafniens. an. 1671. & 1672. p. m.* 87. Ego sententiam meam interponens, profiteor liberè, nitrum nostrum, obvium ubivis, utut impurum, tamen cœlesti materiâ refertissimum; idemque verum subjectum catholicum miraculosumque esse Sal; è quo liquor non tantum & dissolvens universale Philosophicum, sive Mercurii Spiritus, sed & propinquius Medicina sapientum antiquorum præparari atque confici potest. Notandum interim fuerit; Licet ex ea aqua, forti igne, eliciatur, & Spiritus ejus, simul in illa aquâ miscens se & inhabitans: Spiritus tamen ille crassus & corporalis, sive terrenus, nondum est spiritus ille

 secre-

secretissimus & vivificus cœli, (cujus Pater Sol igneus & Luna humida Mater, juxta *Hermetem* nostrum:) sed est hic elementaris Spiritus habitaculum illius cœlestis, qui anima & vita omnium Creaturarum est & vocatur, atque hic imaginem DEI gerit proximè. Ergò, sicut DEUS in ignea habitat essentiâ & ignis consumens est: sic & iste Spiritus, qui, ut anima vivificans omnia, in igneo ardentissimoque Spiritu occulte habitat, & etiam ignis consumens est omnia terrestria: purgans autem ad summum cœlestia. Et sic aqua ex Nitro destillata, tres habet partes: Corpus, quod est aqua: Spiritus ille igneus elementaris crassus: & tandem anima occulta vivificans, quæ in debito subjecto incorporatur.

Modi autem hujus ignari, cœlesti materiâ attractâ ex aëre, sint contenti norintque, quantumvis, *D. Nitnero Hoffmannoque* testibus, circulata eadem atque in Spiritum destillata confortando cum maximè cordi faciat, omnisque generis febres morbosque ex scoriis fæculentis ortos, alios curet; fieri tamen haud posse, uti secretissimus ille Spiritus, sive ex aurâ attractus, sive Magnesiâ quoque suâ erutus, in morbis curandis ea efficiat, quæ cuivis admirationem possint injicere: nisi vel suo corpore, i. e. Sale purissimô, vel Aurô Auræ, vel Aurô ipsô metallicô conjunctus idem fixusque. Quâ de re jam, in sequentibus, sumus acturi.

CAPUT IV.

De Auro in Aura.

PErspicuum est autem ex Philosophiâ adepta & Naturæ thesauro, constatq; inter omnes, qui de Auro memoriæ prodiderunt, omnino tria distincta ejus genera dari: astrale primum, deinde elementale, tandemque metallicũ. Conf. hanc in rem *D. Joh. Trakii Trip. Phas.* I. *Med. de Auro p. m.* 11. Nos sepositis istis, de Astrali nunc tantum loquimur. Miraberis autem non injuriâ, scio, quare I. in Aurâ, sive superiore id aëre quæram? & unde inventum modusque iste attrahendi, de quô ne verbulo quidem ullus, quod sciam, Autorum, exposuit, hactenus innotuerit mihi: sed non longæ ambages sunt. Adverte, brevibus docebo.

(I.) Considerabam, quod Creator altissimus præcipuè in Sole, qui est tanquam Cor cœli, collocaverit virtutem multiplicis potestatis, quæ ignis est invisibilis & calor vivificus, omnes res creatas permeans, in quo omnia tam cœlestia, quam terrestria, vegetantur & in suo esse conservantur: imò quod Sol sit Pater Spiritus mundi, seu materiæ cœlestis, imò & Sulphuris universalis. Nam per radios suos agit in aquam sol, quam attenuat atque attenuando in aërem vertit.

vertit. Nec hoc in opere quidem subsistit, sed pergit, vertitque vapores aëreos in ignem, solvendo eos coquendoque continuò indeque in subtilissimam convertendo naturam, ita ut si deinceps Sulphur nativum, (calorem intellige,) in aquâ Sulphure seu calore Solis incendatur, ex istius materiæ coagmentatione ignes varii generis prodeant. Sic Sulphur commune prius fuit aqua, cujus natura erat frigida, quæ posteà circulando per calorem Solis vertitur in aërem, cujus natura est calida & sicca, cum quô posteà se temperat terra; & sic efficitur Sulphur. *Egid. de Vadis in Dial. Natur. & Fil. Philos. c. V.*

(II.) Sciebam: Aurum naturale Solis esse Filium, siquidem illud est cum ætheriâ materia ejusdem naturæ, aut potius nihil aliud, quam, cœlestis materia, quæ prius puro quodam in loco naturam corporis induit, quam in perfectam fixionem reduceretur. Cujus *Raimundus Lullius, in tractatu suo, de Intentione Operantium,* elegantissimè Genealogiam contexuit. Vide nunc *D. Joh. Christoph.* Steeb *Elix. Solis & vitæ §. 7.* quibus, de generatione Solis, nihil docti.

(III.) Incideram in *Dni Kenelmi Digbæi Demonstr. Immortal. Anim. ration. c. 7. p. m. 62.* locum istum: Vasorum vitreorum ope, peculiari quodam modô factorum & artificiosè dispositorum, collectos Solis radios in pulverem fusci coloris, aut purpurei in rubrum vergentis præcipitatos fuisse. Quibus postmodo subjungit: Fraus nulla huic operationi subesse potuit; nil enim in vase, antequam disponerentur, continebatur; peragi etiam debet in calidiori tempestate, ut effectus iste sequatur. Hac porrò operatione aliquibus diebus duæ ferè unciæ colligi potuerunt &c. Ex his omnibus ego cœpi conjicere; licet vero sit alienum, quod apud eundem *Digbæum, Theatr. Sympath. p. m. 27.* proditum legimus: Esse substantiam Lucem materialem atque corpoream: (cui sententiæ, *Opere, de Medic. Ort. & Progr. §. Magnum, n. 35.* non invitus accedit *Helmnotius,* lucentisque exemplo eam silicis probat. Quæ, quod lucet, à sole utique habet; demumque addit: esse lumen revera ens extra lucem.) Quæ si, inquam, à vero abessent longius, Solis tamen calori, fieri non posse, quin sulphur præstantissimum insit, ad nos per aëra devectum. Statuere enim *Tackium, de Genealogiâ Auri, Tractatu,* Spiritum illum, quem quotidie unà cum aëre, maximo nostro bono, haurimus imbibimusque, rubra illa Tinctura refertissimum esse. Nam est in Sole Balsamum omnium præstantissimum, expers omnis corruptionis, quod si è Sole eruere sciveris, atque humano didiceris balsamo applicare, nobilissimam tibi omnium, medicinam acquires. *Henr. Noll, in Prod. Phys. Herm. 6. Cap. p. 37* cum quô tandem cœpi concludere: Calor Solis seu Balsamum ejus, beneficio radiorum, inferioribus corporibus impertitur. Quod si Magnete creato illud comprehendere, atque ex eo prolicere poteris thesaurum, millies auro & argento preciosiorem, tibi comparabis,

cujus

cujus robori omnes cedere morbi coguntur. In quam sententiam *Osvvaldus* & ipse *Crollius in Præfat. Admonit. suæ Basil. Chym. præfix.* Volentibus, inquit, vitam hominis ad summam sanitatem adducere, opus erit, quærere Solem non Elementalem, sed calorem illum cœlestem Solis & Lunæ, habitantem in incorruptibiliori substantia sub Lunæ globo reperibili: hunc calori vel spiritui nostro similem reddere, quod fit, cum in medicinam & cibum suavissimum præparatus fuerit.

Quæ cum sic præcepissem atque antè animo peregissem; cœpi porrò in eam descendere cogitationem: Annon

(IV.) Quem dixi, Magnetismus, qui, in aëre positus, tempore æquinoctiorum imprimis, (quô aër atomis ætheriis balsamicisque quasi redundat,) cœlestem illam materiem forma humida attrahit, per auram è solaribus radiis Sulphur aureum sicca forma itidem attrahat?

Suppositô igitur igne isti, cujus jam aliquoties mentionem fecimus, Magneti, idque, sereno cœlo, in aëre maximè libero, extemplò ille, quod suum erat, agere atque operari cœpit. Tot tantisque experimentis atque laboribus Aurum istud Auræ stetit investigânti.

Hoc igitur voco solare Balsamum, seu vivificum Sulphur, vi magnetis universalis ex aëre attractum. sanitatem cumprimis conservans, nostri corporis cum partes, tum humores à corruptione atque putredine vindicans mirè tuensque.

Nam, quia hoc sulphur, haud dubiè à sole cœlesti, (Lucis ac vigoris vitalis fonte illo aureo) emanat juxtà ac influit, Aurum ausus sum appellasse, præferente facem, *Hortulanô*, Philosopho; qui in Tabulam *Hermetis* Commentaria scripsit, & per Solem Aurum intelligit Philosophicum, quod lapidis Parentem, & verè quidem nominat.

Nec 2. in inferiore coagulataque hâc Aurâ, i. e. nitro nostro, Hermeticum Aurum quærentis tuus hîc quidem frustrà erit conatus. Gaudet enim subjectum id universale internâ suâ rubedine, (quam illi vitam esse dixeris,) tractâ ex aëre. Imò sal nitri est Aurum spirituale & Philosophicum, & ipse Rex, unde Regis, i. e. Auri vulgaris dependet fortitudo, fortuna & sanitas, ut philosophatur *Basilius*. Hoc Aurum Auræ, s. sulphur Philosoph. est calidum innatum Mercurii Philos. ab eo nunquam separabile, quo solo Mercurius maturitatem & perfectionem acquirit. Illa autem duo corporificantur à Sale ipso purissimo, in quo conclusa & captiva fuerunt, figunturque in verum Aurum Hermeticum, i. e. Sulphur rubeum atque permanens; quod verò demùm perfectum & numeris suis omnibus absolutum opus est.

CAPUT

CAPUT V.

De Magnete universali, Aurum ex Aurâ attrahente.

MUlti multos modos excogitarunt, quibus Spiritum, sive (cujus c.3. meminimus,) Mundi Sal 1. ex aëre superiori sibi acquirerent: Superstitiosè quidem, quantum ego judicare possum, diligentes nonnulli; à contrario media via incedentibus cæteris, quos sequi tutius liceat

Est penes me vetus liber MSC. Germanicus quidam, à *Ludovico Gottfrido Otthmaro* quondam mihi communicatus. Existimat, quisquis est, ille inter alia Autor, posse, si fuerit sudum, materiam istam cœlestem, per commendatissimæ venustatis puerum aliquem, duodecim, aut ad summum sedecim annorum, in planis iisdemque suavitate odorum refertis, sitisque adversus Solem orientem locis colligi, ore aërem attrahendo, emittendoque subinde in amplissimum aliquod vitrum, quantum satis est, animam sive Spiritum illum, quem *Basilius Valentinus* modum, *in Imagine suâ Clavis* 5. optimè innuit.

Quam mirum autem rarumque instrumentum istud est, cujus, Cucurbitæ instar, è poroso balenæ osse, rationem conficiendi, in *Phœnice Philosophicâ*, præscripsit J.R.H. *Joh. Ristius* ex communicatione *D. Joach. Morsi Bibliothec.* attracturum haud dubiè spiritum magneticâ vi, si chalybis scobe silicibus in pulverem redactis, extractoque à gammaris fluvialibus succo, ante maceres probè.

Sed sunt Anonymi ista alterius, quæ nunc pariter producenda. Includi is vitro, quæ nonnunquam æstate cadunt crystallinæ, mistas Ammoniaco Sale, grandines jubet: futurum enim, uti materies, utpote Magnetica, hæc, ex aëre Salem eruat, extrinsecus vitro circumcircà adhærescentem. Injiciatur hic eliquato argento, fiatque ex imprægnato eodem metallo concavus cum epistomio globus. Quod si inclusum isti jam ore extraxeris aëra, habiturum te idoneum, ait, quô, aquæ formâ, Mundi Spiritum prolicias, Instrumentum.

Advocandus nunc quoque in partes *Orthelius* est; qui in *Mich. Sendivogii Lumen Chymicum p. m.* 43. vidisse se ait, ex auro, argento, ære, orichalco, elaboratos variæ magnitudinis globos hydraulicos, quibus sine morâ, in hypocausto licet calefacto, frigidissimæ naturæ raræque admodum virtutis atque indolis aquam attrahere, reddereque è vestigio in proclivi fuerit.

Succedat *Barnerus*, cujus modus hic est: Vitrum pyriforme in cuspide clausum, in basi autem aperto foramine non largo, glacie minutim confractâ vel nive adimpletum, radiis solaribus magis ferientibus sub caniculâ præcipuè, ubi solis calor intensior, expone, sic sal nitrosum lateribus per ἀντιπερίστασιν, adhærescit. Referente *D. J. Dav. Porez, in Anatom. Chym. Vin. Rhen. p. m.* 5. Fera illa quibusdam Hermetis Avicula speculô Parabolico expositô solaribus radiis, capta & ipsa cicuratur. Nonnullis speculi item concavi margo magneticâ materiâ aliquâ illinitur. Cui porrò aëri per noctem libero siccoque commisso, pennâ manè abradi Naturæ Sal, nullô, negotio potuit.

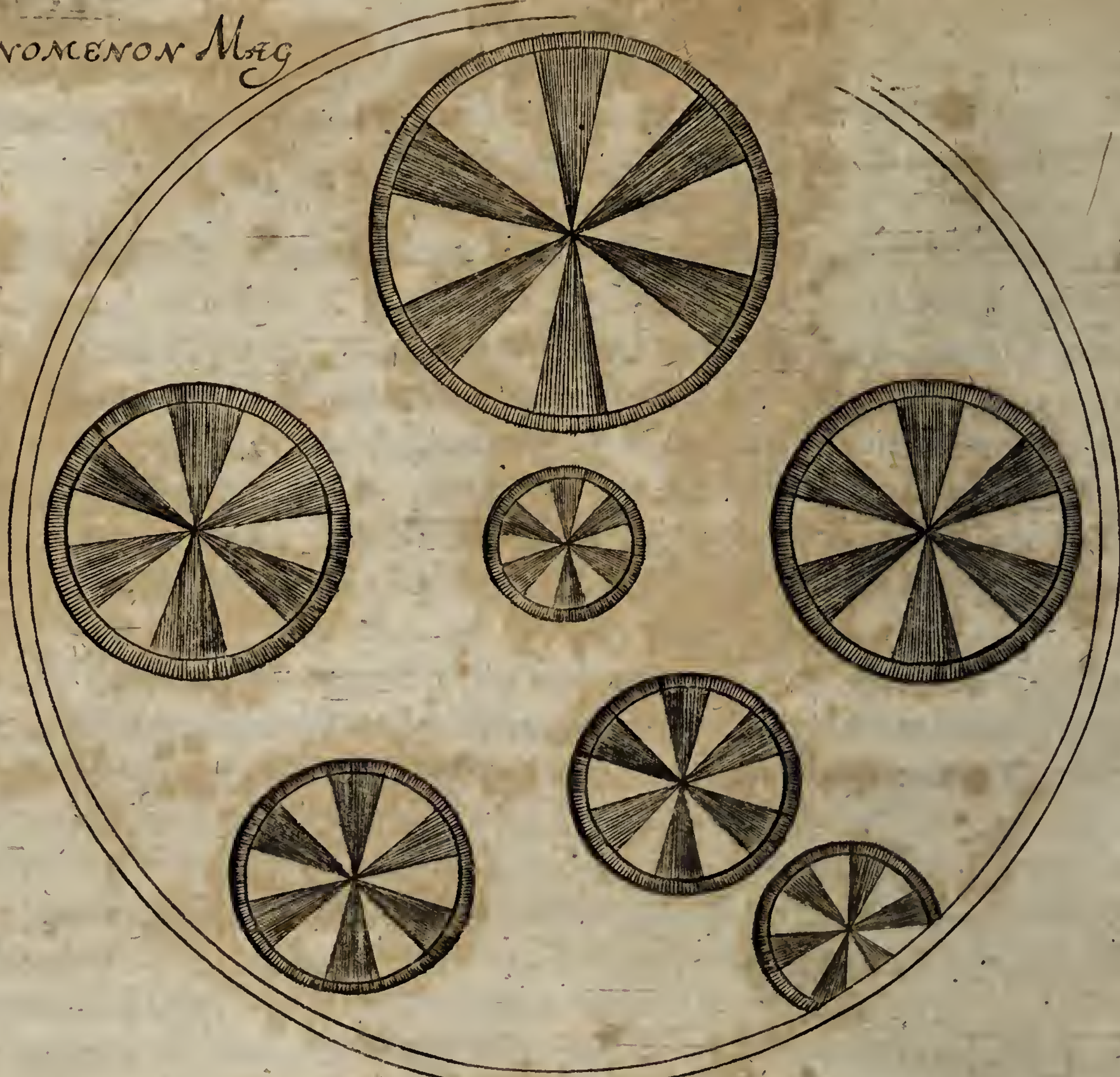
Peculiaris quoque conficiendi ahenei vasis, flammæ in modum, ratio est. Quo præsertim si imposueris cum marmore spongiam, hauriri & ipsum posse *Staricius* aërem putat. Prolixiora sunt quam quæ hic repeti debeant. Adeundus ergò, in *Heroum*, quem vocat, *Thesauro* consulendusque auctor ipsemet est.

Notissimus per Germaniam *Burrus*, equestris Vir, aquam ex aëre sequenti modô piscatus fertur: Accepit vitrum in summitate patulum instar pateræ, infrà verò pedetentim acuminatum & clausum. Vitro isti magnam Argenti vivi indidit copiam sive glaciem, ref. *D. Frid. Hoffman. in Op. de Methodo Med. lib. 1. cap. 19.* inferiori autem cacumini supponens vitrum aliud pro excipulo, in æstate summâ in terræ caverna profundiori id collocavit; quo facto, ex frigiditate Argenti vivi (vel glaciei) calidus aër, resolutus in aquam, exterius, per vitri latera, defluere in subjectam phialam cœpit.

Quid porrô? silices calcinatos nigros, dum adhuc calent, aëri committe, & humiditatem repagulis solutis abundantissimè attrahent, quam per Retortam destilla & caput denuò aëri committe ad attrahendam humiditatem, in quâ si Sal Nitrum solvas & coagules, coagulatum tantas acquiret vires, ut duplo vel triplo plus fulminet, quàm ante imprægnationē, quæ tamen sæpius repeti debet. *D. Frid. Hoffmann. in Differt. de Method. Medend. p. m.* 267. Memorantem *Londini* Anno à N. C. 1658. & *Kifflernm*, D. duos accepimus, fuisse, qui, speculi caustici operâ, Solis radiis sic silices calcinarent, quas cum in edito sive monte sive turre aëri pariter libero, infundibulo contentas, exposuissent, & ipsas copiosissimam, virtute magneticâ, aquam attraxisse ex aëre, rubeam illam quidem, ante solem exortum; ortô, albam. Quod experimenti *Doct. Frider. Clodio* literis communicavit *Johann. Morian Arnheimens*, scriptis d. 20. April. 1658. quarum præcipuam partem excerptarum, facta nobis copia est.

Invenit *Fabricius Bartholetti* Pneumatolabium, (cujus & ipsam ostendere effigiem habeo.) Hujus instrumenti vitrei inferior tubulus è vitri medio propendens in nivis acervo est sepeliendus. Postmodum ex ore hominis sani & benè

PEND

D. 15 Septembr: Anno 1673.

Pag 141 Phoenomenon Magnetis Universalis.

benè nutriti per alterutrum rostrum, ceu per vitream arteriam, intromittendus non expirando, aut efflando sed simplici thoracis contractione spiritus est. Igitur per vitreos circulos intrusus halitus circulatusque, frigidô magisterio in aquam destillatur. Hanc in Urinali vitreo aperto conclusam sub dio reponimus, quæ lentè evaporans in crystallos albicantes, capilliorum modò dispertitos, concrescit, vid. dict. *Bartholetti libr. de Dispnœa.*

De Camerâ Martiali ignitâ attrahente lege dict. *Joh. Christ.* Steeb *d. Elixir. Solis & vitæ §. 42.*

Aliter autem multò *Eglinus*, qui ingentem è Vitro Retortam fervido sabulo imponens ac folle assiduè inflans, id consecutus demum est, ut consita velut undique guttulis videretur. Obstructa ista arctissimè os, ac diu noctuque, in Balneo Mariæ, per integram septimanam constituta, tenue dedit hydrargyrum.

Fertur & nostrâ memoriâ fuisse, qui, citante *VVilh. Christoph. Kriegsmanno in Taaut p. m. 73.* Machinâ animatâ Mercurium sibi compararet.

Non indignaberis, Lector, quod de globô sulphureô, proximô à me annô, ex præscripto *Dn. Ottonis Gerickii, Patrit. & Cons. Magdeb.* confectô, paucis hic moneam.

Non is unâ tantum virtute præditus. Præterquam enim, quòd impulsivâ & conservativâ, expulsivâ item sonanteque atque calefaciente, nec non lucente denique polleat, peculiare id quoque habet, ut, cœlo frigido, humente aurâ attractâ, ambabus manibus prehensus, maximum, velut è vestigio rupturus, edat fragorem.

Ex his igitur, quos non unos jam allegavimus, modis, uter utri præferendus, Lector æquus judicet velim. Neque enim sic comparati singuli sunt, ut se omnibus probent juxta atque commendent. Ego, si, quod sentiam, expromendum nunc liberè fatendumque absque ullius præjudicio sit, quantum quidem ad verum Magnetem universalem, non repugnaverim, si quis *Polon. Nobili, Sendivogio*, tulerit primas, sive *Sethonio* verius, cui omninò asserendum videtur *Novum Chymicum Lumen*: cui & ipse fidem non derogo, in Ænigmate, scribenti, quod annexuit: *Aer est veterum Philosophorum materia. Hic est aqua roris nostri, ex qua retrahitur sal petræ Philosophorum, quô omnes res crescunt & nutriuntur. Estque Magnes noster, quem in præcedentibus, Chalybem esse dixi. N. B. Aer generat Magnetem. Magnes verò generat vel apparere facit aerem nostrum.*

Nam scimus Chymica doctrina, Salem produci in omnibus mundi partibus calore ipsius mundi naturali; qui dum agit in ipsum suum humidum, eum depascendo, ut nutriatur eô, humidum ipsum desiccat; quod autem in ipso na-

turali humido deficcatum eſt, ſal eſt naturale & naturale rei cujuscunque; cum in id reſolvi nihil non poſſit. Hâc expertus ratione modoque ſum, quòd in Sale, quaſi ſpiritu univerſali torrificato, incombuſtibile quoddam, ſive ſecretum ignis ſit elementum, qui eaſdem cum primitivo igne actiones habet.

Hinc non impoſſibilis utique Vegetabilium in Mineralia transmutatio ſtatuenda; ſicut neque jam Vegetabilium, jam Mineralium ab uno eodemque fermentali principio, pro diverſâ tantum diſpoſitione, productio. Quam *Dn. Phil. Talducci à Domo, Generalis Architecturæ militaris per Regnum Bohemiæ præfectus, in Obſervatione Phyſico-Metallurgicâ*, & demonſtrat, neceſſariisque confirmat experimentis, referente *D. Phil. Sachs à Levvenheim in Schol. ad Obſerv.* 113. *Miſcell. Curioſ. Ann.* 2. Neque enim Vegetabilia à Mineralibus differunt, niſi quod illa ſunt volatilia, hæc fixiora & fixiſſima, ut Sol & Luna. *Georg. Horn. in Arca Moſ. pag. m.* 29.

Ex his jam omnibus concluſi: quod, ſi cujusvis corporis quælibet externa forma mortificetur, & deinde ad univerſalitatis formam, quæ ſalina eſt, reducatur, Magnes fiet, qui nihil eſt aliud, quàm Sal fixum, ſeu Alcali, ſummè purificatum.

Quemadmodum autem Salia omnia, per ignem & auram, in Nitrum ardens convertere licet: immò ipſum Nitrum ardentem vitam ſuam, ſublatam igne, perpetuò ex aëre conſequitur: ita, ac quum Regia velut idem Solis progenies, ſive etiam Solis Ales Ægyptius ſit, omnium optimum, ſi ſit mei arbitrii res, ſubjectum id cenſeo, unde, ope carbonum pulveris, vel per ſe, figi Nitrum in igne, pararique univerſalis ille Magnes facillimè queat. Quanquam ſi non præferendos, certè neque ſecundos illi exiſtimem cineres clavellatos, quorum & vis manifeſta, fixosque eſſe igne jam, omnium teſtimoniô, conſtat. Poſſunt hi enim poſt fuſionem & depurationem, in puriſſimum nitidiſſimumque Salem converti, imò, quô de ipſe teſtari habeo, non ſemel expertus, non multô tempore, naturale in Nitrum, aëris beneficiô mutari. Videntur enim Alcalia omnia quodammodo typum repræſentare Philoſophorum Chaos, in quô, ajunt, reviviſcere eorum Mercurium; quod de Tartari Alcali habet *Tachenius, ad Hippocr. Chym. pag. m.* 60.

Quæ & hujusmodi Salia Magnetica, ad univerſalitatis formam redacta, non ex aëre tantum ſuaviſſimi ſaporis aquam attrahunt, in qua Spiritus & Sal mundi; ſed ex Minera quoque illa, quam ſuprà Haſſiacam memoravi. Magneſia Piemontana, Antimonia, Sulphure communi, carbonibus cum vulgaribus, tum bituminoſis &c. Tincturam puriſſimam, ac, non alienum iſtud cum maximè illi, quem intendimus, ſcopo, ſive Aurum, ſeu Sulphur, quod quotidie, beneficio ſolarium radiorum, ad nos defertur.

Sed

Sed neque 2. inferior Auro, i. e. Nitrum, non inferius tantum Aurum; sed & noster insimul universalissimus Magnes est, ex aëre cum (1) superiore, tum (2) inferiore, i. e. ex se ipso, Aurum attrahens occultum Hermeticum; cujus causa Aureus idem Magnes *Basilio* audit; quod (3) uni omnium Metallorum resolutio, coagulatio item fixatioque, & præterea nulli alii, adscribenda. Equidem plerorumque, quos quidem scimus, involucris suis tecta parumque obvia ea de re commentatio est. Studebimus nos perspicuitati, quantum licet, nihilque, quod ad nos, Lectorem morabimur, dignum quidem; de indigno soliciti parum, quem, ut vindex DEUS est, aut, confidimus planè non intellecturum, quæ legat, aut si intellecta quæ fuerint adhibere jam velit, minus felicitate esse usurum.

Igitur, (*primum*) Nitro in genere insignis inest ac notabilis aliqua vis, quæ res efficit, ut non Magnesia tantum, (4. *Tractatu,*) *Sendivogio*, sed & jam Magnes, jam Chalybs eidem dicatur, nullô habito discrimine: (*Tract. 9. & in Epilogo.*) Oritur enim initiò è saxeo quodam sive fossili Sale, qui Magnes ipsi, sive attrahens: nascitur & ex aërio atque igneo sale: qui comparatè ferrum & chalybs atque attractum ipsi est. Testes non fodinæ tantum, unde Nitrum eruitur, sed, ubi & ipsum gignitur, insuper loca quædam saxea sunt. Possum & ego meam, si sit opus, interponere fidem, qui, nuper admodum est, cum ex martiali quodam lapide, eruto & ipso *Haynæ*, ardens quoddam Nitrum, idque copiosissimum, extraxi; quod solutum coagulatumque in aëre fluxit, flavo oleo non absimile. Cujusmodi, spontè in rupibus lapidibusque quibusdam efflorescens, Aphronitrum vocitari, *Encelius* notat, *l. 2. de re metall. c.* 15. nec *Andreas* tacuit *Cæsalpinus lib. 1. de Metall. c.* 20.

Inventus & è Spiritu Nitri, in forma Salis non corrosivi, volatilis mihi Magnes, cui conficiundo peculiaris terra adhibita fuit. Non, in attrahendo ex aëre Mundi Spiritum, alterius præsentior fides, nec, quod idem exhibuit, intueri Phœnomenon alias licuit. Contigit hoc A. Æ. cIↃ DC LXXIII. d. 15. Sept. quem excipiebat hora 11. noctis plenilunium. Effusus, quô dixi, post meridiem, die, Magnes meus; aëri committebatur, cum effluxis omninò tribus horis, exactissimè respondens Circulo, margine & ipso orbiculari albo notabilis, se figura exeruit. Durissimum corpus, colore luteo, stellam referens, radiis distinguebatur. Comitatæ post paulo istam aliæ tres, quibus indoles, forma, color, omnia eadem, nisi ressent minores. Duæ, sed quæ & ipsæ magnitudine impares his, elapso tot horarum spatio ferè, conspiciebantur. Secuta tandem minima est, prioribus, formam si spectes, simillima. Objectum inter hæc discrimen & molle erat atque subflavum. Noctu, septem hæc corpora stellarum, in unum aliquod ingens coëuntia, induruerant,

ita tamen, ut distinctas nempè, cum suis radiis, figuras in his quatuor majores utut circuli expertes, notare esset. Aggressus post hæc Mundi Spiritum attrahere Magnes, fermè biduo, in subflavum conversus totus Oleum est. Quale autem hic vides, Phœnomenon fuit. Extat ibi duplici circulo (digno utroque, cui, quod Schemati suo, de Magno Lapide, Tractatui præmisso, inferendum curavit *Basilius Valentinus*, pari jure inscriberetur: MIRABILITAS NATURÆ!) Extat, inquam, hoc duplici Circulo ⦶ri, notata antiquitus tantum simplici Signatura.

Sed jam *alterum* etiam, quod proposuimus nobis videamus: Nempè attrahit universalissimus Magnes hic & ex se ipso, in se latens, Hermeticum Aurum, efficiturq; cum ipso sulphur rubeum, permanens in Conjuncta enim: ipso inseparabili tria, ⊖ 🜍 & ☿ Philos. fœdere sunt, quæ sola Coctione perenni figuntur coagulata. Quin imò ⊖ centrale principium est, 🜍 & ☿ attrahens, quibus perficiatur.

Tertiò: Universalissimus hic Magnes & materia audit, unde Liquor ille *Alkahest Paracelsi Helmontiique* confici queat; qui est purus putus Naturæ ignis, non elementaris, sed cœlestis penitus & centralis ac incorruptibilis, omnia reducens, sine diminuta sui actione, in materiam rerum primum, & nullis verè fæcibus relictis; verè dissolvens. Diversam à nobis viam insistunt, qui *Alkahest* præparaturi, ex minerali juxta ac animali, vegetabili quoque regno conquirunt auxilia; fixis volatilibus horum salibus, (e. g. 🜿 ✱ &c.) cum Acido minerali nostro ⦶ conjunctis inque liquorem destillatis. At quid infinitis opus ambagibus est, tendere, quo rectà possis: laboribusque te fatigare, quibus queas supersedere? Habes, si cupias, minerale, vegetabile atque animale, imò in omnibus istis regnis latè dominans subjectum catholicum nostrum, quanquam, si verum volumus fateri, tale non sit, sed Meteororum verius Mineraliumque Materia, quoddamque Vegetabilium Animaliumque omnium fomentum. Quæ causa est, cur confecturi nostrum Menstruum, ταῖν ἀμφοῖν idem, quod dicitur, amplectamur. Est hoc una res sive Monas illa *Hermetis*: Spiritus Vini *Arnoldi*; Lunariæ *Lullii* Spiritus; Liquor immortalis, Universale solvens, Arcanum ignis, Ignis Aqua *Helmontii*; Aqua Ignis Mercurialis *Rovillasci*; Draconis *Alberti* sanguis; Aqua Saturnina & spiritus Mercurialis *Basilii*; Acetum acerrimum, Virginis Lac, Pontica Aqua, sicca *Sendivogii* aqua; Aqua Paradisi *Isaaci Hollandi*; Alkahest *Martin. Ruland. Mich. Toxitis & Paracelsi*, Latex ætherius (i. e. ein geistfeuriges Wasser) *Kunradi à Khunrad*; Aqua vitæ non vitis, *Dom. de Ouysement*, Ens primum *Flamelli* ex Abrahamo, Judæo; & sine dubio Oleum Salis Mercuriale putrefactum alembicatumque in *Tumba Semiramidis Hermeticè sigillatâ*. Cujus Librum, quicunque is fuerit, in hunc usque

latere

latere diem maluit Autor. Sacrum hunc tamen Naturæ Curiosorum inclutæ esse Academiæ volens, cum Collegas omnes, celeberrimos Viros, tum me sibi ipsum mirè devinxit. Quô & nomine publicè, maxima gratia est, Illi quam habeam, consecutusque mihi videbor voti summam, si, (quod auguror esse J. H. C. D.) denique & Nomen nosse contigerit.

Equidem rejicit ille, (cap. 1.) Mineralia media ac Nitrum imprimis; fieri tamen potuit, uti, æquior isti, crudum ac commune intelligeret: Cœterum, cum ipsemet fateatur (c. 9.) Aquam nostram fuisse in potentiâ Minerale, esse non ea aliud potest, nisi primum Ens salium, Sal nempe Naturæ, unde Nitrum minerale, utpote catholicum Sal incunabula habet, Nitrum mihi, suprà Virginem dictum, nec invito *Helmontiô*; cui & ipsi *Alkahest* primum constituit Salium Ens, *Tract. de Medic. m.p.* 322. summum item atque felicissimum Salium: §. *potestas.* Liquorem, porrò, suum Anonymus Autor ignem vocitat Philosophicum, c. 6. qui, c. 7. Menstruum ipsi igneum, &, meô animô; rectè quidem quum & ipse *Helmontius* sit, qui (d. l. p. 481.) Gehennæ ignè indigitet. Sal autem, secundum *Alphidium*, non est, nisi ignis, nec ignis, nisi sulphur, si nec sulphur nisi Mercurius. Et specialiter in Nitro nostro est summa caliditas, i. e. Spiritus infernalis, quô non datur in totâ rerum natura calidior: teste *Basilio.* Quod si verò, quem laudamus jam totiens, nobilissimus Autor, præter spem, intellectum quid aliud velit, ac ✱ fortasse, (quod à multis Sal Mercuriale dicitur,) nil equidem de subjecto isto, quod defendendum suscepi, in posterum muto: Cœterum (pace tanti Viri quod dixerim;) scire aveo: utrum ex materiâ illâ suâ elaboraverit ipsemet *Alkahest*, hujusq; ope confecerit, quæ de virtutibus ejus commemorat: (silentio enim præterire ista omnia maluit.) Quod si sic: tantis ausis gratulor meritò, in felicitatis aliqua parte numerans, contigisse mihi, quem hic sequi liceat, Præceptorem: sin, non minimam mihi consecutus laudem videbor, si è nostris fructum in Ipsum hac in re aliquem, intellexero, redundasse. Eundem autem, maximè miror, tacuisse omninò, quô præparari modô nobilissimum succum illum oporteat. Quâ in re ne institisse quidem vestigiis Veterum, nonnullis videbitur, quibus (quod ille discipulos suos jubebat assidue) τὸ σκότινον quidem cordi curæque, sed non nimium, fuit. E quorum numero inpræsentiarum occurrit *Basilius Valentinus*; quem unum ista apertissimè prosecutum esse, negare nec possum, nec debeo certè. Sic enim quem dixi, in *Clave* 5. Materia, inquit, prima in principio operis nostri optimè & perfectissimè est purificanda, deindè absque ulla additione seu admixtione solvenda, destruenda, in cinerem & pulverem redigenda, unde postmodum expellendus est Spiritus volatilis, albus uti nix, & adhuc alius Spiritus volatilis rubeus, instar sanguinis, qui duo tertium in se continent, & sunt tantum unicus spiritus, qui largitur vi-

res & vitam &c. Cui comitem *Sendivogium* addam, qui & ipſe in *Tract. de Sulphure*, Vidit, inquit, Alchymiſta fontem aquæ plenum, circa quem deambulabant ⊖ cum 🜍 inter ſe altercando, donec ultimò cœperunt pugnare; & intulit Sal Sulphuri vulnus incurabile, ex quo vulnere locô ſanguinis aqua quaſi lac candidiſſimum effluxit &c. Quorum cur me exempli pigeat, cauſa non eſt. Nonnulla igitur, eam in rem, ſequenti ſum capiti annexurus.

CAPUT VI.

De Modo attrahendi Aurum ex Aurâ.

PHiloſophis Metallorum Regem, Aurum, Solem appellare placuit, eò quod Solis radii viſibili ac modô infinitô diſperſi, in uno Auri corpore inviſibiliter coadunati eſſent. Hoc Solis effluvium Scriptura Sacra appellare videtur מגד תנואת שמש pinguedinem ſeu florem ſtillantem Solis. Deut. XXXIII, 14.

Equidem extant, ſuper Sulphure Solis terreſtris, diverſa autorum ſcripta; ſed, qui de attrahendi id modo ex primo fonte, aurâ ſcilicet, Solis radiis repletâ, verbulum ullum fecerit, non memini quenquam, ſive id ignorantia forſan, ſeu, quod ſuſpicari & ipſum liceat, invidiat factum. Et quanquam, ſeparatis & ipſos temporibus, de acquirendô ex aëre, Magnetum operâ, quos nonnulli ſibi peculiares excogitarunt, docuiſſe, nulli imus negatum, nondum vidimus tamen, qui de Sulphure univerſali, quâque indipiſcendum id ratione commentatus hactenus aliquid ſit, aut cum literato communicaverit. Orbe Præter unum *D. Fabrum Monſpelienſem*, cujus iſta, ex *Hydrograph. Spagyr. c. XIV.* legi hîc volumus; in quibus videlicet ſuam apertè ille ſententiam prodit; dum *In fonte*, ait, *Chymicorum eſſe partem fixam rubeam & albam in duplici differentiâ, rubea quæ ſit Aurum Philoſophorum, & quæ alba ſit Argentum eorundem.* Cæterum videtur hic, fontem ſuum de duabus ſubſtantiis, Salis habentibus naturam, ex unâ tamen eâdemque radice ortis, velle elicere. (*vid. c. XIII.*) quo nomine non poſſumus nos facere cum ipſo, & rejicimus meritò, quam ille fovit, opinionem; nihil quicquam in *Nollianâ* deſiderantes, quod calor & Balſamum Solis Magnete creatô comprehendi poſſit: (*in Prodr. Phyſ. Herm.*) Quibus enim quid apertius, procul omni obſcuritate, dici poterat? Sed aut magnetem ille modumque attrahendi penitus ignoravit, aut, ut ſolent plerumque iſti arcanorum ſuorum retinentiſſimi eſſe, in vulgus noluit propalare.

Quod & ipſemet factitare, continereque intra ſcrinia, adeoque ſupprimere omninò poteram inventum hoc meum; ſed non id, inſerviendi aliis, proprium ac ſolenne mihi, tum ardor quoque, atque ad idem illos ſtudium excitandi, contentio ſanè improba à me impetrari permiſerunt; ut qui ſubinde in animo ver-

versabar *Gellianum* scitè admodum dictum: Qui loqui vult, quod nemo intelligat, magnam rem præstat, si taceat.

Age itaque 1. ad attrahendum Aurum Auræ Hermeticum ex aurâ superiore, compara tibi sis magnetem, album illum eundemque purissimum; quo de præcedens tibi caput, si voles, loquetur. Sint deindè decocti lateres quatuor, quos intra crucibulum, cui continetur ille, supposito igne, cœlo sereno, ne corruat, coherceatur. Quo facto, istum, quem dixi, magnetem, brevi admodum tempore, reviviscere velut moverique, atque minutorum quasi centum spatio, Sulphur aureum, Aurum Auræ mihi dictum, ex Aura videbis attrahere: intus & extra magnete colorem herbeum, cumque summum, posteaquam autem fuerit refrigeratus, cœruleum, qualisque esse Erani solet, assumente. Quod non sine summ ovisentium stupore fieri consuevit.

Cæterum, experiri volentibus non inutile fuerit, uti mediis quibusdam, cum magnete maximè disponendo, tum regendo cumprimis igni idoneis, quæ sanè operosius describuntur, quam exhibentur. Quod si manum tamen ipse admoveris, secutus velut indicem, illa, quibus te instruximus satis hactenus, cognitum te media, perventurumqne illuc via multo faciliori, quam nos in ipsam modi velut arcem penetravimus, nulli dubitamus.

2. Quantum, deindè, ad attractionem ex Aurâ inferiore, nostro scilicet Nitro, Auri inferioris Hermetici: non id tantum subjectum in se esse Magnetem; sed & in se ipsum etiam Hermeticum Aurum continere, suprà meminimus. Quæ cum ita sint, non jam utique deest Magneti, sive corpori salis purissimo, spiritum suum, in quo Aurum Hermeticum latet, attrahendi, retinendique, sua vis: unumque cum his fieri volatile, ac demum, repetitâ conjunctione, verus Liquor *Alkahest* destillari non nequit. Quod ipsum, subjecturi quæ sumus, *Trismegistus* verbis his docet: *In hoc à terra ascendit in cœlum, hoc à terra & à cœlo rursus in terram descendit, &c. quod omnia subtilia crassa penetrare & subigere potest.* Ac in partes hîc iterum asciscendus nobis *Basilius* est. Quid aliud enim volatilis ille albusque, nivis instar, Spiritus ipsi, *Clave* 5 nisi sublimatus quidam Sal? quidve Spiritus volatilis rubeus, nisi ipsissimus Nitri spiritus? (qui dum destillatur, vapori puniceo similis, transcendit.)

Nec in Experimentis, *Lullius* contradicit, ubi, sub velamine Salis Tartari volatilis, plenissimè tradidit hunc laborem. Uno verbo: *In nostro magisterio primò facimus de grosso gracile, i. e. de corpore Spiritum, de humido siccum, de aquâ terram, sic naturas convertimus & facimus superius inferius: quod fit, quum Spiritus efficitur corpus, & è converso corpus fit Spiritus.*

Ita igitur habeo, itaque animum induco meum, Liquorem *Alkahest*

r præ-

præparati ritiſſimè, ſi Nitrum, (vel materia illa noſtra, ſummô ſtudio purificata,) peculiari modô regeneratum, cum iterum iterumque rectificato ſpiritu ſuo, certâ quantitate unitum putrefactumque in balneo, deſtilletur, cohobetur ac ſublimetur: cum novo deinde Spiritu cohobetur, iteratiſque ſubinde cohobationibus, dum butyri inſtar, coagulabilis frigido, aqua lactea fiat, deſtilletur tandemque rectificetur.

Non hæc autem factu facilia ſunt, & expertum artificem inſignemque Philoſophum ſibi volunt. Quam in rem *Dn. Joh. Baptiſtæ van Helmont in Tract. de Ortu Med. p. m. 52.* hæc verba apprimè tenenda: *Cum Liquor Alkaheſt ſit tædioſiſſimæ præparationis, nemo, etſi artis gnarus fuerit, ad ejus conſecutionem perveniet, quem Altiſſimus ſpeciali dono non eo deduxerit.*

Poteſt & imprimis hôc nomine, Menſtruum noſtrum vocari Univerſaliſſimus Magnes, quod cum ☉, tum cætera Metalla omnia attrahendo, ea radicaliter, nullâque vi ſolvat; cæterum perfectis cum metallis conjunctionem unicè amet.

CAPUT VII.

De Tempore attrahendi Aurum Auræ.

Auctor in libris ſuis *de triplici vitâ, Marſilius Ficinus Canonicus Florentinus,* (qui ſolius Platonis imaginem in cubiculo habebat, & ante eandem dies noctesque lampadem ardentem perpetuò ſuſpendebat: referente *Hatting. in Dryad. Eccleſ. c. 12. p. 75.*) in eoque multus maximè eſt: *in conciliandis cœleſtibus Gratiis ſive pro materia metallorum, ſive herbarum &c. ante omnia Lunam eſſe conſiderandam, ut ſit in manſione ſuâ, operi optato, convenienti, nec non in ſigno & aſpectu ad illam gratiam, quam tibi contendis expetisque. Deinde, ut Sol ſit benigno aſpectu copulatus Lunæ, & in domo iſtius Planetæ, & in benigno aſpectu iſtius gratiæ, cujus influxum procuras.* Et quæ ſequuntur.

Quid? quod *P. Schottus* (*in Technica Curioſ. l. 9. propoſ. 26.*) Chronometricis inſtrumentis applicaturus Indicem, Spagyricum eſt, materiæ Hermeticæ eligendæ tempora determinaturum.

Neque tacendum h. l. & iſtud videtur, haud ita multo antè, Ænigma communicatum mihi ſecretò fuiſſe, in quo eſt hæc ſententia: *Quær. Quale Animal? In cœli plagâ Septentrionali conſpicitur Animal ſeptem lucidis ſtellis inter alias ſignatum, quod habet correſpondentiam cum terreſtri ejusdem naturæ. Sumatur, Marte exiſtente in domo Solis, cujus filia cibetur ſanguine fratrum ſuorum: unoquoque exiſtente in proprio domicilio, ut creſcat: hocque Sole exiſtente in domo Martis. Hæc juvencula ſubmergitur à ſorore ſua habitante in propriâ manſione,*

per

per numerum maternæ cœlestis signaturæ. Sed religioni ducimus, scrupum istum tam dignorum, quam indignorum pariter, auribus exponere, profanareque, quam tectam esse cumprimis, quisquis est Autor hîc ille, voluit, Arcani profectò non vulgaris & momenti maximi rem.

Non possum non tamen cum *Galil. Galilæi Nob. Florent. in suis Nov-Antiquis Sanctiss. Patrum p.m.* 56. istud dicere: Non credo, che sara lontano dal ben' filosofare, il dire, Che egli, come Ministro massimo della Natura, & in certo modo, Anima è cuore del Mondo, infonde agl altri corpi, che lo circondano, non solo la Luce, ma il Moto ancora, &c. Nam solo lumine & motu cœlum influere, multis rationibus probavit *Alexand. de Vincentinis, de Cœli influxu in sublunaria. c. V.* Imprimis mirandam vim & energiam solis descripsit latius *Dionys. Areop. in libr. de Divin. Nominibus.*

Itaque Sphæra Solis duplici ratione vivificum excitat colorem, primò quidem & principaliter Sole, Astrorum maximo, suis radiis illustrante omnia; deinde perenni ac continuâ motione corpora interclusa distrahente.

Quantumvis autem 1. Aura vel aër superiora Sole quotidiè accendatur, unde Lux diem faciens, ortum ducit, multò subtilior, quàm quæ ex aquâ vitæ accensa, *Petr. Borell. Obs. Medico-Phys.* 3. quum tamen temporis calor non eôdem modô & semper vigeat: (nam Autumno & Hieme ferè languet, extinguiturque; Vere autem æstateque crescit ille ac intenditur;) adhæc natura non tam signi cœlestis, quam propinquitas & rectitudo Solis suprà nostros vertices, causa esse caliditatis non hodiè demum credita sit, copiosissimè rectissimèque solare Sulphur, sive Aurum Auræ, Sole Cancrum, sive Virginem, sive omnium optimè, Leonem ingrediente, quovis, seu matutinô quoque tempore, attrahitur. Quod memet probatum exemplo ire hîc possum iterum, si sic postulet res. Die enim X. Martii anni 1673. Sole Arietem ingresso, meum usitatò ponens Magnetem, vix volam, quod ajunt, vel vestigium Leonis viridis reperi, ac vix de colore suo, quem album ab initio habuerat, quicquam ille mutavit. Utut, per duas ferè horas igni fuerat domitus. Die XXIX ejusd. Mensis experimentum idem iterum cœpi, majoremque Auri Auræ consecutus sum vim. Unde quis non advertit, quantum momenti ad eam rem cum apricitas diei, tum calidior anni pars afferant?

2. Sed de Tempore quoque attrahendi Aurum Auræ inferioris tenendum hoc fuerit, momenti rem esse, quô purissimum corpus salinum Nitri Spiritum attrahit. Ne quid autem, quò minus conjungantur, impediat, separandæ sunt fæces. Quod non, nisi putrefactionis sublimationisque, Veris tempore, i. e. calore modicô, susceptæ operâ, rectius obtinebis. Tempus enim vernale con-

venit ſublimationi: *Platon. Quartorum Comment. l. 3. §. nunc erit.* Cui re bimeſtre minimum, aut plus etiam temporis, tribuendum.

Quô verô tempore coctionis Liquoris vel Magnetis noſtri Aurum Argentumve addenda ſunt illi? Placet, conducereque non parum exiſtimatur concoctionis principium. Quia in his Metallis perfectis ſunt radii tingentes & 🜍 rubeum & album, quæ reperiuntur & ſunt in ☿ noſtro. Unum enim alterius ſemper Magnes exiſtit, manetque ſolvens cum ſoluto, propter ſubſtantiæ ſimilitudinem. Et quemadmodum antiquiſſimi Philoſophorum, in initio & medio, univerſalitatis ſemper rationem habentes, in fine tantum Univerſale ſcopo particulari deſtinatum determinarunt: Sic, ex ſolo liquore *Alkaheſt*, Lapidem Philoſophicum confici poſſe, curandis ut morbis faciat, conſtanter aſſerimus; *qui ultimô cum Auro vulgi, ad ſcopum transformatorium connectitur & permiſcetur, non ut perficiatur ab Auro, ſed ut Aurum perficiatur ab ipſo Lapide noſtro, fœcundum & vivum reddatur, ita ut procreet ſibi ſimile & propaget progeniem ſuam in infinitum.* Quam in rem *Petri Joh. Fabri, Conſil. & Medic. Reg. Gall.* non inutiliter legi poteſt *Tractatus*, (quem FRIDERICO, Holſatiæ DUCI, gratificaturus d. 15. Maji A. O. R. cIↄ Iↄc LIII. confecerit:) *c. 12. & 30.* Utut dubium mihi fiat, utrum ſcriptum hoc, cujus ſimile forſan non extat, & ob id rariſſimum, lucem unquam adſpexerit.

CAPUT VIII.

De Coloribus Auri Auræ.

VOcârunt &, inter cætera, Leonem Philoſophi viridem, Materiem univerſaliſſimam ſuam. Quô plerique Chymicorum moti, ſubjectum, quod ad externum colorum & ipſum viride quæſiverunt. Arripuerunt nonnulli avidis oculis manibusque hic ſpumam viridem illam, primo vere aquis non fluentibus innatantem. Hanc aviculam (Waſſer-Vogel) terramque Adamicam nuncupare placuit. Spiritum indè volatilem, ⊖ volatile, fœtorisque malè oleum, Materiam Lapidis videlicet Philoſophici, præparârunt.

Communicavit jam mecum *Dn. D. Chriſtoph. Bauzmannus, Regiminis Suec. apud Bremenſ. Medicus Ord.* Situlæ cujusdam in ſummo opertæ pluviâque refertæ, effigiem. Follibus, qui omninò appoſiti ſunt duo, meridianô, fervidiſſimô diei tempore, Sole Leonem ingreſſô, puriſſima quædam pinguisque eademque materia viridis, quam & ipſe *Bauzmannus* Aurum Auræ exiſtimat, plurimumque in eâ momenti poſitum habet, ex aëre attrahitur. Cujus autem cum periculum nondum fecerim, neque judicium hic meum interponere au-

deo:

deo: Servans interim instar operis illius, quod dixi, cum processu; quem, non ita pridem VIR summus mihi munus dedit habendum.

Si quicquam credimus *Henrico Khunrado*, offendisse se ille, *in Theatr. Æternæ Sapientiæ, p. m.* 147. apud quendam, Leonem viridem, universalis qui esset, ejusdemque sanguinem, h. e. non vulgare Aurum, memorat, sed vidisse se suis oculis ait; contrectâsse etiam manibus, linguâ porrò gustâsse atque ad extremum Sapientum Aurum percepisse odore. Idem etiam de isthoc, quod jure meo mihi vendico, Auro Auræ superioris, seu Leone viridi affirmare habeo profectò. O benedicta Viriditas, gyrans per universam, cujus centrum ubique, peripheria verò diffusa per omnes naturæ abyssos!

Quod nec ipsum diffitebitur, opinor, *Joh. Agricola, in Popp. Commentario*, sic scribens. *p. m.* 15. Vertitur hæc ritissimè in Aurum nostrum Viriditas. Sed non abs re ignorasse mihi ille videtur, quonam præparari istud debeat modô. At enim experimento verba hæc nostro apprimè conveniunt.

Nam & primò ille viriditatem, colorem deindè cœruleum, ad ultimum autem purpureum induit. Ubi notes velim: si viridi in Magnete Leoni paulò fortiorem ignem supposueris, repetere eundem chaos suum, linquereque, quem occupaturus alias fuerat, nidum, i. e. Magnetem vacuum prorsus, qualisque antè erat, quod non parum mireris, album. Maturè igitur & dum calet adhuc, imbutum Leone viridi Magnetem, mortario infusum, contunde. Quod si solvi fontanâ hunc aquâ patiare, viridis fiet, sic tamen, uti mox in pulverem Leo ille purpureum præcipitetur, qui abluitur. Pari ratione, si redactô in pulverem Magnete vini Spiritum infuderis, digerique ista permiseris leniter, viridis, quem jam aliquoties nominamus, Leonis hic sanguinem, sive Sulphur aureum formâ rubrâ extrahet; præparando Auræ Auro potabili, asservandum probè; de quo sermo jam in sequentibus nobis instituetur.

2. Habet & colorem suum Aurum Auræ inferioris, i. e. Nitrum nostrum. Ac albô quidem roseoque Antiquorum ac *Dioscoridis* illud fuit, in Ægypto quod nascitur, plerumque rubrum fertur *Prospero Alpin. de Medicin. Ægypt. l. 4. p. m.* 148. *a.* Nobis in usu quod est, sese albo commendat, animâ intus purpureâ, Auro Auræ Hermetico, latitante; sed quæ Vulcani artificio expelli potest, nec, nisi ipsissimus Draconis aureus Cruor, in Salamandram, igne vivacem, mutabilis, quicquam aliud est. Quicquid *Robertus Boyle*, *in Tentam. Physiol. p. m.* 199. obscurando isti, afferat. Et quid opus est verbis? Nonne Sal Nitri (*Lexic. Chemic. Guilielm. Johnsonii*, Londini, A. C. cIↃ IↃc LII. excusum typis,) Sanguinea illa? Nonne suffragio nitimur *D. Joh. Becheri*? qui, *Phys. subterr. l.* 1. *s.* 5. *c.* 2. *n.* 109. Sulphur Nitro tingens adscribit. Ne aurifabros accersamus, quibus certius nihil, quam crudum etiam Nitrum Tincturam

Auroque familiarissimum & gratissimum in se Spiritum continere, eò, quod Auro pallido cum aquâ illitum, in parvo igne illud amicabili tincturâ sanguineô-quo rubore perfundere potest.

Sic &, quando *Alkahest* noster per se coquitur, tum & colores perfectos acquirit, inter quos est albedo & ultimò rubedo: ut clarissimum est per omnes Autores, qui Lapidem nostrum noverunt; ejusque confectionem perfecerunt, ratione & arte Chymicâ conducti.

CAPUT IX.

De Auro Auræ Potabili.

DUplicem *Hornius (Dedic. in Bernh. innov.)* Medicinam Philosophorum statuit: Materiam verè & simpliciter universalem alteram, (vulgò, Lapidem catholicum magnum universalissimumque:) alteram ferè & secundum quid universalem, aliô nomine Lapidem catholicum parvum & Tincturam metallicam; hujusque, ex quibus præparetur, diversas materias esse: Illius inventorem *Hermetem* Ægyptium; hujus *Geberem* Arabem celebrari. Materiam illius Solem cœlestem: terrestrem hujus, sive Aurum, gaudere utramque suo Magnete, cujus illa auxiliis, de potentiâ, uti loquuntur, in actum vimque multiplicativam reducatur.

Non faciunt hæc ad palatum *Johanni Reschio in experiment. Osiandr. de Sole p. m.* 119. eoque illam ille sententiam respuit. Verum enim verò, quî suô quodam respectu, fundamento careat, sanè ego non video. Nam Mercurio nostro cum Auro arcta adeò cognatio intercedit, ut magni nominis Philosophus de eo scriptum reliquerit, *Aurum nihil aliud esse, quâm Mercurium istum æthereum, in puro quodam loco summè coagulatum, & ad perfectam fixationem redactum, vid. præf. D. Joel. Langellott. in D. Johann. Tilemanni Experimenta:* & si nondum horum oblitus, Lector optime, es, quæ de attractione prodita hactenus; nec dum excidere ista animo potuisse, credibile est.

1. Solis Sulphur & Aurum Auræ superioris sponte sequi Magnetem. Inde igitur paraturus potabile Aurum, præcipitatum Sulphur aureum adhibens, ablue, sociatumque cum Mundi Spiritu, ex præscripto artis, sustine figere. Aut, si rudis horum ignarusque omnium es, destilla tinctum Auræ Auro vini Spiritum, quoad ejus quarta quidem superfuerit pars, habebisque residuum Aurum, videlicet potabile gratissimi ob rubedinem aspectûs. Quod quamvis initiô salsedinem aliquam præferat, quam, qui gustarit, linguâ percepturus facilè est, sidit tamen, interpositis diebus aliquot, limpidæ instar, Magnes, tincturâ innatante, quam, depletam, à Solis radiis in vitro munieris probè. Ad Solem enim

expositum Aurum istud, paucos intra dies, decolor redditur. Unde, Solem Aurum hoc Auræ retrahere, Sole clarius patet meridianô.

Ac veluti *Cap.* 3. aquâ, destillata ex Nitro, Animam astruxi esse vivificantem, quæ in debito subjecto incorporetur: ita cum eâdem Aurum Auræ, meum, quod dixi, cunjungi figique, atque ex utroque, præstantius, efficaciusque quod sit, Aurum effici potabile queat.

2. Pari ratione Aurum ex Aurâ inferiore, seu Nitro nostro, fieri potabile potest: si scil. *Alkahest* in summam rubedinem per se figas, aut, initiô statim, cum metallico Auro purgato conjungas, inque perficias lapidem: quod in omnibus liquoribus, Medicinæ in usum, solvi posse, non hodiè demum credi cœpit. Nam *Alkahest*, in quo, (uti dictum superius,) illa anima Nitri latitat, quæ etiam appellatur Sol & Luna abscondita Spiritualis, Sulphur naturæ invisibile, & aurum Philosophorum vivum, resolvit potenter Aurum corporale metallicum, & tunc Aurum, cum auro mixtum, in naturâ subjecti, Aurum illud spirituale corporale hoc vivificat, & Aurum hoc corporale illud spirituale ingrossat, & sic fit Spiritus Corpus, & Corpus fit Spiritus, & ambo simul unum Spirituale & inseparabile &c.

Quæ si verô videntur abesse: num & Nitri nimirum crudi purgati, (vel verius peculiari modô regenerati,) ope, Sulphura ex Metallicô Aurô, horæ unius morulâ, nulloque penè negotio extrahi posse; num, inquam, & istud, Lector, tale videbitur? Multò magis, opinor. Nihilominus res, uti dixi, se habet: neque enim hodiè demum istud, aut heri, expertus multoties sum. Et vix septimana una aut altera labitur, cum præsentibus nonnullis Amicis meis, metalla ex ordine singula sic probo, efficioque, uti, extractis ex uno quolibet, injecto seorsim crucibulo patulo, sulphuribus suis, interposito horarum aliquot spatio, potabilia jam essent; iisdemque, inter alia, Lunæ purpureum quoque exhibeo Sulphur ac tale prorsus, quale vel Solis unquam sive Veneris porrò, seu & ipsum Martis denique queat deprehendi, ut sic rectè scripserit, qui se *Philalethæ* nomine Orbi commendare literario voluit: in omnibus Metallis vulgi Solem nostrum; at in Auro Argentoque propinquius contineri.

Ergò ô felix terque felix ille Artifex, qui consequitur â clementissimâ summi Jehovæ benedictione artem conficiendi præparandique SAL istud quasi di-divinum, cujus efficaci operatione corpus metallicum sive minerale corrumpitur, destruitur, demoritur: anima tamen ipsius interim revivificatur ad gloriosam corporis Philosophici resurrectionam, uti exclamat

D. Joh. Frid. Helvetius, in Vitulo Aur. p. m. 15.

CAPUT

CAPUT X.

De Virtutibus Auri Auræ in Regno Animali.

QUibus vitalem in juvenibus Spiritum (qui est humidum & calidum radicale, mumia innata, & sedem in medio hominis corde habet, tanquam sustentaculum omnis vitæ nostræ,) conservare, in senibus verò languentem restaurare, & eos velut ad juventutem reducere, quoad vires, sicque vitam hominis in summam adducere sanitatem volentibus est, opus his erit, quærere non elementalem, sed calorem illum cœlestem Solis & Lunæ, habitantem in incorruptibiliori substantiâ, sub Lunæ globo reperibili, hunc calori vel Spiritui nostro similem reddere, quod fit, cum in medicinam & cibum suavissimum præparatus fuerit; ita ut per os assumtus statim in humanum penetret corpus, rem omnem, maximè carnem, sibi unitam teneat incorruptam, virtutem & spiritum vitæ nutriat, augeat & restauret, omne crudum digerat, omnem excessum cujuscunque qualitatis amputet, humidum naturale faciat abundare, & calorem vel ignem naturalem debilem, confortandum inflammandumque atque augmentandum procuret. *Vid. Osvv. Croll. in Præfat. Admon. suæ Basilicæ Chymicæ præfix. p. m.* 101.

Hujusmodi Medicinæ *Petr. Poterius* meminit, *Consi. & Medic. Regis Christian. in Pharm. Spagyr. l. 3. append. p m. 602.* Hoc si universale, inquit, desideras (medicamentum,) fac ut Solis splendore illustretur, cujus influentiâ non tantum ejus tenebræ removentur, verum & ejus beneficio calore illius compacta materia attenuatur & verè fermentatur.

Quemadmodum ergo Aurum Auræ hoc meum Solis calori natales velut ortumque debet: ita si cum Spiritu vel Sale Mundi, non ex Magnesiâ tantum suâ, sed ex radiis quoque Lunæ erutum, atque ob id Lunaria à Philosophis cognominatum, conjungendum figendumque id sit, quis dubitet verò, omnium, quotquot sunt eruntve præstantissimam Mundo Medicinam promitti reque ipsâ fieri posse? Conf. *Robert. de Fluctibus cap. 5. l. 1. de Vromantiâ, & Minsichtium, in descriptâ Vnicornu mineralis præparatione,* cui imprimis Sal aërium nitrosum adhibet.

Annus jam non amplius unus præterlabitur, ex quo, conservantis cujusdam saporis dulcissimi Salis ope, ex sanguine meo confeci Thermometrum. In quo hodieque nihil ille sanguis meus fuit mutatus, sive naturam seu colorem etiam spectes, duraturusque ad ultimum usque vitæ meæ halitum est. Ecquid verô tibi videtur? Mihi hîc quidem nullum dubium fit, si, tanto extra corpus temporis intervallo, sanguis potest humanus servari, in ipso præstari id corpore

potius,

notius; unito cumprimis cum Sale, ut superius dicebamus, Mundi universali, Auræ Auro sive sulphure aureo.

Sed jam contemplabimur mentis acie 1. Auri Auræ superioris in Regno Animali virtutes, quibusque præsertim fugandis morbis faciat id. Invento enim non à me tantum Auro Auræ potabili; sed & Spiritu Mundi, Mundique cumprimis, deniq;, Balsamum præparandi viâ cognita, cum publicè facere Medicinam, persona, quam gererem, alienum novissem; commodè animo meo occurrit Excellentissimus VIR, *Dn. Melchior* Friebe/*Præfecturæ Elect. Sax.* (*mihi demandatæ*) *Medicus juratus, Collega Honoratissimus meus*, cui & darem ista rectius, quæ parassem, medicamenta, quique, in desperatissimis quibusque morbis, referret, quem præcipue fructum eorum cognovisset. Quod, cum annuum intra spatium, diligentissimè & cum curâ præstitit hactenus, tum non pauca etiam consignavit. E quibus, indiscriminatim & nullô ordine, Lector, haud indignaberis, quod nonnulla, ipsius Medici verbis, legi hîc velim:

Uxor Electoralis Præfecti Zabeltizensis, *Dn. Christiani Pölingii*, Mense Aprilis, sexto post partum die, febre acutâ, lochiis indebitè fluentibus, corrumpitur, cum horrore insigni, quem excepit calor intensissimus, sitis, lipothymia, capitis dolor, cordis angustia, mammillarum inflammatio, tibiæ utriusque pungens dolor & vomitus. Morbi periculum tum ex symptomatum cumulo, tum themate Geomantico eum in finem erectô cum cernerem, statim venam saphænam dextri, altero die sinistri tali secandam curavi, propter lochia suppressa & indè subsecuta symptomata. Dolor pungens tibiarum, eductô sanguine, statim remisit, reliqui affectus perdurarunt. Recruduit omne malum horis pomeridianis ad delirium usque. Adhibebantur Bezoardica, Julapia & varia ad rem pertinentia, tandem etiam Spiritus Mundi, cujus beneficio pectoris angustia, difficultasque respirandi & reliqua symptomata ita benigniora apparebant, ut jam optimâ fruatur valetudine.

Mense Junio hunc Spiritum prægnanti in respirationis difficultate ex uteri ascensu ortâ, cum calore præternaturali, adhibui, sumpto eo, respiratio mox erat facilior & calor remissior.

In febre Hecticâ phthisi conjunctâ cum difficultate respirandi, respirationem facilitasse Spiritum Mundi, Mense Julio, adhuc profitetur vidua hujus urbis paupercula.

Filiæ trium annorum, *Matthæi Hermanni*, Civis hujus urbis, diuturnam tussim expertæ, quater de die, & quidem singulis vicibus octo guttulas tincturæ Auri Auræ, in paucâ dedimus cerevisiâ, quia alia medicamenta respuebat

eâ nocte, à tussi immani non amplius adeò vehementer divexata, dormiebat. Nec sequentibus diebus usum tincturæ hujus omisimus cum meliori successu.

In febre tertianâ nonnullis, finito nempè horrore, & calore jam invadente, dedi Cochl. dimid. Spiritus Mundi, ut experimentum facerem, quid valeret. Mox sumpto eo calor remisit intensior ad multas alias perdurans horas.

Nobilissimi & Strenui *Dni à Milkauvv, Hæreditarii* in Merzdorff Filia sedecim annorum, Mense Augusto incidit in itinere in Febrim acutam, cum siti vehementissimâ, linguæ intumescentiâ, ardore faucium intolerabili, anhelitus difficultate, delirio & omnium virium jacturâ. Sexies adhibito Spiritu Mundi cum Tinctura Auri Auræ, non neglectis insuper Julapiis, pulveribusque bezoardicis, omnia remiserunt symptomata periculosissima. Et fatebatur post restitutionem nobilissima Virgo, Spiritum Mundi optimum fuisse medicamentum ad debellandum morbum.

Illustris Baronissa merè scorbutica, & ab hujus mali symptomatibus, capitis nimirum & oculorum dolore, ruboreque, cordis palpitatione, hypochondriorum tensione & inde enato anxio volarum manus utriusque madore sæpius divexata, quotiescunque Spiritus Mundi cochlear semis, etiam gravida, delibaret, non solum prædicta symptomata, & somnia phantastica, cessabant, verum etiam noctes, quas alias inquietè consumsit, nunc placidè transigit. Huic tertio post partum die lochia subsistebant, inde calor & sitis, intensius, vigiliæ nocturnæ & lipothymiæ sæpius recurrentes, vires frangebant. Reliquis prius parum juvantibus, tandem Spiritui huic locum concessimus & magnum dictorum symptomatum levamen percepimus, ita ut septimo die lochia debitè iterum fluerent.

In serpigine, impetigine seu lichene Spiritus Mundi extra adhibitus, suum illinendo facit officium, exsiccat enim, calorem præsentem tollit, dolorificum lenit pruritum, & ita hoc agendo, omne opus perficit. Quod verum deprehendit *Dn. Gablerus* Pharmacopœus & Senator Haynensis, in digito.

Honesta vidua in labiorum serpigine ex sæpius reiteratâ illinitione effectum, multis aliis alias expertis, sed hîc incassum adhibitis, vidit mirabilem.

Et quod in hisce præstitit, id & in scabie posse, ipse sum expertus. Quotiescunque enim diu noctuque manum scabiosam aliquoties illinivi, toties etiam deprehendi, pustulas ita subsequentibus diebus fuisse exsiccatas, ut sine damno descalpere potuerim.

Civis nunc temporis primarius Haynensis, in bello Hungarico miles, febre Hungaricâ laboravit, finito bello rediit in patriam nondum integrè restitutus. Pro incolumi, post medicamentorum usum, habebatur: Sed inito conjugio podagra & chiragra laborare cœpit. Per varios annos varia adhibuit medicamenta. Incassum. Ad Spiritum tandem Mundi & Tincturam Auri

Auræ

Auræ refugium, noſtrô conſiliô, ſumſit. Uſus hujus cottidianus non ſolum dolorum coërcuit immanem, tempore paroxysmi,& calorem alias intenſiorem lenivit; ſed & arenulas rubras ab initio, poſteà calculos croceos & materiam albam Tartaream, viſcoſamq; cottidiè per urinam excrevit, ſæpius copioſiusque, quod alias in tanta copia non factum, minxit. Inde Spiritum hunc cum Tinctura, pro diuretico lithontriptico habeo non contemnendo. Et ab eo tempore, quo hôc Spiritu utitur, peſſimum malum, quamvis menſtruatim, uti aliàs ingruere ſolebat, pulſaret fores leviter, vires intolerabiles exſerere nunquam valuit. Mira narrabo, quæ Spiritum Mundi ſudoriferum eſſe affirmabunt. Quodam tempore inſeſſum calidæ ſuadebam, ante ejus ingreſſum ſumſit ſuprà dictam quantitatem Spiritus Mundi cum Tinctura Auri Auræ, poſt egreſſum apparebant per totius corporis ambitum puſtulæ albæ granorum milii magnitudine, aqua plenæ levique ſcalptu ruptibiles. Ex indiciis hiſce conjunctim ſumtis magna reſtitutionis ſpes effulget. Continuabimus uſum Spiritûs Mundi cottidiè, ut, quid poſſit, videamus, quæ omnia ſeculo noſtro & futuris candidè, Deo volente, obſervationibus curioſis inſerendis, fideliter communicabimus.

Vidua noſtræ civitatis, nimiô præ mœrore, d. 5. Febr. in febrem hecticæ conſimilem incidit, cum horrore & ſubſecuta phlogoſi ſæpius de die redeuntibus. Vigiliæ nocturnæ diurnæque, ita per 5. dies defatigaverant eam, ut nulla ad ſomnum, multò minùs dejectiones, adeſſet pronitas. Appetitus erat proſtratus, ſitiebat ſemper. Die ſexto morbi, malum increbuit, maximè circa veſperam, ob nuncium valdè moleſtum. Summum virium decrementum cordisque ſequebatur languor. Recuſabat medicamenta, mortis cupida: die verò morbi octavo, horam circa decimam antemeridianam, animi deliquium, oculorum obtenebratio, auditûs, ratiocinationis & loquelæ eam moleſtabat imminutio, cum capitis dolore acerbiſſimo. Motus convulſivi, ſtrangulatio uteri, dolorque manuum ac pedum, morti vicinam eam oſtentabant. Expergefacta paululum, per pulveres Bezoardicos cum Caſtoreo, reliquaque medicamenta ad debellandum morbum neceſſaria, ſumſit Clyſterem uterinum, nocte inſequente paulò melius habere cœpit, ut & die nono. Die decimô horam circa decimam inſultus rediere citati. Ad exſtirpandos hos adhibui ab initio Spiritum C. C. cum eſſentia caſtorei, in vini potiuncula, remiſit leviter, mox rediit vehementius omne malum. Quid Spiritus Mundi cum Balſamo Mundi in tam deſperato poſſet caſu, tentavi. Præbui pro doſi cochlear 1. Spiritus, cum guttis ſex Balſami prædicti, ceſſaruntque ſymptomata. Repetii qualibet hora dictam medicinæ doſin, ſummo cum patientis levamine & adſtantium admiratione. Circa decimam undecimi diei, hoſtis mœnia ſanitatis iterum invadebat furore ſuperiori: Spiritus verò & Balſamum, ut defenſores hoſte fortiores è ve-

ſtigio eum profligarunt, excepta cordis debilitate. Die 12. circa tertiam pomeridianam rediit, ſed poſt hujus medicinæ delibationem mox abiit. Die 13. typum obſervabat matutinum, uti & ſequentibus quatuor diebus, debellatus verò, ut anteà dictum, terga dedit.

Spiritus & Balſami Mundi efficaciam ſequens commendabit caſus. Puerpera, Diaconi hujus loci optimè meriti uxor, nono poſt partum die, in febrem incidit acutam, cum horrore inſigni & ſubſecuto calore intenſiſſimo, capitis dolore, difficili reſpiratione aliisque ſymptomatibus. Dedi hujus Spiritus unciam unam cum triginta guttis Balſami Mundi, pro quatuor præbiis, ſpatio duarum horarum ſumendis: mox reſtitutam, DEO ſit laus, eam vidimus.

Ancillam in pago Waldâ, (quam rumor imprægnatam dixit) febris acuta lecto affigebat d. 6. Martii. Nil niſi Balſami Mundi drachmam unam, ad ſcrupulos quatuor transmiſi, omni nimirum horæ ſpacio duodecim guttas in cochleari cereviſiæ calidæ ut ſumeret. Ad majorem effectus fidem conciliandam, ipſiſſima Electoriſſæ Saxoniæ Præfecti, Dn. Johannis Martini Richteri, verba apponere placuit: Ancillam noſtram primò morbus cum horrore & ſubſequente calore inſigni invaſit, ſymptomata fuerunt capitis dolor, cardialgia, reſpiratio difficilis, hypochondriorum dolores punctorii. Poſt uſum Balſami Mundi, ſucceſſivè omnia ita remiſerunt, ut tertio die ad conſueta munia ſe conferre potuerit.

Spiritus Mundi, præprimis cum Balſamo ejus conjunctus, in morbis deſperatis, febribus acutis, aut ejusmodi aliis, reſpirationem impedientibus & calorem præternaturalem inducentibus, ſi non momentaneo, repurgato prius corpore & ab omni fæculentia craſſitieque ſuperfluâ liberato, doſi infra datâ, delibatus, levamen pariat, reſpirationem facilitet, flammam ſeu incendium mitiget, viresque deperditas aliquô modô reſtauret, mortem in propinquo eſſe judico, quod in multis hactenus ſum expertus. In quibus autem ſpes reconvaleſcentiæ eſt, illis è veſtigio opitulatur, quod heri horâ nonâ veſpertinâ adhuc factum vidi; Dn. Johann David. Fiſcheri uxorem repentina pectoris anguſtia, reſpiratio difficilis & ſuffocativa infeſtabat, pedes & brachia præprimis ſiniſtri lateris erant rigida & frigida, ita ut pro apoplecticâ haberetur. Dedi Spiritus Mundi drachmas ſex cum guttis triginta Balſami Mundi, pro quatuor doſibus. Delibatâ primâ doſi levamen percepit liberalioremque reſpirationem; paulò poſt & ſecundum hauſit, ſequebatur ſudor, hunc excepit ſomnus, manè reſtitutam invenit. Die 28. Auguſti 1674. hucusque experimenta prælaudati *Dn. D. Fribii.*

Fecit idem, ammonitu meô, complexusque ſcripto eſt *Clariſſimus Dn. Johann. Engelhardus, Medicinæ Cand. amicus per multos mihi probatiſſimus*

annos,

annos, quæ obſervârat. Ea & ipſa, rem me facturum non inutilem duxi, ſi hîc notarem:

Die 2. Septembr. ann. 1673. horis pomeridianis *Dn. Emanuel* Sentgraff/ Præfecturæ Haynenſis à re Actuariâ, ex improviſo, intolerabilibus affligitur alvi torminibus, per 3. integras horas, non ſine horrore, urinæ item ſuppreſſione vomituque. Exhibeo ipſi in Spiritu Mundi, ſex guttas Tincturæ Auri Auræ, ſuaviſſima inde capit eum ſomni appetentia, quô dum per ſemihoram circiter fruitur quietô; evigilans dolorum ſentit remiſſionem, cibum capit, optimeque ſe habet. Surgens manè urinam contemplaturus, maximè dilutam turbidamque eam deprehendit, luculentumque virtutis, medicinæ hujus antinephriticæ teſtimonium exhibent.

Idem 22. Auguſt. anni currentis, repentinô obruebatur, ex frigore febrili, horrore, quem ſumma ſtatim membrorum delaſſatio, viriumque defectus excipiebat, unde lectum petere coactus, *Nobiliſſimum Dn. C. A. Balduinum, Patronum ac Evergetam meum maximum*, de medicamentis ſuis ut impertiret ſibi, ſollicitabat, quô, ejus petito locum haud gravatè concedente, duas ipſi doſes Spiritûs Mundi, inſtillatis aliquot Auri Auræ Balſamique Mundi guttulis, transmittebam, quarum alterâ ſumtâ, ſomnum è veſtigio capiens, per tres integras horas placidè quieſcebat, his tranſactis, expergiſcens, enormes capitis dolores ſentiebat, idque haud dubiè ex operatione ipſius medicamenti, quod circa camarinæ, quâ corpus oppletum quam maximè commotionem ejectionemque erat occupatum, teſte eventu; viginti namque & ultrà, ſedibus, alvus ſeſe exoneravit. Unde fractæ non parum vires, ſomnô, quô ſubſequentem diem patiens penè integrum confecit, recolligere ſeſe evidenter allaborarunt, ſucceſſu haut ſecundô: die quippe unô alterove elapsô, ad officii priſtinam functionem ſanus incolumisque rediit: Alterius doſeos ſumptionem, ex metu, ne, uti priùs, alvum laceſſendo, ipſum enervaret, in quartum uſque diem differre, ei viſum eſt, aſt nihil, quod metuit, evenit, quin melius ex eo habere indies cœpit.

Ejuſdem Dn. Parens, calculo veſicæ, ipſo menſe Martio afflictus miſerrimè, laudati Dn. Autoris opem anxiè implorabat, hic vicem ejus dolens, de Spiritu Mundi, intermiſtô ejusdem Balſamô, ipſi offerri concedebat, cujus exhibitâ unicâ doſi, elapſis duabus vel tribus horis, calculum, fabæ magnitudinem aliquantum excedentem, excernebat, ſequentibus paulò poſt nonnullis minoris quantitatis, quibus excluſis, priſtinæ ſanitati per DEI gratiam reſtitutus eſt.

Eôdem Martio menſe, vidua paupercula, fermè ſeptuagenaria, *Urſula*, præternaturalem patiebatur narium hæmorrhagiam, quæ ipſam, viribus jam

dum, ob decrepitam senectutem, exhaustam, adeò enervabat, ut incassum nobilissimis etiam adhibitis medicamentis de vita ejus desperaretur: In tertium, & ultrà, diem fluxus is dum perdurabat, conveniebat fortè *Nob. Dn. Balduinum*, aniculæ hujus Hospes, *Dn. Andreas Vschnerus*, *Haynensi Senatui ab Actis & epistolis*, de statu ejus desperato, inter reliqua, mentionem faciens, nil nisi præsentaneam mortem superesse & jamjam imminere asserebat. Ego, qui tum colloquio huic intereram, hæc audiens, quid, ajo, si de Balsamô Mundi, detrimenti parum, si non levamenti quid allaturô, ipsi propinetur? annuens *Dn. Balduinus*, aliquot illi doses exhiberi jubet: quibus per vices à me propinatis, Hæmorrhagia remissam facere cœpit, & licet non semel rediret malum hoc, vires tamen, quas antè exerere haudquaquam valuit, tandemque nobilissimo huic medicamento palmam relinquens, cedere omninò coactum fuit, salva jamdum ac sana, DEO clementer benedicente præter omnium expectationem, fœminâ superstite.

Quàm insignis denique, & laudibus nunquam satis deprædicandæ virtutis, in odontalgiâ Balsamus Mundi sit, in semetipso experimentum capere voluit *Nobiliss. Dn. Balduin.* Is cum præteritâ hyeme ex dentibus gravissimè laboraret, in Balsamum Mundi fortè incidit, periculum facturus, in hoc affectu numquid valeret, ex eôdem gargarismum sibi paravit, quem parti affectæ applicans, præsentaneum sensit levamen, dolores namque, utut vehementiores primum, post horæ unius decursum, præter omnem spem evanuere penitus, nec rediere hactenus. Finis Observationum Engelhardian.

Observes hic velim, tàm Auri Auræ, quam & Balsami Mundi ortum & incunabula velut Mundi Spiritum esse. Itaque, ut ad Medicinam præparatus, Mundi Spiritus hic nihil aliud est, quam simplex & subtilis essentia quinta à corpore ☉ tanquam à materia crassa & grossa, sive à quatuor Elementorum superfluitatibus separata: sic, quid impedit, quo minùs, è *Tractatu*, *de vero Sale secretô*, *Philos. Dn. Nuysement*, 4. *cap.* vocitem eum generalem Lapidem Physicum & Elixir à natura compositum, quô mediante omnia sua miracula facit; atque multò magis admiratione dignum esse, quam Chemicorum Lapidem, cui solummodo per hunc ipsum Spiritum concessum est, ut, ad introducendum id quod deest, in suum simile agat.

Est memoratus mihi totiens Mundi Spiritus hic essentia penetrabilis omninò atque volatilis odore suavissimo, gustumque amygdalarum præ se dulcium ferens. Vel pauculæ guttulæ, dici vix potest, si hauseris, quàm cor recreent, respirandique vias recludant, uti Spirituum nutrimentum alimentumque pulmonum æstimare non injuria possis. Potestque tantum istius, quantum cochlear capit, absque vehiculo, aut, si morbus pertinacior sit, Auro Auræ potabili,

bili, vel, si placet, Mundi Balsamô mistum, præservandæ conservandæque immô & restaurandæ ad extremum valetudini adhiberi: Quod si medicamentis tribus istis crudis, ut sic dicam, adhuc, necdum perfectionem eam, quam adspirante DEO propitio! consecutis, tantum licet: nihil non profectò ex

(2.) Auro Auræ inferioris Hermetico perfectissimo, i. e. ipso lapide medicinali, ex *Alkahest*, cô, quô commemoravimus, modô præparando, pollicitura sibi Natura humana imposterum est! Eô enim omnis labor hic tendit, ut & refocilletur ea tueaturque in multos annos, quantumque potest, vindicetur à morbis. Cæterum cum in manu id ejus positum sit, qui super nos negotium curat, exorandus calidissimis nobis precibus ille: acquiescendumque interim est in universalissimæ Materiæ nostræ medicamentis. Pro quibus & ipsis, Gloriosissimum Numen, nunquam, faxit, ingrati ut simus!

CAPUT XI.

De Virtutibus Auri Auræ, in Regno Minerali.

NOn interturbanda vitæ officia, nec imponenda imbecilli puerorum ætati, quæ adultorum illorumque propria sunt, quos firmata Viros jam fecerit ætas, ut de suo Poëta Princeps mihi istud hîc largiatur. Hujus ego præcepti memor,

1. Auro Auræ superioris huic, velut partui meo non tribuo, quæ robustos, eosque decent, qui plus pueris possunt. Nondum enim istud infantiæ velut annos excessit. Quod si viribus ultrà procurrerit, tum de eo demum & benè sperare, & confidere optime licebit. Quandoquidem autem Solare id Sulphur, Tincturasque jam esse Sulphura omnia, apud Philosophos in confesso, opinor, est, fixa scilicet aliisque metallis unita, nullum jam iterum mihi dubium surgit; plus utique, in cætera, imperfecta utpote metalla, liciturum Auræ huic Auro, postquàm de perfectione fermentationeque cum Auro metallico sua ipsi constiterit, quam vegetabilia Mineraliaque illa sulphura possunt. Tenendum istud tamen etiam atque etiam est, in stupendo hoc opere primas omninò Sali universalissimo volatili tribuendas deferendasque esse. Quod ex Nitro uti facillimè obtinueris, si, quæ superius sunt prodita, ea hîc recorderis; sic te, exemplo, quô volatile Tartarum redditur, maximè observare præparandi modum etiam velim. Qui ut non parum paucos torserit; in his *Joh. Baptist. Helmontium, lib. de Febr. Ludovvicum de Comitibus, in discept. 6. p. m. 38. Danielem Ludovvici, in Dissert. de Volatil. Tart. Discept. 9. p. m. 66.* è contrario extitere tamen, qui nihil quicquam ferè laborandum sibi hîc ducerent. Adeas, sodes, *D. Joel. Langelott. in Epistola ad præcell. Naturæ Curiosos p. m. 5. & 10. D.*

Dav.

Dav. von der Becke / *in Epist. ad Langelott. D. Georg. VVolfg. VVedel. in Specim. Exper. Chym. p. m.* 55. Alios. *Idem* von der Becke *in Experim. & Meditat. circa Re. natur. Princ. p. m.* 130. *& seqq.*

Cæterum, paucis abhinc septimanis, multò ego faciliorem inveni viam, quâ non tartarum modo atque vitriolum & sal commune, atque alia hujusmodi: sed & Nitrum ipsum, paucis admodum horis in Mundi Spiritum, seu gratissimi planè saporis aquam, alembici vitrei beneficio, destillare & sic porrò in volatile Sal album transformare liceat. Unde verum *Alkahest* (beneficio Spir. concentrati ⦶, de quo suprà) prodit. Quid? quod in seipsũ etiã præsentissimi esse instar remedii queat, ardentibus febribus pellendis. Sed de eo hîc obiter tantum.

Sic 2. Inferius Auræ inferioris Hermeticum Aurum regno in minerali plus, confidimus, posse. Neque enim tantum *D. Petr. Joh. Faber in Panchymico suo c. 40. l. 4.* vix dicenda scripsit de Nitro: nempè, *in intimis naturæ visceribus ignem vitæ clausum contineri, quem si quis coagulare & fixum facere, eique tincturam dare auream vel argenteam possit, eum possidere Arcanum*; sed & per Nitrum *Gansandus* opus suum & incepit pariter, manumque ei feliciter ultimam imposuit.

Quemadmodum igitur dubitamus nulli, Lapidem, è nitroso liquore *Alkahest* (per se vel cum Auro vulgi conjuncto) præparari; sic metalla imperfecta transformaturus, eô uti si velis, projiciendum tibi fuerit Elixir super Aurum in tigillo liquatum; ac ita Sal demum istud, ☉ ingressum, in Sal frangibile mutatur, solubile tamen & liquabile, levissimo calore. Quod quidem (ut ego puto,) dum est Auro impraegnatum, projectum super metalla imperfecta, ipsum in Aurum transmutat.

Equidem jam olim suspecta, nec sine causâ, Metallorum illa in Aurum plerisque transmutatio fuit; ostentantibus, fucum ut facerent nonnullis, nummos, eosque in aurum versos, dimidiatos, aciculas item & ipsas factas aureas. Traditur hic modus *Glaubero, in Purgat. Philos. p. m.* 38. quem, si animus sit, consulas licet. Hinc etsi *Bartholinus in Physic. spec. p. 4. c. 2. Florentiæ*, vidisse se, inter res pretiosas *Hetruriæ Ducis* clavum continuum testetur, cujus media pars aurum esset, media ferrum, aurum, quousque tincturæ immersus erat; transmutatusque olim diceretur à Thurneussero; sunt vicissim alii tamen, qui pro adulterino habentes post id tempus visum, rejiciunt planè atq; evertunt.

Nobilissimus *Dn. Augustus* Heyland / non ita pridem est, quod ad me viseret. Sermo varius nobis, nec, quod ille has terras non obiter inspexisset, de Gallicis tantum, Italicisque atque Anglicis rebus, sed aliis erat. Tandem, ut est in omni Naturæ opere curiosus, in Chymiam incidimus commodè; cum Ensiculus, quô scripturi pennas temperare solemus, ipsi quoque memoraretur:

Ser-

Servare secum, inquit, magni nominis Chymici donum, dum Venetiis esset. Cætera, aciem & nucleum ferri; cuspidem auream esse, tincturæ cujusdam vi atque efficaciâ opinantibus, qui vidissent, mutatum in Aurum. Statim incessit in animum tam rari muneris, fateor, visendi cupido, petereque ex eo adeò cœpi, ut ne mittere gravaretur. Annuere ille hac conditione tamen, uti, mihi quid videretur, literis significarem si remitterem, quod me facturum, etiam compromisi. Igitur quamprimum illius mihi facta copia est, ne mirari illum quidem poteram satis. Cuspis dimidium digiti articulum longitudine æquans: Aurum quale Coronati aurei esse solet, & ad Lydium lapidem revocatum, respondebat exactè. Ad extremum, ne indicium quidem ullum solidaturæ, ut nec affirmare plane de Tincturâ liceret, nec de arte & combinatione conjicere tamen. Cæterum erat, cur isthuc inclinarem potissimum. Nec mora: Cultellô mucronem fractô, ex auro & ipse ferruminandum alium curavi. Cui cùm lima ab aurifabro (ei enim istud negotii dederam) accessisset, aut insigniter fallor, aut ornatius nitidiusque haud paulò prodiit opus. Certè Veneziano illi minimum par videbatur: Ei omninò labor erat quinque horarum. Nec me fingere quicquam hic credas. Amat enim ferrum aut chalybs, imò justo calore cupidè attrahit Aurum. (Quô experimentô refellitur opinio *Otton. Tachenii in clave antiq. Hippoc. Medic. c. 8. quod Aurum ferro conglutinari nequeat, priusquam cupream induat naturam.*) Sic perpetuò arte vincitur Ars, nec tam ingeniosa fuit fraus, quam si laborarit, non ingenium aperuerit pariter ac detexerit.

Manet interim hoc, Chalybem, quem diximus hactenus, aliaque imperfecta Metalla, Lapidis Philosophici beneficiô (dummodo obtineri is possit,) transmutari in Aurum verissimè posse.

Qui autem *cum D. Thom. Moresino Aberdonato Scoto, de Metall. Caus. & transsubst. D. Nicol. Guiberto, Lotharing.* nec non *P. Athanas. Kirchero in Mundi sui subterr. Tom. II. lib. 11. sect. II. c. XI.* rotundè negat, possibilem esse arte purè naturali confectionem Tincturæ Philosophorum, quæ omnia metalla in Aurum Argentumq; substantialiter tingat, ac projectione suâ finitè in finitũ multiplicet; Ille legat *Lancem Peripateticam Valeriani Bonvicini Profes. Paduæ; Interpellat. brev. Salomonis de* Blauenstein; imprimis verò *Mantissam Spagyr. Pharmac. Reg. D. Johann. Zvvelferi pag. 1. c. 1.* & quæ ibi contra dictum *Kircherum*, pro Chrysopœiæ veritate & possibilitate, adstruxit; nec non *Albertum in libro suo 30. de Mineralibus. M. Petri Boni Lombardi de Ferrariâ Tract. ann.* 1330. *compositum. Heinr. Salmuth. lib. 2. tit. 2. p. 340. Joann. Fr. Mirandul. de Auro l. 3. c. 2. Marsil. Ficin. lib. 2. de vitâ cœl. comp. c. 3. D. Adam à* Bodenstein *Isagog. in*

Arnold. de Villâ nova Rosar. Epist. præfix. ad Fuggeros ex Basilea p. m. 46. Bernard. Penot. à Portu Præfat. Apolog. contra Guibertum in Tract. Arislai de L. P. p. m. 91. qui suô tempore ab *Edoardo Kellæo* Pragæ in ædibus *D. Thaddæi* libram integram argenti vivi in purissimum Aurum conversam, guttulâ unicâ liquoris rubicundissimi vidit. *Fernel. de abditis rerum causis lib. 2. c. 18. D. Joh. Wolfg. Dienheim de Medic. Univers. cap. 24. & 25. Matth. Unzer. Anatom. Mercur. Spag. lib. 1. c. 18. M. Georg. Froberg. Histor. de Alchym. p. 78. D. Mich. Mayer. in Symb. aur. Mens. p.* 219. 471. 480. 523. & 557. *J. B. Helmontium*, qui in scriptis suis ter publicè fatetur, se projectionem fecisse, *p. m.* 743. 793 & 671. §. 58. *Miscell. Curios. Med. Phys. Acad. Nat. Curios. Ann.* 1. *Obs.* 16. *D. Johan. Tackii Chrysogoniam animalem & mineralem p. m.* 3. & *D. G. Morhof. de Metall. Transmut. ad D. Langelott. Epistolam, pag. m.* 87. & *seqq.* Quam Tincturam licet perpauci obtineant, è rerum tamen naturâ proscribere minimè decet. Habet enim & illa, quemadmodum arbor scientiæ boni & mali Proto-Parentum nostrorum, suum de cœlo genium, qui rhomphæa bis acutâ eam protegat, & curiosos ac indignos arceat; cum pauci sint, qui virtutem & divitias affluentes jungere novere.

De hac Medicina apud antiquum *Autorem Gallicum* ipsa natura, in Quesela sua, ita introducitur:

Qui guerrit toute maladie,
Et qui l'a jamais ne mendie:
Qui en a une once & un seul grain;
Toujours est riche & toûjours sain:
Enfin se meurt la creature
De Dieu contente & de Nature.

CAPUT XII.

De virtutibus Auri Auræ, in Regno Vegetabili.

AUtor *Sendivogius* est, in *Epil. Tract. Quò radii Solares copiosius feriunt, eò major Solis Nitri quantitas fit, & per consequens major frumenti copia crescit.* Verissimè, si quicquam aliud. Nam, non à terra tantum, aut ab aqua, & à certo quodam, eoque nitroso sale nutrimentum plantis est. Experientiam, age, quâ unâ omnium optimè docebimur, accersamus. Nonne, quo plus satis habent, hoc feracioribus agris utimur? quos, (exemplum ut demus,) quod in animalium excrementis plurimum Nitri insit, fimus hinc lætos efficit pinguesque. Imò ipsa hominis urina nihil est aliud, quàm merum Nitrum, (sed non animatum) *doc. Theophrast. Paracels. Tract. de Pestilitate p. m.* 376. sic

376. sic ex terra, ubi pecudes mingunt, fit & coquitur Sal Nitri, *Id. in Fragm. Tract. p. m.* 449. Et sanè, multiplicandarum frugum, peculiarie Nitro lixivia, nonnullorum indè esse Secretum, inducimur facilè, ut credamus. Vid. *Recueils des Memoires & Conferences surs les Arts & les Sciences, presentées à Monseigneur le Dauphin, pendant l' Annee MDCLXXII. par Jean Baptiste Denis, Conseiller & Medicin. Ordinaire du Roy : Premiere Conference touchant la Vegetation des Plantes. p. m.* 216.

Nimirum tenet & communis Philosophorum sententia, posse materiâ ipsorum universalissimâ, arborum steriles fœcundari, herbas, floresque atque radices mediâ hyeme produci, quamlibet arborum, quater & amplius annô, maturos ex se fructus edere, ex arefactâ etiam tenerum institui surculum, amarosque quantumvis fructus omnes dulcescere. *Joh. VValchio, in Tract. Philos. & Chym. Germ. p. m.* 252. *referente.*

Obtinebat ex eo Magi nomen *Albertus Magnus*, quod in ipsa frigidissima Brumâ omnia genera fructuum, ope hujus ætherei Balsami, ad plenam & perfectam maturitatem producere posset, *Dn. Kenelm. Dygb. dissert. de Plant. Veget. p. m.* 72.

Equidem non evertimus nos fidem horum verborum; neque, qui ambigat, facile est: Mercurium universalem flori cuivis plantisque augmentum aliquod odoremque conciliare: quin tamen, unitus 1. cum Auro Auræ superioris nostrô fixusque in lapidem, majores sibi vires acquirat, dubium & ipsum esse mihi non potest.

Sed quid Aurum 2. Auræ inferioris perfectissimum, i. e. Lapidem ipsum Philosoph. ex Nitroso *Alkahest* præparatum? Nonne, ante fermentationem Auri, in Regno Vegetabili plus posse fatebimur? Quis neget? Nam, si *VValchium* iterum audimus (p. 253.) Tinctura ex hoc Lapide fit, si, quantum granum milii est, dissolvas in aqua, qua in ipsum postea vitis velut cor sive medium infusâ, non illa è vestigio virgam tantum foliaque atque flores, contra communem naturæ cursum; sed, quod omnibus admirabile videatur, fructus etiam maturos nobilesque protrudet, vide *Paracels. in Apocalyps. Herm. de Elix. vitæ.*

Revocat hoc mihi in memoriam Arcanum istud plantarum resuscitatarum, quo plantas jam cinefactas & demortuas quasi, calore, velut divinâ Mercurii virgulâ, animatas in vitam revocari, novaque vestiri forma adserunt. Primus, quod sciam, *Quercetanus* in scenam publicam hoc Secretum produxit, à Polono Medico sibi monstratum, non communicatum id tamen: Exinde plures ejus rei mentionem fecere; sed qui descriptionem eam publico daret, præter *Rosenbergium, in Rhodologia*, qui tamen obscurô verborum velô omne texit: & *Spontonum*, Italum quendam, *Tractatu de Vipera*; sed eôdem, imò obscuriore modô,

quô *Rosenbergius*, non memini ullum. Crediderim ſanè, ejus rei experientiam nunquam cepiſſe, ſed vel ex proprio conceptu, vel aliorum malefidâ communicatione retuliſſe, quæ ſcriberent; Adducti inde *Billichius & Georgius Kirſtenius*, hic quidem *in Adverſariis Germanicis*, contra *Joh. Agricolam*, *in Theſſalo* ille, omnem toti negotio fidem atque aſſenſum derogarunt.

Cæterum, conſpexit *Petrus Servius Rom. Med.* Roſam ex cineribus uſtis ſolerti & ingenioſo artificio excultis elaboratisque xxiv. horis natam, adultam perfectamque. *Tract. de Nat. & Art. Mir.*

Ex oratione *Dn. Comitis Digbæi*, Angli, *de Vegetatione Plantarum* habemus, *P. Athanaſium Kircherum* miraculum reſtitutionis feciſſe, modumque operandi communicaſſe eidem *Digbæo*. At non è cineribus ipſis *Kircherus*, ſed è ſemine plantarum reſuſcitationem eam inchoaſſe videtur, quippe quem de *Regerminatione Plantarum*, proceſſum ſuum, deſcribere è cujuslibet ſemine comperimus. Require, quæ idem *Mundi ſubterr. L. 2. ſect. 4. c. 5. p. m.* 413. & 414. Quæ & *P. Caſpar Schott. in Mechanicâ Hydraulico-Pneumatica part. 2. claſſ. 1. Mach. 8.* Etſi itaque *Dn. Petrus Borellus in Hiſtor. & Obſerv. Medico-Phyſ. Obſ. 62. ſcribit: Crederem, hæc fieri poſſe, ſi calcinentur plantæ in vaſe clauſo, ne ſal volatile, in quo latet vis reſurrectiva, evaporetur, deinde illud colligendum eſſe cenſeo & fixo ſali miſcendum, ope aquæ vitæ optimæ, vel roris majalis, & vaſe ſigillato, calore mediocri hæc circulari deberet per aliquod tempus, ut probè uniantur, principia purificata:* non tentata tamen unquam mihi iſta ſunt, fateor; utut loco roris majalis, convenientiorem huic operi efficacioremque Mundi Spiritum putum. Cauſas dixi ſuperius.

Obſervationem merentur & iſta *D. Petr. Joh. Fabri, in Palladio Spagyrico c. 1.* Per humidum radicale mundi luce imprægnatum in phialis vitreis poſſe flores, poſſe plantas plantari & nutriri, creſcere & germinare, poſſe & arbores & plantas è longinquis terræ plagis impunè & incorruptè deportari, poſſe & quater in anno germinare, florere, ferreque fructus, modo ne frigus ambientis aëris externum pepaſmum fructus impediat & retardet, poſſe ſemimortuos reſuſcitari ſeu potius renovari. Sed ſunt, qui Autoris experientiæ hîc diffidunt, imò eam planè volunt ſublatam. Suſtinui tamen annô proximè elapſô, nec refugi eum ego laborem, interim neque juſta laude debitaque *Borellum* hic fraudans, qui, quà eundum, digito velut monſtravit, *Hiſtor. & Obſerv. Medico-Phyſ.* Ita enim is, *Obſ.* 37. Aqua ſola, inquit, nutriri & augeri poſſe plantas, vix crediſſem, ni, per ſex menſes, in phiala aquæ plena Ocymi & Baſilici plantæ ſurculum vidiſſem & ſervaviſſem, ubi radices multas, imò innumeras egit, ſurculos & flores; ſed aqua renovanda ſæpe eſt. Obſervavi etiam arbores magnas ſatis,

imò

imò tibiæ craſſitiem æquantes, in terrea parva olla vegetaſſe, ſola irroratione, terra ejusdem ponderis remanente. Quare credendum eſt, ab aëre & aqua nutrimentum capere.

Quod idem *Petr. Poter.* cum Nobiliſſimo *Boyleo* obſervavit, dum in Oxonienſi Anglorum Academiâ degeret; ſummitates menthæ, pulegii & meliſſæ, probe immiſſas in vitreas phialas aquâ fontanâ, quæ nunquam mutabatur, repletas, explicaſſe ſe in radices numeroſas & luxuriantia folia. Vid. Ejusd. *Præf. Oper. Medic. & Chym. p. m. 9.* Quod Autores laudati ſine dubio ex *Theophr. Paracelſ. Metamorph. L. 3. de Conſerv. p. m.* 17. petierunt.

Hiſtoriam plantæ, ſub ipſa aqua germinantis in vitro, ex alterius Medici relatione, recenſet *Libavius in Syntagm. Arcan. Chym. lib.* 1. *c.* 22. cujus figuram ibidem depictam habet. Idem narrat apud *Roſenbergium* in *Rhodologia D. Frey*, qui idem in tulipa ſe vidiſſe adſerit; nec non *Dn. Jacob. Dobrzenski de Nigroponte, in amœniori Philoſophia, de Fontibus Part.* 1. *pr.* 1. Sed longè admirabilius *Autor* memorat *Gallus* in Tract. Gallico *La petite Chirurgie*, dicto, *cap.* 22. qui totum mundum arboribus plantis, floribus, pratis, fluminibus, montibus, aquis, animalibus &c. exornatum, parvô vitrô ſpectandum proponit. Cæterum, id ego tantum Phœnomenon credo cujusmodi repræſentaſſe ſe aliquando Excell. *Tackius* prodit: *Myſteriô Reſurr. Rer. p. m.* 65. *ſeqq.*

Obſervatum & à me idem vegetabile eſt in Magnete, quem, de quo indicium feci, ipſô hoc annô, Univerſalem poſuiſſem. Cum enim, decimo nono Martii die, rotundis ſe ille circulis oſtendiſſet, ſicciore ob ſolares radicos circa meridiem aëre, equidem Magnes hic meus nonnihil in oleum demutatus conſpiciebatur. Quod id autem ſpiſſiſſimum eſſet, concreſcere mox, arbuſcularumque fruticum formas, (jucundiſſimum oculis ſpectaculum) induere cœpit.

Quum igitur ex me ſatis noſſem non tantum, Spiritum copioſum eſſe in aëris elemento & aquæ pariter, immò plus vigere, quam in aliis elementis, ſed & ex Mechanicis percepiſſem abundè: Salem in aëre & aquâ cryſtallinum fixum & volatilem contineri, immò flores, v. g. tulipas, anemones, lilia &c. lixivio, ex iisdem, ſi effloruerint, combuſtis in cinerem, ſcapis & caulibus facto, affuſo ſingularum plantarum appropriatarum radicibus, mirâ fœcunditate & nitore propullulare: in ipſam rem cogitatione deſcendens altius, concluſi; ſi fieri poſſet, ut aqua, quam *Dn. Philipp. Sachs à Levvenheim (in Oceano Macro-microcoſm. p. m.* 26.) mundi menſtruum vocat, cum Catholico Sale, ſeu terrificato Mundi Spiritu augeatur, conſervandi ipſius vim potiorem multò eſſe futuram. Univerſale enim Sal aquæ balſamum eſt. Et ſi aqua nôn eſt ſuo igne imbuta, plantas non multum reddet fructiferas; aliquid igitur, cui aqua tantum

vehiculi loco ſervit, intus neceſſario continetur, nihilque aliud eſt, quam omnibus fœcunditatem tribuens Sal. Huic Sali (rectè cognito vel intellectô ;) non tantum omnia vegetabilia, ſed etiam omnia mineralia ſuam originem debere, docet *Dn. Kenelm. Dygb. de Plantar. Veget. p.* 62. imò *Dn. Panorol. Arcan. faſcic. II. p.* 218. omnia ex aquâ & igne, velut ex ſulphure & Mercurio oriri, adeoque ſemen eſſe vim illam vivificantem, conflatam ex igne & aquâ, in ſpermate reſidentem; oſtendere ſatagit.

His innixus fundamentis, rem ipſam aggreſſus feliciter ſum, Balſamique naturæ univerſalis fixi, cum ♀ vegetabili, beneficio, conſervare flores herbasque didici. Quod ne putes me thraſonicè magis profiteri, quam verius, ecce tibi variæ magnitudinis, eosque innixos columinibus, globos vitreos, quos, quocunque libuerit tempore, multiplici florum varietate, à me, anno ſuperiore, refertos, non ſine inſigni oculorum animorumque delectamento, apud me cernere eſt. Quod ſi vires vitamque DEUS Opt. Max. conceſſerit, vitreum Muſeo noſtro viridarium annus futurus ſiſtet, exhibiturum & ipſum rerum iſtarum Studioſis violas, roſas, narciſſos, tum præſtantiâ colorum ſecundas nullis. Idque quacunque anni tempeſtate. Quibus qui paria fecerit, nondum vidi. Immò viſurus vix aut ne vix quidem etiam ſum, præſtiturus qui ſit: niſi FLORA noſtra inſpecta, quæ rogatu non obſcuri nominis complurium amicorum, SEMPER-VIVA lucem publicam viſura forſan propediem eſt.

Equidem, injici nonnullas mihi remoras, video; at enim differre iſta uti poſſunt, ita auferre promiſſa non poſſunt.

Tu verò, quisquis es, benevole *Lector*, cuicunque aliquid in hoc meo Tractatu non perſpectum intellectumve eſt primô intuitu, quæſo, ſuſpende in his, de quibus tibi non liquet, judicium tuum; & de iis, quæ tibi videntur ſatis liquere, ne quid pronuncia temere. Nec alium ferto in re arcanâ calculum, quam de tua famâ à bono Viro velis apponi.

Interim Majeſtatam Naturæ naturantis nondum adoravit, neque naturæ naturatæ deceſſit ſatis, qui divini operis Hermetici poſſibilitatem non credit, realitatem ignorat vel contemnit. *Hurin. à Parmâ Pariſ.*

Veriſſimè enim à *Senecâ* iſtud proditum olim eſt: Multum egerunt, qui ante nos fuerunt, ſed non peregerunt: multum adhuc reſtat operæ, multumque reſtabit; neque ulli nato poſt multa ſecula præcidetur occaſio aliquid adhuc adjiciendi.

Quærit in abſtruſo, diviſa Cupido, meatu
Aurum, & vel ſcorias, vel niſi grana legit.
Infima plebs ſapiat: ſapiens quid abundet in Auris,
Novit, & hoc Auri nomine jure vocat.

En

En Tibi ceu duplâ, monſtrantes, lampade Soles,
Quam calcant alii, non ſine mole, vitam!
Ut mira virtute trahat Cœleſtia Magnes.
Conſpirant Salia & Sulphura Sulphuribus.
Sic jam Magnes amat non ferrum; veſcitur Aurâ:
Depluit in Danaës Jupiter igne ſinum.
Aurea nunc etiam comitari ferrea dicas
Secula. Vix pretiô grande venit pretium.
Nil melius poſſet votis impunè precari,
Tangere & Aſcadici Regis iniqua Fames.

EPILOGUS

ad Lectorem Benevolum.

MUlti homines animos facilè in proprias cupidines inclinatos, arcere nequeunt, & vel ipſa bona damnant, ut vel ita deterriti, periclitari deſiſtant, & eò minus in deteriora labantur. Quæ intuenti nullum dubium fit, fore utut non multos, aliquos tamen, qui non malo forſan animo noſtram, de Materia Lapidis univerſaliſſima, impugnent opinionem. Cum maximè hi, quibus ſubjectum aliud, Antimonium puta, Biſmuthum, Cinnab. nativ. Rothgülden Ertz / vel quodcunque id tandem arridet, quique id (quod ajunt) mordicitus tenent. Moti forſan ſcriptorum modernorum autoritatibus exemploque; ingenioſiſſimi in his *Philaletha*, curioſiſſimique *Becheri*, quibus Mercurius Antimonii animatus utramque facit paginam. Quid? ſi nobiliſſimus & ipſe *Tumbæ Semiramidis Author*, ſali mercuriali alembicato primas deferens, ipſos excitet? utut ſit, ſit, nulli noſtram obtrudimus ſententiam. Nec pro articulo fidei eſſe volumus. Credant, per nos, ſentiantque, quod volunt, integrum eſto. Tantum obſervent & habeant, petimus, penſi, ſubjecti lapidis illas conditiones, quas in antiquiſſimorum Philoſophorum libris ſparſim legere licet, num ſive Mercurio currenti cuidam Antimonii, ſive materiis id genus ſpecificis applicari aliis poſſent. Non ero prolixus in recenſendis talibus, „ olim mihi notatis. Dabo pauca: (1.) eſt res una, uniusvis individui, ſui ſi„ mile non habens. (2.) naturalis, ſimplex. (3.) Primaterialis. (4.) Catholica. „ nondum vegetabilis, nec animalis, nec mineralis. (5.) Vegetabilis, animalis, „ mineralis ſimul, ☿ & 🜍 & ⊖ ſufficienter referta. (6.) Chaoſa vel chaotica. „ (7.) Corporea tamen, & proinde (8.) viſibilis, (9.) Adamica, (10.) ſuo modo

„modo vivens. (11.) in se perfecta. (12.) omnia in se habens, nec alieno in-„digens. (13.) Antiquissima, vel verè Saturnina, adrop, vel Plumbum sapien-„tum, (14.) Cujus, juxta tabulam Hermetis, pater est ☉, mater ☽ & nutrix „est terra (15.) Semper & ubique repertibilis, sed non ubique artifici idonea. „(16.) adspectu vilis vulgo, at in conspectu Sapientum pretiosa. (17.) Om-„nibus nota, paucissimis cognita. (18.) Gratis & pro nihilo à Deo & natura li-„beraliter vendita. (19.) fortiter sigillata. (20.) ponderosa. (21.) aqua com-„posita, congelata, repugnans igni, non madefaciens manus, permanens, gla-„cies sophorum (22.) Lapis, non Lapis, (23.) ☿ Phil. crudens. (24.) in tene-„bris lucens. (25.) Microcosmus noster Macrocosmicus. (26.) De semine „Mundi Majoris, Filius ὁμοούσιος parenti suo, in quo omnis plenitudo Naturæ, h. e. EL-I-X EIR mmagnum &c.

Multi hinc veri omnes excludunt Philosophi mineras, corporaque metallica omnia, omnia genera salium, excepto (Lullii verbis) Lunariæ nostra sale, omnia vegetabilia & omnia animalia. Quemadmodum autem discrimen non parvum inter Universale majus datur & minus, inter Lapidem Philosophicum & Tincturas Philosophicas, e. g. solis, lunæ &c. (licet uno semine, unaque matre generatas) ut est apud *Basilium* aliosque: sed Tincturam tantum, recte te facere, non repugnem, si subjectum istud, Mercuriô non destitutum seligas; cujusmodi quidem antimonium est, (quo de suprà ipsemet, Cap. III.) Et habeo adducere plerosque Philosophos adeptos, qui eandem Tincturæ conficiendæ viam iniere, planam illam proximamque, nec quod Antimonii adhiberent Mercurium, per sulphur martis (ignem Metallorum,) animatum, cumque Auro fixatum, quicquam aberrarunt hîc quidem illi. Et hinc neglectus materiæ ille universalissimæ fluxisse videtur, rejectumque è contrario, cum specificatis Materiis omnibus, Antimonium esse ab his, qui Catholicum non ignorarent, subjectum. Equidem non eo inficias, metalla omnia unam tantum eandemque formam essentialem materiamque habere, in Argenti vivi, tanquam Metallorum materiæ proximæ, coctione & perfectione consistentem, unde ipsam etiam de substantia argenti vivi, i. e, Metallicam debere esse tincturam colligi potest. Neque enim alias in metalla ingressum haberet. Cæterum materia hæc Metallorum specificata, sive secunda, unde, nisi ex prima, aquoso scilicet fumo (einem Wasserschwaden) oritur? qui Sali mundi universali unitus, nutritusque astris, ab elementis demum consequitur, ut sit forma visibilis. At enim non capio (inquis,) Nitri vestri, (illius universalissimæ materiæ copiosissimi subjecti) cum metallis mistionem fixationemque. Non capis? Ergò impossi-

bilis

bilis est? Credis, Mundi spiritum, (quem negatum nunquam, scio, ibis,) in ventre terræ corpus sibi aptare, omnesque tam animales, quàm vegetabiles mineralesque, ad instar ceræ alicujus, formarum omnium capacis, facultates recipere? Nec hoc grave sit credere, corporeum illum mundi spiritum, universale nempe sal, cum metallis, productis à se, certô modô misceri, illorumque Accidentia (soliditatem, opacitatem, colorem, fusionemque à formâ quæ sunt,) in tenuitatem, semidiaphaneitatem, intensum calorem, fusionemque ceræ instar, ab eodem posse mutari. Quid prohibet autem, quò minus adhuc longius progrediamur? Quum tanti Mercurius tibi antimonii sit, in quo sal resolutivum, seu radicale metallorum humidum excellenti quodam gradu inest, num, sine resuscitativorum tibi salium ope in proclivi foret, ex antimonio, cæterisve mineralibus aut metallis, currentem extrahere Mercurium quendam? Non posse te, hic fateberis, scio. Sequitur istud igitur, salium horum Mercurialem esse naturam, dum in sibi simile operantur. Quid? quod & sulphuribus salium analogia quædam ac sympathia cum metallis intercedat. Siquidem id certum, Nitrum, suo quodam modo præparatum, antimonii Regulo aureum planè colorem posse inducere, quantumvis non fixum illum quidem. Cujus Clariss. Krafftium, amicum meum non è multis, Dresdæ tempus jam extrahentem, experimenti testem laudo. Imò non salia solum, dixerim, mercurificari metalla, sed & eadem salia subtilissimi entis salium mercurialis, in ipso latentis aëre, beneficio, currentem in Mercurium mutari: immò, quod amplius, conjuncta cum metallis, juxta cum his, in Mercurium transformari; quem, quod ad formam materiemque, ab iisdem non recessurum, spes & fiducia est. I. enim memoratum mihi suprà V. capite, est: peculiari instrumento usum *Eglinum*: Argentum ex aëre vivum traxisse. II. Vidi ipsemet, quem monstrarat mihi *Metallorum Magister Eybenstockensis*, *Antonius Hermannus*, currentem Mercurium, circa medium Maji 1672. delapsum in nebula & ab ipso collectum, III. Novi, quô absque destillatione aut sublimatione, per aërem, sive ejus potius spiritum, seu Mundi sal, ex vitriolo verus Mercurius vivus præparari modo debeat. IV. Nec processu destituor, quî ex Sale communi, immò tartaro etiam, non multum diversa ratione, talem exhibere Mercurium doceat. V. Testatur Curiosiss. *Becherus*, *in suppl.* 1. *Phys. subterr.* vidisse se metalla attractiva facta & aëri exposita noctu temporis in Mercurium verti. Qualem VI. Vir Rever. David. Rebentrost, Drebacensium Pastor, Fautor meus dilectus, ante aliquot annos, ex Saturno, ope roris Majalis exhibuit: Et Mercurium VII. Dn. *Polerus*, Chymicâ scientiâ clarus, ipsemet quoque Dresdæ, in argento, salibus aliquot misto, diuque aëri exposito, invenit. Immò VIII. omnes

hinc corporum Mercurii evaporantes, rubram in argento maculam relinquunt, immortalem nempe Nitri animam atteſtantes.

E quibus, quoniam, ut confido, ſatis liquet, illum Univerſi Spiritum, cum pro ſe, in Univerſali majori, tum per productos à ſeſe Mercurios corporum, totum in Univerſali minora abſolvere negotium, ſpiritum autem hunc Mundi in Nitro terræ copioſiſſimè occurrere corporificatum, ſubjectum etiam Lapidis Philoſophici ſine dubio Mundi, quod jam dicimus totius, habebimus ſal: excluſo Mercurio corporum, quem ſubjectum nihilominus conſtituimus Tincturarum, maximo tamen cum diſcrimine virium, de quibus jam pluribus referre, non tempus, nec conditio fert.

Felix itaque ter & amplius, cui noſtrum ab impuritatibus ſalibusque omnibus alienis perpurgare Nitrum contigerit! Poſſidet ille magni miraculi receptaculum, quin imò Spiritus domum, in quâ ſua volatilibus omnibus quies. Latet enim hic verus Philoſophorum, non corporalis quidem vel materialis ille, ſpiritualis ſeu formalis tamen ignis. Unde Philoſophorum lapis ille (concentratus fixatusque ignis aſtricus ſcilicet) naſcitur. Sed de tabula manum. Practicè itaque in magno hoc opere obſervationibusque efficacibus potius, quam ſpeculative, ac rationibus meris, decertemus, quum ridiculum fuerit, fingere aliquid credendumque orbi obtrudere, cujus experimentum ipſemet nullum habeas. Interim ſignans totam rem *Hermetis*, Patris noſtri, præcepto, è *Libro Radicum: Sapientia Autoris major debet eſſe ſuô libro:* Tuumque favorem mihi pollicitus, oppidò quàm belliſſimè valere Te, quisquis es, jubeo, humaniſſime Lector.

PHOS-

PHOSPHORUS
Hermeticus,
ſive
MAGNES
LUMINARIS
CHRISTIANI ADOLPHI
BALDUINI,
S. R. Imp. Academ. Naturæ - Curioſorum Collegæ
cognom. Hermetis.

Madrigal.

Es wär die neue Welt
Noch hinter ihrem Meer verſtecket/
Wann nicht ein kluger Held/
Der Flavius von Coſen/
Die Kräffte deß Magneten-Steins
Und ihren Nutz entdecket.
Es fehlet nur noch eins/
Dadurch die ſchwere Fahrten
Nach Colchos beſſer arthen.
Das iſt/ O Hermes-Sohn/
Dein feuriger Magneten-Stein/
Dein ſelbſterfundner Phoſphorus,
Der mit verklährtem Schein
Des Jaſons Schiff regiren muß.
Hier glänzt ein neuer Stern: wir fahren hell und ſchnell
Und ſehens ſchon von fern: dort hängt das güldne Fell!

Dieſes ſchrieb auß erheiſchender Schuldigkeit/
zu ſtetswehrendem Andencken / ſeinem
hochwertheſten Freunde/

Johann Engelhart/
Medic. C.

C. D.

LUce nihil pulchrius, nihil suavius, nihil admirabilius. Absque hâc si esset, mundus ipse pulcher non esset. Hinc iidem lucis natales, qui universi. Primus mundi ornatus, prima perfectio lux fuit.

Est autem quædam scintillans, si non in omnibus, tamen plurimis corporibus naturalibus, & ex iis quasi effluens: uti in scolopendra, insecto illo (Massel) quod in tenebris lucet, vid. *P. Athan. Kircher. lib.* 1. *part.* 5. *Art. Magn. c.* 6. §. 1. in leone, equis, tauris, lupis, agnis, canibus, vulpibus, fele, hyænâ, avibus, piscibus, muribus, serpentibus &c. *D. Tho. Barthol. lib. II. c.* 2. *& seqq.* ex quibus præ reliquis lampyrides conspicuæ, *D. Petr. Joh. Faber in Pallad. Spag. cap.* 17. *p. m.* 165. & cicindelæ, *d. Kircher. in de Luce & Umbra L. I. c.* 6. in plantis, ut in fungo stellato & baarra, nec non in lignis putridis, imò in carne vervecina, nocte instar multarum lampyridum lucente, ref. *Dn. Petr. Borell. Hist. & Obs. Medico-Phys. Cent.* 1. *Obs.* 3. in nobili puella gratiosissimæ formæ, quæ dum capillos, pectine implicatos, dissolveret, flammas velut ardentes cœlo stellas è capite in sinum excussit. *Joh. Nierenberg. l.* 1. *c.* 7. *Hist. Nat. peregr.* in ventrali mulieris scintill. quod vidit *Baco Verulamius de naturali & universali Philosophia*, in aqua marina, quæ multum ejicit lumen. *Dn. Nicol. Papin. in tract. Gallico, de la Lumiere de Mer. & Dn. Monconys in T. I. Itin. Lusit. p.* 13. in gemmis & lapidibus, e. g. in carbunculo, qui omnium ardentium gemmarum principatum habet. *Isid. lib.* 16. *cap. c.* 13. *Plin. lib.* 2. *c.* 8. *Anselm. Boët. Gemm. hist. lib.* 2. *c.* 8. licet sint perdocti Viri, qui (satis speciose) ullos dari carbunculos lucentesve gemmas pernegant: *Bôet. de Boot. Gemm. & Lap. Hist. l.* 2. *c.* 8. *Joh. de Laet. in Capite suo de Carbunculis & Rubinis, Museum VVormian. cap.* 17. *p.* 103. Sed lege *Benevenuto Cellini nel' Arte del Gioiellare lib.* 1. *pag.* 10. in adamante Dn. Clayton. *Dn. Rob. Boyl. Nob. Angl. Enarrat. quar. Observ. de dicto Lapide p. m.* 433. & in simili Adamante, quem ope aquæ paulò plus quam tepidæ cō reduxit, ut luceret in obscuro, dict. *Autor* in *specim. de Orig. & Virt. Gemm. p. m.* 124. in Lapide *Bononiensi*, qui, certâ ratione præparatus lucique expositus, eā ita imbibit, ita tenaciter eam sibi incorporat, loco tenebroso ex theca depromptus exponatur, conceptam lucem conservatamque non secus, ac vivos carbones, non sine intuentium admiratione, diffundat. vid. *Dn. Olaum VVorm. in Museo cap.* 5. *m.* 46. *& Dn. Fortunium Licetum*, qui ex professo hoc egit, Item *Mazetta* P. Borm. in Philos. tribuit. Invenitur ejus Minera apud *Tolosam*, ubi lapides Aluminis, vulgò Alume de Rocca, fodere solent, doc. *P. Kirch. in Arte Magnet. Lib.* 3. *part.* 4. *quæst.* 2 *p. m.* 463. 464. *&* 469.

Hinc

Hinc statuit *Dn. Joh. Bapt. Helmont. in Tract. Magnum Oportet fol. m. 97. n. 35.* Lumen esse reverâ ens extra lucem. *Nam*, scribit, *penes me asservo silicem, quem si ad aerem, Sole existente supra horizontem, exposuero, ad spatium trium vel quatuor saltem pausarum, ac inde ad obscurum locum detulero, servat conceptum Solis lumen, ad aliquod simile fortassis spatium.*

Quæ dum mecum aliquotiens ponderarem, cœpi eâdem operâ & de Lapide luminari cogitare, & annon idem ex materiâ nostrâ Universalissimâ possit parari. Quò quidem me passus rationes istas adducere sum: quod eidem Philosophicum ignem scirem inesse: nec, qui impossibile id statuerent, meminissem: quodque pes, ut sic dicam, caputque est, scripsisse de N. legeram Dn. D. B. (cujus penes me MSC. asservo:) solutô in Menstruô Phil. à se ☉, Menstruum nihil quicquam de colore mutasse: noctu autem, speciem ardentissimi aut lucidissimi luminis præbuisse, ita, ut ad fulgorem ejus, non videri tantum omnia distinguique clarissimè, sed & minutissimi characteres legi possent ac scribi, non aliter, ac si candelas, hinc inde dispositas, quis accenderit.

Itaque ante paucos admodum dies, cum in conficiendo *Alkahest* studium atque operam posuissem, destillatione peractâ, Retortam vitream, frigefactam, intus deprehendi lucere, candentis ferri in modum, effectamque Lapidem Luminarem. Credibile erat, præstitisse, quod videram, meum *Alkahest*; qui penetrasset. Mirabilitatem verò Naturæ! Unde magis idoneum, isti partui, non occurrit, in præsens quod imponerem, nomen, quàm quod fronti præscripsi, PHOSPHORUS HERMETICUS, sivè MAGNES LUMINARIS, Inde enim mihi videor observasse,

(1.) Phosphorum istum interdiu ex luce Solis (parum interest, nubilum dici sit, an serenum,) intra pauca horæ unius minuta splendorem adeò attraxisse, uti igneus planè atque scintillans, non sine maxima omnium admiratione, adpareret. Unde colligere licet, & Lunam eôdem modô Solis splendorem continere. Ut in mentem possit venire, Philosophos veteres subjectum suum catholicum, ex quo Phosphorus hic conficitur, eâ causâ *Lunariam* nuncupasse. Est hic ille ignis cœlestis, quem *Japeti* filius, *Promethens*, Minervæ consilio, clam è cœlis sustulit. Ignis ille invisibilis *Zoroastris* & *Heracliti*, de quo *Calcidius*. Hinc Spiritus igneus *Mercurii Trismegisti* & aliorum Veterum.

(2.) Quantula lux candelæ accensæ? Et reconditus tamen in isthoc *Phosphoro* meo ignis attrahit lumen, vel atomos igneas, efficiturque, ipse ut luceat, etiamsi non admoveatur candelæ propius. Quô experimentô doctrinam de atomis stabiliri liceat.

(3.) Quùm non ignorarem, Magneticam acum in vitro, etiam evacuato, à Magnete communi extra applicato cieri: & ipse, avidus cognoscendi,

Luminarem meum Magnetem vitro inclusi: qui nihilominus, ex luce Solis & candelæ accensæ, id quod debuit facere, lumen attraxit. Unde meridiano Sole clarius patet, vitrum poros habere; quod non furtivè tantum ingredi subtilissimus aër, egredique, sed & materiale lumen penetrare valeat. *P. Gasp. Schotto* autore, *in Techn. Curios. l. 4. c. 5. Scrut. 1. §. 2.* vide & *Obs. 62. Dn. Olai Borrichii in Actis Medic. & Phys. Dn. Bartholin. ann. 1671. & 1672.*

(4.) Non hic, albo parieti admotus, meus *Phosphorus* tantum in tenebris splendet; sed & illustrat & lumen spargit: Lunæ exemplô, quæ & ipsa mutuatitium à Sole lumen orbi impertit.

(5.) Equidem repositus in abdito aliquandiu *Phosphorus*, lumen adscititium suum velut deponit: quod, verisimile est, ad Solem videl. Marc igneum illud, (quem *Dn. Seb.* Wirdig *in Nov. Medic. Spir. l. 1. c. 27. §. 4.* vocat,) aut ad aërem interim remigrare. Cæterum redditus luci publicæ, aut Candelæ saltim accensæ, repetit, quem deposuerit antè, suum splendorem. Quod, quotiens libuerit, præstiturus sanè hic tibi, ac in perpetuum quidem, est.

(6.) Immisi, cum se inlustrem ille maximè præbuisset, in vitrum spiritu ☽ plenum, *Phosphorum* meum. Cæterum tantum abest, ut de splendore suo demitteret quicquam, ut potius idem isti, velut anteà, duraret.

Extraxi autem (7.) siccatumque in occulto sive latere, ut amitteret, quod sibi luminis peperisset, quô factô, inclusi ipsum eô, quô dixi, modô, denuò vitro, frigida pleno, de lumine certior futurus; quod, existimabam, ex sereno aëre attracturum iterum esse. Nec spes fefellit. Continuò enim fulgorem igneum, qualis, cum summus est, esse solet, assumere ille, ut sic liquidò inde putem constare, neque inclusum ei Philosophicum ignem, neque attractum splendorem, tantum virium frigidæ esse, quæ extinguat impediatque.

(8.) At enim iterum ille *Phosphorus* meus, post id factum, ad priora rediens, posuit lumen, de quo totiens nobis hactenus sermo. Igitur calidæ fornaci impositus, experiri volui, repetiturus num esset. Et sanè repetiit, cœpitque, velut anteà, radiare, utut, ubi statuissem, expers lucis esset conclave.

Venit hinc in opinionem, (9.) Luminarem istum Magnetem, quod non tantum lumine gaudeat, proprio sed & ipsum igne lucere. At non, nisi externô aliquô excitaveris prius. Eâ ferè ratione, quâ candens ferrum insito sibi lumine fulget, sed quod ab igne accensum sit. Sicut etiam illustratio Lunæ non reflexione aliquâ sed accensione fieri amat.

Uti igitur genuina hujus luminis detur ratio, suppono (10.) aërem à Sole, vel igne, illuminatum vapore quodam subtilissimo & luci concipiendæ aptissimo refertissimum esse. Nam lux in lucido manet, lumen à luce egreditur. Lux in

in Sole, lumen in aëre. Lucidus Sol, illuminatus aër est; vel secundum *Paradoxon* 7. *Dn. VVirdig. lib.* 1. *c.* 7. Ignem, lucem, lumen esse spiritus; igitur.

(11.) Quod in *Phosphoro* meo Philosophicus sine dubio ignis centri vicem impleat induatque, quæ magnetis indolem, est: non hinc fieri nequit etiam, quin, ob mutuum ille consensum, ignem eum, sive splendorem, quem radians Sol ac ignis item jacit, spirat & spargit, rapiat & ex inopinato sumat.

Quemadmodum ergò (12.) plurima, *Phosphori* hujus *Hermetici* beneficio, mirabilia posse exhiberi, quæ excogitare, cuivis, pro eâ, quâ est ingenii sagacitate, integrum sit, ego habeo sic, prorsusque animum meum induco: ita cumprimis tentandum

(13.) istud fuerit: Annon ex ejusdem principio, puta *Alkahest*, (quem in centrum redactum ignem, opinor, rectè dixero,) ignis antiquorum perpetuus (quô de desperasse *Kircherum* dubitare non sinunt, quæ *de Mundo subterr. lib.* 8. *sect.* 3. *pag. m.* 71. prodita ab eodem legimus:) restitui possit commodè; quem in rerum olim extitisse natura, tot opinatissimorum Autorum loca testantur. Vid. inter cætera *Petr. Appian. Barthol. Amantium, Cœlium Rhodiginum, Dn. Fortun. Licet. de lucern. antiquor. lib.* 1. *c.* 1. *Dn. Ernest. Burggrav. in Biolychn. Dn. Daniel Sennert. capite de longâ inedia. Alexand. Tasson. in quæsitis lib.* 1. *q.* 26. *Hermolaus Barbarus l.* 5. *in Corollar. M. Zuer. Boxhorn. in Quæst. Rom. p. m.* 49. *Panciroll. Rer. Memor. deperdit. part.* 1. *Tit. XXXV. p.* 124.

Quid? quod persuasissimum nobis (14.) est: Lapidem Philosophicum, (qualem quidem proditurum è materia universalissimâ speramus,) cum sit, præter inclusum centro ignem, nihil, pari modo, & indesinenter quidem, emissurum lumen necessario esse. Quanquam in omnibus Philosophorum libris, quos quidem videre mihi contigerit, nec vola ejus, nec vestigium extet, præterquam in eo, quod, de itinere suo quem dedit, *Fridericus Gallus*, manu exaratum, legi nuper. Convenisse se, ait, quem, quod à reliquo cœtu viventium religio sua hominem abduxisset, Anachoretam vocamus. *P. Michael* dicebatur: Et erat alias nobili *Trautmansdorffiorum* genere oriundus. Monasterium quatuor milliarium spatio distans *Landsbergâ.* Hîc verò se vidisse imprimis mirificam rem! ostendisse enim hunc sibi secreto *Tincturam*, magnitudinem si spectes, non multum fabam excedentem, eamque majusculam. Colorem autem eum fuisse, qui & *Granati* lapidis esse solet, quales è Bohemiâ adferuntur non pauci. Præcipua ipsi dos splendor. Lampadem credidisses, in vitro ardentem.

Dignissima certè res, in quâ investigandâ & exponendâ ponamus studium & operam. Χαλεπὰ τὰ καλά. Exerceant ingenii sui vires, in hoc admirabili opere Honoratissimi Dnn. *COLLEGÆ* mecum, & improbis laboribus negotii difficultatem superent. Utilitatem maximam cum pari gloriâ conjunctam ex opere perfecto reportabunt.

EPI-

EPISTOLA
Viri cujusdam doctissimi
continens
JUDICIUM
De
AURO AURÆ
nuper edito.
Anno M DC LXXIV.

EXCELLENTISSIME VIR;

Opportunâ hâc occasione TUÆ EXCELLENTIÆ præsentium Lator dissertationem, quam ad perlustrandum mihi transmisit ante dies non ita multos DE AURO AURÆ Dn. INVENTORIS anagrammaticè explicandi, honorifica cum gratiarum actione meo redhibebit nomine, Et cum jamdum multorum inter non adspernandæ sanè eruditionis curiosæ cæteroquin Nobilissimorum virorum versetur manus, atque hoc ille, alius aliud pro captus diversitate super hâc ferat judicium ; TUA EXCELLENTIA non ex nihilo esse putavit, quæ sibi alias me semper habet devinctum, meum etiam desiderare animi judicium. Non potui, nec debui honorificentissimo tuo desiderio deesse, hâc certissimâ fretus fiduciâ, fore, ut hunc paupertini ingenii stylum æquo & benevolo sit susceptura animo, voluntatem æstimans pro facto. Quanta mortalium sit curiositas , & quantoperè isti inventis nova addendo inventa posteritati sese commendantes, non intermorituram nominis famam anhelent, præter alia præsens etiam exemplum, de quo TUA EXCELLENTIA mihi discurrendi ansam præbuit, evincit.

Est equidem hujus dissertationis AUTHOR, quisquis fuerit, uti ex ungue leonem, vir pereruditus, multæ lectionis Authorum tam veterum quam recentium Philosophorum, non sine candore acutissimi ingenii & judicii , Ejusque scriptum ob dextrè ac exquisitè tradita nonnulla experimenta ad Naturam explicandam, per Naturam, suâ non defraudandum est laude; unum tamen vel alterum scrupulum mihi objicit, liquidiore explanatione indigentem. Non adeò

Na-

Naturæ accommodata mihi videtur diſtinctio à veteribus jam olim etiam tradita, quam Dnus AUTHOR DE AURO AURÆ repetit cap. IV. p. 29. 30. & ſeq. in Aurum Aſtrale, Elementare, & Metallicum. Nam in rerum nativarum productione SOL ſeſe habet, ut cauſa efficiens univerſalis & indifferens, non ut ſpecialis ac ſpecifica, quam cujusvis concreti naturalis largitur forma ſpecifica, non univerſalis, qualis uti dictum, SOL eſt; quæ cauſa etiam, quod ipſum poſtmodum cauſatum non de eſſentiâ cauſæ efficientis univerſalis participet, niſi omnia etiam ex triplici Mundi regno petita, vegetabilia, animalia & cœtera mineralia aſtralia & elementaria &c. ſtatuere velimus, quæ omnia æque SOL permeat, vegetat, & in ſuo eſſe conſervat, ſed non niſi univerſaliter ac indifferenter, pro cujusque ſpeciei reſpectu & ratione. Ecqui igitur AURUM ſit naturalis SOLIS filius? Nec allata ratio deſumpta à pulvere fuſci coloris, aut purpurei in rubrum vergentis, beneficio vaſis vitrei artificioſè diſpoſita ex radiis ſolaribus collecto, aliquid probare videtur, dum hic pulvis non ex radiis ſolaribus, ſed ex Sale aëris per concentrationem & reverberationem caloris irradiantis ſolaris forſan collectus fuit pag. 30. Circumvolvuntur enim in Aurâ diverſi generis Salia, quæ ignium ſubterraneorum ope & Solis operatione meteoriſata æthera petunt, prout ſoli ſubjacentis ſuppeditat genius, nitroſa, vitriolica, aluminoſa, vel alterius naturæ vel ſeorſim vel inter ſe miſta. Sic conſtat, veri ac genuini vitrioli, Nitri item ſed impuri, non exiguam quantitatem diverſis anni temporibus ex aëre Amſtelodamenſi multis aquarum ſalſarum & ſoli paludoſi miasmaſi imprægnato, artificioſi cujusdam vitri beneficio fuiſſe collectam, teſte Cl. Morhoffio in epiſtol. de Metallor. transmutat. quid? quod & Anni temporum diverſitas diverſa in aëre ſubminiſtret ſalium genera, ex quibus æſtas aut hyems, æſtivum ſcil. ſalis aëris alkaliſata, hyemale acida vitriolica excludit, vel ſeparatim vel invicem miſta, prout aëris fert mutatio. Ea autem univerſalitatem aut panurgiam vel panſpermiam affectare ego non ſtatuerim. Salia equidem naturæ architectonicæ, prout & ignis inſtrumenta eſſe, facilè largimur, ſed non unius modi, verum varia prout varia ſunt corpora & diverſæ corporum miſtiones, quorum ope pro ſubjectorum ratione Natura in eorum compoſitione ac reſolutione utitur. Miras etiam in corporibus regni mineralis, vegetabilis & animalis ſalium adminiculo Natura perficit operationes, quæ pyrophylacia ſubterranea per omnes telluris tranſitus, omnesque venas & fodinas metallorum diſpergunt. Ecqui autem hæc, ut inſtrumenta externa ad cauſam efficientem pertinentia influant in Eſſe alterius ab alio proxime cauſati? vel quis ad ejus ſubſtantiam conſtituendam pertinere dixerit? in ſal omnia reſolvi poſſe, & ex eo etiam conſtare inquit Dn. INVENTOR AURI AURÆ pag. 43. 44. &c.

Chymicâ scimus doctrinâ, inquiens, salem produci in omnibus Mundi partibus, calore ipsius Mundi naturali, qui dum agit in ipsum suum humidum, cum depascendo, ut nutriatur eo, humidum ipsum desiccat, quod autem in ipso naturali humido desiccatum est, Sal est naturale, & naturale rei cujuscunque, cum in id resolvi nihil non possit: ex quibus patet, DNUM modo laudatum Authorem statuere, rem nullam esse, quæ Salis prorsus expers sit, imo constitutionem rerum naturalium primitus ex Sale dependere & in illud etiam resolvi. Verum magnum hoc petitum est, multa sunt concreta naturalia Salis expertia, ex quibus ne gry quidem Salis elici potest, veluti ex lactuca, endiviâ, cucurbitâ &c. ecquis ex Sole, Luna, talco, margaritis &c. eruat? quæ ignis intensus non in calcem, sed fusionem reducit. Nam quod ad SAL AURI attinet, inquit Nobil. Anglus Robertus à Boyle, in Chemistâ Sceptio p. m. 100. nunquam illud mihi conspicere datum, vel ex ullius fide digni autoptæ testimonio coargui, tale quid unquam separatum in naturâ fuisse. Si verò solaris alicujus salis extractio in chymicorum processibus, præscripto per corrosiva menstrua aut aliorum corporum Salinorum interventum sit præstanda, dubium homini curioso ac cauto restabit, emergere SAL illud ex ipso AURO, an ex corporibus aut Spiritibus Salinis ad id præparandum adhibitis. Utrum autem SALIA rebus naturalibus concretis, ex quibus eliciuntur, insict, an verò ex iis fiant, videbimus. Beatus Dn. D. SENNERTUS priorem cum Chemicis defendit sententiam, qui reverâ SALIA rebus inesse formaliter, eaque arte chemicâ tantum separari statuunt, ex quorum numero & DNUS INVENTOR AURI AURÆ esse videtur. Verum salia & potissimum alkalia neque ante corporum compositionem existent, nec ad mistionem faciendam confluunt, neque tandem per naturalem corporum resolutionem unquam in naturâ apparuerunt, sed tantum per artem ignis ope educuntur, & quidem effectivè inde procedunt, ita ut materialiter quidē & potentiâ passivâ, ut D. D. Scholastici loquuntur, Salia ista alkalia in concreto ante conflagrationem, non verò formaliter in alkali schemate præextiterint. Unde subtilissimè & acutissimè CL. HELMONTIUS in tr. Blas humanum, alkali, inquit, non generatur in cinere ab igne efficienter, quanquam effectivè inde procedat, nam officium ignis quidem est accendere, consumere & separare, non tamen quippiam producere, sed dum alkali fixum fit ex sale antea volatili, non est productio rei nova, sed rei alteratio saltem. Alkali enim materialiter quidem erat in concreto ante cremationem, veruntamen dum ignis tollit mercurium & sulphur, Sal tanquam principium magis subsistens in liquatione concremationis arripit sibi vicinam sulphuris, sive pinguedinis partem, eamque dum ab ignis torturâ non sat valet tueri, partim sub larvâ Gas simul evolat, atque empyreumatis odorem acquirit, partimque incorporatur, ut verus

carbo

carbo fiat. Quapropter Sulphur conjugio Salis jam fixus non celeriter à carbone in fuliginem tendit, sed sensim ac non nisi aperto vase, adeoque cum sulphure priore, (nam hinc sulphur rei plerumque acutum Salis volatilis saporem retinet,) ac tandē cum sulphure carbonitio justum sui salis volatilis pondus evolat; Et §. 43. Didici nempe, quod omne corpus cremabile in se habeat Sal volatile, quod arreptione sui sulphuris fixatur in alkali. Et § 41. huc quadrat, quod ligna cariosa & putrida vix Salem in suis cineribus reliquāt. Quippe Sal volatile abscessit cum sulphure per fermentum putredinis. Hæc HELMONT. idem repetit TACHENIUS ex dicto HELMONTIO in suo Hipp. chemico cap. 21. Nullum vegetabile habere SAL fixum, cujuscunque sit generis, nisi actuali comburatur igne, ita ut acidum ustulando in alkali, & vicissim alkali in acidum agere & apprehendere queat, &c. Verum, quamvis hoc κείμενον, nullum scilicet vegetabile actu in se habere alkali, minus veritati repugnet, attamen an hoc modo, quo HELMONTIUS cum TACHENIO explicat, per Vulcani artem in hanc mundanam scenam producatur, offerunt se adversæ dubitationum procellæ. Enim verò nullum SAL, sive volatile, sive fixum alkali fuerit, actu & formaliter vegetabilibus inest concretis, sed in nonnullis, non in omnibus, ut Author vult, nisi potentiâ & materialiter aliis principiis sulphureis & spirituosis congenitis adhuc immersum; jam si ignis violentiam suam in ejusmodi capax subjectum exercet, illico ut sibi symbolicas aggreditur partes oleosas, in quibus materialiter & potentiâ latet sal volatile salsum, hoc sibi fugâ volens consulere, partim abit in fuliginem, partim à spiritu acido, non sine partium terrestrium adhæsu, grato connubio arripitur, & alkali Naturam adsumit. Adserti hujus fundamentum ex ipsa natura petitur, & mechanicâ chemicâ. Ligna putrida summo licet studio in cineres redegeris, quocunque ignis gradu Sal exinde non elicies, ratio, quia ligna putrida sine violenta combustione, per corruptionem internam â sale in aëre existente sunt resoluta, antequam violenta resolutio per ignem instituta fuit per principiorum separationem: Sicque antequam Sal, qui potentiâ inest vegetabilibus in actu fuerit redactus, aliis principiis sulphureis & spirituosis nativis adhuc maritatus, una etiam cum iis evanescit, adeoque etiam unà cum aliis dictis principiis naturali lege & necessitate volatilisatus in Gas transit. In vegetabilibus spiritum acidum manifestat illorum per retortam destillatio, nunquem non oleis Sale volatili turgidis stipatum empireumaticum, uti ex tartari, ligni guagaci, buxi & aliorum destillatione manifestum est. Fuliginis destillatio, quantum Salis volatilis & olei fœtidi crassi cum summâ phlegmatis acidi copia conjuncti suppeditet, encherisi chemica habemus notissimum. Salia demum volatilia quod concernit, quæ etiam regnum vegetabile, v. g. tartarus, feces vini, olea destill. vegetabilium &c. non solum animale regnum suppeditat,

hæc etiam formaliter non insunt suis concretis, sed materialiter ita immersa sunt, ut non nisi summâ ac violentâ ignis torturâ destructa concreti textura & particularum figura, inde demum cum oleo fœtido ac crasso in fine destillationis per retortam igni aperto expositam eliciantur, nullo ante destillationem sapore in concreto naturali perceptibilia.

Quoad MAGNETISMUM, quo AURUM illud AURÆ ASTRALE scilicet compedibus quasi ligat, nitrum est pag. 20. 22. item 46. 47. & 51. quem seq. modo elaborandum proponit.

REC. Nitri albiss. puriss. q. v. sint decocti lateres quatuor, intra quos crucibulum, in quo Nitrum continetur, supposito igne per duas horas, cœlo sereno, Sole vel cancrum vel leonem, sive virginem ingrediente tempore matutino, coërcentur. Quo facto istud Nitrum seu magnetismum brevi tempore veluti reviviscere, moveri & minutarum quasi centũ spatio Sulphur aureum, AURUM AURÆ dictum INVENTORI, ex AURA videbis attraxisse intus, & extra magnetismo coloreum herbaceum, eumq; summum, posteaquam autem fuerit refrigeratus, cœruleum, qualis esse Eranii solet, assumente. In cujus elaboratione hæ cautelæ observandæ sunt, si viridi in magnetismo leoni paulò fortiorem ignem supposueris, repetere eundem chaos suum, & linquere magnetismũ seu nitrum prorsus vacuũ, & fieri, quale anteà fuit, album; maturè igitur & dum calet adhuc imbutum leone viridi magnetismum mortario infusum contunde. Quod si hunc solvas aquâ fontanâ, viridis fiet, & in pulverem purpureum præcipitabitur, qui abluendus est. Sic pari ratione, si redacto in pulverem hoc magnetismo Spiritum vini infuderis, & digeri permiseris ista, leniter viridis leonis sanguinem sive Sulphur aureum formâ rubra extrahet, præparando AURÆ AURO potabili: Si vis indè præparare AURUM potabile, hoc præcipitatum Sulphur aureum adhibe, ablue, & sociatum cum mundi Spiritu s. a. fige. Aut si horum ignarus fueris, destilla tinctum AURÆ AURO Spiritum vini, usque dum quarta ejus pars superfuerit, habebis residuum Aurum potabile, gratissimi ad rubedinem aspectus. Hoc quamvis initio aliquam præferat salsedinem, sidit tamen interpositis aliquot diebus instar limpidæ, Magnetismus, tincturâ innatante, quam depletam à solis radiis in vitro munias, ad solem enim expositum AURUM istud brevi decolor redditur. Hæc DNUS INVENTOR DE AURO AURÆ.

Verum facilè hic assurgerem genio INVENTORIS nostri, modò experimentali animaretur certitudine. Dubium enim in animo relinquit meo hâc suâ magnetismi præparatione, utrum Sulphur illud aureum seu AURUM AURÆ ex Aurâ magnetismo seu nitro fixo attractum ab Aura, an vero à flammâ ignis acidum in se continente; qui enim novit, quomodo flamma ignis in-

signes

ſignes ſæpè alterationes in partum corporum diſpoſitione pro variâ texturæ & figurarum mutatione producere poſſit, licet nullum Sulphur aureum vel Aurum Auræ ex Aura acceſſerit, hic in tradita Magnetiſmi præparatione ſuſpenſas habebit rationes & in incertum ſemper fluctuabit. Tincturam Salis Tartari, ex Sale Tartari ignis beneficio ad cœruleitatẽ calcinato, cum ſpiritu vini extractam, quis hac ratione etiam non haberet pro genuina Tinctura Solari? Quid chalybem in prunis ardentibus excandefactum tam variis ornat coloribus admodum aſpectu jucundis? quid plumbo Vulcani flammis expoſito tantam largitur colorum mutationem? vid. ſuprà laudatus Robertus à Boyle in tr. de coloribus. Hæc tanti ponderis ſunt, ut quis de attractione Auri ex AURA mediante magnetiſmo peracta non immerito ambigens in hanc[devenire] poſſit ſententiam & ſtatuere, hunc Magnetiſmum ſive nitrum à flamma ignis nativa ſua humiditate privatum, acido flammæ vice verſa, non tamen ſine partium terreſtrium adhæſu impraegnatum eſſe, quod aëri poſtmodum humido concreditum, in quo Sal aëris procul dubio abſconditum eſt, varias ſubeat texturæ ſuæ & partium tam ſuperficialium quam internarum mutationes, diverſorum colorum cauſas, exemplo ſalis tartari, chalybis, plumbi &c. ſupra adducto. Unde accidit, ut ſpiritu vini nitro tinctura Eranea impraegnato affuſo, acidum hoc flammæ in eo concentratum pro texturæ & partium figuræ alteratione & mutatione illud in Aurum potabile inventoris degeneret, pulverem, qui ſubſidit, pro ſcoriis terreſtribus acido flammæ adhærentibus & à ſale aquæ fontanæ nitroſo præcipitatis agnoſco. Reliqua experimenta DN. INVENTORIS AURI AURÆ in triplici naturæ regno patefacta, ipſius committimus fidei, iis tantum à me in medium prolatis, quæ mihi injecerunt ſcrupulum, & de quibus meum deſideraſti judicium. Hæc ut æqui bonique conſulas, eſt quod opto. Quibus Te cum tota familia honoratiſſima divinæ commendo tutelæ, me autem amicabili Tuæ benevolentiæ. Vale.

TUÆ EXCELLENTIÆ
addictiſſimus

FRIDERICUS HOFFMANNUS D.

LAPIS
BONONIENSIS
In obſcuro lucens, collatus

Cum

PHOSPHORO
Hermetico,

CLARISS.

CHRISTIANI ADOLPHI
BALDUINI, cognomine Hermetis, &c.
nuper edito,

Et cunctis

Naturæ Indagatoribus

Ulterioris ſcrutinii ergò exhibitus

à

CHRISTIANO MENTZELIO, D.

SERENISS. ELECT. BRANDENB. Conſil. & Archiatro,
S. R. Imp. Academ. Naturæ-Curioſorum
Collega.

S. R. Imp. Academiæ, Naturæ-Curiosorum,

Dn. PRÆSIDI,

Viro Magnifico, Excellentissimo atque Experientissimo,

Dno. JOHANNI MICHAELI FEHRIO,

Cognomine

ARGONAUTÆ.

Dn. Fautori, Amico & Affini Honoratissimo,

S. P. D.

CHRISTIANUS MENTZELIUS, D.

Sereniss. Elect. Brandenb. Consil. & Archiater, S. R. Imp. Academ. Naturæ-Curiosorum Collega.

ARcana rerum naturæ, dum Mystæ illius, nostro hoc seculo, curiosè perscrutantur, divina prorsus in mortalium conspectum videntur prodire. Atque hæc quidem, non sine Altissimi nutu, ideò lucem aspiciunt ac divulgantur, ut ipsius gloria, æternusque honor exinde refulgere, ac inter nos propagari meritò debeat. Ultimus enim hic arcanorum, rerumque omnium, est finis: quem, perverso penitus hoc seculo, Satanas, divinarum pariter atque humanarum rerum infensissimus hostis, bello ac regnorum eversionibus rursum videtur impugnare, mox eruditissimum nostrum seculum, in meram barbariem, (nî DEUS prohibeat) commutaturus. Sed cum nihil sine voluntate divina accidat, acquiescendum in ea erit nobis, pariterque ferenda, quæ mutari nequeunt, & persistendum nihilominus assiduis precibus ac studiis in iis, quæ laudes, honores ac gloriam omnipotentis spectant. Inter naturæ verò abdita atque intima, jure mihi eminere videtur admirandus ille Phosphorus Hermeticus, *Clariss.* Dn. Christiani Adolphi Balduini, *S. R. Imp. Naturæ Curiosor. Collegæ, cognomine Hermetis*, quem suo Auro Auræ Hermetico, appendicis loco, adjunxit. Hic libellus Auro Hermetico totus inauratus, immò aureus est.

Sicut

Sicut autem ramus aureus, quem tegit omne nemus, non nisi columbarum volatu *Æneæ* patescebat: ita hoc *Aurum Auræ, Avicula Hermetis*, ingenuo non innotescet Philosopho, nisi Spiritus Sancti ductu. Talia enim abscondita sunt intra reconditum naturæ sinum, ut non nisi paucis recludantur; contemtoribus autem DEI & operum ejus mirabilium, æternum occlusa sint, ne margaritæ porcis, sed furfures, terræque sordes (divitiæ mundi) quibus eorum rostra penitus immersa sunt, projiciantur. Et licet Phosphorus Hermeticus, Veneris instar, seu Phosphori vulgaris, qui clarissima sua luce Apollinem præcedit, diei prodromus, cunctis mortalibus nunc illucescat, diemque mysterii (universalis medicinæ) instare indicet, fæx tamen plebis, ignorantiæ tenebris sepulta, tantum abest, ut luce hac exorta beatè fruatur, ut potius hepiolorum instar, ad ellychnii flammam noctu sese comburentium, damnum ex ea nactura sit.

Hunc Phosphorum Hermeticum, *Amicorum Optime ac Certissime*, simulac, intra ædes tuas Svvinfurti, paucis abhinc hebdomadibus, ipse mihi perlegendum tradideras, statim vidi, dixique convenire eum in multis, ratione qualitatis luciferæ, cum lapide Bononiensi, in obscuro quoque illustri ac lucente, quod lapis ille penitus mihi perspectus & cognitus esset. Eo temporis momento promisi me breviter aliquid de illo editurum, simulatque occasio tulisset. Et quamvis de hoc lapide Bononiensi scripserint olim Clarissimi V. V. *Poterius, Montalbanus, &c.* & præ reliquis *Fortunius Licetus* Genuensis, *Promotor quondam meus in Facultate Medica* mihi semper vel post fata venerandus, qui singularem & integrum librum de hoc lapide Anno 1640. edidit; Ego tamen, cum mihi contigerit olim Bononiæ studuisse, ac Medicinæ, nec non cognoscendo huic lapidi operam per annum & ultra, curiose navasse, attingam saltem ea, (quantum hoc ætatis meæ decursu memoria adhuc valeo, atque anteactorum, annis præterlapsis multis, recordari possum,) quæ videntur propriâ potius mihi constare experientiâ, quam aliorum scripta recudere, librumque ex libris, (quod hodie frequenter fieri amat) conficere. Quæ verò ex aliis testimonii loco adducere, eorumque verbis uti visum fuit, id palam profiteri, suisque literarum characteribus exprimere, non erubescam. Quamdiu Bononiæ vixi, accessi locum plus vice simplici ab incolis edoctus natalem lapidis, atque ibi quamplurimos lapides ipsemet collegi, colligendosque ab aliis curavi, ut eos mitterem partim *Venetias, ad Clariss. Dn. D. Tackenium*, qui ejus quoque lapidis exactissimam habet cognitionem, partim ut ipsemet eos domi calcinarem, ejusque naturam multis laboribus mihi perspectam redderem. Ut igitur promissis stem, leviter saltem (ut dixi) attingam ea, quæ mihi cognita sunt de hoc lapide, uberiora relinquens præfatis Clariss. V. V. ne cramben (quod ajunt) bis coctam

afferam,

afferam, ſed ut, quod ſelectius in hoc opere reperi, apponam, *lapidemque hunc luciferum* in medium producam, cum *Hermetico Phoſphoro*, *in plurimis quidem, non tamen in omnibus comparandum.* Accedit & præcipua cauſa, quod in hac materia perbrevis ſim, nempe *officii ratio*, qua *Sereniſſimi Electoris Brandenburgici*, *Domini mei Clementiſſimi* caſtra, nunc *per ſeptendecim annos* ſecutus, ob varias itinerum ambages per *Germaniam*, omnis mihi occaſio ſcribendi hactenus in itineribus præciſa fuit; donec tandem, juſſu Sereniſſimi Electoris, hîc in caſtro ejus Sparenberg dicto, quod in edito monte ſitum Urbi Bilefeldienſi imminet, apud *Conjugem Ejus Sereniſſimam*, quæ ob partum inſtantem hîc ſubſiſtere cogebatur, commorari pauliſper, ut ejus curæ præeſſem, mihi contingeret. Unde per paucos aliquot dies paulò quietior mihi redditus, atque ſic occaſionem ſcribendi nactus, paucula hæc, ſtylô magis Philoſophico, terminis chemicis aliisque technologicis aſperſo, nec claſſicis Romanis Auctoribus per omnia conformi, de lapide Bononienſi lucifero in lucem edere tentavi. Et quamvis ſatius duxerim, latere potius, ac meo me metiri modulo, quam gloriam aliquam, ex aliquo ſcripturæ genere, apud nonnullos captare; tu tamen, *Excellentisſime Vir*, voluntati huic meæ reſtitiſti, & tua exuberante humanitate atque amicitiâ (quâ arctiore, ex parte uxoris, affinitatis vinculo adſtricta forte fortunâ comperiebatur,) adeò mentem immutâſti meam, ut fractis propoſiti repagulis, ex obſcuro, nunc in lucem, cum lapide meo Bononienſi progredi non dubitem: calcaria hôc imprimis addente, cum *Illuſtrium atque Excellentiſſimorum Dnn. Collegarum S. R. Imp. Academiæ Naturæ Curioſorum Album mihi exhibueris, cui nomen meum inſerere, fidemque dare jubebas.*

Cui ergo potius, quàm *Tibi*, *Virorum Ampliſſime*, hunc qualemcunque libellum dedicatum irem, qui, tot & tantis amicitiæ nexibus, me *tibi* devinctum reddidiſti?

Accipe igitur, *Amicorum maximè*, qualem qualem ingenii mei hunc paucorum dierum partum, *Lapidem Bononienſem luciferum*, humanitatis ac benevolentiæ tuæ ulnis, quo ſub ſcuti tui umbra, concepta prius Apollinis luce, clarius eluceſcat, protegatur, ac nunquam non amore ſincero foveatur.

Vale. Dabam in caſtro Sparenberg/ Pridie Non.
Jul. Anno 1675.

CHRISTIANO MENTZELIO, D.

Philoſ. atque Medic. D. Conſil. & Archiatro Electorali

Prænobil. Excell. Clariſſ.

Cum de Lapide Phoſphoro, in Monte Sparenbergenſi ſcriberet.

DIcitur admotâ faculâ, radiante *Prometheus*
Ignem de Solis ſurripuiſſe rota.
Ipſum Caucaſei juvarunt culmina montis,
Queis cœlo proprio, ſideribusque fuit.
Ecce Promethides etiam MENTZELIUS altum
Felici montem ſidere nuper adit:
Cogit ibi in Lapidem flagrantis lumina Phœbi,
Ut tenebris clarè *Phoſphorus* inde micet.
Incola nunc montis, ſic inclareſcere perge,
MENTZELI! æternas flat tibi fama tubas.

Collegæ & Amico Honoratiſſ. L.M.Q. Berolini
F.
JOH. SIG. ELSHOLZ.

L*Uciferum Lapidem*, quem clara *Bononia* monſtrat.
Hoc libro oſtenſum *Teutonis ora* videt.
Hîc Tibi præcipuæ debetur adorea laudis,
Mentzel, qui doni nos novitate beas.
Pandere naturæ Myſtes myſteria perge,
Per Lapidem poterit creſcere fama Tibi.
Non ingratus erit *Lapis hic*, ſed præmia reddet
Luminis Auctori, lumen & ipſe *novum*.
Marmoribus poſitis multorum *nomina clarent*,
Unde Tibi creſcat fama, *libellus* erit.
Quo *certi* ſcite *Lapidis Myſteria* pandis,
Ars facit, ut poſſis *luminis* eſſe *capax*.
Marmora tempus edit, non ſunt ea fata librorum:
Namque *libris doctis ſtat ſine morte decus*.

Sic benè huic libello ominabar
Johannes Manzius, Scholæ Bilefeldienſis Rect.

Vir

VIr perſpicati mente, qui *Chironiæ*
Non nuperus, novusque, ſed longo potens
Uſu, probatus *artis* audis *arbiter*,
Morum lepore & comitatis gloriâ
Secunde nulli. Ceu per *Africæ* ſinum,
Calore ſolis æſtuantem fervidi,
Qualis lubido prælii, aut crudæ dapis.
Interritæ rapit Leænæ maſculum,
Seu mugientes inter adſtitit greges,
Taurumque luctantem premit mordacius,
Oviliumve pervagator omnium,
Mox unguibus fert molle balantum pecus;
Sagaciori pectori ſe ſic Tuo
Immenſus ardor curioſitatis, &
Talis ſciendi fervor, atque audax calor
Transfudit. *Haud unius* es *Phœbi* decus!
Parum eſt, per herbas & medendi munia,
Machaonis celebriora reddere
Decora, mortem ſiſtere, & moram dare
Lintri, genus mortale quæ raptum vehit:
Felicitate curioſâ nî petas,
Divæ parentis, alta *Naturæ* ſacra,
Cauſasque noviſſe & modos, BONONIÆ
Queîs LUCIFER ſe det LAPIS Collegio,
Auctoritate CÆSARIS ter-Maximi,
Natura. cui ſolertiâ non futili,
Indagine & ſublimiore panditur.
Felix laborum! Sic bono periculo,
Domosque Naturæ impetu laudabili,
Perquiris ardens & remota viſitas.
Tua iſta laus, *Vir Erudite*, qui ſimul
Facem extuliſti mentis altæ, protinus
Fugêre nubes, priſcus & *Lapidis* nitor
Bononienſis inſtitit redire mox,
Ceu nocte pulsâ clarior dies redit,
Ceu vere ſudo ſolis emicat jubar.
Quapropter eſto macte, MENTZELI, Tuâ
Virtute; *Non* Te *lucis indigum* premet

Gens posterorum, donec aut *Musis* honos
Extabit, aut suum labori præmium.

Exiguum hoc officiosæ Clius suæ monumentum
Nobiliss. Dni Autoris honori posuit

Johannes Lohmeyer / Scholæ Bilefeldiensis
Pro-Rector.

VIrtutes *Lapidis*, radianti luce corusci,
Quem nobis rudibus *peramœna BONONIA* mittit,
MENZELI, in mensa jam Solis, *Lucifer ipse*,
Exponis, *Spareberga* tuo applauditque labori,
Et meritò: Hinc etenim *Monti* quæ gloria surgit?
Quas memorare tibi poterit *Bilefeldia* grates?
Luce tuæ mentis, MENZELI *maxime*, quod jam
Per *Lapidem*, *Urbsque* suo *cum Monte* corusca ferantur,
Hactenus in tenebris & densa nocte sepulta,
Fructiferi Autumni ceu tempore sæpe videmus,
Urbem Turrigeram nebularum mole gravatam,
Cynthius Hesperiis cum nondum sospes ab undis,
Sed simul in roseis ac fulget lutea bigis,
Quæ surrecturos surgendo prævenit *Eos*,
Ac radiante suo splendore coruscat *Apollo*,
Dispereunt nebulæ densantis opercula cuncta.
Et genuinus adest rebus color omnibus; Ecce,
Haud aliter nobiscum agitur, *VIR MAXIME*, dum jam
Phosphorus illuxit mentis *præfulgidus* illi
Prædicto *Lapidi Tuus*, hinc splendore perenni
Eximius *lapis*, *Urbsque* suo cum *monte* coruscant;
Quas memorare tibi poterunt, *VIR MAXIME*, grates?

Paucula hæc Excellentissimi Dni. Aucloris opusculo
gratulabundus præfigere voluit.

Johan. Crummel, Con-Rector.

SYLLABUS CONTENTORUM.

C. II.

PROOEMIUM.

Analogiam cœli & terræ, rerumque omnium, ſapiens antiquitas non invalidis viſa eſt ſtabiliiſſe fundamentis, cum Macrocoſmo, ſupremaque infimis reſpondere ſtatuit. De qua analogia, Harmonia cœli & terræ, aureaque catena, quâ omnes res naturales ſibi invicem cohærent, alii alibi. Ego brevitati ſtudens, hic analogicum aliquem ignem, in Lapide Bononienſi, rite per ignem præparato, exhibeo, ac per modum compendii id ſaltem in medium profero, quod memoriæ meæ poſt tot annorum intercapedinem adhuc inhæret: quatenus ille Lapis ratione luminis, quod ex aëre, radiis ſolaribus illuſtrato, concipit, cum Phosphoro Hermetico *Cl. Viri Chriſtiani Adolphi Balduini, cognomine Hermetis*, partim convenit, partim diſcrepat. Hic Phosphorus Hermeticus, quem non ſine admiratione ſumma quilibet Naturæ Curioſus mecum intuetur, quique hactenus noſtra ætate inſtar ſolis rurſum exoritur, nec absque ſole per orbem Lumen ſuum diffundit, eundemque perluſtrat, anſam præbuit, quare hîc de *Lapide Bononienſi Lucifero* ſcripſerim. Hinc factum, ut relicta methodo vulgari, (qua res quælibet pertractatur ſuo nomine, definitione, genere diffe-

differentia, causis & similibus locis communibus:) *Phosphorum hunc Hermeticum Cl. Balduini*, præmissum cupiam instar alicujus textus, qui comparatione instituta cum re altera pertractari paucis debeat. Ita enim cum de proprietatibus *Lapidis nostri Bononiensis Luciferi*, quas obtinet communes *cum Phosphoro Hermetico*, egero, B. Lectori lectio fiet magis perspicua; Immo & futurum spero, ut factâ collatione inter duo hæc luminaria, sedulus naturæ studiosus, ulterius inquirere, ac tandem veritatem indagare possit: id quod primarius cujuscunque rei scopus ac finis esse debet. Quapropter statim comparationem Lapidis Bonon. Luciferi cum Phosphoro Hermetico aggrediar, & facta partitione libelli mei, agam *in prima sectione* de proprietatibus Luciferis, quibus nostri duo Phosphori adinvicem congruant, aut differant, & quid peculiare Phosphorus Hermeticus possideat diversum à lapide Bononiensi, & vicissim hic ab altero. *In sectione altera* agetur de ipso Lapide Bononiensi, & in genere, & in specie: nempe de ejus Inventore, loco natali, de aliis rebus, quæ in dicto loco reperiuntur, de differentiis Lapidis, causis & quidquid breviter disseri de Lapide Bononiensi per modum Enchiridii poterit, relinquendo *Clar. Liceto* & aliis sua, quæ de Lapide hoc, ejusque causis, more Peripateticorum, fusius pertractarunt.

SECTIO PRIMA.

CAPUT I.

De Virtute Lucifera Lapidis Bononiensis cum Phosphoro Hermetico Cl. Balduini *communi.*

PRima *Clariss. Balduini* Observatio de Phosphoro suo Hermetico est hæc: *quod interdiu ex luce Solis splendorem attrahat*: uti pluribus in præfixo Phosphoro legi poterit.

Hæc qualitas cum Lapide Bononiensi nostro penitus est communis. Postquam enim lapis noster legitimè est calcinatus, aërique diurno expositus, sive aër sit nubibus obscurus, sive earum expers & radiis solaribus pervius, brevi temporis momento is lumen à Sole mutuatur, atque in obscuro illud ostentat. Unde lapis noster quodammodo Nomen *Lunariæ* quoque promereri videtur, cum æquè ac luna suum lumen à Sole adsciscat. Præstat autem noster lapis Bononiens. hanc vim luciferam solum à Sole, existente eo supra Horizontem, sive dies sit serenus, sive obnubilatus, quemadmodum ego quidem expertus sum. Clarissimus autem *Poterius* lib. 2. Pharmac. Spagyr. c. 27. & ex eo

Fort.

Fort. Licetus, Lith. c. 5. &c. asserunt, lapidem hunc à Luna quoque suum recipere lumen, unde à quibusdam dicatur Lapis Lunaris.

Ego verò, etsi tantis Viris reclamare nolim, cum multum in modo præparandi seu calcinandi lapidem situm sit, alterque lapis alterum virtute Lucifera superet, ut hac ratione possibile sit, aliquos lapides Bononienses etiam à Lunæ ascititia luce lumen acquirere, atque in tenebris illud repræsentare; sæpius tamen experimentum cepi ex meis lapidibus calcinatis, quos noctu, serenissima existente tempestate, ad lucem Lunæ mutuatitiam exposui, cum jam Luna penitus esset plena, ut explorarem, utrum tunc quoque lumen imbiberent è Luna; verum lapides isti optimè præparati & luciferi tunc temporis nihil quidquam splendoris aut lucis retulerunt in obscuro, etsi frustra per totam noctem ad plenilunium clarum experimenta fecissem. Mane vero summo, simul ac Apollo relicta aurora Horizontem attigerat, lapides isti sub dio collocati, rursum in obscuro lucere incipiebant, satis clarè, instar ferri candentis, aut carbonis, colore miniaceo rubro: argumento non invalido, Solem esse scaturiginem ignis ac lucis: sicuti hoc ipsum aliis constat argumentis.

2. Secunda Observatio Clariss. Balduini est, *quod ejus Phosphorus Hermeticus vel ad parvulam candelæ flammam lucere deprehensus fuerit.* Tantus lapidis Bononiens. Magnetismus tam facile lucem ab imbelli candelæ flamma concipiendi, à me non fuit observatus, cum illum ad ellychnii flammam nunquam admoverim. Hoc autem experimento deprehendi, cum locassem illum prope ignem focalem, ubi erat multa flamma cum prunis igneis: sic repositum, post moram aliquam in pileum, vel locum obscurum, reddidisse parvum lumen, vix sensibile. Vnde possibile est, eum quoque à candelæ flamma lucem mutuari & tanquam accendi posse. Idem hoc *Clar. Licetus* in suo Lith. c. 4. approbare videtur, inquiens: *lapidem Bononiensem etiam à flamma facis ardentis lucem concipere*, & hinc quibusdam *lunam terrestrem* dici.

Colligitur hinc, lapidem Bononiens. æque ac Phosphorum Hermeticum lucem posse concipere ab igne focali & terrestri; & ideo hæc duo luminaria etiam hac in parte quodammodo convenire; differre tamen inter se virtute concipiendi: quod lapis Bononiensis difficilius: Phosphorus autem Hermeticus facilius lumen ab igne hauriat.

3. Tertia Clariss. Auctoris Observatio hæc est, *quod ejus Phosphorus Hermeticus, vel vitro inclusus, nihilo secius lumen ex luce Solis & candelæ accensæ, attraxerit.* Idem experimentum feci & ego in lapide Bononiensi, qui à me in vitrum positus, & ita clausus radiis solaribus expositus, lumen de se sparsit in loco tenebricoso. Unde Auctor noster porositatem vitri probare nititur. Conveniunt igitur hac in re quoque nostri duo Phosphori.

4. Quar-

4. Quarta observatio præfati Dn. Auctoris est, *quod ejus Phosphorus, non tantum albo parieti admotus, in tenebris splendeat, sed etiam parietem illustret, & instar lunæ, terram illuminantis, lumen quoque de se reddat.* Noster lapis Bononiensis, etsi subjectum tenebricosum, in quo ille lumine plenus collocatur, non valde illustret, uti Phosphorus Herm. album parietem, in pileo tamen repositus, ubi chartam albam quoque locavi, lumen quamvis debile & vix sensibile circum sese effudit, adeo ut subjectum sive fuerit pileus, sive charta, exactè potuerit dignosci. In albo autem pariete non institui experimentum.

Conveniunt igitur quodammodo & in hac re Phosphorus Hermeticus & lapis Bononiensis, quod nempe ambo de sese, in distans, possint effundere lumen, quamvis hic remissius, ille autem fortius.

5. Quinta Observatio *Cl. Balduini* de suo Phosphoro Hermet. est, *quod ille ascititium suum lumen per morulam interjectam iterum deponat.* Idem hoc in lapide contingit Bononiensi, cujus lumen, ab aëre ambiente claro conceptum, non diu in subjecto suo permanet, sed iterum post aliquam moram tenues evanescit in auras, reditque eò, unde venerat: repetit autem lumen, quoties iterum luci exponitur publicæ, non tamen perpetuo retinet. Sic ambo Phosphori conveniunt prædictis quinque modis, quibus comparari inter sese possunt. Denique sunt alia, quibus conveniunt, de quibus suo loco.

CAPUT II.

De Phosphori Hermet. excellentiori virtute lucifera, quâ Lapid. Bonon. superare videtur.

At incomparabilia, nec quicquam communia, inter Lapidem Bononiensem & Phosphorum Hermet. ratione virtutis luciferæ, videntur ea, quæ *Clariss. Balduinus Observ. 6. 7. &* 8. habet, nempe: *quod Phosphorus ejus Hermet. lumine solari prægnans, in vitrum spiritu nitri plenum conjectus, nihilominus lumen in obscuro de se sparserit.* Deinde *quod ex isto liquore extractus, iterumque exsiccatus in occulto, ut lumen amitteret, rursumque positus in vitro frigidâ pleno & expositus luci diei, fulgorem igneum nihilo secius iterum attraxerit vel in ipsâ frigidâ.* Denique & *quod exemtus rursum ex frigida, exsiccatusque & in occulto orbatus suo lumine, calidaque fornaci impositus, lumen suum repetierit quoque in ipsâ fornaci, licet camera fuerit obscura & lumine penitus orbata.* Forsan vim luciferam à calore fornacis recepit Phosphorus ille, qui ab aëre ambiente obscuro cameræ non poterat eam acquirere.

Admiranda sane talia, nempe: quod lumen clarissimum alicui subjecto inhærens.

rens, & quod non tantum summâ ignis vi, seu calcinatione, & calorem & lumen absconditum retinuerit: verum etiam ab externâ ignis, sive solaris, sive terrestris, luce, tanquam de integro, & calore & lumine accensum & exaltatum, ejus calor & lumen frigida, vel alio liquore, non extinguatur, sed suum vigorem, calorem, lumenque retineat illæsum, salvum & integrum. *In hisce omnibus, inquam, Phosphorus Hermeticus superare videtur nostrum Lapidem Bononiensem.* Quamvis fatear, me talia, experiundi gratia, nunquam aggressum fuisse, aut de iis, experimento indagandis ullas suscepisse cogitationes. Arbitror tamen, lapidem nostrum, in liquore, aut frigidâ, submersum, ideò non lucere, quod noverim illum, vel calcinatum, facile aquam rursum imbibere, quoniam ante sui præparationem & calcinationem, in pulverem subtilem teritur, & aquâ miscetur. Utrum verò Phosphorus Hermeticus, aquâ submersus, eam quoque in se absorbeat, vel minus, *Clar. noster Auctor* declarabit. Itemque experientia, rerum magistra olim nos erudiet, utrum talia Lapis noster Bononiensis præstare quoque possit, nec ne. Interim tamen, quia nihil hujus admirandæ qualitatis luciferæ, de Lapide Bononiensi, possum affirmare aut prædicare, quam hoc loco *Cl. Balduinus* de suo Phosphoro Hermetico protulit, ideoque brabeum auferat jam Phosphorus ille, cedatque ei noster Lapis Bononiensis, quem olim tantopere admiratus fuit, & cui simillimum, quoad virtutem luciferam, in natura dari *Clariss. Licetus Lith. c. 24. & passim*, pernegat. Verum dies diem docet, & sicuti almus Sol, singulis diebus, singula producit, aufert, redintegrat: ita definitis suis seculis, abditas naturæ artes, ex ignorantiæ abysso producunt, ablatasque reducunt Apollinis Filii, Hermetisque nepotes, queis

de meliore luto finxit præcordia Titan.

Cæterum quæ *Clariss. noster Auctor* loco 9. 10. 11. 12. 13. & 14. ponit, ea ad vim Magnetis universalis luciferam non spectant, sed vel ejus causas, vel alias res beneficio ejus Phosphori Hermetici, inveniendas.

CAPUT III.

De Qualitate Lucifera Lapidis Bonon. quoad colores sibi propriâ, & quam Phosphorus Hermet. non videtur possidere.

PLures igitur proprietates, ratione Virtutis luciferæ, communes habet Lapis noster Bononiensis, cum Phosphoro Hermetico *Clariss. Balduini*, non tamen præcipuas & excellentiores. *Ratione* autem *colorum lucis videtur*

ſibi aliquid peculiare & proprium vindicare Lapis noſter. Nam licet ordinarius calor luminis in utriſque luminaribus ſit, inſtar ferri candentis aut carbonis ignei, nimirum ruber, uti minium; obſervavi tamen quoque Lumen in eo cœrulei coloris, inſtar viridis æris, aut cicindelæ, vel ſulphuris ardentis, candelæve jam jam ardere incipientis. Hoc ipſum quoque obſervaſſe *Clariſſ. Montalbanum Prof. Bononienſ.* (quem ex Cathedra olim differentem audivi, magnâ *Viri eruditiſſimi* familiaritate uſus,) *Clariſſ. noſter Licetus in ſuo Lith. c.* 27. oſtendit, inquiens: *Clariſſ. Montalbanus quoad colores, tres obſervavit differentias, tum vividi luminis, in rubro ſaturo veluti carbone, ferrove candente: tum ſubcœruleam, vix Sulphuris levem flammam; tum rariſſimas igneas quaſi favillas.* Eſt autem color ille cœruleus vel ſecundum *Montalbanum* ſubcœruleus, viriditate aliqua mixtus, qualis in viridi ære, ♀ & vitriolo Veneris &c. eſſe ſolet. Deinde ſemel tantum mihi contigit videre, in Lapide quodam Bononienſi calcinato, lumen ex rubro obſcurè candicans. Hunc arbitror eſſe, quem *Clar. Montalbanus,* deſcripſit ita, quod rariſſimas referat igneas quaſi favillas. Hi duo colores, nempe cœruleo-viridis, nec non candicans, ut favillæ, non ſunt *à Clariſſ. Balduino* annotati *in ſuo Phoſphor Herm.* Unde præſumitur, illius Phoſphorum his carere coloribus. Etſi negare nolim, quod Clar. Auctor, *Aurum Auræ* ſuum hiſce caloribus aliquando, (ſi ſtudium in hac re & operam velit locare) tingere poſſit, ut ejus lumen de ſe tales, in obſcuro, reddat colores.

CAPUT IV.

De Cauſis Colorum Luminis in Lap. Bononienſi & Phoſphoro Hermetico.

CAuſas igitur colorum proximas in lumine Lapidis Bononienſis ut leviter inquiramus, ſervabimus ordinem colorum triplicem, in noſtro Lapide Bonon. *à Clariſſ. Montalbano* obſervatum.

Primus igitur ordinarius & præcipuus *color* luminis in Lapide noſtro, cum Phoſphoro Hermetico communis, eſt *ruber ſatur*, qualis in carbone & ferro candente ſolet eſſe: hunc ſi *ſubſtantialem*, juxta uſuales pictorum colores nominare velis, quo ignem vulgarem, carbones aut ferrum candens in tabula repræſentare nituntur, minium, vel ex cinnabari & auripigmento, vel plumbagine lutea mixtum colorem, minio ſimilem, nomines neceſſum erit. Unde igitur hic in igne vulgari color ruber-aureus? A fonte, reſpondeo, omnis ignis, caloris & coloris, *almo* ſcilicet *Sole*, ſiderum rege, auricomo Apolline. Hic ſuo fovente calore, aureoque cuncta penetrans & permeans, Sulphuris ſui aurei

rubri

rubri qualitatem rebus cunctis, ad tale Sulphur ſuſcipiendum aptis, impertit: unde ex iis flamma iterum excitata tali reſultat colore, qualis ingeneratus illis atque impreſſus antea fuerat: in flamma quidem aureus lucens, in carbonibus autem cineribusque, miniaceus & ruber. Veriorem qui producere poteſt causam hujus in luce & igne coloris, ejus veſtigia lubens ſequar.

Secundus color in lumine lapidis noſtri mihi *cœruleo-viridis*; *Clariſſ.* autem *Montalbano* ſubcœruleus eſt. Hunc à Sulphure & Vitriolo Veneris provenire ſtatuo. *Alma Venus*; antiquorum Phosphorus, Heſperusque: Apollinem nunc præcedens, nunc ſequens: Diei nuncia noctisque. Si ab hac ornatus noſtræ terrenæ Veneris profluere debeat, veſtiri ac indui eam habitu cœruleo-viridi (uti in ea deprehenditur) neceſſe erit. Hæc ſua obtinet ſubjecta, quæ tali colore inficit, nunc magis, nunc minus. In noſtra Venere eſt Sulph. & Vitriolum cœruleum exuberans: & in Sulph. & Vitriolo cœruleo eſt quoq; Venus. Hæc ignis aërisque lucidi amantiſſima eſt, adeò, ut nullus ferè ignis accendatur, qui ante multam flammam, ſtatim in ſui exordio, colorem cœruleo-viridem, Sulphuris accenſi in modum, non referat. Imò baſis cujuscunque flammæ, ſive ſit ellychnium, ſive lignum, ad latera ſua hunc exhibet colorem. Inficit ♀ omnes liquores ſuo æruginoſo ſapore & colore: imò ipſum replet aërem odore & colore. Sal armoniacum factitium noſtrum, in ignem conjectum, flammam exhibet cœruleo-viridem, quem colorem, ex vaſe cupreo, in quo Sal armoinacum erat confectum, contraxerat. Sic in officinis ferrariis vel laboratoriis Chemicis, ubi vel tantillum Veneris, aut Sulphuris, aut Vitrioli fuit carbonibus immixtum, flamma ſubinde eminet ſubcœrulea. Ipſum cuprum in igne patente flammam hoc colore ditat. Et quod admirandum eſt, ſi flammam candelæ per ſiphunculum, quo aurifabri argentea ſua Opera, beneficio borracis vel alterius medii, ad invicem conſolidare ſolent, in rem cupream, Sulphure aut Vitriolo ♀ conſtantem, inſuffles, ipſo momenti puncto, quo candelæ flamma iſtud cupreum objectum attingit, tota inficietur flamma colore cœruleo-viridi, ad ellychnium usque, nihil obſtante impetu halitus impulſi, quo effluvia Vitriolo-Sulphurea ♀, vel cuprea, vi flammæ impulſæ, abarceri potius præſumerentur, quam ut tanto flammæ ictui contraniti, imò ſeſe per totam flammam ingerere poſſent. Adeò rapidiſſimè flamma cupreas abſorbet partes, ut nulla aëris vis nec ullus impetus obſtare poſſit. Unde probabile eſt, Venerem noſtram igneis & Sulphureis partibus totam conſtare, aëremque talibus & omnium rerum effluviis eſſe refertiſſimum. Quod ſi cauſam *lucis cœruleæ*, in cicindelis vel lampyridibus vulgò dictis inſectis, *noctu ſplendentis*, aliquis in materiam Sulphuream aut vitriolo-cupream, eorum luci, à ſummo creatore, ab initio rerum, implantatam & admixtam, referre voluerit, ei non contrarius

 obviam

obviam irem. Sed de hisce insectis, eorumque generibus, differentiis, & qua parte corporis & quo tempore luceant, experimenta mea in aliud differam tempus. Cum itaque in loco natali Lapidis Bonon. vitriolum ♀ & 🜍 in marchasitis aureis ubertim ibi jacentibus, copiosè reperiatur, & Lapides quidam hoc Sulphure & Vitriolo prægnantes sint; An igitur aliunde color luminis cœruleo-viridis, quandoque in lapidibus nostris, quam à Sulphure & Vitriolo ♀?

CAPUT V.

De Causis Coloris candidi in lumine Lapidis Bonon. & aliarum rerum.

TErtius & ultimus color luminis in nostro Lapide Bonon. observatus à *Clariss. Montalbano* est, quod lumen in eo quandoque rarissimas referat *igneas quasi favillas.* Cum autem favilla omnes supra cineres, sub qua ignis latitans adhuc rubet, colore candido niteat, ideoque color luminis in Lapide Bononiens. quandoque erit candidus: quod mihi semel tantum, licet obscurè, videre contigit. Causas hujus rei perquirenti, mixtura, Sulphuris albi, argentei, stanneique, nec non particulæ salino-nitrosæ mihi videntur. Diana nostra cum cygnis suis albicat, multumque candoris cum Jove rebus suis impertit, in quas incidit; ipsamque Venerem albedine illustrat & superat, præsertim humiditatem nacta. Confer te in altum, noctuque cœlo serenante (cum navis tua, tranquilliore aëris motu, mare altissimum, ut est Atlanticum, sulcat,) injice vel levissima quæque in mare, etiam minimas sputi tui guttulas, roris in modum, ex ore tuo sparsas, & videbis argenteas in ipso mari scintillulas relucentes, quotquot, roris instar, guttulæ sputi tui in mare inciderint. Lignum putridum, argenteum suum splendorem noctu non exhibet, humiditate sua privatum: cum enim Sulphuris rubri partibus sit orbatum, albumque adhuc cum nitrosis particulis inhæreat, necessum est in humido, lignum relucere noctu colorem candidum.

Calcinabam olim Studiosus antimonium cum nitro, more vulgari, in tigillo, ut haberem diaphoreticum vulgò dictum: cumque materiam spatulâ agitâssem in crucibulo, ignemque subtus occultâssem lateribus, ne esset conspicuus, in loco tenebricoso & vespertino tempore, apparuit mihi materia agitata, præsertim ad latera tigilli, tota argentea, luce perquam candida, paucula tamen viriditate intermixta.

Cau-

Causam in Sulphur aliquod album, quod contineret antimonium cum nitro permixtum, transtuli: quamvis hoc Phœnomenum post hæc mihi nunquam affulsit vel aliquoties inquirenti: *Saccharum albissimum*, quod optimum habetur, durumque est, si in obscuro, ab illo aliquid cultro abradas, lucem candidam, scintillarum instar, exhibebit, ob partes salino-nitrosas cum sulphure albo permixtas.

Has particulas, effluvii lucentis in modum, egredi quoque ex *cati* pilis & *cato* existimo, cum in tenebris pellis cati adversum pilos, seu à cauda versus caput, crebrò manu fricatur. Quod *Johan. Nierenberg. lib.* 1. *cap.* 7. *Hist. Nat. peregr.* & ex eo *Clariss. noster Balduinus* in suo Phosphoro hîc præfixo, refert, de puella nobili, quæ pectine, ex capillis suis flammas, veluti ardentes cœlo stellas, in sinum excussit: Illud mihi ipsi accidisse juveni adhuc, sanctè affirmare possum. In ædibus paternis cum aliquando summo mane surgerem, ut concioni sacræ in templo interessem, contuli me ex cubiculo in hypocaustum calefactum (mense Februario ferè finito) atque ibi assidens fornaci, ac me vestiens, cœpi capillos pectine, ex setis quidem suillis confecto, comere. Et ecce simulac pecten à capite & capillis deorsum detrusissem, innumeræ scintillulæ clarè lucentes, omnes quidem colore albo, à capillis excutiebantur. Perterritus primum hoc spectaculo, intuebar pectinem, fornacem, & quidquid ante & retro caput esset. At cum nihil sese vultui offerret capillos rursum pexui: & quotis vicibus actum pectendi repetiveram, toties excidebant scintillulæ ex capillis. Actutum me ad fenestram contuli, (erat saltem unica, per quam diluculum matutinum incidere poterat in cameram 50. pedes longam, nec ultra 12. latam,) ut spectaculum ad lumen exorientis diei quoque videre possem, quod tamen non adeo exactè sese oculis præsentabat, quam in loco obscuriore, post fornacem. Hoc mane plus temporis dabatur pectinationi, quam alias feriori-bus rebus, ob spectaculum hoc. Altero mane & posthac nihil quidquam tale in me expertus sum. Vir. Cl. *Joh. Manzius*, Scholæ Bilefeldiensis Rector, dum hæc typis exscribenda Bilef. curo, mihi narravit, sibi adolescenti olim, dum ex graviore morbo jam convalesceret, & in tenebris lectum petiturus, thoracis nodos solveret, plurimas ignis scintillas subitò è sinu excidisse. Idem in tenebris capillum pectens, in ipso ætatis flore, aliquoties scintillulas observavit.

Etsi autem causam hujus rei in talia effluvia capitis & capillorum, quæ 🜍 album cum admixtione nitrosi salis continent, referre possem; tamen quia scintillæ istæ capitis tantum unius erant diluculi matutini, vereor ne alia latens simul adfuerit hujus rei causa. Ex his liquet, causam luminis candidi in obscuro, consistere præcipuè in Sulphure albo (quali ☽ & Jup. scatent) mixta cum parti-

 culis

culis salino nitrosis, sæpius cum humiditate quâdam junctis. Sic ubi Lapis noster Apollinis auro, Lunæque argento, nutu Jovis, mixturam salsam adeptus est, fit lumen in obscuro, juxta *Clariss. Montalbanum*, rarissimas igneas quasi favillas exhibens.

CAPUT VI.

De Proprietate Sulphuris & fœtoris in Lap. Bonon. differente à Phosphoro Herm. Cl. Bald.

Licet de Sulphure triplici, quod in Lapide Bonon. ratione Luminis reperitur, in præcedente capitulo egerim, cum tamen ob fœtorem ingentem Sulphuris, quod in Lapid. Bononiens. est, differentiam sortiatur Lapis noster à Phosphoro Hermetico, quem sine ullo fœtore esse tanquam purissimum ens præsumo, placet paucis de Sulphure & fœtore Lapid. Bononiensis hîc differere. Igitur in Lapid. Bononiens. Luciferis, præsertim qui qualitatem lucentem non habebant, deprehendi fœtidissimum olens Sulphur. Nam dum calcinare illos in igne vehementi tentâram, conspexi in ipso ignis ardore maximo Sulphur quoddam lutei coloris, quale est commune nostrum Sulphur, ex fissuris lapidum excoqui, quod igne non depascebatur, sed in ipso perdurabat, bullulas tantum excitans. Nullam autem flammam ex lapidibus egredientem ab initio calcinationis usque ad finem sensi, quamvis fœtor à Sulphure aërem impleret. Extracti igitur Lapid. (quos non comminutos, sed integros in ignem posueram,) spargebant fœtorem putridum, instar Sulph. Stibii, quando illud cum sale tartari, vel cineribus fagi exustis calcinatur, ejusque Sulphur calidâ extrahitur. Talem fœtorem quandoque ferrum spargit cum Sulphure elaboratum: Item Arsenicum. Hos Lapides calcinatos recondideram fortuitò juxta monetam argenteam cupreamque, quam Lapides suis exhalationibus Sulphureis adeò nigredine infecerant, ut vix Julios meos argenteos, cupreosque (Italis dictos) bezones cognoscerem, ac nigredinem ab iis lotione quadam iterum tollere possem. Argumento, quod Sulphur in Lapid. Bonon. sit grossum, fixumque aliquo modo, cum non flammigeret in igne, sed diu admodum in eo persistat, bullasque tantum emittat vi ignis, tanquam sale quopiam fixo foret permixtum, quod Sulphur itidem fixum redderet. Hinc quoniam post validam ignitionem & calcinationem Lapis nihilominus effluvia spirat Sulphurea, quæ metalla obfuscant, necesse est Sulphur in eo non esse in totum fixum, sed ex parte duntaxat. Quod enim fixum omninò est, illud ignis torturam sustinet, atque in eo perstat intemeratum, nulla effluvia emittendo, quale aurum

rum est. Grossum verò & terrenum in eo Sulph. esse, arguitur ex fœtore ejus, post ignitionem. Si enim Sulphur in eo esset purum atque omnis terrestreitatis expers, nullum ederet fœtorem, sed cum sua puritate persisteret quoque fixum in igne. Unde colligo, *Clar. Balduini* Phosphorum Hermet. Sulphure puriore & fixiore constare, quoniam ei ex Aura simpliciore Aurum istud, sive Sulphur solare, purum advenit, unde procul dubio omnis quoque fœtoris erit expers. Hinc etiam Lapides nostri Bonon. quantò minus sunt Sulphure prægnantes, tanto pellucidiores, puriores atque aptiores sunt ad lumen concipiendum, quando sustinuerunt calcinationis ignem. Fœtidum Sulphur quoque lapidibus nostris inesse indicavit olim *Poterius* lib. 2. Pharm. Spag. cap. 27.

Addit etiam, eos salem acerrimum, mordacem & verè arsenicalem possidere. Id quod verum deprehenditur, quoniam vi caustica pollent, post ignitionem, & Psilothra ex iis facilè parantur. Porrò inquit *Poterius* loco citato, ejus Sulphur non esse ita fugax, ut arsenici, imo fixum manere in igne, fortemque sustinere calcinationem. Necessum igitur est, Sulphur in lapidibus nostris esse sale quodam fixo permixtum, quod illud in igne illæsum conservet, nec tam citò absumi patiatur.

SECTIO SECUNDA.

CAPUT I.

De Loco Natali Lapidis Luciferi, & an nusquam is reperiatur, nisi in tractu Bononiensi.

ANtequam ad causas naturales Lapidis Bonon. progrediar, visum est prius de Loco Natali ejus, & quid rerum naturalium fossilium ulterius in dicto loco reperiatur, paucis differere, ut illis cognitis, eò melius in naturam & causam Lapidis nostri possimus inquirere. Cum autem *lapis* nobis dicatur *Bononiensis*, indicatur hoc epitheto ejus locus natalis, *Bononia* nempe *Italorum, alma studiorum mater* absolutè dicta, *& nomine & ipsa re commendabilis.* Hæc Bononiensis tellus produxit hunc lapidem luciferum ante annos circiter septuaginta, dum hæc scribo. Anno enim 1604. quidam civis Bononiensis (ut refert *Clar. Licetus Lith. c. 2.*) *nomine* Vicentius Casciorolus *Chemiæ deditus, ad Chrysopœiam à sutrina translatus, cum inveniret lapidem hunc Sulphure ponderoso prægnantem,* Solarem *vocavit, eumque aptum ad Chrysopœiam judicavit. Hic vir Lapidem hunc multis laboribus antea subactum, non qui de se promeret aurum, sed qui sorberet in se Solis aureum lumen, cœlestemque thesaurum velut*

notus furaretur è cœlo Prometheus, (*ut ipsis utar verbis* Cl. Liceti) *præparavit*. Plura de inventoris occasione legantur apud *Poterium l.* 2. *Phar. Spag. c.* 27. Fuit igitur Chemiæ deditus inventor. O divinam artem! quæ nobis mortalibus divina prorsus aperuit. Quid enim sublimius illa arte , quæ tot invidiæ dentibus mordetur? Vti enim Sacrosancta Theologia infinitis modis à Satana infestatur: Ita hæc ars, quæ abditos NATURÆ *Dei Filiæ*, recessus perscrutatur, à Satanæ membris oppugnatur. Sed veras Chemiæ laudes pertractet, eamque vindicet contra ejus adversarios *Cl. Olaus Borrichius*, & alii. Meum non est, hic longius digredi, sed è sutrina transfugam *Casciorolum* suo quoque encomio exornare, quod artis hujus divinæ cupidus, suis Chemicis laboribus luciferum hunc Lapidem *Bononiæ* prodiderit: etsi aurum quærens, sibi & suo Domino inaniter aurum (teste *Poterio*) profuderit. Id quod certissimè accidit aurum hac arte solum quærentibus , avideque illi inhiantibus. Cæterum locus natalis specialis Lapidis *circa Bononiam Mons* est *Paternus* (vulgò *monte Baderno*) dictus, ad quem me sæpius contuli, cum *Bononiæ* Medicinæ operam navarem, ut Lapidem nostrum in suo natali conquirerem solo. Locum hunc natalem, quâ via ad eum eatur ex urbe, exquisitissimè descripsit *Poterius* , loco sæpius citato, adeo, ut illum vel Pictorum gloria *Apelles* artificioso penicillo suo melius obtutui nostro proponere non posset. In dicto monte Paterno, post pluvias ingentes, ab illo, torrentis in modum, decurrentes, eluitur in montis rimis & scissuris patentibus, atque invenitur Lapis Bononiensis.

Etsi autem Lapis hic lucifer hactenus tantum *in comitatu Bononiensi* fuerit inventus: attamen non ausim asserere , illum nusquam alibi, præterquam in comitatu Bonon. existere. Nam si *Thuani* Historia *lib.* 6. fidem non superat, de admirando quodam Lapide lucifero, qui anno 1550. ex Indiis , à quopiam viro , qui fuit *Bononiæ Belgarum* , allatus , Bononia Italorum non tantum erit fertilis lapidum luciferorum, sed aliquis Indiarum quoque locus. Sic *Athanas. Kircherus in arte Magn. l.* 3. *p.* 4. *quæst.* 2. hujus Lapidis lucif. mineram apud *Tolosam* inveniri scribit. Ita silex ille lucifer *Joh. Bapt. Helmontii*, de quo in suo tractatu *Magnum Oport.* ex alia patria, quàm Bononia erit oriundus, cum Lapis noster Bonon. non sit ex genere silicum. Imò ipse noster Lapis non tantum , circa Bononiam , Montem *Paternum* dictum , pro loco natali agnoscit, sed agros quoque *Roncharia* & *Pradalbino* dictos, uti calculum meis assertis addit *Clariss.* *Poterius*.

CAPUT

CAPUT II.

De aliis rebus, quæ in Loco natali Lapidis Bononiensis reperiuntur.

AD radicem *Apennini montis* totam Italiam ferè per medium secantis Clarissima Urbs *Bononia* sita est. Simulatque enim extra Urbis portam, *S. Mammolo* dictam, pedem ponas, moveasve, ut conferre te ad montem *Paternum* cupias, adscendere *Apenninum* cogeris. In hoc tractu ingentes sunt montes ex mero gypsario Lapide constantes, quibus incolæ ignem substruunt, ut gypsum in calcem exurant, ad ædificia construenda & dealbanda. *Gypsum*, seu Lapis gypsarius ex genere calcarii Lapidis est: diaphanum, nunc striatum, nunc squamatum & scissile instar *talci*, lapidisve specularis. Differt autem gypsum à Lapide speculari & talco, quod hæc non adeò facilè possint igne superari & in calcem exuri, quàm gypsum, aut communis Lapis calcarius. Est enim *talci* quoddam *genus*, quod ferè nequit igne perdomari, quale est *Moscoviticum* & quidam *Lapis specularis*, præsertim qui vices vitri in lucernis habet & flexilis est, non facilè igne vincitur. Gypsum autem vel ad ellychnii flammam, suam perdit transparentiam & consistentiam, abitque facile in albam calcem. Æmulatur autem valde Gypsum Bononiense Lapidem specularem, cum diaphanum penitus sit, & in foliola tenuissima quoque separari possit, quemadmodum Lapis specularis: at Gypsum hoc tantæ magnitudinis non est, quantæ est specularis Lapis, neque, ut innui, resistit igni, sed facillimè calcinatur. Talci autem genera, Lapidemque specularem in loco dicto & circa *Bononiam* non inveni, ut ut *Clar. Licetus c. 1. Lith.* affirmat, ea ibidem reperiri. Idem quoque scribit loco citato, *Achatem in loco natali lapidis fuisse effossum: Adamantem, Bohemico similem, Jaspides, omnis generis marcasithas, Salem ammoniacum, Vitriolum, Antimonium, lapidem Judaicum & rariores plantas ibidem existere.*

Achatem, Jaspidesque non offendi, quamvis non velim negare omnia, quæ ego non vidi. Silices verò transparentes, ex quibus Adamantes Europæi expoliuntur, collegi ibidem. Nam mihi olim illi innotuerant, cum in Borussia viverem, Studiosus medicinæ. Contigerat mihi aliquando, *Ciconiam*, ex nido desumtam, cultello anatomico dissecuisse, in cujus ventriculo inter reliquos calculos silicem quoque Adamanteum exemi optimæ notæ; qui deinde expolitus Bohemicum præstantiâ longe superabat. Reperiuntur tales silices, ex quibus hodie vasa crystallina optimi generis conflantur, ubique ferè locorum, ubi præsertim rivuli, fontesque vivaces è terra scaturiunt, purior-

 que

que arena à natura eluitur: quemadmodum *in Comitatu Clivensi* constat. Nec mihi videre ibidem accidit Antimonium & lapidem Judicum: quamvis forsan adsint. Ex fœtore enim antimoniali & arsenicali, quem nostri lapides calcinati exhalant (uti inferius dicetur) facilè constat, mineram Antimonii quoque ibidem latere. *Lapis Judaicus* in *Borussia* agris quondam mihi repertus est, alias nusquam alibi. In monte *Paterno* circa Bononiam, contigit mihi quoque videre lapidem prægrandem, plusquam centum librarum. Hic instar statuæ, figuram hominis dimidii adeò exactè æmulabatur, ut arte ex lapide excisus in talem formam videretur. Referebat enim specie, caput, collum, brachia & ventrem. Ut igitur exploratum haberem, num ab arte, an verò naturæ industriâ, in talem formam esset redactus, comminui lapidem, qui ictibus aliorum præduriorum lapidum non resistebat. Quo facto, inveni intus substantiam limosam, siccam tamen, æqualem, coloris cineritii, subtili arenâ permixtam, sic ut exteriori vi non admodum pertinaciter resistere potuerit. Tota autem ejus superficies erat obducta materiâ quadam subluteâ, ad lucem transparente, instar cornu: qualis apparet minera argentea, quæ ob suam diaphaneitatem metallurgicis nostris Germanis dicitur Hornstein (quasi diceres) *lapis corneus*: At marcasithas sustuli multas in monte *Paterno*: de quarum ut & Lapidum Bononiensium singulari & rara figura dissertationem exhibui olim Patavii *Clar. Liceto*, ut suo libro de hoc Lapide, iterum prælo (ut animus erat) subjiciendo, adjungeret: quod & juxta pollicitationes ejus factum fuisset, nisi fata Virum prævenissent. Sed de Marcasithis aliquid fusius, in sequenti capitulo.

CAPUT III.

De Marcasithis & aliis rebus, quæ in loco natali Lapidis Bononiensis inveniuntur.

M*Arcasithæ sunt duplicis generis*: aliæ dicuntur *aureæ*, aliæ vero *argenteæ*. Hæ ad naturam metalli propius accedunt. Nam, ex monte *Bructero*, & aliis locis, exciditur, ut alia solent metalla saxis suis & glebis inhærentia. Ejus minera circa dictum montem constat ex siliceo Lapide, rarò Sulphure, potissimum verò splendore plumbeo argenteoque intermixta. Ex hac minera contusa liquatur Marcasitha argentea ad nonnullos usus destinata. Illa verò, quæ aurea dicitur Marcasitha, videtur mihi tota alterius naturæ & diversa à Marcasitha argentea. Auream vulgus nominat, quod aureo colore, maximam partem verò, cupreo seu æreo, constet. In his Marcasithis plurimum deprehenditur Sulphuris, eluiturque ex eis Vitriolum ♀: Postquam enim 🜍 omne, ignis

ignis vi & flammâ, fuit consumtum, terra remanet rubra, ex qua ♀ parari potest, Vulcani arte. Hæc Marcasitha, in loco Lapidis nostri natalitio, reperitur. Sunt hæ Marcasithæ Bononienses *Pyritæ lapides*, ex eorum genere, quos Equites nostri Germani hactenus, suis sclopetis ephippiariis adaptare consueverunt, quales etiam circa *Bononiam* reperiuntur. At rectius, meâ sententiâ, possem has Marcasithas, *Sulphuris mineram*, nominare, quæ cuprum ferrumve contineat: quemadmodum variæ ejusmodi Sulphuris mineræ ex terra eruuntur, scopulisque metalliferis instar crystallorum concretorum, & aureo splendore bellè coruscantium, inhærent, ex quibus sulphur, chalchantum seu vitriolum, & denique ♀ vel Mars, vel utrumque artificiis metallurgicis paratur. Magnitudo harum Marcasitharum Bononiensium non est ingens: frustillatim enim hinc inde *in monte* dicto *Paterno* colliguntur, nec uncias tres pondere superant. Figura earum incerta est: speciem autem sæpius habent compagis, ex meris crystallulis cupreis constantis: quamvis non raro eas collegerim figurâ globulorum rotundorum, quorum diameter unciam non superat: inter has quædam, globulos, quos tunicis nostris præfigere solemus, cum suis pediculis adeò exactè repræsentant, ut dubius fuerim, casune principium tale metallicum istæ habuerint Marcasithæ, an vero solâ naturæ operâ in talem formam productæ fuerint. Est ergo diversa satis Marcasitha hæc aurea, ab altera, quæ argentea vulgo vocatur; quoniam hæc multo constat Mercurio parum fixiore, & pauco Sulphure: Illa vero, multo 🜍 & Vitriolo, nullo autem Mercur. nisi velis corpora metallica, quæ in iis delitescunt, vocare Mercurium parum coagulatum, quoniam Mercurius in metallis est. Hoc videtur etiam innuere GEBER NOSTER ARABS, *Vir in laboribus Chemicis industrius ac ingenuus lib. 2. part. 1. cap. 60.* summæ suæ perfectionis de Natura Marcasithæ, cum inquit: *Marcasitha duplicem habet in sui creatione substantiam, Argenti vivi scilicet mortificati & ad fixionem approximantis, & Sulphuris adurentis.*

Quasi velit dicere *Autor hic*: Marcasitha duplex est: Altera, quæ argento vivo mortificato &c. altera autem, quæ Sulphure adurente constat. Porrò salem quoque ammoniacum reperiri ibidem, *Auctor noster Clar. Licetus* ait. Verum de iis rebus, quæ mihi non fuerunt visæ, non ausim absolutè pronunciare. Lapidis autem Bononiensis luciferi quoddam genus, perquam valdè speciem salis armeniaci, nobis vulgariter dicti, repræsentantis, in agro *Bononiensi* (vulgò *la Roncheria* vocato,) inveni. De quo in subsequentibus, ubi de forma, differentiis, & notis Lapidis nostri, in specie agam, tractare animus est. Placet hic interserere paucis, quid de conchyliis marinis, in editis montibus, & circa Bononiam & alibi viderim, & quæ sit mea de illis sententia.

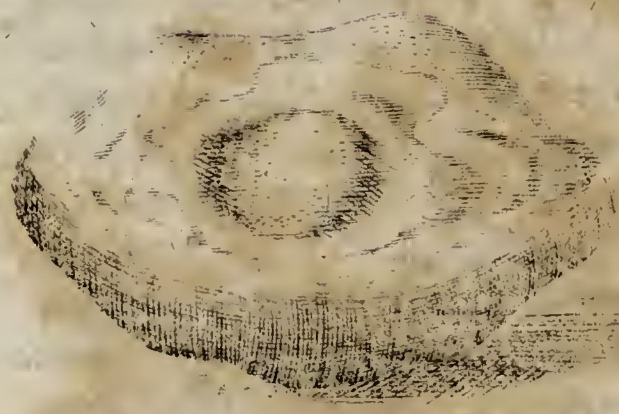
Non procul monti huic *Paterno* dicto, lapidis nostri *Patriæ*, unico forte

 milliari

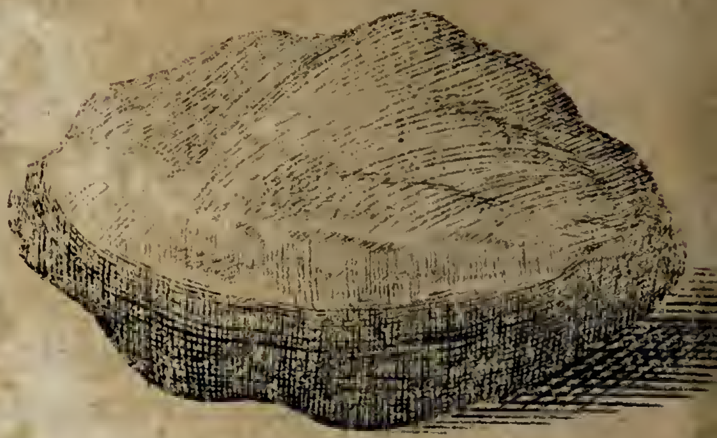
milliari Italico distanti, (loci nomen excidit memoriâ) ingens Mons imminet præruptus, à violentia torrentium aquarum, quas imbres frequentes, ex vicinis montibus confluentes, efficiunt, atque insignes terrarum moles ab isto monte prosternunt ac dejiciunt. In hac montis ruina, superiore in parte, visuntur multæ strages seriesve, ex testis conchyliorum marinorum omnis generis, plurima arena interjectâ instar strati superstrati, (uti Chemicorum vulgus loquitur.) Est enim inter hasce testarum conchyliorum strages seriesvè, arena ad crassitiem ulnæ & ultra interposita. Erant autem testæ conchyliorum variorum, omnes ab invicem distinctæ, nec cuiquam lapidi impactæ, adeò ut separatim omnia manibus tractari, & dignosci potuerint. Effecerat hoc arena pura, nullo limo lutove intermixta, quæ conchyliorum testas conservaverat, per multa secula, integras. Interea verò diuturnitate temporum omnes istæ testæ erant in albissimam calcem facile resolubiles, tanquam vehementià ignis calcinatæ. Talia cum admiratione contemplatus, nullam poteram invenire aliam causam, unde tales oceani partus, in montium cacumina fuerint delati, nisi universale terrarum diluvium ac cataclysmum, cujus littora tandem altissimorum montium cacumina fuerunt, in quæ æstus universalis oceani tunc talia marina impulit, deposuitque, ut essent & nobis & nostris, ad ultimum usque judicium, posteris, divinæ ultionis testimonium: quemadmodum plurimi eruditorum mecum fatentur. Absurdum enim est statuere, terrã ex se & sua natura ejusmodi marina absque fine & usu ullo fingere ac progignere, cum nihil frustra & supervacaneũ à natura & ejus Creatore summo productum sit. Partes enim animaliũ duriores, quales sunt ossa & testacea omnia, in multa possunt perdurare secula, sine aliqua corruptela: Tandem temporis diuturnitas, quod omnium rerum velut ignis est edax, ejusmodi partes spermaticas duriores, in calces vertit, unde etiam vim acquirunt medicinalem, possuntque intra corpus humanum contra morbos usurpari, tanquam arte Chemica per ignem fuissent præparatæ ac calcinatæ. Spectacula ejusmodi universalis inundationis visuntur in plurimis orbis nostri terreni partibus. In hujus Castri Sparenbergs scopulo, & in vicinia, exciduntur saxa ingentia, ex meris conchylorum omnis generis testis compacta. Inhærent autem scopulo, imò ad se invicem adhærent, adeo arctè, ut diceres lapides esse homogeneos, ita limus testas occuparat ab initio, ut unica jam videatur Lapidis materia. Atque ubi limus fuerat ruber, is jam immixtus & cum testis albissimis induratus, marmoris elegantiam nunc præbet. Circa *Colmariam, Alsatiæ superioris emporium*, ex ejusmodi saxis conchyliferis, in pollinem contusis, (sunt enim minus durioris consistentiæ,) & cum paucula tenaciori argilla mistis, vidi ejus loci figulos confecisse optima tigilla, ad metalla fundenda. In ipsis denique silicibus fractis, ad littora maris Baltici, reperi

con-

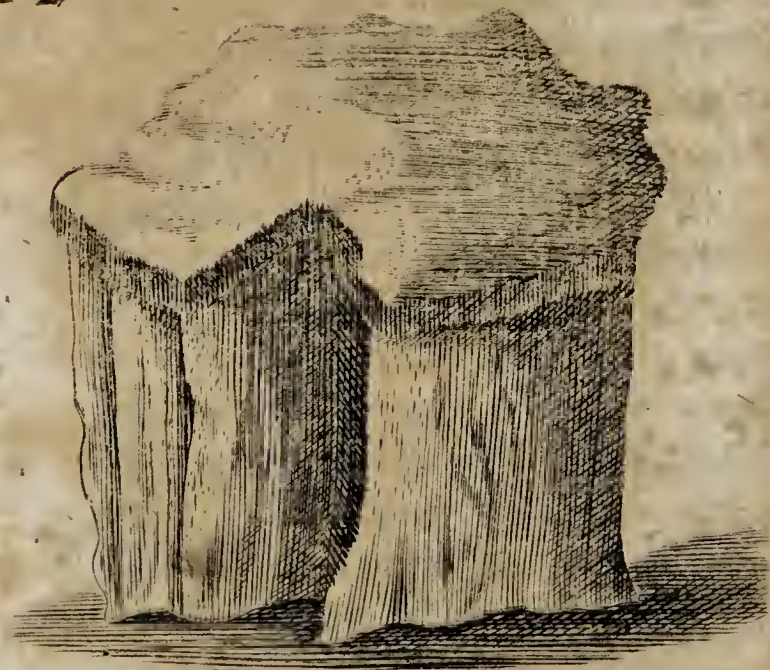
F1 N.1

F1 N.2

F2

F2

pag 181 AD APPEND pag 18

conchyliorum testas. Sed de his alibi forsan fusius. Denique *rariorum plantarum catalogum*, quæ circa montem dictum, & in tractu Bononiensi crescunt, possem conficere, inter quas *lini Sylvestris* species & *cyclaminum* primas tenent. Verum cum non sint ea nostri propositi, ab iis desistendum arbitror.

CAPUT IV.

De Figura & Magnitudine Lapidis Bononiensis Luciferi.

EXternam Lapidis nostri figuram nullam certam & regularem dari *Clar. Licetus c.19 Lith.* statuit, quoniam plerique lapides in genere, rarò determinatam figuram obtinent. De hac re autem olim mihi in Italia dubium oboriebatur, cum lapidem hunc, maximam partem, invenirem ellipticâ figurâ. Aliquos colligebam, qui pruni exsiccati formam, & speciem adeò exactè mentiebantur, ut, si inter vera pruna exsiccata reponerentur, externâ formâ à reliquis minimè discerni possent. *Hac de singulari lapidis forma, ut & de Marcasithis exhibui peculiarem dissertatiunculam*, Claris. FORT. LICETO *adhuc superstiti*, ut superius cap. 2. in fine dixi. Placet igitur paucis attingere externas aliquot Lapidis figuras, ejusque *magnitudinem* quadantenus determinatam, quæ sæpius pugnum, ovumque gallinaceum plus minusve adæquat. *Figura ei est* oblonga, teres, plana, rotunda, depressa: nunc crassior, nunc figuræ mixtæ. *Videatur schema adjunctum.* Agnoverunt tales quoque figuras mecum *Clariss. V. V. Poterius, Montalbanus, Licetus &c.* Accidit tamen, ut aliquando *in agro Bononiensi, vulgò la Roneheria dicto*, cum ex monte *Paterno* urbem repeterem, in Lapidem ingentis molis offenderem. Erat Lapis albus, aliquot centum librarum pondere: Ex quo cum frustum aliquod excussissem aliô duriore lapide, frustumque illud domi, mediante igne examinassem, expertus sum, hunc lapidem tanquam optimæ notæ, lucere quoque in tenebris satis clarè. Lapis autem hic aliam intus habebat structuram, quam cœteri minores. Namque obtinebat intus oblongas strias, rectas, parallelas, ad nullum centrum determinabiles, qualis substantia interna salis armeniaci apparere solet, cui persimilis erat hic Lapis, uti *imago ejus* utcunque adumbrata *Num.* 1. *Fig.* 2. monstrat. Hosce Lapides vidit quoque mecum olim *Cl. Poterius.* Inquit enim loco sæpius dicto: *Ad ejus* (scil. viæ, qua itur ad montem Paternum) *dextram, in agro, qui dicitur vulgò Roncheria, magna copia lapidis cujusdam albi, prima facie salem ammoniacum repræsentantis, reperitur.* Hic dubium incidit, num *Cl. Licetus* vel alii Autores hunc lapidem pro sale ammoniaco intuiti sint, cum salem hunc in tractu Bonon. non repererim,

Quamvis prorsus illud negare nolim, quod ego oculis non perlustravi, cum nobis non visa quærentibus non omnia sese offerant. Est autem hic Lapis ex genere calcarii gypsarii, etsi non sit pellucidus, ut gypsum, sed opacus & albus, & qui in calcem uritur *Bononiæ*, more gypsi, ad ædes construendas. Ejusmodi lapides vidi à nostris Auricuíoribus Germanis (quos illi Spaat vocant) adhibitos, ad aurifolia cusa, quibus interspergunt hujus lapidis pollinem, ne ad invicem auri cohærescere folia, sed facilè separari ab invicem possint. Salis ammoniaci natura est volatilis, nec tam facilè igni resistit, ut figi possit. Incidit hîc locus *Clar. BOCCONIS Nobilis Siculi, & Botanici, Magni Ducis Hetruriæ*, in libro Epistolarum suarum ad Amicos *Epist. 7. pag. m.* 47. de sale Armeniaco, post nuperum in Sicilia, montis Ætnæ horribile incendium, super scorias ferrugineas, vi ignis quasi infernalis, ejectas reperto. Hoc, ut Auctor refert, omnes habuisse salis Armeniaci notas, præsertim quoad colores, citrinum, croceum, æruginosum & alios: sed fuisse paullo fixius. *Res sanè admiratione digna*, quod *sal Armeniacum*, olim *Ammoniacum*, & quod hodiè Europæis nobis non à sola natura productum, sed merè venditur factitium, & summè volatilis naturæ est, adeò quidem, ut beneficio hujus, Chemiæ periti, fixa reddant volatilia, tam incredibile incendium, (quo vel ipsa terra, & quidquid igne fuit eructatum, ut *Cl. Auctor* refert, plumbi adinstar liquidi manavit,) potuerit sustinere, & super scorias relictas integrum persistere. Unde nobis hujus salis naturam paullo uberius memoratus *Cl. Auctor* declarabit, mentemque nostram de hoc sale, an lapide quodam gypsario, vel alterius naturæ, fuerit permixtum, ulterius illustrabit. Etsi autem Anno 1650. montem *Ætnam*, Siciliæ nivibus, nubibus, fumoque tectum & obscuratum, nec non insulam *Strongylen*, altissimâ flammâ in apice montis coruscantem, itemque Insulas *Vulcani*, Liparæas, ad radices, tanquam ex ipso mari, flammas & fumos eructantes, navi prætervectus viderim, & postea *Vesuvium* (Italis *monte di Soma* dictum) conscenderim, nihil tamen de sale quopiam Ammoniaco videre contigit. In *Vesuvii* quidem theatriformi cacumine, qua parte mare spectat, vidi supra cineres tanquam nive tectos, albissimam quandam materiam salis ad instar, quæ primo intuitu mihi videbatur esse sal; verum linguæ gustanti nullum saporem exhibebat, sed instar calcis irresolubile aut illiquescibile manebat contra salium naturam. Unde naturale Sal Ammoniacum nunquam fateor me vidisse, quod tamen optarem videre. Hactenus incidenter de sale Armeniaco vel Ammoniaco, quatenus in loco natali Lapidis Bononiensis, vel alibi, inveniri dicatur, & exactam referat formam cujusdam Lapidis Bononiensis luciferi, cujus ab initio capituli hujus facta est mentio.

CAPUT V.

De Differentiis & Notis optimi Lapidis Bononienſ. luciferi, & vilioris ſeu non lucentis.

POſtquam differentias Lapidis noſtri ſpecificas attigimus, paucis progrediamur ad notas optimi lapidis; & minus probati ad lucem reddendam in obſcuro. Differentias lapidis *Clar. Licetus, c.* 21. Lith. ex mente *Clariſſ. Montalbani & Poterii* recenſet. Quarum hic tres, ille verò quatuor habet. Ego *Clar. Montalbani* ſententiam ſecutus, ejus 4. amplectar differentias, & *quintam* lapidis lucentis addam.

Prima differentia eſt: quod *primus* lapis ſit oblongus, rotundus, depreſſus, lenticularis figuræ, latiuſculas in lamellas ſciſſilis, non ſtriatus, cortice pallido, durus, ponderoſus, pellucidus cum atro-cœrulea perſpicuitate nitens, in quo ſit plurimum gypſeæ ſubſtantiæ purioris: addo, qui in dorſi ſui medio habeat quandam foveam, qualis Num. 1. Fig. 1. depictus eſt. Hic lapis ab omnibus omnium optimus eſt judicatus. 2. *Secundus Lapis* priori non abſimilis, partim in bracteas ſciſſilis, partim Stibii inſtar ſtriatus, cortice quoque levi palleſcente præditus. Eſt & hic luminaris, ſed bonitate ſuperiori cedit. 3. *Tertius lapis* oblongus, craſſusque inſtar ovi, cortice cinereo, nunc levi, nunc aſpero: per medium fractus, ſtrias radiosque oſtendit à circumferentiæ ſuperficie, ad medium, tanquam ad centrum aliquod tendentes. Et hoc centrum ab uno lapidis extremo, ad alterum, inſtar axis eſt elongatum, & (quod probè notandum) continet non tantum ſulphur groſſum, minus fixum, ſed aliquid etiam metallici. Et cum totus lapis ſit gypſeæ naturæ, apparent ſtriæ iſtæ, tanquam cryſtalluli gypſeæ, ſuper centrum metallicum accretæ. Hic Lapis, quò purior & pellucidior, eò eſt luminoſior lucidiorque in tenebris. 4. *Quartus* cum præcedenti tertio convenit figurâ & magnitudine. Eſt enim illi, quoad externam & internam faciem, planè ſimilis: niſi quod ſit obſcurior & nigrior intus & extra, latumque habeat centrum, multo inſuper ſulphure fœtente abundet. Unde etiam impurior eſt, minusque probandus, quoniam licet diutiſſimè calcinetur, lucem tamen in obſcuro minimè reddit. Jucunda mihi fuit conſideratio, quod hoc quartum & tertium genus lapidis, cujus interna facies, cum per medium frangitur, ſtrias oſtentat ad centrum ſuum radiantes, *Cl. Balduini*, Phœnomena ſui Magnetiſmi univerſalis. *p. m.* 41. magna ex parte radiis ſuis ad centrum directis, nec non cortice quodam circumferentiam ambiente æmuletur. Unde hac in re convenire & comparari quoque poteſt Lapis noſter Bononienſ. cum

Phosph.

Phosph. Hermet. seu magnete universali *Cl. Balduini.* Pictura lapidis hujus 4ti & 3tii adumbrata est num. 2. fig. 1. & 2. 5. *Quintus lapis*, ferme merum est gypsum, pauco sulphure constans, cortice albido, intus strias lineasque rectas, parallelas ostendens, substantiâ penitus albâ, non diaphanus, sali armeniaco factitio persimilis, quoad formam. Vid. Fig. 2. num. 1. De hoc lapide & incidenter de sale Armeniaco, supra in præcedenti capitulo fusius egi. Inter has quinque differentias lapidum, ille tantum minus est aptus ad lucem concipiendam, cujus loco 4to facta fuit mentio: & quidem ob sulphur impurum, fœtens. Hoc 🜍 naturæ est martialis & arsenicalis, saleque abundat acerrimo, quod istud Sulphur quodammodo fixum reddit, quo minus possit igne absumi: de quo c. 4to. sect. 1. Ubi de Sulph. fœtido lapidis nostri, quatenus à Phosph. Hermet. differat, pertractatum fuit. Reliquæ quatuor lapidis differentiæ, veluti prima, secunda, tertia & quinta, optimas exhibent lapidis notas ratione qualitatis luciferæ, quam contrahit lapis ex aëre ambiente, lumine impraegnato, eamque in obscuro reddit. Jam, qua ratione lapides hi per ignem legitimè præparentur, ut qualitatem hanc acquirant, paucis dicendum.

CAPUT VI.

De Præparatione Lapidis Bonon. ut in tenebris luceat.

INter omnes præparationis modos, qui à multis mihi fuerunt communicati, tanquam inter arcana locandi, *Cl. Poterii* descriptio, dicto sæpius loco, omnium optima mihi visa est. Verba ejus hîc apponere lubet: *Et quidem*, inquit, *pro facultate lucifera, in eo potissimum exoptata, calcinatur duobus modis: Primò lapis in tenuissimum pollinem redactus, fortissimo igne, in crucibulo calcinatur. Secundo, idem in pollinem redactus, in placentulas thalerii instar compingitur, vel sola aqua communi, vel albumine ovi. Hæ per se exsiccatæ in furno venti cum carbonibus stratificantur & dato igne validissimo per 4. vel 5. horas calcinantur. Furno per se refrigerato placentulas exime. Quod si prima vice non sint satis coctæ, quod cognoscitur, si parum lucis receperint, tunc eodem modo calcinationem reitera, dictas placentulas eodem modo stratificando, ut prius. Ter nonnunquam reiteratur dicta calcinatio. Optima ea est, quæ fit ex selectissimis lapidibus nitidis, puris & diaphanis. Sic lapis subtilissimè tritus in furno reverberii, tam diu excoquitur, quoad lucem facilè excipiat. Ex eo pulvere varia in pyxidiculis efformantur animalcula, quæ in tenebris mirificè lucent.* Cl. Licetus *ait in suo Lith. c. 33. lapidem hunc per se calcinari, vimque luciferam acquirere.*

Cl. Mon-

Cl. Montalbanus Bononiæ olim mihi exhibuit modum calcinandi, quem typis mandârat atq; ediderat. Hunc, quod non ad manus sit, inserere huic libello non possum. Ego verò, etsi olim multos carbones Bononiæ combusserim & consumserim in calcinatione hujus lapidis; tamen ex integris lapidibus non potui parare luciferos lapides, sed necessum habui, juxta mentem *Poterii*, eos in pollinem redigere. Quare selegi optimæ notæ lapides, nempe splendidos, diaphanos, nullis impuritatibus inquinatos, graves, ponderosos, intus in bracteas seu laminas scissiles, vel quadratas rectangulas, crystallulos, dum franguntur, exhibentes: Vel frustum ex isto genere lapidis gypsarii, qui ingentis erat molis, intus strias lineasve rectas parallelas, ad nullum centrum directas, continebat. Hos lapides contudi in mortario mundo, inque pollinem redactis, aquam pupuram affudi, pulveremque aliquoties ab omnibus sordibus elui, atque ex pulvere humectato placentulas magnas vel parvas formavi, superque chartam bibulam exsiccavi. Exsiccatas itaque hoc modo placentulas collocavi in furnulum, ex meris lateribus bene coctis efformatum, sub dio tempestote existente serenâ. Sic facto, cum carbonibus bene exustis, medioris magnitudinis *strato* (ut dicitur chemicè) *super strato*, cum placentulis dictis rem feliciter peregi, ad modum *Poterii*, supra indicatum. Furnulo per se refrigerato exemi placentulas, & quæ hac prima calcinatione fuerant redditæ Phosphoræ, selegi ad usum: Reliquas calcinationi denuo submisi.

Notandum probè, quod furnulus tuus, quem ad hoc opus tibi struis, nec non carbones, lapidesque & omnia, quæ ad hoc negotium requiruntur, sint pura, omnisque heterogenei expertia: alias incassum & frustra laborabis. Ut enim hi lapides clarissimo & purissimo Auræ gaudent lumine: sic pravitate alterius impuri admixti facillimè inquinantur, nec illustres ac clari redduntur. Quare puritatis hac in re, & non minus alibi, sis studiosissimus, moneo.

CAPUT VII.

De quidditate & causis proximis Lapidis Bononiens. luciferi.

QUemadmodum morbi latentis essentia non semper ex uno eruitur signo diagnostico, sed ex pluribus, iisque aliquando diversis: ita lapidis Bononiensis quidditas ex pluribus, quæ circa illum inveniuntur, rebus, tanquam ejus mixturam ingredientibus, non immeritò indagatur.

Est enim in regno minerali ita comparatum, ut non quodvis ex se ipso nasci, sed ex variis, quæ circa ejus productionem reperiuntur, rebus naturalibus progigni videatur.

Sic Lapis noster Bonon. cum sit corpus mixtum, ex suis elementis principiisque naturalibus, aliisque corporibus heterogeneis, ut reliqui lapides viliores & pleraque corpora naturalia mixta imperfecta: ideoque necesse erat considerare locum ejus natalem, quid in eo potissimum reperiatur, quod ejus substantiam ingrediatur, & cum ea quidquam commune habeat; unde lapis noster sui compositionem & mixturam, materiamque proximam acquirat. Quia verò Lapidis materia ferè tota est gypsea, lapisque gypsarius, in loco natali circa Bononiam, in maxima crescat quantitate: ideoque materia nostri Lapidis proxima, eaque prædominans, lapis erit gypsarius, de quo superius Sect. II. c. 2. paucis actum fuit. Porro quoniam in lapide Bononiensi 🜍 est fœtens, quadantenus fixum, locusque natalis plurimos lapides Sulphureos marcasithasque Sulphure & Vitriolo plenas suppeditet: ideoque sulph. quoque & Vitriolum ad lapidis nostri compositionem concurrant necesse est. Denique vis caustica, linguamque mordicans, indicat salis cujusdam acerrimi & arsenicalis naturam inesse lapidi. Hic sal etsi non inveniatur per se sincerus, sine admixtione rei alterius: erit ille nihilominus glebæ terræque admixtus, more nitri & cujuscunque salis. Nitrum enim, sal ammoniacum, arsenicum, sandaracha &c. juxta *Cl. Licetum*, inibi reperiuntur. Quapropter quidditas ac *definitio Lapidis Bonon. luciferi* erit, quod is sit *corpus naturale, fossile, mixtum, imperfectum, ex materia proxima abundantiore gypsea, pauciore verò sulphurea, arsenicali, interdum vitriolacea & salina acri constans: Vim luciferam ab ambiente aëre, diurno præsertim, & igne, nec non alios in medicina usus, post vehementem sui calcinationem, acquirens.* Posita sic lapidis nostri definitione, quam ex causa ejus materiali proxima elicuimus, perlustranda erit paucis causa ejus efficiens & forma. Missa autem causa efficiente remotâ, proximam saltem attingam. Et cum lapidis cujuscunque causa proxima efficiens, quæ dispositæ materiei formam substantialem largitur, videatur esse lapis vetus vel pars ejus, in materiem illam incidens, atque in eadem formâ suâ substantiali consimilem formam producens: ideoque *causa efficiens proxima lapidis nostri* videtur lapis vetus, vel ejus frustum proximæ sibi materiei ab aliis causis exterioribus, communes dispositiones habenti, consimilem temperamento suo temperiem largiri, atque in eo temperamento formam essentialem ejusdem speciei producere. Ut enim quodlibet vegetabile, cum ad summam incrementi sui ætatem pervenit, & nunc effœtum decrescere atque interire incipit, seminalem suam vim in terram ad sui regenerationem aptam deponit:

ponit: Ita lapidum ſeminalis poteſtas in ætate vetuſtioribus lapidibus, jam jam ſeneſcentibus, reſidere videtur, quæ in materiam proximam aptam, conſimile temperamentum, tanquam ſeminalem aliquam poteſtatem, collocat, ut inde forma eſſentialis ejusdem ſpeciei reſultet.

Forma itaque *ſubſtantialis* erit *proprium temperamentum eſſentiale miſti perfecti, cum prædominio terræ purioris.*

Finis denique *lapidis noſtri*, *etſi conceptio ſit lucis in tenebris reddendæ, tamen alius, præter iſtum, dari poterit*, nempe *uſus in re medica, in Chemia, &c.*

CAPUT VIII.

De cauſis lucis in Lapide Bonon. & de uſu ipſius medico.

ARdua ſanè res, cauſas virtutis luciferæ in Lapide noſtro Bononienſi, aliisque rebus, noctu ſine flamma aliqua lucentibus, determinare, cum ignis, lux & lumen, videantur divinum quoddam ſapere. Nam vel ipſi Creatori cœli & terræ, igne ſeſe induere, ac per eum loqui, Angelosque ſuos per flammas repræſentari aliquando placuit. Paucis itaque de re tam excelſa loquendum arbitror, quò Dædali exemplo, rationum noſtrarum alis volantes, in media permaneamus aura, nec Icari inſtar, propius elevemur ad Univerſi Aurum, atque hoc Sulphureo igne combuſti, inde funeſtiſſimo deturbemur caſu, in ignorantiæ Oceanum. Hæc enim erat cauſa, ut Ovidius l. 3. Triſt. Eleg. 4. canit.

Nempe quod hic altè, demiſſius ille volabat:
Nam pennas ambo non habuere ſuas.

Clar. Fortunius Licetus à c. 41. *usque ad* 43. *Lith. Cl. V. V. Lagellæ & Montalbani*, ſententiis de hâc re, contrarius obviam ire, ac illas refutare nititur, quorum *ille* ſtatuit: quod lumen in lapide noſtro ſit qualitas cœleſtis & igneæ ſubſtantiæ, quæ participetur ab omnibus, in obſcuro effulgentibus. *Hic* autem; quod lapis calcinatus accendatur à lumine ambiente, ſecundum effluvia ſua ſulphurea & ignea, quæ ex lapide calcinato egrediuntur, & ob cognatam cum igne & lumine naturam, facilè accenſionem ac lucem, ab ambiente lumine, concipiunt. Denique ſuam ſententiam affert *Cl. Licetus*, quod ſcilicet, cauſa prima Phyſica lucis, in lapide noſtro, ſit vaporoſus aër, illuminatus intra poros calcinati lapidis. Ego, veritatis inquiſitor, cuilibet opinioni nec ſubſcribam, nec in

Præceptoris ullius verba jurabo. Neque tamen cuilibet me opponam, cum sæpius, non de rebus ipsis, sed tantummodo de verbis fiant litigia. Dico autem breviter: *Quod Lux absque igneo subjecto atque aëre, ab oculis nunquam possit percipi.*

Tria igitur necessum est concurrere ad lucem, tanquam causas ad effectum: Quorum primum est subjectum igneum, vel calor in subjecto latitans, tanquam causa essentialis lucis, subjecto inhærens. Secundum est, aura calori in subjecto proportionata, tanquam causa concurrens & excitans lucem in subjecto. Tertium est, oculus luci jam exsistenti conformis, tanquam causa instrumentalis, & sine qua non lumen percipi potest. Calor autem juxta subjecti qualitatem, humidus est, vel siccus. Hic partibus igneis & sulphureis: Ille salino-nitrosis, ex suo effluit subjecto. Cum calor, putredine quadam exsistente, in salino-nitrosis particulis, ex subjecto evaporat humido, accenditur is ab aëre vaporoso & salino-nitrosis in eo particulis &, fit lux in obscuro candida, sicuti in lignis putridis & sudoribus animalium apparet. Cum autem calor siccus exhalat è subjecto suo sicco, sulphureo, igneo, accenditur is ab aëre sicco & sulphureis particulis in aëre exsistentibus, & fit lumen coloratum, juxta sulphur, subjecto suo inhæsivum, sicuti in lapidibus nostris Bonon. relucet. De causis colorum luminis videatur superius caput 4. & 5. Sect. I. Est, *juxta Cl. Balduinum,* Aurum in Aura, Sulphur in ☽, in igne lux, in aëre lux. Hæc in igne ab aëre progenita: in aëre autem videtur primigenia & seminalis. Est hic aër instar purissimi crystalli aut speculi, omnes rerum formas, tanquam objecta, recipientis. Neque id adversari videtur Codici sacro. Cum enim *Divina Aura* ab initio mundi aquis incumberet ac foveret eas, verbo suo primò lucem produxit, eamque à tenebris separavit. Hæc lux primigenia non erat in sole, nondum existente: ideoque in aura, vel æthere, sine quo nulla lux existit, necessum est eam fuisse atque etiamnum existere. Ex hac luce primigenia, tanquam sale aliquo vel vitro limpido, purissimo, Creator omnipotens, verbo suo produxit Aurum Auræ, solem nostrum, calore suo terram foventem ac fœcundantem. Quare sol, non absque æthere, neque lux, sine ambobus. Lux igitur ut affulgeat nobis, solem atq; ætherem, ignem & aërem convenire oportet. Hæc de luce & ejus causis in lapide Bonon breviter. Nunc strictim de usu ejus in re medicâ. *Cl. Licet. c.* 23. *Lith.* recenset, *quod Lap. Bonon. calcinatus sit psilothrum per se, tum ejus lixivium. Unde causticus est.* Deinde, *quod vomitum exciret, quocunque modo sumtus.* Tertiò, *quod salsedine suâ podagricos juvet.* Idem *c.* 22. *memorat.* Plura de usu Lap. Bononiensis Medico, apud prædictum & alios Auctores non recensentur.

EPILO-

EPILOGUS.

ET *ita* lapidem *nostrum* Bononiensem *cum* Phosphoro Hermetico *comparavimus, eumque convenire cum illo sequentibus modis probavimus.* 1. *Quod ambo à luce solis & aëre diurno lumen attrahant.* 2. *Quod ab igne focali, facisque flammâ similiter splendorem mutuentur ambo, atque illum in tenebris lucere faciant.* 3. *Quod ambo inclusi vitro eandem qualitatē luciferam acquirant.* 4. *Quod ambo de se exiguum lumen in parvam distantiam spargant, atque suum subjectum corpusque adjacens, quadantenus illustrent.* 5. *Quod ambo inclusi lumen suum acquisitum, post morulam aliquam, iterum amittant: illudque repetant, quoties vel luci publicæ diei, vel privatæ, intra ædes, vel igni nostro, iterū admoveantur.* 6. *Quod maximam partem instar ferri candentis, aut carbonis, colore aureo-rubro, vel miniaceo, resplendeant.* 7. *Quod Lapis Bonon. quoad internam formam*, ut figura 2. num. 2. monstrat, *non multum externâ specie abludat à Phœnomeno Magnetis Universalis* Cl. Balduini *p. m.* 41. *ex quo* Phosphorus *prodiit* Hermet. 8. *Quod Lapis noster Bonon. lucere minimè possit in obscuro, si multo Sulphure impuro sit inquinatus; sed quod eò magis illustrior ac lucidior reddatur, quo magis sit naturâ puriori, & quod ab adjacente heterogeneo impuro facilè quoque labem acquirat, quo minus luceat: quemadmodum &* Phosphorus Hermet. *ex pura aura egressus, necessariò summè purus in sua natura erit, ut tantus sit Phosphorus. Habuimus etiam sermonem brevem de lapide Bononiensi in specie, & adduximus illud, quod necessarium magis videbatur, circa ejus generationem, naturam & causas.* Medicus *ejus usus exiguus est:* Moralis, *amplus. Hoc enim admonere vel lapis hic, veros Hermetis atque Æsculapii filios, videtur, ne sint multum prodigi armorum suorum in vulgus, citra tamen livorem in semet invicem; sed ut sint Curiosi Naturæ, atque studeant indies ejus arcanis potius perscrutandis, ne furiosis gladios porrigant. Ita enim seipsos medicâ prudentiâ, quâ spurios in arte superant, indies erudient, Deique Altissimi honorem (qui primarius humanæ vitæ scopus esse debet) & propriam auctoritatem tuebuntur. At lapis noster lucens purus ille, sincerus, candidus, absque ullo heterogeneo fœtente & impuro sulphure, diaphanus, illustris & clarus; itemque Phosphorus ille Hermet. ferè incomparabilis, luce suâ clarissimâ luculentas nobis mortalibus præbent faces, usumque præstant insignem, nempe: Si velimus divinum in nobis ipsis concipere ignem, quo virtutibus bonisque operibus, erga nos invicem coruscare in tenebris hisce possimus; ut necessariò efficiamur puri, sinceri, candidi, nullo vitiorum sordido sulph. polluti. Etenim si lap. nostri lucentis, & Phosphori Hermet. qualitates luciferas ita imitemur, ut proximo nostro omni amore præluceamus, nos in luce Divina visuros lucem, nec non stellarum instar radiaturos, in terpias mentes candidasque animas, sincerè & candidè dixi.*

GEORGII WOLFFGANGI WEDELII D.

Medici Ducalis Saxo-Gothani, Acad. Curios.

SPECIMEN

EXPERIMENTI CHYMICI NOVI,

De

SALE VOLATILI PLANTARUM,

quo demonstratur,

Posse ex plantis modo peculiari parari Sal volatile verum & genuinum.

Excellentissimo

Dn. M. JOHANNI PRÆTORIO,

Facult. Philosoph. Jenens. Adjuncto, & Gymnasii Susatensis Directori celeberrimo,

Benè agere!

FRequentium ac diuturnorum erga me tum magnitudo, tum memoria officiorum Tuorum adeo me hactenus obstrictum tenuere, ut ingratum me ostenderem, si non publico id contestarer monumento. Neque enim tantarum splendor virtutum, quibus TE mihi reddidisti admirabilem, cum merita recompensari nequirent, laudibus carere debitis sustinebat: neque tam insignis amicitiæ nostræ vis excitare me destitit, donec inter tot tantosque tractus ingeniorum neutiquam id fraudi mihi futurum autumarem, si non mihi, sed Tibi aliquod famæ spatium constituerem.

Utinam rescíscat posteritas non levissimi fœtus mei, sed cum nominis Tui, tum amicitiæ nostræ inculpatæ memoriam, quæ primitus ex affecti corporis Tui occasione orta, tam sanctè inter nos culta fuit, ut nunquam redierimus in gratiam.

Insurgerem hîc in laudes Tuas, enumerarem publica merita & privata, Te Theologum, Te Philosophum & Mathematicum excellentissimum prædicarem, Te propriâ virtute eò emicuisse adjicerem, ut in penetralia ipsa medicinæ admissus virtutes herbarum, morborumque tyrannidem accurate scrutatus sis; Sed neque satis eloquentiæ ad animum meum declarandum mihi suppetit, neque humanitas, & modestia Tua singularis permittunt, ut contaminari à me amicitiæ leges videantur, si præter voluntatem Tuam laudes, utut meritissimas, prosequerer.

Non igitur pro eo, ut hoc munusculo parem Tibi gratiam referre posse sperarem, sed ut testimonium solum extaret grati mei animi, specimen hoc inscribere nomini Tuo volui.

Hoc si æqui bonique consulens non tam ex dignitate suâ, quam habet nullam, quàm animi intentione & studio gratiose æstimes, gratulabor mihi, & non ingratum id fuisse Tibi, & quod voto damnatus meo occasionem hanc arripuerim, meum Tibi deferendi officiosum animum. Servet Te DEUS! Dabantur è museo Gothæ d. 24. Octobr. An. 1671.

Nomini Tuo præclarissimo deditissimus

GEORG. WOLFFG. WEDEL, D.

PRÆ-

PRÆFATIO
ad
Benevolum Lectorem.

ELegans ſententia eſt *Philoſophi l. 1. politicor. c.* 2. εἰ δή τις ἐξ ἀρχῆς τὰ πράγματα φυόμενα βλέψειεν, κάλλιςʼ ἂν οὕτω θεωρήσειεν. *Si quis ab initio res orientes & naſcentes inſpexerit, optimè ille veritatem perſpiciet.* Liceat nobis addere earundem deſtructionem & interitum. Uti enim ortus ipſius primordia perobſcura ſunt; ita etiam *à priori*, ut loquuntur Philoſophi, ſeu cauſis difficile admodum eſt indagare rerum naturam, qualitates & affectiones, ſed *à poſteriori* & effectibus id ſæpius oportet ut concludatur.

His perſcrutandis occupatam eſſe chymiam, illis noſſe datur, qui ſine præconceptâ opinione atratis manibus & facie ſuſtinuerunt naturæ per ignem pandere myſteria.

Videas hic duplici peccari nomine: Alii enim thraſonicis & ſeſquipedalibus verbis nil niſi mera crepant arcana, & tanquam Adepti ſe non ut chymicos, ſed ut oracula extolli geſtiunt, utpote quibus liceat nudam ſine veſte cernere Deam, & quibus imperium totum morborum commiſſum ſit, modo non, ut dici aſſolet, pro Junone ſæpe nubem arripiant. Laudes quippe immodicæ medicinarum chymicarum primò inflant hominum ſpes, deinde deſtituunt. Magni viri ſuis natis dant magna nomina pro lubitu, nullo reclamante; ſic & quidam chymici nil niſi *aſtralia* ingeminant, nil niſi quod *ſolare, quinta eſſentia, primum ens, materia prima* &c. audit, ipſis ad palatum eſt, ex ſolo haut raro nomine metientibus virtutes. Aſt ut non ſequitur: hic dicitur Alexander, Julius Cæſar; Ergò etiam reipſâ heroum iſtorum facta æmulatur, ne dicam, exprimit; ita & hoc loco ſæpe caſſâ non dignum eſt nuce, quod ceu ſacrum Eleuſinium ventoſis decantatur elogiis.

Aliis religio eſt, chymica adſumere medicamina, nedum laudare, minus, proprias manus his polluere, ut vocant, ſordibus.

Hi pro venenis habent producta chymica, aut minimum admodum periculoſa, quæ non poſſint niſi trepidante propinari manu, ſecuros ſe magis credentes, ſi ampullas & trium ulnarum præſcribant formulas, decocta, pulveresq́; infuſa, nec obſervant interim, non copiâ æſtimari exercitum, ſed animi & corporis robore, & unicum granum piperis plus in ſe habere acrimoniæ, quam centum papaveris ſemina.

Stat ſua utrisque apud nos laus, & Galenicis & Chymicis, ſi ab illis ſelecta & euporiſta,

euporista, ab his verò benè præparata, utrobique concisâ & judiciosâ speciali medendi methodo junctâ, mutuemur in humanum usum remedia.

Fatendum verò est, longè feliciorem & Physicorum & Medicorum futuram conditionem, si non contenti lectione variorum autorum, non traditionibus, continuatâ successione à veteribus ad nos traductis, sæpe optimis, sæpe falsis, pro veris tamen habitis, & ut novus liber fiat, invicem exscriptis; non denique subtilibus disceptationibus & ratiunculis, anatomen institueremus & perficeremus chymicam, verum à falso secernentes, & rationem cum experientiâ jungentes, quid fundamentum habeat in re, quid minus, disquireremus. Adde & illud, si liceret ubique & præparare & dispensare Medicis medicamenta, quod alicubi iidem recusant, alicubi iisdem recusatur. Interim multa obscuris occultantur & sepulta jacent tenebris, quorum veritas, summo cum ægrotorum & posterorum commodo, ceu Sol ex puteo emergeret.

Sed tempus est, Benevole Lectot, ut paucis de præsenti Te moneā opusculo: Verissimum esse experimentum, sal volatile ex herbis conficiendi, tibi persuadeas interim, quæso, donec propediem publicè in usum tuum proponatur.

Illud verò non inventum quidem à me, nec quæsitum affirmo: quis enim inveniet, quod non quæritur? quis autem quærat, quod in rerum naturâ eo modo esse nunquam audierit? Nihilominus juxta *Platonicum* illud *l* 10. *de republ.* ἐπεὶ πολλά τοι ὀξύτερον βλεπόντων, ἀμβλύτερον ὁρῶντες πρότερον εἶδον, *sæpe contingit, ut qui hebetiore sunt acie, nonnulla prius intueantur, quam qui acutius cernunt.*

Magnum & difficile apparet opus, sed levissimâ confit operâ, quin, quod de Lapide Philosophorum scribitur, opus est muliercularum. Nullam mihi inde quæro laureolam, neque in præjudicium ullius hominis quid à me dictum volo. Stylus ipse si videbitur unà cum rebus negligentior & vacuus, omne id noveris paucis diebus in chartam conjectum, variis, ut fit, negotiis interpolatum, quibus etiam factum est, ut solicitis non omnia potuerint mensurari unguiculis.

Multæ passim nugæ, multa temeritas, multæ ineptiæ, inter quas & nostræ. Vale, Benevole Lector, & nostris laboribus fave, ne in medio interrupti opere impediamur in proximè edendo experimento ipso, aliisque ad prelum destinatis.

Q.D.B.V.

Q. D. B. V.

CAPUT I.

De virtute herbarum in genere.

Medicinæ initia ab herbis.

IN herbis magna latet virtus. Herbæ medicinæ jacerunt fundamenta, per tot secula quamplurimis morbis, humanum genus infestantibus, feliciter adhibitæ. Vulnerati enim primitus, vel alio modo læsi, coacti quasi & impulsi fuerunt, ut ab herbarum applicatione sibi quærerent remedia, unde Chirurgia, pars medicinæ antiquissima, Machaonem, Podalirium aliosque nobilitavit, paucarum licet solum notitiâ herbarum celebres.

His veteres solis usi.

Hinc apud *Plutarchum l. 2. sympοsiac. p. m.* 646. Tryphon laudat Veteres πλείςη κεχρημένες ἀπὸ φυτῶν ἰατρικῇ, *plurimis plantarum usos remediis*, Chironem item & Agenoridem, Cadmum, (qui duo primi medicinam factitasse credebantur) ægros suos solis herbis & radicibus sanasse, *subjungit.* Quo sensu etiam apud *Scholiasten Homeri*, ἡ ἀρχαῖα ἰατρικὴ, ἐν βοτάνοις ἦν; *id est*, ut *Seneca* vertit, *medicina quondam paucarum fuit scientia herbarum.*

Sufficienter tamen plantarum inde crevit catalogus.

Suffecit hæc medicina botanica nihilominus, & uti cognitio plantarum suavissima non solum est, sed & utilissima, ita à levi isthoc primordio in tantum excrevit indagatione curiosâ illarum catalogus, ut jam suo tempore *Pergamenus* plantarum genus & numerosissimum, & virium robore præcellentissimum vocaverit, *6. de M. F. cap.* 1. & integris libris pro nominum solum varietate enumerandâ nostro seculo fuerit opus.

Dignitas,

Est stirpium erecta ad cœlum natura, nostræ perfectionis æmula; cœli appetens longe, quam nos, felicius: qui frustra spectamus ipsum, nec nisi terram sapimus, dicente *Scaligero.*

& cognitio, necessaria medico.

Sed non locus hic destinatus plantarum elogio, quarum cognitio tamen tam necessaria est medico, ὡς, autore *Oribasio*, ἐχ᾽ οἰόντε εἶναι χωρὶς ταύτης ἰατρεύειν ὀρθῶς, *ut sine hâc non liceat recte medicinam facere*; id solum delibare lubet, quod sicuti stellata hæc tempe oculorum panegyri gemmas suas & virtutes, ubere & fœcundo admodum proventu offerunt: ita has virtutes & dotes non solum admirari, sed etiam scrutari & rimari diligenter fas est.

Ἐν πᾶσι φυσικοῖς θαυμαςόν τι, censente *Aristotele.* Hoc mirandum

sum utique inquirendum est, cum ob admirationem philosophari inceperint homines, scribente *eodem*.

Chymia est alma ista mater, quæ naturæ obstetricantes præstat manus, ut quas dotes ostendit oculis, & tanquam in speculo videnda exhibuit, eadem in usum humani generis feliciter parturiat. *Chymia harum dotes pandit.*

Hæc Vulcani cultro in ipsa simplicium scrutatur viscera, ac quid utilis, quidve noxii in sinu gerant, & exhibeant tam delicata macrocosmi corpora, pandit. Licet hîc detecto conopeo videre thesauros & cimelia, quibus regnum vegetabile abundè superbit; datur hîc ad omnigenos morbos officina instructissima. Corticem, quo antiquis solum frui concessum fuit, removet, & nucleum ipsum exhibet pyrotechnia. Adeò crevit hodiè medicinæ armamentarium, ut pro decoctis, pulveribus, succis herbarum, liceat jam aquas, spiritus, olea, salia, elixiria, in humanum vertere usum. *Unde & meliora & suaviora medicamenta.*

Sed cum, juxtà quosdam, pygmæa hactenus solum à plantis procedant remedia, illis jam pro seculi luxu non amplius paribus sanandis ægrotis, heroica verò & generosiora ex animali & minerali regno, feliciori longè successu, quærant morborum artifices, nolumus quidem præferre & anteponere vegetabilium hunc ordinem digniori, nihilominus & ipsa plura habere in recessu, quam quæ vulgò innotuerunt hactenus, illis constat, quibus hæc indagare lubido est. *Vegetabilium cum mineralibus & animalibus comparatio.*

CAPUT II.

De analysi plantarum hactenus usitatâ.

MIsso dubio isto, an ignis sit verus corporum analysta, notum est, constitutiva vegetabilium principia esse tria utilia: sal sulphur & mercurium: & duo inutilia: phlegma & caput mortuum seu terram insipidam. Quo de videri potest præter alios illustris *D. D. Rolfincius chym. in art. form. redact. l.* 1. *cap.* 16. *p.* 38. *Feburetraité de la chymie, l.* 1. *c.* 2. *p.* 9. *seqq. Glaser. traité de la chymie, l.* 1. *c.* 3. *pag.* 6. *Principiorum Chymicorum divisio.* 1.

Hæc, respectu inter se habito, iterum dividi possunt vel *in fixa*, ut sal & terram, & *volatilia*, ut phlegma, sulphur & mercurium. Vel, si accuratius ea considerentur, in *fixum*, ut terra; *volatilia*, ut 🜍 ☿; & *media*, ut ▽ & ⊖. 2.

His tertia divisio in *activa* & *passiva* principia jungi meretur, cujus infra *cap.* 8. faciemus mentionem. 3.

PHLEGMA, quemadmodum est inutile principium, sic & aquæ *Phlegma.*

 phleg-

stu aquæ *♌ta.* phlegmaticæ, vulgò destillatæ, plerumque parum de virtutibus suorum simplicium participant, nisi quæ sal volatile copiosius cum sulphure remixtum habent, ut aqua cinamomi, rosarum, &c. Hinc chymiatrorum ista asserta, aquas destillatas non esse reverà nisi herbarum sudores, non autem sanguinem illarum, item, esse quasi aquas pluvias viridium & recentium. Imò ab aliis cadavera officinarum appellantur, nisi sint fermentatione paratæ & spirituosæ, nam quo pauciores habent spiritus aquæ destillatæ, eò sunt ignobiliores.

Habent in se aliquid de sale volatili. Aliquotam verò partem ⊖is volatilis, nimio calore ignis, præsertim vesicæ, cujus gradus longè intensior est igne arenæ, cum aquâ deliquatam, simul ex parte sublimari, argumento est, quod aquæ destillatæ minus putrescunt, aëreæ volatilitatis naturæ quasi participes factæ.

Spiritus. SPIRITUS vegetabilium, sub ☿ii nomine vulgò venientes, medio loco inter aquas & olea positi, particulis sapidis, volatilibus, & naturæ fermentescibilis gaudentes, unà cum oleis ♌tis habentur à nonnullis inter chymicè præparata remedia omnium optima, & ut aquæ sub specie roris guttatim descendunt, ita spiritus striatim per alembicum prodeunt.

An omnes sint ejusdem naturæ. Omnes sunt subtilium partium & egregiæ activitatis, omnes etiam calidi, unde ob has communes affectiones sunt, qui non differre spiritus ab invicem, & universos potius ejusdem naturæ esse contendunt, quod tamen, si odorem & saporem attendamus, vix locum habere potest.

Olea. OLEA ab aliis herbis copiosius, ab aliis parcius procedunt, particulis rotundis, ramosis tamen & in se implicatis, balsamicis, suavibus & inflammabilibus conspicua, calorem in nobis intendunt, omniaque subtilitate suâ pervadunt, ut doses non tam guttulis, quam guttas dosibus metiri in quamplurimis jubeamur.

An vires simplicium suorum obtineant. Hæc an plantarum suarũ specificas obtineant dotes, ut oleum caryophyllorum stomacho, anisi pectori, citri cordi &c. dicata sint, à Chymicis quibusdam dubitatur, judicantibus, gradibus solum ea leviter differre, & in qualitate calefaciendi, digerendi, discutiendi convenire, cum tamen ab affectionibus communissimis, odore, & sapore, idem facilè sensuum judicio possit decidi.

Oleum lignorum. Ex lignis ipsis non minimâ proveniunt quantitate olea, licet contrà experientiam chymicam & autopsiam oleum ligni sancti dari neget *VValæus meth, medend, pagina* 68.

SALIA

SALIA alkalia, per incinerationem & elixivationem parata, proprietatem obtinent saponariam, (unde & saponaria & lixiva audiunt:) & resolutivam, quæ cum per intestina & lotium recendant, interim resolvunt sordes in illis meatibus, &, ut cum *Highmaro* loquamur, in corpore adhibita, succos figunt & præcipitant acidos, fermentationẽ tollunt, atque sic sine tumultu & turbatione cibi in ventriculo dissolvuntur, & sanguis per totum pacatius circulatur microcosmum.

Salia alkalia.

TERRA insipida, primum in compositione mixtorum fundamentum, & ultimum in resolutione, astringendi & siccandi qualitatibus prædita, rarius in medicum cedit usum, mechanicorum attamen operationibus variis non leve præstat commodum.

Terra seu caput mortuum.

Hæc principia uti se invicem ligant & sustinent, ita in se invicem mutari, magnamque inter se habere convenientiam ab effectis concludere licet; in specie sali convenit cum terrâ, quâ cum reliqua principia in mixto quasi ligat; cum oleis, quæ facilè adsumit, & sulphura rerum evocat; cum aquâ, in quâ promptissimè solvitur; cum spiritu, cui per digestionem ex parte etiam combinatur.

Principiorum chymicorum convenientia.

Ita ex aquâ fieri posse olea, experimento demonstrat *Helmontius de trib. princip. chym.* ex oleis Sal volatile elici potest, ex Sale terra &c.

Cum verò Salia, si nomen consideres, sint duplicia, *fixa* seu *alkalia*, & *volatilia*; illa quidem, ut dictum, per incinerationem, vel succorum expressorum exsiccationem hactenus parata in officinis locum adepta sunt splendidum, crystallisatis fulgentia spiculis, nitore oculis grata, sapore non ingrata, viribus non inefficacia. Salia verò volatilia herbarum adhucdum per se solitaria, non exstiterunt, sed sub oleis occultata, quæ Sale volatili pollere & notissimum est, & infrà probabitur magis; spiritibus etiam ex parte mixta, & sub alkalium velo quasi sepulta, quamvis hoc posterius ex eo dubium videri posset, quod fixa salia resistunt igni, volatilia jugum illius ferre imparia, flammæ, licet acidæ putatæ, cedunt, & in auras evolant, item quod lixivis eadem propelluntur.

Salium divisio communis, in fixa, seu lixiva, & volatilia.

Sed mirè ludunt hæc principia, ita, ut quando exhausta creduntur omnia, lateat nihilominus unum vel alterum illorum etiam in fecibus. Hoc vel vulgatissimo exemplo vini manifestum est, quod, separatione partium impurarum à puris factâ, clarescit, &, quod antea in musto nil nisi aquam quandam insipidam destillando præbebat, exserentibus se partibus spirituosis, fit paulò post generosum vinum, & spirituosus liquos, ut vel in bibentium vitris strias pingat: attamen in abjectis fecibus latet adhuc vini spiritus, communiter

Principiorum chymicorum lusus.

dicti, non minimus apparatus, & Sal volatile copiosum, quod exsiccatis ritè fecibus igne retortæ elicitur, unde axioma: optimi vini, optimæ feces, quo de elegantissimè differentem vid. *Nobiliss. D. Daniel. Ludovici Tr. de volatilitate Salis ♀ri pag.* 14.

Ignis variat producta chymica.

Neque dubium est, in fimo mandandis fecibus herbarum, à destillatione residuis, latere adhuc tum spiritum, si rem rectè accipias, tum ⊖ volatile. Ita enim si ignis herbam tractat, ut recens destillationi subjiciatur, uti communiter fit, nil nisi aqua insipida ferè prodit, odore sæpe rei exhaustæ, proportionaliter consideratæ, vix ad amussim respondens. Eandem si aliter tractes, mediante fermentatione, egregium nancisceris spiritum: sin iterum aliter, oleum magis redundabit, & sic porro. Imò & gradus ignis, & modum ipsum applicandi ejus effectum variat, quo de vid. *Cartes. princip. philos. part.* 4. *§.* 122. *&* 123.

CAPUT III.

In animalibus dari Sal volatile, differit.

Salium volatilum etymon.

ANimalia & ipsorum partes examini ignis subjectæ inventionem Salis volatilis primitus subministrasse videntur chymicis. Volatile verò dicitur, tum respectu fixi, tum quia facilè avolat & aufugit, uti v. g. Sal volatile Cornu cervi, licet benè illud munias, non æquè semper retinetur, sed auras petit, rubellum post se relinquens liquorem. Unde fixationes institutæ sunt variæ, partim cum C. C. usto aliquoties illud sublimando, partim, qui optimus & legitimus modus est, cum spiritibus acidis. Acida enim compedes injiciunt mercuriali huic Proteo, eumque ligant tantisper, donec resolutis per lixiva poris iterum sibi restituatur volatilitas.

Fixatio cum C.C. usto, cum acidis.

Spiritus essentificati, ⊖ volat.

Alii spiritus proprio sale suo volatili quasi essentificant, quo modo optimè & adservandi & adsumendi ⊖ volatile inventus est modus.

Animalium perfectorum, 1. hominis.

Neque verò animalia majora & perfecta solum copiosissimo gaudent sale volatili, ut homo, cujus cranium hexagonâ figurâ sal fundit volatile, sanguis, urina, fortassis etiam secundina, & ossa ejusdem igni subjecta idem emittunt.

2. Cervi.

Cervi cerebrum est quasi portorium quoddam, quò delatæ merces per id aliò transferuntur, non tanquam in apothecam, in quâ debent reponi, sed ulterius provehuntur, & in cornua abeunt, humanis usibus singulis annis decidua, & specie quâdam vegetationis renascen-

ſcentia. Hæc cum ſpiritu fundunt Sal volatile copioſum, quod tamen ulterius in oleo ultimo fœtido quoque abundare nemo forteau negaverit. Ejusdem ſanguis ſal præbet volatile.

Sed etiam uti formicæ ſua bilis eſt, ita & Sal ſuum volatile, & vel minima animalcula & inſecta idem liberali obtinent munere. *imperfectorum,*

Cantharides gaudent ⊖le quodam volatili acerrimo, in urinam liquabili, quà veſica ſolum afficitur. *Formicæ*, vel manu percuſſæ, nares mirum in modum feriunt. Animalculum ob id eſt valde calidum, ita ſentit *Eraſtus epiſt. 6.* & humorem in ſe tenuiſſimum habet, igneum ferè. Liquet hoc ex earum morſu & perfuſione. Perfundunt enim humore quodam cutem, iratæ cum ſunt, tenuiſſimo & egregiè mordaci & calido, quod permingere vocant Germani. Vidimus ex illis paratum Sal volatile penetrantiſſimum, in cerebri affectibus nobiliſſimum, quod vel odore ſolo partium nervoſarum dolores & lancinationes lenit. *1. Cantharidum, 2. Formicarum; Quarum odor & liquor eſt penetrans, valdè.*

Lumbrici, licet frigidiores, terramque velut inteſtina perreptent, ſale tamen volatili in tantum abundant, ut & externè applicati ſolum membris dolentibus ſolamen adferant, & in ſal volatile reſoluti. Fit hoc, ſi vel longâ prius digeſtione in putrilaginem fatiſcentes dehinc deſtillentur, qua ratione tamen fœtidum & ingratum evadit medicamentum: Vel, quod melius eſt, ſi per retortam deſtillatio fiat ex recentibus & vivis lumbricis, cum ſ. q. cinerum cribellatorum inſperſis, unde ſpiritus conſurgit ſale volatili refertus, multarum virium, quod, præter odorem, acidis inſtillatis extemplò probari poteſt. *3. Lumbricorum. per longam digeſtionem, vel ex vivis cum ſ. q. cinerum.*

Viperæ, delicatum & mundum animalculum, par ratio eſt ſerpentum, olim combuſtione in cineres ſal theriacale veteribus præbuerunt. Illæ, ſi abſciſſo capite & caudâ, (viperas præſertim mares, certis de rationibus, fœminis, contra commune aſſertum, præferimus,) cute, pinguedine, jecore & corde peculiaribus uſibus reſervatis, inteſtinis verò exemptis, ſpinæ ipſarum deſtillentur, oleum, ſpiritum & ſal volatile copioſum exhibent, nauſeabundo tamen quodam ex empyreumate cum fœtore, quam ob rem ſpiritus ingratus admodum evadit, ⊖ verò volatile l. a. ſeparatum à quamplurimis pro panaceâ ferè habetur, & ſummo arcano. *4. viperarum & ſerpentum, præprimis marium, cum ſpiritu nauſeabundo.*

Tacemus animalium ungulas, & cornua alia, ipſasque ſpinas, bilem felleam, &c. ne nimis excreſcat hic diſcurſus.

Quia

Sal. volat. in animalibus operationes in statu s.n. & p.n.

Quin nondum separatum sal volatile in animalibus operationum quamplurimarum est autor, tum naturalium, tum præter naturam. Hinc enim resolutis in stomacho cibis chylus albescit, idemque à salibus volatilibus magis digestus in sanguinem mutatur, quæ genuina est purpuræ sanguineæ origo.

in coctione & sanguificatione.

Coctio enim illa animalis, seu in specie elixatio, & calor, instrumenta sunt, quibus natura spiritus in cibo potuque latitantes evocat, & in Sal volatile commutat. Sal volatile in sanguine copiose jam existens ceu menstruum genuinum recipit & adsociat sibi partes homogeneas volatiles, easdemque porro exaltatas purpurá suâ tingit. Sic si salia volatilia misceantur cum oleis destillatis, accedente digestione tinguntur in colorem rubrum. Quid mirum itaque est, si Salia chyli volatilia & partes oleaginosæ coctione exaltatæ purpureum nanciscantur colorem, quæ verba sunt *B. D. D. Mœbii l.* 1. *epit. Instit. medic. c.*11. *p.* 53.

venenorum origo.

Eisdem volatilibus salibus venena in quamplurimis venenatis animalibus, fortassis etiam ab apibus, vespis &c. inducta punctione symptomata deberi, suo loco probabimus.

CAPUT IV.

In plantis dari Sal volatile.

Sal metallorum magis fixum.

Cum concessum sit, abundare in regno animali potissimum Salium volatilium proventum, metallorum verò & mineralium illis affinium plerumque Sal magis fixum sit, (quo de specialiter alibi tractabimus) unde difficilis Tincturarum paratio, videndum de vegetabili regno, num & illinc salia volatilia in medicum usum peti possint.

Sal volatile plantarum antiscorbuticarum.

Nullum dubium est de antiscorbuticis plerisque. Ita *cochlearia, arum, nasturtium omne, piperitis, raphanus rusticanus, sedum minus,* (quod si per se distilletur, miro lusu nil nisi aquam insipidam præbet:) *& alia*, eo potissimum nomine magnæ famæ & præconii existimata sunt, quod sal volatile in illis resideat, specificum in herculeis morbis, scorbuto, affectu hypochondriaco, obstructionibus pancreatis & mesenterii &c. adeò ut naturæ benignæ matris nutu ibi potissimum provenire à quibusdam putata sint, ubi scorbuticum miasma quasi endemium & vernaculum malum est.

An expresso

Et adeò quidem increbuit horum salis volatilis existimatio, ut creditum

ditum sit, expressum cochleariæ succum & recensitorum reliquorum, si per breve solum temporis spatium steterit, amittere statim volatilitatem suam, de quo equidem pace eorum, quibus receptissima placet sententia, dubitare hîc allubescit. Et ob eandem rationem receptum est magis verum axioma, quod plantæ hæ antiscorbuticæ non præscribantur benè in formâ decocti vel extracti, quia vis h. m. avolet; vel si decoctio adeò placeat, illam instituendam esse in vase duplici, & quidem igne leniori. ***succo tam citò avolet. dubitatur. In earum adhibitione cautela.***

His extra dubium positis, quod in herbis antiscorbuticis dictis reperiatur Sal quoddam volatile, plantæ quoque cephalicæ in numerum volatilitate gaudentium adscriptæ & receptæ fuerunt, ut *majorana, rosmarinus, salvia, ruta,* atque similes. Ac horum volatilia salia simplicium totam crasim continere, asserit Philosophus per ignem *Helmontius.* ***Abundant sale volatili & plantæ cephalicæ.***

Audeo asserere, duplex Sal volatile esse in plantis, *aliud patens,* seu manifestum, *aliud latens,* seu occultum. In dictis cephalicis & antiscorbuticis plantis detegitur Sal volatile odore & sapore acri, subtili, & penetrante. ***Divisio Sal volatilis herbarum.***

Quis verò neget in medii quasi generis herbis, ut rosis, liliis, scordio, absinthio, aliisque idem reperiri & dari, licet, ut apparet, minori quantitate. ***An in medii generis herbis quoque detur.***

Ast de plantis planè insipidis, vel frigidis, gramine, papavere, lactucâ, endiviâ, acetosâ &c. nemo hactenus, qui vel maximè de proximè delibatis & recensitis illud concesserit, hoc facilè dixerit, ita præsertim, ut demonstrari illud possit, & juxtà vulgatum illud, in quæ quid non resolvitur, ex iis non constat, cum defecerit, in eo hucusque artificium analyticum chymicum, illud tenebris involutum mansit. ***An in planè insipidis vel frigidis.***

Verum enim verò, cum quis cogitat & perpendit, cervum sal præbere copiosissimum volatile, qui tamen, ut alia bruta animantia, (omnia nihilominus sale volatili referta) gramine solum vescitur, herbisque, quæ nunquam tam felix chymicus potuit in sal volatile redigere, quam stomachus cervinus: Viperas item vel ex autopsiâ nostrâ, ali gramine, licet sæpius, itidem experientiâ nostrâ oculari, mures deglutiant integros; lumbricos vel terrâ ipsâ pasci; formicas rodere arbores, granaque in futurum alimentum congerere, & ligna; cantharides folia arborum depascere; imò in nobis ipsis quotidiè ex ***Probatur 1. Inductione ab alimento animalium.***

insipidis & non salsis manifesta confici salia, lege digestionis humanæ, subit animum discursus, annon etiam ex illis Sal volatile realiter elici possit?

Neque enim cogitatione apprehendi potest, tam multiplicativum esse calorem animalium, vel insiti & innati Salis volatilis fermentum, ut tam copiosè diffundi, dilatari, extendi, & ex herbis etiam, quæ nihil tale in se contineant, parari, & quidem in copiâ possit.

2. à simili. Concessum fuit hactenus chymicis, ipsos ex frigidis etiam plantis spiritus elicere posse ardentes & confortantes: Cur non etiam dato hoc ex iisdem Sal volatile prodire possit, cum spiritus ardentes de Sale volatili participare sit in confesso?

3. Exemplo fumi & fuliginis, quæ sale volatile est referta. Fumum accensarum herbarum & lignorum oculos mordicare admodum, nemo est, qui nesciat; jam verò mordicatio hæc aliunde non provenit, quam à Sale volatili, quod cum aquâ evolat, & illud ipsum est, quod oculos, utpote delicatioris sensus, ferit. Hoc ὀφθαλμοφανερῶς etiam elucescit ex fuligine, à fumo per successivum in auras abitum parietibus furnorum appositâ. Hæc enim, ex ligno præsertim quercino, (quercus enim Sale volatili copiosius, ut, in animalium genere, cervus, pollet, hinc quod salia volatilia rebus duratione præprimis conferant, annosa quercu, longævus cervus ob ætatẽ dicuntur:) igni subjecta Sal volatile præbet copiosum, vel in agone existentibus pro cordiali summo & refectivo commendatum, indicio evidenti, latitasse hoc prius in lignis. *Licet ex combustione plantarum non ita accrescat.* Quod verò non ex plantis combustis omnibus similis fuligo accrescat fornaci, forsan subtiliori adnumerandum est volatilitati, quæ ab acidis lignorum spiritibus magis ligatur, licet nec illud ex toto concedamus.

4. Exemplo vitis, seu vini: etiam quoad feces. Ex vitis fructu, uvis, paratum vinum, Sale volatili insigne esse, præter alia vel inde sole meridiano clarius patet, quod, ut supra jam diximus, ex fecibus vini solum siccatis, fortassis etiam ex fecibus cerevisiæ, l. a. possit Sal volatile nobilissimum produci, cum tamen nec vitis ipsius folia, nec uvæ ullum habeant saporem volatilem.

5. à calore plantarum. Virere arva & prata ridere ineunte vere, ubi à benigno solis calore evocantur Salia, eademque rorem tanquam Sal centrale mundi imbibunt, & per totam ferè æstatem, oculi nunquam virore & dulcedine istâ saturandi testantur. *Unde colores producantur, & immutentur.* Jam verò Sal colorum esse principium, ex ipso Paracelso, *tract. de pestilent. tit. de cabulâ*, & aliis locis pluribus constare potest. De quo videatur prolixè *Simon Pauli quadripart. Botan. classe tertiâ sub heliotropio*, ubi inprimis *p. 334.* ex *Paracelso*

con-

confirmat ⊖ & ☿ium, non 🜍, colores efficere. Et experientia tinctorum id cuivis neganti demonstrare sufficit, cui alia possent accenseri, nisi brevitati jam studeremus. Ita si Tincturæ violarum guttas aliquot Spiritus C. C. vel ⊖is ✱ci instilles, color confestim mutatur ex purpureo in viridem, ut taceamus alias mutationes, quæ pro diversis instillatis liquoribus diversimodè visum & mentem delectant.

Hinc est, quod Sal volatile balsamum quasi & vitam plantarum constituit, non minus ac in animantium genere vitalium actionum genuinum & verum præcipuumque est instrumentum. *In Sale volat. est vita plantarum.*

Panis, è vegetabilium genere confectus, simul ac famelico offertur ventriculo, famem extemplò abigit, spiritus labantes reficit, vires refocillat, antequam vel chylus vel sanguis exinde possit perfici. Quin ipsi furno pistoris pro coctione adhuc concreditus, spiritum de se exhalat analepticum, & non infimi ad ventriculi & pulmonum affectus ordinis. *6. Exemplo panis; Ejus spiritus analepticus.*

Eadem ratio est in brutis; vix ingesto gramine bos egenum & urgentem satiat appetitum, quod sanè non videtur aliunde procedere, quam quia statim salia volatilia in tria ista receptacula, nervos, venas & arterias sese vibrant, & ocyus corpori indigenti succurrunt, quàm balsamicum, melius adhuc digerendum & coquendum, nutrimentum. Quæ omnia latius deduceremus, nisi nos prodromum scribere specimen recordaremur. *Cur ingesto cibo fames statim sedetur.*

Ex cydoniis, opio & benzoe crystallos elegantes, aliquoties nobis Vulcanus obtulit, manifesto indicio, illos salino & mercuriali deberi principio, & licet primo obtutu nihil minus inesse quàm salinum talismodi appareat, ipsi tamen experientiæ subscribendum. De hâc latius agitur in *opiologiâ nostrâ curiosâ,* propediem edendâ. *7. Crystalli ex cydoniis, opio & benzoe. probant Sal volatile.*

Omne reliquum dubium dissolvit, & argumentis omnibus in contrarium sufficiens est dicta jam experientia, quâ innotuit nobis ex certâ quâdam herbâ Sal volatile ✱cale elegantissimum, sine ullâ additione suspectâ, quæ vel micam de sale participasset, & quod magis est, sine igne productum. Quâ inducti, licet difficile sit à particulari ad universale argumentari, audemus nihilominus asserere, eodem modo posse, si non ex omnibus, multis tamen, aliis plantis idem perfici & ad oculum demonstrari. *8. Ab experientia, qua innotuit Sal volatile.*

De modo procedendi in specimine altero, sive Experimento ipso, sine ullo fuco aut dolo differemus apertè, latè, candidè. *Cujus processus promittitur.*

CAPUT V.

Modi eliciendi Sal volatile ex plantis.

Prolectio Sal. volat.

DAri in plantis omnibus Sal volatile, facile quis credat, sed ut demonstretur, & in apricum sistatur volatile hoc & fugitivum, hoc opus, hic labor est.

1. cum Spiritu Vini aquosiori.

Communiter plantæ antiscorbuticæ cum Spritu Vini aquosiori (in aquis quippe lubenter solvuntur Salia) destillantur, ut is in se absorbeat, quicquid volatile in plantâ hæsit, relictis in vasis fundo foliis inodoris, & sapore pristino omni penitus exutis. Hic quidem modus percommodus est, odoremque herbæ in spiritum derivat, indicio & virtutes esse communicatas, sed Sal volatile hoc nihilominus suo modo latens est, neque acidis instillatis spiritibus effervescit, neque in alembico spiculiformes exhibet particulas.

Cur hunc adsumant chymici.

An conveniat in essentiis Salinis extrahendis.

Aquosiorem verò spiritum vini requirunt chymici, cum ob dictam jam suprà causam, tum quia Spiritus Vini rectificatus salia, ex ipsorum hypothesi, non solvit, unde in præparatione essentiæ ♂ii ex croco metallorum non elutriato, Tinctura item Salis ♀ri, aliorumque similium jubent recipere similem non dephlegmatum Spirit. Vini, ut Sal eò melius solvatur, juxta illud: ἀεὶ τὸ ὅμοιον ὂν ὅμοιον παραχαλεῖ, *simile semper gaudet simili.* Notandum autem est, accedente digestione felicius longè rem succedere & optatius cum Spiritu Vini rectificatissimo, omnique aqueo phlegmate studiosè orbato. Rationem jam adducere nolumus, solum ad experientiæ Lydium lapidem provocantes, quâ consultâ extemplò videre licet Sal phlegmate solutum secessum à spiritu reliquo facere. Contra ea ex Tincturâ ♀ri cum optimè rectificato Spiritu Vini paratâ, hoc iterum ad tertias circiter abstracto, & residuo ad crystallisandum commodè locato, crystalli Salis ♀ri egregiæ utilitatis & splendoris consurgunt. Sed ad rem.

Crystalli Salis Tartari.

2. Modo Glauberiano.

Glauberianus modus hactenus usitatior fuit in nominandis vegetabilium volatilibus Salibus, ubi combustione herbarum, in furno peculiari per retortam institutâ, (vid. *D. D. Rolfincius l. 5 chym. in art. form. redact. s. 1. c. p.* 281.) cum spiritu & oleo recipientia vasa intrant, rectificatione postmodum separanda & reponenda. Sed violenta ea nimis videtur, in plantis recentibus præsertim, mixtorum profugatio, & verum quidem est, ob combustionem Sal volatile destillando abire,

abire, & posse ex parte in excipulum meare, sed nullum dubium est, destrui hoc modo violenter totum mixtum, &, tam tenero plantarum corpore, confusionem potius fieri, quàm resolutionem.

Eodem modo ex lignis liquor volatilis acquiri potest, si fumus alias evanescens, relictis solummodo ad furni parietes in fuligine vestigiis, per debitum instrumentum excipiatur in grande receptaculum.

3. Et huic simili.

Nonnulli, ut Sal illud volatile demonstrare queant, cum norint, acida figere volatilia, affuso v. g. *nasturtio aquatico* ⁓u Salis rectificato, illudque igni concredentes, Sal volatile expectant, quod iterum ⁓u Salis solvunt, & pro spiritu aperitivo hypochondriaco singulari habent.

4. Cum acidis figentibus.

Alii, cum fermentationem sciant esse clavem veram, addita fermenti vulgaris panificum parte, idem v. g. *nasturtium*, sine spirituosis aliis commixtis destillationi committunt, ut eliciant spiritum Sale volatili inebriatum, sed nec hoc pacto damnatur voto artifex.

5. Cum fermento panificum.

Notum est & præsuppositum certum, propelli ab alkalibus fixis salia volatilia, hinc quæstio oritur, an non illis in consortium adscitis, v. g. cineribus, Sale sarmentorum, vel cujusvis herbæ alkali proprio scopus præfixus possit adquiri? quod itidem vix concesserim.

6. Cum alkalibus.

Vel an calx viva, ceu illa quoque de Sale participat, propellere Sal volatile herbarum etiam possit, veluti urinæ additum statim illud prodit, curiosum est, de quo in posterum discurremus latius.

7. Cum calce viva.

Adesse verò in calce viva Sal quoddam fixum, patet, quia 1. volatilia propellit, per jam dicta de urina, quod itidem præstat in Sale ✱co. 2. extrahit sulphura, non solum commune, pro lacte ♀is, dehinc cum acidis præcipitando, sed etiam antimonii. 3. cum acidis commixta ⁓um urinosum efficit, ut cum ⁓u ⊖li philosophico vel ⁓u Salis communi, aut etiam cum alumine, quo de vid. *Dn. Ludov. Dissert. pharmacent.* 1. *p.* 445. 4. aqua superfusa fit acris. 5. gangrænam tollit. 6. in erysipelate conducit, præsertim, si utrobivis se adsociet quid scorbutici. 7. oleo superfuso non strepit, &c.

Dari in calce viva Sal fixum.

Quomodo è salibus fixis volatile possit fieri, exemplo Salis ♀ri tractatu peculiari elegantissimè & profundissimè disserit idem sæpius laudatus *Dn. Ludovici.*

8. Ex Salibus fixis.

Modus Helmontianus est celeberrimus, quem exemplo Salis cinamomi volatilis demonstrat. Quando, *ait*, oleum cinamomi suo Sali alkali miscetur, absque omni aqua, trium mensium artificiosâ

9. Modus Helmontianus primus.

occultâque circulatione totum in Salem volatilem commutatum est, quod verè essentiam sui simplicis, in nobis exprimit, & usque in prima nostri constitutiva sese ingerit. *l. de trib. pp. chym. §. 84.* Sed hic licet certò procedat, particularis tamen solum est, & pretiosior. Neque enim ex omnibus plantis olea destillari, præsertim in copiâ, possunt, nec Sal æquè alcali promiscuè parari, cum plantæ aqueæ parcius illud præbeant, &c.

Secundus. Venit hîc in mentem *alius Helmontianus modus, Tractatu, aura vitalis inscripto,* aliquo modo suggestus, ubi dicit, quod ℔j aquæ vitæ combibita in sale Tartari siccato, vix fiat semiuncia Salis, cæterum totum corpus fiat aqua elementalis, ut prius erat. Hujus possibilitatem *Glaserus l.* 1. *traitté de la chymie. c.* 20. *p.* 352. experientiâ suâ stabilit & confirmat, qui mediantibus spiritibus acidis sæpius Spiritum Vini in Sal volatile reduxit, modo sequenti, quia non omnium teritur autor manibus, è Gallico in Latinum versum h. l. placet describere. Consistit verò breviter in eo, ut libra una spiritus ⴲtri benè rectificati indatur in vitrum amplius longo collo præditum, huic guttatim per vices instilletur Spiritus Vini 🜍risatus, hinc apponatur statim alembicus cœcus vel aliud vitrum, quod cum collo alterius convenit, benè clausis juncturis, idque tamdiu repetendum per integrum diem, donec nulla sentiatur amplius pugna & activitas. Hoc modo habetur liquor medius inter Spiritum Vini & Spirit. ⴲ, nec corrosivus sc. nec inflammabilis. Qui si destilletur lento calore per Alembicum, in fundo remanet Sal album & volatile in paucâ quantitate, saporis acido-acerbi, qui additione Salis alcali facilè ascendit & sublimatur.

10. Destillatione plantarum per se. Curiosus & ille processus est, quo aliqui spiritum seu aquam veronicæ per se destillant, contusam plantam in cucurbitam vitream usque ad superficiem vasis replendo & igne subdito liquorem volatilem proliciendo.

An fermentatione pereant Salia volatilia? Fermentatione perire Salia volatilia, solenne & commune est effatum in destillatione spirituum è vegetabilibus tali Sale refertis, quod supra jam de succis eorundem tactum fuit. In contrarium autem tot exempla prostant, ut pauca hîc loci afferre sufficiat. Obstat nempe fermentatio illa communissima in musto. Inde enim tantum abest, ut pereant spiritus volatiles, ut potius in apricum prodeant, & conspicui fiant, quorum antea nil tale aderat. Sic urina humana, pro Sale volatili inde producendo, communiter ab omnibus digeri

jube-

ſubetur & putrefieri, licet absque digeſtione hâc extemplò poſſit volatilitâs proferri.

Fermentatio alia eſt *deſtructiva*, quâ mixti forma penitus perit, & hæc ad putredinem tendit: alia *excitativa*, quæ latentia evolvit, in conſpectum ſiſtit, & ſejunctis à ſe invicem vinculis ſeu elementis nova producit corpora. Si per fermentationem hanc inſtitutam abitum moliuntur volatiles ſalinæ partes, poſſunt etiam fermentatione acquiri. *Fermentatio duplex.*

Statuimus ergò, fermentatione quâdam artificiali mediante, ex plantis ſi non omnibus, pluribus ſaltim, ex aliis forſan magis, minus ex aliis generari poſſe illud ipſum Sal volatile; quo de generalis interim ſufficiat hæc deſcriptio, quod plantæ debeant contundi, digeri, & juſto tempore Sal volatile colligi. Plura enim hâc vice, donec in pluribus experimenti pateat veritas, non licet. II. *Salia volatilia fiunt mediante fermentatione.*

Salia ipſa plurimum ad fermentandum faciunt, &, ſi modò naturæ ductum ſequaris, facilè ſe ipſa evocant. *Semet ipſa evocant.*

Plantæ amaricantes, ut Sal fixum copioſum per incinerationem de ſe præbent, ita & copioſum Sal volatile dare perſpicuum eſt, cum illæ utplurimum mercuriali ſimul abundent volatilitate, quod exemplo abſinthii manifeſtum eſt. *Sal volat. ex amaris plantis.*

Hoc modo cum calor plantarum & agendi energia maximam partem dependeat à Sale volatili, perſpicuum fieri poteſt, quàm felix futura ſit medicina, ſi ex illis Sal volatile & quidem copioſum parare poſſumus. *Activitas Salium volatilium.*

Diſtingui poteſt inter plantas. Quædam Sal volatile magis *in ſeminibus* gerunt, ut *hordeum, ſiligo, triticum, fructus leguminoſi, amiſum, carvum, ceraſa* &c. unde eleganter dicuntur ſemina plantarum nihil aliud eſſe, quam Sal congelatum, coctum & digeſtum, & hæc cauſa eſt, quod vel leviſſimâ ebullitione in aquâ vis hæc ſeminifica pereat, quia ſalia ſolvuntur in aquâ, quamvis duriora nonnulla, ut nuclei ceraſorum, per alvum egeſta fructificare poſſe & germinare ſtatuantur. *Salia volatilia modò in ſeminibus excellunt.*

Aliæ *in herbâ & foliis* Sal volatile magis eminens poſſidens, ut *cochlearia, naſturtium, draco eſculentus, ranunculus aquaticus &c.* Quædam denique *in radicibus*, ut *raphanus ruſticanus, arum, acorus*, &c. *Modò in herba & foliis.*

E primis & ultimis Sal volatile quidem produci poſſe non deſperandum cenſemus, cum ex ſeminibus iſtis per fermentationem ſpiritus vini frumentaceus dictus &c. elici poſſit, & virtus potior radicum iſta- *Modò in radicibus. An ex binis poſteriora-*

bus elici possit? istarum in usum trahatur, utraque verò ad fermentandum apta nata sint. Attamen ex herbis ipsis & foliis potissimum Sal volatile fieri posse, mediante fermentatione peculiari, experientiâ suprà citatâ inducti credimus; idque præprimis tempore verno vel æstivo, cum plantæ adolescunt, & Sal volatile, ut ita loquar, adhuc in herba est, non penitus digestum, cum diffusius ibi sit, & facilius manui artificis obsecundet, contra ea in seminibus digestum jam est, ligatumque, & tunc temporis plantæ ipsæ exarent, cum in semina jam perfecta omnis quasi vis pertransiit. Hinc, qui Sal volatile ex plantis parare sustinuerit, ex recentibus eadem facere præsumat oportet. Sicut enim ex putrefacto ligno nullum vel paucissimum per combustionem & incinerationem eluitur Sal fixum; Parili ratione ex sponte suâ marcidis & deciduis plantis & herbis extrahi Sal volatile nequit.

fiunt potissimum ex herbis ipsis. Maximè vere,

& ex recentibus.

CAPUT VI.

Usus Salium volatilium è plantis paratorum generalis.

Secta methodica antiqua.

OBsoleta ferè est *SECTA METHODICA*, cujus Patroni fuerunt *Themison*, *Soranus*, *Trallianus & alii*, qui in omnibus morbis nil nisi laxum, strictum & ex his mixtum attendebant. Statuebant enim morbum omnem consistere vel in adstrictione, ut quando fluxiones naturales sunt suppressæ, qualia sunt vitia retentorum, ut alvi adstrictio, suppressio mensium, hæmorrhoidum, sudoris, urinæ &c. vel in laxitate, ut symptomata excretorum, diarrhœa, dysenteria, hæmorrhagia, & similia, vel medio modo se habere, ut ophthalmia cum fluxione &c. unde tria consurgunt ipsorum axiomatâ universalia:

Axiomata universalia.

1. Quicquid adstrictum est, esse laxandum.
2. Omne quod p. n. laxum est, adstringendum.
3. In medio casu illi auxilium ferendum esse, quod magis urget. De quibus videatur lautius *Laurember g. in Portic. Æsculap. c. 5. pag. 26.*

Applicata ad fixum, volatile & medium.

Licet hoc applicare ad fixum, volatile & medium, & tota medicamentorum classis in universum morborum genus armata sub hâc divisione continebitur. Ita medicamenta *CEPHALICA*, & ut magis res exemplo pateat, antepileptica sunt vel *fixa*, ut *corallia, cinnabaris*

Exemplo cephalicorum.

nativa

nativa & alia; vel *volatilia*, ut *plantæ cephalicæ odoratæ*, *ipsarumque olea*, ♎ *CC. ol. succini*, *castoreum* ♎ *Salis* ✱*ci volatilis* &c. vel *media*, ut *cranium humanum*, *CC. philosophicè præparatum*, *succinum* in *substant. ungula alcis*, *pæonia*.

In *CORDIALIBUS* inter *FIXA* recensentur *perlæ*, *corallia*, *lapides quinque pretiosi succus citri*; *VOLATILIA*: *moschus*, *ol. citri*, *camphora*; *MEDIA*: *ambra*, *bezoar*, *mixtura simplex* &c. *Cordialium.*

Inter *STOMACHICA FIXA* sunt: *lapides* ♋, *conchæ præparatæ*, *creta*, *crystallus*, ♎ ♁*li*, *Salis*; *VOLATILIA*: ut *aromata*, & inde destillata *olea*, *arum*, *balsamum de Peru*; *MEDIA*, ut *pimpinella*, *ebur præparat.* &c. *Stomachicorum.*

Et sic consequenter *in hystericis*, *antiscorbuticis* & reliquis. Qui itaque noverit hæc pro morborum diversitate variare, & fixum volatili, volatile fixo debitè opponere, næ ille felix morborum erit artifex, & morborum causam juxtim & remedia oppositè cognoscet, præcipitationis doctrinam plenariè exhauriet, & accuratè ubique aget. *& aliorum*

Nullus ferè datur morbus, qui non pro diversitate circumstantiarum à salium volatilium virtute sibi exoptet suppetias. Volatilia subtili suâ penetrantiâ porulos cerebri obstructos aperiunt, somnum lethargicum & apoplecticum stertorem excutiunt, nervis ceu portitoribus spirituum liberum meatum pro sensu & motu partium concedunt, cor, lipothymiâ & syncope dejectum, & motu vix perceptibili vibrans, erigunt, suffocationes hypochondriacas & hystericas tollunt, sanguinem attenuant, & multa alia commoda afferunt, quorum hic vel meminisse solum satis fuisset, cum totum hæc sibi poscerent tractatum. *Usus volatilium salium in morbis variis.*

Quanti jam æstimanda erunt Salia volatilia herbarum tot seculis desiderata? Eunt hæc in penitiorem culinam viscerum, acorem absorbent, quæ penitiori recessu pertinacius occultiusque restitant, remoras tollunt, & quicquid boni à simplicibus seu mixtis, ex qnibus paruntur, desideratur, illud omne largo explebunt modio. *Penetrant totum corpus.*

Differt curatio morborum οὐ γὰρ πᾶσαι, οὔτε ὅμοιαι, οὔτε ὁμοίως διαπράττονται, ἀλλὰ κατὰ τὴν αὐτῆς δύναμιν ἑκάστη. *Non enim omnes aut similes sunt aut similiter pertractantur*, *verum secundum vim propriam singuli.* Qui πολυχειρίαν requirunt, ab heroicis volatilium Salium præsidiis levamen poscunt. Febrium cohors & morborum herculeorum caterva his terga dare & cedere coguntur, subsistere nescia. *Heroicum sunt præsidium.*

Sanguinem depurant. Ut spiritus Salis 🜿ri in vinum feculentum instillatus omnes feces ad fundum detrudit, vinumque sincerum reddit; ita & in corpore nostro exturbantur à volatilitate hâc subtilissimâ impuræ è sanguine feces, fibræ in ordinem rediguntur, grumi discutiuntur &c.

Unde à chymiatris mire commendantur. Hinc sapientum est consilium, si eò pertingere nequeamus, ut liquorem alkahest, & medicinam universalem acquiramus & comparemus, saltem discamus reddere Sal 🜿ri volatile. Quousque jam provehemur, si ex tam speciosis omnis generis plantis Sal proferamus volatile, non minus realiter, quam Sal Tartari volatile existens, coagulo, consistentiâ simile, viribus nobilissimum?

Usus inferiores. Usus inferiores præstat sicco hoc loco præterire pede; non enim dubitamus & ad mechanicas artes inde redundare posse suum commodum.

CAPUT VII.

De Poris Salium volatilium.

Doctrina pororum nobilissima. Cum pororum doctrina sit & subtilis admodum & utilissima, hodiè à viris celeberrimis, *Cartesio D.D. Erasmo Bartholino* & *Nobiliss. D. D. Schenkio* in lucem protracta & novis experimentis nobilitata; è re visum fuit & de poris Salium volatilium breviter despicere. *Jam à veteribus* Ita enim & Veteres ex *Empedoclis* doctrinâ ἀποῤῥοὰς seu *effluvia* rerum necessario poros requirere scripserunt, εἰς οὓς καὶ δι' ὧν αἱ ἀποῤῥοαὶ πορεύονται· καὶ τῶν ἀποῤῥοῶν τὰς μὲν ἁρμόττειν ἐνίοις τῶν πόρων, τὰς δὲ ἐλάττους ἢ μείζους εἶναι. *In quos & per quos effluvia hujusmodi emanant, ex effluviis autem quædam poris quibusdam congruere, quædam minora vel majora esse.* Vide *Platonem in Menone p. 14.*

tradita & commendata. Cui suffragatur *Plinius l. 22. Histor. natural. c. 24.* Est & ratio subtilitatis immensæ, *inquiens*, à *Platone* descendens: Corpusculis rerum lævibus, scabris, angulosis, rotundis, magis aut minus ad aliorum naturam accedentibus: ideò non eadem omnibus amara aut dulcia esse. Unde patet, quantum figurarum doctrina, ab ipso medicinæ parente *Hippocrate* tantopere celebrata, innitatur, his ipsis mixtorum poris.

Pori Salium volatilium sunt acuti, subtiles. Quoad Salia verò volatilia, si, quatenus è mixtis *producta & separata*, considerentur, poros ea nacta sunt *acutos*; hinc linguam feriunt, & nares, hinc obtusis his spiculis cum oleo facillimè nectuntur &c. Deinde *Subtiles*, unde facillimè penerant, & in corpus assumpta celer-

celerrimè laborantibus visceribus vitalibus ferunt suppetias, & vel è stomacho nondum egressa in sanguineam massam vibrant effectus.

Quatenus verò adhuc *in mixto sunt*, & *ut componentia* in considerationem trahuntur, subtilitas quidem hæc & acuties pororum per effluvia convenientia, vel potius hæc per illos sese exserunt, sed sub mixturâ reliquorum principiorum, modo magis, modo minus, quin sæpe ita occultantur, ut ad sensum tum saporis, tum odoris nulla illorum detegi possit præsentia, exemplo *ossium*, *cornuum*, *craniorum animalium*, quo de paulò post plura. *Licet nondum separata sæpe occultentur.*

Porosa esse Salia volatilia patet exin, quia aerem facilius admittunt, & ab eo resolvuntur, unde in auras promptissimè evolant, & si eadem non fixata adservare animus sit, id omne in aeris admittendi prohibitione curatissimâ consistit. Facillimè quoque parent pori eorum aquæ, & spiritibus, oleisque. Ita spiritus C. C. omnem suam vim mutuatur à Sale volatili, cujus si quantitatem sufficientem solverit & quasi imbiberit, reliquum in fundo vitri crystallisatur. *Aerem facilè admittunt.* *Parent aquæ, spiritibus, oleis.*

Quin inter omnia principia reliqua sunt porosissima. Porositas enim hæc Salium volatilium necessaria erat pro facili cum reliquis principiis nexu. Cum enim instar mercurii omnibus sese misceant, poris tanquam instrumento uti voluit natura, qui efficerent, ut subire se invicem & coadunire possint. *Salia volatilia sunt porosissima.*

A pororum hâc dispositione pendet & colorum diversitas & variatio, quo de suprà egimus, & tam frequens idest experimentum apud Tinctores, ut ejus rei exempla ubivis occurrant. Iisdem varietas Tincturarum chymicarum debetur, id quod vel in supra jam tactâ *Tincturâ violarum* est notissimum, quod pro affusione diversorum liquorum summè illius varient colores. Ita ex ♂te, prout hoc vel alio modo disponuntur pori, Tincturæ confieri possunt, rubræ, flavæ seu croceæ, & nigræ. In usu nobis est *Tinctura ♂tis absinthiaca* elegantissima, quæ fit, si essentiæ absinthii compositæ instillentur guttæ, de liquore quodem ♂tiali, ubi in momento consurgit nigricantissima Tinctura, quam describimus in *diatribe nostrâ de Sale* ⚹*co*, propediem edendâ. *Vnde colorum diversitas.* *Tinctura Martis absinthiaca.*

Iisdem poris accepta refertur facilis vel difficilis volatilium salium è mixtis prolectio, aliorumque principiorum in Sal volatile commutatio. Si viscido pori hi quodam detineantur, vel oleoso occludantur vinculo, diutissimè durat, manetque in corporibus, unde ossa animalium, crania, cornua, ungulæ diutissimè illud adservant, & ex cra- *Pori Sal. vol. variant suam è mixtis productionem.*

nio humano etiam in cœmeterio reperto novimus epilepticos non rarò auxilium ſibi quæſiviſſe, ut & ex eodem Sal volatile adhuc deſtillari poteſt, vid. *Quercet. Tetrad. cap. affect. c. 27. p. 329.*

Prout variant mixta. E contrario, ubi rarioris compagis & texturæ, liceat nobis ita loqui, ſunt mixta, eò promptius abitum moliuntur Salia volatilia, unde flores & plantæ odoriferæ fluxæ ſunt & diu non durant, in reſpectu ad illas, quæ odore, niſi cum liquore balſamico, carent.

Conveniunt cum poris cerebri, Convenientiam habent pori Salium herbarum volatilium præcipuè cum poris cerebri, cordis, & ſanguinis. Hinc, ipſo *Plutarcho* teſte, ἐνίων ἀνθῶν ὀσμαῖς ἄνω σκιδναμέναις περὶ τὸν ἐγκέφαλον οἱ πόροι τῶν αἰσθητηρίων ἐκκαθαίρονται, *quorundam florum odoribus ſurſum diſſipatis ad cerebrum, fit, ut pori inſtrumentorum ſentiendi, expurgentur, & humores incidantur, ſenſim absque vehementi ictu aut agitatione diſcuſſi, ſimulque cerebrum naturâ frigidum refocilletur. l. 1. ſympoſ. p. m. 647.*

cordis, Hinc in virium defectu volatilia tam citò cordi laboranti ſubveniunt, & ut odores quaſi immediatum contactum cum ſpiritibus vitalibus habent, coagulationem fibrarum ſanguinis, adeoque grumeſcentiam impediunt, in lipothymiâ, ſyncope & palpitatione cordis non minimi usûs, in pulſus etiam intermittentiâ ſæpius nobis feliciter adhibita.

& ſanguinis. Hinc etiam, ubi concentrato fixoque leviter ſanguine (quod *Hippocrates* ἀπόληψιν τῶν φλεβῶν nominavit) veluti in dictâ modò lipothymiâ, febrium inſultu, cachexiâ, ſcorbuto, febri albâ virginum &c. contingit; videas illicò totum corpus frigeſcere, torpere, & pallore livoreque perfuſum langueſcere: evocato autem rurſus & ſibi reſtituto per volatilia ſanguine, hui! quam ſubitò omnia calent, denuò florent, vigent, ſplendentque! ut verba *Harvei Exerc. de Gen. animal. 50. p. 193.* huc applicemus.

Item poris nervorum, Conveniunt eadem præcipuè poris nervorum, hinc ſpiritus volatiles & Salia, *ci, C. C. *viperarum,* quibus jam *herbarum* quoque addimus, volatilia, in paralyſi & apoplexiâ unicè proſunt.

& totius corporis. Imò cum poris ipſis corporis humani mirè conſentiunt pori Salium volatilium, quorum ſordes abſtergunt, inſenſibilem tranſpirationem juvant; & paregoricum dolentibus partibus adferunt ſolatium, &c.

Unde hic pendeat pororum ſitus. Unde autem nactæ ſint hanc configurationem particulæ volatiles, & cui debeatur ulterius hic pororum ſitus & collocatio, placet cum

Rulando

Rulando Sturmio febrif. cort. Peruv. part. 2. pag. 79. (ubi accuratiora plura huc ſpectantia reperire licet) ad cauſam primam, ſive ſummum motorem jam recurrere, quam ulteriori diſcurſu ea pertractare.

Igneus eſt ollis vigor, & cœleſtis origo.

CAPUT VIII.

Salia volatilia cum Mercurio comparat.

Mirabilis ubique eſt Mercurius. Verus hic eſt Proteus & Vertumnus, variâ ſpecie ludens. *Mercurius eſt triplex:*

Triplex datur Mercurius: 1. *mineralis.* 2. *cœleſtis,* 3. *chymicus.* Admiranda ſingulorum eſt natura. *Mineralis* contrectari amat, ſin contrectetur, cedit; modò ſub ſpecie fumi per ignem evolat, modò, igne variè tractatus, album, rubrum, flavum, nigrum & plures colores induit. Cum fixus putatur & mortificatus, vitam reſumit ceu phœnix novus ex cineribus, & novo nitore currit; cum deſtructus videtur, latet, & multiplici facie, figurâ, pondere, aliiſque accidentibus chymicis imponit. Nunc arbuſta fingit, nunc ſpiculis apparet horridus, nunc purpuram ſimulat, nunc prata. *Mineralis, qui variè ludit.*

Penultimus in Planetarum ordine cœleſtis Mercurius, itidem mirabili variat vultu. Cum beneficis, ♃e & ♀e, junctus, bonus habetur ab Aſtrologis, cum maleficis ♄no & ♂te, malus; quibus enim jungitur, illorum induit naturam, calorem, frigus, humiditatem, ſiccitatem coëfficit, prout cum hoc vel illo communicat ſocio, facitque, ſi ſtatuenda eſt aſtrorum in mores & morbos vis non minima, vertumnos, ardeliones, inconſtantes, omnium horarum homines. *Cœleſtis viribus variat.*

Chymici conſiderantes macrocoſmum cum microcoſmo, cum viderent præter inſipidam aquam, terram, ſalem, ſulphur, dari in mixtis adhuc aliud principium, quod de horum omnium qualitatibus participaret, nullas verò tam peculiares, proprias, ſolitarias & diſtinctas, ut reliquæ, haberet affectiones, illi nomen dedere Mercurii. Attributa illi ſunt levitas, ſubtilitas, penetrantia; vegetat & creſcere facit mixta, vitam & motum dat, in perpetuâ interim actione & motu exiſtens, unde ligatur quaſi à fixioribus reliquis. *Chymicus ex horum ſimilitudine dictus. Ejus affectiones.*

Imò deficiunt illis termini proprii, pro exprimendâ ipſius naturâ genuinâ, unde, quod ſit Mercurius, clarum eſſe, quid verò ſit, obſcurum aſſerunt. Quibus motus *Sennertus conſenſ. & diſſenſu cap.* 11. *Vix exprimi queunt.*

pag. 184. Quid illud sit, *scribit*, quod chymici unanimi ferè consensu pro tertio principio ponunt, & Mercurii nomine exprimunt, malo dicere; *non liquet*, & meam seu ignorantiam seu dubitationem ingenuè confiteri, quàm pro demonstrationibus & solidâ veritate ea venditare, quæ dubitationibus non carere ipse scio.

An spiritus plantarum sint Mercurius, dubitatur.

Hinc alii spiritus nomine ipsum indigitarunt, & liquores spirituosos è plantis eductos pro ipsarum Mercurio habuerunt.

Jam verò ipso chymicorum primicerio, *Paracelso*, teste: quicquid ardet, sulphur est, *tom. III. de morb. metallar. c.* 3. Ergò cum spiritus hi sint inflammabiles, & in totum deflagrare apti nati, cuivis dijudicandum relinquimus, an cum sulphuris, an verò Mercurii naturâ plus habeant commune, cum τὸ φλογιςὸν proprium sit sulphuris, non Mercurii, &, *Sennerti* verbis, sulphur non semper in formâ oleosâ & pingui apparet, sed sæpè etiam in spirituosâ, ut in spiritu vini videre est. *l. c. p.* 183. Quo nomine non adeò inconcinne accuratioribus sub nomine oleorum veniunt.

Possunt in Sal. volat. mutari.

Accedit, quod spiritus ejusmodi ardentes in Sal volatile possunt mutari, quod præter alios secretiores modos cum Salibus volatilibus, si rem rectè aggrediaris, efficitur. Ita spiritus urinæ si misceatur cum spiritu vini dephlegmato, in momento spiritum vini in offam albam, mirè tamen fugacem & subtilem coagulat, annotante *Helmontio c.* 3. *de lithias. t.* 5. Et idem jam annotaverat *Sennertus* laudatus *l. c. pag.* 166. cui gemina sunt, quæ eam in rem scribit *B. Mœbius*, *Epit. Inst. l. c. p.* 53. *& illustris Boylæus Tentam. physiol. p.* 80.

Mercurii descriptiones aliæ.

Nec animum exsaturant, quod, eleganter licet, nonnulli scribunt, per Mercurium intelligi humidum primigenium, ac spiritum, seu partem spiritalem, quæ nunquam sine liquore seu vehiculo suo esse potest; per 🜍, calidum innatum, per ⊖, siccum radicale, seu corpus, quod basis, cui reliqua duo superstructa.

Multò minus assentiri illis possumus, qui Mercurium spiritum illum αἰθερώδη, & ὐσίαν ἀνάλογον τῷ τῶν ἄςρων ςοιχείῳ dicunt, quippe quod elementata cum purissimis illis corporibus cœlestibus nil habent commune, sed interitui sunt obnoxia, quod circa naturam calidi innati prolixius deduxêre & sufficienter recentiores philosophi & medici.

Mercurius nil aliud est, quam Sal volat.

Audemus exercitii gratiâ defendere, verum herbarum & animalium Mercurium (de mineralibus & metallis hîc locus non est disputandi, quod suo tempore fiet quoque:) nihil aliud esse, quam Sal volatile.

volatile. Hoc facilè persuasum sibi habebunt illi, qui utriusque hujus naturam penitius introspiciunt.

Paracelsi hac de re sententia extat libro 1. *paramir. cap.* 2. ubi volatilitate Mercurium definit, id enim, quod in ligno effumat, Mercurium esse, *asserit.* Quod, *inquit*, ardet, Sulphur est, quod fumat, Mercurius est, quod relinquitur cinereum, Sal est. Sulphur solum ardet: Mercurius solus fumat; in cinerem quod vertitur, solum sal est. *Locus Paracelsi.*

Quercetanus de rerum signat. extern. Mercurium Salem rerum omnium volatilem admixtum habere, & cum sulphure præcipuè colorum esse autorem, *concedit*, utut *defensione contra anonymum* aliter paulo eundem definire videatur. *Querceta-ni.*

Neque, si autoritatibus certare vellemus, deessent plures, quas tamen huc trahere nobis mens non est, qui potius re ipsâ id eruere & demonstrare satagimus. *& aliorum.*

Sal volatile est illud, quod de omnibus chymicorum principiorum qualitatibus participat. Facit hoc ad saporem rerum, ad odorem, ad colorem & inflammabilitatem, quod ultimum vel unico exemplo patet Nitri & ⊖lis ⁎ci invicem mixtorum & calcinatorum, quo de in *Ephemeridibus Germanorum Anni IIdi obs.* 197. egimus, latius de eo acturi in citatâ *diatribe curiosâ de* ⊖*le* ⁎*co.* *Sal volat. de omnibus reliquis principiis participat.*

Sal volatile, seu Mercurius hic, est volatilius & subtilius corpus in mixtis. Subtilius enim esse oleis tum propriè tum impropriè spiritibus communiter dictis, nemo est, qui neget, quod tum ex dosi, tum ex aliis patet. *Est volatilius & subtilius in mixtis.*

Nec est, quod quis objiciat, ex solâ volatilitate, quod pluribus ea sit communis, rem decidi non posse. Verum enim est, suo sensu & phlegma posse dici volatile, quia ignem fugit; & volatilitatem hanc communem esse cum oleis: Sed negari non potest, tam, quod principaliter volatilitas debeatur Mercurio, quàm quod olea ipsa aërea volatilitatem suam agnoscant maximam partem à Mercurio seu sale volatili, quod videmus in oleis expressis, quæ Alembicum transcendere renuunt, & quamvis ex oleosis, non simul aëreis, in quibus scilicet oleum cum terrestreitate quasi est remixtum, v. g. ex semine hyoscyami, lini &c. studiosè tentes destillare 🜊ur f. oleum, illud tamen ex voto nunquam succedet. *Objectio 1. diluitur, volatilitatem pluribus esse communem principiis.*

Neque argumentum illud valet, olea supernatant aquæ, ergò sunt volatilia, non enim tam ob volatilitatem, quàm pororum ramositatem & partes asymbolicas supernatant, unde olea caryophyllorum, *Object. 2. quod olea supernatent.*

cinna-

cinnamomi, aliorumque potius fundum petunt, quam superiora, cum tamen non minus sint olea & quidem subtilissima.

Object. 3. ab onomatologia seu denominatione.

Nec denique illam moramur objectionem, quâ ab onomatologiâ seu appellatione argumentari aliquis potest, dici hactenus & vocari hoc principium Sal volatile, non ☿ium. Si enim in re conveniamus, parum de nomine erimus soliciti. Quapropter si conferantur salia fixa alkalia cum volatilibus, magis ea discrepare, quam convenire, certum est.

Consensus & dissensus salium volatilium & fixorum. Differunt sapore, odore, poris.

Solo ferè conveniunt colore & crystallisatione, pugnâ item cum acidis. Differunt verò, quin secum invicem pugnant, *sapore*, alkalium enim sapor est lixiviosus, volatilium urinosus; *odore*, alkalia sunt inodora, volatilia penetrantissimo gaudent odore. Differnnt & discrepant inprimis poris, à fixis enim salibus propelluntur & fugantur volatilia. Aquæ omnes invicem miscentur, amicabili nexu omnes maritantur spiritus, olea expressa & destillata se subeunt, sola salia fixa conjugationis sunt impatientia.

Affectionibus variis. & destillatione, aliisque.

Non competunt sali volatili affectiones ⊖lis fixi; à sale radicaliter omnis est constantia, inquiunt Chymici, Sal volatile est inconstantissimum, quæ causa est, quod Mercurii dominium certum statuatur indicium inconstantiæ in rebus imperfectè digestis, seu corruptioni obnoxiis, teste *Nollio, l. 4. phys. Hermet. c. 4.* Salia alkalia in humido liquescunt & in sicco coagulantur. Salia volatilia omnis suffuratur aër. Fixa salia per se destillari nequeunt, & si ignis vi, ab aliis admixtis segregata, eò adigantur, ut fluorem adipiscantur, vertuntur in liquores acidos. Nihil minus videre est in volatilibus, quæ promptè levissimo etiam calore alembicum transcendunt, ut alia plura discordiæ argumenta transeamus.

Object. 4. de Sale volatili ex alkalibus parabili.

Speciosius in contrarium argumentum objici potest illud, quod ex salibus alkalibus destillari possunt spiritus volatili Sale imprægnatissimi. Ad hoc verò studiosè respondere impræsentiarum suis de causis dubitamus, cuivis tamen privatim rationem reddituri.

Mercurius se omnibus reliquis principiis associat.

Jungitur hic Mercurius omnibus reliquis principiis, participat cum phlegmate, quo cum facilè coit & liquatur, cum sulphure facillimè combinatur, cum terrâ abscondi se patitur, quod patet Sal volatile C.C. cum C.C. usto fixo sublimando. Ubivis sese miscet, cooperatur, & licet sepultum videatur, nihilo tamen minus adest. Cum sulphure facit colores & odores, cum sale sapores &c.

Est princi-

Principia chymica sunt vel *activa* vel *passiva*. Passiva sunt △a & Terra.

Terra. Activa ⊖, 🜍, ☿: & inter hæc omnia præcellit activitate Mercurius.

pium valdè activum.

Nullus ergò alius Mercurius in vegetabili regno datur, quam sunt ⊖lia volatilia. Nullus item in animali, quam Salia volatilia. Hic est Mercurius iste, qui sanguinem circulat, & movet, horologii nostri inquies & æquipondium. Hunc ex omni sanguine producere est facillimum, contrà Mercurium mineralem nemo inde, nisi eo per illitionem prius inquinato produxerit.

Est Sal. volat. in vegetabilibus, animalibus.

Respondet hic ☿, scribente *Nollio l. c.* aëri, quod calori admotus nihil ferè esse deprehendatur, quàm aër seu vapor, qui statim in auras evanescat. Aquæ verò comparari potest, quod sit fluidus, nec proprio, sed alieno termino, dum in suâ naturâ est, contineatur, quæ est humidi apud Aristotelem definitio.

Respondet aeri, aquæ.

CAPUT IX.

An actu insint mixtis Salia volatilia, an potentiâ, disquiritur.

ADesse particulas in herbis diversi generis, aqueas, sapidas, acres, acidas, balsamicas, salinas, terreas, &c. nemo negaverit. Illæ tamen non æquè in omnibus sub formâ aquæ, olei, salis volatilis seu ☿ii, Salis fixi, & terræ, actu sunt & dantur.

Variæ sunt in herbis particulæ, sub nomine principiorum.

Effluit quidem ex vite, betulâ, aliisque præcisis vel perforatis aqua; oleum ex nuce moschatâ, caryophyllis, aniso, hyoscyamo, &c. actu oculis sese offert, & exprimitur, ut de antheris in corylo, junipero, musco terrestri, typhâ palustri &c. taceamus. Sal volatile in aro & sinapi manifestè & actualiter linguam, ex raphano rusticano, cepis &c. evaporantia effluvia oculos & linguam feriunt. In salibus naturalibus dictis Sal actualiter abundat, & ex arundine saccharum de naturâ Salis stillat. Ex aliis terrenum quid sub formâ pulveris excidit, & in salicibus aliisque arboribus vetustis tale quid collectum vel hortulanis vicem terræ gerit fertilioris.

Actualiter in quibusdam & ad sensum.

In aliis verò potentiam hunc actum præcedere ipso sensuum judicio liquidum est. Quis enim v. g. in hyoscyamo, (hunc enim ceu minus sale fixo præditum communiter habitum, adducimus, quod nobis Sal alkali exhibuerit, non levi proventu:) Sal alkali actuale agnoscat? Quis in plantis insipidis, nec acribus, in sanguine, item,

In aliis verò potentialiter.

cranio, & cornibus animalium Sal volatile dijudicet? Quis ex solo aspectu aquam in lapidibus, saxis & mineris, oleum in Tartaro, papyro & aliis dignoscat?

Arida est planta capillus ♀is, & videtur prorsus exsucca, nihilominus libra una herbæ parum abest, quin expressione facta tantundem succi fundat, quam inesse vix jurato alius credat.

Hinc distinctio est necessaria. Unde distinguendum videtur inter hæc principia. Considerantur enim, ut supra jam innuimus, vel ut mixtum componentia, vel inde separata. Et videtur coincidere hæc controversia cum illâ Philosophorum, quâ disputant, an elementa actu insint mixtis, an potentia?

Componuntur mixta ex principiis chymicis. Dicimus ergò, actu quidem componi mixta ex quinque his principiis, (loquimur cum chymicis,) eadem tamen actualiter in omnibus inesse, prout inde dantur separata, iisdem figuris, poris, & affectionibus, de eo valde dubitari potest.

Sed igne mutantur eorum pori & particulæ. Quin videtur solum lusus esse in terminis. Negari enim non potest, particulas & poros herbarum igne variè inverti, mutari, destrui, & ut *Cartesii* acutissimi illa huc applicemus *ex meteor. cap. 3. §. 19. p. 225.* palam liquet, producti hujus vel illius per ignem è mixto partes easdem esse, quæ antea mixtum composuêre, sed illas inter se collisas & vi ignis agitatas, modo ex rigidis & inflexibilibus plicatiles, ex teretibus planas & secantes evadere, modo ex flexibilibus & plicatilibus in inflexiles & rigidas, modo ex fixis in volatiles, modò ex his in fixas &c. mutari, unde postmodum coloris, odoris & saporis diversæ admodum manant differentiæ.

Et idcircò rectè dicuntur inesse potentia. Hinc cum unius corruptio sit alterius generatio, reverà dici potest, v.g. Sal per incinerationem plantæ productum potentia extitisse antea in herbâ, quam in cineres eadem verteretur, & per aquæ elutriationem prodiret in conspectum, licet ejusmodi particulæ Salinæ antea præinexstiterint actu, verum sub aliis poris & figuris, adeoque in objectâ hâc materiâ aliquid fuerit, quod per ignis adminiculum elici per generationem potuit. Vid. *D. Rolfincius loco sæpe laudato chym. in art. form. red. l. 1. c. 5. p. 58.*

Objectiones diluuntur. 1. Ex nihilo nihil fieri. Et hinc cadit argumentum subtile pariter & frequens: Ex nihilo nihil fieri; unde subsumere volunt quidam, ergò principia vel actu adfuisse prius in mixtis oportet, vel ex nihilo aliquid fieri, cum ea quæ fiunt, fiant vel ex ente, vel non ente. Huic præter jam dicta unicum illud opponimus *Scaligeri*: Si ex nihilo nihil fit, ergò id, quod aliquid

est, in

est, in nihilum reverti nequit. Par enim ratio creationis & corruptionis. Nam si è punctis nullum potest confieri corpus, corpus tum nullum in puncta resolvi poterit. Et sic divisio ἐγχειρήσεων chymicarum in σύγκρισιν καὶ διάκρισιν *solutionem & coagulationem* locum suum obtinere potest. Est enim reverâ hæc separatio quædam, licet novâ accedente pororum inversione è potentiâ in actum deducantur.

Sic si v. g. libra una spiritus seu olei vini immiscetur libris decem aut pluribus aquæ, reverà dicere possum, Spiritum vini actu inesse aquæ, quia manibus meis ipsum infudi, eundem verò inibi adesse potentiâ, (respectu ad novam inde ejus reductionem & productionem) ipse gustus aperiet, qui illud non pro Spiritu vini, sed aquâ, utpote prædominante habebit. Sed diutius his immoramur præter intentionem, quæ omnia fusius & accuratius discutiet *Magnif. Dn. D. Rolfincius in prælaudata chymiæ editione alterâ*, quam habet præ manibus. 2. *De divisione operationum chymicarum. Exemplum adducitur vulgare.*

Videtur distingui eleganter posse inter τὸ inesse *materialiter* & *formaliter*. Materialiter principia chymica mixtis insunt actu, non verò æquè formaliter, cui fini ignis accedens, & variè partes immutans formam aliam producit, adeoque per transmutationem ejusmodi ibidem generantur, tanquam nova entia, fitque, quod eâdem formâ non erat ante. *Distinctio τοῦ inesse.*

Illustrationis verò gratiâ adducere non incommodum judicamus locum *Aristotelicum*, ex *lib.* 1. *physic. cap.* 7. ubi scribit *Philosophus*, fieri aliquid, multipliciter dici, & inter alia: Fiunt, *inquit*, quæ fiunt simpliciter (id est, substantiæ, vi accidentium:) alia quidem μετασχηματίσει, *transfiguratione*, ut statua ex ære: τὰ δὲ προσθέσει, *alia verò appositione*, ut quæ augmentantur: τὰ δὲ ἀφαιρέσει, *alia vero subtractione*, ut ex lapide Mercurius: τὰ δὲ συνθέσει, *compositione*, ut domus: τὰ δὲ ἀλλοιώσει, *alia verò alteratione*, ut quæ vertuntur secundum materiam. Locum habet in productione principiorum chymicorum tum ἀφαίρεσις *subtractio, separatio*, tum ἀλλοίωσις *seu alteratio*. Quæ quidem ex dictis jam patent. *Quæ fiunt, multipliciter fiunt ex Philosopho. Quis modus h. l. valeat.*

Nec abludit divisio altera, quâ tribus constare naturalia corpora ajunt sapientes, 1. ἐκ διεστώτων, *ex separatis*, ut tritici cumulum, 2. ἐκ συναπτομένων, *ex contextis*, ut navem, 3. ἐξ ἡνωμένων *ex coadunitis*, ut animal ex animâ & corpore. Addunt alii. 4. τὸ κατὰ μίξιν, *ex mixtione*, ut mulsum. *Divisio alia.*

ff 2 Quid

An ergò salia volatilia plantarum insint actu, vel potentia.

Quid itaque statuamus de Sale nostro herbarum volatili, curiosis fortean lubido erit nosse, præsertim, cum dixerimus, id sine igne paratum esse. Pro præcipuo enim & palmario ferè id adducunt communiter argumento, ut probent, actualiter omnia Salia dari in mixtis, exemplo succi acetosæ, aliorumque sensim exsiccati, ubi cum tartaro herbarum Salina concrescunt spicula. Sed ut paucis respondeamus, id in sequenti experimento ipso, Bono cum Deo, latius promittentes: Si actualiter inest, cur hactenus à nemine fuit in apricum productum?

Respondetur ex principiis Cartesianis & Aristotelicis.

Arbitramur idcircò, ut in principio capitis hujus innuimus, adesse particulas volatiles in plantis, quas si quis per supra proposita Mercuriales vocare voluerit, liberum id ei relinquimus. Illæ verò cum sine destructione mixti non possint ita aptari, ut sensibus occurrant, locum hîc meretur generatio illa tertii modi *Aristotelici* ex *lib.* 1. *de gener. & corrupt. c.* 3. quâ ex insensibili fit sensile, & ex non manifesto & latente conspicua ad sensum & apparens substantia.

CAPUT X.

Convenientia & discrepantia Salium volatilium, seu, An omnia Salia volatilia sint ejusdem generis?

An principia Chymica omnia conveniant.

Obiter suprà tacta fuit controversia de spirituum oleorumque communi & discrepante usu. Cum verò eadem quæstio de volatilibus moveri salibus possit, placuit peculiari de eâ agere capite. Nam si fateri volumus, quod res est, idem de omnibus principiis chymicis quæsitum est, cum non modo de oleis & spiritibus, uti jam diximus; verum etiam de Salibus alkalibus controvertatur: an omnia ejusdem sint naturæ, & in qualitatibus conveniant, adeoque aliud pro alio substitui possit. Idem de phlegmate, seu aquis destillatis, ut non minus de terrâ, seu capite mortuo valet.

Distinguitur inter eorum affectiones.

Decidi res posse videtur tota distinctione. Aliæ nempe affectiones horum principiorum (prout separata sunt è mixtis) sunt *communes*, aliæ *propriæ*. Communes sunt, quæ omnibus conveniunt; propriæ, quæ singulis sunt quasi privatæ & specificæ.

Communes.

Itá negari non potest, in genere secum consentire aquas, quod sint insipidæ; spiritus, quod sint sapidi, ardentes, volatiles; olea, quod sint φλογιστά, ut simul comprehendamus expressa; Salia volatilia,

quod

quod facilè auras petant; alkalia, quod fixiora sint & particulis rigidis & inflexibilibus & igni renitentioribus conveniant; terra, quod sit sicca, ut de sapore, odoreque ex parte communibus nil dicamus.

Præter has verò communes qualitates, uti herbarum, ex principiis his compositarum, virtutes, ceu mixtorum ut sic, mirum quantum variant, ita & differre ab his separata eadem, efficitur. Licet enim ad sensum & apparenter sæpè illa ipsa videantur esse planè eadem, in rei tamen veritate diversitatem inter ista agnoscere æquum est. Ita in aquis, ob deliquatum Sal volatile, aliumque odorem & saporem iisdem concilians, manifesta est differentia; in spiritibus & oleis ad idem sensuum judicium jam provocavimus, nam ubivis alia aliaque datur mixtura. *Et privatas seu proprias.*

Quoad Salia alkalia, non negamus virtutem specificam, quæ toti conveniebat mixto, maximam partem destructam esse, utpote si id omne possent Salia plantarum, quod plantæ, ex quibus parata fuerunt, sequeretur absurdum, nullam vim plantarum fuisse in eâ substantiâ, quæ per incinerationem & combustionem periit. Verum non omnium virium facta fuit jactura, sed aliquid de viribus & qualitatibus herbæ, e.g. absinthii, cardui benedicti servatur, à quibus postmodum qualitatibus & viribus fit denominatio, ut hoc Sal meritò dicatur Sal absinthii, non verò misti alterius. Vid. sæpe nominatus *D.D. Rolfincius l. c. l. 5. f. 1. c. 1. p. 282.* *In specie exemplo alkalium.*

Quod ut penitius indagemus, par est, ut fundamentum virtutum herbarum paulo curatius pensitemus. Nil dicemus de qualitatibus ipsarum primis activis vel passivis, nec quæ exinde procedunt, & primarum sunt internunciæ, secundis, tertiisve, nec, quæ non paucis malè audiunt, de occultis. Sed cum in chymico versemur foro, chymicè eadem scrutemur. Constat nimirum, juxta hæc principia chymica, prout vel phlegmate, vel sulphure, Sale volatili, fixove magis abundant mixta, ita & variare tum ipsorum, tum inde per artem productorum vires. *Virtutes herbarum, Variant ex variatione principiorum.*

Ita caryophyllorum, nucis moschatæ, anisi, fœniculi, carvi, menthæ &c. vires potissimum adscribendæ veniunt sulphuri, seu particulis oleosis, & Sale volatili remixtis, quòd nemo homo diffitebitur. Hinc verò consectarium est, chymicè ex illis prolecta per ignem olea, vel etiam expressa, abundè gaudere simplicis sui facultatibus, & adeò ipsorum v. g. aquæ, spiritus, salia, easdem non tam benè in corpore humano exprimunt, quam illa ipsa olea. *Exemplo oleorum destillatorum.*

Alkalium, abſinthii &c.

Sic etiam abſinthii & carduibenedicti aliorumque ſimilium amaricantium vis præter Mercuriales volatiles particulas bonam partem debetur Sali fixo, unde ipſorum Spiritus, eſſentiæ & Sal alcali maximè vires illas ſpondent, quas ab ipſis expectare licet, ita ut & volatilium antiſcobuticarum plantarum virtus, uti jam ſuperius tetigimus, in Sale conſiſtit volatili, hinc auxilium inde ſperatum non tam in aquâ, ſaleve fixo, quàm in ſpiritu, vel Sale volatili actualiter ex iis profecto quærenda eſt. Et hoc pacto de aquis quoque idem affirmare poſſemus, niſi ea in aprico eſſent & per ſe paterent.

Et volatilium antiſcorbuticarum.

Magna tamen cum latitudine.

Fatendum tamen eſt, magnam hîc occurrere latitudinem, magnumque ſe offerre diſſerendi campum, niſi hâc vice hiſce ſolum aliis id melius diſcutiendi anſam præbere animus eſſet. Emicat autem hinc, à potiori quidem hoc modo faciendam eſſe denominationem; ob maximam verò principiorum inter ſe cognationem, & reliqua non omni excludenda ſunt encomio, quæ ſolummodò ſecundariò, non principaliter vires ſui ſimplicis ſuſtinent.

Præſertim cum ipſa ſint mixta, non pura.

Cui & illud jungendum videtur, hæc ipſa per ignem producta corpora & principia chymica non eſſe pura, ſed mixta, quo de in præcedentibus jam diſſeruimus; denominationem tamen fieri ab eo, quod in uno vel altero illorum prævalet & abundat.

Sed de his opinione noſtrâ jam amplius egimus, quare hic TERMINALIA ſunto.

GEOR-

GEORGII WOLFFGANGI WEDELII D.

Professoris Publici, & Medici Ducalis Saxonici,

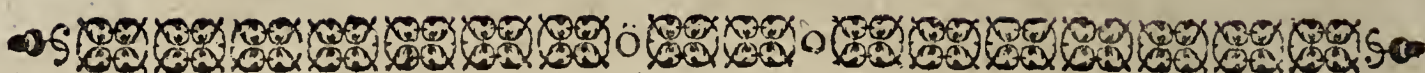
EXPERIMENTUM CHYMICUM NOVUM,

De

SALE VOLATILI PLANTARUM,

quo latius exponuntur,

ſpecimine ipſo exhibita.

Nobilissimo; Excellentissimo atque Experientissimo,

Dn. DANIELI LUDOVICI,

Archiatro Ducali Saxonico & Chymiatro celeberrimo, Fautori & Compatri observando,

Bene agere!

MAximam capio voluptatem, quotiescunque vel merita tua in rempublicam literariam, & chymicam inprimis, animo recolo, vel pristinum illud consortium, quo me Tecum frui per sexennium fata voluêre benigna.

Semper admiratus sum labores pertinaces, monumenta æternâ memoriâ digna, humanitatem incomparabilem, eruditionem & virtutem summam. Quid disclusum est ab ingenio tuo? quid non tentatum exprompto artificio? in te & omnia & cumulata, quicquid arcanorum venditat chymicus orbis.

De omnibus argutè disserere, perfectè judicare, ingeniosè & ex praxi vulcaniâ indefessâ dignè decernere non ego solum sæpius, magno cum animi mei gaudio, inter amicos discursus audivi, sed publica ad posteritatem loquitur fama.

Conversationem Tuam perpetuò colui, neque desistam illam in exemplum prædicare, donec se expleverit animus meus perpetuâ recordatione & hujus ipsius, & Tuorum ergà me ingentium meritorum. Non potui ergò, quin amicum Te tantum inscriptione opellæ hujus compellam.

Mirum dicam & rarum, quod quantò rarius evenit, tantò miraculo est propius. Nullus inter nos ortus fuit rancor, nulla in gratiam reditio, invidia nulla, id vero in fortunæ rarioris numero haut immerito pono. Eramus unanimes; sive commune studium exposceret æger, sive communicationem amicam desideraret rei gravitas, nunquam Tuâ humanitate, candore & amicitiâ æstimavi quicquam præstantius, vel mihi exoptatius.

Quid? quod nihil mihi reliquum feceris, quin in omne Tibi debeatur; neque dissuadet tamen conscius imbecillitatis suæ animus meus, posse in amicitiæ hujus memoriam suspendi hanc tabulam, si in mentem revocem, quantum humanitas, & benevolentia tua defectum virium mearum suppleat. En omne meum studium in eo genere officii, quod ad decus & gloriam Tuam pertinebit.

Sed

Sed alterum est, quod Te velim, vir Excellentissime, amicum enim mihi, quem tot experimentis sensi sincerum, ulterius promittere non dubito. Testem Te voco & judicem, neque enim majus ullum monumentnm opellæ meæ esse potest, quàm tanti viri testimonium, quod unicè exosculor.

Tu obveniens hoc arcanum, quod mallem Tuo e natum ingenio, judicio tuo confirmare non dedignatus es; Tu primus spectator fuisti, ausus hujus mei, an fortunæ, & fumantis urinosi liquoris. Tu, quid tum in aliis, tum inprimis quercus foliis hunc in finem occupato obvenerit, invidendo studio mecum communicasti, neque verò ea nisi obiter saltim tetigi, colophonem à Te expectantia, & gloriæ partem, si non omnem, tamen præcipuam.

Sed quid amplius promittam de Te Lectoribus meis, seu orbi potius erudito, quàm quod è limatissimis tot operibus Tuis, sive præfixum gerant nomen, sive, quæ miranda est modestia tua, occultent omissum, sibi spondent, artis nostræ lumen, decus atque splendorem immortalem. Servet Te Deus! Dab. è Muséo Jenæ 1675. Cal. Jun.

Celeberrimo Nomini Tuo
deditissimus

Georg. Wolffg. Wedelius D.

PRÆFATIO

ad

Benevolum Lectorem.

Æquissima vox est, *redde, quod debes.* Memini me promisso dudum debitoris nomen subiisse, & exsolvere jam debere, quod plurimi à me hactenus solicitarunt.

Liberare fidem addecet, licet dilatam, neque enim frustrà sæpe differre licet, quæ omnium judicio exponere velis, maturè interim in vadimonium testes exceptione majores mihi comparavi. Exponere rem eruditis decreveram, ne sine teste relinquerer, ore quidem, non literis, quid enim scripto aliud reportassem, quam judicia sinistra, aut vilipendium, aut quando ab amicis hæc timenda non erant, alia.

Inter istos nomino potissimum Excellentissimos viros, (tacebo autem jam domesticos, & familiares plures:) *D. D. Tackium, Meibomium, Barnerum,* ast quanta nomina!

Vix eloqui possum, quàm benevolè exceperit conatus meos ipse tunc nobis præsens celeberrimus *D. D. Tackius*, quam ingenuè mentem suam exposuerit, & quam amicè de me sentire apud Serenissimum meum Principem sustinuerit.

Non persuadere opus fuit, nec differere, in his enim sæpe

nec locus ingenio est, oculi, Te judice, vincant.

Id unum mihi scrupulum movebat, quod accidit sæpe, ut quæ audientes mirabamur, eadem legentes rideamus, seu, quæ *Cyri* apud *Xenophontem* est oratio, μείζονα οἰηθέντας μείονα ἰδεῖν, *arbitratos majora minora videre*; & quod in proverbio fertur, ἄνθρακες ὁ θησαυρός. Verbo, non ad palatum omnium fore, minus ad votum eruditiorum, alteri fœtidum, alteri difficile, aliis vile.

Ast noveram, quam levis scintilla in altæ lucis pyramidem exurgere possit, unde licet imperfecta hæc videri possent, malui tamen rudia hæc, & in incunabulis suis, si ita loqui fas est, exhibere, quibus ultra seculum absconditum latuerat, quàm diutius premere.

Εἷς ἀνὴρ οὐ πάνθ᾽ ὁρᾷ, ait *Græcus Poëta*, mihi satis est, multa nescire, pauca nosse. Aliis quoque relinquenda est pars gloriæ, in medio plama omnibus posita. Gaudebam hinc, prodiisse hâc occasione quædam alia, ad rem facientia.

Nove-

Noveram enim, quam ſolerti diſputationum vanitate alter alteri præripere ſæpe conetur inventionis laudem, & quàm immeritò literariis altercationibus conſpurcentur ſæpe, quæ nitore ſuo clarius prodire geſtiebant. Diſpercam, ſi hoc non eſt ſupplicium de ſtudiis ſumere.

Non arrogo mihi laudes tuas, *Lector Benevole*, non ambio vana molimina, liberum penes Te eſto iudicium. Natura certè

multa tegit ſacro involucra, nec ullis
fas eſt ſcire quidem mortalibus omnia.

Annitantur mecum alii noſtri, ut ulterius decurramus hoc ſtadium; erit in *Ephemeridibus Collectori* locus interpolandi alias obſervationes, quæ ſe offerent, vel conſimiles, vel ex his fluentes.

Sed ne diutius abutar Tuo favore, finem dicendi facio, mutuatus iterum à Cyro verba: εἰ δέ τις ἄλλως πῶς γιγνώσκει ἢ ἀσφαλέστερον εἶναι, ἢ ῥᾷον ἡμῖν, διδασκέτω. *Si quis vel firmius vel facilius aliquid alia ratione facturos nos ſentit, doceat.* Vale, *Lector*, & nobis fave.

QUid video miri? *Sal* planta volatile fundit,
progeniemque novam gramina læta ferunt.
Hoc mihi demonſtrant terſiſſima ſcripta WEDELI,
quæ ſupra invidiam jam volitare ſcio.

Collegæ celeberrimo, Amico ſummo lmque fac.

CASPAR SAGITTARIUS,
Hiſt. Prof. P.

HErculeos in Te miratus Apollo labores
Herculis ex merito nomine penſat onus.
Herculeos in Te ſi porrò viderit auſus,
auguror, in cœlis Herculis inſtar erit.

Levidenſe hoc, ex amore tamen conſcriptum,
honori Nominis Excell. Dn. Autoris, Amici
à multis annis certiſſimi dicat

M. Joh. Simon Schernhauerus, Eccleſiæ Witebergenſis Diaconus.

Q. D. B. V.

CAPUT I.

Salia volatilia plantarum dari, extra dubium est.

Quæ nota nondum fuere, non temere neganda,

DIes diem docet: non unâ vice inexhaustus fons arcanorum naturæ æquè & penitus diffluit, restant indies novi propullulantes rivi, ne dicam maria; hinc sæpe frustrà negantur dari, quæ solers cura in apricum proferre gestit, imò sæpe quasi aliud agendo invenit.

Videri posset ἄτοπον, τὸ διότι quærere, si τὸ ὅτι nondum fuerit dilucidatum, sed cum non solum ignota fuerit chymicis ⊖ium volatilium è plantis productio, sed & produci posse iisdem impossibile visum, & negatum, operæ pretium æstimandum est, de his quædam præmittere.

unde sal volatile plantarum negantes,

Negant *alii* penitus, ea dari in vegetabilibus. Vegetabilia, *ait Zvvelfferus classe* 15. *pharmac. reg. p. m.* 688. pauco, aut nullo sale volatili constant, ac per consequens nec in illum resolvi possunt. Ac, licet credi posset, illum tantum de terrestrioribus loqui, non aromaticis, balsamicis & scorbuticis, vero tamen verius comprobatum asserit, nullum substantiale exsistens sal volatile ex vegetabilibus, uti ex animalibus indies accidit, arte elici posse, nisi ⊖em fixum, & hunc ipsum non, nisi prævîâ incineratione.

limam subeunt,

Limam hæc subiere non immeritò, tum *D.D. Schrökii nostri animadvers. in Zvvelff. pag.* 525. *&* 526. tum *D.D. Bohnii*, qui *exercit. physiol.* 7. *de sangvif. in coroll.* rectè hæc mechanicæ contrariari affirmat, cum ex frumentis ⊖ volatile copiosissimum proliciatur, & ex pipere ipso sal volatile penetrantissimum acceperit, quod non sine causâ egregium febrifugum constituere suspicatur.

utut effugia etiam in animalibus quærant,

Alii eadem quidem negarunt itidem; sed, cum notabilem copiam salis volatilis vidissent in urinâ, quin in cervo, quoad hanc ipsam, & inprimis sanguinem & cornua, credidere eadem nec cibo, nec potui, plantisve inexstitisse, nisi in formâ spiritus acidi, quem ventriculi sal fermentale in sal volatile commutet. Videri hanc in rem potest *B. Mœbius funda. medicin. Physiol. c.*10. *p.*190. *ubi*, plantæ, *inquit*, omnes non facilè ⊖ volatile præbebunt; sed solummodo spiritum acidum.

licet involutum sit,

Involutas esse aliis particulis volatiles has salinas, & nominatim ab acidis quasi subjugatas, certum est; verum, ut facilè fuerit excutere

hoc

hoc jugum, & annihilare imperium, ſub quo degebant, ſic promtè eadem menſtruo ſtomachico auſcultant, ſui fiunt juris, & ſangvinis partes conſimiles vegetant & reſtaurant. Altioris verò indaginis eſt, quomodo acida volatilia, exemplo formicarum, penetrantiſſima illa & ſubtiliſſima, reddi poſſint urinoſa, & quo medio ipſa hanc naturam & efficaciam obtineant.

Neque obſtant, quæ *loco citato Zvvelfferus* objicit, neceſſe eſſe, ut ſal volatile ſapore, odore, deſtillatarum aquarum, prout in aromaticis, balſamicis & ſcorbuticis aquis, percipiatur: neque ſola elementaris, inſipida, ac inodora aqua prodeat; ſi enim id ſufficeret, pari ratione concludere licebit, nec in ſcorbuticis plantis ſal eſſe volatile, cum v. g. ▽ ♌lata ſedi minoris, aſt acerrimi, per ſe facta planè inſipida prodeat. *neque ſapore & odore ſe æquè prodat,*

Ludit nimirum ſal volatile inſtar ☿rii, modo hâc, modo illâ facie apparens, prout particularum inverſio & immutatio ipſi accidit. Quin *ipſe*, cum à poſteriori argumentum ducat, arte elici eadem non poſſe, quod alembicum non aſcendant, ſeu mediante ♌tione vulgari aquarum ſe non exhibeant, cogitare debuiſſet, latius patere præparandi modum, neque firmiter ex hoc ipſo concludi poſſe, neque ſal volatile in plantis dari, neque arte elici ex illis poſſe. *præparatio enim latius patet, quam ♌tio,*

Minus ſi quis ea explicare velit, reſpexiſſe dici poſſent, ad ea, quæ communiter proſtant, nondum in libellis chymicis de his exſtitiſſe proceſſus, modò ipſius contextûs conſequentia id permittat. *vel chymicorum proceſſus noti,*

Alii ſub nomine eſſentialium, ita communiter dictorum, ſalium ⊖ia volatilia venditarunt, ut *Unzerus*, *Müllerus*, & alii plures; ſed, utut mediæ quaſi naturæ & conſtitutionis ſint hæc ipſa inter fixa alkalia & volatilia; attamen καταχρηστικῶς ſaltim ac impropriè nomen hoc mereantur, quæ præſertim terrea magis ſunt, neque requiſita ac conditiones ſalis volatilis obtinent. *qui ⊖ia eſſentialia pro his habuerunt,*

Ex his ergò efficitur, experientiam chymicam hâc in parte altius promotam, contra quasvis ſive rationes, ſive hypotheſes, malè fundatas, ſive denique autorum contrarias opiniones, locare poſſe in apricum facili negotio ſalia volatilia, quo uno omnia corruunt argumenta, quæcunque in contrarium adducta ſunt, neque, cum res tam clara ſit, eadem vel adduci, vel diſcuti pluribus opus fuerit. *Sufficit experientia, in contrarium,*

Hoc loco meminiſſe lubet, tenerum admodum eſſe plantarum ⊖ volatile, ac delicatum, ut in hoc meritò animali regno, cui major hujus erat neceſſitas, palma cedat; non tam & tot ramoſis plicis *⊖ia volatilia plãtarum delicata*

 & fru-

&c frustulis alembicum pingit vegetabile tenerum sal, quam animale. Quin sæpè ne crystallulis quidem se videndum offert, sed solum liquori immersum gustui & olfactui se offert, cum acidis effervescit: qui tamen sensus adesse nihilomnius id sufficienter & nemine reclamante probant, ut adeò sal volatile, ab asservandi modo & in quibusdam necessitate, possit duplici sub formâ concipi & statui: *liquidum & solidum*: &, sicut sal volatile C. C. viperarum, lumbricorum, &c. matri suæ seu vehiculo immersum totâ die dispensatur: sic id longè magis in vegetabilibus concedendum est, v. g. ⏝ ⊖is ♀ volatili, &c.

Quod enim succini sal volatile magis præ reliquis per se adservari potest, 🜍 copiosius facit, ejusdem porulos quasi incrustans, ne annihilari ab ambiente, & resolvi tam facilè possit.

facilius avolant, ut alia similia. Nullum verò tàm promtissimè, quam cervinum, avolat, hinc & viperinum & eboraceum, inde eadem immersa servare, & dispensare essentificata par est; medio modo se habent ⊖ volatile ♀ri & ⁎ci, ut adeò ⊖ia hæc volatilia meritò audiant, quòd & ignem minimè sustinent, & aëris solius admissu facillimè in auras avolant, contrà ac fixa facere consueverunt alkalia.

nisi liquori juncta serventur. Idem & vegetabilibus contingere certum est, nisi liquori juncta & dispersa annihilari tàm promtè respuerent. Hinc & in sequentibus, cum de salibus loquemur, eadem non tam abstractivè, quam concretivè, seu non sine subjecto ac vehiculo suo intelligenda potissimum volumus, ceu id in scholis medicis, modo propriè quis non solum nomen sæpè, sed rem ipsam attendat, in aprico est, ut ⏝us ⊖ ⁎ci nihil aliud est, quàm sal volatile in liquore aqueo subsistens: ⏝us ⊖is ♀ri volatilis eundem censum cum aliis meretur.

CAPUT II.

Modi parandi salia volatilia ex seminibus, extractis, & oleis 🜄latis.

⊖ volatile fieri potest ex seminibus, EX SEMINIBUS plantarum ⊖ volatile mediante igne elici posse, quæ acrimoniam cum odore, vel alterutrum horum junctum habent, tam verum est, quam quod verissimum, neque de reliquis, quæ minus sapidas offerunt particulas, penitus dubitare licet, nisi quod parcissimum & diffusissimum ea exhibitura sunt, respectu priorum, ⊖ volatile.

In

In semina ductu naturali, & extraneo calore vegetante solari, vis & anima quasi omnis abit, recumbit in his, ceu in centro & puncto ultimo ⊖ volatile, unde effœta tunc eò magis redditur planta, quò maturescit magis semen. Colligitur in his, ceu in receptaculo, ex plantæ cadavere quasi emigrans & novum germen exspectans vegetans forma, quæ prius sparsa erat in toto herbæ corpore, unde in his ⊖ volatile concentratum videre est, quod in reliquis partibus diffusum prius palabat. *ceu ejusdem involucris.*

Patet hinc, quàm promtè ex his educi possit ⊖ volatile, sive seorsim, sive sub sulphuris pallio occultatum, &, ceu ex herbis oleum longe difficilius elicere datur potestas, quod ex semine promtè efficitur: sic par ratio est salis volatilis, ut mirari subeat, lusisse multos ea ipsa, & visum effugisse, donec emunctiorum chymicorum naribus ea videnda se exhibuere. *seu seorsim seu sub olei tegmine,*

Insipidorum seminum exemplum sint frumentacea, quæ copiosissimum in se continent volatile sal, idque prolici de se lubenter patiuntur. Magis id amicum naturæ esse conveniebat, magis pati, quàm agere in corpore, ob nutriendi, quâ pollet, facultatem: hinc minus sapori obvium, temperatæ oleosæ emulsioni mersum, hinc volatile sal minus percipitur à priori. Ast, quàm bellè reficit analepticus panis spiritus, in Ram coraliorum hinc non sine causâ expetitus: quàm confortat non dicam odor, quod *Democriti* prædicatur exemplo, quam ipsa substantia, ut frustrà hinc neget *Helmontius*, panem reliquorum omnium ciborum esse fundamentum. *tum insipidis frumentaceis,*

Neque obstat ∽us acidulus, quem fundit, quò minus occultetur unà ⊖ volatile. Tacemus alia similia, quæ posteris temporibus diligentia Vulcano vel subjecit, vel committet ulterius. Ut enim in bonâ causâ vel tria verba sufficere scribit *Pindarus*, ita etiam sæpe in exemplis id abundè valet. *non obstante ∽u acidulo,*

Tetigimus jam hæc priori capite, ubi & ⊖is volatilis piperis mentio facta est. Dudum jam nobis *sal volatile fraxini* elegantissimum ex semine, quod avis linguam vocitant, prolectum commendavit & ostendit *Dn. Ludovici* noster. *tum aromaticis, piperis, fraxini,*

Illustrabimus exempli loco eadem ulterius semine rutæ, sophiæ chirurgorum, aliorumque similium. *rutæ & aliorum, simili processu gaudentibus,*

℞. *sem. dictorum, rutæ, cochleariæ, soph. chirurg. &c. benè mundat. & sicc. q. v.* v. g ℔ß vel ℔j.

Inde ◯ vitreæ, ℛla lento igne primò phlegma, hinc ⊖ volatile spiritui

ritui nuptum, & seorsim quoque pulcherrimis rhombis recipientis se affigens parietibus, longè elegantissimum, & oleum penetrans, ad καρηβαρείαν usque, copiosissimum. Paucis horis re feliciter peractâ, separetur mediante filtro vel tritorio minori oleum à liquore volatili urinoso, conquassato prius leniter vase, ut ⊖ volatile solvatur, & liquori immergatur, quo fine etiam 🜄 rectificati modicum, pro ablutione majori infundi vasi potest, & servetur ad usum. Est verò primum cephalicum, & speciatim antepilepticum, alexipharmacum & penetrans; hystericum etiam medicamentum non contemnendum, quod per se dari potest ad gtt. x. xx. vel cum ~*lil. convall.* aliisque accommodis permisceri. Reliqua matris sua indolem sequuntur.

cum ℅ rectificando; *Oleum* seorsim rectificetur cum aquâ copiosâ, vel aliis artificiis sordes ex oleis ad se trahentibus alkalinis, quæ hujus non sunt loci, ad internum & externum usum aptetur.

Notabile est, quod impetuosâ vi secessum faciente sale volatili ab oleo, sub finem, vel in medio ♌lationis facilè rumpi soleat retortæ corpus, præsertim, si paullo major fuerit destillationi commissa quantitas, licet ignis subditus non ita fortiter urgeat egressum.

Tactis his nobilioribus, non opus est, aliis pluribus diutius immorari.

Ex extractis v. g. opii, *EXTRACTA* plantarum item fundere ⊖ volatile, exemplo est *opinum*, quod & ⊖ volatile, & ~um ⊡nosum de se fundere, ut certum est, ita id *in opiol. nostrâ l. 1 s. 1. cap. 9. p. 33.* pluribus fuit tactum. Sic latere assuevit & immersum esse particulis resinosis & roscidis, ut etiam, nisi secedere hæ ab invicem cogantur, & dimittere, quod secum absorpsere, vix in conspectum prodeat. Si enim opium destillationi subjungatur, non per se, sed addito menstruo vel aqueo vel ~uoeo, tantum abest, ut dimittat de se ⊡nosum volatile ⊖, ut potius & anodynam servet secum vim, & liquor destillatus parum vel nihil inde participet, cum de resinosa parte nihil secum evexerit.

& aliorum similium; Extracta aliorum vegetabilium, non penitus gummosa, itidem fovere secum sal volatile, credibile est, si v. g. *extractum scorzoneræ, petasitidis*, imò vel ipsius *hellebori* ♌lationi eodem modo factæ subjiciatur, neque enim æque calor, ad eorundem præparationem antegressam necessarius, propellere eadem est sufficiens, cum irretita viscosis & fixioribus particulis magis sint. Hinc verò fortiori extruduntur vecte. Et in genere salia volatilia odore urinoso non eruuntur, nisi

vel

vel propellantur fortius, vel liberâ gaudeant avolandi licentiâ: alias sensim exhalant, aut sub aliorum velo latent.

Ex oleis *aromaticis* ☊*latis* separare ⊖ volatile, uti artificiosum est, ita, cum ex *Helmontio* jam suprà de eo disseruerimus, & latius hæc tradiderit *Excell. Dn. Ludovici tract. de* ⊖*e* ☿*ri volat.* supervacaneum ducimus, longius id hoc loco repetere. **Ex oleis aromaticis**

Duplex hic est *modus*, uterque ab *Helmontio* insinuatus, alter per *acida*, insinuatus in *specimine* seu *parte primâ cap.* 5. *p.* 41. facilè à callenti ad olea applicandus, alter per *alkalia*: uterque magni momenti. **per acida & alkalia.**

Sunt, qui ex eodem fundamento alkahest venantur, & panaceam, quibus sua linquenda est speculatio, quæ quidem contra mentem autoris manifestò est, qui tantum vicem alkahest obire posse eodem carentibus, scribit. Fieri potest processus cum quovis ⊖e fixo & oleo aromatico. Minorum sumtuum & parabilius est, si ⊖is ☿ri part. iij. cum ♒*us terebinth. ætherei* parte j. misceantur, stent in digestione usque ad coagulationem, (lapidem vocant,) quò diutiùs steterit, eò melius evadit sal; abstractione lentâ factâ, si opus sit, ☊latio fit per ♉, adscendente in sublime sale volatili, virtutum admirabilium. **etiam minoribus sumptibus.**

CAPUT III.

Per fermentationem & semiputrefactionem ex plantis, floribus & foliis ⊖ia volatilia parari possunt.

UTi verò per deflagrationem igne aperto ex ipsis quoque plantis siccis in incineratione, licet minori quantitate, æquè, ut ex seminibus largiori copiâ, ⊖ volatile colligere licet, (ubi, si nempe per ♉ ☊lentur herbæ, olea mutari posse in sal volatile, sunt, qui asseverant;) quod tamen obiter hoc loco saltim tangere lubuit, uti ex absinthio sal volatile amaricans separatum novimus; sic ex recentibus jamdudum id tentârunt, per fermentationem & semiputrefactionem cum successu plures. **⊖ia volatilia ex recentibus**

Dictum jam alias à nobis fuit, non perdi tam facilè sal volatile per fermentationem, uti communiter creditum fuit; sed immersum aqueis & aliis particulis saltim absconditur, & cæterâ compage sensim hoc modo resolutâ, præcedente leni fermentatione & incalescentia, si præsertim externus ambiens aër id non prohibeat, spiritus urino- **per fermentationem resolutis**

sus inde prolicitur. Aliis enim calidus, vel saltim temperatus, & sibi relictus convenit, aliis frigidus magis aptus habetur, v. g. in cellâ, vel, qui nonnullorum est modus, indita materia vasi apto aquæ commit- titur, quæ digestio est frigida. Sic ℞. *florum liliorum convallium* recentium, rore majali imbutorum, vel etiam *anthos*, &c. f. q. inditi vitro apto, seu cucurbitæ reponantur in cellam, & decursu aliquot mensium resolvantur in liquorem, qui acutissimi & fragrantissimi odoris erit, hinc ♌tioni subjectus urinosum volatilem spiritum fundet.

floribus

Ipse hic modus callentioribus chymicis aliis plurimis dudum celebratus fuit, quos nominare supervacaneum foret.

& plantis fiunt,

Si plantæ ipsæ hoc modo resolvantur, minus participans de odore ⊖ volatile eruitur; sin flores odoratiores, ubi partes 🜍eæ exsuperant cum salinis, magis in respectu illarum acquiritur.

licet non æquè proprio odore,

Problema curiosum est, ⊖ia obtinere volatilia, quæ retineant odorem, seu, quæ testentur de odore plantæ, ex quâ parata fuerunt. Hac tamen analysi, quæ majoris apparatus est, ut in plerisque quoque aliis, odorum radicale principium, 🜍, vel separatim se prodit, si id expetatur, vel prædominantibus aqueis & urinosis partibus confunditur, (ut ita loquar,) & odorem urinosum præpollentem exhibet.

per se facta.

Per se facta ita se habent, ceu innuimus, & curiosa ἐγχειρήσει acquiri possunt, *per artem* verò salia volatilia reddere oleosa, & finem hunc assequi, uti curiosum & passim hodie decantatum, ita facillimum est, prout inferius de eodem dabitur differendi occasio.

Processus ex plantis viridibus.

Processum ipsum, quo modo ex plantis hac viâ elici possit sal volatile, cum *in transactionibus philosophicis Anglicanis d.* 25 *Mart.* 1674. posuerit & recensuerit *D. D. Cox*, huc excerpemus:

℞. æstatis medio, seu calidiore tempore, bonam quantitatem plantæ, quam volueris, separa inde folia omnia, & seorsim caules stipitesque abjicias. Hinc indas eadem vasi firmo & benè clauso, donec omnimodè fermententur, putrefiant, atque in pultis formam redigantur, quod in quibusdam tardius, in aliis ocyus fit. Deinde ♌la hanc massam igne primum mediocri, & habebis aquam, qualis ex aliis plantis ordinariè elicitur, hinc ⌒us & ⊖ volatile succedet, & circa finem oleum crassum, nigrum, atque fœtidum, quod cum ⊖e volatili jungendum, sæpiusque rectificandum est, & olei maxima pars in ⊖ adhuc facesset, unde ⊖ volatile ⊡nosum instar ⊖is ⊡næ, C. C. sanguinis humani, vel ⊖lis ✱ci emerget.

ubi

Ubi notandum,

1. Per fermentationem, dum illa inchoatur, hæc herba valdè incaleſcet, præſertim circa medietatem ſeu centrum, hicque calor adeò fortis erit, ut igni contrà, manum impoſitam lædere ſoleat. *1. incaleſcentia.*

2. Poſthæc incipit corruptio, putrefactioque omnes plantarum naturales qualitates immutat, & quidem non ſolum ſenſibiles, ſed & ſpecificas, adeo, ut *2. immutatio.*

3. Planta, bonum gratumque exhalans odorem, fœtida corruptaque evadat, æquè ac alia, cui hæ qualitates non inſunt, adeoque fœtet, ut odor æquè intolerabilis vix alius detur. Aſt hic fœtor non multum durat, ſed omnino diſparet, ſimul ac planta ☊lationi ſubjicitur. *3. fœtor.*

4. Plantæ humiditate & pinguedine pollentes duplo citius, quam magis ſiccæ, aromaticæ & teneræ putrefiunt. *4. præcipuè in humidioribus.*

5. Durante putrefactione interdum in medio vaſis, licet nullus eò patuerit ab extra aditus, magna vermium, muſcarum, aliorumque inſectorum quantitas fuit reperta, quæ verè ex putrefactione orta ſunt. *5. inſecta.*

6. Vermes hi ⊖ volatile non largiebantur; verum alium ab hoc multò diverſum liquorem exhibebant, mediante ſcilicet ☊latione. *6. alius liquoris*

7. In hâc plantarum deſtillatione 1. *aqua* apparet adſcendens, ſub guttarum ſatis groſſarum formâ, congregaturque, & in recipiens cadit. 2. *ſpiritibus* adſcendentibus, illos ſub nubium ſeu nubecularum ſpecie evehi cernes, quæ difficilius colliquantur, & ſtrias habent diverſificatas atque intortas, quemadmodum in deſtillatione ~us C. C. accidit. 3. denique *oleum* apparet, quod non, niſi violentiſſimo, & ad ſummum aucto igne exit, idque omnium fœtidiſſimum. *7. ☊tio, (1.) aqua, (2.) ~us, (3.) °°ei*

8. Nunquam aliud, præter hoc, obtinui oleum, poſt putrefactionem, quæ, ſi perfecta non ſit, exit hoc oleum eſſentiale, odorem plantæ referens. *8. magis vel minus fœtentis.*

9. Plantæ, quæ oleum eſſentiale communiter non præbent, multum olei fœtidi largiuntur; verum, quæ multum olei eſſentialis dant, plus olei fœtidi emittunt, quàm aliæ. *9. majori vel minori quantitate.*

10. inter ~us & °°ea hæcce quædam ſæpius, (3. 4. 5.) rectificari amant. *10. rectificatio.*

11. hoc ⊖ volatile rectificatum omnes ⊖is ⊡noſi qualitates habet, adeò, ut ipſum inter, & ſal volatile ſanguinis humani, C. C. ⊡næ, aut ✻ci nulla interſit differentia. Omnes etiam producit effectus, quos hoc, diureticum & diaphoreticum eſt, acidum deſtruit, cum illo ſe jungit, & inde ⊖ compoſitum reſultat, armoniaco ſimile. *11. ⊖is volat. qualitates.*

12. congeneres, 12. quod magis eſt, hæc ⊖ia volatila à ſe invicem, neque quoad qualitates ſenſibiles, neque quoad effectus differunt.

13. in omnibus, 13. nullam plantam ♌lavi, (quamvis diverſas deſtillaverim,) quæ omnes has partes, de quibus modo diximus, non reddiderit.

14. odor vaſis poſt ♌t. 14. poſt ♌lationem in vaſe offert ſe odor moſchum ferè redolens, qui nullo modo tolli poteſt, licet per aliquot annos aëri expoſitum fuerit.

15. quid aperto vaſe fiat, 15. vas, in quo planta fermentatur, ſæpius apertum reliqui, & vertente anno pauciſſimum in eo reſtabat ⊖ volatile.

16. 🜎. modus idem in animalibus valet. 16. 🜎 nullum ⊖ fixum largitur.

Et hoc quidem modo ex animalibus quoque quibusdam deſtillari poteſt ⊖ volatile, ceu ex lumbricis per putrefactionem fit, quibus in vas vitreum ſeu terreum poſitis, accedente ambientis calore ferè eadem obſervantur, ac in plantis à dictâ præparatione, ut & oras vaſis transſcendere, &, niſi porta detur, veſicam disrumpere ſoleat inteſtinus motus. Poſtmodum deſtillationi ſubjecti fundunt liquorem, ⊖e ⊡noſo cum ♁re fœtidô refertum, & rectificatione præviâ depurabilem magis & gratiorem reddendum, quo de jam in ſpecimine noſtro diximus.

Additio alkalium. Si quis verò addere plantis, hunc in finem velit curioſius ſal fixum, ſeu proprium, ſeu uſuale aliud obvium, v. g. ⊖ ♁ri, vel calcem vivam quoque, aut ſaltim cineres, illi id ipſum liberum eſt, ſufficit, absque additamento & ſimplici viâ id ſuccedere.

Adeoque hæc præparatio in vulgus jam innotuit, & poſſibilitatem ſufficienter quoque demonſtravit, proceditque non tantum in antiſcorbuticis, ut, cochleariâ, naſturtio; ſed etiam in aliis, ipſisque floribus, præcipuè odoriferis, nec adeò ſiccis, ceu ex floribus liliorum convallium, uti modo dicebamus, elegans ⊖ volatile hâc viâ & methodo conſurgit.

CAPUT IV.

Sine igne, & ſine additamento, ſpontaneâ deſtillatione, ex rite præparatis plantis prodit ⊖ volatile.

Experimentum ⊖is volatilis plantarum, Videbatur jam evulgatus proceſſus, quo de in ſpecimine ſcripſimus, adeoque crambe recoqui. Verum, uti cuilibet ſuam concedimus lubenter gloriam, ita in eo quoque non ſine effectu latuit hactenus experimentum noſtrum, ut ſeu inventionis ſimilis

in

in publicum producerentur specimina, seu de nostro hoc doctiorum judicia; licitum sanè fuisset nobis, quæ gravissimis viris & chymiatris dudum oretenus & oculotenus demonstraveramus, & commune cum illis feceramus, statim evulgare, & in eo inventionis famam aucupari, cum, verbis *Dn. Lic. Garmanni* nostri, multi è philosophis chymicis de ⊖is volatilis plantarum exsistentiâ dubitârint, nullus autem, nisi forsan incidenter & superficialiter, ante nos tractaverit hoc thema.

Modestè verò in hoc maluimus aliis judicium relinquere, ubi scripsimus verbis *Mirandulæ*, nec inventum à nobis id esse, nec quæsitum. Nunc verò abeat in lucem, ut quæ vel à nobis scripta primum, vel occasione hujus ab aliis publicata, lucem acquirant majorem. *nec inventum nec quæsitum,*

Quoad ipsam rem, ne quis impunè gloriari de inventione possit, vel litem, uti in rebus nauci sæpe fit, in hoc movere nobis, quam omnibus modis aversamur, nôsse æquum est, ultra seculum, seu ultra centum hosce annos, ne amplius progrediamur, evolutionem hanc ⊖is volatilis mille testibus notam fuisse, sed non observatam: visam, sed neglectam; publicè apertam, sed nec agnitam, nec curatam. Qui probationem hujus desiderat, cogitet, quæso, quamdiu in Thuringiâ nostrâ glasti præparatio nota & in usu fuerit, in universæ ferè Europæ usum expetita. Eandem originem etiam sibi vendicat experimentum nostrum, ut ex sequentibus patebit. *ultra seculum jam innotuit,*

Liceat modò nobis mirari hoc loco naturæ abscondita, latent sæpè, quæ obvia sunt, conclusa, quæ nares feriunt, occulta, quæ in oculos incurrunt; quid sensibus ipsis certius esse queat; Ludit in hoc mortalium stuporem, qui, quod non habent, habere sæpenumerò se credunt, quod habent, & ante pedes est, negligunt. Neque tamen culpanda antecessorum nostrorum ignavia vel incuria, infelicitas hæc fuit, non socordia, posteris quoque aliquid reservandum fuit, ceu à nobis quoque plura reliquentur. Non unâ vice pandit arcana sua, sed partitis; quæ uno momento nos delectant, facilè negligimus; quæ distinctis vicibus, gratiora sunt, & intimius afficiunt. In hoc tantum delinquitur, si in libris solum & penes eruditos quæritur sapientia. Latet hæc & sub sordido pallio, neque, quod *Hipocrates* noster jubet *in præception. c. 2. v. 24.* pigeat ex plebejis sciscitari, si quid ad curandi opportunitatem conferre visum fuerit. Multa apud mechanicos arcana latent, multa apud operarios, habitat sub ingrato sæpe & inviso hospitio naturæ splendor. *sed neglectum, neque attentum fuit,* *à plebejis.*

Axiomata, circa id notanda.

Sed, ne gratis hæc dixisse videar, à posteriori quasi præsupponimus pauca hæc axiomata:

1. 1. *Plantæ omnes pollent ⊖le volatili, aliæ quidum magis, aliæ minus: aliæ obvium magis & explicitum, aliæ immersum, & in sinu implicitum magis fovent.*

2. 2. *Plantæ sibi invicem superimpositæ incalescunt, quò majori quantitate & densitate, eò fortius, & vice versâ.* Videri id potest in quibusvis herbis, absinthio, carduo benedicto, in fasciculos majores & densiores collectis, lupulo, imò ipsi etiam farinæ tempore æstivo idem accidit, & fœni exemplo notissimum est. Memorat id ipsum de seminibus quoque, & stercoribus, etiam siccis, *Galenus libro de causis morbor. c. 2.* & accensum etiam ipsum stercus columbinum hoc modo se vidisse addit. Illustrare hæcce liceat elogio accuratissimo *divini Senis*, qui, quasi hæc intimius pervidisset, & ipsum processum velut digito innuisset, ita *l. de natur. pueri c. 26.* scribit: καὶ γὰρ ἡ κόπρος ἡ νενασμένη μᾶλλον εὐθερμοτέρη ἐστὶν, ἢ ἡ ἀραιὴ ἐοῦσα, καὶ ἄλλως, τὰ μὲν ἰκμαλέα καὶ πεπιεσμένα ἀπὸ σφῶν αὐτῶν ἐκθερμαίνεται, καὶ ἐν τάχει κάρτα ἀπὸ τῆς θερμασίης ξυγκαιόμενα σήπεται, οὐ γὰρ δίεισι τὸ πνεῦμα δι᾽ αὐτῶν, ἅτε πυκνῶν ἐόντων. *Nam & fimum densius accumulatum, intus calidius est, quam quod rarum existit: & alias humecta ac compressa, à seipsis concalescunt; & brevi à calore valdè exusta putrescunt. Neque enim permeat spiritus per ipsa, nimirum cum densa existunt.*

3. 3. *Plantæ certo modo prius præparatæ, & sibi invicem superimpositæ de se mittunt ⊖ volatile.*

4. 4. *Posito ipso calore, intrinseco, sponte facto, non extraneo, positâ item aptitudine, ℊlatio fieri potest ⊖is volatilis SINE IGNE, per se, SINE ADDITAMENTO.*

5. 5. *Humiditas nimia superaddita, seu conjuncta, calorem quidem habet succedaneum, & hinc ⊖ volatile, quod secum immersum gestat, igne mediante de se prodere potest, ipsum verò ⊖ volatile minus, quippe præpeditum & detentum, citra torturam hanc se offert;*

6. 6. *hinc exhalare prius debet leniter;*

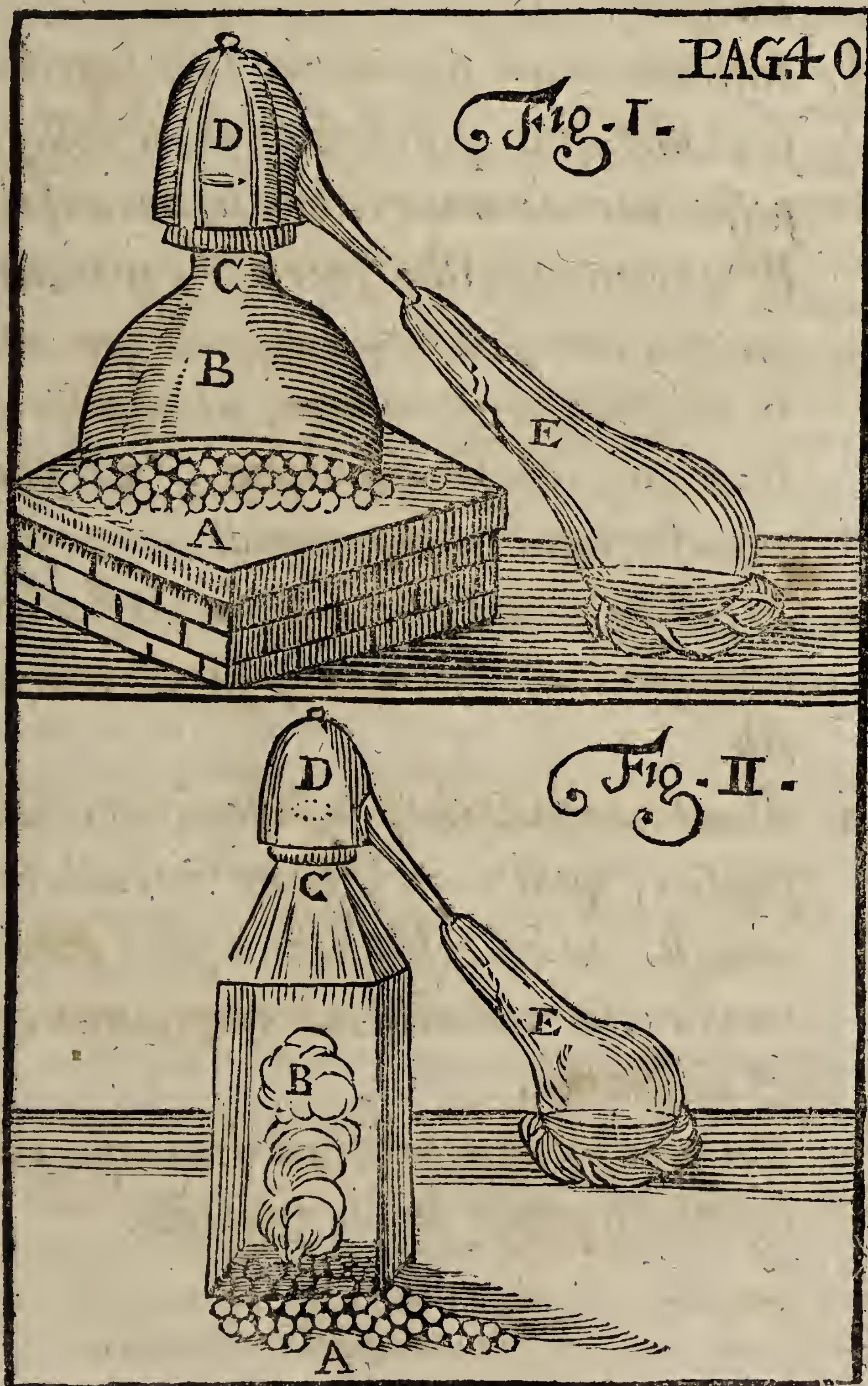
7. 7. *proportionata tamen esse, unde, si siccitas nimia accedat, & consequenter proruptio ⊖is volatilis moram trahat, affundere licet aquam.*

Inveniendi occasio à glasti præparatione mechanica.

Quid multa? fatemur glasti præparationem mechanicam obtulisse nobis sal volatile ejusdem: cum enim & curiosè hanc lustraremus, & in parandi modum inquireremus, fumantes acervos vidimus, urinosasque particulas exhalantes percepimus, toto eo, quo continebatur,

loco,

loco, ne dicam totâ domo, nares vellicantes. Mirati artificium, cogitavimus, quomodo in auras abiens, â nemine curatus, nec in usus alios cedens urinosus liquor, vel sal volatile posset excipi, & imposito instrumento hîc depicto obtinuimus, quod volebamus. Ita scilicet sine sumtibus, sine curâ, &, quod maximum est, sine igne colligere licuit notabilem quantitatem ⊖is volatilis, in liquore hoc sponte profecto, odore non minus, quam sapore se sistens, quod hinc rectificare facilè, & ♌latione leni per XX cum magis aptare licet, si pars circiter dimidia vel tertia saltem abstrahatur.

Explicatio Figurarum N. I. & II.

quod in exemplum proponitur.

a. *Globuli glaſti, prius in hunc uſum præparati, & jam accumulati in tabulato, ab interno calore ſal volatile effumantes, citra ullam externi ignis acceſſum.*

b. *Inſtrumentum figulinum illis ſuperimpoſitum, ſive uno, ſive pluribus locis, ut colligi & excipi poſſit, nec vacuas evolare in auras ſal volatile; ſive rotundius illud fuerit & capax, ut N. I. ſive quadratum & oblongum, paulloque altius, ut N. ij. ita globulis aptandum, ne admiſſu aëris liberi transfugere poſſit exhalatio, vel muſcæ etiam copioſæ ſimul poſſint ingredi.*

c. *In collum abiens ejusdem pars inſtar cucurbitæ, ut magis jam adſcendere poſſit & colligi ſal volatile.*

d. *Alembicus vitreus paullo capacior, collo hinc impoſitus, qualem in 🝞tione 🜹ti adhibere conſultum eſt. In hoc roſcidæ & aqueæ particulæ, vehicula 🜔lis volatilis, ad receptionem cohobantur & uniuntur.*

e. *Recipiens ſeu cucurbita itidem capacior, in quam deſtillat liquor 🝕noſus volatilis.*

CAPUT

CAPUT V.

Sal volatile ex hoc modo præparatis plantis, factâ jam spontaneâ [symbol]tione, igne mediante acquiri potest.

ADeo jam pansa & reclusa sunt hoc pacto omnia, ut & sponte abitum parare ⊖ volatile possit, & citra ullum alîus caloris accessum colligi, novo & inusitato destillationis genere, ubi, cũ alias sine igne chymici οὐδὲν ἀξιόλογον τῶν χρησίμων κατασκευάζον[τ], *nihil quod operæ pretium sit utilium parare possint*, spirare cernitur naturæ Vesta æthereos fumos, & sine furno ipsa sibi sufficere, quem ex ipsa materia sortitur. *Sal volatile per se quidem sine igne [symbol]lat.*

Ast ne sic quidem inexhaustæ sunt omnes dotes, ipsa partem ministrat adjuta tam commodè natura, & quantum interiora possint, sponte destillando manifestat; partem verò, & quidem non levem, quam absconderat in globulis quasi intimius, ignis artifici reservat, ut præeuntem ipsam si sequatur, absolvere opus possit, & ⊖ volatile residuum, copiosum, neque enim omne avolat, igne extorquendo in gloriæ se partem vocare. *ast multum adhuc restat.*

Facilis res est, & ex passim obvio, ac venali glasto, præparato scilicet, siccoque, pro tinctorum usu unicè accommodato, parabilis. *quod per 🝭 igne expelli potest,*

℞. *glasti præparati* q. v. v. g. ℔. ij.

Indito 🝭 vitreæ in arenâ, factâ probè luturâ, pellatur primò phlegma, hinc nebularum formâ spiritus, sale volatili potissimum ebrius, cui tandem oleum flavescens, fœtidum, instar olei lumbricorum ferè, minori quantitate succedet. Filtretur liquor volatilis urinosus & ab oleo separatus, addito etiam, quod cum 🜄 ex recipiente elutriatur, rectificetur sive per se, sive additione cinerum puriorum cribellatorum, & sic habebis spiritum, seu ⊖ volatile liquidum πολύχρηστον, antiscorbuticum, diaphoreticum, antipodagricum &c.

Fixationem salis volatilis hujus spiritu ⊖-li & aliis acidis machinari licet, quamvis longe melius volatili formâ in usum cedat. Par ratio est similium eodem modo prius præparatorum & reclusorum, jam enim hoc præcipuè exemplum sumpsimus. *& fixari acidis.*

CAPUT VI.

Digreditur in glasti descriptionem, & præparationem.

Glasti mentio parca hodie,

IN scholis medicis *glasti* nulla vel parca admodum hodiè occurrit mentio, ut locum & hîc habere videatur *Helmontiana* querela, à *Dioscoridis* usque tempore paucam vel nullam accessionem factam in hoc usque seculum, adeò videas pleraque herbaria tantum gaudere transscriptione virtutum, ut, quoad harum vim, si unum legeris, omnes legeris, in vastam nihilominus molem excrescunt, & præter icones, easque falsas sæpè & imperfectas, parum solidi tradere, &, quod non dictum sit prius, assolent.

sed dudum noti, & præcipuè

Cum *sativa* sit alia isatis, alia *silvestris*, ex *Dioscoridéo* textu patet, antiquissimum esse usum prioris ad tinctorum usum, sativam, *ait* ἧ μέν βαφεῖς χρῶνται, *quâ lanarum infectores utuntur.* Ex quo colligere non ineptum foret, & præviam ad usum hunc præparationem, dudum & cognitam, & exercitam fuisse.

in Thuringia exculti,

Tertium ex eâ accedit Thuringiæ nostræ vectigal, cum aliàs & vino & frumento abundet, vid. *Cornarius comm. in Dioscoridem lib.* 2. *cap.* 169. *pag.* 210. Hinc vulgatum est proverbium; *Tria fundere Thuringiam cognomina*, Wein / Weitzen / Waid / quibus & *quartum*, Wolle / non immeritò licet addere.

Proventus isatidis instar zizaniæ cujusdam, ceu vulgò eam vocant, facilis est, modo in solum pinguius incidat.

agris pinguioribus

Inprimis optimè crescit iis in arvis, quibus prius linum satum fuerat; sin minus antecessore hoc gaudeat, stercorari eadem probe postulant.

ad id probè

Alterutro horum facto, sive lini præcesserit fœtatio, sive stercoratio proba, aut foditur terra ad sationem, aut aratro ad id aptato, quadrijugali, grosser Weldpflug / profundius aratur. Sin communi aratro præstare id libuerit, lentè festinandum est, morâ enim eget; nec tam alienis, quam domini oculis, cujus præsentia, elogio *Palladii lib.* 1. *de re rust. t.* 6. profectus est agri, id gerendum.

aptatis.

Quod autumno aratro præparatum est arvum, hiemalibus feriis ad purificationis Mariæ festum relinquitur uberi irrigationi.

Semen ipsum, perinde est, recensne an vetustum sit, modò non fumi accessione, quod notabile est, corruptum fuerit.

Ejusdem satio,

Post festum purificationis, molliori cœlo, seritur, & ex voto quidem

dem magis, modicâ nive positâ, & eâ quidem cautione, ne densè nimis satio fiat.

Elapso uno alteroque die, quæ mora non de nihilo est, studiosè mediante occatione, terrâ obtegitur.

Post Pentecosten diligenter repurganda ab aliis herbis.

Post festum S. Johannis ad primam messem maturescit; cum extima folia flavedinem præ se ferunt, vel metus est, flores ipsum meditari, ferro ad id parato, Stoßeisen/ in terrâ herba detruncatur, in cumulum hinc colligitur, & ad loturam fertur. *repurgatio, messis prima,*

Facta lotione, pabone ad locum aptum mittitur, sparsim dispergitur, vertendo siccatur; marcor hic, die Welcke / seu colono, si minor fiat, & superficiariè, seu emtori, si justus, lucrum fœnerat, illi quidem, aucto globulorum numero, huic meliori præparatione. Sin inconstans tempestas minus faveat, ut modò siccetur, modo imbribus irrigetur, quæ liberari ab extraneo humore debebat, periculum subit corruptionis, &, testis hujus, nigredinis, quod sæpe unicâ nocte contingit. *lotura.*

Absumtâ superfluâ humiditate, congeritur, & trusatilibus molis infertur: quarum plures videas in Thuringiâ, tum usui huic accommoda tas adhuc, tum vestigia saltim exhibentes pristinæ copiæ & culturæ, solos lapides. *congestio.*

A conquassatione seu comminutione, & triturâ hâc, qualis quidem succulentis adhuc convenit, in acervum obtusum seu rotundum compingitur, supernâ parte tectâ pro arcendâ pluviâ, circa latera verò ventilabra fabricantur, ut herbacea sanies residua per noctem excludatur. Modum hunc tangit & describit paucis *Ryffius comment. in Dioscor. lib. 2. cap. 177. pag. 193.* *tritus.*

Abacto liquore digeritur in magnos globos, wird geballet / & tecto patulo ad id facto, Horden/ ad machinam illam vecta imponitur, ut siccetur, adeò omni studio superflua humiditas abigitur, ne in putrilaginem fatiscat, tum intentioni primariæ, quam colonus habet, tum secundariæ, quæ nostra jam est, ⊖ scilicet volatile acquirendi, contrariam. Relinqui hîc loci potest, quamdiu id fert occasio; aut globuli jam leniter exsiccati, propriæ inferri domui, vel ad ulteriorem præparationem mercatoribus vendi possunt. *conglobatio.*

Globuli enim hi, quos sexagenos, Schockweise/ vendi videas, tabulatis ingesti & accumulati sensim incalescunt, & urinosum ⊖ volatile de se exhalant, eò citius, quò calor ambientis, æstivo tempore, & ip- *præparatio, ubi ⊖ volatile funditur*

 sorum

sorum copia major, illud verò non solum, quo continentur, spatium, sed totam sæpe domum, & vicinas, odore suo replet. Adhærent tignis, parietibus, & tectis guttulæ roscidæ, & in auras exspirat, nisi excipiatur, ⊖ volatile. Tandem aquâ etiam affusa magis intenditur calor, donec non in cineres, ut quidam volunt, sed pulverem grossum, tinctorum usibus aptum, fatiscat, quod hinc glastum κατ' ἐξοχὴν, seu præparatum, audit.

repurgatio. Sed absolvemus, quod restat circa isatidis culturam. Secundâ vice propullulans non, uti prius, solicitis ungviculis, ab immixtis aliis herbis repurgatur, sed oves in agrum mittuntur, ut pasti interfito hoc gramine repurgent isatidem, neque enim illi vel esu, nisi ⊖e vescantur, nocent, vel conculcando in terram, nisi pastoris negligentiâ diutius, ac par est, inhæreant agro.

& messis altera, itemque tertia, Exactis sex septimanis à primâ messe, denuò, ut superiori tempore, detruncatur, & iterum, elapsis totidem hebdomadibus, si cœlum autumnale favet, nec gelu tàm citò ingruit, tertiâ vice, licet hæc minori bonitatis notâ, ad utrumque opus polleat, tum ob caloris solaris digerentis insufficientiam, atque adeò tincturæ paupertatem consequentem, tum ob tempus loturæ minus aptum, frigidiori exsistente aquâ, & marcorem operi minus parem, ut taceam exhaustas jam ferè vires, & ⊖is volatilis penuriam.

nisi tardius seratur, unde Jung Waid/ Patet & hinc, qui tardius, & quadragesimali demum tempore arva ad isatidis sationem arant, binis tantum gaudere messibus, quarum prima cum secalis & tritici plerumque coincidit, & solent hujus generis glastum vocare Jung-Waid.

Sequenti anno iisdem arvis, quæ prius isatidem tulerant, hordeum inseritur.

Sin semina desiderantur, tertiâ messe pars intacta relinquitur, unde vertente anno in semen exit, cujus pretium cum avenæ coincidit.

Sunt, qui à tertia messe, aut alterius speciei, an dem Jung-Waid/ secunda, seu, ut uberiori fœnore potiantur, seu, ut præpediti tempestatis & frigoris obstaculis, respectivè tertium aut secundum metere nequeant, non ad hordei novam sationem agrum scindunt, sed hiemare herbam in hospitio suo permittunt, donec commodiori tempore,

Kompes-Waid/ *nomina.* circa quadragesimam demum, prius, quam hordeum seratur, in detruncationem cedat, quod vocant *glastum secundarium*, Kompes-Waid. Ast & minus bonum id est, & arva nimis exsugit, ut ipsum hoc postmodum in hordei proventum redundet minorem.

CAPUT

CAPUT VII.

Ad usum glasti digressio.

QUantus tinctis calore glasti lanis honor sit etiamnum, norunt mercatores, & experiuntur, qui pannis hoc modo paratis utuntur. Colorem quidem propriè cœruleum, ob ⊖ volatile eminens, reliquis verò constans fundamentum præbet, unde cultura suâ tum Thuringiæ nostræ, tum aliis pluribus regionibus infinita attulit commoda; ast postquam Indicum pigmentum advehi cœpit copiosius, utut ob exedentem & corrosivam naturam minus commode his usibus serviens, licet colore, & quoad extrinseca alia ad speciem ejusdem notæ & durationis tincti eodem panni videantur: Hanc ob rem jamdum præterito seculo, an. 1577. Francofurti, communi Imperii nomine & decreto ejusmodi fraudibus & noxis prospectum fuit, & hocce nostro, anno 1654. Ratisbonæ d. 21. Aprilis *à D. FERDINANDO III.* sub pœnâ confiscationis cautum fuit, ne indigo, ob copiam tingendi usui vulgò inserviens, amplius adhibeatur, in detrimentum Thuringiæ, Germaniæ & emtorum. Eò tamen jam res devenit, ut ad paucos redierit glasto solo utentium tinctorum, atque adeò molarum trusatilium, hinc inde apud nos vestigia pristini mercimoniorum floris exhibentium, numerus.

Glastum, colorum aliorum fundamentum,

Indico melius,

Non nostrum jam est, latius disquirere, quî floridi colores, ceu extractum, ex isatide consurgere possint, & adhibeantur quoque à quibusdam, neque in tinctoriâ ipsâ arte occupari: ad notitiam simplicium, & nostrum hanc in finem medicum, nôsse sufficit, quod indigo & glastum ex eadem propullulent prosapia, neque nisi præparatione differant, unde tum alii, tum inprimis *Amatus Lusitanus, comment. in lib. 5. Diosc. enarrat. 67. p.* 509. Indicum *scribit*, esse succum defecatissimum isatidis herbæ, concretum & inspissatum.

licet ejusdem origo,

Placet in communem notitiam præparationis historiam huc transferre ex autore *anonymo de l'histoire des joyaux*, qui creditur *Dn. de Chapizeau cap. 6. pag.* 92. Indigo, *ait*, quo ad floridiores vividioresque colores utimur, ab arbore, (*rectius planta*,) desumitur, quam quotannis post pluviarum excessum plantant, &, quando ad altitudinem duorum triumve circiter pedum excrevit, rescindunt dimidii pedis à terrà distantia. Partem rescissam sumunt, in repositorio cũ calce

uti tam ex alia, tum hujusdem præparatione patet, quæ describitur.

reponunt, quæ adeò induréſcit, ut hæc repoſitoria marmorea videantur. Hæc ſtagna ſeu repoſitoria in circuitu communiter 80. pedes habent; ad medietatem, (vel paullò plus,) aquâ replentur, dein ad ſummum usque virentibus arboris hujus frondibus complentur, quotidiè omne hoc movendo, donec immergatur penitus, & evadat inſtar limi aggeſti, ſeu, ut terra pingvis aquâ diluta. Hinc poſtquam hæc omnia per dies aliquot quieta relicta ſunt, aquam emmittunt & elabi ſinunt, quâ eductâ penitus, maſſam hanc limoſam manibus, prius oleo imbutis, prehendunt; & ex eâdem fruſta magna vel parva pro lubitu conficiunt, quæ Solis radiis exſiccanda exponunt. Ad fallendos mercatores eadem aliquando arenæ pro exſiccatione committunt, tunc enim facilè arena ipſis adhæret, majusque inde pondus acquirunt. Sed nequitiam hanc mulctâ luunt, ſi id reſciſcat præfectus.

Differentia Indici, uti glaſti, ratione meſſis.

Cæterum hæc arbor ter reſcinditur; ſed quoties id repetitur, minus inde reſultat Indigo, & inter centum partes, viginti ad minimum de pretio pereunt, cum tantum coloris non præbeat, ac prima ſpecies. Optimum indigo ex Bianâ, Indouâ & Corsâ, tribus pagis uno vel altero die ab Agrâ diſtantibus provenit, & hoc eſt, quod in fruſta redactum globulorum adinſtar cernimus. Octavo à Surat die, duobus ab Amadabat milliaribus pagus eſt, Sarqueſſe dictus, unde indigo planum ad nos fertur. Ejusdem ferè naturæ, pretiique vix diſſimilis indigo creſcit etiam in regno Colcondâ. Tandem idem ex occidente, præſertim ex Antillis, ubi eodem ferè, ac in oriente, modo fit, huc affertur.

Indicum calcis admixtione corroſivum.

Colligere ex his facile eſt, & unde color exaltetur, & proſurgat cœruleus, ob explicatum magis 🜍ur in ⊖e volatili reſidens, & quam ob rem Indico hoc tinctæ lanæ in receſſu minus bonæ ſint, ob calcis ſcilicet acceſſionem, quæ ipſa quoque cauſa eſt, cur exaltatus hic color & in apricum deductus minus conſtanter tingat, quàm ſibi relictum & ritè præparatum glaſtum, quod citra talem communionem, medicante artificum tingentium induſtriâ, adhibetur: neque enim pars ſalina & terrena calcis vivæ, quæ dubio procul & pondus ſimul adauget, eandem adulteravit.

apud nos quoque parabile.

Neque deſperandum eſſet de eodem artificio parandi Indici, ſi huic operi manum quis & ſolertiam impendere velit, obſervatâ calcis & iſatidis proportione, &, quæ aliæ minoris momenti ſe ſuggerunt circa id, circumſtantiis,

Cer-

Certum interim est, quintam quasi essentiam ad colores magis floridos & fulgidos exinde parari, & in usum venire posse.

CAPUT VIII.

Causa incalescentiæ & evolutionis salis volatilis.

DUæ sunt operationes chymicæ præcipuæ circa mixtionem corporum potissimum evenientes, fermentatio & effervescentia, quæ calorem producunt, tum ad expansionem partium volatilium & -ᴖ-uosarum, tum ad alios usus ubere proventu facientes. *Operatio hæc & productio salis volatilis singularis est,*

In illâ quidem blandius, & sæpè vix ad sensum; in hâc verò fortius omnia incalescunt, quia utrobique motus partium elementalium mixti occurrit, licet diversus ratione mediorum, & finis, aliarumque circumstantiarum.

Nostra hæc operatio ad quamnam speciem referenda sit, dubium est non leve. Sicca quippe est, & citra turgescentiam vel intumescentiam, quale quid in fermentatione visitur: neque tamen duo diversa, sive similia, sive contraria apparentia, adversis concurrunt frontibus; sed, nullo extraneo interveniente, spontaneo motu exsurgunt partes volatiles. *de fermentatione,*

Participat tamen de utrisque, cum & motus sit particularum à se invicem secedentium & avolantium, & cum insigni calore eructet ⊖ volatile, non aliter, ac si -ᴖ-us ex salis ✱ci & 🜿ri combinatione evolvatur, unde commodè vel fermentatio sicca, vel effervescentia implicita, quæ citra pugnam & tumultum evenit dici posset; licet prius ferè malim. *& effervescentia participans*

Quantum aliàs inter se commissa corpora ob diversitatem pororum effervescant, in operationibus non solum chymicis, sed & vulgatissimis occupatis sæpenumerò occurrit. *Varia hujus*

Sic v. g. calor & effervescentia occurrit 1. in præparatione 🜿*ri* ⊕*lati*, ubi, -ᴖ-us ⊕li cum ⊖e 🜿ri sicco vel deliquato conjungitur. 2. in præparatione *arcani* 🜿*ri*, quando ✠to idem ⊖ 🜿ri saturatur. 3. in fixatione ⊖um volatilium, cum ☐nosa ligantur cum acidis. 4. in præparatione ⊕*li* ♂, cum v. g. limaturæ ♂tis ℥iij. artificiosè & per vices affunduntur -ᴖ-us ⊕li ℥vj. & aquæ fontanæ ℥iv. Acida enim, quæ porosiora sunt, solvunt & aggrediuntur cum effervescentiâ modò calidâ, modò frigidâ. 5. in præparatione -ᴖ-*us* ✱*ci* cum ⊖ibus fixis, ✱co additis, vinculum ipsius seu acidum absorbetur, & *exempla tum alias, tum in chymicis,*

volatile

occurrentia recensentur, volatile sui juris factum propellitur. 6. cum præparatur ♁us ⊖lis ♀ri cum ○ usto vel crudo. 7. cum præparatur ♁us ⊡næ cum calce vivâ. 8. cum ☍ terebinthinæ jungitur ♁tui ⊖li, vel ⦶i. 9. cum ☍ ⊖li ☍eo anisi. 10. cum ♁us ⦶ & 🜅 uterque rectificatus, accedente motu vel calore. 11. cum miscetur ⦶ cum ⊖lo ad præparationem 🜅. 12. cum calci vivæ affunditur ▽. 13. cum rectificatur v. gr. *♁us ♀is*, & phlegma iterum jungitur acido in fundo remanenti, ubi calor & effervescentia consurgit, cum tamen prius se invicem toleràssent &c. Plura hanc in rem videantur apud *D. D. Elsholzium in Clatoriâ curiosâ, p. 62.*

Sed horum alia ratio est, unde & longius ad eadem digredi, extra oleas esset vagari. Arcessenda paullo altius est hæc nostra incalescentia.

Sal volatile in plantis præsens, Præsupponemus iterum, 1. adesse in plantis partes volatiles ♁uosas & ⊖linas, saltim materialiter, quod nemo negaverit: idque modò majori, modò minori quantitate; magis verò & minus non variant speciem.

mobile & agile, 2. ⊖ hoc volatile esse substantiam tenuem, ad motum maximè habilem & agilem.

3. non tam generari ergò propriè, prævia præparatione suprà exposita, ⊖ volatile, sed

liberatum avolat, 4. evolvi impeditas, & liberatas à compedibus avolare, unde explicatione egent & liberatione, si captare easdem velis.

spiritus fiunt fermentatione, 5. partes volatiles spirituosæ mediante fermentatione propriè dictæ eruuntur, unde rectè *Hamelius* scribit *lib. 2. cap. ult. de consensu vet. & nov. philos. pag.* 412. ante fermentationem aut destillatione aut alia arte prolici vix posse spiritus, non, quod ibi non essent, sed, quasi victi & aliis elementis oppressi jacebant; adeoque thesis firma est, non inesse spiritus plantis, nisi per fermentationem deducantur in actum. Uti enim τὸ materiale ipsorummet, & potentia inesse non negatur, ita minus rectè de formali quis id accipiat, nisi velimus confundere ♁us φλογιστοὺς, & partes aqueas parum de oleis secum habentes, unde spirituosæ videntur aquæ, ob oleosas & volatiles particulas in iisdem dispersas. *φλογιστοὶ* Æquivocatio est in nomine spirituum. Adscendunt partes quædam volatiles, sed non in forma spiritus, neque enim striatim procedunt, etiamsi post rectificentur, adeoque fermentatione opus est ad propriè dictos spiritus, qualisqualis demum illa fuerit. Vel, nisi velimus confundere ⊖ia volatilia cum spiritibus,

tibus, neque enim, qui acris est, spiritus nomine (φλογιστοῦ) appellandus liquor.

6. partes volatiles salinæ mediante incalescentiâ simplici, & resolutione citra turgescentiam & motum talem intestinum, qualis in prioribus occurrit, se captandas offerunt. *sal volatile sicca magis.*

7. ubi spirituum & salis volatilis copia est, brevi exagitantur & in motum cientur. *utraque activa.*

8. sulphureæ herbæ magis spiritum, acres, salsæ, seu salinæ magis sal volatile; utræque tamen pro diverso præparandi modo & spiritum & sal volatile fundunt. *in aliis magis patula,*

9. in austeris verò & acerbis partes volatiles non solum subjugatæ, sed etiam fixatæ quasi sunt, unde ex iisdem sal volatile non ita pansum, nec nisi sub prædominio aliarum evolvitur, ceu in foliis quercûs, aliisque prædicto modo paratis, videre est. *in aliis ligata,*

10. hinc ubi jam laxatis compagibus & vinculis proruunt partes volatiles, uti per putrefactionem ingrato & fœtido; sic per artificialem hanc præparationem ▣noso gravi odore nares feriunt, & spiculis suis membranam narium, odoratui inservientem, vellicant & lancinant. *salia volat. liberata proruunt.*

In salibus enim volatilibus explicatissimum est sulphur, unde & citius avolant, sibi relicta, &, si acidis hoc dometur & obtundatur, odor etiam abit omnis, ex quo adhuc patet, cur sulphuri odor à chymicis magis adscribatur, quam sali. Sulphur enim est primum odorabile; sed hoc debet esse explicatum sale volatili: inde videmus, illa maximè esse odorabilia, quæ sale volatili oleoso seu remixto cum sulphure, ejusque exhalationem adjuvante, abundant. Unde etiam plerique autores recentiores concedunt, quod salia volatila simul sint oleosa, seu, quod ex ⊖le lixivo fixo & spiritu volatili constent, adeoque sulphur est principium radicale colorum & odorum; explicativum verò illorum ⊖, tum fixum, tum volatile, seu Mercurius. *sulphur odorum, etiam urinosi, & colorum radix.*

Quod si humidum copiosum adhuc adsit, motum & fluxum ⊖is & 🜍is obtundens, prorumpunt quidem eadem simul in propriè dicta fermentatione & aucupio apta se sistunt, vel cum fœtore, & conjunctâ putredine mixta resolvuntur. *Humida fermentationi aptiora,*

Sin neutra horum abundent, neque explicata sint spiritus & salis volatilis tenacula, citra hæc ipsa, fœtorem & putredinem, exarent, marcent & fatiscunt. *sicca marcori.*

sal volatile liberius motum,

Eò magis verò & celerius moventur, quo à carceribus magis liberantur, unde, cum exhalârint jam partes aqueæ superfluæ, ipse verò succus & sanguis, ut ita loquar, conjuncta adhuc sint, inde facilius jam evolant, expedita vehementius agitantur, & sui juris evadunt in nostrâ hâc præparatione partes volatiles salinæ, & cum liberum jam motum, & solutiorem nacta sunt, affusione aquæ magis congregantur, hinc & fugam unà meditantur.

calorem facit & vehiculo phlegmatis avolans recipitur,

Ut adeò, vi caloris interni, inde concitati, minus humido gaudens hæc compages, secundum artem jam præparata, à se dimittat sal volatile, ceu plusculum humidi alias efflagitat fermentatio, & spirituosas partes turgentes exhibet; opus tamen est in hoc opere nostro aliquali & proportionato residuo humido, ut cum eodem, ceu accelerante ob calorem abitum, vehiculo jam liberatæ partes aufugiant ⊖inæ, & instrumento commodo jam delineato exceptæ alta petant, colligantur in XXco, & in receptaculum destillent.

unde rectificationē eget,

Modus hic collectionis facillimus est, atque in aliis plerisque primâ statim vice, sine præviâ rectificatione, odore, sapore, effervescentiâ cum acidis, aliisque documentis, ⊖is volatilis probat præsentiam, in aliis verò magis post separationem ab aquosiori vehiculo, quod itidem facile obtinetur, si pars quarta vel tertia abstrahatur, reliquo insipido rejecto.

odore, sapore, cum acidis pugna conspicuum.

Exhibebam ante quinque hos annos ⊖ hoc volatile Serenissimo ERNESTO, Duci Sax. J. Cl. & M. pientissimæ memoriæ, qui, uti gnarus erat horum quam maximè, ita mirè delectabatur, cum & odoratu urinositatem perciperet, & sapor idem confirmaret, & affuso spiritu ⊖li effervescentiam perspiceret, ut adeò rei sua jam constet veritas, antiquitas, & ratio quàm uberrimè.

CAPUT IX.

Aliorum mentio, & salium volatilium usus.

Sal volatile h. m. procedit ex aliis quoque

SI nullo alio, quam isatidis exemplo, probare liceat salis volatilis experimentum, id ipsum tamen jam sufficerit. Neque enim in eo objicere licet, *à particulari ad universale non valere consequentiam.* Si enim ex suprà abundè dictis concedamus, dari ex hypothesi chymicorum ita dicta principia, non tam extrinseca, & producta, uti id solent vulgò sæpe confundere, quam intrinseca: si demonstravero ⊖ volatile à priori, ab ejusdem affectionibus, vegetatione, & quæ in

speci-

ſpecimine ipſo de his diſſeruimus latius, & vel in unico à poſteriori, firmiter concludi poſſe reor, in omnibus idem inexſiſtere, licet majori vel minori proportione.

viridibus. Abundat verò & prædominatur in viridibus plantis, v. gr. in gramine & aliis herbaceis foliis, ☿ ſeu ⊖ volatile præ 🜍re, unde & eadem creſcunt, & vegetantur, & viridia magis nutriunt bruta, quam arida, hinc & virides herbæ fumant magis, non tam ob phlegma ſolum, aquæ enim fumus & phlegmatis oculos non mordicat; ſed potiſſimum ob ⊖ volatile. In pallidis verò jam, ſeu flaveſcentibus 🜍 præpollet, ſeu æqualiter ſe, ut in ſeminibus patet, gerit, unde facilius comburuntur.

volatilibus & terreis. Si ergo quæratur, *an idem ex aliis fieri poſſit prædicto modo?* ultrò id affirmamus; quin ex volatilibus & terreis, v. gr. cochlearia, abſinthio, carduo benedicto, tabaco, ipſoque gramine, & foliis quercus res procedit, utut diverſimoda particularum mixtio non poſſit non variantem etiam gradibus liquorem fundere.

mutatis mutandis, v. g. Recipiantur modò herbæ recentes, ſeparatis caulibus, qui impediunt conglobationem, & mutatâ proportione contuſionis, exſiccationis, aliarumque circumſtantiarum in aliis, prout humidior ſiccior-ve eſt planta, procedatur, non fallet experimentum, licet in quibusdam, ceu diximus, fixioribus obnubiletur quaſi ⊖ volatile, ob conjunctas partes auſteriuſculas, &c.

foliis quercus, Fidem rei facere nobiſcum poteſt *excellentiſſimus Dn. Ludovici,* quomodo tum alia, tum ipſa folia quercus ſe geſſerint, effumando itidem liquorem, ſed minus urinoſum, & in tabaco res exploranda fuiſſet, ſereniſſimi ERNESTI beatiſſimæ recordationis mandato, niſi & abſentia noſtra, & glorioſiſſimi Principis morbus, ac alia obſtitiſſent. Erit tamen hæc alibi explicandi locus.

cardui benedicti, & aliorum; Ex *cardui benedicti* reſolutione vel aliud agentes confirmati in eodem ſumus, offerente ſe poſt incaleſcentiam liquore urinoſo volatili, cui tum alia vegetabilia addi poſſunt, tum inprimis etiam *hepatica nobilis,* foliis pinguibus, recens, quam inter antiſcorbuticas referre plantas, ob copioſiſſimum, quod gerit, ⊖ volatile, nulli dubitamus, præcipuè, cum & per ſe ſolâ deſtillatione recentiſſimæ plantæ, additâ aquâ, obtulerit nobis liquorem acerrimum, inſtar radicis ari linguam ferientem, ut hinc debito modo præparata aqua vix unciis præſcribenda ſit. Ut in uſum cedat familiarem, conſuevimus eodem extrahere *animam rhabarbari,* ſi v. gr. ʒj. radicis affundantur ℥x. circiter *aquæ*

ob lentorem, quem in recessu gerit rhabarbarum, additis ⊖ ♀ri ℥ij. vel ℥ß, quo pacto mitescit rursus, & medicamentum longè nobilissimum constituit ac verè polychrestum. Sin 🜄 ⊕li affundatur, statim volatilis illa acrimonia figitur & mitescit.

facillimè omnium ex isatide, Utut verò hâc methodo, tum sine igne, tum cum eodem ex quavis herbâ & ex quovis ligno, liceat ita dicere, fieri possit ☿ius; ut tamen omnibus sumtibus res careat, & inposterum in officinarum usum cedere possit ⊖ volatile, instar omnium fit ⊖ volatile isatidis, benè rectificatum, quod ad gtt. xx. xxv. dari potest in omnes illos usus, qui expetuntur ab hoc remedii genere.

sine & Occasio vel Gothæ, vel Erffurti, vel in vicinis locis aliis haberi potest quam uberrima, ut & hoc pacto toti Germaniæ, non dicam Europæ prospicere eodem possit nostra Thuringia, citra defectum, si sint, qui id expetant. Ad minimum cuivis jam copia datur, ex hisce *cum igne,* oris exportatum glastum propriis manibus eosdem in usus, cum fœnore, solicitare.

cujus vires Uti enim in genere conveniunt ⊖ia volatilia ⊡nosa viribus generalibus; ita perinde fuerit, utrum ex vegetabilibus seligas.

Præcipuè verò hoc ipsum isatidis ⊖ volatile, ceu jam *cap.* 5. id tetigimus, egregium constituit antiscorbuticum, anginæ & aliis inflammationibus medetur, & eadem præstat, quæ in vigorando sanguine *ut & glasti ipsius tanguntur.* alia similia celebrantur facere. Quin & ipsius præparati glasti magma, vel vulgi experimento, anginæ medetur, & faucium quibusvis inflammationibus præsentaneum est remedium, si gargarisatio cum infuso liquore instituatur. Imò ipsum liquorem volatilem mitiorem gargarismatis hujusmodi non raro miscuimus, ceu aliàs ⊕ ⚹cale nostrum, vel ⊕ ♂atum, (quod pro diverso tractandi modo & sexangulare & cubicum exhibere facillimum est, neque enim adeò propriæ ⊖ibus sunt figuræ, uti vulgò statuunt, quin unum idemque aliam cudere possit,) proficua esse, notum est.

Coloris cœrulei & viridis origo. Tacemus hoc loco, quæ de colore cœruleo & viridi, ex ⊖is volatilis experimentis deduci ulterius possent, quo & cineres v.c. absinthii paullò intensius & diutius calcinatæ, & 🝆 🜄 ⊖ ⚹ci, lixivium cœrulescens præbentes, referre possemus, cum alibi intentio sit, de his ipsis disputare. Sufficiat hoc loco textus *Paracelsicus*, ex *l.* 3. *Philosoph. tract.* 3. *c.* 3. *p.* 46. colores provenire ex 🜍re, quod, licet hosce in se non habeat, eosdem tamen possidet ratione proprii sui ⊖is & ☿ii, qui

qui hisce pollent, idemque mutant, ex quo superius circa hoc asserta lucem sibi mutuantur.

Nec tacebimus, in asserti hujus fidem, præter ⊖ volatile, quod præsens adesse ex superioribus concessum est, 🜍is præsentiam demonstrari posse non solum ex ☍eo, quod itidem per supra dicta claret & concessum non minus est; sed etiam, si fidem deroges, experimento alio, eoque novo, & quod pluribus dignum esset excutere. *🜍 glasti vegetabile ☉tum,*

Affundas, quæso, 🜄 à ♌tione glasti residuo, seu perfectè ♌tò, seu amplius calcinato, ubi flamma id comburitur & ardet, aquam calidam, & hinc lixivio inde facto, (ita id vocabimus, licet non effervescat cum acidis,) misceas acida, v. g. ✠, ⏜⊖li, vel alia, & manifestè se idem odor naribus offeret, qui in præparatione 🜍 aurati ♁ii apparet, & liquor ipse 🜍 colore exhibebit, quod his mediis ♎tum in fundo subsidebit flavescens, ulterius, filtratione prægressâ, exsiccandum. En sulphur vagetabile! en colorum originem ac fundamentum, quod adeò latuerat! Si auratum id mecum vocare lubido sit, non erraveris. *odore ♁iatum æmulans.*

Non dicemus jam pluribus, plantas quasdam tam decoctione, quam destillatione salsum acquirere saporem a ⊖le volatili, ceu ex *foliis cardui benedicti* ⏜us efficacissimus aurei coloris, saporemque lixivii ferè habens à sale volatili, describitur à *Sennerto in Institutionibus l. 5. part. 3. sect. 3. cap. 5. pag.* 1350. & *decoctum ex chamæmelo Romano* triplicatum ad calculum saporem salsum acquirit, à sale suo volatili, ut jurare quis ausit, pugillos aliquot salis culinarii in eo esse liquefactos, teste *Simone Paulli in quadripart. botan. class. tert. p.* 255. Quin idem fit in nonnullis mineralibus & metallicis, uti in præparatione Ræ ♂tis cum 🜍ro liquor manifestò fit ⊖inus: qui modus, uti in Germaniâ dudum vel publicis scriptis plurimorum innotuit, & eodem modo rob ♂le nostrum fit; ita frustrà sunt, qui involucris hoc arcanum tegere, & inventionis gloriam sibi attribuere satagunt. *Decoctorum salsorum prosapia.*

CAPUT X.

De salibus volatilibus oleosis reddendis.

SAturare magis & miscere ⊖ia volatilia cum oleis, inter alia chymicorum inventa non minimi pretii est ἐγχείρησις, seu, ut ingratior sapor odorque velo hoc occultetur, seu, ut in vulgus nota medicamenta pro magis arcanis & non imitandis habeantur, prout cu- *Salium volatilium*

jusvis scopus in hoc variat, seu, qui optimus est finis, ut hoc artificio promtius agant, & stomacho minus negotii creent.

duo incommoda *Duo* enim inprimis *incommoda* à ⊖ibus volatilibus indiscriminatim usurpatis observantur ab accuratioribus practicis: *alterum*, quod
1. continuatâ usurpatione appetitum dejiciant, & lassitudine hinc torpida membra mactent magis, cum acidulum in recessu menstruum stomachicum absorbeant & invertant, ceu id à fixioribus quibusdam,
2. lapidibus ♋ & pulveribus nephriticis secretioribus non raro quoque obtingit: *alterum*, quòd in hypochondriacis & scorbuticis, quorum sanguis magis rarefactus est, & facilius ebullit, sæpe, quæ quieta sunt, excitant, & procudunt symptomata. Observavimus idipsum in ♎u cochleariæ sæpius, etiam, qui ad extractionem v. gr. ♂lium aliorumque tantum erat adhibitus. Adeò facilis est error, si specifica hæc vel illa credamus occultâ magis, quàm certâ & definitâ ratione morbum oppugnare.

usus, eximius, tum sibi relictorum, *Magis* scilicet *conveniunt* hæc omnia, ubi vel fixiores & torpidiores sunt humores, & acidi, austeri, pontici delinquunt; vel, ubi ♀ sanguinis consortio seri proportionato eget, ceu in maniâ, melancholiâ, affectibus soporosis, hystericis, fixioribus hypochondriacis, item præcordialibus anxietatibus, paralysi, obstructione nervorum, epilepsiâ etiam, ubi non effrenis ebullitionis impetus in causâ est, & similibus aliis nervosi & venosi generis vitiis, quæ liberum pororum meatum, & suaviter demulceri efflagitant.

tum si oleosa reddantur, Licet autem combinatio ⊖is volatilis & ☍orum ♌latorum aromaticorum, ut & 🜅, & ♎us ⊖lis ⁎ci videatur, & hinc inde scribatur perdifficilis; attamen utrorumque, imò singulorum longè facillima est, si quis naturam rerum exploratam habeat, neque tam assertis autorum, vel terminorum lusibus nimis inhæreat.

quod facile est, duobus modis. Si enim recipias v. gr. ♎um ⊖ ⁎*ci* per se coagulatum, seu crystal-
los ejusdem, in fundo vitri sensim & sensim subsidentes, vel quoque
1. ipsum ♎um seu ⊖ volatile aquâ non solutum, (quid enim aliud est hic ♎us, quam aqua ⊖le volatili inebriata?) v. gr. p. ij. ☍*ei aromatici*, anisi, caryophyllorum &c. p. ß vel j, & ubi mista per pauxillum temporis spatium steterint, addas 🜅 *rectificati* q. s. v. gr. p. iiij. vel vj. leni digestione statim miscentur, ut vel per se dispensari eadem possint: vel, quod melius, in usus longè nobilissimos per ⅩⅩcum ♌lata hæc omnia asserventur.

Hoc modo intra semihoram ferè hæc conjuncta exhibere licet, &

per-

perspicere theseos vim, quod ♌ ⊖lis ✻ci coagulet 🜄, id quod uti apparet quidem in rei veritate, ita facillimum judicatu est, unde hæc fiat coagulatio & quantum illi sit tribuendum.

Quin, ut faciliori operâ & sumtibus hæc confiant, ipsum ♌um ⊖ ✻ci anisatum, aromaticum, hypochondriacum utcunque expetatur, reddere jam facillimum erit simplicium ipsorum accessione, modo non percellaris prædicto coagulationis fulmine. *2.*

Ex vegetabili ⊖le volatili id obtinetur quamfacillimè, si posteriori hoc modo aromatica addantur ☍osa & una cum 🜄 juncta ♌lentur: neque priori omninò res erit frustranea, præcipuè, si diligenti abstractione concentratum fuerit ⊖ volatile; minus tamen potestatis in olea ♌lata habet idem, tenerum ac delicatum quod diximus, quam ♌us ⊖is ✻ci. *etiam in vegetabilibus.*

Misceri hinc idem potest ⊖ volatile ☍osum cum essentiis, & Ris aromaticis ac balsamicis, magno cum effectu, inde enim medicamenta emergunt longè utilissima, &, si qua alia, feliciter se in variis morborum speciebus gerentia. *mixta cum aliis.*

Conferri hîc possunt, quæ in eandem rem commentatus est personatus ille, sed doctissimus *Leonicenus, metamorphos. Apollin. & Æsculap. pag. 29. & seqq.*

Memoriam hîc subit, quod *excellentissimus D. D. Tackius* ante aliquot annos, cum de experimento nostro sermones invicem cæderemus, nobis retulit, quendam parare ex herbis nitrum, inflammabile, ut commune, exstare etiam ⊖ia volatilia ex plantis ♌landi modum apud *Fernelium libro de abditis rerum causis*, quem ipse fecerit aliquoties. Describitur modus hic sub titulo *quintæ essentiæ*, in quâ maxima sit proprietatis efficacitas, *loco citato cap.* 18. *pag.* 164. Primum, *scribit*, è re subjectâ aquam lento vaporario prolectant, hâc deinde feces respergunt, ut secundò humorem eliciant, sicque septenâ respersione & exspiratione feces torreri non sinunt, & ex his vim facultatemque omnem exhauriunt, aquæ, maximeque assidenti oleo innixam, quæ ad multa utilis accommodataque sit. Quin etiam exceptas aquas vase pelicani effigie multâ agitatione anfractuque longo circulant, quò hæ vires sortitæ efficacissimas in quintæ illius essentiæ naturam vix ulli corruptelæ obnoxiam facessant. *⊖ ex plantis, ♌. E. Ferneliana,*

Referri etiam huc meretur primum ens plantarum, quod describitur à *Febure, vol.* 1. *pag.* 303. aliaque hinc inde sparsim tradita, inprimis, quod *Arragosius* ad *Cratonem* scribit *epist.* 55. *p.* 73. ex ℔j. 🜄i, quan- *primum ens plantarum. ⊖ volat. 🜄i.*

quantumvis rectificati vix ℥ß. spirituum concretorum, seu ⊖is volatilis extrahi, reliquum verò aquam insipidam esse, ex quo lucem acquirere possunt, quæ *part.* 1. *cap.* 5. *p.* 41. scripsimus; sed tempus jam est, ut colophonem hisce imponamus.

Finiemus verbis *Polybii l.* 12. *histor.* ἡ πολυπραγμοσύνη πολλῆς μὲν προσδεῖται ταλαιπωρίας, καὶ δαπάνης, μέγα δέ τι συμβάλλεται, καὶ μέγιστόν ἐστι μέρος τῆς ἰατρικῆς. *Illa rerum curiosa inquisitio,* quam suopte Marte facere aliquis instituit, *magnis constat laboribus, magno sumtu; cæterum ad medicinam multum confert, atque adeo pars illius est potissima.*

DE SPIRITU MUNDI POSITIONES ALIQUOT

D. J. B.

1. Magnale est creatura omnium excellentissima, media inter corpus & non-corpus, in aëre à Creatore posita, sine quâ neque firmamentum, neque elementum, neque homo ipse aut ulla alia creatura vivere aut conservari potest. *Paracels. Paramir. d. Ente Astro, c.* 6. 7. *Fragm. ad Param. pag. m.* 233.

Propter hanc prærogativam dicitur etiam *Magnale Magnum* apud Paracels. *primum Ens creatum*, ortum habens à summo bono; Chaos omnia sustentans, quod continetur in aëre, ut habet T. 2. d. elem. aëris l. 1. Propter hoc magnale l. d. pestilitate p. m. 339. de conserv. rer. natur. c. 4. aër dicitur spiritus vitæ, immò ipsa vita majoris mundi, quæ nihil aliud est, quam essentia quædam spiritualis, res invisibilis, media inter corpus & non-corpus, cujus est conjungere animam cum corpore, quam Platonici animam mundi, & Cornelius Agrippa mavult dicere quintam essentiam, cujus spiritus juxta Philosophos solus potest aurum magistraliter corrumpere, & in sui primam materiam transformare, hoc est, perfectissime volatilisare, & in spiritualitatem transmutare.

Clangor Buccinæ.

2. Quod Paracelsus per Magnale, id Basilius Valentinus intelligit & exprimit per spiritum ☿ii.

Quia hinc spiritui ☿ij. easdem proprietates, idemque subjectum seu habitaculum attribuit. In eo namque reperiri omnia, quæ Philosopho sunt necessaria, asserit de nat. & supernat. c. 3. de spir. ☿ii, & ibid. c. 2. Quod natura dona sua

ſua profundiſſimè occultata concredidit ſpiritibus ſupernaturalibus igneis, qui continentur in aëre, ac in aqua & terra naturaliter quieſcere & operari deſiderant. Quo ipſo cum Paracelſo accuratiſſimè conſentit.

3. Eſt autem ſpiritus ☿ii eſſentia ſpiritualis, in aëre hinc inde circumvolitans, prima radix metallorum & mineralium, quâ omnia metalla & mineralia in ſuam primam materiam reſolvuntur, homines & animalia renovantur, omnesque omninò morbi curantur. Baſil. c. 3. l. c. & p. m. 34. 35. 44.

Hic ſpiritus ☿ii balſamicus alias dicitur ignis naturæ, ignis ſpiritualis ac inviſibilis, & Ciceroni de Nat. Deor. vitalis ac ſalutaris, qui omnia conſervat, alit, auget, ſuſtinet, dum mediante aëre per totum univerſum diſperſus ac diffuſus tanquam occultus vitæ cibus (ut ait Sendivogius) ab inferioribus attrahitur. Hic ſpiritus eſt res una, ſive monas illa Hermetis, à quâ omnes res natæ ſunt adaptatione (συναφεία) hoc eſt attractione magnetica, & veluti nexu quodam connubiali ex vi Græcæ vocis. Atque in hoc nec Paracelſus, nec Baſilius quicquam ab Hermete veridico diſcedunt.

4. Spiritus ☿ii Avicula Hermetis, etſi in aëre inviſibiliter circumvolat, in aquâ & terrâ naturaliter quieſcit, tamen in elementis quærendus non eſt, quia elementa jam eum produxerunt, & viſibiliter ob oculos poſuerunt, in una tantum re valde cognita. Baſil. de nat. & ſupernat. c. 2. 3. d. Magn. Lap. p. m. 37.

Baſis ac fundamentum totius operis Philoſophici conſiſtit in cognitione ſubjecti viſibilis & corporalis, quod hic ſpiritus inviſibilis, incomprehenſibilis ac cœleſtis ſibi tanquam domicilium elegit. Multis placuit ros majalis, qui habetur pro aëre coagulato, & à Fratre Ulmanno expreſſè dicitur nihilum Philoſophorum. Sic Nollius in rore majali deprehendit diverſa ſalia, ſuaviſſimum ſpiritum & oleum fragrantiſſimum, quod ſolo odore infirmos ac morti vicinos mirabiliter recreare potuit. Dorardingus in ſuo de auro potabili Tractatu, conſtanter affirmat, ſe mediante ſale volatili roris majalis diſſolviſſe ☉m, non ſecus ac glacies diſſolvitur in aquâ calida. D. Johannes Wolfgangus Dienheim ex aquâ pluviali præparavit medicinam univerſalem, quâ ſibi egregiam laudem & dona ampla comparavit, uti teſtatur proprio Tractatu. Nonnulli cum Drebbelio viſitarunt interiora terræ, quod didiciſſent ex Alſtedio, omnem terram & aquam continere in ſeſe igniculos illos, quos quærunt veri Philoſophi. Sed, quia, ut audivimus à Baſilio, alia reperitur viſibilis materia, & aliud ſubjectum, quod præ omnibus aliis maxime eſt imprægnatum ætheris igniculo, qui cornu copiæ habetur, hâc in parte præeuntem ſequamur Baſilium.

5. Principium animæ, spiritus & corporis ☿ii. Philosophici, seu prima materia magni lapidis, non est argentum vivum vulgi, neque antimonium, sed est & dicitur Magnes & aureus Magnes, in quo latet resolutio omnium metallorum, coagulatio & fixatio, omniumque morborum, curatio, & est spiritus & corpus, qui corpus solis tingit in medicinam plusquam perfectam. Basil. repet. pag. m. 128. Curr. triumph, pag. m. 220. de nat. & supernat c. 3. 4. 6.

Ab hoc opere meritò excluduntur argentum vivum vulgi & ♁. hoc propter impotentiam, illud verò, quod jam in corpus metallicum à 🜍 suo interno sit coagulatum. Corpora autem in corpora non agere, notum est, nec resolvuntur mineralibus, quæ à Basilio pro immaturis habentur metallis. Unde facilè apparet, Mercurium Philosophorum, cujus spiritum hactenus Basilius ita commendavit, nil esse aliud, quàm *Sal* quoddam *minerale*, dictis proprietatibus à Creatore dotatum, quoniam sal est principium solutionis, coagulationis & fixationis metallorum, quæ proprietates inter alias tribuuntur ☿o Philosophorum. Idem monere voluit Sendivogius in epilogo, dum inquit: Omnes eos errare à via veritatis, qui extra hoc sal nostrum, quod ☿ est, operantur in vegetabilibus & animalibus. Hinc quoque non sine causa Avicenna in Rosario inquit: Sales sint radices operis tui. Immò omnes alchymiæ sapientes antiqui (ut est in Rosario) postquam de solutione corporum multa dixerunt, concludere de sale (non quidem de quolibet, sed de eo) quem dicunt *saponem sapientum*, (eo ipso exprimentes naturam ejus 🜍ream, sapo enim constat ex sale & oleo, seu pinguedine) & *claviculam*, quæ claudit & aperit, & iterum claudit & nemo aperit, sine qua clavicula dicunt neminem posse pervenire ad perfectionem scientiæ. Pone igitur mentem tuam (inquit Rosar.) super salem, nec cogites de aliis, nam in ipso solo continentur & occultatur scientia, & arcanum præcipuum & secretissimum omnium antiquissimorum Philosophorum.

Quare & Paracelsus universali suo solventi non potuit magis conveniens magisque appropriatum imponere nomen, quam si sal circulatum diceret. Patet ergò ex dictis, Basilium in hoc aphorismo saltem desiderare sal quoddam sulphureum & penitus ☿riale, atque vi magneticâ solari præditum, quod sit vere ☿ii Philosophorum natura. Quale verò istud sit sal, mox apparebit, ubi nonnihil de ejus proprietatibus ex Basilio hinc inde collectis sumus dicturi.

6. Visibile subjectum seu domicilium Mercurii Philosophici, sive aureus ille magnes Basilii est

1. Una tantum, vilis, omnibusque nota materia, à naturâ producta, non verò arte composita.
2. In se continens notabilem ac insignem vim attractricem & magneticam.

3. Sum-

3. Summam caliditatem, summamque frigiditatem.
4. Albedinem & rubedinem.
5. Et est rex & leo.
6. Draco & aquila.
7. Resolubilis in liquorem suæ naturæ, in quo latet omnium metallorum resolutio, coagulatio & fixatio, omniumque morborum curatio.
8. Atque in clave 3. à Basil. occultata & tacitè consignatâ. Basil. de nat. & supernat. c. 3. 4. 6. & magn. lap. clav. 10. p. m 122. & Cl. 5. p. 77. &c.

In præcedenti aphorismo dixi & demonstravi, quod Magnes ille aureus nihil aliud esse possit, quam sal quoddam, quod habeat naturam ☿ii, ex quo tandem liquor suæ naturæ, id est, ☿lis, prima metallorum & mineralium radix, ab ingenioso artifice sit præparandus. Restat jam ut dicam, *quale illud sit sal?* Nam in quocunque sale possunt demonstrari omnes hæ octo proprietates, illud necessariò erit Magnes ille aureus, & spiritus ☿ii domicilium. Dantur verò tria saltem salia in regno minerali, quæ sunt maximè activa. Sal commune nempe, vitriolum & nitrum. Sal armoniacum verò, quoniam factitium est, atque sic primam proprietatem & notam nullatenus sustinet, merito excluditur: & si sustineret, atque sic verum & nativum ✱ ad manus nostras perveniret, easdem tamen juxta Basil. cum sale communi possideret vires. Præcipua verò proprietas est solvere omnia metalla, quod per se & sine admixtione spiritus nitri, neque Sal commune, neque ✱ ⊖lum unquam præstare potuerunt. Nunquam enim adducar, ut credam vitriolo communi tantam inesse vim ac efficaciam, illudque per Veneris statuam à Basilio Clav. 5. repræsentatam esse intelligendum: Sed, quoniam Basilius est Philosophus & Poëta excellens, eo ipso non communem, sed Philosophicam Venerem, tanquam hujus nostri Magnetis aurei matrem, ex veterum Poëtarum monumentis in scenam producere voluit, ut infra patebit ex Explicatione hujus Clavis. Restat ergò tertium, nempe Sal nitrum, cui uni, soli, & semper omnes hæ proprietates quàm exactissimè convenire, sequentibus demonstrabo.

1. Nitrum esse rem unam, vilem, omnibusque ferè notam, à naturâ productam, extra omnem est controversiam, ideoque nullâ eget probatione.

2. Hinc si quis vellet negare vim magneticam, is contradiceret rationi & experientiæ. Sendivogius *tr. 9. Epil. & Parab.* nitrum vocat metallum & chalybem, (fortè quia in tenuissimas lamellas fusum, instar metalli tinnit) quod reliqua metalla consumit, & veluti eorum sit aqua & mater. In Parab. dicitur magnes, qui reperitur in ventre arietis, (per ventrem arietis subintelligens terram pingvem ac fertilem tempore veris, ut ipse explicat l. c. clementia cœli impr ægnatam, ad gignendum mille fœtus.) Talis terra fertilis veteribus dicta fuit

Venus, hortorum ac veris Dea : quod notare voluit Sendiv. in parabola tr. de ♀r. & post Marsilium Ficinum Pierius in Hieroglyphicis : Venerem quoque eandem esse Deam cum Cerere affirmat Ptolomæus in sua de Osiri & Plutone disputatione. Hoc ipsum & nihil aliud Basilius Val. Cl. 5. per Veneris statuam repræsentare voluit, nempe terram fertilem atque fœcundam. Uti enim meretrix omnium virorum concubitus appetit, & admittit, ita, & hæc terra omnium rerum semina & formas, præcipuè tamen fœcundos imbres tempore veris concupiscit, atque ita ad generandum excitatur. Ex hujus corde, tanquam officina spiritûs vivifici ac salutaris, id est, ex sale nitro terræ omnis fertilitatis causæ beneficio Vulcani sufflantis propellendus est spiritus ille vitalis, non solum 7. rosarum, id est vegetabilium sed & mineralium, itemque & leonis apprehendentis, id est, animalium genuinum sustentaculum ac nutrimentum, quod leo, id est, aurum elevato pede quasi prehendere, innatâque & magneticâ proprietate sibi assimilare intendit, unde nitrum à Basilio non immeritò dicitur Aureus Magnes. In officinis enim aurifabrorum didici, nitrum etiam crudum in se continere tincturam ac spiritum auro familiarissimum atque gratissimum, eo quod auro pallido cum aqua illitum in parvo igne illud amicabili tinctura sanguineoque rubore perfundere potest. Hanc meam sententiam confirmare videtur Basilius, quoniam in explicatione Clav. 5. omninò nihil dicit de venere communi aut vitriolo, cujus ♀ aliàs ad astra usque extollit, sed totus ejus sermo est de Terra, ejusque spiritu vitali, qui residet in corde ejus, h. e. in sale nitro terræ, ex quo omnia, quæ extra terram & in terra nascuntur, tam vegetabilia quàm mineralia, suam hauriant virtutem, augmentum & nutrimentum. Ipse verò spiritus suum nutrimentum, quod merè est sidereum ac cœleste, sibi haurit & attrahit ex rore cœlesti, ut habet Basil. Cl. 5. Hinc Sendivog. tr. 4. nitrum dicit Magnesiam, quæ attrahit sibi Mercurium aëris, qui ipsi in omnibus est similis. Hoc nutrimentum sidereum & cœleste, sive Mercurius aëris est alter ille Magnes seu chalybs (est enim unũ & idem in epilogo) qui summè volatilis, aureus ac invisibilis est, & portatur in ventre venti, ejusdem tamen est naturæ & originis cum eo, qui continetur in ventre arietis, & Sendivogio dicitur Sal nitrum Philosophorum, quod modo mirabili ac magneticâ virtute attrahit ex Sole & Lunâ id, quod nostri operis est initium,) scilicet spiritum & ignem vivificantem) atque mediante aëre humido, rore ac etiam pluviâ, descendit in terram, & quærit Sal nitrum terræ, à quo etiam, ut fit in Sale Tartari, attrahitur, quia Sal nitrum terræ ante sui congelationem etiam fuit aër (seu Sal aëreum & astrale) sicque Sal à Sale magneticè attrahitur, viscositati terræ admiscetur, omnisque fertilitatis causa habetur. Terra namque

que fertilis aliàs, semel aquâ calidâ elixiviata, suoque Sale nitroso spoliata, nullos profert fructus, donec longo tempore aëri, rori ac imbribus exposita novum Salis nitri Philosophici sibi attrahat copiam. Terra quoque nitrosa, etiamsi à nitri coctoribus sit omni Sale spoliata, tamen post certum tempus libero aëri exposita, invisibile ac volatile Sal nitrum ex aëre iterum attrahit, coagulat, sicque suis possessoribus thesaurum inexhaustum præbet, quod hâc vice erat demonstrandum.

3. In nitro esse summam caliditatem, id est, spiritum infernalem, quo non datur calidior in totâ rerum naturâ, ut testatur Basilius, ipsumque ignis arcanum, quod Helmontius desiderat, ad leprosorum venenum glaciale resolvendum, l. d. Lithiasi, omniaque mixta dissolvenda: summamque frigiditatem, ut etiam Saturni excedat, imò penitus glacialem, ut expressis fatetur verbis Basilius de Mag. Lap. p. m. 164. 239. ita ut etiam aquam moderatè calidam, intra dimidium horæ spatium mediâ æstate congelare queat in glaciem, unde non immeritò Sal miraculosum nominatur. Idem quoque videre est Clav. 2. ubi jubet ex frigido dracone, id est, nitro expellere, spiritum volatilem igneum, atque sic duas has proprietates luculenter exprimit.

4. Albedinem nitri nemo unquam negavit. Depuratum enim splendescit instar Alabastri, & in figuras varias formatum, non minus nitidas ac puras exhibet, ac si ex albissima cera forent. De rubedine testabuntur omnes Chymici, spiritus enim ejus dum destillatur, ad modum flammæ penetrat, in suppositum vas recipiens, facitque inibi reflexionem, qualem sol, quando vesperi ad occasum properat, rubicundissimo colore cœlum tingit.

5. Regis ac leonis nomine Philosophi denotant omne illud, quod in suo regno est præ cæteris excellentissimum ac fortissimum. Quo sensu in Chymicorum officinis circumfertur aqua mineralis, & propter præeminentiam ac fortitudinem insignem aqua Regis dicta, quod ad nutum suum omnia metalla regat ac domet, etiam metallorum Regem, i. e. Aurum, unde & aqua stygia & infernalis, propter igneam suam naturam appellatur. Sed longè aliud hoc nomine Philosophi occultârunt. Dicitur enim Aqua Regis, non propterea tantum, quod metallorum Regem, i. e. aurum corrodat & dissolvat, sed quod sit revera Aqua Regia, i. e. omnium aquarum excellentissima, atque ex ipso auro Philosophico composita. Assertionem hanc probat Basilius Cl. 3. ubi ait: Aurum vulgare non destruitur, nisi Rex, i. e. Aurum, suæ aquæ solventi, aquæ Regis scilicet, fortem vim ac potentiam, suique proprii caloris clavem addicarit. Quasi diceret: Aurum non posse solvi, nisi proprio dissolvente, hoc est, aureo, seu auro spirituali ac Philosophico, in quo consistit fortitudo, forsan & sanitas Regis, i. e. Auri, quam desiderat & requirit

Basilius, in sua aquâ dissolvente Regiâ. Hanc autem aquam componere docet ex duobus pugilibus seu materiis invicem contrariis, sale nitro scilicet, & sale armoniaco. Quia verò sal armoniacum superius ab hoc opere omninò tanquam artificiale exclusimus, etiam propter suam debilitatem, necessariò sequitur, sal nitri esse illud, quod aquæ Regis vulgari tribuit clavem proprii coloris Regii, fortemque vim ac potentiam, atque ideò sit fortitudo fortis, seu leo, solvens aureum, aurum spirituale & Philosophicum, & ipse Rex, unde Regis, i.e. auri vulgaris dependet fortitudo, fortuna & sanitas, ut philosophatur Basilius.

6. Etsi Philosophi suo subjecto infinita propemodum imposuerunt nomina, tamen Basilius non digniora & magis appropriata nomina invenire potuit, quibus nitri dignitatem, potentiam atque virtutem exprimeret, quam *Draconis & Aquilæ*. Quemadmodum enim *aqua Regis vulgaris* componitur ex Dracone & Aquila, i.e. ex nitro & sale armoniaco; tanquam sale fixo & volatili, ita & *aqua Regis Philosophica* in se continere debet naturam fixi, i.e. Draconis in terræ speluncis habitantis, & volatilis, i.e. Aquilæ, sed utramque Mercurialem, sitque reverâ *Mercurius duplicatus & Hermaphrodita*. Quod vero Draco sit substantiæ Mercurialis, patet ex *Basil. in Repetit. p.m.* 147. Utraque verò hæc substantia Mercurialis datur & demonstratur in nitro, quidnî ergò ipsi jure imponendum est Nomen Draconis & Aquilæ. Idem dixisse digitoque demonstrasse videtur Basilius in Schemate, quod præfixit tractatui de magno Lapide p. 24. ubi mirabilitatem naturæ ob oculos ponens, nitrum associavit Mercurio, nullam certè aliam ob causam, quam ut doctrinæ filiis naturam nitri Mercurialem seriò inculcaret, immò quod Basilius per figuras docuit, id nitrum de se ipso loquens *l. c. p.m.* 105. expressis verbis fatetur, dum inquit: *Cum Mercurio in omnibus convenio: Rationibus si quis non est contentus, ad experientiam & fornacem is accedat, ibidemque discat, quomodo ex crudo nitro, sine additione post separatam aquosi spiritûs particulam, ex cucurbitâ terreâ sublimetur sal quoddam albissimum volatile, omnis corrosionis expers, & fusionis celerrimæ*; Quæ operatio etsi Philosophica non sit, sufficiens tamen est ad id, quod hâc vice erat demonstrandum, nempe in nitro contineri substantiam, seu Sal volatile, & Mercuriale seu armoniacum, quod dicitur Aquila. De *figendi potentia*, quæ est in nitro, nemo mihi, ut spero, movebit litem, cum omnibus jam sit cognita, quoniam ejus beneficio antimonium Mercurius, arsenicum &c. ita cicurantur, ut igni assuescant, & tandem maximam ignis procellam sustineant.

7. Quoniam sufficienter demonstratum, totum *Nitrum esse Mercurium*, non potest non in ejus analysi se iterum manifestare liquor suæ naturæ, nempe Draconis & Aquilæ, i.e. Mercurii, de cujus proprietatibus nullatenus dubitandum; Juxta *Basil. enim in repet. p.m.* 165. nulla absque nitro datur solutio metal-

metallica, in eodem quoque omnibus nota est fixatio. Deinde & contra pestem ab *eodem citato loco* morbum alias perniciosissimum, commendatur, unde meritò concludere licet, *Nitrum esse verum subjectum catholicum, unde præparandus liquor & dissolvens universale Philosophicum & Mercurii spiritus.*

8. *Clav. 3. Basilius* agit de solutione sulphuris, solis jam præparati, quæ fit beneficio alicujus menstrui solventis, absque ulla violentia vel corrosione, quod se tacitè consignasse id eâdem *hâc Clave* fatetur. *Item in Repetit. pag. m. 130.* in hâc Clave omnem totius picturæ ferè absolvit & occupat Draco quidam alatus, i. e. Nitrum volatile, cujus tamen in explicatione ne verbo fit mentio. Tacitè aliquid consignare nihil aliud est, quam depingere. Nitrum verò multis in locis ab ipso Autore dicitur Draco. Nitrum ergò est illud, quod totum facit in hoc artificio. Hanc explicationem Basilii menti esse conformem patet *ex tract. d. magn. Lap. sub finem pag. m. 122.* ubi de prima materia Lapidis tractans, velut in speculo ostendit, Draconem alatum quidem, & repentem, i.e. duplicem substantiam, Mercurialem duobus circulis denotatam, quorum superior cingit partem volatilem, inferior verò pedes, seu partem fixam; ex quo peracta duplici circulatione emergit Trigonus Philosophicus, omnis perfectionis character, i. e. tria principia inseparabiliter iterum unita, ac Paracelsi Sal circulatum, in formam liquidam seu aqueam reducibilia. Trigonus namque inversus aquæ est nota Hieroglyphica, uti & serpentes teste *Pierio.* Serpentes tamen non omnem, sed tantum Mercurialem aquam denotant, quod solus Mercurius suo caduceo circumvolutos habeat. In his autem, quæ jam dicta sunt, mihi non solum favet *Basilius*, sed & *Raimund. Lullius libro d. Intent. Alchymistar. c. 4.* ubi de aqua solvente agens, quem ex ⊖-lo & ⦶ tro componere docet, in hæc erumpit verba; uti vitriolum, ita & nitrum formatum & creatum est per naturam, ex propria specie Mercurii, i.e. quatuor elementis mineralibus, ita ut est Mercurius. Et ex his spiritus separatus & extractus, & in corporibus metallorum colligatus & conjunctus, dicitur propriè Mercurius. Et ideò ex illis separemus spiritum, qui valde est tumidus, qui est de natura cœli & ignis, & spiritus quintæ essentiæ, qui omnia corpora dissolvit & corrumpit, & facit volare & ascendere in aërem, in materiam & substantiam fumi & aquæ, ob suam magnam vim & naturam, quam tenet à cœlo, unde creatus & genitus est, in naturâ & specie minerali, & ex forti Dracone calido, & toleranter compressus & illuminatus, per quem omne corpus metallicum & spiritûs componuntur, dissolvuntur & digeruntur. *Hæc Lullius.* Quamvis verò eadem videatur affirmasse de ⊖-lo, quod etiam ingreditur suam aquam solventem, factum tamen est id pro more Philosophorum ad seducendum incautos ac indignos. Non enim in ⊖-lo reperitur natura Draconis & omnium corporum solutio,

sed

ſed in ſolo nitro, ergò jure merito hoc encomicum nitro unicè eſſe tribuendum firmiter teneo.

Ad laborem.

9. Ex materia prima educendus eſt ſpiritus, viſibilis quidem, aſt impalpabilis, qui iterum materialis factus & per media certa ab infimo ad ſummum gradum redactus, eſt radix noſtrorum corporum, & ☿ Philoſophorum, unde paratur liquoroſâ aquâ in noſtra arte. *Baſil. cl.* 5. & paulo aliter:

Materia prima in principio operis noſtri optimè eſt purificanda, deinde abſque ulla additione ſeu admixtione ſolvenda, deſtruenda, in cinerem & pulverem redigenda, unde poſtmodum expellendus eſt ſpiritus volatilis, rubeus inſtar ſanguinis, qui duo tertium in ſe continent, & ſunt tantum unicus ſpiritus, qui largitur vires & vitam. Si ſciveris hunc ſeparare, habebis ſal Philoſophorum & oleum incombuſtibile veriſſimè, de quo ante me plura ſunt ſcripta. *Clav.* 4. 5. 8.

Paucis hic quidem Baſilius abſolvit ſecretum, quod facit Philoſophum, cujus ſenſus eſt, ut prima materia ſeu nitrum ante omnia à ſuperfluitatibus mundetur, & ex eo ſubſtantia eliciatur, in qua non eſt ſuperfluum invenire nec terreſtrem combuſtibilem, hoc eſt, ſubſtantia unctuoſa & aërea, ſeu ſal volatile, in quo latet ſpiritus quintæ eſſentiæ, ut habet Clangor Buccinæ, idque fiat juxta præſcriptum *Lullii* in experimentis, ubi, omnium, qui unquam ſcripſerunt, ſub velamine ſalis Tartari volatilis, pleniſſimè hunc laborem tradidit.

Poſtquam enim terra cum aqua erit inſpiſſata & coagulata, ſublimatione iterum poterit aſcendere, ut habeamus terram, aquam & aërem, ſive tres iſtos ſpiritus, de quibus Baſilius, id eſt ⊖ 🜍 & ☿, aviculam & cinerem Hermetis, terram foliatam & verum ſal circulatum Paracelſi, quod nuda reſolutione, calore balnei ſolutum iterumque exaltatum, transeat in liquorem clarum, ſeu aquam noſtram Philoſophicam, quæ vocatur aqua ſapientiæ, in qua requieſcit ſpiritus quintæ eſſentiæ, qui facit totum, ex eo enim & de eo ſunt omnia neceſſaria. Nam ipſa corpora ſolvit ſolutione vera Philoſophica, ut convertantur in aquam, ex qua ab initio fuerunt, dicit Socrates.

Dn. ANDREÆ CNOEFFELII

Reſponſum ad Poſitiones *De* SPIRITU MUNDI, Quod in ſe continet Reſerationem Tumbæ Semiramidis.

I.

AD Poſitionem I. de MAGNALI, quoad definitionem, ſtet eà ad mentem Paracelſi. Helmontio Magnale eſt *theca in aëre, creatura inter corpus & non-corpus media*; plura qui vult adeat Helmontium ipſum Tract. Vacuum naturæ §. 21. & 28. Magn. Oport. §. 38. De Magn. Vuln. Cur. §. 151. Exactior deſcriptio poſſet eſſe ſequens: quod ſit *tenuiſſima pars omnium elementorum*, & cœli ſeu lucis ſolaris, & reliquorum aſtrorum, quæ in terræ viſceribus ſimul unita tranſit & mutatur in ſemen mundi, è quo prodeunt omnia, quæ naturaliter in ea fiunt.

Iſtud vero Magnale eſt duplex:

Unum *Fixum* & permanens, quod terræ ita eſt confermentatum, ut etiam ejus toti corpori inhæreat & partibus omnibus.

Alterum *volatile*, ſpirituosè volitans per omnes mundi angulos, ut præſtet alimentum eis rebus, quæ fotu, irrigatione & alimento indigent, verus *ſpiritus ☿ii Baſilii* in aëre volitans. Hoc Magnale ita conſtitutum ex ſpiritu luminis, virtute cœli, aſtrorum & reliquorum elementorum, an rectè vocetur ſpiritus mundi vel non, nil refert. Poſſet tamen hoc Magnale aliqua ex parte comparari cum annulis Platonicis, catena Homerica Sineſii, divino latice & divinis illicibus. De quibus plura invenies apud Corn. Agrippam in libro de Occult. Philoſoph. præprimis titulo de Elementis Terræ. Eſt etiam ignis ſecretus Philoſophorum, ut patet ex Arteſio & Pontano.

Quomodo autem illud ſit diviſum aut diſtributum in tot varias ſpecies, & ex variis ſubſecutis fermentationibus & conjunctionibus, item mixtionibus, ſpecies rerum exinde conſerventur & producantur, pauciſſimis in ſequentibus, quantum ſcopo meo inſervit, attingam.

Spiritus hic Luminis eſt NATURA, à multis quæſita, originali nomine paucis cognita. Natura eſt, dico, vera Dei amanuenſis, qua Deus in inferioribus & ſuperioribus agit, quæ vult, & eſt verum motus & quietis princi-

pium, *vera substantia* corporalis, ast quia invisibilis & impalpabilis, ideo dicitur spiritus. De quibus plura invenies apud Fabrum in Panchymico.

Debet autem natura omnino corpus esse, utpote quæ ad fabricanda corpora naturaliter destinata est. Ut autem hic spiritus corporaliter perspici aut cognosci possit, adjunxit ei Deus corpus, in quo, tanquam in clarissimo speculo percipi & videri queat. Hoc *corpus est sal centrale* rerum omnium, vel cujuslibet rei, & est incorruptibile, nec aqua nec ignis illud destruendi vim habent.

Propterea vero nihil impedit, etsi dicam, *corpus naturæ esse incorruptibile, & per consequens ipsam naturam*, etsi individua & mixta corpora sint alterabilia, hoc enim fit propter concreta accidentia, quæ mutantur, illæso tamen sale centrali; quod probat acervus graminum putrefactorum, ubi factâ totali alteratione & subsecuta combustione in fundo, cinerum manet sal fixum & immutabile. Neque ignis id destruit; quo enim magis comburitur sal, eò magis clarificatur, & spiritus ei inhærens elucescit: Neque aqua; nam si in eâ dissolvatur & coaguletur, clarior fit, & subsidentes crystalli, sufficientissimè insiti in se luminis inexistentiam ob oculos ponunt.

Habet autem natura in se tria, quibus quidem distinguitur, sed absque manifesta differentia. In eâ enim est *I. humiditas* quædam, quam antiqui nomine ☿ii indigitant, sicuti declarat *Sendivogius Tract. 3. d. prima materia metallorum. II. Caliditas*, quam nomine sulphuris insigniverunt, & III. Copula amborum, de quâ antiqui paucam aut fere nullam mentionem fecerunt, quæ est *sal*, de quo *Paracelsus in Thesauro Tom. 1. pag.* 934. omnia tamen in sale quasi concentrata conspiciuntur. In his tribus consistit generationis, nutritionis & conservationis principium. Hoc sal à *Nuysement in Tr. de spiritu & sale mundi p.* 99. & *Fabro Panchym. p.* 80. vocatur terra pura in centro terræ. Centrum autem terræ quæri potest in qualibet particula terræ.

Maximè autem hic notandum, ut mille objectionibus obviam eatur, etsi naturam ita definiverimus, propterea nos non excludere Principia activa spermatopoëtica, quæ neque calor & frigus sunt, aut contemperatio istarum qualitatum inter se pugnantium, aut influentiæ solis & lunæ, & cæterorum siderum, *solum*, nam alias quodlibet fieret ex quolibet, neque esset distinctio inter principium & principiatum, sed cum quodlibet compositum constet è spiritu, sulphure, sale, aquâ & terrâ, sive ex materiâ, formâ & fermento, nec formæ rerum in se specie differant, sed numero, (quam differentiam ex fermentis constare *Rattray lib. de Sympath.* & *VVillis lib. d. Ferment.* sufficienter probarunt,) itaque paucis pro majori tantum elucidatione actionis fermentorum, notanda sunt sequentia:

1. Fermentationis origo in materia elementari est *humida & calida natura*, influen-

influentiâ astrorum & cœli impregnata. *Materia Fermentationis est sal*, pro diversitate matericrum dispositum & specificatum; *illud verò volatile & fixum*, sicut apparet in tartaro, hac de causa notantur quatuor qualitates unius elementi, & quod unum mutari possit in aliud, scilicet quod jam jam est specificatum in specie certâ; e. g. si spiritus terræ exanimetur, ex eo obtinebis forti igne *Aquam*, sed nebulosam chaoticam: hac separata *Aër*, sive subtilis spiritus; eô parum putrefacto, *ignis* prodit, sive sal quoddam igneum, veram ignis in se continens naturam; reliqua *terra*, est cinerum terra sicut tegularum.

Procede cum aëre, præparato secundum ductum Stairicii in thesauro Heroum, & Burggravii in lampade vitæ & mortis, instrumento. Sic cum aqua pluviali omnia ad unum scopum tendunt. Hoc attento constat, quid voluerit *Basilius Valentinus*, quando elementa sic dicta indivisibilia esse, unumquodque verò eorum alterius primum esse substantiam, asserere voluerit. Ubi obiter notandum, diversitatem eam substantiarum ex qualitatum alteratione exoriri. Quomodo verò chymicè intelligendum, quod quidam Philosophi quadraturam, trigonum & centrum, sive circulum in unitatis numero collocata esse affirmarunt, partim ex allatis, partim ex sequentibus patebit.

Unitatis numerus divisus in tria regna, triplicem compositionem exponit: ad eam autem compositionem requiruntur iterum tres gradus, *animalia*, *vegetabilia & mineralia*, quodlibet horum singularem gradum obtinet.

Hæ tres differentiæ in duobus finiuntur, nempe in resolutione & coagulatione, quæ iterum in tribus gradibus consistunt, *aliter nempe solvuntur & coagulantur animalia*, *vegetabilia aliter*, *aliter mineralia*; generalis autem eorum *solutio* consistit in sicco & humido, *coagulatio* verò in frigido, & calido: quomodo autem deveniant ad unitatis numerum, consuli possunt Willis de Ferment. Beccherus de Metallurg. & in Oedip. & Faber. in Panchym.

Notanter etiam dixi, *Fermenti intrisecam essentiam esse naturæ salinæ*, non tamen excludendo reliqua chymicorum principia, spiritum nempe, sive mercurium & sulphur, nam in sale continentur; sic neque aquam & terram materialia principia, exclusas volo, sed propter excellentiam agentis hoc facio, siquidem bene scio, quod pro diverso horum in mixtis motu & proportione, rerum ortus & interitus, ac inprimis fermentationis rationes & varietates exoriantur.

II. Actio Fermentorum: agunt itaque res in se invicem, & 1. *se mutuo adjuvant*; ut, si rosis allium applantetur, odor fit fragrantior.

2. *Se mutuo ligant & solvunt*: ut succus brassicæ vini potentiam inebriandi ligare dicitur.

3. *Se mutuo, per fermenta, destruunt*; uti in vite & brassica apparet.

4. *Se mutuò transmutant*; ubi notandum, transmutationem omnem fieri tripliciter:

1. *Qualitates tantum mutantur* manentibus figura & forma externa, ut, ſi napellus & mezereon in vineto implantantur, vinum ſuppreſſa qualitate vini fit particeps earum qualitatum, uvis primo communicatarum & venenatam inducit.

2. *Transmutatio fit mutando formam & figuram externam, remanentibus quibusdam qualitatibus ſecundum magis & minus*, ut, quando anſeres fiunt ex abiete, confer. *Conr. Gesneri Hiſt. Anim. l. 3. pag.* 107. de Branta, & *pag.* 153. *Olaum Magnum in Hiſtor. ſeptentrional. p. m.* 481. *l.* 19. *tit de mirab. generatione anatum Scotiæ*, forma & figura abietis perit, remanente ſapore & odore.

3. Transmutatio fit totalis, tam quoad formam & omnes qualitates, tam quoad figuram externam, ut quando cibus & potus mutantur in ſtomacho.

Notandum autem eſt, quando dicitur *formas mutari*, non intelligendum formas in ſe mutari, ut una ab alia ſpecie differat, ſed diverſificari actiones uniusejusdemque formæ, ratione diverſorum fermentorum ſupervenientium. Dantur enim diverſa loca fermentorum in oriente, occidente, auſtro & ſeptentrione, in terrâ, in aqua, in vegetabilibus, animalibus & mineralibus.

Sic in particularibus locis dantur particularia fermenta; *Drepami in Siciliæ fertur aër eſſe adeò corroſivus, ut ferrum corrodat*, Schott. in Techn. Curioſ. l. 4. c. 1. præl. 1. §. 44. *Saſſafras in Florida, Radix Chinæ in China &c. creſcit*: Sic in homine pediculi & lendes, in vallibus lilium convallium, in tectis & tegulis ſedum, inter ſegetes frumentorum cyanus inveniuntur, neque omnia loca ſunt diſpoſita ad formanda metalla. *Ungaria* aurum; *Saxonia* argentum; *Sileſia* auri & argenti grana, *ſeptentrionales regiones* ferrum & cuprum, prout fermentum loci eſt diſpoſitum, producunt. De his omnibus pleniorem informationem ſubminiſtrant incomparabiles Præceptores *Rattray in l. c. & Beccherus in metallurgia.* Quibus omnibus præſuppoſitis, reſpondendum eſſe ad Poſitiones porrectas exiſtimo, & quidem ad primam & ſecundam affirmativè: Conveniunt enim Baſilius & Paracelſus in deſcriptione Magnalis. Ad tertium diſtinctè ac cautè reſpondendum exiſtimo: negatur enim *ſpiritum Mercurii Baſilii ſimpliciter eſſe primam radicem metallorum*, ſed ſi quando ordinariis & competentibus fermentis ſpiritus iſte imprægnatus & ſuccis mineralibus inſitus reperiatur, tum demum acquirit nomen primæ radicis metallorum, uti patet ex *Baſilio Valentino de reb. ſupernat. & natural. c. 3. p.* 40. in verbis: *Vapor ſubtilis à ſideribus excitatus ſi conjungitur cum mercuriali ſubſtantia mineralium fit metallum, ſi autem ſpiritus Mercurii diſpoſitus eſt ad animalia vel vegetabilia &c.* Ex quibus

exacta

exacta & specifica fermentatio rerum elucescit, & quod prius debeat spiritus Mercurii confermentari aut conformari in metallicam naturam, antequam dici possit materia metallica.

Admodum autem circa hanc positionem à recta declinant via plerumque horum seculorum Philosophi, primam metallorum materiam quærentes, cum, nescio, quam non sibi persuadeant, non obstantibus tot genuinorum L. P. possessorum admonitionibus, qui uno ore clamant, eorum mentem, & si loquantur de prima metallorum materia, quæ tantum vapor est, non esse, ut chymiæ operator sit sollicitus de acquisitione primæ materiæ; sed secundæ vel potius tertiæ ex prima ortæ & speciali modo ad metalla dispositæ. *Confer. Sendivog. Tract. 4. & 7. Comit. Trevisan. l. 2. Basil. Valent.* quando dicit: *in elementis ne quære lapidem, eo usque eum natura non reposuit.* Plura infra.

Modo dicta his exemplis illustro; Ad hominem procreandum requiritur omnimodè semen humanum. *Cibus & ex eo chylus sunt prima materia hominis*; verum si aliquis vellet recipere chylum vel etiam chymum vel ipsum sanguinem, ex eo tamen nunquam procreabit hominem, quicquid artis naturalis operam ad id collocaret, sed requiritur, ut in vasis spermaticis sangvis dispositionem seminis recipiat, tunc ex semine ritè disposito potest progenerari homo. Sic ex nitro, aut etiam terra simplici, aut etiam spiritu universali, nemo, cujuscunque artificii magister sit, *producet triticum vel avenam*, sed requiritur speciale à natura fermentatum & dispositum semen, quod benè cultæ terræ inseminatum suos fructus edit.

Ita etiam procedit cum metallis; Etsi quis habeat *mercurium & sulphur antiquorum, primam nempe humiditatem & caliditatem*, qui concitarunt vapores operatione naturali, ex quibus aquæ minerales, &, ex illarum vapore, (qui est duplicis naturæ,) prima magnesiæ fundamenta GUR, ex GUR Mathesii primordium mineralium minorum, mediorum & majorum nempe metallorum, producuntur, neque tunc posset metallum construere, quoniam & hoc opus est opus solius naturæ, ut affabrè exhibet *Crellius in Cabala Chymica*, & *Becherus* in perdocta sua metallurgia; ratio est, nam artifex, *dicente Flamello & Chortolassæo* in libro der grosse und kleine Bauer / nesciret modum naturæ, num marcasitam, num Talkum, aut aliud metalli vel mineralis genus exinde efformari velit, an vero ita materia esset disposita, ut omnino metallum vel non minerale aliquod aliud exinde fiat; ad quod autem pertinet, ut ignis montanus vulgo der Schimmer und Glimmer materiam disponant ad id, quod natura requirit. Huc pertinet monitum generale Philosophorum omnium, quando satis vehementer monent, *ne semen in elementis, neque in vegetabilibus, neque in animalibus, sed in metallis quærant.*

Non in vegetabilibus; nam quicquid seminaveris seminis, tale germen metieris, ex homine non fiet triticum, sic nec ex vegetabili, qua tale, metallum.

Non in mineralibus; nam mineralia nondum sunt metalla, neque scies, inquit Flamellus, *quantum natura mineralibus succis opus habet ad formandum metallum*; neque, etsi eris supremus artifex, ita evades prudens, ut edocearis recipere sufficientes liquores mineralium, & ex iisdem facere semen metallicum. Itaque metalla tanquam ad opus à natura perfectum quærentes ablegant, *nam semen in metallis, non in particulari loco inquirendum est, sed per totam substantiam metalli est disseminatum*, ex quo poterit naturaliter produci catholicus rex, sive aurum, & non ex alio; *si itaque ad aurum inclinas, semine*, inquit Augurellus, *auri opus est*; vel tali corpore potentiali auri, quod mercurium & 🜍 metallicum jamjam inclusum in se continet. Nec obstat quod ab aliquibus menstruum hoc vocetur vegetabilis aqua: *non enim propterea dicitur vegetabilis, quod ex regno vegetabili sit*, sed quod habeat vim vegetandi, quæque aurum vegetare facit.

Tale autem semen metallicum requirit matricem convenientem, in quâ germinare possit.

In animalibus est matrix animalis: in *vegetabilibus*, ad semen promovendum terra. Tu ad procreationem hominis nihil magis confers, quam ut semen in matricem conjicias, reliquum relinquis naturæ humeris bajulandum.

Sic agis cum vegetabilibus. Semen projicis in terram; terreus liquor sale volatili imprægnatus, solvit corpus seminis; natura autem in semine inclusa operatur, & mediante terræ succo & pluvia, quæ sibi naturali inexistente suapte fermentatione in succum & sanguinem convertens, suum sibi simile producit.

Sic matrix metallica est mercurius Philosophicus, in metallis quidem adhuc liber, in forma salis volatilis (*vid. lucerna salis Philos. Fil. Sendivog.*) progrediens, in quem inseminatur aurum commune vel naturale. De cætero nihil debes addere, sed videbis eundem in aurum agere, illud resolvere, & semen ejus nullo alio, nisi blando ignis calore opitulante frugiferum reddere. Ad inveniendam vero talem matricem *Basil. Valent. l. d. Prætern. & Natural. c. 3. p. m.* 41. exhibet medium; quanquam secretiores adhuc proximius sciunt. Flamellus ex omnibus metallis hoc posse obtineri, se autem illud ex auro elaborasse testatur. *Plura vide in Rosario Philosoph. Tom. 2. artis aurif. p. m.* 181. 182. 183. *tota ibi legitur operatio.*

Autor Tumbæ Semiramidis octavum ponit, & dicit, est adhuc unum in regno metallico mirabilis originis, in quo aurum nostrum proximius est, quam in communi auro & argento, si illud in hora nativitatis suæ (sive sphæræ) naturali quæras c. 1. p. 5. Explicat hoc *Beccherus in metallurg. p. m.* 309. 310. & *Arteph. p.* 11.

p. 11. & *Paracelsus l. Vexat. regula* 5. *pag.* 928. *L. B.* & *libro de vita longâ Latinè conscripto p.* 850. *c.* 6. *L. B.* 1. integer processus apud *Batsdorf.*

4. Ex his præmissis sponte sua cadit propositio quarta. Nam omnes citati isti Philosophi potuerunt obtinuisse ex pluvia, rore, spiritu terræ, medicinam universalem, sed non sequitur, eos ex iisdem confecisse L. P. nam ad corpus humanũ ea nominata medicamenta, ut à fermento stomachico facilè possint commutari, sunt disposita, sed commutare metalla, in eorum potentia non esse situm, superius demonstravi. Plenius hoc deducit *Batsdorf. in filo Ariadn. p.* 2. *p.* 143. & 160. isti Domini non observarunt, quod dicit *Bernh.* p. 2. p. m. 156. quod nulla res quæ non ex metallis composita s. orta, potens est, ipsa perficere, seu eorum transmutationem facere novam, & *p.* 59. rationem subjungit: quicunque enim ignorat radices minerarum & simplices & compositas ignorat principia naturæ, ergo & artis, & p. 94. & 89. Quia damno meo experimentum feceram, materiam Lapidis in metallis quærendam esse: quæ de seipso loquitur Bernhardus. Majoris momenti informationem invenies p. 2. ejusdem libri p. m. 94. in verbis: **Darumb folget aus dem / wenn nun die Natur:** & p. 130. verba Magistri Johannis de Mœnu probe observanda. Nullum enim, quod metalla non ingreditur, eisque commiscetur, & quod cum eis in igne & fluxu non permanet, illud non potest ea alterare vel corrigere, vel esse eorum naturæ. Obstat enim Geber, qui dicit; nihil vidimus in igne persistens *nisi viscosam humiditatem metallorum* (NB. quæ à natura usque ad formam metallicam est redacta) v. g. viscosa humiditas auri manet cum auro in fluxu & ei commiscetur; è contra requirit nitrum, pluvia, ros, varios gradus antequam ad metallicam naturam & auri formam transformentur vel fermententur.

Etsi vero objiciatur, aurum mediante sale roris majalis instar glaciei esse solutum (quod tamen non conceditur,) quæritur tamen 1. An solvens & solutum ita manserint unita, ut in ævum nulla separatio fieri potuerit, quam tamen requirit L. P.

2. *Solvens & solutum debent esse homogeneæ naturæ.* Qualis sit hic homogeneitas, judicent, qui sciunt, tria divisa regna. Ipse Nuysement tract. de spir. & sale mundi, medicinam universalem se acquisivisse ex terræ spiritu gloriatur, sed ad projectionem pertingere non potuisse, satis apertè affirmat, ut taceam quid mihi obtigerit.

3. Porro si quæratur, quæ sit forma L. P. respondetur, esse formam auri exaltatam magisque perfectam. Posse autem nitrum vel pluviam aut rorem aurum eousque in perfectionem redigere, cum nulla nota sulphuris aut mercurii metallici eis insit, valde dubito; quid, quod nitrum & spiritus terræ coagulatus in

fluxu

fluxu etiam auro supernatet, non vero commisceatur, quod norunt illi, qui viderunt, sed de his postea.

4. His præsuppositis nego positionem quartam, nempe basin totius operis consistere in cognitione subjecti visibilis & corporalis. Nam allegati autores quidem de universali corpore spiritus mundi vel naturæ, quod putant esse sal aëreum, locuti sunt, propterea vero ejus cognitio fundamentum artis nunquam fuit; quin potius à via regia in bivium collocati sunt, non attendentes rerum variam digestionem vel fermenta, unde universaliter progrediendo, amiserunt particulare, quod est *spiritus mundi in metallicam formam transmutatio.*

Matrix vero mineralis s. sal metallorum, vel vapor potentialis metalli Riplæi, sunt basis & fundamentum. Basil. Valentini verò materia visibilis igniculo ætheris imprægnata videri potest *l. 1. d. generat. metallor. c. 1. de liquore æthereo c. 2. de semine in elucidatione clavium part. 3. p. m. 179. item Lit. DD. in conclusionibus.*

Sed quid juvat nosse subjectum visibile, cum præparatio ita sit difficilis, ut nulli, nisi ex parte Dei, reveletur, teste Avicenna. Bernhardus Comes allegat se novisse, qui materiam bene cognitam habuerunt, nec tamen propter defectum præparationis potuisse ad Elixir pervenire, citante Batsdorfio.

Nimis multum prædicti Autores confidunt nitro, cum tamen expressè Paracelsi & aliorum textus eos refutent. *In tinct. Phys.* nominat leonem rubeum, den rothen Löwen vielen genandt und wenigen bekandt *pag. 922. in Thesauro Thesaur.* minerale invenitur in visceribus terræ, in externa facie cum figura mundi insignitum, in prima coagulatione rubeum. *In secreto magico Tom. 2. p. 679.* vocat spiritum mercurii solis, *in tract. lumen Naturæ p. 683. specialitatem* dispositionis mercurialis describendo: Mercurium solis, pro fundamento transmutationis ponit p. 984. totum processum candidè describit & materiam mineras solis & lunæ specificat. *Baptista Grosschedel* aliam facilè parabilem materiam describit, quæ in ejus tractatu videnda & legenda. Sed nunquam *Paracelsus* nitro illa tribuit, quanquam in *Apocalypsi Hermetis p. 668.* spiritum mundi generaliter nominet fundamentum artis, attamen *p. 669.* quinque specificationes ejus distinctè describit, prout l. c. pluribus patet, quomodo vero spiritus hic mercurii ex minera obtineri possit, reticet Paracelsus, Grosschedel vero explicat, & rosarium Philosoph.

5. Ad quintam Positionem respondetur affirmando: si modo magnes intelligatur, sicut explicatur à *Basilio lit. DD. L. C.* in verbis; sal metallorum est corpus imperfectum, quod fit Mercurius Philosophorum, sive aqua permanens vel benedicta, Philosophorum Magnes. Is autem est Mercurius aurificatus,

in

in naturam vel formam auri à natura efformatus. Nolo tamen alium nisi omnium metallorum unicum Mercurium intelligere.

Discat hic quilibet fugere Mercurium vulgi ex monitu *Basilii c. 2. d. Metallor. generat. & Paracels. d. secr. Magic. pag. 684. Tom. 2. in fol. L. C.* quoniam, cum is sit corpus perfectum per se certo respectu, non potest esse semen, quia ad semen metallicum acquirendum, opus est electro minerali immaturo, scilicet tali metalli, quod natura quidem in formam metallicam efformavit, sed adhuc imperfectam vel non exactè excoctam reliquit.

Ad allegatam rationem in verbis; *cum corpora non agant in corpora*, respondeo hic loci in L. P. operatione non requiri corpora agere in corpora, cum tantum fiat correctio sulphurum in metallis.

Sal qua tale, etiam corpus est, sed non quodlibet sal habet prædictas virtutes, nempe solvere, coagulare, & fixare metalla, v. g. sal commune, vitrioli, salia fixa plantarum partim sunt præcipitantia, partim adstringentia &c.

Neque Mercurius Philosoph. propriè est sal minerale, sed propterea dicitur sal, quod à formâ separatâ non raro in suâ accidentali forma glaciei aut salis instar coagulatus appareat. Hoc sal vocatur sapo sapientum, quoniam dealbat Latonem; neque sal circulatum Paracelsi est solvens illud universale, quoniam prædictus Autor nullibi ei hanc spartam obulit, sed pro extrahendis tincturis destinavit.

6. Ad sextum notandum; maximè interesse, ut Basilius cum judicio & observantia legatur.

1. *Quatenus describit spiritum universalem sive spiritum Mundi Avicennæ, sub nomine spiritus Mercurii*, qua talem & absolutum, absque participante materia aliqua è regno aliquo, vel animali vel vegetabili vel minerali, qualem quidem moderni seculi Philosophi in rore, pluvia & centro terræ, sive puriori terra residere existimant. *Vid. Nuysement de spir. & sale Mundi Tract. 2. c. 2. p. m. 65. Drebbelium de Element. Natur. cap. de Terra. Basil. Tract. d. L. P. p. m. 16. & 17.* in verbis: *Qui vult omnia in omnibus &c. item Clav. 5. p. m. 33. it. l. 2. d. Generat. Metall. c. 13. de Essentia Auri, in verbis*; *ego ☉ sapientiæ Essentialis.*

2. *Quatenus spiritus mercurii sive universalis ex digestionibus obtentam compositionem explicat*, & vitriolum commendat in verbis: *Visita Interiora Terræ, Rectificando Invenies Occultum Lapidem Veram Medicinam. Item in Elucidat. Clav. parte 3. p. 189. 200. 204. 205. 207. 208.*

3. *In quantum docuit magnum opus Philosophicum ex Auro communi præparato conficere*, ad quod pro Mercurio commodius suscipiendo aquam Regiam ex sale armon. & nitro conficere docet *p. 3. Elucid. Clav. p. 166.*

4. *Quando universale opus ex Minera solari, sive ex electro præparari docuit,*

docuit, ubi iterum notandum num. 3. ubi aurum commune præparat pro compositione fiendæ tincturæ, mentionem eum facere Aquilæ & Draconis.

Hic ne saltus fiat in processu attendendum, magnam esse differentiam inter *Aquilam & Draconem Basilii*, quæ sunt sal armon. & nitrum, testante ipsomet *l. 3. in Elucid. Clav. p. m.* 171. *& Paracelsi* reliquorumque Philosophorum, nam sal armoniac. & nitrum sunt tantum dispositiva ad subtilisandum aurum vulgare pro extractione tincturæ, uti superius innui, sive ad præparationem seminis in utero metallico perfectionandi.

Sed *Paracelsi aquila* est viscosa humiditas metallica, spiritus Mercurii verus sive aureus, volatilis, radix auri & ejus uterus, auri fermentum, ex qua & cum qua fit nova generatio filii regis, prout *L. C. d. Tinct. Physicor.* scribit: *Recipite gluten aquilæ*, & sanguinem leonis, & conjungite.

Reliqua puncta 1. 2. 3. 4. 5. 6. si de substrata materia loquuntur, sunt vera.

Stet Positio septima in verbis; resolubilis in liquorem suæ naturæ, hoc est, metallicæ.

Negatur, Basilium aliter scripsisse, quam quod aurum debeat putrefieri cum suo compari: vid. clav. 8. p. m. 49. in verbis: *ita intellige de metallis* &c.

Ad objectionem ergo ut respondeam, dico omnia dividenda, quæ debent dividi. Magnes enim Philosophicus qua talis, non *est album & rubeum*, non draco & aquila; Rex vero & leo sunt synonyma, in eo etiam omnium morborum curatio, subintellige ante conjunctionem & fixationem, non est quærenda.

Subsumtio iterum dividenda, sicut prima positio, & quidem quod attinet locum Basilii: Etsi per Veneris statuam non intelligatur vitriolum, *sed Venus Poëtica, non tamen ea est nitrum*, sed linea viridis Cabalistarum cuncta gyrans, vel benedicta illa viriditas, omnes res germinare faciens: Vis vegetabilis mercurii sive spiritus mundi, quæ encomia nitro nunquam poterunt adscribi, prout inferius patebit; sed paulo exactius rationes allatas pensitabimus.

1. *Est res vilis*: sed terra longè vilior, ex qua verum sal terræ paratur. Quid autem sit res vilis, explicat *Clangor. Bucc.* in verbis: L. P. ex re vili consurgit pretiosissimus: id est, ex spermate auri in matricem Mercurii projecto percoctum.

2. *Est magnes sive chalybs Sendivogii*: Magnes sive chalybs Sendivogii aureus idem est ac aqua Mercurialis metallica duplicata, internum suum sulphur in se inclusum gerens solare; vocatur magnes, ratione formæ, quod solare sulphur ad se trahat, illud agglutinet, & se ei adjungat, & æque ea est, quæ Fontina Bernhardi, probatur ex Sendivogii ænigmate, asserentis (1) ei duas fodinas unam auri, alteram chalybis, exhibitas esse *p. m.* 59. (2) quando dicit omnes aquas corrosivas esse inutiles, præter eas, quæ ex radiis solis (sc. Philosophici) quod

est

est aurum, præpararentur. Nitrum autem non est tale, itaque non est magnes sive chalybs Sendivogii.

I. Hoc quidem nitro non negatur, quod ex aëre sibi simile attrahit, quando nimirum intra poros sui corporis, humiditatem aëris admittit, & deinde in ea dissolvitur, sed quam communionem eam ob causam habent metalla cum nitro?

II. Notandum *mercurium aëris* & *metallorum* differre specie.

III. Negatur nitrum esse magnetem, quia multi nitri naturam ignorant, & eos latet, *quid sit sal terræ & nitrum.*

Nitrum quidem commendatur à Paracelso, quod sit utile ad alchymiam, sed secreta, quæ in eo jacent, nondum ad bonum finem esse perducta. *Lib. 2. Chirurg. magn. tract. 2. c. 6. pag. m. 85. Paracelsus* nitrum speciosissimis verbis, excrementum salis terræ esse demonstrat. Repetit hoc *Tom. 1. oper. par. d. morb. tartar. cap. 21. p. m. 314. lit. c. & seqq.* Itaque sal terræ & nitrum differunt: (1) sal terræ est balsamus terræ, à quo omnia vegetabilia conservantur p. 1037. Nitrum autem est excrementum. (2) Sal terræ fundit spiritum album urinosum, qui digestus albicantissimum salem, fluidum super lamina, figuras arborum in alembico repræsentantem, exhibet. Nitrum vero spiritum rubeum corrosivum, qui color fit *ex commixtione salis communis.* Nitrum fixum fluit in igne & urinosum est, metalla tamen parum opis ex eo sentiunt. (3) *Nitro summa caliditas non inest*, sed corrosio, quæ talem facit motum; neque spiritus infernalis; nam ad ignis arcanum Helmontii appositivè quidem concurrit, sed non est ipsum arcanum. *Neque in eo est summa frigiditas*, nam quam frigiditatem communicat, hanc habet ex sale communi, quod in ejus recessu sive centro est, uti hoc ex Paracelso de sale mirabili probat Glauberus.

IV. *Album & rubeum esse iterum malè componitur.* Non loquuntur Philosophi de solo externo colore, sed de intrinseca essentia. Sal vitrioli est album, si calcinatur, fit rubeum; ergo esset nitrum, quod tamen non sequitur.

V. *Regnem & Leonem.* Nitrum nemo præter *Glauberum*, (quod tamen ipse correxit) *l. ignis & Proserp.* 1. quantum ego scio, nominavit, nam omnes saniores Philosophi Regem dicunt esse aurum; sed nitrum iniquius esset Regis filius. Non unitur cum eo indivisibiliter, sed comburitur in igne potentiore: (suo tamen sensu hæc intelligenda,) aut cum aliis levioribus metallis & mineralibus junctum fit amausum vitrum, aut aliqua alia calx. Aqua stygia non est *menstruum naturale, quod est aqua blandè solvens*, sed opponitur naturali solutioni. Itaque non est magnes, sed destructor. *Aqua Regis non potest vocari*, nam quod Regem; hoc est, solem corrodat & diminuat, hoc habet ex commixtione & gratia salis urinosi vel armoniaci. Nullus autem Philosophorum hanc auri corrosionem, solutionem naturalem vocavit; *neque dici potest aurum Phi-*

loſophicum, ſeu materia ex auro Philoſophorum, quoniam non ex minera ſolari, ex qua verum menſtruum elicitur, ſed ex tertiæ claſſis minerali eruitur, *Baſil. Clav.* 3. malè allegatur. Nitrum quidem aurum non deſtruere, ſed tamen corrodere, quicquid autem agat, naturaliter reſolvere non poteſt.

VI. *Draconis & aquilæ nomen* ſimul, ſoli nitro, Baſilius nunquam nitro appoſuit; quod tamen *Glauberus*, qui nunquam poſſeſſor veræ artis fuit *lib.* 2. **Teuſchlands wolf.** Sed norunt illi, qui hujus Gryphi vires probarunt, quales fuerunt, de quibus tamen ſupra egimus.

Mercurium duplicatum ex eo quærere, eſt miſeriam ex ſpeluncis extrahere. Non negatur, ad medicos uſus multum conducere, quibus ego tot experimentis confirmatus, laudes reticere nolo, de quibus infra paucis agam. Sed miſer hermaphroditus poſſet quidem habere Demogorgonem patrem initialem, ſed in conſanguinitatem Regis ſuſcipi nimis ruſticæ eſt naturæ.

Nitrum de ſe loquens, ſe quidem *apud Baſilium* comparat mercurio, ratione qualitatum, non vero eſſentiæ. Interim ſe accidentaliter ad metallorum deſtructionem concurrere geſtit. Quid de ſe dicat nitrum, legantur verba *Baſil. inrepetit. L. P. p. m.* 93. Fundamentaliter nihil poſſum perficere, niſi mihi læta mulier (quæ eſt venus) conjungatur, hoc autem de ſe non dicit Mercurius Philoſophicus, qui etiam per ſe poteſt fieri metallum ſive aurum plusquam perfectum, uti diſſerit *Raym. Lullius.*

Figendi potentiam ſoli nitro nemo poteſt adſcribere. Abuſive quidem dicitur mercurium figere ſuo ſpiritu acido, non vera autem eſt fixatio. Nam cum ſal nitri ſe poris mercurii communis inſinuaverit, in iisdem cum mercurio conjunctum permanet, donec fortiori igne totus mercurius elevatus evaneſcat, remanente ſale fixo, quod in aqua diſſolutum verum ſal culinare exhibet, ſpiritum autem volatilem in ſale fixo figi poſſe, plures experimentum, pauci finem fecerunt.

VII. Nullam abſque nitro dari ſolutionem gravis eſt ſaltus. Nam ſal metallorum non eſt ſal commune, vel nitrum commune, ſed ſpecificatum in ſpecie metallica, & tamen ſolvit Aurum ſine corroſione & ſtrepitu, unit ſe cum eo, & unum corpus glorificatum conſtituit. Quod cum nitro non procedere, quis non videt, nunquam enim niſi violenter nitrum corrodere poteſt, in fluxu autem ſupernatat.

VIII. *Malè iterum explicatur locus Baſilii*; Draco enim alatus & repens ſignificat, mercurii ſubſtantiam in peripheria volatilem, ex corpore fixato à natura, arte extractam, quæ facile in centro figendam gerens naturam imagine duorum ſerpentum inſignitur. *Trigonus Philoſophus* eſt ⊖ *volatile metallicum*, quod, ſi cum ſulphure auri conjunctum eſt, *duplicatum Treviſani mercurium*

con-

constituit, ex quo deinceps tertium nascitur perfectum, nempe monas Hermetis, verus Trigonus Philosophicus, uti asserit *Basil. in Conclus. LL. de Sulph. Mercurii c.* 5. in verbis; sed Mercurius Philosophorum & non vulgi, si in aquam est redactus, & sal Philosophicum cum pallio purpureo per putrefactionem & destillationem solvit, tunc est Mercurius duplicatus.

Hic autem notandum, per *aquam mercurialem* non intelligi aquam simplicem vel elementarem vel pluviæ aut dissoluti nitri, sed talem, quæ corpori metalico convenit, quæ est Mercurialis, non madefaciens manus, in peripheria volatilis, in centro fixæ naturæ, quæ etiam per se posset figi in naturam metallicam, & cum metallis in igne & fluxu naturaliter & verè commisceri.

Tandem iterum negatur, verba Lullii, de ⊕ esse intelligenda. Nam loquitur de ⊖-lo astrali & minerali, quod homogeneas vires & proprietates cum metallis radicaliter se commiscendi possidet, qua ratione etiam sal metallorum centrale vocatur, à Basilio in Concl. l. 2. L. BB. Malè præterea explicatur sententia Lullii, nam aqua præparans aurum eadem est, quæ Basilii, sed (NB.) non est ad solutionem composita, sed ad præparationem calcis solis, qua tamen opus non esse, demonstrat *Batsdorfius in filo Ariadnes, & Trevisanus in parabola de libello aureo & Fontina.*

IX. De materia prima suprà (fusius locutus sum; hic paucis repetam, materiam primam à quibusdam vocari *informem. Basil. clav.* 5. scilicet talem, quæ à formâ separatâ aliquomodo retrocedit, non tamen totaliter eâ privatur: à quibusdam *uniformem*; scilicet accidentalem; tandem etiam ab aliis *omniformem*, quod successivè capax sit omnium formarum. Si modo cum distinctione intelligantur, nemini relinquetur dubium.

Materiam autem primam arte parari posse, non est impossibile, si modo intelligatur non prima Aristotelica, sed Chymicorum, quæ est tertia vel quarta; *vide Sendivogium c.* 4. *d. prim. mat.* non quæritur prima materia, sed secunda, & quidem talis, quæ, quando nata est, in aliam mutari non potest, ubi tamen obiter apponendum duco, ex informatione Excellentissimi Beccheri, materiam Chymicorum esse triplicem, sed cum distinctione.

Una enim est generalis, quæ omnibus inest corporibus; *Altera specifica*, eaque *vel cum forma*, & sic quodlibet corpus suam specialem materiam & formam habet, inde tot materias esse, quot corpora, constat: *vel sine forma* sive causæ formantis vinculo. Et tunc triplex est: animalis, ut menstruum; vegetabilis, ut aqua pluvialis vel ros; mineralis, ut aqua mercurialis. Sicuti etiam semina sive formæ formantes, æquè in tales classes dividi possunt, verum cum hac cautione, quod tot indefinitis modis, quot corpora in quolibet regno sunt, differunt. Et subest ratio; cum enim quædam corpora *unione* tantum, ut animalia;

quædam *coagulatione*, ut vegetabilia; quædam *fixatione*, ut metalla constent, opus etiam est, tres tales dari materias, quæ unicuique appropriari possunt. Nam aqua pluvialis non convenit metallis, sicuti nec aqua metallica animalibus &c. nos itaque quando loquimur de materia, *hic tantum intelligimus metallicam*, hæcque est vel fixa vel volatilis, ita tamen inter se conveniunt, ut non-fixa figi, fixa autem volatilisari queat, hæcque iterum dividitur, alia est remota, alia media, alia propinqua, alia propinquissima.

1. Remota, vapor est, in lapidosis terræ locis inclusus.

2. Media, sive *materia secunda* est mutatus vapor in viscosum novum vaporem, ex quo potest fieri alumen, sal petræ, cinnabaris, sulphur & vitriolum, de his notetur hic Rupecissa in verbis: Vitriolum est medium & proprium semen generandi metalla, tanquam eorum omnium principium remotissimum; in eo autem differt à quartâ, quod nullam coagulationem obtinere possit, & quod secundum qualitatem sulphuris & salis alteretur.

3. *Propinqua*, viscosa essentia mercurialis, sive Gur, & ex eo deinde

4. *Propinquissima*, ut plumbum rubeum, Saturnus Philosophorum, auri vel argenti electrum immaturum. Quæ quatuor dictæ materiæ tamen unicum spiritum mercurii conferunt.

Hæc ultima est vera chymicorum materia, ex qua subjectum catholicum in forma volatili extrahendum, quoniam ea non est penitus fixata. Nemo etiam in mineris omnem penitus materiam à metallicis formis actu esse fixatam & coagulatam probabit, obstat enim augmentatio & generatio metallorũ, cum itaque talis detur materia, quæ in aliquibus metallis plus, in aliis minus, formæ est confermentatæ, sequitur etiam ex iisdem corporibus, ubi minus est fixata, facili negotio erui posse. *Et quidem ex auro*, quod habet formam omnimodè fixatam, per putrefactionem, ex reliquis autem, ubi tantum primis gradibus, forma quasi est impressa, velut Philosophi loquuntur, *granum fixi est inoculatum*, & natura quasi primum fundamentum posuit, frequenti sublimatione & purgatione obtinetur. Notentur verba *Basilii in repet Lass.* Hoc loco valete dico, quære materiam in substantia metallica *p. m.* 72. *& p.* 6. *D. L. P.* hoc in veritate omnis veritatis dico, si metallica anima, metallicus spiritus, & forma metallica, corporis adest, sequi debere, metallicum mercurium sulphur & sal.

Idem p. 166. *part.* 3. *Elucid. Clav.* Ex sale & sulphure auri purificati præparatur Lapis, beneficio spiritus mercurii, qui ex minerâ, ignem nondum expertа aut fusâ expelli debet. *Filius Sendivogii c.* 2. *de sale*, *pag.* 3. omnem tuam intentionem dirige ad essentiam metallicam, quam natura quidem ad talem formam disposuit, sed imperfectam reliquit.

Sen-

*Sendivogius cap.*1. Si metallicam naturam vis exaltare, recipe metallicam naturam. *Idem Tract.*9. Propterea datur unum metallum, quod vim habet reliqua consumendi, quoniam est quasi eorum aqua & mater. *c.*11. *de praxi Lapid.* Ea aqua debet esse menstruum mundi, ex sphæra (NB.) Lunæ, quæ debet esse rectificata, eo usque ut Solem calcinet. Unde etiam ipsi Helmontio placuit dicere, Philosophos calcinare corpora aquâ, seu igne humido, cum vulgus ea igne communi calcinet, comburat & destruat: Suffultus autoritate *Auroræ consurgentis c.*13. in verbis: Ignis noster est aqua.

Hic inquirendum. An nitrum fixum dissolutum habeat eandem vim ut *humidum apud calidum*, quæ est calcinatio Philosophica, conservetur, sive quod sulphur in centrum redactum, rursus in peripheriam educatur, ut capax fiat, huditatem figere, ex qua nova oriatur generatio. *Calidum autem hoc nihil aliud est, quam ignis Philosophicus*, de quo Artephius; qui est ignis corporum sive sulphur naturæ, quod humectat & nutrit suum corpus naturale.

Paucula subjiciam de aëre Philosophico, quando *Sendivogius* de aëre & ejus rarefacto spiritu loquitur, *item Basilius* &c. Notandum duco, aërem communem esse subjectum aëris Philosophici, & quando Philosophi loquuntur de aëre suo, esse hoc intelligendum de aqua corporum rarefacta, uti *Beccherus* docet in Oedipo.

Tandem concludendo oppono decantatissimo nitro

1. *Monitum Bernhardi:* Amen dico tibi, quod nulla aqua naturali reductione speciem metallicam dissolvit, nisi illa, quæ permanet eis in materia & forma, & quam metalla ipsa soluta possunt recongelare. An nitrum habeat formam metallicam, valdè dubito.

2. *Richardi:* Si corpus non resolveris in mercurium cum nostro mercurio, occultam virtutem ex eo habere non potes, scilicet sulphur digestum & decoctum *per opus naturæ in minera.* An in nitro sit sulphur decoctum minerale, non audeo affirmare.

3. *Riplæi:* hic Lapis, audeo tibi dicere, est vapor potentialis metalli, id est, in se gerens metallum, & extrahitur *ex subtili nostro rubro plumbo.* Nitrum nunquam fiet metallum, itaque non poterit de se vaporem potentialem metalli emittere.

4. *Clangoris Buccinæ: Tom.*1. *Art. aurif. pag. m.* 305. si quæris medicinam metalla generantem, de metallis erit ejus origo, cum species à suo genere tingatur, etiam in habentibus symbolum facilis est transitus.

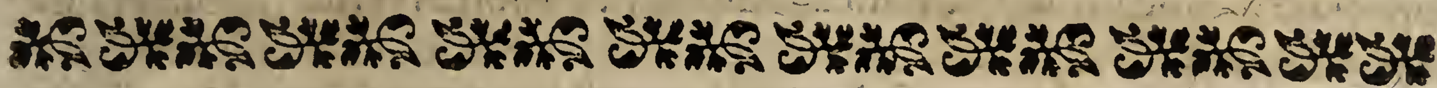
5. *Scalæ Philosophorum*; mineralia mineralibus, vegetabilia vegetabilibus conveniunt, ut nulla contrarietas fit, imo maxima convenientia: quoniam spiritus

ritus iſte eſt mineræ aureus, nec ab auro differt, niſi in hoc, quod ipſum eſt fixum, ſpiritus vero non fixus.

Fateor quidem, me parum eſſe injurium in excellentiſſimum alias minerale, nitrum, quod inter alia non minoris conditionis medicamenta facilè primum ſibi locum vendicat, ſicut eſt *verè aurea ejus Tinctura*. *OLEUM*, quod à quibusdam Practicis magnes vocatur, & in Lithiaſi diureticum bonum audit, præprimis ſi cum ſilicibus fundatur; herbis etiam & earum radicibus cum ♀ri ⊖le appropriativum eſſe, magni nominis medici ſtatuerunt, ſed auri tincturam realem extrahendi facultatem habere, ego non poſſum ſatis concipere. Hoc quidem poſſibile, quod oleum nitri, ſalia calcibus ſolis & lunæ adhærentia poſſit imbibere, & deinde cum iisdem circulatum prævia digeſtione in rubeum colorem mutari, ſicuti etiam nitrum fixatum cuilibet ſpiritui vini facile obſecundat, & ſe cum eo colorat, an vero auro colorem naturalem eximat, ita ut cum antimonio reduci nequeat, nunquam mihi adhuc videre licuit. Hoc enim pacto, aurum fiet anonymum metallum, quod tamen pugnat cum veris Philoſophis: Sic enim monet Alexander von Suchten in ſua vera Medicina impreſſa Argentor. Anno 1608. p. m. 42. & 43. Spiritus auri vulgaris eſt ſicuti compoſiti & ſibi ſoli ſufficiens, propter quod etſi cum aliquo alio metallorum permiſceatur, non plus poteſt illa digerere vel plus de ſua digeſtione illis impertire, quam in ſeipſo habet: eſt enim forma extenſa non intenſa, non exuberans, ideo ultra ſuam menſuram imperfectum corpus in perfectum mutare non poteſt. Cum enim omnis res compoſita ſit ex materia & forma, & aurum vulgare tantum habeat de forma (ſpiritum opinor,) quantum de materia, ergo tantum etiam de virtute, tantum de entitate, tantum de operatione & non plus. *Hæc* ille. Hoc ſimul obſervavi, quod nitrum ſolum in morbis chronicis nimis ſegniter operetur, in malignis parum, vel nihil, niſi in quantum præcipitando acres humores & refrigerando agit: in febribus autem intermittentibus ſit præſentaneum remedium, ſi lupi faucibus eſt ereptum.

Hæc ſunt, quæ volanti & tenui adumbrare calamo volui, nullius autoritati vel judicio præjudicando; ſed ſicuti hæc mea eſt ſententia, ita & cuilibet liberum & ſalvum relinquo arbitrium ſtatuendi quid velit.

D. SALO-

D. SALOMONIS REISELII MED. Dis, ET PHYSICI WORMATIENSIS, S. R. Imp. Academ. Nat. Cur. COLLEGÆ,

EPISTOLA

Ad

ACADEMIÆ NATURÆ-CURIOSOS,

f.

PRÆMEDITATIONES

DE QUIBUSDAM IN ARTE MEDICA EXPOLIENDA

REQUISITIS,

HACTENUS NON ADMODUM PENSITATIS CURÆVE HABITIS.

VIRI

NOBILISSIMI, CLARISSIMI, EXCELLENTISSIMI, EXPERIENTISSIMI.

PRomisi nuper Meditatiunculas quasdam de Arte nostrâ Medicâ facilius discendâ, felicius faciendâ, Vobis ad deliberandum communicandas. Sed post tot methodos, manuductiones, introductiones & consilia Doctissimorum, ipsaque Vestri Collegii ardua molimina & instituta, quid ego somniabo? quid noctuas Athenas? Ad invitationem vero solemnem omnium, non possum non aperire innocentissimum juvandi affectum. Effundo igitur crudum meditationis semen in sinum Amicorum vestrum, eâ lege, ut privato velluti fotu, conceptum in stamina vitalia animetis, &, vel in prima herba, si indignus luce, suffocetis, vel, si spem alicujus prolis inde possitis elicere, ad feliciorem maturitatem Amplissimo Vestro Præsidi & Collegio proponatis, ne ex-

 tem-

temperaneo quodam impetu festinatus fœtus, aut abortus verius, publicè multis prostituatur.

Quandoquidem salutare Ephemeridum vestrarum consilium eò tendit, ut per eas colligatis omnium Bonorum Observationes & Remedia ad Physicam & Medicinam spectantia, mediantibus quoque his ipsis, spero effectum iri, per communia & multiplicia vota, quod à singulis vel paucioribus expectari non potuit, si, ut hactenus, *materiæ singulares*, ita porro *scriptorum examen*, *errores*, *defectus* eorumque *remedia* colligantur, & ex his tandem artis instaurata forma, in perfecti medici habitum excrescat & adolescat.

Agite nunc: incepit Ars medendi observatione, crevit exemplis, formata est ratione: Certum est iisdem absolvi posse.

Ergo ab incunabulis Ægyptiacis, adolescentia sub Hippocrate, ejusque commentatoribus, Græcorum, Arabum, Latinorum, aliorumque variæ ætates perquirantur; Paracelsi dein, & Asseclarum novi morbi novaque remedia, in senio denique microscopiorum ope detecta Anatomicorum, Physicorum, Practicorum inventa, statusque adeo præsens excutiatur, ita quidem, ut quid quisque boni pro salute humana attulerit, expendatur, & trutina inprimis & veritate experimentorum & experienti examinatum colligatur. Et quamvis ab Anglorum Gallorumque Ephemeridibus exactissima judicia de plurimis (quia amplissimum totius sapientiæ globum scrutantur) mutuari possimus, & post aliorum etiam dispersos labores quotidiè à D. Schæfero *Historiam medicam* expectemus; tamen curiosissimum Vestrum Collegium angustioribus Physicæ & Medicinæ carceribus currens, & Naturalium solum satagens, ad salutis & Hygieiæ sacræ metam citius veniet.

Omnes igitur & singuli Medici invitandi sunt, per Ephemerides, ut sincerè communicent, quid pulchri, quid utilis, quid certi ex hujus vel illius Autoris principiis, methodo, praxi, remediis, formulis sumserint senserintque per ætatis suæ & praxeos curriculum.

Rogandi insuper, ut *errores* suos aliorumque notent, & ambages indicent, per quas tandem ad eam, quam habent feliciteatm & certitudinē artis pervenerint: *Desidera* & *defectus* aperiant, & quomodo, si denuo daretur redire, brevius & rectius vellent ire. Qualia quamvis hinc inde lateant etiam in publicis scriptis prudentissimè monstrata, non tamen negandum est, si tam edita quam adhuc in privato latentia *consilia* in unum colligantur, salubrius emersurum esse & in publico utilius institutum, quam si quis hic illic singularia aliquot præcepta & remedia fortasse arripiat & suo usui servet, aut sepeliat invidus. Sed quotusquisque deliramenta juventutis suæ vel agnoscit, vel fatetur, vel retractat? quis non abblanditur sibi? quam infelicibus Medicina invidiæ stimulis premitur?

tur? Hæc tamen auxilii spes, si non ab aliis, saltem a *Collegis Curiosis* obtinebitur, quorum suprema lex est, *salus humana publica.* Neque negligendus erit olitor, quia aliquando etiam bona locutus est.

Denique si arriserit hoc inventum, ut ordine non tumultuario eatur, neque aliquid facilè quærentium aciem prætereat, dividantur operæ & libri annuatim, menstruatim, vel ex præscripto Collegii, vel arbitrio & electione Collegæ, Amici & Fautoris unius vel plurium. Facta experimenta, data judicia, accepta responsa, consilia, præcepta, monita, cautiones, notæ, animadversiones & ejusmodi alia, ad maturius deliberandum reposita proponantur, ventilata & conclusa colligantur in unum, donec post annos reperta veritas emergat in utilitatem publicam & salutem per artis præcepta.

Atque ut ipse primum calculum ponam;

Doleo juventutem Physicis principiis, quæ *Verulamio* aliisque suspecta fuere, transactam, qui jam demum incipio per manifesta & clariora naturam discere, qualia *Cartesius* in Dioptricis circa oculi fabricam & circulationem sanguinis mechanicè, *Dygby* circa pulverem sympatheticum, *Boyle* circa colores, vel demonstrant vel demonstrare tentant.

Tædet tot libris Lapidistarum vel Secretistarum (ut liceat sic loqui) fallacibus tempus trivisse.

Desidero ex farragine tot compositorum, tantorumque dispensatoriorum unum universale, vel Regio certius, verè Imperatorium.

Detestor elogia & nimias Chymicorum maximè remediorum, vel à præclaris viris publicatas, eventui non respondere.

Scapham scapham dicendam puto, neque Tincturas pro Menstruis coloratis sumendas, Magisteria pro Fæcibus, Extracta pro Tincturis &c.

Simplicia vel ad cœli intuitus, vel balsamico tempore per omnes officinas colligenda.

Nihil credendum nisi manibus oculis: nihil certum & publicè, sine experimento, laudandum; nihil sine examine, transscribendum.

Fabulosa à veris discernenda.

Libros inutiles notandos & præscribendos æstimo.

Quod exempli gratia & quantum tempus permisit, unica vice indicatum, censuræ vestræ submisi.

(*In literis Hanoviâ Vratislaviam Mense Mart. Ann.* 1673.)

MARTINI BERNHARDI DEBERNITZS, REG. MAJ. POLONIÆ ARCHIATRI

FASCICULUS I.

REMEDIORUM ANTI-ARTHRITICORUM IN CURATIONE VLADISLAI QUARTI GL. M. REGIS POLONIÆ ET SUECIÆ ETC. *ADHIBITORUM.*

NOtum est, non solum hic in Sarmatiâ nostrâ, verum ubique vicinorum locorum, Ser. Regem ULADISLAUM IV. gl. m. statim à juventute quasi, post annum nimirum ætatis suæ XXX. morbo Arthritico fuisse infestatum; qui affectus dein ita invaluit, & nonnunquam bis, ter vel pluries in anno tam severè, cumque tanto cruciatu recruduit, ut Rex sæpius vitam cum morte sibi commutari optarit.

Præmoneri autem B. L. oportet, quod sub hoc genere morbi S. Reg. Majestatem infestantis, *Arthritide* videlicet, varias includo ejusdem doloris species, pro diversitate partium affectarum inter se differentes, sclicet podagram, gonagram, chiragram, ischiadem cum cæteris; quippe Rex totus fuit Arthriticus; annumeratis insuper calculo renum & vesicæ, atque passione colica. Tam frequens tamque crudelis recensitorum dolorum sævitia, suo maximè in accessu, & patientiâ in Rege locum non habente, Dominorum Medicorum remedia cum spernere quandoque videretur, humores vero interim copiosè ex uno in alium articulum defluentes, acrimoniâ suâ nova identidem doloribus tormenta adderent, Regem, præ nimio dolore sic clamantem, ut in altero vel tertio cubiculo audiretur, eò redegerunt, quo Dnn. Medicorum docta consilia & curationes non rarò rejiceret, & levamina atque solatia ab aliis, Empiricis & plebejis hominibus conquireret; immo pro acceptis ab iis consiliis aut communicatis

secretis

ſecretis ſive arcanis, ingenti ſæpè pecuniæ ſummâ, præter prædia, catenas, annulos, cimelia, aliasque res ſatis pretioſas, quæ à Reg. Majeſtate ex innatâ Clementiâ profuſiſſimè dabantur, non parceret, ſed, famâ prodente, ſpatio aliquot annorum, plusquam ſexies centena millia, in ſpem liberandi ſe ab his infirmitatibus & recuperandæ ſanitatis, exſolvi juſſerit.

Inde evenit, (ut ſupra innui,) quod quaſi ex omni terrarum angulo, ſed maximè hujus regni, varia hominum genera cum multis ſecretis & arcanis ad debellandum & devinciendum hunc morbum, in Aulam confluxerint; taceo nonnullos Senatores & Principes, eidem huic malo obnoxios, quorum ſinguli, ſua in proprio corpore experta remedia, per multos annos obſervata & quaſi approbata, Reg. Majeſtati offerebant.

Hæc ſuſcepta & adhibita, licet aliquando in prima applicatione (maximè in declinatione morbi) incantamenti inſtar dolores mitigando, effectum ſuum præſtarent, nihilomnius tamen poſt medium annum infirmitas eadem iterum recruduit, & decantata caroque pretio emta Arcana, denuo adhibita, vix aliquid, multoque minus in iteratâ tertiâ adhibitione, effecerunt.

Ideò nova atque nova à ſua Reg. Majeſtate quærebantur remedia atque levamina, quorum partem, tunc temporis à me collectam & obſervatam, hic cauſa tam curioſitatis (ne notitia eorum pereat) quam utilitatis deſcribere, communicare ac publici juris facere non gravabor. Dico partem, quia plurima ejuſcemodi ſecreta non annotata, & proinde oblivioni data fuerunt, major etiam illorum numerus ante, quam Rex me indignum in catalogum ſuorum Medicorum ſuſcepiſſet, manus meas præverterat.

Norit etiam B. L. quod haſce noſtras relationes circa curam morbi Arthritici in S. Reg. Maj. peractam, abſque morbi definitione & prolixâ deſcriptione, prætermiſſis quoque omnibus aliis ſymptomatibus & circumſtantiis, (in ſcriptis & obſervationibus *Cnœffelianis* alias fuſius deſcriptis ac ſuo tempore, uti ſpero, lucem viſuris,) annotare, & ſolummodo materiam, compoſitionem & uſum inprimis ſecretiorum ac fere topicorum remediorum, ex quibus Reg. Majeſtas aliquando levamen habuit, quæque pro maximis arcanis pro largâ pecuniæ ſummâ emit, proponere nunc juvat.

Quanquam enim Arthritis ſolis medicamentis topicis curari nequit, & dolor ſymptoma eſt, quod multorum ſententiâ, primum minimè attendi debet, cum curatio morbo tantùm debeatur, & ablato morbo ejuſque cauſâ ſubinde omnia quoque ſymptomata evaneſcant: Attamen quoniam hic morbus ablationem cauſæ, propter nimiam ferocitatem doloris, omnes vires dejicere, atque vigilias & majora ſymptomata inducere ſoliti, ſemper expectare non poſſit, utique ſui ſymptomatis correctionem ac delinitionem per

anodyna indicat, & tunc, ex ipsius Galeni præscripto, non cunctandum, sed statim ad compescendos dolores animum esse adhibendum, relictis etiam tantisper aliis intentionibus, donec doloris carnificina esset. Inde ergo factum est, quod ad corrigendum tristem illum affectum, Arthritidis comitem, Medici Regii illa Empiricorum externa remedia S. R. Majestati applicari aliquando permitterent.

Ut vero podagræ non una tantum est differentia, neque unus & simplex modus, verum (præcipuè ex mente Galenicorum) multiplex, pro ratione multiplici humorum aliquando ad ipsos articulos decumbentium, sic ejus etiam natura & mos varius est, variamque sæpè requirit medendi methodum, auxiliorum diversam rationem & varias remediorum formulas, quales sunt, quæ hic sine ulteriore ambage proponere constituimus.

I.

Balsamus Viridis Anti-Arthriticus

S. R. M. VLADISLAO IV.

ADHIBITUS.

ANno 1646. mense Septembri, vix medio elapso anno post initum matrimonium cum Reginâ, Mariâ Ludovicâ Gonzagâ; Ser. Reg. Majestas denuo à morbo suo podagrico corripiebatur & per sex integras septimanas lecto affixa jam in manu, jam pede, dies noctesque continuò gravissimeque cruciabatur. Multis variisque ex ordinatione Dnn. Medicorum adhibitis remediis, (licet aliàs ea conducere solerent,) nullum penitus Rex expertus est levamen, quin omnia incassum fiebant. Casu, in quodam alio privato negotio, Magister Capellæ, qui pariter sæpius arthriticis affectibus cruciabatur, vir alias vegetus, ætate aliquot supra quadraginta annos, apud S. R. Maj. audientiam habuit, ubi post alia, certum levamen doloris podagrici Ser. Regi obtulit Balsamum nempe sibi consvetum; insinuando simul, esse id magnum arcanum uxoris suæ, quæ nemini mortalium hucusque ejus descriptionem aut compositionem communicare voluerit, fieri tamen posse, ut, si quædam ex Munificentia Regia offerretur illi gratia, (in hoc nempe latebat maximum arcanum,) remedium hocce haut gravatè communicet.

Rex naturâ liberalis, & istius Musici amans, spe levaminis conceptâ, sufficientem statim remunerationem promisit, modo hoc Balsamum aliquid opis præstaret. Mulier itaque mox recens paravit Balsamum, ejus quæ essent ingredientia, insciis Medicis, externa talismodi alia (absque opio) facilè Regi concedere solitis. Confecto jam & exhibito Balsamo, at parum calefacto, Pharmaco-

macopœus Regius, partes S. Majestatis dolentes, per mediæ horæ intervalla, leniter cum pennâ anserinâ illinivit, unde reverâ, mirum in modum dolores sedati sunt, ita ut Sereniss. Rex spatio aliquot dierum, somno ante per octiduum privatus, dormire ac quiescere cœperit, & brevi medicaminis hujus auxilio convaluerit. Mille itaque aurei, pro remuneratione à Serenissimo fœminæ huic dati sunt, eâ tamen conditione, ut secretum istius Balsami Regiis revelaret Medicis & suo Pharmacopœo: quod factum; estque ejus descriptio & compositio talis, quæ B. Lectori gratis communicatur.

℞. *calami aromat.* ℥j. *cort. citri & arant. a.* ℥jß. *herb. absinth. abrotan. gentian. a.* ℥j.
rad. enul. camp. consol. maj. fl. lavendul.
serpill. a. ʒij. *vini opt. alb.* ℥vj. *olei veteris* ℔iß.
coqv. omnia ad consumtionem humiditatis, in fine adde
resin. alb. ol. spic. a. ℥j. Misc. & f. Balsamum antipodagricum.

II.

Arcanum Rusticanum in Podagra,

PRO QUO VLADISLAUS IV. Rex Poloniæ &c.

sex millia florenorum solvit.

PRid. Calend. Martii Anni 1647. dum Regia Maj. dolore podagrico summo afflicta, & à medicamentis antea consuetis, consilio prudentiaque Dnn. Medicorum præscriptis, vix quicquam levaminis haberet, ad Camerã Regiam, commendatione Illustriss. Palatini Pomereliæ, Domini Caspari Dœnhovii, quidam rusticus ex Prussiâ, introductus est. Is suum in curandâ podagrâ arcanum celebrabat, promittendo Regiæ Majestati certum levamen doloris, modo sese curationi suæ vellet subjicere. Rex dolore pressus, relictis Medicis suis summè doctis, semet curationi istius rustici commisit. Hic ex tempore, in præsentiâ Pharmacopœi Regii & aliorum adstantium suum parabat arcanum rusticum in hunc modum. Extrahebat ex marsupio suo sequentia, quæ strophiolo involuta portabat, celando eadem coram Pharmacopœo: erant verò

angelicæ veræ ℔ß. *angelicæ silvestris* ℥jv.
herb. hyssop. mij. super has species crassiusculè incisas inque ollam novam immissas, affudit cerevisiæ nigræ fortisque (hæc enim omnia secum attulerat) mensuras quatuor Warsavienses, h. e. ℔. viij. Medicinales. Præterea adjecit pro aromatisatione, caryophyllorum parum, & applicatâ aliâ ollâ inversâ cum spiraculo, misturam ad consumtionem tertiæ partis penes ignem

coqui

coqui livit. Decoctum vero postea Regiæ Majestati exhibuit. Administratio talis erat. Uni dosi decocti quatuor olei olivarum cochlearia remiscuit, eâ proportione, ut tribus cochlearibus (nam hæc rustici mensura erat) Decocti unum cochlear olei accederet. Epota hac medicina ad promovendum sudorem, in lecto Regem bene cooperiri jussit: quam molestiam S. R. Maj. perferre, sudando duabus horis, sustinuit.

Ecce, eo ipso die remisit dolor & Regia Maj. cum admiratione & applausu multorum, melius sese habere cœpit. Quis felicior tum rustico? Quilibet loquebatur de miraculosa ipsius curatione, hominem ipsa Regina & alii cognoscere desiderabant, hinc idem Rusticus sæpius in Antecameram vocabatur, qui arcanum suum (satis astutè aut inflatè) ulli communicare vel prodere detrectabat, priusquam Rex ad tempus vitæ ipsi sustentationem certam promitteret. Et impetravit hoc; nam S. R. Majestas sex millia florenorum Polon. extemplò exsolvi jussit rustico, jam coram Rege & adstantibus juramento asseveranti, semet hoc secretum in simili morbo, fructu nunquam destituisse. Nemo rustico jam divite facto lætior erat, nec rege quisquam sanior; quippe qui à suo molestissimo & terribili morbo, impetrato tam salubri remedio, sese prorsus liberum fore credebat; sed eventu aliud demonstrante.

Nam post medium annum, ubi Regia Maj. summis iterum doloribus in pede dextro, & postea etiam in sinistro corriperetur, & decoctum illud Regi eodem modo adhiberetur, tardior arcani comparuit effectus. Nam prima vice vix aliquid ejus usus effecit, reiteratus tamen sudoribus paroxysmum abegit.

Anno nondum elapso, post finitam primam curationem (mense scilicet Septembri,) Rex iterum in manibus, postea etiam in utroque pede graviter excruciabatur, ubi denuò rustici illius rusticum arcanum (hoc enim in aulà à Medicis decoctum istud contraxerat nomen) per sæpissimam & continuatam iterationem fuit exhibitum; sed citra effectum. Eodem tempore Illustriss. Regni Subcamerarius Dn. BILSKI eodem morbo laborabat, idemque decoctum in præscriptâ formula parilique dosi, cum requisito sudore, at summo cum fastidio, per continuos quatuordecim dies bibebat; sed cum ipsemet quoque nullum inde fructum perciperet, medicamenti pertæsus, usum ejus una cum Rege continuare recusavit.

III. Curatio

III.

Curatio Singularis Arthritidis,

SER. REG. VLADISLAO IV. P. M. COMMUNICATA

à quodam Nobili Curlando.

VEnerat ad Aulam nostram Nobilis quidam, vir alias humanus, in arte chymica bene versatus, aliisque dotibus instructus, nomine Nicolaus von Ficken / qui ab Illustriss. & Excell. Domino Generali Spar / omni meliori modo Regi commendatus, etiam ad Cameram regiam introductus est: & quidem hoc nomine, quia certum in arthritide ejusque speciebus possidebat secretum, quo parentes & multi alii antecessores suæ familiæ, tanquam à morbo hæreditario integrè & fundamentaliter fuerant restituti, quin & alii plurimi Nobiles hac curatione usi, præcipuè illi, qui in tempore & tenella morbi ætate id adhibuissent, antequam materia tartarea & morbosa in magnos tophos concrevisset, alias, vel ipse asserebat, valere illud Catonis & Ovidii,

Tollere nodosam nescit Medicina Podagram.

S. Regia Maj. nunquam talia, maximè à viris gravioribus laudata, rejiciens, instabat apud General. ut secretum à possessore pro certa aliqua summa, seu alio regio honorario habere posset. Impetravit id facilè Illustr. Dn. Spar / dictumque Nobilem Curlandum, in Cameram regiam adduxit: qui habitâ audientiâ Sereniss. Regi non solum suum secretum explicavit, verum etiam in scriptis totum processum porrexit: vicissim Regia Maj. in testimonium gratitudinis & recompensationis ipsi mille florenos (alii mille imperiales volunt) exsolvi jussit.

Secreti descriptio & usus erat talis:

Peractis universalibus & particularibus evacuationibus (quæ Medicis relictæ, præcedere omnino debebant,) Nobilis Curam suam instituit illo præcipuè tempore, quando patiens ab omni dolore, tumore ac alia molestiâ morbi est liber, per embrochas & lotiones tali processu:

Primo præparetur lixivium, quod

℞ *salis comm.* mj. *nitri purif.* ℥j.
camphoræ (in s. q. spir. vin. dissolutæ) ℥ß *cinerum fagi* mij.

quæ mixta in quartis tribus (℔ vj.) aquæ fluviatilis, vel liquoris Betulæ clarificati, coquenda ad remanentiam duarum partium, quod lixivium

 postea

postea clarificandum & filtrandum ut artis est. Porro parato lixivio sequenti modo utendum:

Patiens nudo corpore sedeat in humili quodam labro, super sellam altiorem tamen, & corpore elevato atque erecto propè focum seu in cubiculo calefacto; postmodum partes omnes & loca morbosa foveantur & laventur cum spongiis, lixivio calefacto prius imbutis, incipiendo à parte superiore, nempe ab axillius versus manus & extremitates digitorum, & pergendo sic ad inferiores seu pedes, per spatium mediæ horæ vel ulterius. Notandum hic, tam in primâ adhibitione, quam postea semper lotionem præcedere debere stillicidium liquoris dicti lixivialis, ex spongiâ super partes affectas, & inprimis juncturas ab alto quasi pluat, ut namque sic spiracula cutis reserantur, partes relaxentur, humores & materia morbi attenuentur, & à centro ad peripheriam evocentur, unde via sequentibus remediis sit expeditior, & tartarus jam resolutus per insensibilem transspirationem uti & urinam promoveatur.

Patiens (uti superius dictum) in applicatione illa stillicidii & lotionis spatio mediæ vel diutius perduret, pro conditione scilicet constitutionis sui corporis, vel ipsius morbi ex dispositione Medici adstantis, quem Regi semper adesse Nobilis ille suadebat. Deinde se in lectum recipiat, corpus abstergi curet, &, ne ab aëre ambiente & frigido lædatur, bene sese tegat, si sudor supervenerit, non impediendus is est, quin immo promovendus.

Tempore curationis licebit aliquando unum alterumve diem intercalare, interim tamen medicamenta diuretica non omittere. Quod si contingat, ut durante curatione (quod sæpius solet accidere) dolores in parte aliqua supervenirent, & patiens ab illis vehementius corriperetur, stillicidio & lotione non amplius fatigandus, sed quies ipsi imperanda; atque ne materia dolorifica ad partem affectam suâ copia repentinè possit irruere, studiosè præcavendum. Interea tamen dolor mitigandus liquore sequenti antipodagrico externo:

℞. *Phlegmatis vitrioli (nondum rectificati)* ℔j.
Tartari ad albedinem usti ℥iiij.

Mista stent in loco calido, & post dissolutionem salis tartari liquor filtretur, & ad usum necessarium reponatur, tunc tepidè pennâ loco dolenti illinendus, & quidem sæpius in die, liquor in suppositam patinam (quæ vitrea aut terrea aut cuprea esse debet) defluens colligi, & simili modo denuò adhiberi poterit. Si vero dolor vehementior dictum liquorem sperneret, & atrocior fieret, applicandum est sequens cataplasma:

℞. *Medullæ panis triticei pulv, omnium florum* (majali tempore è stercore vaccæ præparati) a. ℔ j.

Coqu.

Coqu. cum *aqua hyoſcyami* ſ. q. ad ſpiſſitudinem pulmenti, cui addantur *nitri pulv.* ℥j. *camphoræ* ʒij. *croci* ℈ jv. & dolore nimis ſæviente *opii* q. pl. pro diſpoſitione Medici, F. cataplasma.

Quod tepidè partibus dolentibus applicetur, & quater in die renovetur, continuando tamdiu, donec dolor ceſſet. Advertendum hic quod cataplasmata non ſunt relinquenda, donec nimis exſiccentur, aliàs, inſtar glutinis, cuti fortiter adhæreſcerent, & in remotione novi doloris cauſa exiſterent; evitari autem hoc incommodum poterit, ſi cataplasmati aliquid olei papav. albi admiſceatur.

Talis eſt tota curandi morbi Athritici methodus à ſupra dicto Domino Nicolao von Ficken/ S. R. Maj. communicata, & ex Germanico idiomate in Latinum translata: cui vero à S. R. Majeſtate propoſitæ, Medici regii omnes acriter reſtiterunt, timentes majorem affluxionem ex frictione ſeu lotione cum liquore illo lixiviali, ad partes ſeu articulos ex dolore infirmos: in memoriam enim revocabant ſimilem eventum antehac Regem ab uſu thermarum Badenſium expertum fuiſſe. Reliqua denique topica Regiæ Majeſtati, ſi neceſſitas urgeat, poſſe concedi exiſtimarunt.

In hac Medicorum ſuorum ſententia, Reg. Majeſtas non planè acquievit; proinde cum brevi poſt graviſſimè iterum doloribus podagricis divexaretur, curatio Dn. von Ficken / denuò Dn. D. Cnœffelio (qui noviſſimè tunc ex Pruſſia ad aulam redierat,) juſſu Regis per confeſſionarium fuit propoſita. Ille vero reſpondit, ſibi remedia eſſe ſatis ſufficientia, ut talismodi communicatis non indigeat; dummodo Regia Maj. jam expertis ſuis medicamentis velit confidere, & conſtanter eorum uſum continuare, de reſtitutione ſanitatis dubitandum non eſſe. Hiſce Regia Maj. perſuaſa, medicamenta Cnœffeliana iterum ad uſum revocavit, & paulo poſt convaluit.

Cæterum curationis propoſitam methodum, à Rege caro pretio emtam, hic gratis annotatam eſſe, B. L. æqui bonique conſulat.

IV.

Sectio venæ ad Lipothymiam usque,

pro mitiganda & curanda Podagra,

in

VLADISLAO IV. REGE POLONIÆ P. M. PERACTA.

OBruto iterum Ser. Regem menſe Septembri Anno 1647. atrociſſimis doloribus Podagricis longeque gravioribus, quam unquam antehac, remediis

etiam omnibus, quæ alias conducebant, nihil efficientibus, ad id tandem impatientiæ deventum est, ut Rex, furibundus quasi, (præ nimio cruciatu) omnes suæ Cameræ familiares, immo & ipsos medicos ex Camera regia repelleret. Ad tantâ miseriâ afflictum nihilominus accessit Regina, secum ducens, aut verius pertrahens Medicum & Consiliarium suum, Excell. Dn. Augustinum Corradum, Amicum meum maximum, à quo proposita fuit venæ sectio generosa, quam Sereniss. Regi suadebat, allegando autoritates multorum & enarrando, quæ ipse in in simili casu per praxin observaverat. Hoc consilium, quod reliqui quidem Medici in Regio subjecto experiri abhorrebant, ab ipsomet Rege fuit comprobatum, eundem stimulante & animante Regina, quæ sola à partibus sui stabat Medici. Secta igitur est vena basilica dextri brachii (ex illius enim lateris pede Rex magis laborabat) à chirurgo, & sanguis ad Lipothymiam usque extractus est; non sanè sine effectu: vix enim peractâ sanguinis missione, immo in ipsâ, dolor recessit, Serenissimus Rex factus quietior, sequenti nocte bene dormivit, alterâ die & sequentibus ab horrendo & intolerabili hoc paroxysmo liber fuit, sic, ut renatus sibi videretur. Cæterum pro roboranda & firmanda parte affectâ embrochæ & lotiones ex vino balsamico & myrrhisato consueto, cubitum ituro quotidiè fuerunt administratæ.

V.

HERBA KNA SIVE GENA

Antipodagricum Turcicum.

ANno MDCL. à Thesauri regni Notario Dn. *Schvvonkokovvski p. m.* cum D. Cnœffelio ad prandium, ipso S. Stephani festo invitati eramus; ibi cum discursus de podagrâ ejusque curatione propositus esset, idem dictus Dominus Notarius, eodem malo sæpius infestari solitus, sanctè asseveravit, sibi è dolore pedum infirmanti, notabiliter semper profuisse Topicum sequens Turcicum, à quodam Armeno, Constantinopoli allatum.

Est planta quædam seu frutex, Turcis vocata *Gna*, sive *Gena*, & vulgo nostro *Kna*, prout & Turcicæ vocis etymon sonat; cujus usus ut varius, sic apud Asiaticos familiaris & quotidianus est, uti infra dicetur. Eâdem plantâ Turcæ podagram curare solent, quod malum vernaculâ suâ linguâ *AJAKSISIS* dicitur, i. e. dolor pedum: nam *AJAK*, dolorem, *SISIS* vero pedes significat. Applicationem jam dicti remedii ex relatione laudati *Dn. Notarii* talem esse percepimus.

Turcæ, nec non Persæ, plantæ illius in subtilissimam farinam redactæ, (sic vero præparata ubique in tabernis Constantinopolitanis, venalis invenitur;)

tur:) uni alterive cochleari, parum fellis bubuli, & vini generosi tantum, quantum pro consistentiâ massæ mollioris sufficit, remiscent. Hanc super linteum extensam pro cataplasmate loco dolenti calidè applicant, renovando illud in die tribus vel quatuor vicibus, nonnunquam eousque donec omnes dolores recedant & æger sese in meliori statu animadvertat; quod secundâ, tertiâ vel quartâ plerumque, aliquando primâ die, ac sæpius statim post primam applicationem evenit, quod Dn. *Notarius* semetipsum frequentius expertum esse confirmabat.

Post hæc accidit Anno 1663. dum cum Sereniss. Rege, Johanne Casimiro, p. m. Domino meo Clementissimo ego Leopoli in Russiâ rubrâ morarer, ut tunc temporis Generosus Dominus Capitaneus Rossi, amicus meus singularis, cum uxore & liberis duobus ex captivitate Turcica rediret, atque farinæ illius plantæ bonam quantitatem secum deferret, quam cum aliis rebus curiosis mihi dono dedit, à me iterum in tres partes divisam distributamque: Unam namque partem Reg. Maj. Ludovicæ Mariæ p. m. quippe quoad res hujusmodi exoticas valdè curiosæ, dedi, alteram Magnifico Dn. *Jacobo Breynio* Dantiscum misi; tertiam mihi, in futuros usus, efficaciam ejus pulveris experturo reservavi. Nec defuit occasio tentandi, quod animo volvebam experimenti; Brevi enim post in amico quodam podagræ doloribus optimum & felicissimum deprehendi successum, cataplasmate nempe hoc Turcico, ex pulvere Kna sive Gna dicto modo parato & applicato, non solum prima nocte dolores sedati sunt, sed & tumor disparuit.

Jam ego semel experimentum successisse, haut eram contentus, quin in alio quoque podagrico (Priore quodam Patrum Bernhardinorum Monasterii Leopolitani,) ejusdem cataplasmatis usum repeterem, & quidem tunc, cum æger iste summis afficeretur doloribus: & ecce! sequenti die cum Patrem istum iterum visitarem, fassus est, se non amplius ita excruciari, seque quietam transegisse noctem; reiterato ergo remedio, mox omnis dolor penitus evanuit. Libentissimè pluribus exemplis virtutes & efficaciam pulveris illius experiri contendissem; modo defectus ejus id non prohibuisset. Quippe Armeni nostri, qui alias cum Turcis & Persis commercia habent, & terras illorum singulis ferè annis peragrant ac Constantinopolim adeunt, olim pulverem, sæpius nominatum, in præamplis saccis unà cum aliis mercibus afferre solebant, jam propter crudele bellum à Turcis contra nos inceptum, ab istis itineribus & mercaturâ feriantur.

Quæritur nunc, quidnam tandem hoc Turcarum Gena sive Kna sit, an herba, arbor vel frutex? & utrum pulvis ex radicibus aut foliis paretur? Perlectis

ſcriptis multorum, invenio tandem, quod hoc *Kna* ſive *Gena & Gna* nihil aliud eſt, quam Arabum *Alhenna* ſeu *Alemana* & *Alhanna*, quodque apud eos, qui craſſius vocabulum pronunciant & ſpiritum aſperũ addunt, *Alkannal* & *Alkcana* exprimitur: atque hoc vocabulum *Alcanna* & in antiquis codicibus invenitur, & in officinis Pharmaceuticis hodienum ſervatur.

Mauritanis dicitur *Kenne Henne & Hanne*: Ægyptiis *Ethanne*. Dodonæus vult à Turcis vocari *Henne*. Henne vero & Alcanna apud Serapionem nihil aliud ſunt, quam *Cyprus* Dioſcoridis. Proſper Alpinus etiam Cyprum, Elhanne vocat, & cum aliis autoribus, in Ægypto naſci ſcribit. Sunt etiam, qui ejus ſpecies duas proponant, ſcilicet aliam latifoliam, aliam anguſtifoliam. *Alcannæ* vel *Alconæ* meminit etiam Guil. Johnſonius in Lexic. Chymico; *Alcanna vel Alcona*, inquit, *ſunt arbores ſubtiles, longæ, habentes nodos ſicut cannæ, quibus haſtarum loco utuntur Arabes*: quam deſcriptionem procul dubio Autor ex ſono tantum vocis compilavit, quod adjecto articulo Al, Latinum Cannain promtu eſſet; ſed perquam malè.

Bellonius *fruticem* eſſe vult, non arborem vel herbam, ut alii ſomniant, qui unam plantam cum altera in interpretatione confundunt; *Obſervavimus* (inquit l. 2. c. 74. in Ægypto) *Fruticem Alcannam nuncupatum, quem diligenter colunt, atque ex eo egregias cæduas ſilvulas parant.*

De loco hujus fruticis natali omnes, quod ſciam, Autores conveniunt, in Ægypti Tripolitano tractu, & Cairo ejus copiam inveniri, tradentes: Provenire tamen ipſum etiam in Judæâ, Joſephus autor eſt. Eundem Turcas & Mauritanos propter gratum & ſuavem odorem, Moſchi ſimilem, quemque flores exhalant, diligenter in vaſis cuſtodire, hieme etiam, ne frigore pereat, in cubiculis & locis ſubterraneis ſervare, apud Rauvvolffium videre eſt; annotantem inſuper, quod quia is frutex tardius, Auguſto videlicet demum menſe, nova protrudere ſoleat folia, quibusdam uſu venire, ut radices aquâ ſapone infectâ irrigent, aut eis calcem admoveant, quò citius regerminet & floreat. Totâ quoque idem frutex hieme vireſcere dicitur, quod ſub proprio climate, in alio non item, contingere credo; quemadmodum malus aurantia & citria in Italia toto anno virent: cum apud nos hieme folia ſæpius amittant, æſtate nova protruſuræ.

Differt Alkannæ frutex quà odorem juxta regionum, ubi provenit, diverſitatem. Nam in noſtris qui colitur terris, odore valdè remiſſo eſt; in Italiâ, magis forti: in patriâ, Ægypto inquam, ad moſchi fragrantiam accedit. In foliis quoque rurſum diverſitatem aliquam quidam deprehendi volunt; quippe in Ægypto ſint ſtrictiora, quam Alpinus, (lit. d. Pl. Ægypt c. 13.) in Syriâ latiora, quam Cluſius apud Bellon. L. 2. ob. 74. & Rauvvolff. 4. itin. num. 60. depinxe-

pinxe-

pinexerunt: & hanc differentiam solam agnoscit Bauhinus in Pinace pro legitima.

Usum denique sæpius nominati fruticis ut modo non prætermittam, operæ pretium me facturum puto, si curiositatis gratia recensuero, quam varius is, quamque notabilis & singularis sit apud Turcas Persasque, quoad ejus tum ex lectione librorum, tum ex relatione Armenorum apud nos divertentium & aliorum indagare potui.

Folia igitur Alcannæ in pulverem redigi, jam supra indicatum est; ipsum Arabes ex Ægypto Constantinopolim tantâ copiâ mittunt, ut onerarias eo naves gravent, & in foris ubique culeos eô plenos innumeros venum exponant. Frequentissimè vero Turcæ ac Persæ pulvere eo non solum irrufare capillos, sed & manus & pedes, quin & alias corporis partes, decoris & ornatus gratia infucare, pulcherrimè scilicet, consueverunt. Hujus rei in testimonium Bellonii locum supra citatum, verbotenus liceat excerpere:

Alcanna (inquit) *in Punicæ mali excrescit altitudinem, sed cæsa, virgulas duntaxat profert, saligneorum viminum instar. Magnum affert Ægypti incolis quæstum: nam ejus folia arida in pollinem terunt, flavo colore inficientem. Hujus pollinis census tam ingens est per eas regiones, quæ Turcarum Imperatoris subjacent imperio, ut plus quam* 18000. *Ducatorum reddat: invaluit enim ea consuetudo, ut omnes mulieres, manus, pedes, capillorum partem rubro aut flavo, viri autem ungues rubro colore, hoc pulvere inficiant, addito præterea alumine & urinâ puerorum: utriusque sexus capillos tingunt, equorum jubas, pedes: & caudas. Ejus regionis mulieres ad formæ decorum multum accedere putant, si ab umbilico, infra etiam, coxarum partem, flavo colore inficiant, quem ex hoc pulvere concinnare norunt, simulatque ex balneis egrediuntur, quoniam eo tempore color altius penetrat. Illius usus est adeò frequens, ut non modo apud Turcas invaluerit, sed etiam VVallachiam, Russiam & Bosniam deferatur. Cum itaque plebs hoc pulvere carere nequeat, necessario ejus distributio magnum censum præbet; sæpeque accidit, ut Alexandrinæ naves eo oneratæ Constantinopolim devehantur, qui illico venundatur & distribuitur.*

Ejusdem pulveris mentionem *Olearius* fecisse videtur, in descript. Itineris Persici (l. 5. c. 11. p. 484. & 485. edit. noviss.) ubi de nuptiis Persarum, earumque ceremoniis agit, sed sub *Chinne* nomine, cujus verba curiosa huc quoque transferre non gravabor: *Persianis*, inquit, *valde familiare est, prout plerumq; Turcis, (referente Geuffræo l. 2. de rel. & cerem. Turc. p. 63.) ut rubrè-luteo colore manus (quidam tantum digitos & ungues, quidam totas manus & pedes) imbuant. Pro sponsis ipsorum hoc necessario requiritur ornamentum; idem et color etiam in publicis nuptiis apponitur & hospitibus distribuitur. Dicunt etiam, quod quidam,*

dam,

dam, suos mortuos, præcipuè virgines, ita pingere soleant, quo suis duobus Angelis Examinatoribus in sepulcro tanto ornatiores apparere possint. Is vero color præparatur ex planta, quam appellant Chinne, folia habente liquiritiæ vel potius myrtho similia: seminatur colligiturque in regione Erak. Quando eâ uti volunt, debet prius siccari & in farinam redigi, postea cum succo Granatorum acidorum vel citri vel aqua communi temperari ac manibus imponi. Nonnulli, quos color paulo obscurior delectat, terunt insuper manus cum recentibus foliis juglandis. Et hic color aliquando ad 14. dies durare potest, licet singulis diebus manus lavent.

Præterea huc referri merentur, quæ *Bontius* in Hist. Nat. & Med. l. 6 c. 48. p. 143. annotavit; *Alcannæ*, inquit, *folia per totam Indiam in usu sunt tingendis dentibus, labris, & unguibus præsertim, rubro colore. Pulcrum inter Mauros existimatur, quod hoc modo faciunt. Folia in mortario lapideo pistillo confracta macerant in aquâ purâ, cum pauca calce, & sic rubrum hoc nascitur pigmentũ, quo & caudas equorum suorum Turcæ & Persæ eleganter tingunt &c. Denique hi duo frutices (ligustrum Indicum & Alcanna) in tanto sunt honore apud mulieres Malaicas, ut sacrilegus habeatur, qui malum de iis protulerit verbum, & semper in lotionibus, quibus utuntur in puerperiis, omnibus denique vulvæ morbis, ditiores, hæ plantæ adesse debeant. Quin & senectutem arcere dicunt, & (si auderent) mortem ipsam. Certè virtutes ejus ego nunquam satis laudare desinam, cum solius hujus nobilissimi fruticis secundum Deum sanitatem meam restitutam debeam à molestissima Paralyseos specie, qua ego per quatuor integros menses vexatus sum, fotu &c. liberatus sum, & in Nosocomio plures eodem modo liberavi.* Hæc ibi Bontius.

Modum applicandi & tingendi partes corporis ornatus gratiâ apud Asiaticos, monstravit mihi Dn. Capitanei, supra memorati, conjux, qui talis est:

Pulverem illum *Kna* cum succo citri & pauculo vini prius ad spissitudinem pulmenti liquidioris permiscebat, & mixturam eam cubitum itura, applicato prius linteo, digitis circumcirca imponebat, mane, remoto cataplasmate eo, color aureus desideratus in digitis & unguibus apparebat; aliquando, cum cutis non satis colore imbuta videtur, fœminæ Turcicæ etiam secunda vice hunc processum repetunt, donec voti sint compotes: mulierculæ elegantiores & magnatum virgines loco pulveris *Kna*, cocco utuntur, quoniam Kna sive Alkanna aureum quasi colorem producere solet; coccus vero rubrum & ad carmesinum tendentem, qui color apud Asiaticos est rarior & æstimatior: De hoc ornamento & Mollandini Theatrum Polit. pag. 443.

Cruore amantium ungulas tinxit
Digitorumque extrema sanguineo colore aspersit.

Nam ut Orientales olim pedes, præcipuè mancipiorum venalium, gypso, calce

calce vel cretâ albâ pingebant, quod pro turpitudine, ludibrio & servitutis indicio habebatur, unde Juvenal. Satyr. 1.

Nuper in hanc urbem pedibus qui venerat albis.

Sic moderni Asiatici hanc rubram picturam manuum atque pedum non solum pro ornamento, sed & pro libertatis & lætitiæ signo habent. Nonnullas fœminas hoc pigmentum mammis etiam aliisque corporis partibus adhibere, non solum supra citatus Bellonius aliique perhibent, sed modo dicta quoque Domina Capitanea pro certo asserit, se idem sæpissimè oculis suis usurpasse. Colore hocce & apud nos variæ res imbutæ videntur, lanæ, videlicet, setæ, linteamina, & præter alia præcipuè jubæ & caudæ equorum Turcicorum: eodem & capillos (lixivio ex hoc pulvere parato) tingi solere, superius jam annotatum est; quod arcanum si nostræ (inquit *Alpinus*) mulieres agnovissent, pro deaurandis suis capillis nihil haberent, quo securius uterentur, neque sub radiis solaribus se urerent, variisque modis caput læderent.

Flores atque folia recentia hujus fruticis imponunt capiti, maximè in balneo, atque in hunc usum corollas sibi conficere solent. Græcos fortasse imitantes, quos florem Cypri corollis intorquere *Plutarchus* Sympos. l. 3. Q. 1. refert, quod placidum suavemque somnum potoribus afferat, quippe qui levem auram & mitem expiret, quæ temulentorum salebrosas asperitudines sensim leviget, ita ut conciliatâ tranquillitate hebes crapula retundatur & caloris officio percoquatur.

Ex eodem olim etiam *Unguentum* parabatur, Cyprinum dictum, quod Abdelonymus Sicyonymus Alexandro Magno misit, ut scribit Jul. Pollux l. 6. c. 19. cujus usum apud Turcas adhuc hodiè vigere, sunt qui affirmant.

Ex hoc denique pulvere cum aquâ mulsâ emplastrum conficiunt, quod pedibus ob defluxiones humidis multumque sudantibus ac fœtentibus apponunt & per horam retinent; propter vim nimirum exsiccandi & adstringendi; nec habent Ægyptii, multorum relatione, quod magis eum effectum præstet, quam dicta medicina. Eadem aliud quoque Turcarum pedibus commodum confert; notum est quam gens ista in subditos severitatem sanè barbaram exerceat, ut vel minima delicta fustigatione puniat, plantas nempe pedum tamdiu baculis percutiendo, donec sanguis prorumpat, immo aliquando caro ab ossibus separetur, unde sic castigati per multum temporis spatium pedibus uti non possunt. Pro demulcendis tantis doloribus & discutiendis tumoribus pedes primo per mediam horam in muria detinent, deinde sæpius dictum pulverem, aquâ vel vino temperatum, superimponunt, hinc brevi dolor & tumor recedunt, moxque fustigati pedibus incedere & ambulare possunt.

VI.
PODAGRICUS DOLOR
in
VLADISLAO IVto
POL. ET SVEC. REGE &c.
CVRATVS
per

clariss. & Excell. Dn. D. Matthæum Littavv, Sereniss. Maj. Medicum & Secretarium.

HIc Medicus, Vir insignis, doctus & Regi suo percharus, quia in negotiis & obsequiis erga Dominum suum nunquam ultimus, maximè verò illo tempore, cum Regia Maj. intolerabili rursus dolore sinistri pedis affligeretur, & licet tum plurima tentarentur remedia, nulli tamen eorum cessit malum. Consilio itaque cum aliis suis Collegis inito, ille singularem scripto proposuit curationem, quodammodo ad imitationem Dn. D. Cnœffelii, tunc absentis, compositam. Perlectis & examinatis remediis ibi propositis, Medici præsentes omnes unanimes curationem comprobabant: Rex verò ipse doloribus pressus & vexatus, facilè in omnia consentiebat. Dictum factum, medicamenta tam interna, quam externa fuere adhibita, ubi ex Topicis quidem aliquod levamen Rex sensit, dolor tamen quidam punctorius per intervalla rediit, donec tertio die circa mediam noctem, somno profundissimo corriperetur: dormivit sic decem horis, tandem verò expergefactus à doloribus se planè deprehendit liberum; ac vires de die in diem resumens, melius habere cœpit, ita, ut paulo post pedibus suis absque scipione insistere & iterum ad senatum accedere posset.

Brevi post finitam curationem, cum Medicus, certus jam Regem sibi perbenè velle, resciret in Lithuania, apud amicum quendam quatuordecim millia florenorum Polon. (ea verò summa thesauro Regio debebatur,) parata esse, occasione eâ arreptâ, à Ser. Rege omnem illam pecuniam, pro se, nunc sene exoravit. Rex primo quidem petitum hoc ad mediam partem recusavit, sequenti tamen die ex singulari clementia, maximè ob factam feliciter curationem, Medico assignationem pro totâ dictâ summâ subscripsit. Quis lætior Medico tam feliciter curanti, tam munificè ac largiter compensato?

Sed vix annus erat elapsus, ubi Ser. Rex doloribus Podagricis & quidem gra-

gravissimis iterum fuit correptus, jam medicamenta Dn. D. Littavv eludentibus, immo Topico illo magis exasperatis, sic, ut spem, in ipsis hactenus positam, modo Rex omnem cum medicinâ rejiceret & ad inferos prorsus condemnaret. Revocata itaque est rursus in usum medicina Cnœffeliana, ab Autore in Prussia degente, mihi tranmissa quæ desideratum etiam effectum eximiè præstitit.

Cæterum, ut appareat, quæ Dn. D. Matthæi Littavv medicamenta fuerint, eorum formulas hic annectere juvat.

1.

Aqua Antipodagrica interna cum requisito pulvere.

℞. *Cornu cervi phil. calc.*
Antimon. fixi diaphoretici a. ʒvj.
Spir. vitrioli veneris chalybeati ℥ß.
Santal. rubr. subtil. pulveris. ℈jv.

Pulverisatis & patinæ impositis vitreæ affunde pedetentim *spir.* vitr. chalyb. & in cinerum lento calore humiditatem exhalare sinito, post exime & super marmore in pulverem tenuissimum terendo redige Jam

℞. *Prædicti pulveris* gr. xij. *aqu. arthetic.* *rad. gramin.* a. ℥ij.
syr. cinnamom. & violar. a. q. s. pro edulcoratione.

Misce pro potiuncula, sic pro una vice & aliis. Hæc medicina per dies continuos quadraginta, horâ octavâ matutinâ exhibenda est, vesperi verò horâ quartâ, frigidè. Quod si *Regiæ Maj.* aliò proficiscendum sit, paretur aquæ istius ea quantitas, quæ pro itinere perficiendo sufficiat; vel detur aquæ dulcoratæ mensura seorsim, & pulveres, singulis haustibus deinceps permiscendi, pariter seorsim.

2.

Topicum.

℞. *Spir. salis ammon.* ℥ß. *ex ossib. hum. dest.* ℥j. *Aqu. urtic. simp.* ℔ß.
Cinabr. ♁ ℈ß. *misc. & sig.* Wasser zum Schmieren.

Hasce aquas ingredientia sic parabantur:

Spiritus ⊖-i Chalybeatus.

℞. *Spir.* ⊖-i *veneris rectif.* q. v. (e. g.) ℥j
Chalybis pulveris. ʒij. Misc. in vase vitreo & capaci, & postquam steterint

rint in loco calido per 24. horas spiritus per inclinationem decantatus & filtratus servetur in usum præscriptum.

Spiritus Salis Ammoniaci.

℞. *Salis Ammon. pulv.* ℥iiij. *Ol.* ♀*ri per deliqu. parat.* ℥viij.
Misc. & destill. ut scis, in liquorem urinosum.

Spiritus ossium humanorum.

℞. Bonam quantitatem *ossium humanorum* minutissimè confractorum: e. gr. ℔ij. *Tartari pulveris:* ℔j. ⊖*i Rom.* ℔ß.

Misc. & dest. ad latus; fœtidus prodiens spiritus cum oleo, fecibus relictis superaffundendus & ut ante destillandus: Hic de novo cum tegulis pulverisatis destilletur, sic prodibit albus & subpinguis, omni quasi fœtore liberatus.

Hæc sunt, quæ hac vice Ephemeridibus Curiosis adjicere volui. Tu interea, B. L. qualiacunque sunt, tam benevolâ, quam gratâ manu accipe, & Fasciculum secundum, Medicamentorum videlicet, Dn. D. Cnœffelii secretiorum, brevi, in Anno VI. earundem Ephemeridum, subsecuturum, expecta.

(VVarsoviæ Vratislaviam ad Collectores Ephemeridum.)

EPILOGUS.

BENEVOLE; HONORANDISSIMEQUE LECTOR!

HAut diffidimus, Collectores Miscellaneorum Curiosorum, duos hosce in Volumine Ephemeridum congestos annos, exspectationi Tuæ, ultra terminum & metam præfixam, nonnihil protractæ, si non ab omni, plurimâ tamen, aut certè non minimâ ex parte satisfacturos. Tantum de *Te* nobis promittimus, siquidem novimus varietate rerum homines tam sæpè delectari, quam vel earum pretio. Neque tamen uni delectationi varietas ista litare, immò potius utilitati inservire debet. Completa omnibus numeris supellex ea dici non potest, ubi solum vasa & instrumenta ex gemmis & auro radiant, immò verò instructa dici meretur, in quâ nullum desideratur utensile, quod necessarium est, licet ex ignobiliore materiâ confectum. Picturas admiramur non tantum, quas Appelles aliquis Ticianusve aut Albertus absolvit, sed & quas vel primis adumbravit lineis. Nulli proinde veremur, ut quispiam ringa-

ringatur, si istæ Ephemerides æquali nitore undique non radiare, aut ejusdem soliditatis examen sustinere; aut penitissimè pertextæ videri queant. Opus, quod molimur, certè non unius aut paucorum annorum pensum est, sed quod plura ante hoc, sæcula non potuerunt absolvere: Sufficiat, si indies particulam de eo, quod Antecessores rude reliquerunt, expolire tentemus; nec vitio quis vertet nostro sæculo, si idem nepotibus suis materiam præbeat, quo illi etiam acumen ingenii exerceant. Verum quò minus Te moremur, B. L. verborum facto compendio, æquitati Tuæ confidimus, ut homo existens, humanitatis privilegium nemini hominum anceps facias aut deneges; quin & memineris, Collectores Miscellaneorum Curiosorum hactenus in se suscepisse spartam Observata & Meditationes Eruditorum Medicorum cogere, sibi censuræ rigidioris usque adeò neutiquam arrogare arbitrium, quippe quod Tuæ potius judicii ἀκριβεία modestè decenterque delatum relinquere malint. Quod Appendici tractatuli aliquot curiosi, antehac divulgari licet, denuo typis exscripti, inserti sunt, ægrius B. L. haut feres, ejus enim rei privatæ & prægnantes sunt causæ, hîc prolixitatem evitaturis, silentio transiliendæ. Quod si tamen adverteris, eodem tractatulos ab Academiæ Nostræ Collegis conscriptos, eidemque dedicatos, non incongruum existimabis, quod Academia honorem sibi facientibus, gratitudinis sic vicissim exstare constituit monumentum. Neque tamen ingratitudinis de illa præjudicium vergat, protestandum est, quod quædam ejusdem notæ & farinæ scripta huc non relata sunt, cum sic (ne aliæ allegentur causæ) moli suæ paulò ampliori Ephemeridum præfinita angustia capiendæ vix fuerat. Itaque ut iniquior forte de Collectoribus sensus opportunè præsecetur, Benevoli ejusmodi Scriptorum Autores humanissimè rogandi sunt, ut ea, quæ in Ephemeridibus exstare cupient, haut gravatim ante communicent, quam alibi impressa divulgentur. Sic fiet, ut (de quo jam tum aures vellicantur) erga neminem illi injurii, neminique graves audiant, utriusque enim culpæ labem seriò detestantur, remotissimamque à se esse contendunt.

Præterea sunt quædam, quæ speciatim tùm ad Clarissimos Dn. D. Communicatores, tum ad Collectores spectant, in gratiam & illorum & suam ipsius, quin etiam B. L. haut dissimulanda.

Imprimis verò *Autorem* ingeniosissimum *Tumbæ Semiramidis* scire juvet, tractatulo isti suo secundum recuso, perperam subscriptas esse literas H. V. D. errore nescio an præcipitantia Typographi, qui cum ex novello tractatulo lucrum, nec ideò iniquum, captaret, atque exemplar Viro cuidam celeberrimo, ab Amico (qui ipsemet idem exemplar ab alio mutuo

sumserat,) Vratislaviâ Lipsiam transmissum accepisset, frontique (at tantum pennâ) subscriptas literas H V. D. conspicatus esset, non possessoris hinc nomen agnovit, immò verò protinus Autorem dictis literis designari, adeoque easdem jure exprimi debere, ratus est. Quo certius itaque apud *Te*, Autor celeberrime, suspicio deleatur, ullas hîc subesse insidias furtivè tuo nomini aut famæ structas, neve L. B. cum Autorem putet, qui nunquam per somnium de tam absurdâ stultitiâ, ut alienis plumis superbire cuperet, cogitavit, illam hîc una cum indicatis expungere oportuit.

Theses de Spiritu Mundi ab Anonymo quodam, sed Viro doctissimo, fortasse magis pro suo, quam aliorum usu conceptas atque concinnatas, ab Amico vero rei chymicæ studiosissimo communicatas, Appendici Ephemeridum insertæ sunt, non alia intentione, quam labyrintho illi, in quâ non pauci pererrare conspiciuntur, filum tandem Ariadneum vel appendendi, vel inveniendi.

Quo minus ergo, quisquis es, Autor eruditissime, istas Tuas Theses subreptas Tibi, quia Te inscio editas, conquerare (siquidem vitâ usque dum frueris, quâ Te diutissimè commodissimeque frui optamus,) veniam factæ editionis à Te publicis hisce literis exoratum venimus. Insuper, Vir Honorande, obliquioribus noli intueri oculis, Responsionem, quam laudatis Thesibus annexam conspicies, quia nullâ acrimoniâ adspersam percipies; immò verò in mentem revocato, quod ex placido dissensu magis amicitiæ integritas, quàm ex adulantium assensu veritatis studium elucescat. Nec Te, Colendissime Cnœffeli, Celebratissimi Patruelis Tui non degener nepos, malè de Te actum putes, quod Responsio illa, in Amici gratiam conscriptam & privatæ ejus meditationi concessam, Te haut jubente, publici nunc juris facta est, non alio, quod sedulò & sanctè iterum contestamur, quam proximo inserviendi & veritatem allectandi, nequaquam lites serendi animo.

Uterque verò, Viri Eruditissimi, pensitare velitis, perquam honestam esse contentionem pro veritate initam. In istâ enim arenâ, ut vincere omnino pulcrum est, sic vinci neutiquam opprobrio: quippe agonem (intra placiditatis & modestiæ metam decertatum) utriusque suum manet præmium, victoriæ hinc gloria, isthinc usus.

Quod restat VOBIS, VIRI Eruditionis non minus, quam Artis excellentiâ admirandi atque celebrandi, qui Academiæ Naturæ Curiosorum Vestra hucus-

hucusque inſcribere dedicare donareve opuſcula dignati eſtis, juſtiſſimas atque maximè honorificas, Collectores Ephemeridum, laudatæ Academiæ juſſu ac ſenſu perſolvimus gratias, quoad nempe Veſtra, Fautores optimi, beneficia ac merita, h. e. amor Academiæ, ejusque incrementa firmandi promovendique ſtudium animo grato proſequi poſſunt, cum re ipſâ haut queant. At ſi virtus ſibimet pulcherrimum præmium, vos virtutis manet certiſſimum ampliſſimumque redhoſtimentum. Nihilominus dum ſingula Academiæ membra, ſuam quodque pro virili debere Vobis profitentur obſervantiæ ſervitiorum, amorisque ſedulitatem (quam & Collectores Ephem. ſpeciatim & prolixè pollicentur,) dubio procul univerſæ experiemini gratitudinem Academiæ: quam ut perpetuo veſtro favore proſequamini, quâ par eſt humanitate, vos obſecramus, etiam atque etiam rogamus.

